

Svenska kyrkan

Kyrkomötet 2002

Volym 2

Summarisk förteckning över protokoll
med bilagor vid Kyrkomötet 2002

Volym 1 Protokoll och bilagor

Protokoll

Kyrkostyrelsens skrivelser, KsSkr 2002:1–4

Volym 2 Bilagor

Kyrkostyrelsens skrivelser, KsSkr 2002:5–12

Motioner, Mot 2002:1–170

Volym 3 Bilagor

Gudstjänstutskottets betänkanden, G 2002:1–7

Organisationsutskottets betänkanden, O 2002:1–12

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkanden, TU 2002:1–11

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkanden, EE 2002:1–10

Ekumenikutskottets betänkanden, Eu 2002:1

Kyrkolivsutskottets betänkanden, Kl 2002:1–14

Budgetutskottets betänkanden, B 2002:1–3

Kyrkorättsutskottets betänkanden, Kr 2002:1–6

Frågor i Kyrkomötet, Fråga 2002:1–10

Svar på frågor i Kyrkomötet

Kyrkomötets skrivelser, KmSkr 2002:1–28

Personregister

Sakregister

Kyrkostyrelsens skrivelser
KsSkr 2002:5–12

Kyrkostyrelsens skrivelser

2002:1–4 återfinns i volym 1, 2002:5–12 återfinns i volym 2.

- 2002:1 Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2003-2005
- 2002:2 Verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå år 2001
- 2002:3 Redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets ärenden
- 2002:4 Den svenska evangelieboken
- 2002:5 Kyrkan och homosexualiteten
- 2002:6 Särskild utjämningsavgift
- 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar
- 2002:8 Utvärdering av kyrkovalet 2001
- 2002:9 Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar
- 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen
- 2002:11 Kyrkliga böcker på finska och lulesamiska
- 2002:12 Bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 30 maj 2002

KG Hammar

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen framläggs för Kyrkomötet dokumentet *Homosexuella i kyrkan – ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska kommitté*. Dokumentet visar på frågans komplexa natur, på vilka vägval som är möjliga och hur dessa kan motiveras. Utgångspunkten tas i den tystnadens kultur som länge drabbat homosexuella i samhälle och kyrka. I samtalsdokumentet anläggs exegetiska, historiska, etiska och dogmatiska perspektiv. Dokumentet visar på möjligheten av en försonad mångfald, där människor trots skilda uppfattningar kan leva tillsammans i kyrkan i ömsesidig respekt för varandra. I kyrkan finns olika uppfattningar och detta avspeglas i dokumentet och genom de särskilda kommentarer som fyra av kommitténs ledamöter bifogat.

Utöver dokumentet innehåller skrivelsen en redogörelse för ärendets tidigare behandling samt den plan Kyrkostyrelsen har för det fortsatta arbetet och för återrapporteringen till Kyrkomötet. Denna plan innehåller flera olika åtgärder, vilka Kyrkostyrelsen kommer att ta initiativ till, för att frågan dels skall breddas och fördjupas ytterligare, dels bli föremål för uppriktiga samtal i stift och församlingar.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Kyrkomötets beslut	3
Ärendets bakgrund och tidigare behandling	3
Utredningen (SKU 1994:8) Kyrkan och homosexualiteten	3
Partnerskapslagen och Svenska kyrkan.....	3
Uppdrag till Teologiska kommittén	4
Kyrkostyrelsens överväganden och förslag	5
Bilaga 1. Homosexuella i kyrkan, ett samtalsdokument från Svenska kyrkans	
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll	60

Förslag till Kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet att besluta

att godkänna Kyrkostyrelsens handläggning av det i skrivelsen behandlade ärendet.

Ärendets bakgrund och tidigare behandling

Utredningen (SKU 1994:8) Kyrkan och homosexualiteten

Vid 1988 års kyrkomöte väcktes en motion (KMot 1988:1 av Olle Wingborg) om utarbetande av förslag till kyrklig välsignelseakt för de homosexuella. Ärendet behandlades i Särskilda beredningsutskottet vars betänkande även innehåller en översikt över bearbetningen inom Svenska kyrkan från 1950-talet och framåt av frågorna om de homosexuellas situation (KB 1988:4). I enlighet med utskottets förslag uppdrog Kyrkomötet åt Svenska kyrkans centralstyrelse att allsidigt utreda frågan om kyrkans förhållningssätt till homosexualiteten och dess konsekvenser i kyrkans själavård, förkunelse och undervisning.

Utredningen tillsattes i december 1988 och arbetade åren 1989–94. Resultatet publicerades i rapporten *Kyrkan och homosexualiteten* (Svenska kyrkans utredningar 1994:8). Rapporten dagtecknades i maj 1994 och sändes i början av hösten samma år ut till församlingar, stift, rikskyrkliga nämnder och råd, kyrkliga institutioner m.fl., totalt 2 500 organ, med uppmaning att inkomma med synpunkter på utredningen före den 1 april 1995. Endast ett 20-tal svar kom in. I en lägesrapport till 1995 års kyrkomöte konstaterade Centralstyrelsen att den främsta orsaken torde vara att ämnet är svårt och att man inom församlingarna erfor samma uppdelning som i rapporten betecknas som huvudlinjen respektive alternativlinjen, och därför inte kunnat eller velat ge ett entydigt förslag till vägval. Centralstyrelsen konstaterade att bearbetningen av frågan behövde fortsätta inte minst utifrån material som återspeglar den internationella diskussionen.

Partnerskapslagen och Svenska kyrkan

Frågan om homosexualiteten hade samtidigt blivit aktuell för Svenska kyrkan och dess församlingar utifrån en annan utgångspunkt. I juni 1994 hade riksdagen antagit lagen om registrerat partnerskap för homosexuella. Centralstyrelsen hade dessförinnan i remissyttrande avstyrkt partnerskapskommitténs betänkande med hänvisning till att sexualiteten i Bibeln och kyrkans tradition hör hemma i äktenskapet. En välsignelseliknande handling för homosexuella par avvisades. Tanken på samlingsbegreppet hushållsgemenskap för andra varaktiga typer av relationer än äktenskap fördes fram.

När partnerskapslagen beslutats väcktes i 1994 års kyrkomöte en motion om åtgärder för att Svenska kyrkan skall ha beredskap att handskas med de frågor som registrerat partnerskap för homosexuella aktualiserar (KMot 1994:15 av Gunnar Prytz). Kyrkomötet beslutade att ge Centralstyrelsen till känna vad Församlingsutskottet anfört i frågan. Utskottets uppfattning var att även om det mot bakgrund av kyrkans äktenskapssyn inte fanns skäl att genom en vigselliknande gudstjänstordning bekräfta ett registrerat partnerskap så förelåg det stora behov av att se över frågan om vilken konsekvenser den nya lagen kunde få för Svenska kyrkan och hennes pastorala handlande.

Kraven på ett genomtänkt pastoralt handlande som uttryck för omsorg och omtanke om homo- och bisexuella underströks och det förutsattes att biskoparna skulle öka beredskapen att ge vägledning härvidlag (KF 1994:2).

Biskoparna utfärdade i december 1994, i anslutning till partnerskapslagens ikraftträdande den 1 januari 1995, *Pastoral rådgång angående förbön för dem som ingått partnerskap*. I den ovan nämnda lägesrapporten till Kyrkomötet 1995 (CsSkr 1995:3) pekade Centralstyrelsen på dessa råd samt på det samtalsunderlag, *Kyrkans syn på äktenskap och partnerskap*, som Biskopsmötets sekretariat tagit fram och som i skrivelsen redovisades för Kyrkomötet. Råden tog bland annat sikte på att präst inte medverkar vid själva registreringen, att prästen själv bedömer om hon/han vill medverka och att det är fråga om enskild själavård i form av förbön.

Vid 1995 års kyrkomöte motionerades det om att kyrkomötet skulle ta avstånd från den teologi som kom till uttryck i det nämnda samtalsdokumentet (KMot 1995:29 av Pekka Heikkinen). Gudstjänstutskottet konstaterade att dokumentet inte var något fastställt lärouttalande utan just ett samtalsunderlag för den fortsatta diskussion och bearbetning som är nödvändig och som Centralstyrelsen sagt sig skola ta initiativ till. Utskottet förutsatte att Centralstyrelsen kommer att återredovisa utredningen *Kyrkan och homosexualiteten* till Kyrkomötet och att det då blir tillfälle till en väl förberedd och ingående diskussion (KF 1995:6). Till utskottets betänkande fogades ett omfattande yttrande av Läronämnden där man pekar på några grunder i det som behöver utarbetas mer systematiskt och detaljerat. En utgångspunkt är att kyrkan historiskt bidragit till förtrycket av homosexuella samtidigt som den har ett budskap om att människor som marginaliseras särskilt skall uppmärksammas och ges upprättelse. En annan utgångspunkt är att det i kristen etik finns ett synsätt som gäller all mänsklig samlevnad i vilken sexuella relationer ingår, nämligen att dessa skall syfta till och uttrycka gemenskap, trohet, ansvar och unicitet. Det finns också ett budskap om den ömsesidiga tjänsten, utgivandet för den andre och förlåtelsens evangelium. Detta är ledstjärna för all mänsklig samlevnad. I sitt fortsatta resonemang behandlade Läronämnden endast den homosexuella samlevnad som bejakar detta synsätt. Svenska kyrkan bör inte uttala att homosexuellt partnerskap, så beskrivet, generellt sett är moraliskt orätt. Tvärtom finns utrymme för ställningstagande som bejakar sådant partnerskap (Ln 1995:18).

Under frågestunden i samma kyrkomöte ställdes en fråga om vilka åtgärder Centralstyrelsen vidtagit med anledning av vad 1994 års kyrkomöte sagt om behovet av att Svenska kyrkan har beredskap att hantera de frågor som partnerskapslagen aktualiserar (KFråga 1995:10 av Carl-Henric Grenholm). Frågeställaren efterlyste även en utredning om formerna för en kyrklig välsignelseakt vid ingående av partnerskap. I Centralstyrelsens svar sades att dialogen behövde fortsätta och mer material samlas, även fler svar från församlingarna på den tidigare utredningen.

Till 1996 års kyrkomöte rapporterade Centralstyrelsen att den arbetar vidare med huvudfrågan om kyrkans förhållningssätt till homosexualiteten samt att ett internationellt material skulle inhämtas (CsSkr 1996:2).

Uppdrag till Teologiska kommittén

Frågan återkom i Kyrkomötet 1997 då en motion väcktes om välsignelseakt för homosexuella i öppet kyrkorum (KMot 1997:39 av Paul Trossö). Gudstjänstutskottet konstaterade att utredningen *Kyrkan och homosexualiteten* ännu inte slutgiltigt behandlats i Kyrkomötet och att Kyrkomötet heller inte tagit ställning till Läronämndens yttrande 1995 och den däri avgivna principiella synen på homosexualiteten. Då

man inte bör fastställa ordningar först och göra den teologiska bearbetningen i efterhand behövde enligt utskottet det teologiska arbetet och debatten fortsätta. Dessutom borde biskoparnas pastorala råd bearbetas bland annat med sikte på förhållandet mellan förbön och välsignelse och mellan enskilt och offentligt handlande (KG 1997:7). Kyrkomötet gav Centralstyrelsen till känna vad utskottet anfört.

Med anledning av detta kyrkomötesbeslut, och även den förväntan på återredovisning av utredningen som tidigare kyrkomöten uttalat, uppdrog Centralstyrelsen, efter samråd med Biskopsmötet, i mars 1998 åt Svenska kyrkans teologiska kommitté ”att fortsätta bearbetningen av de principiella frågorna, som skall omfatta historiskt, sociologiskt, ekumeniskt och systematiskt teologiskt arbete samt frågan om att fungera som kyrka inrymmande två olika förhållningssätt till homosexualiteten, detta som en grund för biskoparna att senare omarbeta de pastorala råden i frågan i enlighet med kyrkomötets önskemål”. Detta är utgångspunkten för arbetet med dokumentet *Homosexuella i kyrkan* som bifogas denna skrivelse, *bilaga 1*, och som således utgör den av Kyrkomötet begärda återredovisningen av hela ärendet från 1994 års utredning och framåt.

Oavsett det nämnda uppdraget till Teologiska kommittén omarbetade biskoparna under 1999 sina pastorala råd. Den reviderade versionen gjordes tillgänglig för kyrkomötet genom Gudstjänstutskottets betänkande G 2000:2, där en jämförelse görs mellan den gamla och den nya versionen. I den reviderade versionen lyftes förbönen fram på ett tydligare sätt och det förutsattes explicit att anhöriga kan beredas tillfälle att närvara. Vidare betonades att förbönen för dem som registrerat sitt partnerskap genomförs som en del av den församlingsvårdande verksamheten och ligger inom den tillfrågade prästens pastorala ansvar. Om prästen inte vill eller kan medverka skall kontakt förmedlas med annan präst.

Med anledning av en motion om kyrklig vigsel av homosexuella uppdrog 2000 års kyrkomöte åt Kyrkostyrelsen att ge Teologiska kommittén en tidsgräns för sitt arbete med frågan om kyrkan och homosexualiteten (KMot 2000:1 av Mikael Börjesson, G 2000:2, KmSkr 2000:2). Den tidsram Kyrkostyrelsen därefter lade fast angav att en första version av dokumentet skulle vara färdigställd i september 2001. Så var också fallet och efter bearbetning överlämnades slutversionen av dokumentet till Kyrkostyrelsen och Biskopsmötet den 1 mars 2002.

Kyrkostyrelsens överväganden och förslag

Kyrkostyrelsen är klar över att en hel rad frågor väcks, när kyrkan har att ta ställning i sin praxis, när det gäller de homosexuella i kyrkan. Det handlar om bibelsyn och bibelbruk, skapelse- och kyrkosyn, modeller för ställningstaganden i etiska frågor, etc. Det finns olika uppfattningar i kyrkan i dessa frågor, vilket framgår av dokumentet och av de särskilda kommentarer som bifogats. Oavsett vilka uppfattningar vi företräder, måste de homosexuellas upplevelse av utanförskap tas på största allvar. Så sker när kyrkan blir ett rum också för öppna och uppriktiga samtal i denna fråga.

I enlighet med det ursprungliga uppdraget har dokumentet överlämnats till Biskopsmötet, för att de nu gällande pastorala råden och den ordning som däri föreslås avseende välsignelse av partnerskap skall kunna ses över. En sådan översyn är enligt Kyrkostyrelsen motiverad av inte minst det som dokumentet säger om offentligheten och behovet av att bryta den tystnadens kultur som drabbar homosexuella, samt deras önskan att i likhet med andra kunna dela sin glädje.

Kyrkostyrelsen ämnar därtill genom flera åtgärder initiera en process i hela kyrkan med anledning av dokumentet.

För det första har Kyrkostyrelsen för avsikt att inbjuda till samtal med representanter för stiftsledningarna om olika tillvägagångssätt för hur dokumentet skall kunna fungera i enlighet med sitt syfte, nämligen som underlag för samtal på bred front i stift och församlingar. Det är inte självklart att formerna för samtal är desamma i alla stift. Huvudsaken är att samtal kommer till stånd, vilket redan skett på flera håll.

För det andra önskar Kyrkostyrelsen i mötet med stiftsledningarna tillskapa en ordning för hur resultaten av samtalen skall sammanställas och återföras till den nationella nivån för utvärdering och utarbetande av en plan för ärendets fortsatta beredning. Med hänsyn till det stora intresset, som bland annat yttrat sig i att samtal redan kommit igång på flera platser, torde det vara möjligt att en sådan sammanställning, utvärdering och plan skulle kunna föreligga inom två år och återrapporteras till Kyrkomötet under mandatperioden.

För det tredje kommer Kyrkostyrelsen att ta initiativ till att bearbetningen av frågan om de homosexuella i kyrkan breddas och fördjupas ytterligare genom att näraliggande frågor lyfts in i sammanhanget, t.ex. äktenskapets teologi, kärlekens "sakramentalitet", samlevnadsformernas förändring och lagstiftningen, etc.

För det fjärde kommer Kyrkostyrelsen att följa hur frågor som rör de homosexuella i kyrka och samhälle behandlas i den allmänna debatten och i de debatter som kan komma till stånd i samband med eventuella lagändringar av betydelse för de homosexuellas situation.

Det är Kyrkostyrelsens förhoppning att samtalsprocessen skall bidra till att bryta tystnadens kultur samt öka kunskaperna om och förståelsen för de homosexuellas situation. Samtalens särskilda inriktning bör vara att skapa klarhet beträffande den praxis som skall råda i kyrkan.

I enlighet med föreskrifterna i Kyrkomötets arbetsordning har Kyrkostyrelsen före beslut om denna skrivelse inhämtat Läronämndens preliminära yttrande.

Bilaga 1. Homosexuella i kyrkan, ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska kommitté

Homosexuella i kyrkan

Ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska kommitté

Innehållsförteckning

Förord	9
I. Inledning	10
<i>En skärva ur verkligheten</i>	10
<i>Det kom ett brev</i>	11
Uppdraget	11
II. Översikt	12
<i>Den samhällseliga bakgrunden i Sverige</i>	12
<i>Tidigare dokument och ställningstaganden i Svenska kyrkan</i>	12
<i>Internationella kyrkliga ställningstaganden</i>	14
<i>Norge, Danmark och Finland</i>	15
<i>Sveriges Kristna Råd (SKR)</i>	16
<i>Kyrkan och etiska ställningstaganden</i>	16
III. Kärlek och homosexualitet	19
<i>Kärlekens stora betydelse</i>	19
<i>Frågan om vad homosexualitet är</i>	20
<i>Varför homosexuell?</i>	21
IV. Homosexualiteten i Bibeln och kristna traditioner	22
<i>Gamla testamentet</i>	23
<i>Nya testamentet</i>	24
<i>Kyrkans historia</i>	26
IV. Vägar till kristen etik	28
<i>Om kristen etik och dess källor</i>	28
<i>Bibeln och kristen etik</i>	29
<i>Bibels centrum och dess etiska grundnorm</i>	30
<i>Tolkning i Bibeln</i>	32
<i>Den nödvändiga bibelanalysen</i>	33
<i>Bibeln och andra källor</i>	33
<i>Sammanfattning</i>	36
VI. Att vara en kyrka med teologisk och etisk oenighet	36
<i>Mer än åsiktsgemenskap</i>	36
<i>Försonad mångfald</i>	37
VII. Tillämpningar	38
<i>Homosexuell orientering och samlevnad</i>	39
<i>Äktenskap och partnerskap</i>	41
<i>Att ingå och att få välsignelse över äktenskap respektive partnerskap</i>	42
<i>Vigning till kyrkans tjänst</i>	44
<i>Om adoption</i>	45
Konklusion	45
Bibliografi	47
Särskild kommentar från Elisabeth Engberg och LarsOlov Eriksson	50
Särskild kommentar av Biörn Fjärstedt	53
Särskild kommentar av Samuel Rubenson	56

Förord

Frågor om homosexualiteten och kyrkorna diskuteras för närvarande världen över. Olika uppfattningar bryts mot varandra. Många i samhället och i kyrkan har sina åsikter klara, andra är tveksamma och vill ha tid för eftertanke. Det är så mycket involverat i dessa frågor att det inte är enkelt att bilda sig en uppfattning. Därför har Kyrkostyrelsen och Biskopsmötet gett Svenska kyrkans teologiska kommitté i uppdrag att fortsätta den bearbetning av frågorna kring homosexualitet som redan har pågått inom Svenska kyrkan sedan ett antal år. Uppdraget innebär bland annat att ge perspektiv från nutida kunskap, från bibeltolkning, historia och etik samt att undersöka om och hur olika, och ibland motstridiga, uppfattningar och förhållningssätt i denna fråga kan rymmas inom samma kyrka.

Vi har med de resurser som stått till förfogande inte kunnat genomföra någon ny forskning i de frågor som tas upp. Vi har fått inskränka oss till att ge några viktiga perspektiv, några fakta och några förslag till hur man kan resonera. Mer ingående analyser finns i en rikhaltig litteratur som vi ger exempel på i bibliografin. Precis som det inom och mellan kyrkorna finns olika uppfattningar, finns det också i vår grupp olika uppfattningar, vilket dokumenteras dels i att vi markerar här och var att olika uppfattningar finns om de ståndpunkter vi redogör för, dels i de särskilda kommentarer som enskilda ledamöter skrivit. Men eftersom vår uppgift inte varit att komma fram till beslut, har vi valt att lägga fram detta som ett resonerande dokument som Svenska kyrkan sedan får använda i de specifika frågor kyrkan har att besluta om.

Frågan om homosexualiteten i kyrkan är inte bara eller ens främst en teoretisk fråga. Det är en fråga om hur människor i kyrkan förhåller sig till varandra. Många homosexuella kristna känner sig osynliggjorda, ifrågasatta eller avvisade i sina församlingar. Problemen blir därför direkt existentiella vilket vår inledande berättelsen visar.

Även när kyrkan försöker att förhålla sig till denna fråga på ett insiktsfullt och inkännande sätt kan förhållningssätt och språk ändå te sig exkluderande. Detta inträffar lätt när homosexualiteten behandlas som ett abstrakt fenomen snarare än en reell verklighet. Språkbruket blir gärna objektiviserande och oavsiktligt exkluderande. Hur ofta talar vi inte om just ”vi och dom”? Det är möjligt att läsaren kommer att finna samma tendens också i detta dokument, men vår strävan har varit att försöka undvika ett sådant språkbruk.

Det är vår förhoppning att vårt bidrag skall öppna för reflektion och samtal. Om så sker kommer det kanske att visa sig att det finns fler uppfattningar än vi i förstone räknade med och att dessa inte heller är så statiska som vi trodde. Det som setts som en enda ”fråga” kanske visar sig innehålla många olika frågor. Samtal ger ofta nya perspektiv som leder till omprövning av intagna positioner. Resultatet kan bli att den position man tidigare intagit bekräftas och fördjupas eller att den modifieras och kanske till och med överges. Detta är dialogens poäng, nämligen att utgången för gemensam reflektion och samtal inte är något på förhand givet. Detta gäller lika mycket för dem som har makt och befinner sig i beslutsfunktioner som för dem som saknar sådana. Samtalets syfte är för alla inblandade att befordra det vi ofta talar om som mänsklig mognad och växt.

Svenska kyrkans teologiska kommitté består av följande ledamöter: professor Göran Bexell (ordförande), biskop Caroline Krook (vice ordförande), FK tandläkare Elisabeth Engberg, docent Anne-Louise Eriksson, TD LarsOlov Eriksson, biskop Biörn Fjärstedt, TD Christopher Meakin, professor Samuel Rubenson samt TD Catharina Segerbank. Som tjänstemän ingår kyrkosekreterare, docent Carl Axel Aurelius, professor Ingmar Brohed, och TD Dag Hedin (sekreterare).

Vi har i praktiken inte gjort någon åtskillnad mellan ledamöter och tjänsteinnehavare. Vi har inte sett oss som representanter för vissa grupperingar eller åsikter i den meningen att vi har någon redovisningsskyldighet inför riktningar och grupperingar inom Svenska kyrkan eller har som uppgift att stå för vissa uppfattningar. Vi har diskuterat tillsammans som enskilda och engagerade individer. Ibland har det varit en svår och ny väg för några av oss – precis som det är och kommer att bli för många inom kyrkan - men vi har sett det som ett viktigt mål att skriva ett gemensamt dokument, även om alla inte är överens om allt, och även om några har velat markera sina vägval i särskilda kommentarer. De visar på den mångfald uppfattningar som finns också i kyrkan. Dokumentet visar på vägvalen och ger kunskaper, argument och perspektiv inför framtiden.

I. Inledning

En skärva ur verkligheten

För några år sedan utkom en bok med titeln *Det gäller oss också*, i vilken anhöriga till homosexuella berättar. Vi återger ett exempel för att understryka att homosexualitet inte är en abstrakt teoretisk fråga utan en verklighet som möter oss mitt i livet, i samhället och i kyrkan. En mor berättar:

Som jag hade lärt mig och såsom bibeln blev tolkad var homosexuell samlivnad synd. Vi kände ett homosexuellt sambopar. De var inte bekännande kristna och därmed inte förpliktigade att leva i enlighet med Guds ord. Vi lät dem vara i fred ... HIV-viruset fick stor utbredning och kom också till vårt land. Det sades att HIV var särskilt utbrett i homosexuella miljöer. Min tanke var: ”Omoralska livsmönster straffar sig.” Egentligen var tanken på homosexualitet fjärran i min värld.

Nils, nummer två i en syskonskara på fyra, kom ut som homosexuell. Begreppet homosexualitet fick kött och blod, det kom helt nära. Nils var en bekännande kristen. Han hade varit en medveten kristen sedan han var liten. Han brukade säga att han blev omvänd vid dopet ... Vi kunde tala om allt – trodde jag. Nils var speciell på många sätt, snäll och hjälpsam, skicklig i det mesta han företog sig. Vi var mycket stolta över honom ...

Iakttagelser jag gjorde genom åren gjorde att tanken snuddade vid mig: ”Kan Nils tro att han är homosexuell?” Jag tordes inte fråga honom av fruktan för att han skulle bli det ...

Jag gick med en ständig fruktan inom mig, något som låg där som en böld, men som jag nekade att acceptera.

På våren, under andra året han var i Trondheim, kom bomben. Han sände ett brev till sin syster och bad henne överlämna det till mig personligen och vänta medan jag läste det, så att han kunde få veta hur jag reagerade. Han hade inte modet att berätta det själv av fruktan för avvisande och fördömande.

I brevet fick jag bekräftelse på det jag innerst inne hade vetat länge. Det gjorde ont att tänka på att han hade kämpat en svår och ensam kamp. Jag blev full av självförelöser. Vad hade jag gjort för fel?

Under den tid som följde blev det många samtal och brev. Det blev en god men svår tid. Det goda var att vi kunde tala om det. Det svåra var att jag satt fast i mina egna ingrodna föreställningar att homosexualitet var en synd. Jag upptäckte efterhand att jag hade många fördomar och att jag visste väldigt lite om vad homosexualitet var.

Jag trodde att homosexualitet var en sjukdom som kunde botas. Men efter att ha hört om Nils kamp och sedan jag själv bett en längre tid förstod jag att homosexualitet inte var något övergångsfenomen.

Jag ville gärna acceptera det Nils stod för utan att göra avkall på min kristna tro och utan att fördöma honom. Innerst inne hoppades jag att Nils skulle ändra synsätt. Då Nils berättade att han hade fått en käresta som han skulle flytta ihop med, kändes det som ett nederlag ...

Idag har jag kommit fram till ett annat synsätt än det jag hade vid utgångspunkten. Jag har inte ändrat mening därför att Nils är homosexuell. Det som har skett sedan Nils kom ut som homosexuell har fört mig in i en process, som tvingat mig att tänka själv.

Det kom ett brev

EKHO, Riksförbundet Ekumeniska grupperna för Kristna Homosexuella, ställde i ett brev i november 1997 ett antal frågor till Centralstyrelsen, Biskopsmötet, Utbildningsnämnden, Församlingsnämnden och Forskningsrådet. I brevet påpekades att det trots vissa förbättringar ändå är så att "samhällets tystnad kring homosexualitet, osynliggörande av homosexuella, våldsbrott mot homosexuella och brist på positiva förebilder samverkar till att det för många homosexuella är en kamp att acceptera sin egen identitet." Vidare framfördes att liknande fenomen präglar situationen för homosexuella inom kyrkan, trots de utredningar som gjorts. En viktig grund till detta är att det i dessa sammanhang oftast diskuteras principiellt om fenomenet homosexualitet snarare än om de homosexuella människor som faktiskt finns i det kyrkliga sammanhanget. Homosexuella har i allmänhet en negativ bild av kyrkan. Kristna homosexuella känner ett dubbelt utanförskap. "Många kristna homosexuella har svårt att känna sig hemma i de homosexuella kulturerna. Tystnaden kring kristen tro är inom de homosexuella kulturerna utbredd och många kristna homosexuella upplever att de blivit osynliggjorda i de homosexuella kulturerna. Kristna homosexuellas liv präglas mycket av utanförskap och en upplevelse av att inte höra hemma någonstans. Inte i det heterosexuella majoritetssamhället. Inte i de homosexuella subkulturerna, och inte i kyrkan. Det betyder att en stor grupp människor står utan någon grundläggande känsla av tillhörighet. Detta är särskilt allvarligt då många homosexuella inte har familj och vänner att luta sig tillbaka på."

Några områden identifierades särskilt i brevet, där mycket skulle kunna göras: konfirmandundervisning, utbildning av präster, självvård bland homosexuella och bland dem som står homosexuella nära, arbetssituationen för EKHO:s kaplaner. I brevet framkommer att det finns en stor pastoral nöd. Många homosexuella upplever att kyrkan inte är tillräckligt rustad för att kunna möta denna nöd och att den ibland till och med bidrar till att förvärra den. I detta dokument kommer vi bara att kunna beröra en del av det som brevet lyfter fram. Den pastorala nöd som brevet uttrycker tar vi emellertid på djupaste allvar.

Uppdraget

Teologiska kommitténs uppdrag återgår på ett beslut i dåvarande Svenska kyrkans Centralstyrelse den 26 mars 1998. I protokollet från detta sammanträde sägs att Centralstyrelsen i frågan om *Kyrkan och homosexualiteten* beslutat att

uppdra åt Teologiska kommittén att fortsätta bearbetningen av de principiella frågorna, som skall omfatta historiskt, sociologiskt, ekumeniskt och systematiskt teologiskt arbete samt frågan om att fungera som kyrka

inrymmande två olika förhållningssätt till homosexualiteten, detta som en grund för biskoparna att senare omarbete de pastorala råden i frågan i enlighet med kyrkomötets önskemål.

På en punkt har vi frångått det som sägs i uppdraget. Under arbetets gång blev det alltmer tydligt för hela kommittén att talet om "två olika förhållningssätt" är missvisande. Det leder tankarna till att det skulle röra sig om en enkel och entydig fråga på vilken det finns två motsatta svar och därmed också två förhållningssätt, för eller emot. I själva verket är det ett helt frågekomplex, där olika ställningstaganden är möjliga på punkt efter punkt och där även olika kombinationer av svar är tänkbara. Det har därför varit en huvudsak för kommittén att försöka visa på komplexiteten i frågan, så att det blir tydligt vilka olika vägval kyrkan står inför och hur man kan argumentera för det ena eller andra på varje punkt. Den rikedom av synpunkter som därmed ges kan förhoppningsvis vara till gagn för reflektion och samtal, liksom för välgrundade beslut.

Efter en kort översikt, där vi sammanfattar hur man behandlat frågorna tidigare i kyrkor och samfund nationellt och internationellt, är vår framställning disponerad i tre huvudavsnitt. Det första huvudavsnittet tecknar en bild av kärlek och homosexualitet. I det andra huvudavsnittet beskriver vi en modell för hur man kan komma fram till etiska ställningstaganden i kristen tradition, när man konfronteras med en mindre enkel bild av teori och praktisk verklighet. I det tredje huvudavsnittet följer en reflektion över möjligheten för Svenska kyrkan att leva med olika tolkningar i viktiga frågor. Mot bakgrund av våra resonemang presenterar vi så slutligen i en tillämpningsdel några möjliga förhållningssätt för Svenska kyrkan vad gäller homosexuella i kyrkan.

II. Översikt

Den samhälleliga bakgrunden i Sverige

Fram till 1944 var all homosexuell samlevnad straffbelagd enligt då gällande strafflag från 1864. Där stadgades straff för den som med annan person övar "otukt som emot naturen är". Formuleringen är hämtad från Romarbrevet 1:26 enligt översättningen i Karl XII:s bibel. Brottsbeskrivningen omfattar all "otukt" men kom i rättspraxis att huvudsakligen tillämpas på homosexualitet. Först 1944 avskaffades kriminaliseringen, och successivt har sedan andra förändringar inträtt. 1973 uttalade riksdagen, att "en samlevnad mellan två parter av samma kön från samhällelig synpunkt är en fullt acceptabel samlevnadsform". 1979 avförde Socialstyrelsen homosexualiteten från sin förteckning över sjukdomar. Ett viktigt steg i sammanhanget togs genom utredningen om de homosexuellas situation i samhället, som 1984 avgav sitt betänkande *Homosexuella och samhället* (SOU 1984:63). Genom lagstiftning under 1980-talets senare hälft är det numera förbjudet att diskriminera homosexuella. En lag om homosexuellt samboende trädde i kraft 1988, och från 1995 gäller lagen om partnerskap för homosexuella.

Tidigare dokument och ställningstaganden i Svenska kyrkan

År 1951 uttalade sig biskoparna i *Ett brev i en folkets livsfråga*, ett dokument om sexualmoral i allmänhet. Homosexuell samlevnad beskrivs där både som ett brott mot Guds bud och en sjukdom. Det ansågs därför vara en angelägen uppgift för läkarvetenskapen "att finna medel att medicinskt frigöra de homosexuellt inriktade från deras abnorma drift". Personer med homosexuell orientering ska inte inneha befattningar som kan innebära fara för förförelse av ungdomen.

År 1972 tillsatte Biskopsmötet en utredning för att redovisa kyrkans inställning till homosexuella. I boken *De homosexuella och kyrkan* (1974) gjordes ett försök att lägga fram fakta om homosexualiteten, att väga etiska argument för och emot ett homosexuellt samliv, samt att presentera ett förslag till en kyrklig handlingsplan. En av utredningens utgångspunkter var behovet av ökade faktakunskaper om den företeelse som sedan 1869, med en term lanserad av den ungerske författaren Karl Maria Benkert, kallas homosexualitet. Det finns, menade utredningen, en genuin, karaktärs- mässigt fixerad form med ett mycket rikare innehåll än vad som kom till uttryck i Biskopsbrevet 1951. I sin genuina form är homosexualitet en i personlighetens kärna förankrad orientering, som präglar "hela personlighetens inriktning mot det egna könet, där känslor som vänskap, omsorg, lojalitet, ömhet och kärlek står i förgrunden, och som tar sikte på hela människan, på hennes psyke och kropp". Efter att ha vägt argument mot och för en etiskt kvalificerad homosexuell samlevnad ansåg utredningen, att övervägande skäl talar för att kyrkan skall stödja och bejaka en varaktig, homosexuell gemenskap, byggd på kärlek och vilja till varaktig trohet.

År 1988 publicerades *En fråga om kärlek. Homosexuella i kyrkan*. Den vidareutvecklade tanken på homosexualiteten som en form av mänsklig kärlek och utredningen kom med ett konkret förslag till en välsignelse- och förbönsgudstjänst. Samma år tillsattes en ny utredning av Centralstyrelsen om "kyrkans förhållningssätt till homosexualiteten och dess konsekvenser för kyrkans själavård, förkunnelse och undervisning". Arbetsgruppen var sammansatt av såväl anhängare som motståndare till homosexuell samlevnad. Resultatet, som lades fram sex år senare i *Kyrkan och homosexualiteten*, visade på splittring. Två ståndpunkter redovisades; en huvudlinje företrädd av majoriteten och en alternativlinje. På flera punkter rådde dock enighet, till exempel om att de homosexuella inte skulle diskrimineras. Oenigheten rörde den homosexuella samlevnaden.

Frågan om homosexualiteten och den homosexuella samlevnaden har upprepade gånger aktualiserats i Kyrkomötet, dock utan att detta föranlett något formellt beslut. Motionerna har medfört att Läronämnden vid fyra tillfällen sedan 1985 formulerat sig i frågan. I en text från 1985 (Ln 1985:15) betonas vikten av att inta samma förhållningssätt i den etiska bedömningen av heterosexuell och homosexuell samlevnad. "Ett oansvarigt handlande ger i båda fallen upphov till den anstöt som prästlöftet talar om". Någon närmare precisering av innehållet i Svenska kyrkans hållning vad gäller själva grundfrågan anges inte när Läronämnden avslutningsvis markerar "prästens bundenhet vid Skriften men också vid den tolkning av densamma som kyrkans bekännelseskriterier ger". I Läronämndens yttrande från 1988 (Ln 1988:14) bekräftas innehållet i texten från 1985. Samtidigt konstaterar man att den snävt tilltagna beredningstiden och Läronämndens oenighet i denna fråga har medfört att man inte är beredd att avge ett mer specifikt svar.

Det innehållsmässigt mest omfattande yttrandet avgav Läronämnden i samband med 1995 års Kyrkomöte (Ln 1995:18). Där konstaterar man inledningsvis att det saknas samstämmighet när det gäller kyrkans inställning till homosexualitet och homosexuellt samliv. Därefter slår Läronämnden fast, med hänvisning till ett uttalande från Biskopsmötet (CsSkr 1995:3, bilaga 2), att "[om] bara vissa värderingar delas finns det dock utrymme för olika uppfattningar inom samma kyrka".

Läronämnden menar att ett ställningstagande i huvudfrågan riskerar att isoleras från sitt sammanhang om detta ställningstagande inte samtidigt behandlar frågan om innebörden i en nutida kristen etik. Det är en perspektivförskjutning som aktualiserar bibelsynsfrågor och behovet av en nutida tolkning av den naturliga lagen. Läronämndens slutsats blir att "en övervägd bedömning ... leder inte till en enkel bedömning av

att ett liv i sådant partnerskap skulle vara moraliskt orätt”. I ett yttrande från 1997 (Ln 1997:10) bekräftar Läronämnden sina slutsatser från 1995.

När lagen om registrerat partnerskap infördes den 1 januari 1995 offentliggjorde Biskopsmötet ett samtalsunderlag. Det är ett dokument som markerar en öppen hållning i grundfrågan och pekar på behovet av att tolka Bibelns utsagor i ljuset av kyrkans tradition, modern kunskap och människors erfarenheter. Dokumentet framhåller äktenskapets ställning som samhällets grundläggande enhet, men understryker att andra typer av varaktiga, nära relationer mellan människor har sitt värde. Dock skall sådana relationer konsekvent skiljas från äktenskapet. Biskopsmötet drar slutsatsen:

Enighet bör kunna råda i kyrkan om några grundläggande synsätt. Samtidigt måste det finnas utrymme för olika hållningar på den angivna grunden: den som med kärleksfull inställning anser att homosexuella relationer är moraliskt orätta har vissa goda skäl för sig men också den som kommer till annan slutsats. Till slut blir det den enskildes mot Bibeln, samvetet och kyrkans lära väl prövade ställningstagande som måste avgöra.

Internationella kyrkliga ställningstaganden

Det har skrivits mycket om denna fråga också i andra kyrkor och länder. Vi kan inte presentera allt, utan nämner kort hur man officiellt tagit ställning i tre kyrkliga sammanhang som på olika sätt har ekumenisk betydelse för Svenska kyrkan.

Den romersk katolska kyrkan har yttrat sig om homosexualitet på hög auktoritativ nivå. I deklARATIONEN om *Sexualetik* som Troskongregationen i Rom gav ut 1975 togs ställning till vad man ansåg vara ”felaktiga tendenser” i sexualmoral i det moderna samhället. Grundproblemet är, menade man, själva ifrågasättandet av att det finns absoluta och universellt giltiga etiska normer som bygger på det som är givet i den skapelsegivna ordningen eller uppenbart i Skriften. Detta har lett till ”etisk förvirring och moralisk slapphet”. Flera områden identifieras som uttryck för detta felaktiga synsätt, bland annat homosexualitet. Ett visst erkännande ges åt distinktionen mellan genuin homosexualitet som förmodligen är obotlig och homosexuellt beteende i allmänhet, men man avvisar möjligheten att detta skulle rättfärdiggöra homosexuell samlevnad. Homosexuella akter är alltid till sitt väsen felaktiga. I ett nytt dokument från 1986 om *Pastoral omsorg om homosexuella personer* upprepar man samma etiska bedömning av homosexuell samlevnad. Man menar att kyrkan måste visa respekt och omsorg om homosexuella, men den ska inte medverka till att homosexualiteten uppfattas som normal. Även om kyrkan ska bekämpa våld och förtryck också mot homosexuella, ska den inte stödja samhällsliga förändringar som främjar homosexuella rättigheter. Homosexuella bör leva i celibat. Gör de det, kommer kyrkan att ge dem stöd och hjälpa dem att finna ett högre andligt syfte i denna belägenhet.

Den anglikanska kyrkan, som Svenska kyrkan genom Borgå-överenskommelsen lever i en systemgemenskap med, publicerade 1991 rapporten *Issues in Human Sexuality*. Efter en noggrann genomgång av exegetiskt och systematiskt material stannar den för en öppen attityd gentemot homosexualitet och homosexuell samlevnad, samtidigt som den förordar avhållsamhet för homosexuella ämbetsbärare. Vid Lambethkonferensen 1998 var ståndpunkterna mer restriktiva. Många biskopar från Afrika och Asien hävdade, att den västerländska liberaliseringen av sexualmoralen inte kunde tillämpas i deras sammanhang. Detta såväl av kulturella skäl som med tanke på den starka muslimska närvaron. Homosexuell samlevnad avvisades som stridande mot Skriften. Man såg sig inte kunna legitimera eller välsigna partnerskap eller medge ordination av personer, som lever i homosexuella relationer. Beslut från en Lambethkonferens har ingen formell auktoritet i de anglikanska kyrkorna men det

ger uttryck för en stark opinion i ledningen och kan på det sättet vara vägledande. En betydande minoritet ansåg emellertid att detta ställningstagande var olyckligt.

En luthersk bearbetningen av frågan om kyrkan och homosexualiteten återfinns i en bok, som den Evangeliska kyrkan i Tyskland (EKD) utgav år 1996 med titeln *Mit Spannung leben* (Att leva med spänningar). Bokens bärande tes är att den gudomliga vilja, som uttrycks i budet om nästankärlek, också omfattar en moraliskt ansvarig homosexuell samlevnad. Spänningen mellan Bibelns negativa hållning till homosexualitet och ett bejakande av relationer som är etiskt utformade efter Guds vilja kan inte upphävas. Men spänningen kan uthärdas. Många ståndpunkter i boken sammanfaller med dem som blivit en sorts huvudlinje i Svenska kyrkans tidigare dokument. Prästvigning av homosexuellt praktiserande avvisas inte helt men får förverkligas först efter en grundlig prövning av enskilda fall.

Norge, Danmark och Finland

I Norge har debatten präglats av oenighet på många plan. Biskopsmötets arbetsgrupp om homosexualitet lade 1995 fram rapporten: *Homofile i kirken*. I boken finns två separata konklusionsavsnitt. Majoritetens konklusion innebär att kyrkan ska ställa sig positiv till partnerskap. Denna ordning bidrar till att säkra stabila samlevnadsförhållanden och är en god utgångspunkt för en livsgemenskap med ”moraliska kvaliteter”. Partnerskap och äktenskap är dock inte samma sak. Det är inte aktuellt att utforma ett vigselritual för ingånget partnerskap som liturgiskt jämställer partnerskapet med äktenskapet. Däremot anses det nödvändigt att det finns någon form av tack- och förbönsgudstjänst. Majoriteten säger även ja till anställning av homosexuella präster. Minoritetens konklusion å andra sidan, förespråkar respekt för homosexuella men man avråder kyrkan att markera ingånget partnerskap med någon typ av förbönsgudstjänst. Anställning av homosexuella präster rekommenderas inte och homosexuella kan inte heller inneha andra tjänster som innebär läroansvar inom kyrkan.

Vad gäller anställning av homosexuella som präster eller i andra tjänster med läroansvar i kyrkan, beslöt Kyrkomötet 1997 att följa minoritetslinjen från Biskopsmötet arbetsgrupp, och man ber biskoparna ta hänsyn till detta. Dock medger man att situationen kan se olika ut i olika församlingar och att frågan därför kan behöva bedömas utifrån de lokala förutsättningarna.

I den danska *Rapport fra et af biskopperne nedsat udvalg vedrørende kirkelig velsignelse af registreret partnerskab* hävdas, att registrerat partnerskap och homosexuella parförhållande inte står i strid med kristen lära och moral. ”Udvalgets” uppfattning är att det finns goda grunder för att erbjuda ett välsignelseritual i en eller flera former. Tre olika förslag presenteras. Ingen präst kan dock åläggas att medverka vid en välsignelse av registrerat partnerskap.

I Finland har riksdagen 2001 godkänt en lag om registrerat partnerskap. Den evangeliska lutherska kyrkans biskopar gjorde med anledning av detta under hösten 2001 ett uttalande, där det bland annat sägs att homosexuella parförhållanden av lagen likväl betraktas som en annorlunda rättslig institution än ett äktenskap. Detta märks i sättet för registrering av ett dylikt parförhållande samt i avvisandet av gemensamt släktnamn och av rätten till adoption. Vidare sägs att den nya lagen inte föranleder kyrkan att införa kyrkliga förrättningar som gäller homosexuella parförhållanden. Kyrkan förutsätter att dess egna anställda fortsättningsvis lever i enlighet med den traditionella undervisningen. I sin självavård skall kyrkan vara redo att möta de speciella situationer och relationer som människor med en homosexuell läggning kan hamna i under livets lopp.

Sveriges Kristna Råd (SKR)

Inom Sveriges Kristna Råd samverkar ett trettiotal kyrkor med varandra. De fördelar sig på fyra kyrkofamiljer: den romersk katolska, den ortodoxa, den evangelisk lutherska och den frikyrkliga.

Stockholms katolska stift är en del av den världsvida romersk katolska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna har sina rötter och sina centra utanför Sverige. Dessa kyrkor företräder inte några andra ståndpunkter i frågor om homosexualiteten än de som gäller för dessa kyrkor som helhet. Detta betyder att homosexuellt umgänge avvisas.

Inom frikyrkofamiljen har under de senaste åren Svenska Missionsförbundet utgivit en skrift med titeln *Sida vid sida. Samrådets rapport och förslag gällande ordination och tjänster för medarbetare i homosexuellt partnerskap* (2001). Rapporten vittnar om skiljaktigheter i uppfattningen om de homosexuellas plats i församlingen och mynnar därför ut i ett förordande av "aktiv väntan", vilket innebär en process där arbetet fortsätter under bön och samtal. Därigenom vill man bevara och stärka enheten alla olika uppfattningar i frågan till trots.

De åsiktsskillnader som Svenska Missionsförbundets skrift omvittnar föreligger också i många andra kyrkor, däribland Svenska kyrkan. Mångfalden kommer till uttryck och samtalet förs på olika sätt beroende på inte minst skillnader i kyrkostruktur. Enighet kan föreligga på ett plan, medan mångfalden blir tydlig på ett annat. Därför kan man på goda grunder säga att skiljelinjerna snarare löper inom kyrkor och samfund än mellan dem.

När det gäller praxis förefaller Svenska kyrkan ha kommit att agera mer bejakande än vad de övriga kyrkorna och samfunden i SKR gör idag. Därmed riskerar Svenska kyrkan att kritiseras för bristande ekumenisk hänsyn. Denna risk måste dock vägas mot hänsynstaganden gentemot kyrkans homosexuella medlemmar. Den enda möjligheten att undvika att svika såväl sitt ekumeniska som sitt pastorala ansvar, är att fortsätta dialogen med de andra kyrkorna i tydliga och öppna samtal om de ställningstaganden man gör och bevekelsegrunderna för dessa. Frågorna har vi gemensamt och olika vägval inom och mellan kyrkorna behöver inte vara kyrkosplittrande.

Kyrkan och etiska ställningstaganden

När det gäller homosexuella i kyrkan är det flera frågor som behöver bearbetas. En del av den oenighet som råder inom Svenska kyrkan på detta område gäller inte homosexualitet i sig, utan har bland annat att göra med olika uppfattningar, dels om vilka frågor kyrkan kan och bör uttala sig om, dels om vilken praxis kyrkan skall tillämpa. I detta samtalsdokument arbetar vi med främst tre olika frågeställningar: Hur kan vi ur moralisk synpunkt se på homosexuell (samkönad) samlevnad? Hur skall vi – heterosexuella och homosexuella - behandla varandra i kyrkan? Vilken praxis bör kyrkan tillämpa vad gäller till exempel välsignelse av partnerskap?

Det är inte självklart att kyrkan bör uttala sig officiellt om dessa frågor. Frågan om vilka sexuella handlingar som är moraliskt riktiga för homosexuella bedöms av somliga vara av individuetisk karaktär och något som kyrkan därför inte kan eller bör uttala sig om. Individuetiska frågor anses höra hemma inom den enskilda själavården och den enskildes prövning. Den uppfattningen finns också företrädd i kommittén och kommer till uttryck i en av de särskilda kommentarerna. Andra menar dock att kyrkan, som vägledning för människor och som bakgrund till sina praxisbeslut, har ett ansvar att officiellt yttra sig om vad som är rätt och fel också i individuetiska frågor. Oenigheter kan således råda inte bara i fråga om huruvida kyrkan skall handla bejakande eller ej i förhållande till homosexuella, utan också huruvida

kyrkan officiellt, genom Kyrkomötet eller Kyrkostyrelsen, kan eller bör yttra sig om detta.

Den första fråga inför önskemålen om ett kyrkligt ställningstagande till homosexualitet och de homosexuellas plats i kyrkan gäller således om kyrkan som helhet över huvud taget skall ta ställning i etiska frågor, och i så fall i vilken typ av etiska frågor och på vilka premisser. En jämförelse mellan olika kyrkor och kyrkliga traditioner, liksom ett studium av kyrkohistorien, visar att det inte finns någon enhetlig allmänkyrklig tradition på detta område. Utifrån olika sociala och politiska förhållanden, liksom utifrån olika kyrkosyn har benägenheten att ta ställning i såväl individual-etiska som sociala etiska frågor varierat kraftigt.

Den tidiga kyrkan avstod från att ta ställning i en rad aktuella etiska frågor samtidigt som man ställde höga moraliska krav på sina medlemmar. För den enskilde gällde tydliga regler för levnadssätt både för att bli döpt och för att få delta fullt ut i kyrkans gudstjänstliv. Dessa regler var dock knappast enhetliga vare sig geografiskt eller över tiden. De krav som ställdes utgick såväl från bibeltexterna, främst de tio budorden, som från den grekisk-romerska omvärldens dygdeläror, bland annat principerna om måttfullhet och självbehärskning. Dessa krav var dock insatta i kyrkans pastorala handlande och innebar inte att kyrkan tog generell och gemensam ställning i principiella etiska frågor som till exempel slaveriet, rätten att döda i strid, skilsmässa eller lögn. Besluten från de första fem århundradenas kyrkomöten behandlar en rad kyrkoordningsfrågor, regler för gudstjänst, ämbetsutövning och kyrklig ekonomi samt relationer till hednisk kult och till de kristna grupperingar och rörelser som bedömts som heretiska. Men vi finner inte några allmänna etiska frågor behandlade, varken på det individualetiska eller det sociala etiska planet.

Med de politiska omvälvningarna under 400-talet förändrades situationen. Tillströmningen av människor till kyrkans församlingar omöjliggjorde upprätthållandet av samma stränga disciplin som tidigare. I den östliga delen innebar framväxten av ett kristet kejsardöme och en uppdelning mellan kyrkans och kejsarmaktens olika sfärer att etik blev (delvis skulle man kunna säga förblev) allmänpolitiska frågor, och moralens uppehållande därmed en fråga för kejsarmakten. Detta hindrar inte att kyrkliga ledare, framför allt i klostren, bedrev en etisk undervisning och i såväl pastorala som monastiska sammanhang uppehöll en sträng moral. Några specifika och självständiga kyrkliga ställningstaganden i övergripande etiska frågor finner vi däremot inte. I väst gör sig en annan tendens gällande redan hos såväl Pelagius som Augustinus. Med det politiska sammanbrottet i väst, framväxten av en central kyrklig ledning i påveämbetet och därmed kyrkans principiella självständighet, kommer även officiella och principiella kyrkliga ställningstaganden i etiska frågor.

Reformationen innebar för de reformerade länderna och reformationens kyrkor en viktig förändring på denna punkt. Med avfärdandet av en påvlig ledning av kyrkan och hävdandet av den enskilde kristnes, liksom den enskilda församlingens, frihet att själv tolka och följa Guds bud, lades även de etiska ställningstagandena i princip på den enskilde och den etiska undervisningen och vägledningen på predikoämbetet. Med det gradvisa avskaffandet av den kyrkliga botgöringen hamnade ansvaret för moralens uppehållande, inklusive kyrkotukten, hos fursten. Så länge det rådde samstämmighet mellan den i kyrklig undervisning och praxis rådande moraluppfattningen och samhällets allmänna moraluppfattning, var det dock i praktiken svårt att skilja mellan kyrkans och maktens roll, särskilt där kyrkliga ämbetsbärare uppfattades som delar av kungens maktutövning. Samhällsförändringarna under 1800-talet och väckelserörelsernas framväxt förändrade denna enhetssyn, och i flera av de framväxande frikyrkorna föreföll det naturligt att kollektivt fastslå gemensamma etiska och moraliska regler och införa sanktioner mot dem som bröt mot dessa.

Idag kan man se en tydlig skillnad mellan den katolska kyrkans och de ortodoxa kyrkornas hållning. Den katolska kyrkan kan genom påveämbetet på ett auktoritativt sätt uttala sig i olika aktuella etiska frågor av såväl individuetisk som socialetisk karaktär. För de troende är dessa ställningstaganden i princip bindande. Dock är det tydligt att många katoliker idag öppet förfäktar helt andra etiska ståndpunkter än de kyrkan fastslagit, exempelvis i fråga om användning av preventivmedel. De principiella ställningstaganden som kyrkoledningen gör i individuetiska frågor blir därmed snarast riktninggivande ideal, som å ena sidan läres ut och eftersträvas, men som å andra sidan inte alltid genomdrives i pastoral praxis.

De ortodoxa kyrkorna däremot avstår som regel från auktoritativa etiska ställningstaganden. De normer som finns är de som uttrycks i Skriften och traditionen och varje enskild troende har att själv tolka dessa och sträva efter att följa dem. Såväl etisk undervisning som frågan om upprätthållande av en viss moral lämnas åt det pastorala handlandet. Denna skillnad mellan katolsk och ortodox tradition är betingad av grundläggande skillnader i kyrkosyn.

En motsvarande skillnad föreligger mellan reformerta och lutherska kyrkor. De förra har genom historien visat en större beredvillighet att uttala sig i etiska och även politiska frågor, medan de senare av tradition varit principiellt tveksamma till sådana ställningstaganden. Denna skillnad återgår på olikheter i bibelsyn (särskilt i synen på förhållandet mellan Gamla och Nya testamentet), kyrkosyn och etikuppfattning, där enskilda normer blir mer vägledande för den pånyttfödde kristne. Gemensamt för alla av reformationen präglade kyrkor är emellertid framhävandet av den enskildes eget ansvar att ta ställning utifrån Skriften och samvetet. En fundamental förutsättning för att detta skall kunna ske är läroämbetet förkunnelse, undervisning och tillsyn, genom vilket grunden läggs för ett sådant självständigt ansvarstagande.

Utvecklingen i de lutherska kyrkorna har emellertid – som den ekumeniska översikten visade – medfört att man mer och mer engagerat sig i etikfrågor och på olika sätt och nivåer gjort uttalanden och tagit ställning. Inte minst har den allmänna sekulariseringen, den ökade religiösa och kristet konfessionella mångfalden och för Svenska kyrkans medlemmars del den ökade okunskapen om vad kristen tro och etik överhuvud innebär, medfört, att kraven på kyrkans ställningstaganden och undervisning har ökat. När man inte längre kan förutsätta en bred allmänkunskap om kristna traditioner, och när de kristna kyrkorna alltmer blir särskilda grupper i samhället, är det Svenska kyrkans uppgift att på nytt överväga hur den som kyrka skall se på de etiska frågorna, såväl inåt kyrkan som utåt samhället. Bland nutida lutherska kyrkor finns emellertid också uppfattningen att kyrkan inte alls, eller bara i verkliga krissituationer, skall göra uttalanden.

Svenska kyrkan har alltmer genom kyrkomöte och läronämnd, kyrkostyrelse och biskopsmöte, faktiskt tagit ställning i etiska frågor. Det gäller till exempel frågor om miljöetik, abort, samboende, biståndsfrågor, kärnvapeninnehav. Här finns dock flera följdfrågor att utreda, till exempel sådana besluts och uttalandens normativa status för kyrkan och den enskilde kyrkomedlemmen. I luthersk tradition har sådana uttalanden i princip setts som vägledande och klargörande undervisning, medan det däremot överlätits åt den enskilde att ta personlig ställning. Relationen mellan kyrkans och det personliga ställningstagandet behöver klargöras.

I frågor som rör kyrkans praxis kan kyrkan inte undvika att ta ställning, till exempel om dop och medlemskap. Praxisfrågor blir aktuella också i samband med homosexuella plats i kyrkan, till exempel gällande vigning till kyrkans tjänster, välsignelse och ingående av partnerskap. Bland annat av den anledningen behövs en grundlig genomgång av bibliska, historiska, etiska, liturgiska och andra aspekter inför ett

beslut i praxisfrågor. Medan vi kan ha olika uppfattningar i individuetiska frågor måste vi komma överens om en praxis som kan fungera i församlingarna.

III. Kärlek och homosexualitet

Kärlekens stora betydelse

Människor lever och utvecklas i relationer från födelsen till döden. I relationer till andra formas vår självbild och vår livsvärld som vi delar med andra. Enligt kristen tro är detta ett uttryck för Guds avsikt. Vi är skapade till att leva i gemenskap med varandra. Vi är, för att tala med Luther, ”varandras dagliga bröd”.

För att utvecklas behöver vi omsorg, bekräftelse och trygghet. När vi erfar att någon ger oss detta känner vi oss älskade. Att få uppleva sig som älskad är ett fundamentalt mänskligt behov. Kärleken låter oss mogna och växa som människor. Mänsklig erfarenhet och psykologisk kunskap visar att en förutsättning för att en människa ska kunna älska är att hon har upplevt sig själv som älskad, men samtidigt är tillvaron sådan att inte alla får denna erfarenhet eller får den alltför sällan.

När Bibeln skildrar de djupaste relationerna talar den om kärlek. Det är också så Bibeln talar om Gud själv: ”Gud är kärlek”. (1 Joh 4: 8, 16). Liksom Gud är kärlek och Guds relation till människorna i grunden är en kärleksrelation är det också vår möjlighet, uppgift och glädje att leva i kärlek med varandra. Jesus gav i sitt liv det främsta uttrycket för de mänskliga relationernas mening och avsikt: upprättande, uppbyggande, älskande, förlåtande, livgivande och självupppoffrande. Det speciella med Guds kärlek märks genom hela Bibeln: själva skapelsen, livet överhuvudtaget och Guds omsorg om människorna är en gåva som inte är motiverad av annat än att Gud älskar. ”Detta är kärleken: inte att vi har älskat Gud utan att han har älskat oss och sänt sin son som försoningsoffer för våra synder.” (1 Joh 4:10)

Alla människor kan få del av denna kärlek och leva i kärleksfulla relationer, oavsett om man lever i äktenskap eller celibat, oavsett om kärleken också tar sig uttryck i den sexuella gemenskapens form eller ej. Det är en uppgift att skapa sådana öppna familjer och sådana alternativa hushållsformer som befrämjar kärleksfulla relationer för alla människor.

Den mänskliga kärleken har, trots sina brister, möjlighet att bli en påminnelse om och ett uttryck för Guds kärlek. Den mänskliga kärleken kan göra Guds kärlek närvarande i människors liv. Kärlek är en ömsesidighetens gåva och uppgift. Kristen tro säger att gåvan och uppgiften kommer från Gud och har två riktningar: inåt i den nära relationen där två människor förenas i gemenskap och samhörighet och utåt, mot den större gemenskapen, där de två älskande lever sitt liv. Deras kärleksrelation kan vara till glädje och tjänst i båda riktningarna. Men kärleken blir alltför lätt romantiserad i vår kultur och alltför lätt sexualiserad. Mänsklig erfarenhet och kristna traditioner vet mer om kärleken mellan två människor som lever ihop: det finns ett försakande för den andres skull och en kontinuerlig kamp mot det egna individualistiska begäret och en solidaritet med den andre, som kan leda till att kärlek och smärta, gemenskap och lidande blir nära sammanvävt.

Kärleken och de goda relationerna är hotade. Det skapelsegivna goda livet är ständigt utmanat av destruktionen i tillvaron. Det onda och synden är en verklighet. All mänsklig interaktion och alla våra attityder kan bli marginaliserande och förtryckande i stället för att befrämja det goda livet. Kärleken kan också ta sig sexuella uttryck. I all sexualitet, oavsett om den är homosexuell eller heterosexuell, finns en risk att den förstör istället för att bygga upp mänskliga relationer. I det nutida samhället finns dessutom en mängd profitörer som exploaterar sexualiteten ekonomiskt. Våld och sexuellt utnyttjande finns både i äktenskap och partnerskap. Idag är en av kyrkans

stora uppgifter att motverka missbruket av sexualiteten, att visa på goda förebilder med stabila och kärleksfulla relationer, så att pojkar och flickor får något att pröva sig mot som alternativ till vad de annars möter. Kyrkan visar på en kärlek som är utgivandets och solidaritetens väg.

Kärleken upplevs lika betydelsefull och identitetsskapande för homosexuella som för heterosexuella, och då menar vi kärlek i alla dess olika betydelse. Om man i teori eller praktik vill förhindra eller avråda homosexuella människor från att gå in i berikande kärleksfulla relationer, som också tar sig sexualitetens uttryck, är det att frånkänna homosexuella ett viktigt område av det mänskliga livet. Samtidigt finns i kristna traditioner också sådana erfarenheter som leder till att det egna begäret får uppges, att man får avstå från mycket för egen del. Att välja mellan dessa vägar är kanske inte i praktiken möjligt för alla, men för den som känner sig kallad finns valet.

Frågan om vad homosexualitet är

Sexualitet låter sig inte förklaras på något entydigt sätt. Detta gäller även den samkönade sexualiteten. Flera olika perspektiv kan anläggas. I facklitteraturen och i den allmänna debatten möter vi individual- och socialpsykologiska förklaringsmodeller lika väl som historiska och kulturella. En avgörande faktor för många är i vilken mån sexuell preferens är biologiskt betingad eller socialt konstruerad. Något entydigt svar på hur det förhåller sig med det föreligger emellertid inte. Inte heller bland dem som själva identifierar sig som homosexuella finns självklara svar på frågan om vad homosexualitet "är". Däremot en växande motvilja mot vad som ofta upplevs som förenklade och objektifierande förklaringar.

Eftersom homosexualitet är ett minoritetsfenomen görs heterosexualitet ofta till norm också när homosexualitet skall förklaras. Heterosexualitet tas för självklar och naturlig, homosexualitet definieras genom vad som skiljer den från heterosexualiteten och tenderar att framstå som "onaturlig" till skillnad från den "naturliga" (hetero)sexualiteten. Teologiskt uttrycks dessa tankar ofta i termer av "det skapelsegivna". Det som anses vara "naturligt" blir det skapelsegivna och därmed enligt Guds vilja, till skillnad från det som betraktas som "onaturlig" (homo)sexualitet. Frågan är om vi är hjälpta av att försöka förstå vad homosexualitet "är" på det här sättet. Att kunna förklara eller veta hur något uppstår säger inte nödvändigtvis något om dess existensberättigande eller värde. Etiskt sett ger inte heller insikten om hur något är beskaffat ett självklart svar på hur man bör förhålla sig till det.

För att göra rättvisa åt det faktum att samkönad attraktion och sexualitet troligtvis har funnits genom hela mänsklighetens historia, är det nödvändigt att ge en vid "definition" av homosexualitet. Det sexuella begäret finns hos alla människor och det finns ingen anledning att tro att det är skillnad på den sexuella driften hos homosexuella och heterosexuella. Homosexualitet innebär helt enkelt att det sexuella begäret av en eller annan anledning riktar sig mot personer av samma kön. Vissa människor är dessutom bisexuella, det vill säga, de är förmögna att känna sexuell attraktion både för människor av det egna könet och till människor av motsatt kön. Bisexualiteten tycks också den kunna ha både psykologiska, sociologiska och kulturella förklaringar. I vissa kulturer har man uppmuntrat homosexuella relationer av olika slag för den känslomässiga eller romantiska tillfredsställelsens skull, medan samma personer förväntades leva i heterosexuella relationer för fortplantningens och de medborgerliga plikternas skull.

I den kyrkliga debatten om homosexualitet görs ofta en skillnad mellan att "vara" homosexuell och att "leva" homosexuellt. Att den homosexuella attraktionen finns som en del av personligheten accepteras av de flesta, men en del menar att det homo-

sexuella samlivet är oförenligt med den ordning Gud nedlagt i skapelsen. Med andra ord menar man att ingen kan rå för att man "är" homosexuell, men människor kan välja vad de gör, och därför är det möjligt att avstå från att leva ut en samkönad sexualitet. Men lika lite som heterosexuella upplever homo- och bisexuella att deras sexuella orientering är något de väljer. Inte heller är det något man kan och/eller vill ändra på. I det historiska avsnittet nedan framgår, att kyrkans gemenskap sällan tagit avstånd från den homosexuella orienteringen, men att man däremot varit mer kritisk till homosexuell tillfredsställelse av det sexuella begäret. Idag är det emellertid för många svårt att låta en sådan distinktion få någon praktisk betydelse.

Om man tar hänsyn till den mångfald av fenomen och beteenden som har förknippats med samkönad kärlek genom historien och den variation av förklaringsmodeller som ständigt används, antingen för att legitimera eller för att förbjuda och skuldbelägga, är det förståeligt om många nu menar, att hela försöket att förklara homosexualiteten är irrelevant: homosexuella finns, och det är inte mer intressant att förklara detta faktum än att förklara heterosexualitetens existens. Den ståndpunkten måste respekteras. Och eftersom det inte föreligger någon teori som lyckas förklara homosexualitet på ett entydigt och övertygande sätt har vi medvetet valt det mer neutrala uttrycket homosexuell "orientering" istället för att tala om homosexualitet som "läggning" eller "natur". I våra resonemang har vi menat, att frågan om kyrkan och homosexualiteten egentligen inte handlar om "de homosexuella", utan om hur vi som kyrka skall förhålla oss till det faktum, att det bland kyrkans medlemmar finns de som lever i homosexuella relationer. Vi menar också att försöken att *förklara* homosexualiteten inte leder till något automatiskt svar på hur Svenska kyrkan skall förhålla sig till det faktum att en del av kyrkans döpta medlemmar lever i homosexuella relationer.

Varför homosexuell?

Vi vill alltså varna för en övertro på värdet av förklaringar när det gäller ställningstagandet till homosexualitet. Ändå vill vi kort beskriva några olika aspekter på förståelsen av homosexualitet. Detta gör vi för att spegla några vanliga argumentationslinjer i debatten. Vi gör inga anspråk på fullständighet eller på att kunna avgöra vad som är hållbart.

En typ av förklaringar utgår ifrån att det finns biologiska faktorer som påverkar uppkomsten av homosexualitet. En variant är att avvikelser i mängden av vissa hormoner vid särskilda tidpunkter under graviditeten kan påverka könsdifferentieringen i hjärnan och kanske inriktningen av den sexuella driften. En annan faktor som skulle kunna ha betydelse är yttre påverkan på modern, till exempel stress, som skulle påverka utsöndringen av hormoner i fosterstadiet. Man har också försökt att upptäcka genetiska komponenter. Indikationer som kan tolkas i denna riktning är bland annat att identiska tvillingar ofta har samma sexuella orientering. Vad som sedan beror på ärftlighet och vad som är ett resultat av uppväxtmiljön är förstas en viktig och komplicerad fråga, som problematiserar den här typen av förklaringar.

Man har dessutom visat på möjliga samband mellan X-kromosomens genetiska kod hos män och den sexuella orienteringen. Vilken betydelse detta kan ha för att förstå fenomenet homosexualitet kompliceras emellertid av förekomsten av den lesbiska orienteringen. Samma komplikation gäller om det manliga könshormonet testosterons betydelse för skillnaden mellan homosexuella och heterosexuella. Eftersom dessa forskningsresultat inte är entydiga, är det mesta man kan säga, att de kan betraktas som möjliga delförklaringar av homosexualiteten hos vissa personer eller grupper av personer.

En annan vanlig typ av förklaringsmodeller är de psykologiska. Vissa skolor, som till exempel behaviorismen, ser mänskligt beteende, också det sexuella, som huvudsakligen inlärt. Den heterosexuella normativiteten beror på samhällets mönster, och homosexualiteten beror på att en person har lärt sig ett avvikande beteende. Det kan handla om vissa förhållanden i den individuella historien, som till exempel otillräckliga eller negativa erfarenheter av att relatera sig till det motsatta könet. Tanken att tidiga erfarenheter av homosexuellt beteende kunde präglade den sexuella orienteringen ifrågasätts dock idag, eftersom tillfälliga homosexuella kontakter i unga år är rätt vanliga oavsett vad den sexuella orienteringen visar sig vara i vuxen ålder. Likaledes har många, både män och kvinnor, som uppfattar sig själva som exklusivt homosexuella i mogen ålder, haft heterosexuella erfarenheter under uppväxten. Enligt behaviorismen är homosexuellt beteende snarare en social företeelse än en fråga om individens psykiska konstitution.

Inom olika psykoanalytiska och psykodynamiska riktningar har man fokuserat på störda familjerelationers betydelse. I den klassiska psykoanalysen talar man om triangelrelationen mellan barnet, fadern och modern, där problem uppstår när modern är dominerande och fadern svag eller frånvarande. Denna teori har emellertid modifierats efterhand. Det kan ifrågasättas om en "stark moder" och "svag fader" över huvud taget är att betrakta som ett problem och en "störning". Dessutom visar forskningen att också många heterosexuella har vuxit upp med liknande "störningar" i familjen. Eftersom man i olika psykologiska skolor tidigare byggde sina teorier på observationer av homosexuella som hade sökt hjälp på grund av psykiska problem, har man också efterhand reviderat sina modeller när man tar hänsyn till de många homosexuella som har stabil psykisk hälsa. Det är svårt att hävda någon direkt koppling mellan homosexualitet och psykiska problem i allmänhet. Om en homosexuell person är psykiskt störd och själva homosexualiteten är en komponent i problemen, kan detta vara uttryck för att omgivningens negativism har internaliserats och skapat ohälsa, snarare än att själva den sexuella orienteringen skulle ha patologisk orsak eller karaktär.

En och samma förklaringsmodell kan emellertid användas på olika sätt och med olika syften. Oftast har biologiska modeller antagits vara mer användbara av dem som vill se homosexualitet som en naturlig variation av mänskligt beteende, även om det är ett minoritetsfenomen. Men dessa etiologier kan också användas som grundval för att utveckla metoder i syfte att ändra på fenomenet genom till exempel genetisk ingenjörskonst. Likaså kan psykologiska modeller tillämpas för att utveckla behandlingsmetoder, men också för att visa att den homosexuella orienteringen under vissa förutsättningar är en möjlig psykologisk variabel bland andra. Samma kommentar kan göras om hela diskussionen om heterosexualitet och homosexualitet som biologisk essens (skapelsegivet och naturligt) eller social konstruktion (inlärt och kulturellt betingat). Båda teorialternativen kan gynna respektive hota föreställningen om sexualiteten som en stabil del av vad det är att vara människa. Den ena eller den andra förklaringen ger alltså inte i sig tillräckliga argument för att avgöra vad man ska göra med fenomenet. Både en essens och en konstruktion kan påverka eller påverkas av människor. Vi bör därför alltid ha klart för oss i vilket syfte vi söker olika förklaringar till mänskliga fenomen. Kunskap om någontings uppkomst säger inget om dess moraliska värde. Dessutom finns alltid en fördold dimension i varje människa.

IV. Homosexualiteten i Bibeln och kristna traditioner

Analysen och tolkningen av vad Bibeln säger om homosexualitet har gjorts många gånger både i tidigare svenska och utländska dokument och i en omfattande facklitte-

ratur. Här vill vi inte upprepa den detaljerade exegesen av allt relevant material. Vi hänvisar till det som gjorts tidigare och till litteratur som nämns i bibliografien. I stället vill vi ge en översikt över ett urval centrala bibelställen som brukats i diskussionen, kort sammanfatta huvudtolkningarna av dessa och ange några punkter som vi menar är av betydelse för bedömningen av deras relevans idag. Det som följer är alltså en översikt över några bibeltexter som behöver aktualiseras.

Gamla testamentet

Det finns i Gamla testamentet fram för allt två sammanhang som talar om homosexuella handlingar: berättelsen om Sodom och Gomorra i 1 Mos 19:1-13 och helighetsföreskrifterna i 3 Mos 18:22 och 20:13.

I berättelsen om Sodom och Gomorra skildras hur två änglar skickades av Gud för att undersöka hur stor ondskan var i dessa städer. De fick bo hos Lot som var främling i Sodom. När männen i staden fick höra om dessa besökare gick de till Lot och begärde, att han skulle sända ut sina gäster så att männen skulle kunna ”känna” dem. Lot vägrade och erbjöd dem istället sina döttrar, som de skulle få göra vad de ville med. Flickorna blev dock aldrig utlämnade för änglarna räddade Lot ur männens våld, men staden förstördes som straff. Denna berättelse har senare så självklart ansetts handla om homosexuella handlingar, att den på många språk har gett upphov till ordet ”sodomitiska” för homosexuella handlingar och ”sodomit” för en som begår handlingarna.

När det i Gamla testamentet hänvisas till Sodoms straff sägs det emellertid inte att staden straffades på grund av männens homosexualitet. Straffet anses huvudsakligen gälla brott mot gästfrihet eller andra synder av icke-sexuell karaktär. Se till exempel 5 Mos 29:22-28; Jes 3:9; Jer 23:14. Ett möjligt undantag bland hänvisningarna är Hes 16:46-50 som talar om att Sodoms invånare ”bedrev vidrigheter” (*to'eva*), och därmed använder samma ord som återfinns i helighetslagarna i Tredje Moseboken i samband med en rad förbud av sexuell art. ”Gästfrihetstolkningen”, som också Jesus själv enligt Matt 10:15 tycks associera till, är dock den mer allmänna. Den fortsatte bland kristna teologer under de första århundradena, även sedan en sexuell tolkning – om än inte i första hand en homosexuell sådan – från senjudisk tid hade framförts. När Sodoms och Gomorras synd omtalas i Jud v 7 sägs den bestå i ”otukt och onaturligt umgänge”. En vanlig tolkning av det senare begreppet är att det syftar på umgänget mellan människor och änglar.

Det andra viktiga sammanhanget i Gamla testamentet är förbudet ”för en man att ligga med en man som med en kvinna”. Det förekommer på två ställen i helighetsföreskrifterna i Tredje Moseboken. Dessa bibelställen är alldeles tydliga i sitt fördömande av homosexuella handlingar. Det har ändå funnits en livlig diskussion bland exegeter om hur man ska tolka dem och vilken relevans de har för bedömningen av homosexualitet idag. De flesta forskare är överens om att eftersom dessa förbud förekommer i helighetsföreskrifterna måste man ta hänsyn till dem, inte bara som etiska regler i vanlig bemärkelse, utan som regler med kultisk relevans. Det ord som översätts som ”något avskyvärt” (*to'eva*) är en tekniskt term för något rituellt eller etiskt orent. (Jfr kommentaren om Hes 16:46-50 ovan)

Exegeterna har olika uppfattningar om vilka slutsatser som bör dras av detta. Vissa menar att ordet förmodligen syftar på någon form av tempelprostitution och att det förkastliga i sammanhanget är kopplingen till avgudadyrkan. Andra påpekar att syftet med helighetsföreskrifterna inte bara var att avvärja avgudadyrkan och bevara det israelitiska folkets särart. Den rituella renheten hade med relationen mellan olika sfärer i livet att göra. Det framgår av att andra handlingar förbjuds i samma samman-

hang utan koppling till avgudadyrkan. Det gäller till exempel förbuden mot incest och mot att ligga med en kvinna under menstruationen.

Nya testamentet

I de paulinska skrifterna tas frågan om homosexuella handlingar upp i de så kallade lastkatalogerna i 1 Kor 6:9-10 och 1 Tim 1:9-10. I det första fallet hotas de som utövar de uppräknade lasterna med att inte få ärva Guds rike. På det andra stället inleds katalogen med ett påstående om att lagen finns för de personer som ”lever utan lag och ordning” och inte för de rättfärdiga. Dessa lastkataloger är stilerade och förmodligen till sin grundstruktur ett imiterande av samtida icke-kristna etiska uppräknningar och den gammaltestamentliga lagen. Det specifikt kristna är att de relateras till frälsningsfrågan, vilket blir särskilt tydligt i brevet till korintierna. Dessa lastkataloger räknar upp ett antal typer av syndare: avgudadyrkare eller hädare, dråpare, drinkare och ovetliga personer med flera. Bland dessa finns också ett antal personer som ägnar sig åt synder av sexuell art. Uppräkningen ger ingen uttömmande beskrivning av alla typer av synd, som gör att en människa går miste om Guds rike. Det är alltså fråga om exemplifieringar och behöver inte innebära att dessa synder är värre än alla andra.

Bland dem som syndar på ett sexuellt sätt finns de som ägnar sig åt någon form av homosexuella handlingar. I 1 Kor 6:9 har två ord (*malakos* och *arsenokoites*) översatts med ”män som ligger med andra män”. I den nya bibelöversättningen, Bibel 2000, har man justerat NT 81s översättning och ändrat ”homosexualitet” till ovanstående. Ett av dessa två ord (*arsenokoites*) återkommer i 1 Tim 1:10 och har då översatts med samma fras. Båda de grekiska orden har tolkats som syftande på homosexuella, men exegeterna är oense om den exakta betydelsen.

Det första ordet i 1 Kor 6 (*malakos*) betyder ungefär mjuk eller vek. Det grekiska ordet var i antiken inte någon teknisk term för homosexuella – någon sådan term finns för övrigt varken på hebreiska eller grekiska – utan användes om män som mycket tydligt inte var homosexuella utan snarare, med våra mått mätt, skulle anses manliga. Att de beskrevs som ”mjuka” med just detta ord behövde inte ha något med sexuell preferens eller feminina karaktäristika att göra. Ordet användes negativt som benämning för moralisk slapphet i allmänhet, men också positivt för ”en känslighet” till exempel i relation till konstnärlig förmåga. I samband med homosexualitet kunde ordet användas om den passiva parten i ett förhållande.

Det andra ordet i 1 Kor 6 (*arsenokoites*) är samma ord som i 1 Tim 1:10 har tolkats som en term för den aktiva partnern i en homosexuell relation. Ordet är okänt i den mycket stora grekiskspråkiga litteraturen om samkönad sexualitet även om liknande ord, efter Paulus, i viss utsträckning används av huvudsakligen kristna författare. Ordet går sannolikt tillbaka på formuleringar i Septuagintas översättning av helighetsföreskrifternas förbud mot homosexuella handlingar i Tredje Moseboken (3 Mos 18:22; 20:13).

I 1 Tim 1 omges termen *arsenokoites* av orden *pornos* och *andropodistes*. Det förra ordet betyder en manlig otuktig i allmänhet men kan också användas om en manlig prostituerad. Precis som *malakos* kan tänkas få en specifik mening i 1 Kor 6 på grund av närheten till *arsenokoites*, kan sammanhanget i 1 Tim 1 ge ordet *pornos* en speciell innebörd. Det har lett vissa exegeter till att tolka stället så att det skulle handla om pederastisk prostitution. Detta antagande skulle stödjas av det efterföljande ordet *andropodistes*. Det betyder kidnappare och slavhandlare, som i dåtidens samhälle var en och samma sak, eftersom man kidnappade pojkar och flickor för att sälja dem som slavar. Vackra pojkar och flickor som togs som slavar såldes ofta till prostitution.

Detta bibelställe skulle då kunna vara ett fördömande av homosexuell prostitution i alla dess led. Andra exegeter föredrar att tolka 1 Tim 1 mer i relation till dekalogen. Då ges orden en allmänare innebörd som inte utesluter att det handlar om pederastisk prostitution, men samtidigt menar man att utsagorna är mer generella än så.

På grund av det ovanliga i dessa uttryck i den paulinska traditionen är det svårt att säga vilken mer exakt betydelse de har för att förstå Paulus hållning till homosexualiteten i allmänhet, även om de i kyrkans tolkningstradition generellt har ansetts syfta just på homosexuella handlingar. Osäkerhet bekräftas av den fortsatta tolkningshistorien. Under de första fyra hundra årens diskussioner bland kristna grekiskspråkiga kyrkofäder och senare latinska om homosexualitetens omoraliska karaktär, hänvisades det aldrig till dessa ställen i 1 Kor 6 och 1 Tim 1. Det skedde inte ens bland de teologer som särskilt entusiastiskt avvisade homosexualitet, som till exempel Johannes Chrysostomos och Augustinus.

Genom att problematisera dessa bibelställens relevans för frågan om vår tids homosexualitet, motverkas tendensen att identifiera homosexualitet som en särskilt svår synd. Det gäller speciellt motiveringen att den som ägnar sig åt samkönad sexualitet, enligt 1 Kor 6, skulle gå miste om Guds rike. Det har sällan funnits en benägenhet i det allmänna kristna medvetandet att förknippa andra synder i katalogen med risken att inte ärva Guds rike. Detta trots att det faktiskt står så även om tjuvaktiga eller själviska människor och drinkare. Det förefaller inte meningsfullt att särskilt betona de homosexuellas synd. Om alla de synder som nämns förutsätts dock att de tillhör en förgången tid.

Det finns dock ett nytestamentligt ställe som mycket tydligt tar avstånd från homosexuella handlingar. Det är Rom 1:18-32. Paulus diskuterar här människors möjlighet att lära känna Gud. Han menar att alla människor genom skapelsen har möjlighet att ana vem Gud är, och därför finns det ingen ursäkt för dem som har hemfallit åt avgudadyrkan och tillber det skapade. En konsekvens av detta är att de började ägna sig åt ett omoraliskt liv i största allmänhet. Detta liv är på samma gång straffet för deras ovilja att erkänna den sanna Guden. Genom sitt omoraliska liv straffar de sig själva. De bytte ut det naturliga sexuella umgänget mot att kvinnor låg med kvinnor – detta är enda gången lesbiska relationer berörs i Bibeln – och män med män. Tankegången verkar vara enkel och klar, men det finns flera olika tolkningsproblem. Det gäller till exempel vilka människor som avses och om det syftar på tempelprostitution eller på homosexuella handlingar i allmänhet.

En viktig fråga i sammanhanget är också vad som menas med ordet "onaturligt". Det grekiska uttrycket (*para physin*) i texten kan betyda både mot naturen och ovanligt. Gäller det en konkret artbestämmd natur – ett så kallat realistiskt naturbegrepp – eller en allmän naturlag – ett så kallat idealistiskt naturbegrepp? Vissa har velat se språkliga anspelningar till skapelseberättelsen som skulle visa att Paulus har en tydlig uppfattning om skapelseordningen. Andra har diskuterat om Paulus gjorde en distinktion mellan homosexuell orientering och homosexuellt beteende. Denna tanke, som motsvarar vår moderna distinktion, finns i hellenistisk filosofi, till exempel hos Aristoteles, men i den judiska miljön tycks den vara okänd. Paulus bakgrund gör att han kanske kunde känna till detta, men det förefaller lika sannolikt att han inte gjorde denna skillnad. Paulus tystnad på den här punkten gör det viktigt att inte övertolka åt vare sig det ena eller andra hållet.

Sammanfattningsvis finns det två vanliga typer av ståndpunkter om Romarbrevets betydelse för bedömningen av homosexualitet. Den ena anser att Paulus avvisar alla homosexuella handlingar för att de är en konsekvens av det allmänna avfallet ifrån Gud. Detta avfall kommer till uttryck också på andra områden, vilket Paulus utvecklar längre fram i Romarbrevet. Det är emot den naturordning för människors sexuella

samlevnad som Gud har bestämt oavsett hur man ur filosofisk synpunkt förstår naturbegreppet.

Den andra ståndpunkten ser Paulus framställning som en etisk bedömning av konkreta fenomen i hans egen samtid. Detta i ljuset av hans grundtanke om att avfallet från Gud är grunden i all synd eftersom människan har möjlighet att förstå vem Gud är och vad Gud vill. De konkreta fenomen som här berörs kan antingen vara homosexuella handlingar, som på ett eller annat sätt är relaterade till hednisk kult eller den allmänna lössläpptheten som tog sig uttryck i att människor, som likaväl kunde ägna sig åt ”naturlig” sexualitet ändå ägnade sig åt homosexuella handlingar. Slutsatsen av denna tolkning är att om en viss form av homosexualitet inte motsvarar Paulus förståelse av homosexualitet, i betydelsen att den inte är uttryck för avfall från Gud eller för promiskuitet över könsgränserna, så kan inte Paulus fördömande hållning anses generellt tillämplig.

Slutsatsen blir då, som antytts, att bibeltexterna förvisso tar avstånd från homosexuella handlingar i sitt givna sammanhang, men vilken homosexualitet det gäller råder det olika meningar om. Kyrkan bör inte tona ner det förhållandet att vissa bibeltexter entydigt tycks ta avstånd från homosexuella handlingar. Detta måste i stället klargöras och tas ställning till. Den som bara lättvindigt går förbi detta gör inte allvar av Bibelns normativa och nutidskritiska funktion. Däremot får man inte heller ignorera att homosexualiteten i Bibeln inte har den karaktär av särskilt allvarlig etisk fråga som man många gånger har tillskrivit den.

Kyrkans historia

Homosexuell orientering såväl som homosexuell samlevnad är inte någon modern företeelse. Genom hela kyrkans historia finns exempel på homosexualitet i såväl det omgivande samhället som i kyrkan. Att själva ordet är modernt betyder inte att förekomsten som sådan är det. Såväl texter som tar avstånd från homosexuell samlevnad som olika exempel på djupa känslomässiga relationer mellan personer av samma kön ofta uttryckta i passionerat kärleksspråk visar på en historia som för många är relativt okänd. Detta betyder inte att den samkönade kärleken helt förnekats. Tvärtom har den inte minst i de enkönade monastiska sammanhangen varit välkänd.

I den hellenistiska kultur i vilken den kristna kyrkan formades var homosexualitet ett både välkänt, omtalat och inom bestämda ramar samhälleligt accepterat fenomen. Med sin bakgrund i judisk tradition och dess etik tog de första kristna avstånd från homosexuell samlevnad, liksom för övrigt all sexuell samlevnad utanför äktenskapet. Under inflytande av den grekiska filosofiska traditionen och dess betoning av dygder och laster försköts emellertid centrum för diskussionerna till det sexuella begäret och frågan om hur det skall och kan tyglas. Sexualiteten placerades därmed in i samma sammanhang som andra kroppsliga drifter. Med bakgrund i den nytestamentliga betoningen av vikten av att försaka, av nödvändigheten av att tygla de kroppsliga begären och av friheten från lustans slaveri kom den tidiga kyrkan att präglas av den asketiska tendensen i samtidens allmänna filosofiska tradition. Därmed kom de bibliska argumenten mot homosexuell samlevnad med deras betoning av familjen och folket och vad som är naturligt och onaturligt att trängas undan av kraven på att rikta blicken från ett sökande av jordiska ting och jordisk njutning till det som ansågs mer verkligt och bestående. Samtidigt som man tog avstånd från ett förkastande av materien och kroppen som något oväsentligt eller till och med ont, betonades den kristnes ansvar för inte bara själens utan också kroppens helgande.

I synen på sexualiteten uppstod snart en spänning mellan dem som menade att den kristne som förmäld med Kristus och medborgare i himmelen helt skulle avstå från

sexuella relationer, och dem som bejakade sexualiteten under förutsättning att den hölls inom äktenskapet och omgärdades med tydliga regler. Ur denna spänning växte en i den kristna traditionen bestående dualitet mellan den ordinarie kristnes livsförhållanden och det monastiska livets villkor. Askesen, inklusive sexuell avhållsamhet, behöll dock en plats även utanför det monastiska livet i och med de kyrkliga fasteperioderna.

Inte minst från fornkyrkans tid finns mängder av belägg för att man var klart medveten om att det sexuella begäret kunde riktas mot personer av samma kön och tillfredsställas genom samkönad sexualitet. Även om homosexuell samlevnad intar en relativt undanskymd plats i fornkyrkliga predikningar och lastkataloger är det ingen tvekan om att kyrkan tog avstånd från denna, liksom all annan sexuell samlevnad utanför äktenskapet. Men det är framförallt i monastiska texter som vi möter en mer utförlig kritik av homosexuella handlingar liksom olika regler vars innebörd var att förhindra risken för att homosexuell attraktion ledde till homosexuell samlevnad.

De tydligaste positiva beläggen för homosexuell orientering bland kristna återfinns även den i monastiska texter. Även om man, åtminstone offentligt, helt tog avstånd från alla homosexuella handlingar, kan man se en obruten linje från de grekiska filosofskolornas homoerotiska relationer och språkbruk in i den monastiska traditionen. Här finns otaliga exempel på en djup känslomässig bindning inte minst mellan män, företrädesvis mellan en äldre lärare och en eller flera yngre elever. Denna beskrivs under medeltiden ofta med hjälp av anspelningar på och bruk av antika texter och uttryck hämtade från homosexuella sammanhang. Men även utanför de strikt monastiska sammanhangen finner vi exempel på en så nära vänskap och emotionell bindning mellan personer av samma kön, att vi kan tala om uttryck för homosexuell orientering.

Trots alla kyrkliga avståndstaganden från homosexuell samlevnad har det tvivelsutan ändå förekommit sådan, såväl i monastiska sammanhang som utanför. Det finns få belägg som tyder på att sådant bestraffats särskilt hårt, utom möjligen under vissa tider av sträng monastisk reform. Att homosexuell samlevnad förekom och tidvis stillatigande accepterades i de högre samhällsskikten är tydligt. Modern debatt inom forskning kring homosexualitetens historia och plats i kyrkohistorien, visar hur svårt det är att dra säkra slutsatser utifrån ett bräckligt och ofta tvetydigt källmaterial. Tolkningsproblemen uppstår inte minst genom avsaknaden av omnämnande av homosexuell orientering och homosexuell samlevnad. Varken tydlig lagstiftning och kritik mot homosexualitet, eller brist på lagstiftning och kritik, kan utan vidare tas till intäkt för en bestämd utbredning eller förekomst av sexuella relationer. Det finns dock skäl att tro att reformationen och framväxten av det moderna borgerliga samhället gav mindre utrymme åt homosexuell orientering än vad som tidigare varit fallet. Det är också tydligt att lagstiftning mot homosexualitet, och inte minst sjukdomsstämplingen, huvudsakligen är moderna företeelser.

Genomgången av det bibliska materialet och kristen tradition visar, att båda dessa storheter har formats i en spänningsfylld relation med omgivningen vid olika tidpunkter. Den kristna traditionen har inte bara varit en upprepning av innehållet i de bibliska texterna, utan har också styrts av andra faktorer. Homosexualitet visar sig ha uppfattats olika under kyrkans historia beroende på olika situationer, men också på grund av att man har uppfattat olika bibelställets innebörd och tillämpbarhet olika. Traditionen lär oss att en enda och enhetlig uppfattning och praxis knappast har funnits.

IV. Vägar till kristen etik

Om kristen etik och dess källor

Efter behandlingen av kärlek och homosexualitet, några bibeltexter och kyrkans historia, är uppgiften nu att på ett mer systematiskt sätt ge underlag för temat med fokus på etiken. Ordet etik ger ibland associationer till enstaka moraliska bud som till exempel ”du skall inte ljuga” eller till etiska system och teorier. Här används det i en mycket vidare mening. Ytterst gäller det frågor om vad som överhuvud är moraliskt gott och ont, hur vi skall leva, vilka värden vi vill befrämja, vilka handlingar som är rätta och orätta, hur en god människa är beskaffad med dygder, sinnelag och motiv och hur ett gott samhälle ser ut. Olika religioner och andra traditioner ger olika svar på detta. Etiken får därmed ses i nära samband med människosyn och samhällssyn och för den kristna etikens del i nära samband med en kristen syn på tillvaron, människan och kristen troslära överhuvud.

En kristen etik ser vi således inte som en samling enskilda moraliska regler men inte heller som bara en abstrakt teori. I verkligheten finns kristen etik bland levande människor, i församlingar och kyrkor och olika samhällen och kulturer. En kristen etik är inte heller detsamma som en moralistisk livshållning. Moralismen är den positiva moralbildningens avigsida. En kristen etik är i grunden en positiv moralbildning i det goda livets, människornas och den goda samlevnadens tjänst. Denna bakgrund finns hela tiden som en förutsättning för de mer principiella resonemang som förs i detta kapitel.

Att vi här skriver om *kristen* etik betyder inte att denna etik med nödvändighet skiljer sig från annan etik. Många menar tvärtom att det inte finns någon unik kristen etik utan att det finns en allmänmänsklig etik, som sammanfaller med kristen etik och som förenar kulturer och religioner. Vi tar inte ställning till den stora frågan här. Vi utgår från att etik är ett allmänmänskligt fenomen och att det finns omfattande gemenskaper i etiska frågor tvärs över religions- och kulturgränser, men vi tar inte upp frågor om hur olika etiska synsätt skiljer sig från varandra. Uppgiften är i stället att ange några karakteristiska egenskaper i en kristen etik och tillämpa dessa i frågor om homosexuella i kyrkan.

En kristen etik växer fram i de levande religiösa traditioner och gemenskaper som de kristna kyrkorna utgör, men kyrkor och enskilda troende lever och utvecklas också i sociala och kulturella sammanhang och formas ofrånkomligen av dessa. Det är en förklaring till att det finns en rik variation och mångfald inom det vida fenomen som här kallas kristen etik. En annan förklaring är att det redan i Bibeln finns en mångfald bitvis divergerande etiska ställningstaganden som traderats vidare av olika kristna deltraditioner. Några använder temat att leva i Kristi efterföljd, andra betonar friheten från lagen medan bergspredikan eller den egna samvetsövertygelsen är temat för andra. Det finns en mångfald inom det som kallas kristen etik, samtidigt som det måste finnas vissa gemensamma och grundläggande inslag för att etiken skall kunna kallas kristen.

En kristen etik växer således fram på grundval av en kombination av olika källor. Ett i praktiken vanligt sätt är att en kyrka eller en församling utgör en gemenskap där människor bildar sig sin uppfattning i etikfrågor. Man deltar i gudstjänsten, hör evangeliet förkunnas, delar gemenskapen med andra i vardag och samtal och lever i övrigt sitt samhälleliga liv. I detta sammanhang formas uppfattningar, till exempel om rika och fattiga i världen och om homosexuella i församlingen. Det är fullt rimligt att det går till just så, att förnuft, känsla, vilja och nutida erfarenheter, fakta och kunskaper i kyrkor och samhälle och inte minst i den enskildes eget liv utgör viktiga orienteringspunkter. Man kan då komma fram till uppfattningar som avviker från såväl viss

praxis i samhället som uppfattningar inom Bibeln och traditionens synsätt. Det är likaså fullt rimligt att kyrkornas traditioner får ha betydelse. I det ekumeniska samtalet lär vi av varandras traditioner. Vi får ett dynamiskt förhållande till vår egen lutherska tradition först då vi på allvar studerar den och förhåller oss till den.

Vidare utgör Bibeln ett centralt fokus i framväxten av nutida kristen etik, men Bibeln är för det första inte entydig utan den används alltid tolkad. För det andra är det dessutom inte självklart hur Bibelns alla texter kan och bör göras förpliktande för det etiska ställningstagandet. Ofta är en nästan ensidig uppmärksamhet fäst vid Bibelns roll i en nutida kristen etik, inte minst i debatten om homosexuella och kyrkan, men alla etikens källor bör uppmärksammas. Med tanke på Bibelns betydelse i debatten och behovet att utreda dess plats i nutida kristen etik, inte minst i lutherska tradition, tar vi först upp relationen mellan biblisk etik och kristen etik.

Bibeln och kristen etik

För kristna kyrkor utgör Bibeln ett levande, dynamiskt vittnesbörd om den gudomliga närvaro som förmår omforma människor, deras tro och liv. Den speglar ett på en gång historiskt och tidsöverskridande skeende som är vida större än det bibelbokens pärmar förmår rymma. I den bibliska uppenbarelsen möter Gud även idag enskilda troende och kyrkan med liv av sitt liv. I vår lutherska tradition erinrar vi gärna om hur de bibliska skrifterna och deras innehåll blir levandegjorda först när de förkunnas med Kristus som centrum. När Guds Ord i den Heliga Skrift blir ett aktualiserat tilltal lever bibelordet upp på nytt och blir ett för varje tids människor levande ord (*viva vox*) som ger frälsning och del av Guds eget liv. Över detta levande ord förfogar ingen människa.

I psalmer, historiska berättelser, teologiska framställningar, poetiska aktstycken, brev och liknelser finns en rikedom som kyrkan i alla tider tolkat i ljuset av den centrala Kristushändelsen. Bibeln rymmer ett unikt vittnesbörd om Guds handlingar i historien och de första och vägledande vittnesbörden om Jesus från Nasaret, som bekänns som Kristus och är kyrkans och trons centrum. När vi i fortsättningen behandlar Bibelns roll för en kristen etik, sker det mot bakgrund av denna vidare och här antydda förståelse.

Det levande skriftordet ställer krav på lyhördhet och kritisk rannsakan. Det möter oss som tilltal, som berättelser eller på andra och mycket varierade sätt. Det utmanar till reaktion, inlevelse och dialog- eller till motsägelse. Det har en korrigerande funktion men lämnar öppet för fortsatt tolkning. Det drabbar och ger nya perspektiv. Texterna har ofta mångdimensionella innebörder, fördolda djup och sammanhang, som visar sig först för den som söker. Samtidigt som vi tolkar och använder Bibeln finns hela tiden den andra aspekten: det är Skriften som talar till oss - utan att vi först bestämmer oss för vad den får säga.

I bibelanvändningen finns också, ibland utsagt, den dialektiken att det å ena sidan är vi – användarna – som tilldelar Bibeln och dess enskilda delar den betydelse och auktoritet vi menar den bör ha. Om vi till exempel menar, som vi tidigare gjort, att kärlek i allsidig mening är något centralt i människors liv, ökar vår benägenhet att tillskriva texter om kärlek större betydelse än andra texter. Å andra sidan är det viktigt att så långt möjligt klargöra och ta hänsyn till texternas innebörd, varvid inte minst de intersubjektivt prövbara kunskaper och metoder som bibelvetenskapen ger är ofrånkomliga. Det är också viktigt att vara öppen för att bibelanvändningen kan leda till något oväntat; vad det innebär är inte givet på förhand.

Hur skall Bibeln användas när det gäller etiska ställningstaganden? Vi vill visa på några inslag i en framkomlig väg, som vidareför vad vi uppfattar som ett allmänkris-

tet och evangeliskt lutherskt synsätt. En sådan väg måste försöka undvika inte bara en fundamentalistisk eller strängt biblicistisk hållning, som tillmäter varje biblisk utsaga en direkt normativ betydelse utan också tolkningar, som låter nutida synsätt hindra bibelordets kritiska och drabbande funktion. Kyrkan kan inte grunda sitt ställningstagande till homosexuella i kyrkan vare sig på enstaka bibelcitat eller enbart på en allmän moraluppfattning. Målet är att söka en position som förenar en genomarbetad bibeltrohet med en genomarbetad nutida användning och tolkning av bibeltexterna.

Bibelns centrum och dess etiska grundnorm

Möjligheten att finna något i Bibeln som är mer centralt än annat är således inte bara beroende av texterna själva utan också och i hög grad av hur Bibeln tolkas och används. Distinktionen mellan centrum och periferi hjälper oss att hålla det viktiga i sikte utan att varje enskild text placeras in i en på förhand uppgjord skala och utan att periferi uppfattas som något oviktigt, men somligt tillmäts större vikt än annat och får bidra till att tolka det övriga. Ibland är det svårt att avgöra vad som är huvudsak och bisak, men i Paulus och Luthers efterföljd kan vi och måste vi söka göra detta.

Vi har redan nämnt att Kristushändelsen är ett centrerande fokus. Den till synes självklara uppfattningen att det finns ett gammalt och ett nytt testamente är redan detta en kristen tolkning liksom tolkningen att Gamla testamentet pekar fram mot Kristus och att Nya testamentet har sitt centrum i Kristus. Bibelns centrum förläggs enligt allmänkristen tolkning till Guds handlande genom Jesus från Nasaret, bekänd som Kristus, samt till budskapet om honom, hans död och uppståndelse och människans frälsning – det som kallas evangelium. Utgångspunkten är att allt annat skall förstås i ljuset av detta centrum, också alla frågor om homosexuella i kyrkan. Vid en eventuell konflikt inom det bibliska materialet eller mellan bibelordet och nutida förhållanden är det detta centrum, detta evangelium, som har tolkningsföreträde. I en nutida kristen tro och etik behöver detta bibliska centrum komma till sin rätt.

Texterna rymmer olika sätt att uttrycka detta centrala, varvid varje tolkning får sin särskilda profil. Till exempel finns temata som rättfärdiggörelse genom tro, liv-död, frihet-ofrihet, kärlek och försoning. Detta visar på en mångsidig möjlighet att använda Bibeln men också på det preliminära i att försöka förstå och beskriva Gud och Guds gärningar. Jesu undervisning, sändning och person kan inte helt förklaras eller förstås med hjälp av olika dogmatiska eller etiska teorier. Den har något ogripbart över sig - ett mysterium som utläggs på olika sätt i bibeltexterna och genom kristenhetens historia. Den tolkades och kyrkans situation och för övrigt hela den kulturella bakgrunden har som visats stor betydelse för vad som kommer ut av bibel-användningen.

Om vi koncentrerar oss till biblisk etik finns en exegetiskt väl belagd grundnorm, nämligen den som formulerats i det dubbla kärleksbudet sådant det är utlagt i Jesu undervisning och manifesterat i hans liv. Kärleksbudet tydliggör den bibliska, och därmed den kristna, etikens tre poler: Jesus visar tydligt hur Gud, medmänniskan och den enskilda individen alla är delar av etiken. Gud är centrum i människans liv och älskas över allting. Den negativa bundenheten vid världen och dess värdeskalor överges därmed. Medmänniskan (nästan) skall älskas, i synnerhet om hon är i nöd. Kravet på den enskilda individen är allomfattande, genomgripande, och manar till personlig omvändelse till kärleksfulla handlingar, till ett kärleksfullt förhållningssätt och ett liv i Kristi efterföljd. Det är också en uppgift att vårda den egna personens växt och mognad. Det är utifrån denna grundhållning som varje enskild del i den kristna etiken sedan får bedömas, och detta gäller också alla frågor om homosexuella i kyrkan.

Denna tolkningsprincip utgörs således av kärleksbudet och Jesu egen undervisning och förebildliga handlande, i de episka berättelserna, liknelserna, stridssamtalen, eller i större talsamlingar som exempelvis bergspredikan. Urkyrkans teologer drar konsekvenser av Jesu etiska undervisning och låter oss komma närmare de första kristnas sätt att förstå Jesus. Kristen etik utgår således från att kärleksbudet sådant det är utlagt i Jesu etiska exempel och undervisning har en fundamental plats. Det utgör ett kritiskt korrektiv mot olika slags nutida etik och ingen etik som bryter mot detta kan kallas kristen. Detta gäller därmed också som en grund i frågor om homosexuella i kyrkans gemenskap. Därmed är inte sagt att allting i kristen etik ”reduceras” till kärleksbudet eller att det typiska i kristen etik är kärleksbudet isolerat från allt annat. Det ses här just som en grundläggande utgångspunkt i all kristen etik, vare sig denna gäller sinnelaget, dygderna, värdena eller normerna, och det hör ofrånkomligen samman med allt annat i kristen tro och kyrkans liv.

Synsättet innebär naturligtvis en styrning av det väldiga bibelmaterialet, en sovring och tolkning. Men samtidigt som vi behöver inta en tolkande hållning måste vi undvika att pressa in texterna i mönster som tar bort det motsägelsefulla och obegripliga. Vi erinrar om att det också är Bibeln som tolkar våra liv. Bibelns betydelse för människor som lever i den på många sätt motsägelsefulla tillvaron får inte offras för en princip skull.

Just kombinationen av centrum och kreativ mångfald förmår ta tillvara och uttrycka Skriftens och det kristna livets rikedom. Kontrasterna möter redan i det bibliska materialet och fortsätter genom hela kyrkans historia. Ortodoxa, katolska, protestantiska och evangelikala kyrkor är på olika sätt uttryck för en nutida mångfald med bibliska rötter. Lika litet som vi är beredda att avfärda delar av dessa kyrkotraditioners specifika andliga arv och identitet är vi beredda att ge Johannesevangeliet rätt och Matteusevangeliet fel. En sådan enhet i mångfalden är förebildlig också för nutida kristen etik. Ingen enskild teolog eller tradition förmår fånga eller tolka det bibliska materialets rikedomar, dess bredd och djup.

Till en bibeltrogen kristendom hör därför att på ett ansvarsfullt sätt handskas med kombinationen av mångfald och enhet, centrum och periferi. Nutida kristna som reagerar mot en ensidig auktoritär trostolkning söker sig gärna till mångfalden som en befriande position, medan de som lever i en profillös mångfald utan klart centrum hellre söker entydiga kriterier för vad kristendom överhuvudtaget är. Till dem som ensidigt hävdar bibeltolkningsprocessens mångfald behöver frågan om enhet och grundkriterier ställas. Till dem som förfäktar en enda tolkning som den rätta bör bibeltexternas konstitutiva mångfald lyftas fram. Detta bör framhållas också i kyrkans nutida behandling av homosexuella i kyrkan.

Ett exempel på tillämpningen av goda tolkningsprinciper utgör strävan att söka skilja mellan generellt och situationsbestämt. Bibeltexten rymmer utsagor av mer övergripande natur vilka, trots sin kontextbundna tillkomst, inte är lika förknippade med en specifik situation som andra. Sådana generella utsagor är ofta relaterade till Jesus: ”Lev värdigt Kristi evangelium” (Fil 1:27), ”Låt det sinnelag råda hos er som också fanns hos Kristus Jesus” (Fil 2:5). Detta generella är tveklöst viktigt att tillämpa också på hur homosexuella och heterosexuella bemöter varandra. Andra utsagor är allmänhetiska: ”Öppna inte munnen för ofruktbart prat utan säg bara sådant som tjänar till att bygga upp där det behövs, så att det blir till välsignelse för dem som hör på.” (Ef 4:29). Några förutsätter en naturlig ordning eller stark social-religiös sedvänja, till exempel utsagor om kvinnors hårprydnad. Texterna om ”homosexualitet” bygger på vad respektive författare uppfattade som antingen en naturlig ordning eller möjligen social sedvänja, som ofta bedömdes sammanfalla med Guds vilja. På likartat sätt är det med texter om till exempel kvinnors underordning under män.

En del etiska utsagor är mer bundna till vissa specifika situationer och får sitt innehåll av dessa. Ett exempel utgör Paulus förmaningar till de yngre änkorna: ”Jag vill därför att yngre änkor skall gifta om sig, föda barn och sköta sina hus, så att man inte talar illa om dem och fienden får sitt tillfälle”. (1 Tim 5:14) Det generella i uppmaningen är naturligtvis att en (kristen) människa bör visa konkret omsorg om sin medmänniska, just i hennes situation. Paulus förmanar änkorna att gifta om sig så att deras sociala situation blev ordnad. Tolkningen är här att det generella är normativt och det situationsbestämda är exempel på hur Paulus tillämpade det generella i en bestämd situation, samtidigt som hans egen specifika tillämpning av denna generella regel inte behöver vara direkt normativ i sig. Den citerade utsagan bör snarare ses som en illustration av hur man vid den aktuella tiden tog ställning till en generell och även i nuet normativ norm om att ta socialt ansvar för dem som är i behov av hjälp.

När det heter att man skall ”underordna sig och lyda makthavare och myndigheter” (Titus 3:1) var det kanske ett klokt råd för de första kristna, men knappast en princip som kan uppfattas gälla generellt och i situationer av despotism och institutionellt övervåld. Redan i Uppenbarelseboken möter en annan hållning till överheten just på grund av att situationen förändrats för de kristna. Den debatt är angelägen som syftar till en reflexion om vad som är generellt respektive situationsbestämt och som ställer frågan om denna distinktion verkligen går att upprätthålla så klart. Samtalet rör centrala tolkningsfrågor och behöver hållas levande i kyrkor och samfund. Motvarande samtal behöver föras om texterna om ”homosexualitet”.

Tolkning i Bibeln

Lika mycket som att studera textens innebörd behöver man studera vilka tolkningsnycklar de bibliska författarna och redaktörerna själva anger och faktiskt använder. Det är lärorikt att undersöka hur till exempel Paulus tolkar och tar ställning i en rad etiska frågor, när han skulle avgöra vad det nya ”kristna” skulle innebära vare sig det gällde kvinnans ställning, kostregler, äktenskap eller skilsmässa eller det som kallas homosexualitet, för att nämna några exempel. Aposteln väger här olika värden mot varandra och tolkar utifrån ett tydligt centrum, utifrån evangeliet. Ställd inför konkreta problem gör Paulus olika etiska överväganden och argumenterar utifrån skilda ståndpunkter grundade i synen på skapelsen, sedvänjan, omgivningens krav eller, i den mån sådana finns att tillgå, utifrån Jesu egna ord. Så är det också i de paulinska texterna om homosexualitet.

Konflikten om omskärelsen är ett viktigt exempel på hur man argumenterat och tagit ställning i en komplicerad tolkningsfråga. Paulus hävdade här sin ståndpunkt gentemot trosfränderna i Jerusalem – de som hade tolkningsföreträde. Mot dem anförde han vad han kallade evangeliets sanning; den om att man i denna fråga inte behövde ta omvägen över lagen för att bli kristen. Det var en stor och djärv nytolkning och något på vilket urkyrkan höll på att spricka.

I analogi med detta menar vi att bibeltrogen kristendom förutsätter ett förhållningssätt som i enlighet med Paulus och andra nytestamentliga teologers föredöme bejakar en aktiv nytolkning. Det innebär till exempel att utsäga det centrala och givna på ett nytt sätt utan att den innebörd man uppfattat går förlorad. Poängen är därmed att ibland bör vi göra som Paulus gör och inte alltid bara upprepa vad han säger. Att arbeta som Paulus gör innebär i frågor om homosexualitet och kyrka en öppenhet för att vi skulle kunna komma fram till något annat än vad Paulus själv gjorde. Bibeln fungerar därmed också som en förebild för *hur* vår tro och etik formas, inte bara för vad tron och etiken innehåller. Precis som det var för dem som ligger bakom bibeltex-

terna, är det för oss idag, en uppgift att tillsammans komma fram till vad ett liv nära Gud och i Kristi efterföljd betyder.

Den nödvändiga bibelanalysen

Bibelbrukaren behöver så långt möjligt bli medveten om sin egen position och uppmärksamma sin egen förståelse i samspelet mellan tolkare och text. Insikten om den egna positionens betydelse får inte leda till relativism och subjektivism. Till sin hjälp behöver man därför ta de väl utarbetade tolkningsmetoder som syftar till att övervinna subjektivism och relativism i syfte att uppnå intersubjektiv prövbarhet. Ett sätt att göra detta är att förvissa sig om att tolkarna är överens om vilka tolkningskriterier som bör gälla.

Den bibelvetenskapliga och historiskt kritiska analysen utgör ett exempel på metoder som utvecklats i syfte att undvika godtycke och relativitet. Varje allvarligt syftande bibeltolkare, som på ett trovärdigt sätt önskar tillämpa bibliska texter på nutida frågor, måste kunna redovisa prövbara skäl och kriterier för sin tolkning. Ett avgörande skall föregås av en omsorgsfull analys av relevanta texter. Därför är en noggrann exegetisk och historisk analys av Bibelns texter nödvändig och ofrånkomligt, men inte tillräcklig.

Bibeln och andra källor

Kristen etik har som anförts flera utgångspunkter. Det är nödvändigt att överväga hur källorna förhåller sig till varandra och särskilt hur Bibeln skall ses i relation till de andra. Här finns inga enkla regler att tillgå som omedelbart löser alla tolkningsproblem.

Traditionen är en viktig del av den verklighet varje kyrka lever i. Den egna traditionen påverkar vår uppfattning. Men det egendomliga inträffar att traditionen främst bygger på Bibeln samtidigt som vi läser den med traditionens glasögon och därför får traditionens syn på Bibeln. Men på samma gång kan Bibelns texter, i all sin mångfald och enhet, själva verka som den främste förnyaren för traditionens eventuella ensidighet. Denna relation mellan Bibel och tradition bör hållas levande.

Luther avsåg så vitt vi förstår inte skapa en lutherdom, bara att reformera kyrkan. Gentemot traditionens läroutveckling satte han Bibeln som auktoritet, det vill säga Bibeln enligt hans egen tolkning med läran om rättfärdiggörelse av nåd genom tro i centrum. "Skriften allena" blev den i senare luthersk tradition dominerande principen. Bibeln kom på detta sätt att få en starkt normativ ställning, något som sedan fortlevt i luthersk tradition. Samtidigt blev det lutherska självt efterhand en tradition och en i de lutherska kyrkorna starkt normativ tradition. Detta visar det nödvändiga samspel som alltid finns och som måste tas med i det teologiska tänkandet – en insikt som behöver präglade även ett lutherskt betraktelsesätt så att en förenklad skriftprincip uppges och ett samtal påbörjas om vari en luthersk tradition består, särskilt vad avser bibeltolkningsfrågor.

Nutida kristna har en uppgift i att lära känna traditionen så att man kan få en dynamisk relation till den. Den nutida Svenska kyrkan har mycket att lära av att gå tillbaka till Luthers synsätt men samtidigt får man kontinuerligt revidera och till och med ta avstånd från traditionens tidigare tolkningar. Svenska kyrkan kan till exempel lika litet som andra kyrkor berömma sig av att ha protesterat mot eller givit ett alternativ till samhällets diskriminering av homosexuella. Tvärtom har bibelord under stora delar av den lutherska Svenska kyrkans historia anförts som skäl för bestraffning av homosexuella handlingar. Här behöver kyrkan snarast göra upp med och förnya sin tradition. Vilken uppfattning vi än har om homosexualitet kan diskriminere-

ring och våld mot homosexuella aldrig rättfärdigas. Kristen kärlek kräver tvärtom att utsatta människor skall värnas.

Kristna kyrkors och människors övertygelser ändrar sig genom historien. Det är en naturlig del av en levande religiös tradition. Så har det exempelvis varit i synen på slaveriet, kvinnans underordning, demokrati, dödsstraff, krigföring. Uppfattningen om homosexualitet genomgår idag en sådan förändring både i kyrkor och samfund och i samhället. Idag finns erfarenheter av homosexuellt partnerskap och homosexuell samlevnad på ett sätt som inte fanns under biblisk tid och under historien i övrigt. Detta påverkar vår etiska bedömning och bör få göra det. Människors ärliga övertygelser måste tas på djupaste allvar, och detta gäller även de olika uppfattningar som finns om kyrkan och etiken, givet att uppfattningarna rör sig inom det som här antytts som det centrala och nödvändiga för en kristen etik.

Till nutida övertygelser hör som visats även de erfarenheter och kunskaper en kristen församling och en enskild kristen får i sitt dagliga liv, i bön, gudstjänst, vardagens arbete och i gemenskapen med andra. Det tillhör den kristna trons sanningar att Gud är närvarande i allt detta, att Kristus lever som uppstånden mitt ibland människor, att Anden delger Guds sanning och kärlek. Nutida övertygelser bland enskilda kristna och i församlingar och i kyrkor spelar en viktig roll för etiska ställningstaganden. Kanske är det de som i praktiken faller avgörandet. Frågan är i så fall bara hur en sådan övertygelse är sammansatt.

Vid ställningstaganden gäller det att väga utgångspunkterna. Vad händer om det blir kollisioner, så att några bibeltexter säger en sak och ett nutida synsätt en annan, om traditionen säger en sak men Bibeln något annat eller mer? Enligt luthersk tradition har Bibelns budskap, dess centrum och grundnorm en gentemot traditionen kritisk funktion. En evangeliskt luthersk kyrka har ett dubbelt förhållande till traditionen. Den är delaktig i traditionen men står också i en kritisk dialog visavi den. Först i en kreativ dialog mellan Bibeln, traditionen och nutida människors upplevelser och erfarenheter blir bibeltexterna ett verkligt tilltal.

När det blir olikheter eller konflikt mellan bibliska och nutida övertygelser i synsätten i enskilda etiska frågor, gäller att det centrala och det etiskt grundläggande i Bibeln alltid skall finnas med men att det i övrigt får en ske en noggrann prövning av de olika källornas innehåll och värde. I sina sociala etiska modellbyggen har flera av de stora kyrkotraditionerna gjort just detta. Förnuftet, samvetena och det övertygande samtalet har av många tillmätts stor betydelse i avgörandena. I ett följande kapitel skall vi fortsätta behandla detta.

Med anknytning till nutida moralbildning behöver kyrkan överväga vad utgångspunkterna i källorna konkret betyder. Kyrkan bör med dessa utgångspunkter kunna formulera klara och grundläggande normer, värden och dygder som idag uttrycker en kristen etik och som ofta sammanfaller med vad människor av god vilja finner rätt och gott. Exempel på detta är principerna om människovärde, rättvisa, godhet och solidaritet men också barmhärtighet, kärlek, förlåtelse och mod är sådant som kyrkorna skall sätta i centrum. Det är också ofta klart vad som direkt strider mot en kristen etik. Detta grundläggande rätta och goda, och dess motsats, äger direkt relevans för alla frågor om homosexuella i samhället och i kyrkan.

Tillämpningsmodellen kan beskrivas som en kombination av bundenhet till det som uppfattas som budskapet, Guds ord i Bibeln, och en lika tydlig frihet i förhållande till det som uppfattas som något vilket inte klart driver Kristus. Det är Gud och Guds handlande i Kristus, budskapet om honom och frälsningen, som utgör centrum. Därutöver rymmer texterna annat som mer illustrerar det centrala eller som på ett inte lika självklart sätt tillhör det centrala. Vad gäller etiken är det i princip på samma sätt.

Den skall uttrycka centrum och grundnorm, så som vi beskrivit denna, och på denna grund finns ett visst utrymme för mångfald.

En av de svåra frågorna är för många vilken funktion enskilda bibeltexter kan och bör ha i en nutida kyrka. Så är det också med särskilt de nytestamentliga bibelställena om homosexuella handlingar. Även i Svenska kyrkan finns uppfattningar som ser dessa bibeltexter som direkt normerande också för en nutida kristen etik. Om det endast är texterna som är avgörande eller också annat råder ofta delade meningar om. Inom en och samma kyrka finns utrymme för olika uppfattningar om enskilda bibeltexters normerande ställning. Så är det också med texterna om homosexualitet. Även inom kommittén finns uppfattningen att dessa texter bör leda till en stor restriktivitet eller ett avståndstagande från samkönad samlevnad. Till det som alltid bör klargöras hör hur man löser frågan att vissa bibeltexter blir normerande men inte andra. Den i praktiken ovanliga rena biblicismen eller fundamentalismen är emellertid inte förenlig med Svenska kyrkans sätt att använda Bibeln.

Ett sätt att argumentera, som väger samman källor på ett visst sätt, är att försöka se samman Bibeln, traditionen och vad som uppfattas som "skapelseordning". I frågor om homosexuella i kyrkan argumenteras ibland just så. Kritiken mot homosexuell samlevnad motiveras med Bibeln, i traditionen och att det anses strida mot en ordning i skapelsen. En ordning som innebär att kvinnor och män lever i heterosexuell samlevnad.

Ett illustrativt och i långa stycken jämförbart exempel är frågor om relationen mellan kvinnor och män, närmare bestämt om det är över- och underordning eller jämställdhet som skall gälla inom kyrkan. Om man förenklar något är överordning för män och underordning för kvinnor i familj och samhälle den könsrelation som explicit uttrycks i Gamla testamentets texter liksom även en del i nytestamentliga brevtexter. Det hänvisas dessutom ibland uttryckligen till en skapelseordning. Kristna traditioner har givit ett massivt stöd åt detta synsätt. Det har setts som en evigt giltig ordning i skapelsen att män är överordnade och därmed de som bestämmer i samhälle, familj och kyrka. Likväl finns det idag, som välkänt är, i olika kyrkor och bland enskilda kristna den uppfattningen att över- och underordningen kan överges till förmån för en jämställdhetsuppfattning i all samlevnad i samhälle, familj och kyrka. Det skall observeras att denna utveckling innebär ett brott mot en massiv tradition, mot uppfattningen att just över- och underordningsteologin är den enda som kan finna stöd i ett skapelseperspektiv och mot klara utsagor i de nytestamentliga texter som uttryckligen uppmanar till underordning. De som kommit fram till övertygelsen att jämställdheten bör råda ser denna inte bara som förenlig med nutida kristet synsätt utan också som en naturlig utveckling inifrån trons centrum och etikens grundorm. Trons centrum och evangeliets budskap om frälsning på grund av Guds nåd ställer inga villkorande krav om vare sig underordning eller jämställdhet. Etikens grundnorm och Jesu etiska förebild och undervisning låter sig mycket väl som konsekvens få en ömsesidig tjänst i jämställdhet. En nutida kristen som är övertygad om jämställdhetsidealet behöver därför inte överge detta för att i stället acceptera en underordningsideologi för att kunna fortsätta vara kristen. Tvärtom finns anledning att positivt visa på evangeliets frigörande konsekvenser för kvinnor och män till ömsesidig tjänst i jämställda könsrelationer.

På motsvarande sätt kan man se uppfattningen om den samkönade samlevnaden. Alla i kommittén är visserligen inte beredda att dra parallellen fullt ut, men för många är exemplen fullt jämförbara. I detta senare fall kan accepterandet av samkönat partnerskap ses som förenligt med trons centrum och etikens grundorm trots att det finns explicita avståndstaganden i nytestamentliga brevtexter, och trots hänvisning till en ordning i skapelsen. Trons centrum och evangeliets budskap om frälsning på grund av

Guds nåd ställer inga villkorande krav om celibat för homosexuella. Etikens grundnorm och Jesu etiska förebild och undervisning låter sig förenas med ett ansvarigt och ömsesidigt liv i partnerskap. Frågan om vad som är så kallad skapelseordning har varit föremål för ingående teologisk-etisk debatt. En vanlig kritik mot ett förenklat skapelseordningsargument är att det i själva verket är en viss social-religiös konstruktion som får en religiös legitimation genom detta synsätt eller att inte allt i det som uppfattas som biologisk och/eller social ordning kan vara normativt. En nutida kristen som är övertygad om samkönad samlevnad i partnerskap behöver därför inte lämna denna övertygelse för att kunna vara kristen och leva i kyrkans gemenskap.

Sammanfattning

Det finns vissa grundläggande värden, normer och dygder, vissa bärande och styrande bilder av det goda livet som en kristen moralbildning har att ständigt förhålla sig till. Vi har karakteriserat detta som centrum och grundnorm i en biblisk och kristen etik. Därmed har vi också sagt att det finns sådant som klart och tydligt strider mot sådana principer och som därför inte heller är förenligt med kristen etik. I de frågor vi behandlar är det till exempel ofrånkomligt att en kristen etik innebär en betoning av dels allas lika värde och indragande i ett centrum av dem som av samhället sätts i periferin, dels kärleksbudets ömsesidighet och dess konkreta tillämpning i all slags samlevnad, äktenskap, samboende eller partnerskap.

Ett sådant förhållningssätt medger att det finns möjlighet att på den angivna grunden ändå komma till olika slutsatser. I många frågor finns det kanske inte ett enda "svar" på etiska frågor i ett kristet sammanhang. Med olika positioner, analyser och övertygelser kommer även kristna till olika slutsatser. Det kan vara irriterande för den som vill ha enkla och klara linjer och likhet. Det leder dock till en mångfald som är vitaliserande och nödvändig för samhället och kyrkan. När det inom Svenska kyrkan finns en rad olika uppfattningar i moralfrågor, till exempel om våld och icke-våld, ekonomisk rättvisa och abort utgör det också en rikedom och är ett uttryck för det levande ordets utmanade kraft. Så är det också i frågor om kyrkan och homosexuella. Samtidigt har vi betonat vikten av en klart utsagd gemensam grund. Det är i själva verket en förutsättning för mångfalden. Det finns gränser för vad en nödvändig enhet och accepterad mångfald innebär.

VI. Att vara en kyrka med teologisk och etisk oenighet

Att bejaka olika uppfattningar inom en och samma kyrka i mer avgränsade etiska frågor är inte ovanligt. Det förekommer till exempel i fråga om det etiskt rätta i att göra värnplikt, i frågor om abort, om hur rättvisan skall gestaltas, hur stort biståndet till fattiga länder skall vara. Om sådana olika uppfattningar uttrycker vad som kallats en ur kristen etisk synpunkt välgrundad moralisk oenighet, finns det rum för flera uppfattningar inom samma kyrka, förutsatt att den gemensamma etiska grunden är klar och uttalad. Avgörande blir här den enskildes egen övertygelse, rannsakan av det egna samvetet och prövningen inför det bibliska budskapet och traditionens vägledning samt inte minst hur mina relationer till andra människor påverkas. I olika församlingar kan frågan på motsvarande sätt behandlas på olika sätt, förutsatt att det grundläggande följs.

Mer än åsiktsgemenskap

Att konstatera att det finns olika etiska ståndpunkter i en bestämd fråga och att göra anspråk på att dessa ståndpunkter är välgrundade utifrån vissa premisser är således en möjlig väg för kyrkan att se på oenigheter inom en och samma kyrkan. Den välgrun-

dade moraliska oenigheten har sitt teologiska berättigande i en kyrka. Utredningar och samtal får klargöra var mångfaldens gränser går.

Ett annat skäl för att bejaka en moralisk oenighet i en kyrka är att kyrkan inte är en förening av självständiga individer eller församlingar, utan en gemenskap där helheten är mer än summan av delarna. Gemenskapen beror på enhetsskapande faktorer, som är mer än medlemmarnas subjektiva sympatier för varandra eller deras uppfattningar i etiska frågor. Kyrkan är inte primärt en åsiktsgemenskap, utan en tros-, gudstjänst- och tjänandegemenskap. Den djupaste grunden för gemenskapen är dopet som förenar oss i Kristus, hur vi än tar ställning till exempelvis frågor om homosexualitet. Vid åsiktsskiljaktigheter mellan medlemmar i gemenskapen är det allvarligt om gudstjänst- och tjänandegemenskapen blir störd eller i värsta fall bruten. Mångfalden kräver emellertid att ingen försöker utestänga någon annan. Om än med olika uppfattningar i vissa frågor, är vi genom dopet syskon i tron. I den fråga vi behandlar här betyder det att lika väl som de som har uppfattningen att homosexuell kärlek strider mot Guds skapelseordning måste acceptera homosexuella i församlingen och i kyrkans tjänst, så måste homosexuella acceptera att en del människor är av uppfattningen att homosexuellt samliv inte är i enlighet med Guds vilja och ordning. I kyrkan finns på detta sätt rum för mångfald i teologiska och etiska frågor, men det skall också finnas en enighet inom mångfalden. Den svåra frågan är att ta ställning till var gränserna går.

Försonad mångfald

En viktig förutsättning för att bevara dopets gemenskap, även om man är oenig i vissa frågor, är att man accepterar att spänningen mellan enhet och mångfald hör till den kristna trons och gemenskapens väsen. Den moderna ekumeniken erbjuder en modell för att tydliggöra detta. Strävan efter enhet bland kristna har fått arbeta med skiljaktigheter i tolkningen av den kristna trons centrum. På många punkter har man nått långt i samförstånd och upptäckt att många punkter där man förr menade att man hade oförenliga läror idag kan accepteras som möjliga alternativ efter ömsesidig kritisk justering. Grunden för detta har varit att man har erkänt att Guds sanning överstiger vår begränsade förmåga att kunna uppfatta och uttrycka den. Vi kan förstå och formulera sanningen bara i begränsade mänskliga bilder, begrepp och termer som alla är betingade av historiska, kulturella, filosofiska, sociala och psykologiska faktorer, och därför är relativa. Våra försök att förstå och förmedla Guds sanning är relativa. Denna dialektik börjar redan i Bibeln, även om vi som accepterar Bibeln som Guds uppenbarelse tillskriver dess betingade uttryck en normerande karaktär som inga andra formuleringar har. Dessa förutsättningar gäller för alla försök i kyrkans historia att tolka Guds sanning i uppenbarelsen.

På grund av att människor försöker förstå Bibeln vid olika tider utifrån olika förutsättningar, blir det – som vi visat tidigare — en mångfald tolkningar som inte på något förenklat sätt går att reducera till total harmoni. Samtidigt har vi läst in ett enhetsbildande centrum. Det finns en spänning mellan enhet och mångfald i kristen tro och gemenskap. Vägen till större gemenskap blir enhet i mångfald. För att det inte bara ska förbli en akademisk exercis måste det bli enhet i *försonad* mångfald: ett ömsesidigt erkännande av varandras kristna tro och liv som äkta i olikheterna. Olikheterna är ingen grund för att avvisa varandra. Därigenom förnyas en gemenskap mellan traditioner och individer.

Om detta kan förverkligas mellan olika kyrkor som historiskt har förkastat varandra, och gjort det på grund av oenighet i tolkningen av de centrala trosfrågorna, kunde då inte denna process verka inom en och samma kyrka för att möjliggöra en

fortsatt trosgemenskap i de moraliska oenigheter som finns i olika frågor om homosexuellas plats i kyrkan? Olikheterna och motsättningarna är inte ett svek mot Bibeln eller traditionerna, inte heller uttryck för svag tro eller lättköpt anpassning till tidsandan. De är en del av det nödvändiga försöket att leva med Gud i varje tid, där enheten i Kristus förverkligas genom systrars och bröders mångfald.

För att kunna erfara det så får vi alla mer eller mindre tänka över vår position, leva oss in i andras situation, kanske göra avkall på föreställningen att ha en absolut sanning för egen del, även om man tror sig ha bättre skäl för sin tolkning än andra. Vi får inse att ingen undkommer tolkningsprocessen. Vi får vara beredda att erkänna att de som tänker annorlunda har äkta tro och uppsåt, trots att de kommer fram till andra tolkningar. Sådant är alltid lätt att skriva och säga i högtidliga deklamationer, särskilt för dem som vet att man har majoriteten bakom sig eller företräder den för tillfället förhärskande åsikten. Vi menar att dessa påståenden är mest drabbande för dem som sitter med majoriteter i beslutsfunktioner.

Vad vi anfört kan bilda en teologisk grund för att acceptera moralisk oenighet i frågan om homosexuellas plats i vår kyrka. Det kommer dock att förbli vacker retorik, om det inte leder till att gudstjänst- och tjänandegemenskap kan förverkligas. Kristna som inte kan be och fira gudstjänst tillsammans kan inte bilda kyrkans gemenskap. Det finns förmodligen i nästan varenda gudstjänstfirande församling i Svenska kyrkan på söndagens högmässa människor med mycket olika åsikter och levnadssätt i en rad etiska för att inte nämna dogmatiska frågor. Så är det förstås mer eller mindre också i alla andra kyrkor. För det mesta stör denna oenighet inte gudstjänstgemenskapen, om inte en fråga av någon anledning kommer upp till ytan och blir öppet kontroversiell. Det skall dock mycket till innan det leder till splittring i gemenskapen. Det är mer sannolikt att konsekvensen blir att enskilda individer inte längre vill vara med. Frågan om homosexualitet verkar ha en större laddning än många andra frågor. Därför finns det kanske större risk för problem om den moraliska oenigheten i just denna fråga blir tydlig i församlingslivet, framförallt om homosexuellas plats i kyrkan verkligen blir öppen. Mot bakgrund av vad som sagts om rum för både gemensam grund och rum för mångfald finns emellertid ingen anledning för kyrkan att vare sig frukta eller söka dölja frågorna.

VII. Tillämpningar

Inledningsvis återgav vi en berättelse som för oss in i den nutida verkligheten. Både för Nils mamma och för medlemmarna i kyrkan är det frågan om en process som tar tid. Vissa beslut måste mogna fram, både för den enskilde, för församlingen och för hela kyrkan. Vissa beslut måste efterhand fattas av kyrkans beslutsorgan. Vi vet alla att vi lever i ett samhälle och en kyrka där några av oss är homosexuella. Vi har homosexuella personer, som lever i eller utanför partnerskap, i kyrkans mitt. Rent konkret har vi också homosexuella personer som på kyrktrappan frågar efter kyrkans bejakande. Kyrkan kan inte leva som om dessa personer inte fanns.

Vi har givit till exempel exegetiska, historiska och etiska synpunkter. Nu måste vi finna ett sätt att leva tillsammans i de konkreta frågor kyrkan ställs inför. Som individer behöver vi reflektera och som kyrka komma överens om en rimlig praxis. Det är vår redovisade uppfattning att kyrkan skall se sig själv som en försonad mångfald, som innehåller många olika människor och åsikter, och som ytterst hålls ihop av Guds handlande med kyrkan och människorna.

Det finns – som vi har visat — olika uppfattningar om hur långt kyrkan ska gå i gemensamma och officiella uttalanden. Några menar att det är bra att kyrkan genom gemensamma och offentliga uttalanden ger klar vägledning, andra tycker att vägled-

ning skall ske endast genom predikan och själavård. Inom Teologiska kommittén finns olika uppfattningar om just dessa frågor, men samtidigt råder total enighet om – liksom det bör göra i kyrkan – att kyrkan aktivt ska motverka diskriminering av personer på grund av sexuell orientering. Kyrkan bör tvärtom gå före i samhället genom att själv försöka leva upp till den försonade mångfald som i kärleksbudets tecken är en välkomnande gemenskap över alla exkluderande gränser som samhället sätter upp.

I kyrkans offentliga liv är en gemensam förutsättning för alla tolkningar och handlingar att man accepterar existensen av en homosexuell orientering, hur den än förklaras. Att fördöma den homosexuella personen eller skuldbelägga orienteringen är utslutet. Kyrkan är en gemenskap, som välkomnar alla människor. Även om vi som individer har olika uppfattningar om homosexualitet så måste vi som gemenskap och institution bestämma oss för hur vi, heterosexuella och homosexuella, ska förhålla oss till varandra och vilka regler som skall gälla i vårt gemensamma gestaltande av vår kristna tro. I kyrkans offentliga och gemensamma liv och handlande måste det därför finnas vissa ramar för kyrkans praxis. Här nedan ger vi en kort redogörelse för några av de frågor och vägval som vi behöver förhålla oss till som kyrka. Allt som följer är uppfattningar som finns i Svenska kyrkan och de finns också företrädade i kommittén. Vi beskriver frågorna och de vägval Svenska kyrkan står inför och ger perspektiv på vägvalen och deras konsekvenser. Däremot kan vi inte som grupp ge en enhetlig rekommendation om vad vi menar är de riktiga eller bästa alternativen.

Homosexuell orientering och samlevnad

Ett synsätt som fördömer orienteringen strider på väsentliga punkter inte bara mot ett empatiskt sätt att möta andra människor utan också mot kunskaper från nutida forskning om homosexualitet. Det finns också skäl som talar för att man under vissa perioder av den kristna traditionen har haft en betydligt nyanserad syn på homosexuell attraktion, och skilt detta från den etiska bedömningen av homosexuellt samliv. Detta skulle vara en motsvarighet till distinktionen mellan orientering och samlevnad. Pastoral skäl gör det enligt vår gemensamma uppfattning i kommittén oacceptabelt att skuldbelägga orienteringen eftersom det omöjliggör ett verkligt och ömsesidigt möte mellan alla människor i kyrkan, heterosexuella som homosexuella. Den homosexuella som försöker att hitta ett kristet förhållningssätt till sin identitet skulle annars drivas in i en omöjlig inre konflikt.

Som en konsekvens av detta måste en gemensam utgångspunkt för kyrkans offentliga liv vara att inte för delaktighet i kyrkans gemenskap på någon nivå kräva en beredskap att försöka förändra en homosexuell orientering. Om en person vill ha hjälp att förändra sin situation, bör kyrkan handskas med detta som en personlig själavårdsangelägenhet. Kyrkan bör däremot inte sanktionera eller driva en organiserad verksamhet i syfte att ”bota” homosexuella.

Ståndpunkter som moraliskt accepterar att en person är homosexuell, men anser att det är moraliskt orätt med samkönad samlevnad ryms inom kyrkans gemenskap och återfinns både i kyrkans historia och i vår tid. En sådan uppfattning slår vakt om en traditionell kristen ståndpunkt. Samtidigt erkänns konsekvensen av nutida forskning och erfarenhet genom att man accepterar att den homosexuella orienteringen inte kan ges ett negativt moraliskt värde. Enligt denna uppfattning bör emellertid en homosexuell person som vill förena sin homosexuella identitet med sitt kristna liv välja ett liv i celibat. Företrädare för denna uppfattning hänvisar bland annat till att det finns en nästan tvåtusenårig tradition av celibat som ett alternativ till sexuell samlevnad.

Den celibatära traditionen har omväxlande varit uttryck antingen för en skepticism mot sexualitetens förenlighet med ett andligt liv, i värsta fall för sexualfientlighet, eller för ett helhjärtat engagemang i livet med Gud. I vår lutherska tradition har det celibatära livet inte haft någon särställning och inte heller prioriterats som ett alternativt kristet levnadssätt. Det finns dock anledning att påminna om att reformatorerna inte vände sig mot klosterlivet som sådant, utan mot det anspråk som i den tiden var förbundet med detta liv, nämligen att det skulle utgöra en fullkomligare livsform. Ingenting hindrar att man idag utvecklar former för ett sådant liv och gör det möjligt för alla dem som har gåvan och kallelsen, att välja att leva på detta sätt. Men detta gäller heterosexuella lika väl som homosexuella. Att uppmanas till att leva ett liv man inte känner sig kallad till kan leda en människa till både hyckleri och förtvivlan.

Celibatet uppfattas emellertid inte av alla som ett nödvändigt val för kristna homosexuella. Ståndpunkter som moraliskt accepterar både att en person är homosexuell och i ansvar lever i homosexuell gemenskap, förutsatt att samma normer för relationer följs som för heterosexuella förhållanden, ryms också inom kyrkans gemenskap. Denna typ av tolkning ger nutida kunskap om homosexualitetens karaktär och orsaker större betydelse i den etiska bedömningen. Man accepterar att homosexualiteten, hur den än förklaras, är en integrerad del av individens personlighet, som sällan går att förändra och som det är negativt för individen att förtränga. Man vill ge homosexuella samma möjligheter som heterosexuella att leva i kärleksfulla relationer. Utifrån denna faktiska situation kan man närma sig de bibliska texterna för att fråga om de textställen som rör homosexualitet är tillämpbara idag, särskilt på det liv i partnerskap det här är fråga om. Det tycks vara så att bibelställena fördömer den homosexualitet de avser och att de diskuterar handlingar, inte orientering. Samtidigt får man ge större etisk relevans åt det faktum att dessa handlingar fördöms i ett sammanhang utan direkt motsvarighet till kontexten för nutidens diskussion.

Denna tolkning menar att dessa bibelställens avståndstaganden förmodligen inte handlar om nutida former av liv i homosexuellt partnerskap. Dessutom används dessa bibelställen enligt vad vi tidigare skrivit om det centrala budskapet om Kristus och den centrala grundnormen, konkretiserad i Jesu undervisning. Framför allt har många idag en annan övertygelse, som leder till en annan praxis, på motsvarande sätt som övertygelserna i fråga om till exempel jämställdhet, slaveri och dödsstraff också har förändrats sedan biblisk tid utan att man därmed menar sig ha övergivit kärnan i kristen tradition. Tvärtom menar man att de förändrade ställningstagandena skett som en nutida, under allvarlig prövning fattad, konsekvens av det man uppfattar som det genuina och centrala i kristen moraltradition.

Den uppfattning om kärlek, relationer och sexualitet som utvecklats i detta dokument gäller all slags mellanmänsklig kärlek, även homosexuell kärlek. Man bör erinra sig att samhället genom öppet förtryck och subtil diskriminering tvingat in homosexuella personer i en subkultur, som inte har varit konstruktiv för ansvarsfulla och mognande sexuella relationer.

I nutidens samhälle har förutsättningarna för både heterosexuella och homosexuella relationer blivit allt sämre. Det betyder att de etiska principerna för relationer som vi anfört är ideal man får försöka förverkliga i en samhällsmiljö som inte direkt befrämjar dem. I det avseendet liknar heterosexuella och homosexuella relationers villkor varandra allt mer. Därför kan det vara lika angeläget – och i vissas ögon kanske lika orealistiskt – att se trohet, ansvar och unicitet som principer för både homosexuella och heterosexuella relationer. En levande kärleksrelation bör, lika mycket för homosexuella som för heterosexuella, vara en ömsesidighetens gåva och uppgift. Kyrkan har en stor uppgift att i dagens samhälle vara en miljö, där dessa ideal är

levande och goda förebilder ges, där troheten stöttas och där människor får växa och mogna. Detta gäller såväl för äktenskap som partnerskap.

Äktenskap och partnerskap

Kyrkan har mot bakgrund av vad vi framhållit anledningar att se positivt på och bejaka partnerskapet som legaliserad form av den homosexuella samlevnad man vill stödja. Kyrkan har alltid betonat att samlevnaden har en social, offentlig sida, och inte bara en privat. Ett skäl för detta är att den svagare parten i samlevnaden skall skyddas. Motsvarande gäller för de heterosexuella som väljer att leva i samboende utan att ingå äktenskap.

I kyrkan liksom i samhället i övrigt behöver dock frågan om relationen mellan äktenskap och partnerskap bearbetas. Samhälle och kyrka skiljer för närvarande på äktenskap och partnerskap som två olika, rättsligt reglerade samlevnadsformer. Samtidigt föreligger bestämda likheter. Det finns därför anledning att reflektera över hur den ena formen kan förhålla sig till den andra. För att det skall kunna ske, behöver några grundläggande drag i synen på äktenskapet i evangelisk-luthersk tradition först anges.

Äktenskapet betraktas som en allmänmänsklig ordning för samlivet mellan man och kvinna. Vigseln består därför av två delar, en civilrättslig del och en kyrklig del med bön, välsignelse bibelläsning och förmaningsord. I Luthers *Traubüchlein* från 1529 markeras skillnaden genom att den förra delen av akten utspelas på kyrktrappan, där frågorna ställs och där också ringväxlingen och tillkännagivandet äger rum. Därefter träder brudparet in i kyrkan. Med tiden kom emellertid även den första delen att förläggas till kyrkorummet. Därmed blev den för Luther väsentliga distinktionen mellan andligt och världsligt mindre tydlig.

Även i andra avseenden har ordningen för vigseln ändrats från en tid till en annan. Det gäller inte minst var man från teologisk synpunkt valt att lägga betoningen. Luther såg i släktets förökelse och samhällets fortbestånd det huvudsakliga syftet med äktenskapet. Därtill underströk han i regel dess funktion som "läkemedel mot okyskheten". Redan i den lutherska ortodoxin började man emellertid betona ett annat drag, nämligen den inbördes gemenskapen. Denna förskjutning blev ännu större och tydligare under de följande århundradena, inte minst under romantiken. Idag är betoningen av den ömsesidiga gemenskapen och kärleken självklar. Motsvarande utveckling finns i andra kyrkor.

Ett ytterligare drag, utöver äktenskapets betydelse för släktets fortbestånd, det ansvarsfulla sexuallivet (kyskheten) och den inbördes gemenskapen, är av mer symbolisk art. Äktenskapet är i både Gamla och Nya testamentet en bild för Guds förhållande till sitt utkorade folk och för Kristi kärlek till församlingen. Det nytestamentliga ord som framför andra tecknar denna bild är Efesierbrevet 5. Det betyder att äktenskapet inte skall förstås enbart i relation till skapelsen utan även till frälsningen. Denna symboliska betydelse återkommer i teologins historia i olika varianter. Den finns hos Luther till exempel i den lilla boken *Om en kristen människas frihet*. Där tecknar han med utgångspunkt från Efesierbrevet föreningen mellan Kristus och den enskilde troende på ett sätt som närmast påminner om den medeltida så kallade brudmystiken. En trons nådegåva är, skriver Luther, att den förenar själen med Kristus liksom en brud med hennes brudgum. I vårt nuvarande vigselritual är denna symbolik inte tydligt framhävd, men det finns skäl att anta att den används i vigseltal.

Eftersom partnerskapet är en ny ordning finns det ingen motsvarande historia att berätta. Icke desto mindre finns det klara beröringspunkter och överensstämmelser med några av de grunddrag som är äktenskapets. Det gäller inte minst partnerskapets

karaktär av samhällelig ordning i syfte att befordra ömsesidig trohet, ansvarstagande och gemenskap. Om kyrkan beslutar att utforma en särskild ordning för välsignelse av partnerskap har den att ta ställning till vilken vikt man vill lägga vid likheterna respektive olikheterna i förhållande till äktenskapet. Om man lägger vikt vid de förra, kan det vara naturligt att utgå från och bearbeta den ordning som gäller för *Välsignelse över borgerligt ingånget äktenskap*. Uppenbarligen är det så man gjort i många av de partnerskapsvälsignelser som hittills ägt rum. Om man däremot tar fasta på olikheterna, men ändå menar att en ordning skall utformas, kan det vara rimligare att åstadkomma en särskild ritual som gäller för just partnerskap. Så har man resonerat i några av de tyska lutherska landskyrkorna.

Att ingå och att få välsignelse över äktenskap respektive partnerskap

Inom kommittén, precis som i kyrkan i stort, finns det olika uppfattningar om vad kyrkan kan och bör göra beträffande ingående av äktenskap och partnerskap. Partnerskap ingås för närvarande genom en civilrättslig handling. Även äktenskap kan ingås civilt. Enligt nuvarande praxis kan såväl civilt ingånget äktenskap som partnerskap få välsignelse och förbön genom en kyrkans handling. I ett samhälle som blivit alltmer mångkulturellt och där Svenska kyrkan skilts från staten kan man tänka sig att allt ingående av äktenskap och partnerskap sker civilt. Efter en sådan civilrättslig akt skulle de som sedan önskar kunna få en kyrkans välsignelse över det förbund de redan ingått. Detta är både teologiskt principiellt och praktiskt en fullt möjlig lösning, som måhända blir mer aktuell desto mer mångkulturellt samhället blir. Kyrkan bör överväga denna möjlighet, men att nu aktivt arbeta för ett obligatoriskt civilt ingående av äktenskap och att göra det enbart med anledning av de frågor som nu behandlas förefaller förhastat. Här finns dock ett framtida vägval.

Kyrkan gör en åtskillnad mellan äktenskap och partnerskap. Nu står kyrkan även inför följande val: Skall kyrkan välsigna ett ingånget partnerskap och skall välsignelsen i så fall ske privat eller som en offentlig handling? Skall kyrkan medverka med en ingåendehandling, som liksom vigseln för äktenskapet också är ett civilt ingående av partnerskapet (förutsatt att staten beslutar att så kan vara fallet)?

Först gäller det *välsignelse över ett civilt ingånget partnerskap*. Om kyrkan bejaktar det civilt ingångna partnerskapet kan kyrkan givetvis likväl avstå från att medverka med en välsignelsehandling, men det finns också skäl som talar för att kyrkan medverkar med en välsignelsehandling över ingånget partnerskap. En aktiv kristen kan vilja ta det viktiga steget att ingå partnerskap i ett sammanhang av bön och välsignelse. Kristna homosexuella önskar i dag få denna möjlighet. Svenska kyrkan har försökt att tillmötesgå detta genom Biskopsmötets rekommendation om förbön och välsignelse för homosexuella som ingått partnerskap.

Några vill tillämpa en distinktion mellan förbön och/eller välsignelse för individerna respektive välsignelse över partnerskapet. En punkt där oenighet råder inom Svenska kyrkan är därför huruvida den förböns och/eller välsignelseakt kyrkan kan medverka till skall gälla individerna eller det ingångna partnerskapet.

Svenska kyrkan har hittills betonat den själavårdsmässiga karaktären och velat begränsa offentligheten i denna förbön. I kommittén liksom i kyrkan finns olika uppfattningar härom. På senare tid har gudstjänstkaraktären tydligare framhävts och därmed möjligheter till ett bredare deltagande för dem som vill närvara vid firandet av denna högtid. Genom att förbön och välsignelse över dem som ingått partnerskap erhållit en mer gudstjänstliknande form har den kyrkliga akten också fått en mer officiell karaktär i linje med ordningen för välsignelse av ett borgerligt ingånget äktenskap. Kyrkan får här välja väg. Vad som står på spel är inte minst huruvida kyrkan

skall motverka eller medverka till den tystnadens kultur som idag omger många homosexuella i samhället och i församlingarna och som kan befaras försvåra stabila, monogama och stödjande samkönade relationer.

När det gäller frågan om *partnerskapets civilrättsliga ingående kan ske i kyrkobyggnaden genom en kyrklig handling* är platsen för handlingen ur teologisk synpunkt en inte oväsentlig om än inte avgörande fråga. Man kan välja att se frågan om en sådan akt kan ske i en kyrka som en lämplighetsfråga eller som en fråga som kräver ingående analys av kyrkorummets karaktär av heligt rum och invigd gudstjänstplats. Förutom själva platsen är handlingens rituella utformning av betydelse för kyrkans vägval i detta avseende. Om en ingåendehandling skall äga rum i en kyrka, måste givetvis själva partnerskapet vara accepterat av kyrkan.

En viktig aspekt är vidare att de som önskar leva i partnerskap bejakar den gudsrelation, den människosyn och de värden som partnerskapet bygger på och att det är två likvärdiga personer som med kropp och själ respekterar och tjänar varandra och vill låta Gud vara centrum i deras liv. Det avgörande är dels att kyrkan bejakar partnerskapet, dels att de som väljer att vilja ha akten i en kyrka, också inser vad kyrkans handling betyder och vad partnerskapets livsform innebär. En kyrkans handling är inte en högtidlig sekulär fest utan en gudstjänst, där de som ingår partnerskap ser sina liv och sin gemenskap i ljuset av gudsgemenskapen och försoningens evangelium. Detta gäller naturligtvis i lika hög grad för kyrkans välsignelse av heterosexuella par.

Kyrkans lära uttrycks bland annat genom hennes sätt att fira gudstjänst. När det sker förskjutningar i läran förändras gudstjänsten, men det kan också vara tvärtom. Genom bönen och gudstjänsten lär vi oss det vi behöver veta om Kristus – *lex orandi, lex credendi*. Stor betydelse för lärobildningen har vår kyrkas båda sakrament, dopet och nattvarden. Även de kyrkliga handlingarnas läromässiga betydelse markeras genom att ordningen för dem regleras i kyrkohandboken. Utöver dessa kyrkliga handlingar finns en mängd gudstjänster som inte regleras av kyrkohandbok utan där den tjänsteförrättande prästen, genom löftena i sin vigning, har ansvar för det läromässiga innehållet. Den nuvarande kyrkohandboken har, i jämförelse med äldre ordningar, givit den enskilda prästen ett betydligt större ansvar att i samråd med de berörda utforma de kyrkliga handlingarna. Detta gäller främst konfirmation, vigsel och begravningsgudstjänst. För dessa gudstjänster finns dock en bestämd ram som så att säga konstituerar själva gudstjänsten. Dessa gemensamma ramar fungerar sammanhållande och igenkännande för kyrkan.

Ritual är en speciell form av språk. Den är den symboliska förvandlingen av upplevelser som uttrycks genom ritualet och som måste uttryckas i gemensamma handlingar. Sådana upplevelser är den genomgripande sorgen och den genomgripande kärleken. När riten fungerar dras man in i ett skeende och blir berörd. Riten är kyrkans speciella språk, ett språk vi har ansvar för och måste hantera varsamt. Kyrkorummet är ett rum avskilt för gudstjänstbruk och rituella handlingar. I kyrkorummet skall därför inget förekomma som strider mot kyrkans tro, bekännelse och lära. I Biskopsbrevet *Det heliga rummet* (Biskopsmötet 2001) rekommenderas att ett invigt rum inte upplåts för borgerliga förrättningar (borgerlig vigsel, borgerlig begravning, registrering av partnerskap) eller att präst medverkar vid sådan förrättning. I diskussionen kring denna rekommendation har behovet av en sammanhållen kyrklig akt för registrering av partnerskap och välsignelse av ingånget partnerskap gjort sig påmind. Vad gäller vigsel och begravning finns ju möjligheten att antingen välja det borgerliga eller det kyrkliga alternativet.

Ett viktigt inslag i ställningstagandet till om ett ingående kan ske i en kyrka genom en form av ingåendeakt är således hur ritualet kommer att se ut. Om man väljer att betona likheten mellan äktenskap och partnerskap, blir skillnaden i ritual mindre –

och omvänt. Inom Teologiska kommittén finns olika uppfattningar om detta. Om kyrkan vill erbjuda en handling som likt vigseln förenar ingåendet och välsignelsen bör ett förslag arbetas fram som underlag för ett ställningstagande. Liksom vigseln har två delar, ingåendet och välsignelsen, skulle en motsvarande handling för partnerskaps ingående få dessa delar. Ur kyrklig synpunkt är egentligen välsignelsen det avgörande. I den mån man accepterar partnerskapet är formerna för ingåendet sekundärt.

En annan viktig aspekt att ta hänsyn till är också offentligheten. Kyrkan har av tradition haft öppenhet vid sina gudstjänster. Om kyrkan bejaktar partnerskapet och vill ge det sin välsignelse och samtidigt utföra det civila ingåendet finns det ingen principiell anledning att tona ner offentligheten. Att få dela glädjen vid ingående av äktenskap och partnerskap liksom att dela sorgen vid begravning är viktigt för såväl de närmast berörda som för församlingen och samhället i övrigt. Det är också alltid en möjlighet för kyrkan att förkunna det nådens evangelium som är hennes främsta klenod.

I sin kommande process bör kyrkan överväga vad som här sagts. Det är emellertid kyrkan själv – och inte staten – som skall besluta om hur kyrkan skall ta emot ett erbjudande att få förrätta ingående av partnerskap genom en kyrkans handling. Vi ser detta som en möjlighet som kyrkan erbjuder, inte som en rättighet för enskilda personer i kyrkan eller en skyldighet för kyrkans anställda att utföra. Att driva rättighetsaspekten mot någons övertygelse skulle strida mot vad vi tidigare anfört om den försonade mångfalden.

Det finns två parter att ta ställning till. En uppgift är att skydda den enskilde kyrkoarbetarens samvete, en annan att skydda det par som vill ha välsignelse eller en ingåendeakt. I kyrkans gemenskap får lösningar sökas i följande riktning: den som är beredd att medverka i en kyrkans handling som innebär ingående och/eller välsignelse av partnerskap, skall ha en möjlighet att göra detta. Allt skall ske av inre övertygelse och av dem som erfar sig kallade och beredda till denna handling. Om kyrkan väljer denna väg så måste den, med tanke på de olika uppfattningar som råder, skapa största möjliga tydlighet om vad som gäller lokalt. En gemensam ordning måste utarbetas som gör det möjligt för homosexuella par att enkelt och på ett för dem inte förnedrande sätt finna de församlingar och präster som står till tjänst med detta. Det är alltid kyrkan som helhet som skall ha ansvaret för att enskilda handlingar utförs. För enskilda präster och andra som har tjänst skall frihet råda.

Om denna linjen fullföljs finns emellertid två möjligheter. Antingen sker både ingående av äktenskap och partnerskap civilt med efterföljande välsignelse i kyrkan (med olika ritual) över dem som så önskar, eller sker ingåendet av partnerskap och äktenskap i kyrkolokalen, med delvis olika ritual.

Vigning till kyrkans tjänst

Om Svenska kyrkan bejaktar möjligheten för homosexuella att leva i partnerskap, är det svårt att inte acceptera att även de som har vigningstjänst i kyrkan får denna möjlighet. Flera andra kyrkor som har tagit positiv ställning för homosexualitet har likväl ändå intagit en restriktiv hållning mot vigning av homosexuella präster. Motiveringen har varit att präster som representanter för kyrkans lära och etik ska vara okontroversiella föredömen och tydligt stå för den traditionella ståndpunkten. Detta ställer frågan på vilket sätt den som har vigningstjänst ska vara föredömlig i att ”låta liv och lära bli ett” på sin spets. Här kan finnas olika uppfattningar. Ett sätt att se det är att det föredömliga väsentligen ligger i den trohet och omsorg man uppvisar i den relation

man lever i. Om kyrkan bejaktar partnerskap, kan inte den präst som lever i partnerskap bara genom detta sägas bryta mot föredömesidealet.

När det gäller vigning av präst och diakon prövas kandidaterna med avseende på hur väl de kan tänkas fungera på kommande arbetsplatser. Homosexuell orientering eller ett liv i partnerskap kan inte vara ett generellt motiv för att vägra vigning. Den homosexuelle har att prövas på samma sätt som andra vigningskandidater. Församlingarna behöver goda präster och diakoner som förkunnar Guds ord rent och klart, som handhar sakramenten i enlighet med Kristi befallning och som tjänar församling i bön och handling. Om den som har de rätta förutsättningarna för detta är heterosexuell eller homosexuell kan inte vara det allt avgörande. Visserligen är det säkert så att en del församlingar idag inte skulle välja att anställa en homosexuell präst eller diakon, men samtidigt finns det andra församlingar som är beredda att göra det.

Kyrkan bör inte fortsätta att befrämja den tystandens kultur som ofta rätt för homosexuella, i samhället och i kyrkan. Det finns nu många homosexuella i kyrkan. Några lever öppet i partnerskap, andra vill inte på samma sätt träda fram offentligt. För dem som är i kyrkans tjänst lika litet som för någon annan, finns anledning att fortsatt befrämja tystnaden.

Om adoption

Frågor rörande homosexuella pars rätt att prövas för att få adoptera barn gemensamt kom in i Teologiska kommitténs arbete i ett sent stadium i vår arbetsprocess. Vi har därför inte haft möjlighet att diskutera detta i någon större utsträckning. Med anledning av att frågeställningen blivit aktuell i den svenska samhällsdebatten i samband med det statliga betänkandet *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10) vill vi dock anföra följande:

Sexuell orientering eller familjebildningens form är inte av primär betydelse vad gäller vård och omsorg av barn. Det är alltid barnets bästa som skall stå i centrum. Att kärleksfulla människor vill och kan ta hand om och vårda föräldralösa eller övergivna barn måste alltid ses som en god sak. Oberoende av samhällets lagstiftning finns det barn som växer upp i homosexuella familjer. Det är viktigt att understryka att dessa barn är lika välkomna i kyrkans gemenskap som alla andra barn, samt att de och deras föräldrar omfattas av kyrkans förbön och omsorg på samma sätt som alla andra.

Konklusion

Vi har redovisat några viktiga vägval och givit argument och uppfattningar som får vägleda kyrkan i uppgiften att efterhand besluta. Liksom i kyrkan i stort finns det inom Teologiska kommittén olika uppfattningar men också stor överensstämmelse. Vi är överens om att kyrkan givetvis inte skall fördöma den samkönade orienteringen och inte heller understödja sådan verksamhet som försöker "bota" homosexuella. Kyrkan har all anledning att obevekligt och aktivt motverka alla former av våld och trakasserier av homosexuella och enligt grunderna i sin människosyn främja gemenskap tvärs över diskriminerande gränser. Vi menar också att möjligheten till vigd tjänst i kyrkan skall prövas i varje enskilt fall och att sexuell orientering inte bör medföra ett generellt nekande. Frågor som rör adoption, slutligen, skall främst tillvarata barnens intressen men omhändertagande av föräldralösa barn i princip alltid är en god sak.

Däremot finns det olika nyanser och uppfattningar om huruvida kyrkan skall medverka med en kyrklig handling kopplad till partnerskapsingående, av vilket slag den i

så fall skall vara och hur den skall gå till. Men skiljelinjerna gäller inte bara huruvida kyrkan skall medverka med välsignelse över ingångna partnerskap eller inte. Frågan gäller dessutom vilken grad av offentlighet en sådan välsignelse akt i så fall bör ha, och huruvida man i samband med välsignelsehandlingen skall knyta en juridisk ingåendeakt på samma sätt som vid kyrklig vigsel.

Oavsett hur kyrkan beslutar, finns några grundläggande förhållningsätt som måste gälla i hela kyrkan och de rör främst hur vi bemöter varandra. Det kommer i framtiden att krävas stor lyhördhet från församlingarnas ledare och öppenhet hos deras medlemmar. I fråga om homosexualitet är det en av kyrkans viktigaste uppgifter att motverka negativa attityder gentemot dem som lever i partnerskap samt att hjälpa människor att över huvud taget göra det möjligt att leva och utvecklas i relationer. Kyrkans uppgift är att visa på kärlekens väg och att föra fram evangeliets budskap, fyllt av nåd. Det stora utmaningen för kyrkan kommer således att ligga i hur vi förstår bemöta varandra. Inför detta är annat sekundärt. Detta gäller särskilt när vi har olika uppfattningar och lever på olika sätt.

Vi har argumenterat för att det finns grundläggande värden och förhållningsätt som tillhör livet i kyrkan. Vi har också sagt att det bör finnas utrymme för dem som väljer att leva tillsammans i partnerskap likaväl som för dem som väljer att leva i celibat, och för dem som har olika uppfattningar om homosexualitetens innebörd och uttryck. Frågan är om kyrkan förmår leva med denna mångfald som en försonad mångfald eller om en grupp och en åsikt skall försöka manövrera ut andra grupper och inte respektera andras hållningar och uppfattningar. Den försonade mångfaldens väg är ett centralt inslag i detta dokument. Kommitténs egen process har varit lång och ingående och vi hoppas att vår mångfald är en försonad mångfald. Liksom i kyrkan i stort är inte heller vi eniga i alla frågor. Vi speglar därmed de spänningar som finns i hela Svenska kyrkan och som vi alla är kallade att uthärda och leva med. Utmaningen gäller såväl dem som är emot till exempel att kyrkan skall acceptera offentlig välsignelse eller offentlig ingåendehandling likaväl som dem som accepterar detta.

Det avgörande för kyrkans trovärdighet är att ingens samvete eller övertygelse skall tvingas i dessa frågor. Ingen anställd i kyrkan skall öppet eller fördolt påtvingas eller avkrävas en viss uppfattning för att till exempel få uppdrag eller tjänst i kyrkan. Tillfälliga opinionsstormar väger i detta sammanhang lätt om kyrkan håller fast vid sin grund. Försök till politiska och andra påtryckningar om förändringar i kyrkan kommer att förekomma. Det är en uppgift för präster, biskopar och för kyrkans beslutande organ att förverkliga en försonad gemenskap och hållning, även om samhällets opinioner kräver något annat. Kyrkan skall vara ett tecken på tolerans och mångfald och inte maktstyrd enfald.

I kyrkans 1900-talshistoria finns två exempel på motsvarande situationer. Den ena konflikten fick, sett i historiens ljus, ingen efterföljansvärd process, när det gäller problemet hur mångfald skall finnas i kyrkan samtidigt som en viss praxis måste råda. Det som avses är behandlingen av frågan om kvinnliga präster där gudstjänstgemenskapen inte kunde behållas. Den andra frågan gäller omgifte av frånskilda. Frågan vållade en stor och lång debatt under flera decennier. Den löstes efterhand så att ingens samvete skulle tvingas, men kyrkan skulle som kyrka se till att omgifte av frånskilda kunde genomföras. Idag är detta ingen fråga som vållar större oenighet. En sådan lösning är i princip möjlig för alla de praxisfrågor vi behandlat.

Slutligen förtjänar det att erinras om att den viktigaste frågan är hur vi som kyrka över huvud taget skall kunna stödja goda samlevnadsformer och bidra till att människor skall kunna ge och få den kärlek och gemenskap som vi alla längtar efter och behöver.

Bibliografi

- Alexandersson, Eva (red.), *De homosexuella i församlingen*, Verbum 1973.
- Angerdal, Lars m.fl., *Kyrkbröllop*, Tro & Tanke 1992:9.
- An Introduction to the Pastoral Care of Homosexual People*, Catholic Social Welfare Commission, England uå.
- Bexell, Göran, *Kyrkan och etiken*. Verbum 1992.
- Boswell, John, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, University of Chicago Press 1981.
- The Marriage of Likeness. Same-Sex Unions in Pre-Modern Europe*, Harper Collins 1994.
- Brown, Peter, *The Body and Society. Men, Women, and Sexual Renunciation in Early Christianity*, Columbia University Press 1988.
- Den hemlösa sexualiteten. Om homosexualitet och kristen tro. En antologi*, Libris 2001.
- Det gäller oss också. Anhöriga till homosexuella berättar*, RiksEKHO & Svenska Kyrkans församlingsnämnd 1999.
- Cahill, Lisa Sowle, *Sex, Gender & Christian Ethics*. Cambridge University Press 1996.
- Caragounis, Chrys. C., *HOMOEROTIK i forntid och nutid – och den kristna församlingen*, XP Media 2000.
- Countryman, William, L, *Dirt, Greed and Sex*, Fortress 1988.
- De Vaux, Roland, *Ancient Israel. Its Life and Institutions*, Darton, Longman & Todd 1961.
- Dominian, Jack, *Christian Marriage*, Libra 1968.
- Fagerberg, Holsten (ed.), *De homosexuella och kyrkan*, SkeabVerbum 1974.
- Foucault, Michel, *Sexualitetens historia*, Gidlunds band 1 1976, band 2 1986, band 3 1987.
- Germond, Paul & Gruchy, Steve (eds), *Aliens in the Household of God. Homosexuality and Christian Faith in South Africa*, David Philip 1997.
- Gerstenberger, E.S., & Schrage, W., *Woman and Man*, Abingdon 1981.
- Grelot, Pierre, *Man and Wife in Scripture*, Burns & Oates 1964.
- Gustafsson, Johanna, *Kyrka och kön – om könskonstruktioner i Svenska kyrkan 1945-1985*, Symposion 2001.

Hansson, Klas, *Partnerskap och välsignelse. Diskussionsmaterial om revidering av biskoparnas pastorala råd*, Biskopsmötet, 1998.

Holben, L. R., *What Christians Think about Homosexuality. Six Representative Viewpoints*, Bibal Press 1999.

Homofile i kirken, En utredning fra Bispemötets arbetsgrupp om homofili, Kirkens informasjonstjeneste 1995.

Homosexuella och samhället. Betänkande av utredningen om homosexuellas situation i samhället, SOU 1984: 63.

Issues in Human Sexuality. A Statement by the House of Bishops, Church House Publishing 1991.

Kyrkan och homosexualiteten. Rapport från en arbetsgrupp, SKU 1994:8.

Mac Neill, John, *The Church and the Homosexual*, Beacon Press 1993 (4:e uppl.).

Morris, Jeremy (ed.), *Sex and the Christian Tradition*, Third Millennium, Affirming Catholicism, 1999.

Nelsson, James B., & Longfellow, Sandra P., *Sexuality and the Sacred. Sources for Theological Reflection*, Mowbray 1994.

Nilsson, Gert, *En fråga om kärlek. Homosexuella i kyrkan*, Verbum 1988.

Den sexuella människan. Konturer till en kristen sexuaetik, Tro & Tanke 1995:1.

Näs, Per Yngve, Hagenberg, Olle, Gottfridsson, Johannes, *Homosexualitet och Bibeln*, EKHO 1985.

On the Pastoral Care of Homosexual Persons, Sacred Congregation for the Doctrine of the Faith, CTS 1986.

Pagels Elaine, *Adam, Eva och Ormen*, Wahlström & Widstrand 1988.

Partnerskap. Del A. Betänkande av Partnerskapskommittén, SOU 1993: 98.

Pittenger, Norman, *Time for Consent. A Christian's Approach to Homosexuality*, SCM 1976.

Registreret partnerskab, samliv og velsignelse. Rapport fra et af biskopperne nedsat udvalg vedrørende kirkelig velsignelse af registreret partnerskab, Århus stift 1997.

Reimers, Eva & Lindström Susanne (red.), *Blott i det öppna. Kyrkorna och kärlekens olika vägar*, Verbum 2000.

Schillebeeckx, Edward, *Marriage. Human Reality and Saving Mystery*, Sheed and Ward 1965.

Scroggs, Robin, *The New Testament and Homosexuality. Contextual Background for Contemporary Debate*, Fortress Press 1983.

Sexual Ethics. A Declaration on Certain Questions by the Sacred Congregation for the Doctrine of the Faith, CTS 1975.

Sida vid sida. Samrådets rapport och förslag gällande ordination och tjänster för medarbetare i homosexuellt partnerskap, Svenska Missionsförbundet 2001.

Sundby, Olof, *Luthersk äktenskapsuppfattning. En studie i den kyrkliga äktenskapsdebatten i Sverige efter 1900*. Lund 1959.

Weber, Leonhard M., *On Marriage, Sex and Virginity*, Burns & Oates 1966.

Wingren, Gustaf, Luthers syn på äktenskapet, i *Luther frigiven*, Gleerups 1970.

Äktenskap och familj i kristen belysning. Rapport från den officiella luthersk-katolska samtalsgruppen i Sverige, SKS/Verbum 1975.

Särskild kommentar från Elisabeth Engberg och Lars Olov Eriksson

Att sitta i en kommitté är både att utsätta sig för påverkan och att påverka. Det är att ge och att ta emot. Så har det i hög grad varit i Svenska kyrkans teologiska kommitté, inte minst under arbetet med frågorna om homosexualitet, som dominerat kommitténs arbete de senaste åren.

Mycket är vi i kommittén överens om. Det gäller till exempel att motarbeta fördomar mot homosexuella och att kyrkan i sin själavård är förpliktad till en inklusiv hållning, som kännetecknas av empati, barmhärtighet, nästankärlek och respekt. Det gäller också att vi tillsammans måste finna ett sätt att leva med de spänningar som finns när det gäller homosexualitet och kyrka. I andra frågor – både grundläggande teologiska sådana och praxisfrågor – har vi inte lyckats uppnå enighet.

När teologiska kommittén utifrån Centralstyrelsens uppdrag beslöt sig för att göra ett försök att utarbeta ett för kommittén gemensamt dokument, var vi några som från början uttryckte tvivel på om den valda vägen var framkomlig. Men vi ville göra ett försök; vi ville faktiskt pröva om det var möjligt. Samtidigt som vi har strävat efter att på ett konstruktivt sätt bidra till samtalet och dokumentet, har vi också återkommande uttryckt vårt tvivel på att rätt väg valts. Vi har inte lämnat kommittén, men tvingas ändå i slutet av arbetet konstatera att det inte är möjligt för oss att ställa oss bakom dokumentet.

Det dokument som nu föreligger som ett samtalsdokument ger enligt vår uppfattning inte tillräckligt underlag för de vidare beslut som kyrkan måste fatta. För detta är det delvis alltför ofullständigt. På flera punkter drivs dessutom ett slags majoritetslinje som argument för förändrad kyrklig praxis, trots att dokumentet har ambitionen att vara deskriptivt och trots att det på ett antal ställen anges att oenighet råder inom kommittén. När vi väljer att lämna en särskild kommentar är det inte i första hand för att kommentera de enskildheter i dokumentet där vi hade önskat en annan skrivning, utan för att bidra till det fortsatta samtalet och för att särskilt ange några avgörande punkter där vi anser att dokumentet inte är teologiskt hållbart.

1. *Bibelns plats i etiska resonemang och ställningstaganden.* I den etiska modell som redovisas i dokumentet finns motstridande formuleringar om Bibelns betydelse vid etiska ställningstaganden. Å ena sidan sägs att Bibeln har normativ och nutidskritisk funktion; å andra sidan spelar Bibelns entydigt avvisande syn på homosexuell utlevnad inte någon roll i de slutsatser som dras. Vi menar att Bibelns syn i denna fråga måste tillmätas betydligt större roll än vad som görs i dokumentet. Vi menar också att Bibeln är tydligare i sitt avståndstagande från homosexuella handlingar än vad som framgår av dokumentets skrivning. Till detta kommer dessutom vår övertygelse om att i en tid när de kristna referenspunkterna inte längre är självklara, blir behovet av tydlig bibelargumentering ännu viktigare för en kyrka som står i en luthersk tradition där just Skriftens normativitet betonas. Det handlar inte om något slags förenklad bokstavstro – Bibelns ord måste tolkas på nytt i varje tid – utan just om tilltro till Bibeln som Guds uppenbarelse. För oss är Bibeln det mest tillförlitliga rättesnöret både vid läromässiga och etiska överväganden.

2. *Kärlek och sexualitet.* Det som i dokumentet sägs om kärlek och sexualitet är enligt vår uppfattning på många sätt otillräckligt, vilket märks på bland annat följande sätt. Den spänning mellan gott och ont som rymts i allt mänskligt liv – inklusive mänsklig kärlek och sexualitet – nämns visserligen men spelar ingen större roll i argumenteringen. Själva begreppet ”kärlek” används utan att tillfredsställande preciseras, och

ibland finns en olycklig glidning mellan kärlek och sexualitet. Det som sägs om äktenskap och partnerskap betonar inte tillräckligt den grundläggande skillnaden mellan de två. Sammantaget menar vi att när dokumentet talar om kärlek och sexualitet görs det inte tillräckligt problematiserande, inte tillräckligt reflekterande vad gäller varje människas ansvar för sin sexualitet och inte tillräckligt hänsynstagande till syndens och ondskans realitet.

3. *Ekumeniska och bekännelsemässiga konsekvenser.* I dokumentet finns en öppenhet för att Svenska kyrkan skulle erbjuda en offentlig ”kyrkans handling som innebär ingående och/eller välsignelse av partnerskap”. Detta skulle enligt vår mening innebära att Svenska kyrkan valde att ställa sig vid sidan av det stora flertalet andra kyrkor i världen. Det skulle också innebära att kyrkan valde att inta en hållning som av många enskilda och grupper inom Svenska kyrkan uppfattas som inte bara felaktig utan direkt provokativ. Men kyrkans enhet är överordnad och viktigare än enskilda människors önskemål och behov. Dessutom ligger i införandet av en officiell ordning också frågan om vad det betyder att en sådan kyrklig handling, bekräftad i kyrkohandboken, skulle bli en del av kyrkans bekännelse. Vi menar att denna fråga är central och skulle ha behövt ges en grundläggande teologisk belysning. Även om den enskilde prästen skulle tillförsäkras frihet att avstå från att medverka vid ingående och/eller välsignelse av partnerskap, vilket dokumentet förutsätter, återstår att övertyga om att detta verkligen skulle tillåtas och fungera i längden. Den näraliggande parallellen med hur ämbetsfrågan behandlats i Svenska kyrkan inger oro på denna punkt. Handhavandet av och besluten i samband med ämbetsfrågan kan knappast tolkas som annat än ett misslyckande för kyrkan, eftersom det inte ledde till att gudstjänstgemenskapen bevarades.

4. *Försonad mångfald.* Mångfalden är på många sätt en rikedom i Svenska kyrkan. På dopets grund får vi trots våra olikheter i uttryckssätt och traditioner ömsesidigt erkänna varandras kristna tro och liv som äkta i olikheterna. Samtidigt måste det inom mångfalden finns en enhet, inte minst i en kyrka med en gemensam bekännelse. Dokumentets grundläggande tanke på försonad mångfald när det gäller kyrkans förhållningssätt i etiska frågor menar vi vara mindre lyckad. Begreppet är lånat från de ekumeniska samtalen och har där sin givna funktion. Men när det handlar om att leva i en och samma kyrka med etisk oenighet är vi inte övertygade om att det är en framkomlig väg. Tanken på mångfalden som konstitutiv är i dokumentet för oprecist beskriven, och tanken på försonad mångfald kan möjligen fungera så länge sanningsspörsmålet inte ställs. Men när den ställs – alltså om homosexuellt liv är i enlighet med Guds vilja – och besvaras, är det knappast möjligt att leva med flera slags praxis sida vid sida. Risken är stor att den maktkamp som dubbel eller mångfaldig praxis inbjuder till i själva verket leder till förtryck eller diskriminering. Vi är alltså inte övertygade om att kyrkan i längden kan leva med olika ställningstaganden trots önskan om enhet. Därför anser vi det vara bättre att låta en bred samsyn växa fram underifrån, för att om och när tiden är inne fatta beslut om förändringar i kyrkans hållning. Det är viktigt att den lokala församlingens perspektiv vägs in och tas hänsyn till. Detta saknas nästan helt i det dokument som nu föreligger.

5. *Partnerskap och välsignelse.* Ingående av partnerskap är en möjlighet enligt svensk lag. Till detta har kyrkan att förhålla sig, men det är inte i sig ett skäl att erbjuda välsignelse av ingånget partnerskap. Med välsignelsen måste kyrkan handskas försiktigt. Det är viktigt både av teologiska och själavårdsmässiga skäl att tydliggöra vad som är möjligt att välsigna och vad som inte är det. När det gäller individer är svårig-

heten inte så stor, och här kan kyrkan i olika sammanhang och på olika sätt be om Guds välsignelse. När det gäller förhållanden är det inte alltid lika självklart, och där måste kyrkan vara varsam med hur hon uttrycker eller ber om Guds välsignelse. Det finns enligt vår uppfattning inget stöd i Skrift och tradition för införandet av en kyrklig ordning, som skulle innebära något slags vigselliknande rit eller välsignelsehandling för samkönade par.

Elisabeth Engberg

LarsOlov Eriksson

Särskild kommentar av Biörn Fjärstedt

”Och gör våra ringa kroppar, o Gud, till ditt tempelhus”, Sv. Ps 83 v. 3.

Homosexualitet, välsignelse över partnerskap, rätt till adoption för samkönade par, och även kyrklig vigsel för par av samma kön med flera företeelser, är offentligt aktuella. Mellan dem finns ett samband. Likväl är de i grunden skilda ting, teologiskt, juridiskt, antropologiskt, samhällsmoraliskt och vad gäller folklig acceptans. Vad av detta ryms, eller ryms inte, inom ramen för det som med skäl kan hävdas vara apostolisk tro och ordning? Det är frågan för kyrkogemenskapens del.

Förutsättningen måste vara att kyrkans *depositum fidei* – det genom tiderna samlade och beprövade trosgodset – är något från början givet och samtidigt öppet för nya ting. Tron är till sitt innehåll katolsk i betydelsen alltomfattande i sin strävan. Det gäller att ”höra vad Anden säger till församlingarna” utifrån löftet att sanningens Ande skall ”vägleda er med hela sanningen”. Vad kan nu och framtidsvis tänkas vinna en naturlig plats i det sammanhang, som i kristen trostradition kallas *Imitatio Christi*, Kristi efterföljelse? Det är inte samma sak som vad samhället eventuellt finner möjligt, tillåtet eller uppmuntransvärt.

Svårigheten i Teologiska kommittén har varit att hitta den avgörande punkten utifrån vilken det övriga resonemanget naturligt och logiskt följeriktigt faller på plats. Strävan har varit att precisera vad som kan sägas gemensamt utifrån de olika specialkunskaper och erfarenhetsområden, som finns företrädde i kommittén. Trots ett tidvis intensivt arbete har vi inte lyckats finna en nyckel som öppnar upp in till den samkönade kärlekens hemligheter.

I frågor vi haft att behandla brukar hänvisas till liknande ställningstaganden tidigare i kyrkans historia. Vanligast är frågorna om omskärelse i den äldsta kyrkogemenskapen, bildförbudet därefter, röntan under Medeltiden, det rättfärdiga kriget främst från 1500-talet och framåt och kvinnor som präster i vår tid. Från vår tid kan också reflexionen över den plats andra religionsgemenskaper än den kristna kan tänkas ha i den gudomliga frälsningsekonomin tas med i sammanhanget. En såsom given uppfattad tradition bryts utifrån vissa principiella eller praktiska överväganden. I dessa fall har ett avgörande argument vunnit gehör, exempelvis att Gud själv valt att erbjuda en bild i Jesus som Guds Kristus, att Gud dock vill att alla människor skall bli frälsta och därför upprätthåller det noakidiska förbundet osv. Det handlar om att finna en metod för att röra sig in i tidigare teologiskt icke inmutat land.

Jag håller dock före – så framåt i varje fall – att den mänskliga sexualiteten och det begär, - den *jezer* – till det goda såväl som till det onda, som hör till begäret, berör något långt mer grundläggande i själva människoskapet än företeelser av det slag som nämndes ovan. Här berörs kristen antropologi i meningen människans skapelsegivna bestämmelse. Det kroppsliga – det vi gör med våra kroppar – har ett direkt samband med allt skapats återställelse och återvändo till Gud. Det är inte moralism – gammal omodern patriarkalisk sådan eller annan – när de bibliska skrifterna, entydigt uppfölja i traditionen, så närgånget sätter gränser för det sexuella begärets tillfredsställelse. Det har med trosbekännelsens förväntan om kroppens uppståndelse och ”den tillkommande världens liv” att göra.

Här någonstans finns en gräns mot det som brukar sammanfattas under benämningen gnosticism – att det kroppsliga och det själsliga till sist inte har med varandra att göra. Det blir då ett mera allmänt etiskt spörsmål om vad som kan vara lämpligt eller acceptabelt. S: t Paulus är dock på den punkten mycket konkret: ”Vet ni inte att er kropp är ett tempel för den heliga anden, som ni har inom er och som ni fått från Gud. Ni tillhör inte er själva. Gud har köpt er och priset är betalt. Ära då Gud med er

kropp.” Det är en kommentar till just sexualitetens utlevelse i 1 Korintierbrevet 6:12-20. Där har den enskilde inte sin fulla frihet.

I det dokument som läggs fram finns ett avsnitt som återger hur kyrkan i olika tider i praktiken förhållit sig till samkönad vänskap, kärlek och även sexualitet. Där röjs en generositet samtidigt som den principiella hållningen förblir klar. Det hade varit värt att pröva framkomligheten på den vägen. Vi vet alla att människoskapets villkor inte är entydiga och att kyrkan i sin andliga vägledning alltid måst ta hänsyn till det. Till sist måste den enskilde själv svara inför Gud för sitt liv och har rätt att göra det. Det var också läronämndens principiella hållning, när frågan ställdes.

Den teologiska utgångspunkten får, som jag ser det, tas i den första skapelseberättelsens ”som man och kvinna skapade han dem”. ”Gud välsignade dem och sade till dem: var fruktsamma och föröka er ...”. Och den andra skapelseberättelsens ”Det är därför en man lämnar sin far och sin mor för att leva med sin hustru, och de blir ett (kött)”. Den hebreiska texten har närmast ”låda vid”, ”häfta vid” sin hustru. Det temat eller den grundläggande tankemodellen är genomgående i de gammaltestamentliga skrifterna. Den används principiellt av Jesus i hans undervisning och följs upp i de apostoliska breven och den fortsatta traditionen. Det kroppsliga hör intimt och utan pryd skygghet samman med detta. I Höga Visan finns en öm och starkt erotisk skildring av den ömsesidiga dragningen och kärleken mellan mannen och kvinnan. Den ger en utgångspunkt för förståelsen av, eller bättre, inlevelsen i den tvåsamma, kroppsligt uttryckta kärleken som något heligt, sakramentalt.

Det som med nyare tids terminologi kallas homosexualitet måste enligt mitt sätt att se tänkas ha en annan utgångspunkt. Där skulle jag vilja pröva den förtätade vänskap, som kan uppstå mellan män och män och kvinnor och kvinnor. Det är en företeelse, som alla känner till och har erfarenhet av i någon form och kan förstå. Vad avser kroppsliga uttryck för en sådan vänskap, som uppenbarligen rymmer också kärlek och inte sällan fysisk dragning, kan de ta sig olika former i olika tider och olika kulturer: handtag, famntag, klapp eller kyss som lekens ramsa lyder.

I sexualiteten är, menar jag, begäret ett och detsamma och gäller vanligen det motsatta könet. Det kan sägas ligga i sakens natur. Könsorganens skapnad och funktion anger det. Konstigare är inte den saken. Men dragningen kan helt uppenbart gälla även det egna könet. På något sätt får även det sägas ligga i sakens natur. Det är mindre vanligt och har varit mer eller mindre accepterat. I alla kända kulturer finns likväl en avvisande hållning, inte helt men dock, till den samkönade sexualitetens utövande, i varje fall som livslång och livspräglade företeelse. Så också i den bibliska traditionen, fast den kommenteras förvånansvärt sparsamt jämfört med heterosexuell utlevelse utanför äktenskapets ram.

Vänskap, inte sällan fördjupad till stark kärlek med ett behov att få uttrycka den också kroppsligt och sexuellt är uppenbarligen möjlig och förekommer mellan två människor av samma kön. Frågan i flera kyrkor just nu är om den också skall tillåtas och rent av uppmuntras ta sig uttryck i en långvarig relation med sexualiteten som ett viktigt inslag. Jag menar att denna fråga med nödvändighet måste hänföras till den enskilda andliga vägledningen, därför att kyrkan i detta fall måste överlämna till de enskilda att ta självständigt ansvar inför Gud. Vad jag kan se finns det i de heliga skrifterna som *canon ecclesiae* och i traditionen som *depositum fidei* inget rimligt hållfast underlag för ett offentligt ställningstagande, som innebär att en samkönad gemenskap med utlevd sexualitet är så självklart förenlig med syftet i skapelsen och den förväntade återupprättelsen att den kan bekräftas med en offentlig kyrklig rit.

Min slutsats är att Svenska kyrkan först och främst bör klargöra, att varje form av våld och trakasserier mot homosexuella människor ur kristen synvinkel är absolut oacceptabla och bör stämplas som synd. Vidare att alla frågor som rör vad som kan

kallas homosexuell gemenskap är av mycket personlig karaktär. Ju närmare någon kommer det saken gäller, dess fler och vidare perspektiv öppnar sig. Det bör stämma till ödmjukhet och stor försiktighet i omdömen.

Kyrkan kan med rimlig säkerhet utifrån uppenbarelsen i de heliga skrifterna och erfarenheten genom tiderna tala om äktenskapet och borde naturligtvis göra det ännu tydligare i en tid då familjebildningen är i kris. Kyrkan kan och borde säkert tala mer om att leva som *monachos* för himmelrikets skull, som Jesus gjorde i anslutning till frågan om äktenskap eller inte, Matt. 19: 10-12.

I de fall personligt trosbärande kristna vunnit en sådan vänskap – man med man och kvinna med kvinna – att den upplevs naturligen kräva också sexuell gemenskap för att bli fullödig, måste det bli en livsväg på eget ansvar om också självklart i samråd med en kyrkans andliga vägledare i de fall sådan vägledning söks. Skälet är, som jag ser det, att en sådan livsväg är förenad med stora svårigheter och påfrestningar. Det beror på det mothåll mot saken som finns i den folkliga känslan för vad som är rätt, lämpligt och befrämjande för den personliga lyckan i det här avseendet. Ett sådant mothåll finns, mer eller mindre, i alla de samhällspräglade religionstraditionerna och kulturerna. Hur det skall förstås är svårt att säga, men det förefaller vara en illusion att tro, att det bara är fördomar, som kan överkommas.

Kyrkan bör inte ge sken av att saken är lika enkel som det förr angavs i vigselritualet att ”då främjas genom denna förening den högsta lyckan på jorden”. Om ett kristet homosexuellt par, som bestämt sig för att leva med varandra i trohet efter avgivna löften, vill få Guds välsignelse över sin strävan att leva för varandra i trohet, ömhet och kärlek, bör kyrkan erbjuda den förbön med personlig välsignelse, som biskoparna föreslagit prästerna att använda i sådana fall. Eftersom det är en svår väg att gå, bör den påbörjas i den enskilda andliga vägledningens sammanhang och inte i den offentliga ceremonins.

Teologiska kommittén har ombetts pröva om två hållningar till samkönad gemenskap kunde finnas sida vid sida i kyrkolivet. Förutsättningen för det är enligt min mening att kyrkan inte inför en handboksbekräftad rit, som därmed legitimerar den ena hållningen som officiell bekännelse.

Biörn Fjärstedt

Särskild kommentar av Samuel Rubenson

Homosexuella i kyrkan

Det är med beklagande undertecknad konstaterar att det inte varit möjligt för teologiska kommittén att enas om det dokument som nu föreligger. Denna oenighet har ett flertal orsaker och är inte främst en oenighet kring enskilda ställningstagande i vissa tydligt avgränsade frågor och inte heller en fråga om att det inom kommittén finns två uppfattningar. Tvärtom har det i processen blivit tydligt att det finns flera olika perspektiv på de grundläggande frågor som vi haft att behandla, liksom på teologins uppgift och ramar. En vidare svårighet har legat i uppdragets otydlighet och i kommitténs arbetsförutsättningar. Det har varit svårt att enas om en tolkning av vad som menas med ”de principiella frågorna kring homosexualiteten” (uppdraget) eller ”frågan/frågorna om homosexualiteten och kyrkorna/i kyrkan”, liksom om hur kommitténs arbete bäst borde presenteras.

Det har enligt min mening blivit tydligt att de teologiska frågeställningar som aktualiseras kräver en djupare bearbetning. Detta gäller framför allt de grundläggande frågorna om kön, sexualitet och begär, om bibelbruk och om kyrkans uppdrag. Det dokument som nu föreligger framstår mer som en bekräftelse av en utveckling som ändå sker än ett sökande efter en lösning som håller samman kyrkans tradition och nutidsproblematiken på ett sätt som skapar enhet.

I det följande redovisas kort fyra centrala punkter där jag anser det nödvändigt att redovisa ett annat perspektiv än det dokumentet präglas av.

1. Kyrkan och etiska ställningstaganden

I dokumentet ställs två uppfattningar mot varandra, nämligen att kyrkan som vägledning för den enskilde och som bakgrund till sin praxis officiellt skall yttra sig i individuella frågor (exempelvis om det moraliska i homosexuella handlingar) och att den enskilde kristne själv skall ta ställning. Efter en summarisk historisk genomgång som pekar på ekklesiologins relevans för frågan om officiella kyrkliga ställningstaganden, argumenteras för vägledande beslut från högsta kyrkliga organ. Uppläggningsen av dokumentet i sin helhet ter sig också som ett underlag för någon form av centralt och officiellt kyrkligt ställningstagande inte bara i de kyrkorättsliga praxisfrågorna utan också i de övergripande moralfrågorna.

Men i luthersk tradition, liksom f.ö. i ortodox, finns inget kyrkans högsta magisterium som har auktoritet att utlägga och i etiska frågor fastställa kyrkans lära. Enligt klassisk luthersk syn är den vägledning den enskilde kristne har att tillgå i sin prövning av sina egna handlingar förutom samvetet det egna studiet av bibeltexten och predikan. Den tillämpning av bibelordet som sker i predikan ansvarar predikanten för inför Gud. Predikantens vägledning utgörs av den egna brottningen med bibeltexterna i förhållande till såväl kyrkans teologiska tradition och den egna andliga erfarenheten. Det är svårt att se vilken teologisk grund argumenten för officiella kyrkliga ställningstaganden har och utifrån vilken kyrkosyn man önskar ge kyrkomötet en vägledande roll för den enskilde kristnes liv.

Om man, som antyds i dokumentet, önskar fortsätta den skisserade utveckling mot officiella, av kyrkomötet uttalade, ställningstaganden i aktuella moraliska frågor, måste man enligt min mening börja i en fördjupad reflektion kring kyrkosyn och inte minst kring relationen mellan det ansvar som vilar på den enskilde, det som vilar på innehavarna av kyrkans ämbete och det som vilar på den demokratiska valda kyrkoleddningen. I en luthersk tradition kan man knappast göra detta utan att också på nytt reflektera över synen på lagen och dess olika bruk.

I en folkkyrka som Svenska kyrkan är det dessutom i detta sammanhang nödvändigt att reflektera över förhållandet mellan den praxis och trostolkning som växer fram i de lokala församlingarna och den som fastställs av en kyrklig överhet. Detta är inte minst viktigt för frågan om hur kyrkans enhet upprätthålles och befrämjas, det vill säga hur kyrklig konsensus formas och förvaltas och hur olika praxis och olika tolkningar kan samexistera. Det finns nämligen en uppenbar risk att försök att uppifrån fastsätta ny praxis och nya tolkningar antingen innebär ett vidgat gap mellan lokalt och centralt eller t.o.m. en ökad splittring. Det var inte utan skäl som den tidiga kyrkan var mycket återhållsam i dogmatiska och etiska ställningstaganden och som den östliga kristenheten hållit fast vid att även koncilieslut äger sin giltighet endast genom att de med tiden godtas av kyrkans folk.

Till frågan om officiella och centralt fastställda kyrkliga ställningstaganden hör även frågan om innebörden av ekumeniska förpliktelser och kallelsen till kristen enhet. Om strävan efter kyrkans synliga enhet är viktig, och om Svenska kyrkan önskar fortsätta att vara en del i arbetet för denna, kan man inte bortse från de ekumeniska implikationerna av de ställningstaganden som centrala kyrkliga organ gör. För att en pastoral omsorg om en grupp inom kyrkan skall väga tyngre än ekumeniska hänsyn krävs enligt min uppfattning att det verkligen rör sig om en bekännelsefråga.

Bland annat av ovanstående kort anförda skäl anser jag det omöjligt att förorda ett allmänt och officiellt kyrkligt ställningstagande till om homosexuell samlevnad är moraliskt acceptabel eller hur man i enskilda pastorala sammanhang skall hantera frågor eller konflikter kring homosexualitet. Risken att ett sådant ställningstagande, som inte är grundligt förankrat bland kyrkans medlemmar, innebär såväl ökad polarisering i denna fråga som ökad missaktning för kyrkostyrelse och kyrkomöte är tydlig.

2. Kärlek och sexualitet

Den syn på kärlek och sexualitet som ligger till grund för dokumentet framstår för mig som alltför enkel och ytlig. Den problematik som vidlåder all mänsklig form av kärlek kommer inte till sitt rätt när denna likställs med Guds kärlek. Bilden blir därigenom falsk och till föga hjälp för dem som kämpar med sin kärlek eller brist på kärlek. Särskilt allvarligt är det när förhållandet mellan kärlek och sexualitet inte problematiseras. I ett framhävande av sexualitetens goda sidor får det inte glömmas bort att kärleken inte främst uttrycks i sexuella handlingar, liksom inte heller det faktum att de flesta vuxna i Sverige idag varken lever i stabila äktenskap eller i celibat och att stora delar av utlevd sexualitet förmodligen har mycket lite med kärlek att göra. I en tid där sexualbrottslighet, och inte minst sexuellt våld mot barn, liksom en avancerad exploatering av kvinnokroppen, blivit ett allvarligt problem måste detta beaktas.

Även om dokumentet nämner det ondas och syndens verklighet och det faktum att sexualiteten exploateras hårt i dagens samhälle, saknas den i traditionell kristen människosyn karakteristiska betoningen av att människan ständigt måste kämpa mot sina drifter och att hon lever helt av Guds nåd. Synden är i klassisk teologi, men också i själavårdserfarenheten, betydligt mer än en risk eller en utmaning. I såväl Skriften som den kristna traditionen karakteriseras sexualiteten som ett begär, en hunger som har sin samband med vår dödlighet och längtan efter odödlighet. Liksom alla begär blir sexualiteten destruktiv om den inte tyglas genom eller annan form av avhållsamhet. För att detta skall kunna ske krävs såväl inre karaktärsdaning som yttre ramar. Att inte all slags tillfredsställelse av sexuella begär eller alla sexuella orienteringar är likvärdiga, vare sig för den egna psykiska och fysiska hälsan eller för det sociala livet,

torde vara självklart för alla. Lika tydligt är det att även om ingen själv väljer hur de egna sexuella identiteten formas eller vad som utlöser de egna sexuella begären så har alla ansvar för sina sexuella handlingar och en valfrihet i hur det sexuella begäret tyglas. Det är också ett faktum att många människor ofrivilligt lever hela eller större delen av sitt liv utan sexuellt gemenskap. Även om det sexuella begäret är naturligt medfött hos de flesta är det helt tydligt att människan har en förmåga att leva utan att tillfredsställa det.

Det är vidare enligt min uppfattning nödvändigt att principiellt skilja mellan homosexuell orientering och homosexuell samlevnad. Samtidigt som det är nödvändigt att lägga moraliska aspekter på handlingar kan man inte göra detsamma när det gäller karaktärsdrag eller läggning. Lika lite som något valt att ha en homosexuell eller heterosexuell orientering lika lite kan någon frånsäga sig ansvaret för sina sexuella handlingar. Detta ansvarstagande är ytterst en fråga där den enskilde står till svars inför sitt samvete, och för den troende inför sin Gud och skapare. Inget samhälleligt eller kyrkligt organ kan befria någon från detta ansvar. Många avvikelser från det normala måste vi acceptera och leva med utan att vi för den skull måste ge dem en generell moralisk legitimation eller anse dem som självklara. Varje människa är unik och varje människa bär på sin egen kamp med sina drifter, vanor och karaktärsdrag. Att alla dagligen på olika sätt misslyckas i denna kamp och att ingen fullkomligt förmår leva upp till lagens krav, eller om man så vill kärleksbudet, är för en kristen människosyn självklart.

3. Vägar till kristen etik

Det framstår för mig av såväl teologiska som exegetiska skäl problematiskt att grunda en kristen etik i kärleksbudet sådant det gestaltas i Jesu liv och undervisning. Såväl utifrån det sammanhang som tanken på den naturliga lagen utgör som utifrån den lutherska traditionens tal om lagens bruk är förhållandet mellan bibeltext och moraliska ställningstaganden inte så enkelt. Dessutom är en åtskillnad mellan centrum och periferi eller generellt och situationsbestämt i Bibeln enligt min mening inte en läsning av texten på dess eget villkor. Dessutom riskerar man genom en distinktion mellan budskapet och det som på olika sätt illustrerar detta att det för kyrkan konstitutiva uppfattas som en i varje tid på nytt sätt tillämpbar livssyn med utgångspunkt i ett enkelt kärleksbudskap, inte en historia. Risken är också att stora delar av Bibeln därmed uppfattas som tämligen ointressanta. Hur skall man övertyga någon om att det perifera och tidsbundna är ett tilltal? Mot denna kan ställas den klassiska bibeltolkningens uppdelning mellan olika nivåer, där varje text ses ha flera skikt som efterhand avslöjas för den som brukar texten. Enligt denna modell ställs såväl den bokstavliga (historiska) som den moraliska innebörden hela tiden i relation till andliga dimensioner. Likaväl som den bokstavstroga bibelfundamentalismen riskerar den historisk-kritiska bibeltolkningen och sökande efter ett allmängiltigt enkelt budskap att reducera Bibeln till ett redskap för våra syften.

Det är också svårt att se hur grundläggande ordningar för kyrkan som dop, ämbete, bekännelse o.s.v. skall kunna förankras och nytolkas utifrån talet om en grundnorm. Likaså framstår det svårt att se hur olika slags sociala ordningar skall kunna bedömas. Inte heller torde reduktionen till denna grundnorm särskilt ofta kunna hjälpa en enskild människa i ett moraliskt dilemma. Inte minst i kristna sammanhang finns det många erfarenheter av att oreflekterade försök att leva efter denna grundnorm inte varit av godo. Det är inte utan skäl andliga vägledare ofta kan vara tvungna att hindra den som sökt upp dem från att helt uppslukas av goda

gärningar. Det finns en uppenbar risk att kärleken tas till intäkt även för det som är av ondo.

4. Partnerskap

Även om dokumentet anger att kyrkan gör skillnad mellan äktenskap och partnerskap ges ingen djupare analys av denna skillnad. Med tanke på den betydelse inte bara äktenskapet utan även själva polariteten mellan kvinnligt och manligt har i Bibeln, i den kristna historien och i mycket av kristen spiritualitet och teologi är det orimligt att bara förbigå detta. Ett likställande av partnerskap och äktenskap i kyrkans praxis har konsekvenser för hela frågan om könsdifferentieringens teologiska relevans. Detta har i sin tur implikationer för den plats som vi teologiskt och i kyrkans spiritualitet tillmäter kroppslighet och sinnlighet. Mot såväl en rent andlig som en könlös teologi sätter exempelvis Maximos bekännaren en teologi som lever av motpolernas försoning utan sammanblandning eller förvandling. Om inte vi teologiskt reflekterar över hela kyrkans tradition innan vi går vidare gör vi oss inte bara urarva utan sågar även av den gren vi sitter på. Att det finns starka önskemål från en grupp inom kyrkan om en offentlig handling som kyrkligt bekräftar partnerskapet är inte ett tillräckligt argument för införande av nya ritual. Kyrkliga handlingar och nya liturgiska ordningar skapas inte för att tillfredsställa önskemål hos enskilda. De uttrycker enligt vår kyrkas ordning själva bekännelsen. För en kyrklig nyordning med en stadfäst välsignelse över och ev. även akt för ingående av partnerskap behövs en teologisk argumentering som på ett ekklesiologiskt ansvarsfullt sätt tar hänsyn till innebörden i kyrkans offentliga handlande. Här behövs enligt min uppfattning en djupare reflektion innan förändringar införs i handbok och kyrkoordning.

Ovanstående innebär inte på något sätt att jag är oense om allt som står i samtalsdokumentet eller att jag fränkänner mig ett ansvar för den process som enligt min mening nu avslutas utan att egentligen ha nått särskilt långt. Mina kommentarer är att se som uttryck för det ansvar jag anser mig ha som en fri teologisk forskare och en tjänare åt Guds ord. Det är ett uttryck för en solidaritet med kyrkan i dess helhet inte en brist på solidaritet med de arbete i vilket jag ingått.

Samuel Rubenson

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 30 maj 2002.

Närvarande: Ärkebiskop KG Hammar, ordförande, ledamöterna Birgitta Ericsson Löfgren, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Bengt Linnvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättarna Jan-Erik Ågren, Ulla Samuelsson, Marianne Upmark, Anders Reinholdsson, Robert Schött och Daniel Tisell.

Föredragande: Kyrkosekreterare Carl Axel Aurelius.

Kyrkostyrelsen beslutar

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:5 Kyrkan och homosexualiteten

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 19 juni 2002

KG Hammar

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Kyrkomötet har uppdragit åt Kyrkostyrelsen att utvärdera och analysera den särskilda utjämningsavgiften. Med denna skrivelse fullgör Kyrkostyrelsen det lämnade uppdraget.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Kyrkomötets beslut	3
Uppdraget och dess genomförande	3
Bilaga 1: Utvärdering och analys av den särskilda utjämningsavgiften	4
1. Uppdrag.....	4
2. Inledning och disposition	4
3. Regelsystem som omfattar prästlönetillgångarna.....	4
4. Kyrkofondens styrelses beslut om nya beräkningsgrunder	8
5. Kritik som riktats mot Kyrkofondens styrelses beslut.....	9
6. Analys.....	10
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll	14

Förslag till Kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet att besluta

att med godkännande lägga skrivelsen till handlingarna.

Uppdraget och dess genomförande

Kyrkomötet har uppdragit åt Kyrkostyrelsen att utvärdera och analysera den särskilda utjämningsavgiften. Enligt Kyrkomötets beslut skall en delrapport lämnas till 2002 års kyrkomöte (EE 2001:3, KmSkr 2001:16).

Kyrkostyrelsen har uppdragit åt en särskild tillkallad expertgrupp att genomföra utvärderingen och analysen. Gruppens rapport bifogas (*bilaga*).

Kyrkostyrelsen har överlämnat rapporten till Kyrkofondens styrelse och avser att vid kommande överläggningar med denna styrelse ta upp frågan om beräkningsgrunderna för den särskilda utjämningsavgiften.

Kyrkostyrelsen överlämnar härmed rapporten till Kyrkomötet. Kyrkostyrelsen har därmed fullgjort Kyrkomötets uppdrag.

Bilaga 1: Utvärdering och analys av den särskilda utjämningsavgiften

1. Uppdrag

Mot bakgrund av motionerna 2001:24, 2001:53, 2001:57, 2001:64, 2001:86 och 2001:100 till 2001 års kyrkomöte uppdrog Kyrkomötet till Kyrkostyrelsen att genomföra en utvärdering och analys av den särskilda utjämningsavgiften med delrapportering till 2002 års kyrkomöte. Kyrkostyrelsen har uppdragit åt en expertgrupp att verkställa den begärda utvärderingen och analysen. Gruppen har bestått av f.d. justitierådet Inga-Britt Törnell, ordförande, rättschefen Lars Friedner, kyrkokansliet, ekonomichefen Gun Harryson, Västerås stift, ekonomichefen Urban Holmén, Växjö stift, chefen för egendomsförvaltningen Johnny Kalderstam, Lunds stift, ekonomichefen Helén Ottosson Lovén, kyrkokansliet, förste stiftsjägmästaren Tore Ramström, Härnösands stift, samt auktoriserade revisorn Anita Österholm. Det följande utgör expertgruppens rapport till Kyrkostyrelsen.

2. Inledning och disposition

Promemorian inleds med genomgång av regelverk i lag och kyrkoordning med tillhörande förarbeten som rör prästlönetillgångarna. Därefter redogörs för de beslut om beräkningsgrundarna som Kyrkofondens styrelse fattat, samt motiven för dessa beslut. Därefter redogörs för den kritik som riktats mot Kyrkofondens styrelses senaste och nu gällande beslut den 11 oktober 2000 om nya beräkningsgrunder för särskild utjämningsavgift. Därefter analyseras beräkningsgrundarna med särskild inriktning på det grundläggande problemet; hur avkastningen från prästlönetillgångarna skall definieras.

3. Regelsystem som omfattar prästlönetillgångarna

Prästlönetillgångarnas ursprung är att fastigheter donerades till kyrkan för underhåll åt församlingspräster. Till stora delar är tillgångarna av medeltida ursprung. Vissa delar tillkom på 1600-talet genom de s.k. kronoanlagen. Dessa ingår numera i prästlönetillgångarna.

Prästlönetillgångarna består av fastigheter och annan förmögenhet, de s.k. prästlönefonderna. Längre bestod prästlönefonderna endast av bankmedel, som frigjorts vid försäljning av en prästlönefastighet i avvaktan på att en ny fastighet kunde köpas in. Sedan lagstiftningen i början av 1990-talet möjliggjort att prästlönefondsmedel också placeras i värdepapper har sådana placeringar blivit vanliga.

Från början av 1900-talet har avkastningen från prästlönefastigheter och prästlönefonder tagits i anspråk inte bara för underhåll åt prästen i pastoratet i fråga utan också för utjämning mellan olika pastorat, ”feta och magra”. Utjämningen har på senare tid tagit form av en särskild avgift, som betalas från avkastningen av prästlönetillgångarna till det kyrkliga utjämningsystemet. Från detta system betalas utjämningsbidrag till landets stift, församlingar och samfälligheter samt bekostas den nationella nivåns verksamhet.

Prästlönetillgångarna ställdes till förfogande för underhåll åt församlingsprästerna vid en tidpunkt då församlingarna ännu inte hade ställning som rättssubjekt (juridiska personer). Prästlönetillgångarna har därför setts som självägande stiftelseliknande

rättssubjekt. Under vissa historiska perioder har staten gjort anspråk på att vara ägare. Staten har ansetts genom lag kunna förändra prästlönetillgångarnas ändamål från att endast avse ett bestämt pastorat till ett mera utvidgat kyrkligt ändamål; detta på samma sätt som staten genom lag kan förändra en stiftelses ändamål. Genom kyrka-stat-reformen år 2000 har klarlagts att prästlönetillgångarna är självägande. Staten har avstått från alla anspråk.

9 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan lyder:

”Prästlönefastigheter och prästlönefonder (prästlönetillgångar) har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Endast avkastningen får användas för ändamålet. Prästlönetillgångarna skall förvaltas av Svenska kyrkan såsom självständiga förmögenheter. Regeringen får besluta om tillsyn av förvaltningen. Förmögenheten skall vara placerad på ett godtagbart sätt.”

Som motivering till paragrafen anges i proposition 1997/1998:116 s. 98, 99, 100 och 102 följande: Enligt principbeslutet om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan är en utgångspunkt för den kyrkliga egendomens ställning efter relationsändringen att den skall bestå för avsedda ändamål. I kyrkolagen fanns följande ändamål angivna: De ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse skall vidmakthållas, avkastningen skall användas till avlöning åt präster, avkastningen skall användas till kyrklig utjämning. Dessa ändamål har lika stor giltighet. Det förstnämnda ändamålet inbegriper de andra ändamålen varför det i princip är tillräckligt att ange det förstnämnda ändamålet. Att endast avkastningen får disponeras för ändamålet skall garantera att den förmögenhet som prästlönetillgångarna utgör inte äventyras. Prästlönetillgångarna kan närmast anses vara av stiftelsekaraktär, där församlingen närmast är att betrakta som en destinatär som har en rätt att använda avkastningen av egendomen i enlighet med gällande ändamål. Egendomen har stor betydelse för Svenska kyrkan och ingår som en viktig del i utjämningsystemet. Det är därför nödvändigt att förvaltningen liksom idag kan ske på ett enhetligt sätt. Detta uppnås genom att trossamfundet Svenska kyrkan görs till egendomens förvaltare, vilket dock inte hindrar att förvaltningen kan skötas på stiftsnivå om Svenska kyrkan finner det lämpligt. De närmare regler om förvaltningen som behövs och idag återfinns i 41 kap. i kyrkolagen blir en fråga för Svenska kyrkan att besluta om i egenskap av förvaltare. Föreskrifterna för den ekonomiska förvaltningen av prästlönetillgångarna bör motsvara de krav som ställs i stiftelselagen på förvaltning av stiftelsekapital, varför det i lagen om Svenska kyrkan bör föreskrivas att förmögenheten skall vara placerad på ett godtagbart sätt.

I 10 § lagen (1998:1592) om införande av lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan anförs följande (andra – tredje stycket):

”En församling eller kyrklig samfällighet och som den 31 december 1999 enligt bestämmelserna i 41 kap. 11 och 28 §§ kyrkolagen hade rätt till andel i avkastningen av prästlönetillgångarna, skall ha samma rätt, om inte annat beslutas enligt tredje stycket. Därvid skall fortfarande gälla att högst hälften av egendomens avkastning får användas för andra kyrkliga ändamål. -- För att göra ändringar i fråga om rätten till andel i avkastningen av prästlönetillgångarna krävs tillstånd av Kammarkollegiet...”

Som motivering till paragrafen anges i proposition 1997/1998:116 s.102 följande: Om endast det övergripande målet för prästlönetillgångarna lagregleras skulle de församlingar och samfälligheter som nu tillsammans har rätt till hälften av avkastningen av tillgångarna enligt andelstal inte ha någon garanti för att denna rätt består efter relationsändringen. För att undvika en sådan situation bör en bestämmelse innebärande att högst hälften av avkastningen får användas för annat kyrkligt ändamål

ingå i övergångslagstiftningen. Det kan även efter relationsändringen bli nödvändigt att - inom hälftenandelen av avkastningen -

Besluta om en annan inbördes fördelning av andelstal mellan samfälligheterna än den som nu gäller. Rätten till visst andelstal bör därför bestå tills annat beslutats efter tillstånd från Kammarkollegiet enligt samma grunder som gäller för permutation.

Lagen (1999:290) om skattefrihet för prästlönetillgångar vid 2001-2010 års taxeringar lyder:

”De särskilda rättssubjekt som avses i 10 § första stycket lagen (1998:1592) om införande av lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan skall vid 2001-2010 års taxeringar vara frikallade från skattskyldighet för inkomst och förmögenhet. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000 och tillämpas första gången vid 2001 års taxering.”

Som motivering till lagen anges i proposition 1998/99:38 s. 211 följande:

”Ett vägande skäl för att tillgångarna bör beskattas är reformens inriktning på likställighet mellan Svenska kyrkan och andra trossamfund. Vidare skulle en total skattebefrielse kunna innebära risk för konkurrenssnedvridning, detta med hänvisning till artikel 92 i Romfördraget som förbjuder alla statliga stödåtgärder som snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion. Mot detta kan vägas att en fortsatt total inkomstskattebefrielse för prästlönetillgångarna inte skulle innebära någon förändring jämfört med dagens ordning. Vidare utgör kyrkans skogsinnehav endast 1,6 procent av den totala skogsarealen vilket inte torde innebära något övertag på marknaden. I Svenska kyrkans utredningar 1998:5 föreslås dessutom att den fasta egendomens andel på sikt nedbringas till 50 procent av tillgångarnas totala värde. En övergång till beskattning av prästlönetillgångarna utan övergångsfrist innebär en betydande omställning för Svenska kyrkan både när det gäller den fortsatta inriktningen av innehavet och den förändrade finansieringssituationen för utjämningsystemet.”

46 kap. 1 § kyrkoordningen anger att ”prästlönetillgångarna består av fast egendom och tomträtter(prästlönefastigheter) samt andra tillgångar(prästlönefond)...”.

Som motivering anges följande (CsSkr 1999:3 s. 2-249: ”Förslaget innebär att prästlönefastigheterna tillsammans med prästlönefonderna skall ses som en gemensam förmögenhetsmassa. Denna samlade förmögenhet definieras i paragrafen.”

I 46 kap. 2 § kyrkoordningen anförs följande: ”Stiften skall förvalta prästlönetillgångarna. Församlingarna inom stiftet har andelar i allt efter hur stor del av tillgångarna som kommer från den församlingen...”

I motiveringen anförs följande (CsSkr 1999:3 s. 2-282 o. 2-429):

”Att skapa en effektiv och rationell organisation för förvaltningen av prästlönetillgångarna är en viktig angelägenhet. En förvaltningsmodell innebarande gemensam förvaltning för hela landet uppfyller dessa krav, men har inte den lokala och regionala förankring som är önskvärd. Med förvaltning avses att stiften i alla avseenden skall företräda prästlönetillgångarna. De andelstal som gäller den 1 januari 2000 gäller även fortsättningsvis.”

I 46 kap. 3 § kyrkoordningen anförs följande: ”Prästlönetillgångarna skall förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning. Tillgångarna skall därtill förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar.”

Som motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3 s. 2-282 följande:

”Det är angeläget att prästlönetillgångarna får en sådan placering att deras avkastning i enlighet med bestämmelserna i lagen om Svenska kyrkan kan bidra till kyrkans förkunnelse. Till största delen krävs därför placeringar som är långsiktiga, ger god avkastning och som inte medför en oacceptabelt hög risk. Detta kan uttryckas så att tillgångarna skall ge bästa möjliga uthålliga totalavkastning.”

Det etiska perspektivet i förvaltningen fanns däremot inte med i Centralstyrelsens förslag.

I 46 kap. 4 § kyrkoordningen anförs följande: ”Utgifterna för stiftets förvaltning av prästlönetillgångarna skall betalas med inkomsterna från denna förvaltning.”

Ingen motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3.

I 46 kap. 5 § kyrkoordningen anförs följande: ”Den nettovinst som uppkommer vid förvaltningen av prästlönetillgångarna och som tillkommer församlingarna skall stiftet fördela på dessa i förhållande till deras andelar i prästlönetillgångarna. Stiftet får dock av vinsten behålla de medel som behövs för förvaltningen.”

Som motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3 s.2-429 följande:

”Eftersom det hittills inte någonsin förekommit att förlust uppkommit, finns inte skäl att reglera den situationen. Formuleringen klargör att den totala vinsten inte kan betalas ut till församlingarna. Som exempel kan nämnas att viss del av vinsten skall betalas till kyrkofonden i särskild utjämningsavgift och att viss del av vinsten skall avsättas till inflationsskydd för kapitalet.”

I 46 kap. 6 § kyrkoordningen anförs följande: ”Årsredovisningen för prästlönetillgångarnas förvaltning skall senast den 1 juni varje år överlämnas till församlingarna och Kyrkofondens styrelse. I redovisningen skall det för varje församling anges hur stort belopp som motsvarar församlingens andel i nettovinsten.”

Som motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3 s. 2-429 följande: ”Paragrafen motsvarar nuvarande statliga bestämmelser.”

I 46 kap. 7 § kyrkoordningen anförs följande: ”Senast i samband med att stiftet lämnar sin årsredovisning för prästlönetillgångarnas förvaltning skall stiftet betala ut församlingarnas andelar av nettovinsten på denna förvaltning.”

Ingen motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3.

I 46 kap. 11 § kyrkoordningen anförs följande: ”Varje år skall ett belopp motsvarande prästlönefondens värdeminskning på grund av inflationen avsättas från fondens avkastning till kapitalet.”

Som motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3 s.2-430: ”Paragrafen behandlar frågan om värdesäkring av prästlönefonderna. För den händelse avkastningen visst år inte skulle förslå till föreskriven värdesäkring, torde överskjutande belopp få balanseras som förlust till påföljande år.”

I 44 kap. 4 § kyrkoordningen anförs följande:

”Stiften skall betala en särskild utjämningsavgift till kyrkofonden. Avgiften är femtio procent av den nettovinst som uppkommer under räkenskapsåret på förvaltningen av prästlönetillgångarna. Nettovinsten på förvaltningen av prästlönefastigheterna utgörs av vad som återstår av vinsten från den samlade förvaltningen av denna egendom efter det att stiftet har avsatt de medel som behövs för förvaltningen av egendomen. Nettovinsten av prästlönefondens förvaltning utgörs av avkastningen under räkenskapsåret, minskad med det belopp som enligt 46 kap. 11 § har avsatts för att säkra fondkapitalet mot inflationen. Samtidigt som vinstmedel av förvaltningen betalas ut till församlingarna skall stiftet till kyrkofonden betala särskild utjämningsavgift med samma belopp.”

Som motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3 s. 2-427: ”Paragrafen motsvarar i huvudsak nuvarande bestämmelser i kyrkolagen och andra statliga föreskrifter.”

I 44 kap. 5 § kyrkoordningen anför följande: ”Kyrkofondens styrelse fastställer för varje stift vad som skall betalas i särskild utjämningsavgift. Kyrkofondens styrelse får besluta om beräkningsgrunden och om när den särskilda utjämningsavgiften skall betalas till kyrkofonden.”

Som motivering till paragrafen anges i CsSkr 1999:3 s. 2-427: ”Paragrafen motsvarar i huvudsak nuvarande bestämmelser i kyrkolagen och andra statliga föreskrifter.”

Ovan återgivna avsnitt ur kyrkoordningen finns samtliga att återfinna under elfte avdelningen ”Ekonomi och egendom”. Som inledning till denna avdelning i kyrkoordningen anför bl a följande:

”Det är ett gemensamt ansvar för alla som tillhör svenska kyrkan att efter sin förmåga bidra till de ekonomiska förutsättningarna för kyrkans verksamhet. Därför finns en kyrkoavgift som tas ut i förhållande till vars och ens inkomst.

Svenska kyrkan har ett ärende till hela folket. Genom kyrkofonden visar församlingarna en ömsesidig solidaritet. Det sker genom en utjämning av de ekonomiska förutsättningarna så att det blir möjligt att uppehålla en rikstäckande verksamhet.”

Svenska kyrkans verksamhet under år 2000, på lokal, regional och nationell nivå, kostade totalt ca 12 miljarder kronor att bedriva. Den nationella nivåns kostnader (inklusive utrikesverksamheten) uppgick därav till 800 mkr. Utdelningen från prästlönstillgångarnas avkastning till församlingar/samfälligheter uppgick till 209 mkr och samma belopp, 209 mkr utbetalades till kyrkofonden som särskild utjämningsavgift. Prästlönstillgångarna bidrog således med totalt 418 mkr till Svenska kyrkans verksamhet under år 2000 vilket motsvarar ca 4 procent av de totala kostnaderna.

4. Kyrkofondens styrelses beslut om nya beräkningsgrunder

I mars 2000 beslutade Kyrkofondens styrelse, efter remiss till stiftet, om nya generell gällande beräkningsgrunder för särskild utjämningsavgift avseende både prästlönefastigheter och prästlönefonder. Det fanns flera orsaker bakom detta. Ett av stiftet hade önskemål om att behålla en del av de utdelningsbara vinsterna i syfte att skapa utrymme för att i mindre omfattning avverka rotposter när virkespriserna sjunker. Ett annat stift hade önskemål om att ägna sig åt en aktiv värdepappersförvaltning och stiftet ansåg att beräkningsgrunderna för särskild utjämningsavgift borde ta hänsyn till detta i den meningen att beträffande prästlönefonden bör realiserade och orealiserade vinster likställas. Ytterligare ett stift hade önskemål om att kunna byta värdepappersförvaltare utan att detta leder till att stiftet, till följd av de realisationsvinster som uppkommer i samband med detta, måste betala mer i särskild utjämningsavgift jämfört med om stiftet inte byter förvaltare. Det gällde således för Kyrkofondens styrelse att finna beräkningsgrunder för särskild utjämningsavgift som tar hänsyn till förvaltarnas olika önskemål och behov utan att något stift för den skull särbehandlas och utan att intäkterna till utjämningsystemet minskar. De beräkningsgrunder som först beslutades av Kyrkofondens styrelse innehöll mindre väl genomtänkta formuleringar och visade sig snart inte vara möjliga att tillämpa så som de var skrivna. Efter inkomna skrivelser från egendomsnämnderna i Skara och Stockholms stift stod det klart att det fattade beslutet om nya beräkningsgrunder

måste revideras. Efter ytterligare utredningsarbete och med experthjälp från Öhrlings Price-WaterhouseCoopers beslutade Kyrkofondens styrelse i oktober 2000 om reviderade beräkningsgrunder för särskild utjämningsavgift, vilka börjat tillämpas vid 2002 års fastställande av avgiften:

Beträffande *prästlönefastigheterna kan* justering komma att ske av särskild utjämningsavgift jämfört med förslaget i årsredovisningen på förvaltningen av prästlönetillgångarna, om de totala balanserade medlen på förvaltningen av prästlönefastigheterna överstiger ett års normalvinst och om ett visst år mer än 1/3 av normalvinsten balanserats. Normalvinsten definieras här som medelvärdet av Årets resultat på skogs- och jordbruksförvaltning under fem senaste åren, inklusive det år som den särskilda utjämningsavgiften hänför sig till. Beträffande *prästlönefonderna kan* justering av särskild utjämningsavgift komma att ske jämfört med förslaget i årsredovisningen på förvaltningen av prästlönetillgångarna, om summan av orealiserade vinster på värdepapper och balanserade vinstmedel på förvaltningen av prästlönefonden överstiger 40 procent av det bundna prästlönefondskapitalet. Eventuell erforderlig justering av den särskilda utjämningsavgiften utifrån beräkningsgrunderna, kommer i första hand att ske inom ramen för kvarvarande balanserade vinstmedel i förvaltningen.

Kyrkofondens styrelses avsikt med dessa beräkningsgrunder var, att utdelningarna till andelsägande församlingar, samfälligheter och kyrkofond i princip skall spegla resultatet från förvaltningen av prästlönetillgångarna. En så stor del som möjligt av avkastningen skulle direkt komma till användning i den kyrkliga verksamheten efter att avsättning till erforderlig prisfallsreserv gjorts. Fastställandet av särskild utjämningsavgift blir med dessa beräkningsgrunder att betrakta som en prövning av rätt nivå på en avgift som är avsedd att tillgodose Svenska kyrkans gemensamma behov. Fastställandet syftar därmed inte till att i första hand pröva om stiftet följt god redovisningssed vid sitt fastställande av årsbokslut på förvaltningen av prästlönetillgångarna. Detta förutsätts att stiftet redan har gjort. Ytterligare motiv till de beslutade beräkningsgrunderna är, att dessa skall hålla isär fastighetsförvaltning och fondförvaltning eftersom verksamhetsgrenarna är av skild karaktär och exempelvis kräver olika grad av konsolidering. Beräkningsgrunderna skall också möjliggöra en aktiv förvaltning på värdepapperssidan samt säkerställa att stiftet kan byta kapitalförvaltare utan att beräkningsgrunderna för särskild utjämningsavgift utgör ett hinder för detta.

5. Kritik som riktats mot Kyrkofondens styrelses beslut

De invändningar som gjorts mot Kyrkofondens styrelses beslut i oktober 2000 samt även mot kyrkoordningens bestämmelser om särskild utjämningsavgift, både i form av motionerna 2001:24, 2001:53, 2001:57, 2001:64, 2001:86 och 2001:100 till 2001 års kyrkomöte och särskilda skrivelser ställda till Kyrkofondens styrelse består i huvudsak av följande.

- ◆ Enligt kyrkofondens styrelses beslut om nya beräkningsgrunder för särskild utjämningsavgift innefattas även orealiserade vinster från prästlönefonden i avkastningsbegreppet. Eftersom detta strider mot lagen (1998:1951) om Svenska kyrkan 9 § skulle stiftet bryta mot gällande rätt om man tvingades betala utjämningsavgift på dessa grunder.
- ◆ Det ingår i stiftets förvaltningsuppgift att besluta om och när det är lämpligt att avyttra värdepapper. En utdelningsbar vinst hänförlig till värdetillväxt kan endast

- uppstå genom förvaltarens beslut om försäljning av värdepapper. Orealiserad vinst är inte utdelningsbar och kan därför inte heller utgöra underlag för uttag av särskild utjämningsavgift.
- ◆ Den solidariska utjämningsavgiften ifrågasätts inte, däremot Kyrkofondens styrelses detaljstyrande som inkräktar på stiftens förvaltningsansvar och försvårar en optimal förvaltning av prästlönetillgångarna.
 - ◆ Det bör göras ett tillägg i kyrkoordningen så att det klart framgår vad som är avkastning.
 - ◆ Den typ av beslut om beräkningsgrunder som fattats av Kyrkofondens styrelse bör istället fattas av Kyrkomötet.
 - ◆ Det bör göras ett tillägg i kyrkoordningen så att det framgår att Kyrkofondens styrelse skall förvalta den ändamålsbestämda särskilda utjämningsavgiften skild från Kyrkofondens övriga medel.
 - ◆ Det faktum att Kyrkofondens styrelse enligt kyrkoordningen 44 kap. 5 § för varje stift skall fastställa särskild utjämningsavgift på förvaltningen av prästlönetillgångarna medför att de av stiftens fastställda boksluten överprövas. Detta går mot 6 § lagen (1998:1951) om Svenska kyrkan som säger att ”Kyrkomötet får inte besluta i sådana enskilda saker som det är en församlings eller ett stifts uppgift att besluta i”.
 - ◆ De nya beräkningsgrunderna hindrar en årlig jämn utdelning, som är avsedd att underlätta församlingarnas budgetarbete. Någon uppdelning mellan intäkter av fastighetsförvaltning och intäkter av fondförvaltning bör inte göras, eftersom de båda verksamhetsgrenarna oftast kompletterar varandra.

6. Analys

Den kritik som riktats mot bestämmelserna i kyrkoordningen om rätten att besluta om beräkningsgrunden för särskild utjämningsavgift bör ankomma på den av Kyrkostyrelsen tillsatta utredningen att närmare granska. Denna utredning har ju fått uppdraget att utvärdera utjämningsystemet i dess helhet. Analysen inriktas här istället på de beräkningsgrunder som Kyrkofondens styrelse beslutat om utifrån ett avkastningsperspektiv, ett förvaltningsperspektiv samt utifrån perspektivet utdelning kontra värdetillväxt.

Avkastningsbegreppet

Första frågan som bör ställas är om Kyrkofondens styrelse kan anses ha följt bestämmelsen i 9 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan som säger att endast avkastningen får användas till att bidra till Svenska kyrkans förkunnelse när beslutet om nya beräkningsgrunder fattades. Vidare bör 44 kap. 4 § kyrkoordningen beaktas, där det står att nettovinsten av prästlönefondens förvaltning utgörs av avkastningen under räkenskapsåret, minskad med det belopp som enligt 46 kap. 11 § har avsatts för att säkra fondkapitalet mot inflationen.

Kyrkofondens styrelse har beträffande prästlönefonden definierat avkastningen innehållande två delar. Dels direktavkastning vilken utgörs av t.ex. aktieutdelning och

ränta och dels värdeökning. Värdeökningen på värdepapperen består i sin tur av realiserade, det vill säga bokförda vinster till följd av försäljning och orealiserade, det vill säga den vinst man i dagsläget skulle erhålla om man väljer att sälja aktien. De nya beräkningsrunderna för särskild utjämningsavgift kunde, när beslutet om dessa beträffande prästlönefonden fattades, därmed kopplas till begreppet konsolideringsgrad. Denna sätter marknadsvärdet på värdepapperen i fonden i förhållande till det bundna kapitalet, vilket innebär att hela skillnaden mellan marknadsvärdet och det bundna kapitalet i fonden betraktas som avkastning.

Som framgår av de kritik som redovisats ovan, har framförts att detta synsätt strider mot 9 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan det vill säga att orealiserade vinster i fonden inte är avkastning. Avkastning uppstår först när realisationsvinst som kan delas ut uppstått. Därmed kan enligt detta synsätt endast det bokförda resultatet, det vill säga i vilket direktavkastning och realisationsvinster vid försäljning av värdepapper inräknas, betraktas som avkastning.

Beträffande prästlönefonden använder lagen och kyrkoordningen samma begrepp; avkastning. Begreppen totalavkastning, direktavkastning, bokfört resultat och orealiserat resultat som används inom värdepappersbranschen och som har olika betydelse nämns inte.

Det finns således utrymme för tolkningsmöjligheter när det gäller begreppet avkastning. Det blir i det sammanhanget viktigt att komma ihåg varför det lagstiftats om att endast avkastningen från prästlönetillgångarna får användas till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Enligt förarbetet till lagrummet är det att detta skall garantera att den förmögenhet som prästlönetillgångarna utgör inte äventyras. Kyrkofondens styrelse har beaktat att grundkapitalet i prästlönefonden behöver skyddas inte bara mot inflation utan även mot värdefall på aktier och liknande placeringar vid t ex börsnedgångar.

Ur bokföringssynpunkt har avkastning tillgänglig att användas till Svenska kyrkans förkunnelse beträffande prästlönefonden traditionellt sett, det vill säga före år 1995 då prästlönefonderna sammanfördes till stiftsvisa förvaltningar, ansetts endast omfattas av direktavkastning. Med direktavkastning avses här avkastning i form av löpande utdelningar. Bakgrunden till att prästlönefonderna skulle förvaltas stiftsvis var bland annat att prästlönefondskapitalet under en längre tid hade urholkats genom inflation. Från och med 1995 har den traditionella definitionen av begreppet avkastning ur bokföringssynpunkt gått vidare till omfatta även realisationsvinster från fondförvaltningen. Det vill säga att all bokförd vinst, med undantag av den del av avkastningen som enligt dåvarande kyrkolagen skulle användas till avsättning till prästlönefondskapitalet med ett belopp som svarar mot värdeminskningen på grund av inflation, är att betrakta som avkastning. Idag går utvecklingen mot att begreppet avkastning ur bokföringssynpunkt innefattar varje form av intäkt som är ett resultat av kapitalförvaltningen. Kyrkofondens styrelse har härvidlag beaktat IAS 39, en redovisningsregel som antagits av International Accounting Standards Board (IASB). Denna regel innebär att finansiella tillgångar värderas till marknadsvärde vilket anses medföra en mer rättvisande bild över resultat och ställning i bokföringen. Regelen antogs från och med den 1 januari 2001.

Samtidigt kan mot bakgrund av svensk redovisningslagstiftning konstateras att det endast är möjligt att dela ut den del av avkastningen som skall gå till andelsägande församlingar och samfälligheter som realiserats fram under förvaltningsåret. För att systemet skall fungera i enlighet med beräkningsgrunderna förutsätter detta således att förvaltarna planerar inför bokslutet så att orealiserade vinster vid årsskiftet aldrig överstiger ett belopp som motsvarar 40 procent av det bundna prästlönefondskapitalet och att förslaget till utdelning/särskild utjämningsavgift anpassas så att orealiserade

vinster tillsammans med balanserade vinstmedel att överföra till kommande år tillsammans heller inte överstiger motsvarande takbeloppet, dvs. 40 procent enligt ovan. Om förvaltaren vid årsskiftet har en prisfallsreserv överstigande 40 procent och merparten av denna utgörs av orealiserade vinster, kan förvaltaren inte dela ut den del av avkastningen som, till följd av beräkningsgrunderna, skall komma församlingarna till del. En framkomlig väg ur regelverkssynpunkt vid en sådan uppkommen situation kan då vara att den särskilda utjämningsavgiften respektive utdelningen till församlingarna, får betalas i enlighet med beräkningsgrunderna och tas från de balanserade medel som finns att tillgå från fastighetsförvaltningen. Det samlade konsolideringsbehovet i förvaltningen får då ändå anses vara tillgodosett via den allt för höga nivån av orealiserade vinster i fondförvaltningen.

Förvaltningsansvaret

En andra fråga som bör analyseras är huruvida de av Kyrkofondens styrelse beslutade beräkningsgrunderna inkräktar på stiftens förvaltningsansvar. Beräkningsgrunderna får i detta avseende, åtminstone beträffande prästlönefonden, anses utgöra ett slags förvaltningsdirektiv eftersom dessa i viss mån kan komma att styra tidpunkten för försäljning av värdepapper. Beslutet om beräkningsgrunder har denna effekt. Förhållandet att Kyrkofondens styrelse genom beslut om den särskilda utjämningsavgiften i praktiken ger förvaltningsdirektiv till stiftens har emellertid inte varit okänt för Kyrkomötet. Detta har till exempel år 2000 avslagit två motioner om att Kyrkofondens styrelse inte skulle ha sådana befogenheter (se EE 2000:5). Kyrkomötets beslut har av Kyrkofondens styrelse inte kunnat uppfattas annorlunda än att Kyrkomötet önskat att Kyrkofondens styrelse också fortsättningsvis skall pröva hur den särskilda utjämningsavgiften tas ut på ett mellan stiftens rättvist sätt. Om beräkningsgrunderna uppfattas och efterlevs som förvaltningsdirektiv kommer det inte heller att finnas behov av att Kyrkofondens styrelse, före fastställandet, gör några justeringar av stiftens förslag i prästlönetillgångarnas årsredovisningen avseende det belopp som skall utbetalas till Kyrkofonden som särskild utjämningsavgift.

Expertgruppen har diskuterat vilken grund Kyrkofondens styrelse kan anses ha haft att utfärda förvaltningsdirektiv av det angivna slaget. Expertgruppens majoritet har därvid – med stöd av vad som tidigare anförts om avkastningsbegreppet – ansett att även orealiserade vinster, teoretiskt sett, kan betraktas som avkastning och att det på grund av att hälften av avkastningen skall utgå i särskild utjämningsavgift varit möjligt för Kyrkofondens styrelse att besluta om sådana förvaltningsdirektiv att detta kan uppfyllas. Enligt en annan mening kan orealiserade vinster aldrig betraktas som avkastning. Kyrkofondens styrelse har enligt denna mening därför inte haft rätt att besluta om förvaltningsdirektiv på det sätt som har skett.

Utdelning eller värdetillväxt?

En tredje fråga som bör analyseras är huruvida de av Kyrkofondens styrelse beslutade beräkningsgrunderna och de därigenom utfärdade förvaltningsdirektiven kan anses ge förutsättningar till att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse, såsom står uttryckt i 9 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan. I 46 kap. 3 § kyrkoordningen preciseras detta mål genom stadgandet att prästlönetillgångarna skall förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning. De beräkningsgrunder Kyrkofondens styrelse beslutat om handlar ytterst om en avvägning mellan värdetillväxt kontra utdelning. Kritik om att en årlig jämn utdelning till andelsägande församlingar inte går att genomföra med de nu gällande beräkningsgrunderna har framförts. Kyrkofondens styrelse har via de

beslutade beräkningsgrunderna om särskild utjämningsavgift lagt ett tak som anger hur mycket vinstmedel som kan innehållas i förvaltningarna innan utdelning måste ske och samtidigt skapat ett intervall för konsolidering som möjliggör en utdelningsutjämning över åren. Möjligheten att innehålla motsvarande 40 procent av det bundna prästlönefondskapitalet som orealiserad och/eller balanserade vinst innebär vid en placeringspolicy med 50 procent räntebärande värdepapper och 50 procent i aktier och liknande värdepapper att reserven egentligen uppgår till 80 procent på de värdepapper som är föremål för värdefallsrisk. Detta om något ger möjlighet till utdelningsutjämning och i detta sammanhang bör också noteras att stiftet tidigare helt har saknat möjligheter att för konsolidering kvarhålla tidigare realiserade vinster från förvaltningen av prästlönefonder. I och med detta har styrelsen tagit ställning för dels utdelning i möjligaste mån, dels skapat möjligheten för stiftet att inom konsolideringsintervallet 0–40 procent tillgodose önskemålet om årlig jämn utdelning. Att ta fram och dela ut vinster är en förutsättning för att prästlönetillgångarna skall kunna bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Eftersom ändamålet med prästlönetillgångarna står uttryckt i lag och de av Kyrkofondens styrelse beslutade beräkningsgrunderna borgar för att detta kan uppfyllas föreligger knappast skäl att erinra mot beräkningsgrunderna i detta avseende. Samtidigt har Kyrkofondens styrelse ändå varit medveten om att det föreligger ett behov att behålla en viss reserv av vinstmedel i förvaltningarna för att kunna möta prisfall på marknaden samt garantera att den förmögenhet som prästlönetillgångarna utgör bevaras.

Övrigt

Analysen ovan har främst inriktats mot beräkningsgrunderna för särskild utjämningsavgift vad gäller prästlönefonden.

Kyrkofonden har för avsikt att utforma en beräkningsblankett med anvisningar så att varje stift inför kommande bokslut enkelt kan beräkna de takbelopp för realiserade/orealiserade vinster som maximalt kan kvarhållas i förvaltningsuppdraget, med förhoppning om att stiftet därigenom i tid planerar sina bokslut och att man framledes undviker förslag till vinstdispositioner som kommer i konflikt med de fastställda beräkningsgrunderna.

Slutligen kan konstateras, att det finns ett skrivfel i protokollet från oktober 2000 om Kyrkofondens styrelses beslut om nya beräkningsgrunder för särskild utjämningsavgift. I beslutet beträffande prästlönefonden framgår beräkningsgrunderna av första att-satsen. Den andra meningen som följer avser att förtydliga beslutet men innehåller felaktigheter och har därför numera utgått.

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll, fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 19 juni 2002.

Närvarande: Ärkebiskop KG Hammar, ordförande och ledamöterna Stina Eliasson, Sven-E. Kragh, Birgitta Ericsson Löfgren, Ulla Carlson, Gunvor Hagelberg, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Britt Louise Agrell, Birgith Wiklund Molberg, Bengt Linvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättaren Nils Fredrik Aurelius.

Föredragande: Rättschefen Lars Friedner

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:6 Särskild utjämningsavgift.

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 19 juni 2002

KG Hammar

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lägger Kyrkostyrelsen fram förslag rörande tillsynsfunktionen för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar. Denna föreslås ordnas så att utlandsförsamlingarna förs in i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur genom att knytas till ett stift, en biskop och ett domkapitel. I nuläget föreslås Visby stift. För att tydliggöra att Svenska kyrkan i utlandet är och förblir ett nationellt ansvar behandlas i skrivelsen också främjandefunktionen. Denna skall ligga kvar på nationell nivå hos en av Kyrkomötet utsedd nämnd för Svenska kyrkan i utlandet.

Skrivelsen innehåller även ett förslag till införandebestämmelse till ändringarna i kyrkoordningen som möjliggör ett inflytande från utlandsförsamlingarnas sida på nu förestående biskopsval i Visby stift.

De framlagda förslagen påverkar även den av Kyrkomötet utfärdade instruktionen för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Ett förslag till reviderad instruktion har därför fogats till skrivelsen.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Kyrkomötets beslut	3
Allmän bakgrund i tidigare utredningar m.m.	3
SKUT-utredningen (SKU 2001:1) i sammandrag.....	5
Remissutfallet i sammandrag	8
Kyrkostyrelsens allmänna bedömning.....	12
Kyrkostyrelsens överväganden och förslag	14
Ekonomiska konsekvenser	17
Ändringar i kyrkoordningen med anledning av förslagen rörande tillsyns- och främjandefunktionerna för utlandsförsamlingarna	18
Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen	18
Kommentarer till Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende utlandskyrkan.....	24
Instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet	29
Behov av vissa följdändringar i instruktionen.....	29
Kyrkostyrelsens förslag till Instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet	29
Kyrkostyrelsens fortsatta beredningsarbete.....	31
Bilaga 1: Förslag till ändringar i kyrkoordningen, arbetsordningen för Kyrkomötet och i ersättningsstadga samt förslag till instruktion för Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet med anledning av reservationer	32
Förslag till ändringar i kyrkoordningen i enlighet med reservation 3.....	32
Kommentarer till förslagen enligt reservation 3 till ändringar i kyrkoordningen avseende utlandskyrkan.....	40
Förslag till ändring i Arbetsordning för Kyrkomötet (SvKB 1999:3)	45
Förslag till ändring i Ersättningsstadga (SvKB 2001:18).....	46
Förslag i enlighet med reservation 3 till instruktion för Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet	47
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll	49
Reservationer.....	49

Förslag till Kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet att besluta

- att* med godkännande av vad Kyrkostyrelsen föreslår i denna skrivelse om tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar anta i skrivelsen framlagt förslag till ändringar i kyrkoordningen.
- att* anta i skrivelsen framlagt förslag till instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet.

Allmän bakgrund i tidigare utredningar m.m.

Svenska kyrkans verksamhet bland svenskar utomlands har en lång tradition som bland annat går tillbaka till legationspräster vid svenska beskickningar och präster som medföljde fartyg på längre utrikes resor. Den första svenska kyrkan utanför Sverige var knuten till svenska ambassaden i Paris och grundades år 1626. Arbetet bland svenska sjömän i utländska hamnar inleddes med att två sjömanspräster år 1876 sändes till England respektive Tyskland. Från år 1888 kom arbetet bland sjömän att ledas av Svenska kyrkans missionsstyrelse. Verksamheten fick emellertid en egen organisation år 1933 då Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse (SKSj) inrättades med ärkebiskopen som ordförande.

Från 1960-talet förändrades målgruppen för Svenska kyrkans arbete utomlands på ett genomgripande sätt. En strid ström av turister sökte sig utomlands under semestern och nya kategorier av svenskar kom att vistas utomlands under längre eller kortare perioder. Det rörde sig bl.a. om anställda vid svenska företag utomlands, pensionärer som bosatte sig i sydligare länder under vinterhalvåret och au pair-flickor. SKSj fick härigenom nya uppgifter. Samtidigt minskade antalet sjömän till följd av rationaliseringar inom sjöfarten och fartygens uppehåll i hamnarna blev dessutom allt kortare.

Detta är bakgrunden till det förändringsarbete som inleddes år 1970 genom att Kyrkomötet med anledning av en motion tillsatte en utredning. I utredningen, som lades fram år 1975, förslogs att Svenska kyrkans verksamhet bland svenskar i utlandet skulle samordnas under ett gemensamt huvudmannaskap. Förslaget, som fick stöd av ett enigt kyrkomöte, blev dock inte föremål för regeringens åtgärder utom i det avseendet att namnet SKSj kom att ändras till Svenska kyrkan i utlandet (SKUT). De båda kyrkomötena 1979 och 1982 återkom sedan i skrivelser till regeringen med begäran om en gemensam organisation för Svenska kyrkans utlandsverksamhet i enlighet med 1975 års förslag. Dessa skrivelser lämnades dock utan åtgärd.

Vid Kyrkomötet år 1979 väcktes förslag om ny stiftsindelning som bland annat innebar att ett särskilt utlandsstift skulle inrättas. Förslaget bifölls emellertid inte. Frågan om en enhetlig organisation för Svenska kyrkans verksamhet utomlands och ett eventuellt inrättande av ett särskilt utlandsstift återkom dock under 1980-talet. År 1983 fick Svenska kyrkans centralstyrelse i uppdrag att fullfölja 1975 års utredning genom att göra en utredning och översyn av utlandsorganisationen. Tanken på ett särskilt utlandsstift skulle därvid närmare utredas. Beträffande frågan om huvudmannaskap diskuterades flera olika modeller. En av modellerna innebar en anknytning av hela utlandsverksamheten till Uppsala domkapitel och stift, en annan inrättandet av ett särskilt utlandsstift med egen biskop, medan en tredje modell innebar att nämnden för SKUT skulle vara huvudman och att behovet av biskoplig

tillsyn skulle tillgodoses genom att ärkebiskopen eller någon annan biskop knöts till denna nämnd.

I ett betänkande år 1987 gjorde utredningen en åtskillnad mellan frågan om biskoplig tillsyn och frågan om stiftsanknytning. Beträffande biskoplig tillsyn föreslogs att ärkebiskopen skulle vara visitator. I fråga om stiftsanknytningen framhöll utredningen ”att tanken att söka anknytning till annat stift än ärkestiftet kan ha nackdelen, att verksamheten inte blir betraktad som en riksangelägenhet utan som en angelägenhet för ett enda stift”. Utredningen såg flera fördelar med ett särskilt utlandsstift men avstod från att föra fram detta förslag med motiveringen att företrädare för regeringskansliet tidigare hade motsatt sig en sådan lösning. Man nöjde sig därför med att påpeka att en stiftsanknytning redan förelåg enligt lagen om domkapitel, där det hette att präst som inte tillhör något stift lyder under Uppsala stift och ärkebiskopen.

Enligt betänkandet, som bifölls av Kyrkomötet år 1987, skulle hela utlandsverksamheten – dvs. såväl SKUT-församlingarna som de utlandsförsamlingar som tidigare hade haft Uppsala domkapitel som huvudman – samordnas under SKUT. Biskoplig tillsyn och stiftsanknytning skulle tillgodoses genom att ärkebiskopen skulle vara visitator. Den nya ordningen kom att gälla genom den instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet som antogs av ombudsmötet år 1989.

År 1994 tillsattes en utredning med uppgift att utvärdera ordningen med biträdande biskop i Uppsala stift och utreda förutsättningarna för ett eventuellt inrättande av ett särskilt ärkestift. I utredningsdirektiven hette det dessutom att man i detta sammanhang också borde pröva om den utlandsverksamhet som bedrivs av SKUT kan läggas till ett eventuellt nytt stift. I utredningens betänkande, som lades fram år 1995 under benämningen *Ärkestiftsutredningen* (SKU 1995:9), föreslogs bl.a. att ärkebiskopens ansvar som kyrkans främsta företrädare skulle betonas och att den biträdande biskopen skulle få ett ökat ansvar inom stiftet. Utlandskyrkan skulle enligt förslaget inkluderas i Uppsala stift och bli ärkebiskopens pastoralala område. Ärkebiskopen föreslogs dessutom bli ordförande i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Genom sitt förslag ville man dels skapa klarhet beträffande biskopsuppdraget i Uppsala stift, dels ge utrymme för en sedan länge eftersträvad anknytning av utlandsförsamlingarna till Svenska kyrkans episkopala struktur. Samtidigt ville man garantera att utlandskyrkan även framgent skulle vara en angelägenhet för hela Svenska kyrkan. Av remissutfallet på *Ärkestiftsutredningen* framgick emellertid att förslaget att lösa Uppsala stifts och SKUT:s problem samtidigt inte vann gehör bland remissinstanserna, som ansåg att dessa två problem borde utredas och lösas var för sig.

Utredningen om arbetet på olika nivåer inom Svenska kyrkan, den s.k. Nivåutredningen, behandlade i sitt betänkande *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (SKU 1998:3) bland annat ärkebiskopens uppgifter på den nationella nivån. Man utgick ifrån att uppgifterna för SKUT i det närmaste borde förbli oförändrade. Ansvaret för att visitera utlandsförsamlingarna föreslogs dock vara förlagt till Visby stift.

I förslaget till ny kyrkoordning (SKU 1998:1) föreslogs att det inte omedelbart skulle göras någon förändring beträffande nämnden för SKUT. Man förordade dock att en utredning om Svenska kyrkan i utlandet skulle tillsättas. Beträffande stiftsanknytningen avstod man ifrån att förorda någon särskild lösning för att inte föregripa den tilltänkta utredningens arbete.

SKUT-utredningen (SKU 2001:1) i sammandrag

SKUT-utredningen tillsattes våren 1998. Enligt de av SFRV:s styrelse fastställda direktiven skulle utredningen ge svar på frågor om den framtida inriktningen och omfattningen av SKUT:s verksamhet, dess organisatoriska ställning och dess finansiering. Utredningen lämnade sina förslag till Kyrkostyrelsen i april 2001 genom betänkandet (Svenska kyrkans utredningar 2001:1) *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter*.

Utredningen föreslog i sammandrag följande (numreringen nedan hänvisar till motsvarande avsnitt i betänkandets förslagsdel).

10.1 Allmänna utgångspunkter

Den nyligen beslutade kyrkoordningen skall gälla även för Svenska kyrkans arbete utomlands om inte särskilda skäl, direkt knutna till utlandskyrkans speciella förutsättningar, talar emot. En strävan skall därför vara att i största möjliga utsträckning reglera utlandskyrkans arbete inom ramen för kyrkoordningens principer och regelverk. SKUT-utredningen konstaterar emellertid att det finns skillnader mellan hemmaförsamlingarna och utlandsförsamlingarna som gör en absolut organisatorisk parallellitet omöjlig och att kyrkoordningens regelverk därför inte i varje situation kan översättas till utlandskyrkans förhållanden.

10.2 Församlingen

Utlandsförsamlingens ansvar för de grundläggande uppgifterna att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission skall vara desamma som för församlingarna i Sverige. I utlandsförsamlingen skall firas en huvudgudstjänst varje söndag och annan kyrklig helgdag. Dispens från detta krav skall kunna beviljas av de skäl som nämns i avsnitt 10.1.

Till kriterierna för en utlandsförsamling skall höra att det skall finnas människor som tar ansvar för att församlingens uppgifter blir utförda och som också är beredda att åta sig förtroendeuppdrag i församlingen.

Utlandsförsamlingen skall kunna välja att utöva beslutanderätten i endera kyrkostämma eller kyrkofullmäktige.

Det beslutande ansvaret för de verksamhetsplatser där det inte finns någon svensk församlingsbildning skall ligga hos den för utlandsverksamheten gemensamma organisationen.

10.3 Utlandskyrkans gemensamma organisation

Utlandskyrkans gemensamma organisation skall ha till uppgift att främja och ha tillsyn över utlandsförsamlingarna och övriga utlandsverksamheters uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. I detta syfte skall den gemensamma organisationen erbjuda utbildning och fortbildning samt andra insatser.

Ansvaret för utlandskyrkans verksamhet bör i fråga om inriktning, finansiering och andra åtgärder som faller under begreppet ”främjande” i huvudsak ligga hos den nationella nivån i Svenska kyrkan, dvs. Kyrkomötet, Kyrkostyrelsen och Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Den senare bör ges ett nytt namn, nämligen Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet. I kyrkoordningen bör införas en bestämmelse om att ordförande i styrelsen skall vara biskopen i Visby stift. En eller två vice ordförande

utes av Kyrkomötet. Styrelsens kansli skall även framgent vara kyrkokansliet i Uppsala.

Kyrkomötet skall besluta om mål och riktlinjer för verksamheten, budget och andra viktiga ekonomiska frågor samt fastställa årsredovisningen. Nuvarande SKUT-avdelningen inom kyrkokansliet omformas så att den kan fullgöra de arbetsuppgifter i fråga om främjande av församlingsliv och annan verksamhet i utlandskyrkan som i Sverige åligger stiftskanslierna.

Styrelsen för SKUT skall regelbundet kalla in företrädare för utlandskyrkan till ett samrådsmöte. Detta skall ha rätt att yttra sig över mål och riktlinjer för verksamheten samt budget och andra viktiga ekonomiska frågor. Samrådsmötet utser två företrädare (och två ersättare för dessa) som skall ha rätt att närvara och delta i Kyrkomötets sammanträden men utan rätt att delta i besluten.

En organisation med församlings- och kontraktsombud för utlandskyrkan bör också fortsättningsvis finnas.

Utlandsförsamlingarna, liksom övriga verksamhetsplatser utomlands, skall tillhöra Visby stift.

I Visby stift skall inrättas ett särskilt domkapitel för verksamheten inom utlandskyrkan, med biskopen i Visby stift som ordförande. Kyrkomötet skall utse de ledamöter som inte är självskrivna eller utses av präster och diakoner i utlandskyrkan, dvs. tre lekmannaledamöter.

10.4 Kyrkotillhörigheten

Kyrkotillhörighet med anknytande församlingstillhörighet i utlandet skall tydligare komma till uttryck genom kraftigt förstärkt uppföljning och information. En ordning skall upparbetas genom folkbokföringsmyndigheterna och/eller hemförsamlingarna för att i största möjliga utsträckning tillfällen till kontakt skall etableras med de svenskar som flyttar utomlands.

Skyldigheten att utföra de kyrkliga handlingarna skall utvidgas till att omfatta också utlandsförsamlingarna och gälla även för sådana kyrkotillhöriga som inte tillhör den egna församlingen.

10.5 Begravningsverksamheten

Svenska församlingar och samfälligheter som är begravningshuvudmän skall åläggas skyldighet att för begraving ta emot också sådana kyrkotillhöriga som vid dödsfallet var bosatta utomlands. Begravningsåtgärderna i Sverige skall bekostas av den avlidnes dödsbo.

10.6 Rättsliga frågor rörande utlandsförsamlingarna

De framtida förhållanden mellan Svenska kyrkan och utlandsförsamlingarna skall regleras genom avtal.

11.1 Verksamhet och verksamhetsomfattning

Utlandskyrkans sammantagna verksamhet bibehålls på nuvarande ekonomiska nivå. Inom denna ram skall sjömanskyrkoarbetet och liknande verksamhet fortsätta med en till sjöfarten anpassad nivå.

Verksamhet som riktas mot fast boende svenskar skall primärt gälla första generationens svenskar och detta skall vara en ledande princip när nya etableringar övervägs.

Särskilt inriktade och ökade insatser mot svenska studerande och andra ungdomar utomlands skall initieras. Det generellt ökade behovet av diakonala och sociala insatser skall tas i särskilt beaktande vid ekonomi- och verksamhetsplanering. Särskild uppmärksamhet skall ägnas den verksamhet som vänder sig till korttidsturer.

En doppraxis där barn döps i Svenska kyrkans ordning i utlandet, men sedan hamnar utanför kyrklig verksamhet, skall undvikas.

11.2. Det ekonomiska ansvaret

Den nationella finansieringen av SKUT:s verksamhet skall bibehållas och fortsatt hållas på hittillsvarande ambitionsnivå.

Generella rikskollekter till SKUT skall inte utgå, men väl rikskollekter med definierade ändamål inom ramen för utlandskyrkans verksamhet.

De fast boende svenskar som inte betalar kyrkoavgift i Sverige skall ta ett betydande, och växande, ekonomiskt ansvar för verksamheten i den församling där de är medlemmar.

Styrelsen för SKUT bör för den enskilda församlingen fastställa nyckeltal som mål för hur stor del av intäkterna som skall utgöras av anslag från SKUT respektive genereras genom frivilliga insatser.

Kyrkostyrelsen och Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet bör gemensamt inleda överläggningar med Utrikesdepartementet i syfte att utverka visst statsbidrag för den sociala verksamhet av närmast konsulär karaktär som ombesörjs av utlandskyrkan.

Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet bör utveckla ett program för anslag från de större företagen, direkt inriktade på Svenska kyrkans självärdande och diakonala arbete bland fast boende svenskar.

11.3 Personalfrågor och kompetensutveckling

Svenska kyrkan på nationell nivå skall vara arbetsgivare för den utsända personalen.

11.4 Ekonomisk samverkan med övriga nordiska folkkyrkor och den tyska evangeliska kyrkan

Ekonomisk samverkan med andra nordiska utlandskyrkor och med den tyska evangeliska kyrkan skall utvecklas vidare.

11.5 Ekumenik

Bilaterala eller multilaterala samtal skall påbörjas för att i ekumeniskt samförstånd hitta former för ett effektivt och rationellt utlandsarbete. I de fall en svensk församling arbetar i ett land där det finns en annan kyrka som tillhör Lutherska världsförbundet, Borgågemenskapen eller någon annan kyrka eller kyrkofamilj med vilka Svenska kyrkan har särskilda ekumeniska relationer skall det vara ett ekumeniskt mål att skapa ett nära samband mellan den svenska församlingen och den lokala stiftsstrukturen.

Arbete skall initieras i syfte att tydligare definiera utlandspersonalens ekumeniska ansvar och uppdrag. Former för effektivare samråd och informationsutbyte mellan den ekumeniska verksamheten på nationell nivå och utlandskyrkan skall etableras. Vidare skall ekumeniska perspektiv och kompetens tydligare lyftas fram vid rekrytering och utbildning av utlandspersonal.

Arbete skall inledas i syfte att förtydliga utlandskyrkans roll i förhållande till i Sverige verksamma ekumeniska partner.

Remissutfallet i sammandrag

Kyrkostyrelsen sände utredningen på remiss i juni 2001. Remisstiden löpte ut vid årsskiftet 2001/2002. Cirka 70 yttranden över utredningen har lämnats från stift, församlingar och vissa organisationer inom och utom Svenska kyrkan. I många av dessa uttrycks en stor uppskattning av utredningsarbetet som karakteriseras med uttryck som ”gediget” och ”väl genomarbetat”. Flera remissinstanser inleder sina yttranden med att konstatera att man i huvudsak tillstyrker utredningens förslag.

Remissutfallet är i sammandrag följande (numreringen motsvarar betänkandets förslagsdel).

10.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt ett stort antal remissinstanser finns det en alltför stark ambition i utredningen att reglera utlandsförsamlingarna med hjälp av kyrkoordningen. Detta, menar man, medger inte en erforderlig anpassning till lokala förutsättningar och behov. Enligt *domkapitlet i Göteborg* måste hänsyn tas till utlandsförsamlingarnas mycket olika karaktär. Det är svårt att tillämpa kyrkoordningen i alla delar på alla platser. Vidare är det många som menar att utlandskyrkan bör regleras av ett särskilt kapitel i kyrkoordningen och inte med hjälp av olika särbestämmelser.

10.2 Församlingen

I några yttranden hävdas att det finns oklarheter i utredningen beträffande församlingsbegreppet och att dessa oklarheter bör redas ut. *Stiftsstyrelsen i Västerås* anser att det finns besvärande oklarheter om församlingstillhörigheten och tillhörigheten till Svenska kyrkan, och att detta får konsekvenser för utlandssvenskarnas möjligheter att påverka sin kyrka.

Många menar att det är orimligt att kräva att huvudgudstjänst skall firas varje söndag och helgdag i en utlandsförsamling.

10.3 Utlandskyrkans gemensamma organisation

Utredningens förslag att Svenska kyrkan i utlandet skall vara en nationell angelägenhet och att främjandeuppgiften skall knytas till den nationella nivån möter ingen kritik. Inte heller ifrågasätts förslaget att främjandeuppgiften skall ledas av en styrelse vars kansli skall vara kyrkokansliet i Uppsala.

Beträffande anknytningen till Visby stift pekar remissvaren i olika riktningar. Tre tydliga grupper kan urskiljas. Den största gruppen bejakar utredningens förslag med en samordning med Visby stift. En nästan lika stor grupp förordar ett alternativ med en särskild utlandsbiskop med ansvar för utlandskyrkan och med placering i Uppsala. En något mindre grupp förespråkar slutligen att tillsynsuppgiften för utlandskyrkan bör utövas av ärkebiskopen eller av någon annan biskop, som inte behöver vara biskopen i Visby stift.

Flertalet domkapitel och stiftsstyrelser ställer sig positiva till en anknytning till Visby stift. *Domkapitlet* och *stiftsstyrelsen i Visby* uttalar sin tillfredsställelse över förslaget att låta Svenska kyrkans utlandsförsamlingar få en nära koppling till Visby stift. Man hävdar att utredningen har mottagits positivt i stiftet och att man inom stiftet är beredd att arbeta för att det skall kunna fungera på bästa sätt. *Domkapitlet i Linköping* hävdar att det är viktigt att SKUT:s personal tillhör ett stift och att präster och diakoner står i relation till ett domkapitel och en biskop som har sänt dem ut i tjänst.

Stödet för ett särskilt utlandsstift finns främst bland remissvaren från församlingar och SKUT-råd. *SKUT-rådet i Lunds stift* uppfattar förslaget som en kompromiss för att lösa problemet med Visby stift. Man menar att om detta problem måste lösas med SKUT:s hjälp så bör man tillämpa en modell enligt vilken en i Uppsala placerad utlandsbiskop får Visby stift som bisyssla.

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet befarar att utlandsverksamheten skulle förlora sin karaktär av riksangelägenhet om den skulle knytas till Visby stift. Nämnden föreslår att ärkebiskopen, om den egna tjänsten inte medger tillräcklig tid för SKUT, delegerar detta ansvar till någon annan biskop.

Enligt flera yttranden bör utlandsförsamlingarna och deras medlemmar få större inflytande över Svenska kyrkan på stiftsnivå och nationell nivå jämfört med vad som föreslås i utredningen, bl.a. genom att utlandsförsamlingarna får en starkare representation i Kyrkomötet. Utredningens förslag att ett samrådsmöte för utlandsförsamlingarna skall välja två representanter till Kyrkomötet med närvaro- och yttranderätt, men utan rösträtt, bedöms vara otillräckligt. De svårigheter som utredningen åberopar – problem med olika slags avgränsningar av församlingar och församlingstillhöriga och praktiska problem i samband med val – anses inte vara tillräckliga som argument för att begränsa utlandsförsamlingarnas demokratiska inflytande. *Stiftsstyrelsen i Växjö* menar att utlandsförsamlingarna bör bli representerade på stifts- och kyrkomötesnivå på samma sätt som andra församlingar i Svenska kyrkan. *EFS styrelse* menar att de kyrkotillhöriga som bor utomlands bör få delta i val av stiftsfullmäktige och kyrkomöte för att förstärka känslan av tillhörighet till Svenska kyrkan. *Ulrika Eleonora svenska församling i London* ser ökat demokratiskt inflytande som ett sätt att skapa ett bättre psykologiskt klimat för att uppfylla utredningens krav på ökat ekonomiskt ansvarstagande för utlandsförsamlingarna.

Präster och diakoner i utlandstjänst bör enligt ett stort antal remissinstanser få delta i val av biskop i likhet med sina kollegor med tjänst i hemlandet. Denna uppfattning delas av alla kategorier av remissinstanser. *Kyrkans akademikerförbund* hävdar att prästers delaktighet i biskopsval är en förutsättning för att man skall känna lojalitet med den som blir vald.

Flera remissinstanser ställer sig kritiska till utredningens förslag om att inrätta ett särskilt domkapitel för utlandskyrkan och menar att utlandskyrkans ärenden skulle kunna behandlas av domkapitlet i det stift där biskopen med ansvar för utlandskyrkan är placerad, om detta tillförs viss kompetens. Enligt *domkapitlet i Uppsala* skulle inrättandet av ett särskilt domkapitel för SKUT minska integrationen i Visby stift. Man menar att domkapitlet i Visby måste kunna klara av att handlägga och besluta även i sådana ärenden som berör utlandsverksamheten och pekar på att domkapitlet i Uppsala har kunnat göra detta under gångna år. Enligt *domkapitlet och stiftsstyrelsen i Visby* vore det utifrån Visby stifts perspektiv bäst att ha endast ett domkapitel som är sammansatt på så sätt att det även kan ta tillvara utlandsförsamlingarnas intressen. De flesta SKUT-råd förordar däremot ett särskilt domkapitel för utlandsfrågor. Enligt bland andra *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* kan en domkapitelfunktion infogas i SKUT-styrelsens instruktion.

Organisationen med lokala SKUT-ombud bör enligt flera yttranden bevaras. *Skellefteå S:t Olovs församling* skriver att det är viktigt att beakta de frivilliginsatser som görs och befordras genom församlings- och kontraktsombud och att denna organisation bör stärkas och utvecklas.

10.4 Kyrkotillhörigheten

Utredningens förslag om förbättrade kontakter med svenskar som flyttar utomlands via en automatisk rutin i folkbokförings- och kyrkobokföringssystemen välkomnas av somliga remissinstanser. *Stiftsstyrelsen i Linköping* är däremot kritisk och menar att förslaget är alltför ambitiöst. Man menar att det ger en återklang av Svenska kyrkan som en myndighetskyrka och hävdar att Svenska kyrkan i stället måste utgå ifrån att människor själva kan ta ansvar för den relation de önskar till sin kyrka.

Utredningens förslag att skyldigheten att utföra de kyrkliga handlingarna skall utvidgas till att även omfatta utlandsförsamlingarna bemöts positivt i flera yttranden. Från andra håll framförs emellertid kritik mot förslaget. Bland annat nämns att förslaget, om det genomförs, kan leda till en ohållbar situation för den anställda personalen. Det kan nämligen förekomma att en präst av samvets skull inte kan utföra en begärd handling och i en utlandsförsamling kan det då vara svårt att finna någon ersättare.

10.5 Begravningsverksamheten

Tanken bakom utredningens förslag att svenska församlingar och samfälligheter som är begravningshuvudmän skall vara skyldiga att för begravnin ta emot sådana kyrkotillhöriga som vid dödsfallet var bosatta utomlands bejakas. Från bl.a. *stiftsstyrelsen i Lund* hävdas emellertid att begravningsverksamheten inte är en kyrklig verksamhet och att den därför inte kan regleras i kyrkoordningen. För att få en ändring till stånd bör Svenska kyrkan verka för att lagstiftningen ändras.

10.6 Rättsliga frågor rörande utlandsförsamlingarna

Utredningens förslag att framtida förhållanden mellan Svenska kyrkan och utlandsförsamlingarna skall regleras genom avtal får ett positivt mottagande.

11.1 Verksamhet och verksamhetsomfattning

Förslaget att den verksamhet som riktas mot fast boende svenskar i första hand bör gälla första generationens svenskar får stöd i somliga yttranden. Andra avvisar emellertid förslaget och menar att det i praktiken är svårt att göra en sådan avgränsning. Förslaget att visa återhållsamhet när det gäller att förrätta dop utomlands kritiserar från olika håll. *Svenska kyrkans församlingsförbund* anser att denna passus bör strykas eftersom vi måste räkna med Guds förekommande nåd även i utlandet.

Under denna rubrik hävdas även att utlandssvenskarnas behov av samlingsplats för att odla gemensamma kulturella intressen bör tillgodoses på annat sätt än genom SKUT samt att starka förväntningar på SKUT som kulturell traditionsbärare kan försämra möjligheterna till andlig förnyelse och förnyelse av gudstjänstlivet. Enligt *Kvinnor i Svenska kyrkan* kan detta få som en konsekvens att sådan förnyelse av gudstjänstlivet som särskilt möter kvinnors behov blir eftersatt.

11.2 Det ekonomiska ansvaret

Utredningen får kritik för att den inte fullt ut fullgjort sitt uppdrag att redogöra för hur tillkommande kostnader (4,4 miljoner kronor per år) skall finansieras. *Domkapitlet i Göteborg* menar att de tillkommande kostnaderna är höga och att detta inger oro. *Nämnden för kyrkolivets utveckling* anser emellertid att ökade kostnader för tillsyn och främjande är en konsekvens av utlandsförsamlingarnas inordning i kyrkoordningen och påpekar att ansvaret för tillsyn och främjande är ett

nationellt uppdrag. *Örebro Olaus Petri församling* hävdar att det som en konsekvens av globalisering och internationalisering bör finnas en beredskap för att öka det ekonomiska ansvarstagandet för utlandsinsatser via Svenska kyrkan i utlandet.

Många remissinstanser instämmer i kravet på ökat ekonomiskt ansvarstagande från utlandsförsamlingarna. Vissa anser emellertid att utredningen inte går tillräckligt långt på denna punkt. Enligt *stiftsstyrelsen i Lund* bör medlemmarna i en utlandsförsamling betala en medlemsavgift som ligger i nivå med vad de skulle erlägga i kyrkoavgift om de vore bosatta i Sverige. *Kyrkofondens styrelse* hävdar dessutom att utredningen gör det alltför enkelt för sig när den talar om ”lokal finansiering”. Hit räknar man intäkter från basarer, kollektor och gåvor. Om ett sådant synsätt jämförs med svenska förhållanden så innebär det att en alltför liten del av kostnaderna bärs av dem som bor utomlands. I Sverige går nämligen denna typ av intäkter regelmässigt till olika hjälpbehov, t.ex. inom Lutherhjälpen. I några yttranden sägs att uppgiften att skaffa pengar till församlingen inte får bli en alltför betungande uppgift i den lokala verksamheten eftersom detta kan verka hämmande på personalens möjligheter att arbeta med kyrkans huvuduppgifter.

Många remissinstanser instämmer i utredningens synpunkt att UD och svenska företag med verksamhet utomlands bör övertygas om att ta ett större ekonomiskt ansvar för vissa av de tjänster som utförs av utlandskyrkan. Det riktas dock kritik mot förslaget att söka bidrag från näringslivet i Sverige. Enligt *Ulrica Eleonora svenska församling i London* skulle detta minska utlandsförsamlingarnas möjligheter att få bidrag från svenska företag på verksamhetsplatserna. Om förhandlingar med svenskt näringsliv i Sverige skall äga rum bör de syfta till att få fram rutiner för att koncernledningarna bejakar att dotterbolag i utlandet lokalt lämnar betydande bidrag.

11.3 Personalfrågor och kompetensutveckling

Flera remissinstanser instämmer i utredningens förslag att Svenska kyrkan på nationell nivå skall vara arbetsgivare för den utsända personalen.

Utredningens förslag att en präst inte bör få tjänstgöra utomlands i mer än tio år i följd välkomnas av vissa remissinstanser. Enligt *domkapitlet i Göteborg* kan tio år vara en alltför lång tjänstgöringsperiod: prästen skall vara svensk präst i utlandet och inte utlandssvensk präst! *Domkapitlet i Strängnäs* menar däremot att de värden som finns i att den utsända personalen stannar kvar i tjänst under en längre tid är av stor betydelse och bör tas i beaktande i diskussionen kring den intressekonflikt som råder mellan längden på kontraktstider och behovet av stabilitet, goda språkkunskaper och fördjupade ekumeniska kontakter.

11.5 Ekumenik

Kritik framförs i några yttranden mot att ekumeniska aspekter inte har satt tydligare prägel på utredningen. Man saknar bl.a. en klagörande beskrivning av mål och medel för det ekumeniska arbetet. Enligt *domkapitlet* och *stiftsstyrelsen i Växjö* är det anmärkningsvärt att utredningen, som ägnar ett helt kapitel åt ekumeniska frågor, inte låter ekumeniska överväganden påverka resonemanget i de inledande och principiella kapitlen. Vidare påtalas att utredningen betonar utlandspersonalens ekumeniska uppdrag och ansvar utan att samtidigt föreslå ökade personella resurser på platser där det ekumeniska arbetet kan bli omfattande.

Enligt flera yttranden bör lokal samverkan med andra församlingar utvecklas inom ramen för Borgåöverenskommelsen. Det sägs t.ex. att det inte är rimligt att driva parallella nordiska församlingar på en och samma ort. *Svenska kyrkans mission* och

Lutherhjälpen skriver i ett gemensamt yttrande att behovet av etablerade svenska församlingar i länder med kyrkor som står bakom Borgåöverenskommelsen kan komma i konflikt med intentionerna i denna överenskommelse, såvida målet inte är integrering i en församling i det aktuella landets kyrka. Man pekar på betydelsen av att inte alltid bygga svenskt utan finna tillhörighet i den universella kyrkan.

Kyrkostyrelsens allmänna bedömning

Enligt Kyrkostyrelsens mening visar remissutfallet att vissa delar av utredningsförslagen kan ligga till grund för beslut om ett snart genomförande i nära anslutning till vad utredningen föreslagit. Det är angeläget att de viktiga delar i kyrkoordningen som rör främjande och tillsyn löses för utlandsförsamlingarnas del i linje med vad som gäller för Svenska kyrkan i övrigt.

I andra delar behövs ytterligare beredning innan förslag kan läggas fram. Denna beredning, som syftar till den bred förankring av förslagen, innebär bl.a. förhandlingar om bästa lösning med hänsyn till respektive utlandsförsamlings förhållanden och karaktär.

Fyra frågekomplex att lösa

Fyra större komplex kan utskiljas bland utredningsfrågorna. Det första rör frågorna om främjandeansvar och tillsynsfunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar. Det andra komplexet innehåller de av varandra beroende komponenterna kyrkotillhörighet i Svenska kyrkan – församlingstillhörighet i en utlandsförsamling – rösträtt och andra former för demokratiskt inflytande – erläggande av kyrkoavgift. Det tredje komplexet utgörs av de ekumeniska frågorna, bl.a. sådana som rör konsekvenser av Borgågemenskapen. Det fjärde komplexet rör de ekonomiska frågorna och utlandsförsamlingarnas finansiering principiellt och praktiskt.

Av dessa fyra komplex har Kyrkostyrelsen prioriterat det första där styrelsen menar att ett förslag till lösning bör föras till beslut nu. På den punkten finns det enligt Kyrkostyrelsens mening både ett tillräckligt underlag och ett omfattande stöd från remissinstansernas sida. Vi utvecklar därför ett sådant förslag i denna skrivelse.

De övriga fordrar på olika sätt kompletterande beredning. Ett exempel är frågan om det är möjligt att registrera församlingstillhörighet i en utlandsförsamling på ett sätt som motsvarar vad som gäller i Sverige. Till en sådan församlingstillhörighet skulle i så fall kopplas rösträtt och valbarhet och eventuellt även en motsvarighet till kyrkoavgiften. I dessa avseenden menar en betydande remissopinion att utredningen inte gått tillräckligt långt. Kyrkostyrelsen är inte främmande för att utredningens förslag kan vara de för närvarande enda möjliga men menar att det i en fortsatt beredning bör prövas om det i något avseende går att komma längre, exempelvis när det gäller utlandsförsamlingarna demokratiska representation på nationell nivå samt avgiftsfrågan.

Ett annat exempel är att det långsiktigt bör prövas i vilken utsträckning Svenska kyrkan framgent skall ha egna utlandsförsamlingar i länder där det finns en kyrka som Svenska kyrkan står i gemenskap med genom Borgåöverenskommelsen eller om lösningen skall sökas tillsammans med denna kyrka. Det ankommer på Kyrkostyrelsen att i samråd med Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet gå vidare med dessa och andra ekumeniska aspekter på utlandsverksamheten.

Vad gäller de ekonomiska frågorna är det inte möjligt att för närvarande föreslå reformer som medför nya kostnader i större omfattning. Finansieringsbehovet för

verksamhetsområdet avgörs till stor del av möjligheterna att öka det ekonomiska ansvarstagandet från utlandsförsamlingarnas sida och den frågan måste, som ovan anges, bli föremål för ytterligare prövning. I fråga om de närmaste åren hänvisas till de bedömningar och förslag rörande verksamhetsområdet Verksamhet bland svenskar i utlandet som återfinns i Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:1 med mål och rambudget för åren 2003–2005.

Beslut i två eller flera steg

Mot denna bakgrund menar Kyrkostyrelsen att besluten med anledning av SKUT-utredningen bör fattas i åtminstone två steg. I årets skrivelse lägger vi fram förslag som har sin tyngdpunkt i en lösning av främjande- och tillsynsfunktionerna för utlandsförsamlingarna. SKUT-utredningens förslag i dessa hänseenden har i huvudsak funnit stöd hos remissinstanserna. I den utsträckning övriga delar inrymmer frågor som skall beslutas av Kyrkomötet avser Kyrkostyrelsen att återkomma.

Avgörande skäl för denna flerstegslösning, och att således omgående lägga fram förslag i främjande- och tillsynsdelarna, är att det varit ett långvarigt utredningsarbete i flera omgångar vilket betyder osäkerhet för verksamheten. Det finns en stark förväntan i utlandsförsamlingarna på att den senaste utredningen leder till positiva resultat. Främjande och tillsyn är viktiga delar av vår kyrkas sätt att arbeta och de har fått en förstärkt ställning i kyrkoordningen. Nuvarande ordning för utlandsförsamlingarna på dessa punkter är inte tillräcklig. Det är angeläget att utlandsarbetet får möjlighet att utvecklas gemensamt med vad som sker i Svenska kyrkan som helhet. Därför lägger Kyrkostyrelsen redan i år förslag i dessa delar.

I andra delar är remissopinionen mer splittrad och en fortsatt beredning är, såsom redan nämnts, nödvändig innan några förslag kan formos slutgiltigt. Det ankommer på Kyrkostyrelsen att besluta i vilken form och med vilken inriktning denna fortsatta beredning skall ske.

Flera av dessa frågor kan lösas först efter förhandling mellan den nationella nivån och verksamheten lokalt. Kyrkostyrelsen kommer att planera detta arbete, som bedöms löpa över flera år, med nämnden för SKUT samt redovisa för Kyrkomötet hur det fortsatta arbetet skall drivas.

Utlandsverksamhetens speciella karaktär

En utgångspunkt för de förslag som läggs fram i denna skrivelse är att Svenska kyrkan i utlandet i många avseenden skiljer sig från arbetet i församlingarna i Sverige. En fullständig kongruens med regelverket för hemmaförsamlingarna kan därför, som även SKUT-utredningen framhåller, inte eftersträvas.

SKUT-utredningen har haft som grundhållning att kyrkoordningens regler så långt möjligt skall gälla också för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i utlandet. Det finns en allmän kritik från remissinstanserna mot ett synsätt som innebär att man pressar denna ambition för långt. I stället, sägs det i många remissvar, måste man anpassa sig till de speciella förhållanden som gäller för utlandsförsamlingarna. Kyrkostyrelsen har förståelse för dessa röster i remissopinionen och konstaterar att även utredningen framhållit att en absolut parallellitet är omöjlig. Givetvis måste det bli fråga om en lösning i linje med vad som gäller i Sverige och därför följer kyrkoordningen. Men det är verksamheten och inte kyrkoordningen som bildar utgångspunkten.

Den lösning som nu växer fram av frågorna om Svenska kyrkan i utlandet skall ges en tydlig beskrivning i kyrkoordningen.

När förslagen beskrivs i det följande, används – liksom i förslagen till ändringar i kyrkoordningen och i kommentarerna till dessa – begreppet *utlandskyrkan*. Som framgår nedan av förslaget till ny lydelse av 36 kap. 2 § kyrkoordningen avses med detta begrepp de församlingar och verksamheter i utlandet som Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med stöd av bestämmelserna i 10 kap. 6 § kyrkoordningen beslutar skall tillhöra Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsens överväganden och förslag

Främjandefunktionen

Svenska kyrkan i utlandet skall även i fortsättningen ses som en nationell angelägenhet. Detta kommer till uttryck i att främjandefunktionen hör till den nationella nivån och uppdras åt en nämnd för SKUT utsedd av Kyrkomötet. Nämnden skall ha nio ledamöter. Den biskop som har tillsynsansvaret för utlandsförsamlingarna skall vara självskriven ledamot av nämnden. Den personal som sänds ut av nämnden för SKUT skall vara anställd på nationell nivå. Kansli för SKUT är kyrkokansliet i Uppsala.

Detta förslag överensstämmer, utom i fråga om namnet på styrorganet och ordförandeskapet i detta, med SKUT-utredningens och har fått brett stöd i remissopinionen.

I anslutning till såväl SKUT-utredningen som tidigare utredningar i frågan har det från många håll uttrycks en oro för att en stiftsanknytning i alla delar av utlandsförsamlingarna skulle medföra en risk att utlandsarbetet inte längre ansågs vara som en riksangelägenhet. Kyrkostyrelsen menar att Svenska kyrkan i utlandet är en nationell angelägenhet, något som även kommit till uttryck i kyrkoordningens föreskrift att Kyrkomötet eller något organ som Kyrkomötet utser skall ansvara för verksamheten bland svenskar i utlandet. Svenska kyrkan i utlandet skall därför ledas från nationell nivå och dess nämnd utses av Kyrkomötet som även fastställer instruktion för nämndens arbete.

För att markera att Svenska kyrkan i utlandet är en del av den nationella nivåns samlade ansvar används även fortsättningsvis begreppet *nämnd* som beteckning. Förhållandet är enligt Kyrkostyrelsens mening jämförbart med den nämnd för internationell mission och diakoni som tillträder under 2002. Att det finns ett organ av nämndkaraktär på den nationella nivån som bär namnet styrelse – Kyrkofondens styrelse – har närmast historiska skäl och utgör ingen anledning att frånga den benämning som gällt alltsedan Svenska kyrkans samlade organisation på riksplånet tillkom.

Att Svenska kyrkan i utlandet är en del av den nationella nivåns samlade ansvar innebär att kyrkokansliet i Uppsala är kansli för SKUT.

En huvuduppgift för nämnden skall vara att främja utvecklingen av församlingslivet i utlandsförsamlingarna på motsvarande sätt som en stiftsstyrelse har denna uppgift i Sverige. Hit hör att med lyhördhet för församlingarnas önskemål och behov ta de initiativ som erfordras, ansvara för fortbildning och annan personalutveckling och att med ledning av de inriktningsmål och budgetramar som Kyrkomötet fastställer leda och utveckla verksamheten. Främjandeuppdraget framhävs genom en ny bestämmelse i kyrkoordningen.

Nämnden skall ha nio ledamöter. Den biskop som utses att vara biskop för utlandsförsamlingarna skall vara självskriven ledamot av nämnden. Kyrkomötet utser nämndens ordförande. SKUT-utredningen har föreslagit att den biskop som ges tillsynsansvaret skall vara självskriven ordförande. På denna punkt föreslår emellertid

Kyrkostyrelsen samma ordning som gäller beträffande övriga nämnder på nationell nivå att Kyrkomötet utser ordförande. Samtidigt innebär Kyrkostyrelsens förslag en likhet med vad som gäller för Nämnden för internationell mission och diakoni, där det föreskrivs att en biskop skall vara ledamot i nämnden men att Kyrkomötet utser nämndens ordförande bland ledamöterna.

Nämnd för SKUT i detta nya sammanhang blir de som vid 2002 års kyrkomötes första session valts till nämnden för SKUT enligt nuvarande ordning. När förslagen i denna skrivelse beslutas under den andra sessionen tillträder nämnden för SKUT, i betydelsen det nya regelverkets nämnd, omedelbart och övertar ansvaret för verksamhetsområdet. Införandebestämmelserna bör ge uttryck för detta.

Med detta förslag är också sagt att Kyrkostyrelsen inte nu är beredd att gå vidare med de tankar på ett särskilt utlandsstift som funnits i flera utredningar. Svenska kyrkan har hittills inte haft något icke-territoriellt stift. Utlandsstift finns i andra kyrkor med vilka Svenska kyrkan har nära förbindelser, t.ex. Church of England. Det handlar där dock om en verksamhet av väsentligt större omfattning än SKUT och till stor del med rötter i kolonialtidevarvets behov. Som SKUT-utredningen visat skulle det i flera avseenden bli ett "ofullständigt" stift. Det skulle exempelvis knappast vara aktuellt med antagning och prästvigning för utlandsstiftet.

Tillsynsfunktionen

Utlandsförsamlingarna infogas i tillsynshänseende i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur. Det sker genom att utlandsförsamlingarna förs till ett befintligt stift, dess biskop och domkapitel. Visby stift har i nuläget resurser för att svara för tillsynsuppgiften och är i dagsläget det enda stift som har det. Biskopen i Visby föreslås därför bli biskop för utlandsförsamlingarna. Domkapitlet i Visby får med hänsyn till de vidgade uppgifterna nio ledamöter mot i övriga stift sju. Av de två nya ledamöterna skall en vara präst eller diakon som är eller varit anställd i utlandskyrkan och en skall utses av Kyrkomötet. Präster och diakoner som är verksamma i utlandsförsamlingarna står i tillsynshänseende under domkapitlet i Visby. De präster och diakoner som arbetar med SKUT:s frågor i kyrkokansliet i Uppsala omfattas även fortsättningsvis av domkapitlets i Uppsala tillsynsansvar. Lösningen är en lösning i nuläget och skall utvärderas.

Detta förslag överensstämmer i princip med SKUT-utredningens och har ett brett stöd i remissvaren. Visby stift bejakar förslaget.

Förslaget har två sidor. Den ena består i att tillsynsfunktionen löses genom att utlandsförsamlingarna inordnas i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur. Det sker genom att dessa knyts till ett av Svenska kyrkans stift.

Den andra sidan, valet av Visby stift, är en praktisk lösning. Det finns i nuläget inget annat stift som har möjlighet att ta på sig uppgiften och mot bakgrund av den ekonomiska situationen för den nationella nivån är kopplingen till Visby stift mest kostnadseffektiv. Kyrkostyrelsen har med sitt förslag inte tagit ställning till hur stiftskopplingen skall se ut i en framtid.

Biskopen i Visby övertar med denna lösning ärkebiskopens nuvarande uppdrag att vara visitator för utlandsförsamlingarna.

Den i flera utredningar diskuterade lösningen med att tillsynsansvaret även fortsättningsvis läggs på ärkebiskopen är enligt Kyrkostyrelsens mening inte tänkbar, särskilt inte efter relationsändringen till staten då ärkebiskopen fått ytterligare uppgifter på nationell nivå. Bland dessa finns uppdraget att företräda Svenska kyrkan i en rad internationella sammanhang som inte ger utrymme för att samlat och

systematiskt ägna sig åt tillsynen av utlandsförsamlingarna. Att låta tillsynsuppgiften principiellt ligga kvar på ärkebiskopen men, som oftast nu, lösa den praktiskt med delegation till andra biskopar är också otillfredsställande. Genom SKUT-utredningen har tydligt framkommit att de svenska församlingarna utomlands, i lika hög grad som församlingarna inom landets gränser, vill ha kontinuitet i visitationsverksamheten så att samma biskop återkommande har kontakten med församlingen. Därutöver önskar de utsända vigda medarbetarna anknytning till *en* biskop. Kyrkostyrelsen har förståelse för dessa synpunkter.

Tillsynsuppdraget utövas av biskopen tillsammans med domkapitlet. SKUT-utredningen har på denna punkt föreslagit att ett särskilt domkapitel inrättas i Visby stift för utlandsförsamlingarna. I Visby stift skulle alltså finnas två domkapitel, ett för församlingarna på Gotland, ett för församlingarna i utlandet. Med respekt för att många ärenden rörande utlandsförsamlingarna kan ha speciell karaktär anser Kyrkostyrelsen i likhet med många remissinstanser att detta är en dubbling som dessutom leder till en fördyring. Uppgiften bör därför läggas på det ordinarie domkapitlet i Visby stift som skall ha nio ledamöter i stället för som i övriga stift (med undantag av Uppsala stift) sju. Den ena nya ledamoten skall vara präst eller diakon som är eller varit anställd i utlandskyrkan, vald av utlandskyrkans präster och diakoner. Den andra nya ledamoten skall väljas av Kyrkomötet. Vid beredningen av utlandsärenden till domkapitlet kan kyrkokansliet i Uppsala vid behov biträda med erforderlig sakkunskap. Därmed torde sammantaget uppnås vad SKUT-utredningen med sitt förslag eftersträvat: förstärkt kompetens när det gäller utlandsförsamlingarnas förhållanden.

Tillsynsuppgiften och främjandeansvaret hålls ihop genom att biskopen är ordförande i domkapitlet och självskrivna ledamot i nämnden för SKUT. Detta är viktigt då tillsyns- och främjandeuppgifterna naturligt går i varandra och delvis är två sidor av samma episkopala uppdrag, något som klargjorts av nivåutredningen i samband med kyrkoordningsarbetet.

Konsekvenser för Visby stift

För Visby stift blir konsekvensen att det får två grupper av församlingar, dels församlingarna på Gotland, dels Svenska kyrkans utlandsförsamlingar. Tillsynsfunktionen för båda grupperna utövas av biskopen och domkapitlet i Visby stift. Främjandefunktionen utövas för gotlandsförsamlingarnas del av stiftsstyrelsen i Visby stift. För utlandsförsamlingarna utövas främjandefunktionen av nämnden för Svenska kyrkan i utlandet.

Förslaget, som sammanfattar konsekvensen av den lösning som förordats ovan, överensstämmer i princip med SKUT-utredningens och har stöd i remissutfallet.

En remissinstans har pekat på att det kan bli ett problem att utlandsförsamlingarna har sin tillsynsfunktion i ett stift men sin främjandefunktion på nationell nivå, dvs. inom skilda juridiska personer. Kyrkostyrelsen anser vid en samlad bedömning inte att detta är något avgörande hinder för den valda lösningen. Grundsynen är att Svenska kyrkan i utlandet är en uppgift för den nationella nivån men att tillsynsfunktionen löses genom ett uppdrag till ett befintligt stift, för närvarande Visby stift.

Genom ett tillägg i kyrkoordningen klargörs att till Visby stift även hör utlandsförsamlingarna och den verksamhet som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.

Utlandsförsamlingarnas och dess prästers deltagande i nu förestående biskopsval i Visby stift

Genom en övergångsbestämmelse i kyrkoordningen blir det möjligt för utlandsförsamlingarna att utöva inflytande på nu förestående biskopsval i Visby stift. Åtta präster anställda i utlandskyrkan ges rösträtt liksom åtta lekmannaelektorer valda av utlandsförsamlingarna. Därutöver deltar ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Svenska kyrkan i utlandet deltar därmed med 24 personer i biskopsvalet. Antalet präster, lekmannaelektorer och övriga i biskopsval röstberättigade i Visby stift i övrigt utgör cirka 90. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet bestämmer efter samråd med stiftsstyrelsen i Visby stift hur valet av elektorer och ersättare för dessa går till. Stiftsstyrelsen, som ansvarar för biskopsvalets genomförande, bestämmer hur elektorerna från utlandsförsamlingarna och nämndens ledamöter får utöva sin rösträtt.

Förslaget är, vad avser deltagande i biskopsvalet utöver nämndledamöternas rösträtt, nytt. SKUT-utredningen har övervägt om präster och lekmän i utlandsförsamlingarna skall delta i biskopsval i Visby stift men stannat för att inte föreslå detta. Utredningen, som utgått från ett deltagande av samtliga präster i utlandsförsamlingarna och motsvarande antal elektorer, har därför inte haft anledning att beröra den praktiska frågan om det nu aktuella förslaget om ett något mer begränsat deltagande i biskopsvalet i stiftet. En tydlig remissopinion förordar emellertid att deltagande i valet regleras på i princip samma sätt som för präster och församlingar i övrigt vid biskopsval i ett stift.

Nuvarande biskopen i Visby stift går i pension den 31 juli 2003. Stiftet har fattat beslut om datum för provval och val av ny biskop men är enligt vad Kyrkostyrelsen erfarit beredd att anpassa tidtabellen för biskopsvalet till vad Kyrkomötet kan komma att besluta om utlandsförsamlingarnas delaktighet i valet. Enligt Kyrkostyrelsens uppfattning bör utlandsförsamlingarna och dess präster få möjlighet att delta i detta biskopsval och det kan anses vara en direkt följd av att utlandsförsamlingarna inordnas i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur. Legitimiteten i tillsynen över utlandsförsamlingarnas verksamhet ökar självklart om dessa haft möjlighet att påverka biskopsvalet.

Kyrkostyrelsen är medveten om att det kan invändas att flera principiellt viktiga frågor om församlingstillhörigheten hos dem som verkar i utlandsförsamlingarna inte är lösta. Ett deltagande i biskopsval fullt ut får därför anstå tills större klarhet skapats kring tillhörighetsfrågorna m.m. Det framlagda förslaget tillgodoser dock det medinflytande som motiveras av vad Kyrkostyrelsen anfört ovan.

Enligt 8 kap. 13 § kyrkoordningen har domkapitlets ledamöter rösträtt vid biskopsval i stiftet. För tydlighetens skull understryker Kyrkostyrelsen att samtliga nio ledamöter i domkapitlet i Visby – så som Kyrkostyrelsen i denna skrivelse föreslår att detta domkapitlet skall vara sammansatt – omfattas av denna bestämmelse.

Ekonomiska konsekvenser

Följande bedömning görs av tillkommande kostnader vid beslut om överförande av biskoplig tillsyn och domkapitelsfunktion för Svenska kyrkan i utlandet till biskopen och domkapitlet i Visby.

Resor för biskopen till SKUT-nämndens sammanträden borde ligga i schablonnivå med den ledamot i nämnden som då utgår. Visitations- och besöksresor har redan i utredningen beräknats till en extra kostnad av 70 000 kronor.

Utredningen förutsatte en kanslikostnad för extra assistens på kansliet i Visby på 300 000 kronor, vilket innebar del av kanslitjänst. Med förminskat förslag torde kostnaden bli lägre och är beroende på om beloppet skall kompensera stiftskansli och domkapitel eller om detta redan ligger i befintligt stiftsbidrag. Det är dock rimligt att anta att expeditions- och kontorskostnader stiger med 50 000 kronor. Biskopens kostnad är redan finansierad av nationella medel.

Beträffande domkapitlets sammanträden medför ökningen av antalet ledamöter från sju till nio ökade kostnader. Kostnaden beräknas till 15–18 000 kronor per sammanträde. Utökad sammanträdestäthet torde inte erfordras till följd av utlandsuppgifterna utan dessa ärenden handläggs vid ordinarie sammanträden enligt plan eller vid behov genom per capsulam-beslut. I den mån biträde av handläggare från kyrkokansliet behövs på plats vid domkapitlets sammanträden uppkommer reskostnader.

Den totala tillkommande kostnaden per år beräknas till 300 000 kronor.

Ändringar i kyrkoordningen med anledning av förslagen rörande tillsyns- och främjandefunktionerna för utlandsförsamlingarna

Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen

Med hänvisning till de förslag som läggs fram i denna skrivelse föreslår Kyrkostyrelsen i fråga om kyrkoordningen

dels att 7 kap. 1 och 7 §§, 9 kap. 2 a, 10 och 19 §§, 10 kap. 6 §, 12 kap. 9 §, 31 kap. 16 §, 32 kap. 16 §, 34 kap. 13 §, 36 kap. 2 och 6 §§, 57 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf 57 kap. 7 a § av följande lydelse,

dels att det skall införas en ny rubrik närmast före nya 57 kap. 7 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 § Stiftsfullmäktige beslutar i principiella ärenden och i ärenden som på annat sätt är av större vikt, främst

1. mål och riktlinjer för verksamheten,
2. budget, kyrkoavgift och andra viktiga ekonomiska frågor,
3. stiftsstyrelsens och nämndernas organisation och verksamhetsformer,
4. val av ledamöter och ersättare i stiftsstyrelse och nämnder,
5. val av revisorer och revisorsersättare,
6. grunderna för ekonomiska förmåner åt förtroendevalda, och
7. årsredovisning och ansvarsfrihet.

Stiftsfullmäktige beslutar också i andra frågor som anges i kyrkoordningen.

Fullmäktige beslutar också i andra frågor som anges i kyrkoordningen.

Stiftsfullmäktige i Visby stift beslutar inte i frågor rörande utlandskyrkan.

7 § Stiftsstyrelsen skall främja församlinglivet i stiftet och verka för dess utveckling.

Stiftsstyrelsen i Visby stift har inga uppgifter i fråga om utlandskyrkan.

9 kap.

2 a § Ledamoten som är eller har varit ordinarie domare deltar i domkapitlets överläggningar i alla ärenden men har rösträtt endast vid handläggningen av ärenden enligt 5 § andra stycket.

2 a § Domkapitlet i Visby stift skall bestå av följande ledamöter:

1. biskopen, som är ordförande,
2. domprosten, som är vice ordförande,
3. en ledamot som är anställd som präst eller diakon i stiftet eller i någon av stiftets församlingar i Sverige,
4. en ledamot som är präst eller diakon samt är eller har varit anställd i utlandskyrkan,
5. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
6. fyra övriga ledamöter.

Ledamöterna som avses i första stycket 5 och 6 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetshinder och uppdragets upphörande skall tillämpas för dessa.

För biskopen och domprosten som ledamot utses en gemensam ersättare som skall vara präst i stiftet eller i någon av stiftets församlingar i Sverige. För var och en av ledamöterna som avses i första stycket 3–5 utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav som ledamoten. För de övriga ledamöterna utses fyra ersättare.

10 § Valet av den ledamot och de ersättare som skall vara präst eller diakon äger rum vid ett gemensamt möte med stiftets präster och diakoner med biskopen som valförrättare. Därvid röstar prästerna och diakonerna gemensamt fram ledamoten och ersättarna.

10 § Valet av den ledamot eller de ledamöter och de ersättare som skall vara präst eller diakon äger rum vid ett gemensamt möte med stiftets präster och diakoner med biskopen som valförrättare. Därvid röstar prästerna och diakonerna gemensamt fram ledamoten eller ledamöterna och ersättarna.

Vid valet i Visby stift av de ledamöter och ersättare som skall vara präst eller diakon avger de präster och diakoner som är anställda som präster respektive diakoner i utlandskyrkan och som inte deltar i det gemensamma mötet sina röster

innan mötet äger rum. Biskopen beslutar hur denna förhandsröstning skall gå till.

19 § De ledamöter som avses i 1 § första stycket 4 och 5 och 2 § första stycket 5 och 6 och deras ersättare väljs av det nyvalda stiftsfullmäktige *för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum.*

19 § De ledamöter som avses i 1 § första stycket 4 och 5 och 2 § första stycket 5 och 6 och deras ersättare väljs av det nyvalda stiftsfullmäktige.

Vid valet av domkapitel i Visby stift gäller bestämmelserna i första stycket den ledamot som avses i 2 a § första stycket 4 och den ledamotens ersättare samt tre av de ledamöter som avses i 2 a § första stycket 6 och deras ersättare. En av de ledamöter som avses i första stycket 6 och den ledamotens ersättare väljs av Kyrkomötet.

Ledamöterna och deras ersättare väljs för fyra år räknat från och med den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum.

10 kap.

6 § För samordning, planering och utveckling skall det finnas följande nämnder:

1. Nämnden för internationell mission och diakoni, med särskilt ansvar för insatserna rörande internationell mission och diakoni.
2. Nämnden för kyrkolivets utveckling, med särskilt ansvar för de kyrkliga grundutbildningarna och för stödjande av stiftens arbete.
3. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med särskilt ansvar *för arbetet bland svenskar i andra länder.*

6 § För samordning, planering och utveckling skall det finnas följande nämnder:

1. Nämnden för internationell mission och diakoni, med särskilt ansvar för insatserna rörande internationell mission och diakoni.
2. Nämnden för kyrkolivets utveckling, med särskilt ansvar för de kyrkliga grundutbildningarna och för stödjande av stiftens arbete.
3. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med särskilt ansvar *att främja församlinglivet i utlandsförsamlingarna och i de verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser. Nämnden beslutar vilka utlandsförsamlingar och andra verksamheter som skall tillhöra Svenska kyrkan.*

12 kap.

9 § Nämnden för internationell mission och diakoni består av elva ledamöter, som väljs av Kyrkomötet. I nämnden skall en av ledamöterna vara biskop.

Nämnden för kyrkolivets utveckling och *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* består av *vardera* nio ledamöter, som väljs av Kyrkomötet.

Nämnden för kyrkolivets utveckling består av nio ledamöter, som väljs av Kyrkomötet.

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet består av biskopen i Visby stift och åtta ledamöter, som väljs av Kyrko-

mötet.

För ledamöterna i respektive nämnd väljer Kyrkomötet lika många ersättare.

31 kap.

16 § Frågor om behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst enligt 11–12 §§ prövas enligt följande:

1. präster som har anställning som präst i ett stift	domkapitlet i det stiftet	1. präster som har anställning som präst i ett stift	domkapitlet i det stiftet
2. präster som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå	Domkapitlet i Uppsala stift	2. präster som är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Visby stift
3. övriga präster, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet	3. präster som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå och som inte är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Uppsala stift
4. övriga präster	Domkapitlet i Uppsala stift	4. övriga präster, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet
		5. övriga präster	Domkapitlet i Uppsala stift

32 kap.

16 § Frågor om behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst enligt 11–12 §§ prövas enligt följande:

1. diakoner som har anställning som diakon i ett stift	domkapitlet i det stiftet	1. diakoner som har anställning som diakon i ett stift	domkapitlet i det stiftet
2. diakoner som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå	Domkapitlet i Uppsala stift	2. diakoner som är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Visby stift
3. övriga diakoner, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet	3. diakoner som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå och som inte är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Uppsala stift
4. övriga diakoner	Domkapitlet i Uppsala stift	4. övriga diakoner, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet
		5. övriga diakoner	Domkapitlet i Uppsala stift

34 kap.

13 § När ansökningstiden för en ledigförklarad befattning som kyrkoherde, komminister, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt gått ut skall kyrkorådet, pastoratsnämnden eller stiftsstyrelsen översända ansökningshandlingarna och platsannonsern till domkapitlet.

13 § När ansökningstiden för en ledigförklarad befattning som kyrkoherde, komminister, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt gått ut skall kyrkorådet, *kyrkonämnden*, pastoratsnämnden eller stiftsstyrelsen översända ansökningshandlingarna och platsannonsern till domkapitlet.

Efter beslut om behörighet skall domkapitlet med eget yttrande över de behöriga sökandena överlämna handlingarna till den som har att besluta om tillsättningen.

Domkapitlet skall underrätta de sökande om beslutet i behörighetsfrågan och om skälen för detta.

Vid tillsättning av befattning som präst i utlandskyrkan skall skyldigheten att översända handlingar till domkapitlet gälla Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet.

36 kap.

2 § Inom Svenska kyrkan finns också de icke-territoriella församlingar som framgår av 35 kap.

2 § Inom Svenska kyrkan finns också de icke-territoriella församlingar som framgår av 35 kap. *samt utlandsförsamlingar och verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan.*

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet beslutar enligt 10 kap. 6 § vilka församlingar och verksamheter i utlandet som hör till utlandskyrkan.

Församlingarna och verksamhetsplatserna inom utlandskyrkan måste tillämpa bestämmelserna i kyrkoordningen bara om det är särskilt angivet.

6 § Inom Svenska kyrkan finns det tretton stift. Dessa är Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lunds, Göteborgs, Karlstads, Härnösands, Luleå, Visby och Stockholms stift.

Stiftsindelningen skall omfatta hela landet.

Till Visby stift hör även utlandsförsamlingarna och den verksamhet som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.

57 kap.

1 § Biskopen och domkapitlet skall ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och samfundigheter samt över verksamheten i stiftet. I tillsynen ingår

1. råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, dels i rättsliga frågor,
2. utfärdande av församlingsinstruktion enligt 5–7 §§,
3. biskopens visitationer enligt 8 kap. 2 §,
4. granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften,
5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 31 kap. 11 och 12 §§ och 32 kap. 11 och 12 §§,
6. befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 §, och
7. beslutsprövning enligt 8–18 §§.

Vad som sägs i första stycket 7 skall inte tillämpas på utlandsförsamlingar och verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.

Församlingsinstruktioner för utlandskyrkan

7 a § För församlingar inom utlandskyrkan skall en församlingsinstruktion utarbetas av kyrkoherden och styrelsen i församlingen i samråd med domkapitlet i Visby. Innan den utfärdas skall den godkännas av församlingens styrelse och kyrkoherde och Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skall ges tillfälle att yttra sig.

För verksamhet på en plats inom utlandskyrkan där det inte finns någon församling utarbetas församlingsinstruktionen av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet och kyrkoherden i samråd med domkapitlet i Visby stift. Innan den utfärdas skall den godkännas av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet och kyrkoherden var för sig.

Församlingsinstruktioner för utlandskyrkan skall innehålla det som anges i 5 § 2 och 4.

En församlingsinstruktion för en församling inom utlandskyrkan får utfärdas av domkapitlet i Visby stift. Den är därefter bindande för församlingen eller verksamhetsplatsen.

Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en församling får väckas av församlingens styrelse, kyrkoherden eller domkapitlet. Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en verksamhetsplats får väckas av Nämnden för

Svenska kyrkan i utlandet, kyrkoherden eller domkapitlet. En ändring godkänns och utfärdas på samma sätt som instruktionen.

1. Detta beslut träder i kraft den 1 november 2002 med undantag för bestämmelserna i 10, 12 och 36 kap. vilka träder i kraft omedelbart när Kyrkomötet har fattat sitt beslut.

2. När den ledamot i Domkapitlet i Visby stift som avses i 9 kap. 2 a § 4 och den ledamotens ersättare skall väljas första gången har endast den som är anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan rösträtt. Valet avser tiden till och med den 31 december 2005.

3. Kyrkomötet skall vid sammanträdet i oktober 2002 välja en ledamot och ersättare i domkapitlet i Visby stift enligt 9 kap. 19 § för tiden till och med den 31 december 2005.

4. Åren 2002–2005 gäller följande särskilda bestämmelser vid val av biskop i Visby stift.

Utöver vad som anges i 8 kap. har följande personer rösträtt:

1. åtta elektorer som är präster anställda i utlandskyrkan,
2. åtta elektorer som inte är präster valda av församlingarna inom utlandskyrkan, och
3. ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan.

Elektorerna skall representera utlandskyrkan i olika delar av världen. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet beslutar efter samråd med stiftsstyrelsen i Visby stift hur valet av elektorer och ersättare för dessa går till.

De elektorer som inte är präster skall tillhöra Svenska kyrkan och någon av församlingarna inom utlandskyrkan.

Stiftsstyrelsen i Visby stift beslutar hur elektorer och ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet får utöva sin rösträtt.

Kommentarer till Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende utlandskyrkan

7 kap. 1 §

Utlandskyrkans församlingar och verksamhetsplatser hör enligt de föreslagna bestämmelserna i 36 kap. 6 § tredje stycket till Visby stift. Det skall dock inte vara en uppgift för Visby stift att svara för främjande av församlingslivets utveckling inom utlandskyrkan. Detta klargörs genom bestämmelsen i 1 § om att stiftsfullmäktige inte beslutar i några frågor avseende utlandskyrkan.

7 kap. 7 §

Av samma skäl som gäller för stiftsfullmäktige har inte heller stiftsstyrelsen i Visby stift de uppgifter i relation till utlandskyrkans församlingar och verksamhetsplatser som annars tillkommer stiftsstyrelserna. Det är endast på en punkt som stiftsstyrelsen i Visby har ansvaret för en uppgift av direkt betydelse för utlandskyrkan. Det gäller genomförandet av biskopsvalet enligt vad som framgår av punkt fyra i införandebestämmelserna.

9 kap. 2 a §

Domkapitlet i Visby stift har uppgifter avseende samtliga församlingar, präster och diakoner som hör till stiftet. Det gäller alltså såväl församlingar som präster på Gotland som i utlandskyrkan. Detta bör få konsekvenser för domkapitlets sammansättning. Utöver vad som gäller för övriga domkapitel – bortsett från Uppsala stifts domkapitel – finns en ytterligare ledamot som är präst eller diakon i utlandskyrkan. För att upprätthålla balansen mellan ledamöter som har uppdrag inom kyrkans vigningstjänst och övriga ledamöter skall Visby domkapitel ha fyra övriga ledamöter.

9 kap. 10 §

Vid valet av domkapitel i Visby stift skall det utses två ledamöter som är präst eller diakon. Det har medfört att det i paragrafens första stycke behöver anges att valet av dem som skall vara präst eller diakon kan avse en eller flera ledamöter.

Förslaget innebär att samtliga röstberättigade skall utgöra en valkorporation vid valet av präst- eller diakonledamot i Visby stift. De som är anställda som präster och diakoner inom landet och de som är anställda i utlandskyrkan röstar gemensamt fram samtliga präst- och diakonledamöter och ersättare. De måste därvid naturligtvis för att rösterna skall vara giltiga rösta på personer som uppfyller de angivna kvalifikationskraven. Övergångsvis – införandebestämmelsernas andra punkt – föreslås dock en särskild ordning vid valet för innevarande mandatperiod. Endast de som nu är anställda som präster och diakoner i utlandskyrkan kan övergångsvis delta i valet av den ledamot som skall vara eller ha varit anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan. Det kan inte förutsättas att alla präster och diakoner anställda i utlandskyrkan har samma möjlighet att delta i det möte vid vilket valet äger rum som de som är anställda inom landet. De utlandsanställda behöver därför ha möjlighet att brevrösta. Biskopen har det övergripande ansvaret för genomförandet av valet av ledamöter som skall vara präst eller diakon. Biskopen får därför även avgöra hur förhandsröstningen skall gå till.

9 kap. 19 §

Stiftsfullmäktige i Visby stift har inga uppgifter avseende utlandskyrkan. Utlandsförsamlingarna är inte heller delaktiga i valet av ledamöter i stiftsfullmäktige. Utlandskyrkan är emellertid en angelägenhet för Svenska kyrkan som helhet och den nationella nivån. För att markera detta bör den nya fjärde ledamöter av de övriga ledamöterna i domkapitlet i Visby stift utses av Kyrkomötet.

10 kap. 6 §

Nämndens huvuduppgift bör ändras så att den i relation till utlandskyrkans församlingar och verksamheter har motsvarande uppgift som gäller för en stiftsstyrelse i fråga om stiftets församlingar, nämligen att främja församlingslivet.

Det måste av flera skäl vara klart vilka församlingar och andra verksamheter som tillhör Svenska kyrkan. Det är bland annat av betydelse för att veta när kyrkoordningens bestämmelser om utlandskyrkan är tillämpliga. Det bör vara en uppgift för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet att fatta beslut om detta. Genom de föreslagna bestämmelserna om i kraftträdande kan den av 2002 års kyrkomöte nyvalda nämnden fatta ett sådant beslut. Detta krävs för att det så snart som möjligt skall vara gå att genomföra biskopsvalet i Visby stift på det sätt som föreslås i denna skrivelse.

12 kap. 9 §

I och med att Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet får en delvis motsvarande ställning och uppgifter som en stiftsstyrelse bör en av nämndens ledamöter vara biskopen i Visby stift. Därmed hålls tillsynsuppgiften och främjandansvaret ihop. I likhet med vad som gäller för övriga nämnder på den nationella nivån liksom för Kyrkofondens styrelse utser Kyrkomötet ordförande i nämnden (12 kap. 10 §).

31 kap. 16 § och 32 kap. 16 §

Domkapitlet i Visby stift skall ha tillsyn över de präster och diakoner som är anställda i utlandskyrkan. Präster verksamma inom utlandskyrkan anställs alltid av Svenska kyrkan på nationell nivå genom Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Även annan utsänd personal är anställd av Svenska kyrkan på nationell nivå. Det kan tänkas att någon som är präst kan vara verksam inom utlandskyrkan utan att vara anställd som präst. Det kan också finnas diakoner som är anställda av en utlandsförsamling. Även för sådana präster och diakoner bör frågor om behörighet att utöva uppdraget som präst respektive diakon prövas av Domkapitlet i Visby stift och inte – vilket annars skulle vara fallet – av Domkapitlet i Uppsala stift.

Med ”präster/diakoner verksamma inom utlandskyrkan” avses de präster och diakoner som tjänstgör i församlingar och verksamheter utomlands. De präster som är anställda i kyrkokansliet och arbetar med frågor som avser utlandskyrkan hör inte till denna kategori.

34 kap. 13 §

Präster i utlandskyrkan anställs på Svenska kyrkans nationella nivå genom Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Nämnden blir därmed det organ som har att skicka in handlingar till domkapitlet för behörighetsprövning och yttrande när en präst skall anställas.

36 kap. 2 §

Vad som i kyrkoordningen avses med utlandskyrkan framgår av bestämmelserna i 2 §. Det är de församlingar och verksamheter som Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med stöd av bestämmelserna i 10 kap. 6 § har beslutat skall tillhöra Svenska kyrkan.

Åtminstone i detta skede är det inte avsikten att kyrkoordningen annat än i begränsad utsträckning skall gälla för församlingar och verksamhetsplatser inom utlandskyrkan. Detta framgår av bestämmelserna i 2 § sista stycket. En präst i Svenska kyrkan som är verksam inom utlandskyrkan är dock på samma sätt som alla övriga präster – oavsett om de är anställda i Svenska kyrkan eller inte – bundna av kyrkoordningens bestämmelser i utövandet av sitt uppdrag inom kyrkans vignings-tjänst. Det gäller t.ex. beträffande bestämmelserna i 31 kap. om uppdraget som präst och skyldigheten att följa Svenska kyrkans ordning i fråga om gudstjänster och kyrkliga handlingar. Motsvarande gäller beträffande en diakon.

36 kap. 6 §

Skälen för förslaget att utlandsförsamlingarna och de andra verksamhetsplatserna skall höra till utlandskyrkan har behandlats i de allmänna motiveringarna. Som en följd av att församlingarna och verksamhetsplatserna hör till stiftet omfattas dessa av biskopens i Visby stift uppgifter enligt 8 kap. 1 § och uppgiften att visitera stiftets

församlingar enligt 8 kap. 2 §. Kopplingen till Visby stift medför också att den tillsyn som åvilar biskop och domkapitel enligt 57 kap. 1 § även avser utlandskyrkan. Tillämpning av bestämmelserna i 9 kap. 12 § om rösträtt vid valet av de ledamöter i domkapitlet som skall vara präst eller diakon är också beroende av att utlandsförsamlingarna tillhör Visby stift.

57 kap. 1 §

Utlandskyrkan skall som huvudregel omfattas av tillsyn i de former som gäller för församlingar i Sverige. Med hänsyn till att en sådan ordning kan komma att kollidera med de lagar som gäller i respektive verksamhetsland föreslås dock att någon beslutsprövning inte skall kunna ske.

57 kap. 7 a §

I kyrkoordningen och när den införts har stor vikt fästs vid församlingsinstruktionen. Den är ett instrument för stiftets tillsyn men har även betydelse för den lokala församlingens överväganden om hur den skall fullgöra sin grundläggande uppgift och som en utgångspunkt för verksamhetsplanering. Som en del i det beslut som avser främjande- och tillsynsfunktionerna avseende utlandskyrkan bör även tas in bestämmelser i kyrkoordningen om församlingsinstruktioner för utlandskyrkan. Det innebär att varje församling, respektive där församling saknas, skall finnas en församlingsinstruktion som omfattar punkterna 2 och 4 i kyrkoordningens 57 kap. 5 §. Enligt utredningsförslaget skulle även punkterna 1 och 5 i den nämnda paragrafen finnas med i församlingsinstruktioner för utlandskyrkan och dess verksamhetsplatser. När det inte sker en anpassning till kyrkoordningen i den omfattning som utredningen föreslog, är det naturligt att begränsa församlingsinstruktionens omfattning. Det mest centrala i den är det som anges i 57 kap. 5 § 2, nämligen ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift.

En församlingsinstruktion skall utarbetas av kyrkoherden och församlingens styrelse i samråd med domkapitlet. Den får utfärdas av domkapitlet efter godkännande av församlingens styrelse och kyrkoherde var för sig. Med hänsyn till det ansvar som enligt förslagen i denna skrivelse skall tillkomma Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet är det nödvändigt att denna får tillfälle till yttrande över församlingsinstruktionen innan den utfärdas av domkapitlet. Det får förutsättas att det finns kontakter mellan nämnden och församlingen innan det yttrandet avges, så att det så långt möjligt finns en samsyn om församlingsinstruktionen utformning och innehåll. På verksamhetsorter där det inte finns någon församling med en styrelse ersätts denna av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet.

Införandebestämmelserna

Punkt 1

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet behöver kunna fatta vissa beslut så snart som möjligt efter det att Kyrkomötet beslutat de föreslagna ändringarna i kyrkoordningen. Det gäller sådant som är av betydelse för att biskopsvalet i Visby stift skall kunna genomföras så snart som möjligt. Därför behöver bestämmelserna i 10 och 12 kap. om Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet träda i kraft omedelbart så att denna kan fullgöra sina uppgifter. Vidare måste det fattas beslut enligt de föreslagna nya bestämmelserna i 36 kap. om vilka församlingar som tillhör utlandskyrkan för att det skall vara möjligt att sätta i gång med valet av elektor

enligt punkt 4 i införandebestämmelserna. Därför bör även de nya bestämmelserna i 36 kap. träda i kraft omedelbart när Kyrkomötet har fattat sitt beslut.

Punkt 2

Enligt de föreslagna ändringarna i 9 kap. skall domkapitlet i Visby ha en delvis annan sammansättning än övriga domkapitel. En ledamot och ersättare skall vara eller ha varit anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan och en av de övriga ledamöterna och ersättarna skall utses av Kyrkomötet. När en präst- eller diakonledamot och ersättare skall utses första gången bör endast de som är anställda som präster och diakoner i utlandskyrkan vara röstberättigade eftersom övriga präster och diakoner anställda i Visby stift och dess församlingar redan har valt ledamöter och ersättare i domkapitlet för den mandatperiod som nu är aktuell.

Punkt 3

För att domkapitlet i Visby stift skall få den föreslagna nya sammansättningen behöver Kyrkomötet vid sammanträdet i oktober 2002 utse en ledamot och en ersättare i enlighet med de nya bestämmelserna i 9 kap. 19 § andra stycket.

Punkt 4

Som framgår av Kyrkostyrelsens överväganden och förslag föreslås en tillfällig reglering som gör det möjligt för prästerna i utlandsförsamlingarna, ett motsvarande antal lekmanaelektorer från utlandsförsamlingarna och ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet att delta i valet av biskop i Visby stift. Prästerna i utlandskyrkan är inte anställda av församlingarna utan av Svenska kyrkan på nationell nivå. Därför behöver det finnas särskilda bestämmelser om dessa prästers delaktighet i valet av biskop i Visby stift.

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet får i förhållande till utlandskyrkans församlingar delvis samma uppgifter som en stiftsstyrelse annars har. På ett motsvarande sätt som stiftsstyrelsens ledamöter ges ledamöterna i nämnden rösträtt vid val av biskop i Visby stift.

Antalet röstberättigade från det nuvarande Visby stift kan beräknas vara drygt 90 personer. Om samtliga mer än 30 präster anställda i utlandskyrkan och ett motsvarande antal elektorer utsedda av utlandsförsamlingarna ges rösträtt skulle det medföra att utlandskyrkan skulle få ett större inflytande över biskopsvalet än vad som i nuläget bedöms motiverat. Därför föreslås att såväl prästerna som församlingarna får utse ett mer begränsat antal elektorer.

Införandebestämmelserna behöver inte belastas med detaljerade regler för hur elektorerna skall utses. Det kan överlämnas till Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med dess kännedom om utlandsverksamheten att närmare besluta hur valet av elektorer skall gå till. Enligt bestämmelserna i 8 kap. är det stiftsstyrelsen som ansvarar för genomförande av biskopsval. Det behöver därför ske ett samråd mellan nämnden och stiftsstyrelsen i Visby stift beträffande elektorsvalet.

Det är viktigt att de som utses till elektorer inte kommer enbart från en viss region eller del av utlandskyrkan. Därför anges att de skall representera utlandskyrkan i olika delar av världen. Det finns inga bestämmelser som anger att de som tillhör en utlandsförsamling måste tillhöra Svenska kyrkan. Det bör dock inte vara andra personer än sådana som tillhör Svenska kyrkan som väljer biskop och därför föreslås att detta skall anges särskilt liksom att det skall vara fråga om elektorer som själva tillhör en utlandsförsamling.

Inte heller i fråga om hur de tillkommande röstberättigade skall utöva sin rösträtt behöver införandebestämmelserna innehålla detaljregler. När det gäller genomförandet av det direkta biskopsvalet måste det dock vara ett organ som har ansvaret för detta. Som en följd av bestämmelserna i 8 kap. om stiftsstyrelsens ansvar för biskopsval föreslås att stiftsstyrelsen i Visby stift beslutar hur elektorerna och ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet får utöva sin rösträtt.

Instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet

Behov av vissa följdändringar i instruktionen

I SKUT-utredningen återfinns ett förslag till instruktion för – med utredningens terminologi – Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet. Detta förslag har innehållsligt inte mött några invändningar vid remissbehandlingen. Kyrkostyrelsens förslag till ny instruktion för nämnden överensstämmer så gott som helt med utredningens förslag till instruktion för styrelsen. På ett par punkter har gjorts justeringar av redaktionell karaktär.

Förslaget bygger på den instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet som beslutades av 1999 års kyrkomöte (SvKB 1999:10). Av 1 § i den nya instruktionen framgår att utöver de uppgifter som finns i instruktionen innehåller även kyrkoordningen vissa bestämmelser om den verksamhet som nämnden ansvarar för. Härtill anges i den nya instruktionens 3 § främjande av arbetet i utlandskyrkan som nämndens övergripande uppgift. Detta står inte i nuvarande instruktion. I övrigt är de uppgifter som anges i den nya instruktionen samma som i den hittills gällande. I den nya instruktionen finns inte längre några särskilda bestämmelser om budget och verksamhetsberättelse. Bestämmelserna i gällande instruktion på dessa områden utgår från tidigare förhållanden som inte längre är tillämpliga. Det har även gjorts vissa förenklingar i den formella regleringen av styrelsens organisation. På de sistnämnda punkterna har motsvarande ändring redan beslutats av Kyrkomötet 2001 i instruktionerna för Nämnden för kyrkolivets utveckling och Nämnden för internationell mission och diakoni.

Kyrkostyrelsens förslag till Instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet

Som en konsekvens av förslagen i denna skrivelse föreslås Kyrkomötet besluta att Instruktionen för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skall ha följande lydelse.

Inledande bestämmelser

- 1 § Nämnden ansvarar självständigt för verksamhetens omfattning och inriktning i enlighet med vad som föreskrivits i kyrkoordningen och i denna instruktion.
- 2 § Nämnden beslutar självständigt om användningen av för nämnden ändamålsdestinerade resurser.

Nämnden får också självständigt disponera de anslag som har blivit anvisade för nämndens verksamhet.

Uppgifter

3 § Nämnden har som uppgift att främja arbetet i utlandsförsamlingarna och i de verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.

Härvid har nämnden uppdraget

att tillse att Svenska kyrkan bedriver verksamhet på platser där det finns ett betydande antal svenska sjömän, turister och/eller utlandssvenskar samt i anslutning härtill ansvara för förekommande lokala ekumeniska kontakter,

att ansvara för Svenska kyrkans samarbete med motsvarande organ på ett nordiskt och internationellt plan,

att ansvara för Svenska kyrkans samarbete med Handelsflottans kultur- och fritidsråd,

att i samverkan med Svenska kyrkans övriga utrikesorgan utveckla ekumeniska och internationella kontakter,

att genom sina ombud och på annat sätt förmedla kunskap till församlingar och enskilda om nämndens verksamhet,

att svara för rekrytering och utbildning av den utlandsbaserade personalen inom nämndens ansvarsområde,

att samla in och fördela medel för den verksamhet som bedrivs inom nämndens ansvarsområde, och

att främja jämställdheten mellan kvinnor och män inom nämndens ansvarsområde.

Organisation

4 § Nämnden skall i en arbetsordning eller i särskilda beslut meddela de ytterligare bestämmelser som behövs om nämndens organisation och formerna för nämndens verksamhet.

Sekreterare

5 § Sekreterare i nämnden är den chef inom kyrkokansliet till vars ansvarsområde nämndens verksamhet hör.

Sekreteraren får uppdra åt någon annan att fullgöra sekreterarens uppgifter i nämnden.

Ärendenas handläggning

6 § Nämnden är beslutsför när ordföranden eller, vid förhinder för honom eller henne, en vice ordförande och minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

7 § Om ett ärende är så brådskande att nämnden inte hinner sammanträda för att behandla det, får ordföranden ensam avgöra ärendet, om det inte är av principiell karaktär. Ett sådant beslut skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

8 § Nämnden får i en arbetsordning eller i särskilda beslut lämna över till en eller flera ledamöter eller till någon som tjänstgör på kyrkokansliet att avgöra ärenden som är det slaget att de inte behöver prövas av nämnden.

Avvikande mening

- 9 § Sekreteraren har rätt att få en avvikande mening antecknad till protokollet.
Anmälan om avvikande mening skall göras innan sammanträdet avslutas och, om den utvecklas närmare, avfattas skriftligen och lämnas senast när protokollet justeras.

Närvarorätt

- 10 § Rätt att delta i nämndens överläggningar men inte i besluten har alltid sekreteraren eller den han eller hon satt i sitt ställe, och föredragande eller sakkunniga som har kallats av nämnden för behandling av ärendet.

Nämndens beslut

- 11 § För varje beslut skall det finnas en handling som visar
- dagen för beslutet,
 - beslutets innehåll,
 - vem som har fattat beslutet, och
 - vem som har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Detta beslut träder i kraft den 1 november 2002, varvid Kyrkomötets beslut om Instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet (SvKB 1999:10) upphör att gälla.

Kyrkostyrelsens fortsatta beredningsarbete

Kyrkostyrelsen avser att under mandatperioden återkomma till Kyrkomötet med en redovisning av det fortsatta beredningsarbetet med anledning av SKUT-utredningen.

Bilaga 1: Förslag till ändringar i kyrkoordningen, arbetsordningen för Kyrkomötet och i ersättningsstadga samt förslag till instruktion för Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet med anledning av reservationer

Förslag till ändringar i kyrkoordningen i enlighet med reservation 3

Kyrkomötet föreslås besluta i fråga om kyrkoordningen

dels att 7 kap. 1 och 7 §§, 9 kap. 2 a, 10 och 19 §§, 10 kap. 6 §, 12 kap. 4, 9, 11, 12 och 13 §§, 31 kap. 16 §, 32 kap. 16 §, 33 kap. 9 §, 34 kap. 13 §, 36 kap. 2 och 6 §§ och 57 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas fyra nya paragrafer, 10 kap. 5 a §, 12 kap. 8 a och 13 a §§ och 57 kap. 7 a §, av följande lydelse,

dels att det skall införas en ny rubrik närmast före nya 57 kap. 7 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 § Stiftsfullmäktige beslutar i principiella ärenden och i ärenden som på annat sätt är av större vikt, främst

1. mål och riktlinjer för verksamheten,
2. budget, kyrkoavgift och andra viktiga ekonomiska frågor,
3. stiftsstyrelsens och nämndernas organisation och verksamhetsformer,
4. val av ledamöter och ersättare i stiftsstyrelse och nämnder,
5. val av revisorer och revisorsersättare,
6. grunderna för ekonomiska förmåner åt förtroendevalda, och
7. årsredovisning och ansvarsfrihet.

Stiftsfullmäktige beslutar också i andra frågor som anges i kyrkoordningen.

Fullmäktige beslutar också i andra frågor som anges i kyrkoordningen.

Stiftsfullmäktige i Visby stift beslutar inte i frågor rörande utlandskyrkan.

7 § Stiftsstyrelsen skall främja församlinglivet i stiftet och verka för dess utveckling.

Stiftsstyrelsen i Visby stift har inga uppgifter i fråga om utlandskyrkan.

9 kap.

2 a § *Ledamoten som är eller har varit ordinarie domare deltar i domkapitlets överläggningar i alla ärenden men har rösträtt endast vid handläggningen av ärenden enligt 5 § andra stycket.*

10 § *Valet av den ledamot och de ersättare som skall vara präst eller diakon äger rum vid ett gemensamt möte med stiftets präster och diakoner med biskopen som valförrättare. Därvid röstar prästerna och diakonerna gemensamt fram ledamoten och ersättarna.*

2 a § *Domkapitlet i Visby stift skall bestå av följande ledamöter:*

1. *biskopen, som är ordförande,*
2. *domprosten, som är vice ordförande,*
3. *en ledamot som är anställd som präst eller diakon i stiftet eller i någon av stiftets församlingar i Sverige,*
4. *en ledamot som är präst eller diakon samt är eller har varit anställd i utlandskyrkan,*
5. *en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och*
6. *fyra övriga ledamöter.*

Ledamöterna som avses i första stycket 5 och 6 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetshinder och uppdragets upphörande skall tillämpas för dessa.

För biskopen och domprosten som ledamot utses en gemensam ersättare som skall vara präst i stiftet eller i någon av stiftets församlingar i Sverige. För var och en av ledamöterna som avses i första stycket 3–5 utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav som ledamoten. För de övriga ledamöterna utses fyra ersättare.

10 § *Valet av den ledamot eller de ledamöter och de ersättare som skall vara präst eller diakon äger rum vid ett gemensamt möte med stiftets präster och diakoner med biskopen som valförrättare. Därvid röstar prästerna och diakonerna gemensamt fram ledamoten eller ledamöterna och ersättarna.*

Vid valet i Visby stift av de ledamöter och ersättare som skall vara präst eller diakon avger de präster och diakoner som är anställda som präster respektive diakoner i utlandskyrkan och som inte deltar i det gemensamma mötet sina röster innan mötet äger rum. Biskopen beslutar hur denna förhandsröstning skall gå till.

19 § De ledamöter som avses i 1 § första stycket 4 och 5 och 2 § första stycket 5 och 6 och deras ersättare väljs av det nyvalda stiftsfullmäktige *för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum.*

19 § De ledamöter som avses i 1 § första stycket 4 och 5 och 2 § första stycket 5 och 6 och deras ersättare väljs av det nyvalda stiftsfullmäktige.

Vid valet av domkapitel i Visby stift gäller bestämmelserna i första stycket den ledamot som avses i 2 a § första stycket 4 och den ledamotens ersättare samt tre av de ledamöter som avses i 2 a § första stycket 6 och deras ersättare. En av de ledamöter som avses i första stycket 6 och den ledamotens ersättare väljs av Kyrkomötet.

Ledamöterna och deras ersättare väljs för fyra år räknat från och med den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum.

10 kap.

5 a § Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet har som grundläggande uppgift att främja församlingslivet i utlandsförsamlingarna och i de verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser. Styrelsen beslutar vilka utlandsförsamlingar och andra verksamheter som skall tillhöra Svenska kyrkan.

- 6 § För samordning, planering och utveckling skall det finnas följande nämnder:
1. Nämnden för internationell mission och diakoni, med särskilt ansvar för insatserna rörande internationell mission och diakoni.
 2. Nämnden för kyrkolivets utveckling, med särskilt ansvar för de kyrkliga grundutbildningarna och för stödande av stiftens arbete.
3. *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med särskilt ansvar för arbetet bland svenskar i andra länder.*

12 kap.

4 § Kyrkostyrelsen får överlämna ärenden för handläggning till Kyrkofondens styrelse och till någon av de i 10 kap. 6 § angivna nämnderna. Sådant överlämnande får dock inte avse ärenden om bestämmelser som Kyrkostyrelsen enligt kyrkoordningen skall utfärda.

4 § Kyrkostyrelsen får överlämna ärenden för handläggning till Kyrkofondens styrelse, *till Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet* och till någon av de i 10 kap. 6 § angivna nämnderna. Sådant överlämnande får dock inte avse ärenden om bestämmelser som Kyrkostyrelsen enligt kyrkoordningen skall utfärda.

Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet
8 a § *Styrelsen för Svenska kyrkan i*

utlandet består av biskopen i Visby stift och åtta ledamöter, som väljs av Kyrkomötet. Biskopen är ordförande i styrelsen. För de valda ledamöterna och för biskopen skall Kyrkomötet välja nio ersättare. Kyrkomötet väljer också en eller två av ledamöterna att vara vice ordförande i styrelsen

9 § Nämnden för internationell mission och diakoni består av elva ledamöter, som väljs av Kyrkomötet. I nämnden skall en av ledamöterna vara biskop.

Nämnden för kyrkolivets utveckling och Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet består av vardera nio ledamöter, som väljs av Kyrkomötet.

För ledamöterna i respektive nämnd väljer Kyrkomötet lika många ersättare.

11 § Ledamöterna och ersättarna i Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse och nämnderna väljs av Kyrkomötet vid det första sammanträdet under mandatperioden. Valen gäller till dess att Kyrkomötet har hållit nya val under nästa mandatperiod.

12 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse och nämnderna:
– 4 kap. 15 § första och andra styckena om fyllnadsval,
– 4 kap. 18 § om när sammanträdena skall hållas och
– 4 kap. 19 § om ersättarnas tjänstgöring.

13 § I fråga om jäv tillämpas bestämmelserna om kyrkofullmäktige i en församling i 3 kap. 21 och 22 §§ och i fråga om hur man fattar beslut tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§.

Vidare tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 39–41 §§ när det gäller hur protokollet skall föras och vad det skall innehålla.

Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse eller nämnderna.

11 § Ledamöterna och ersättarna i Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse, Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet och nämnderna väljs av Kyrkomötet vid det första sammanträdet under mandatperioden. Valen gäller till dess att Kyrkomötet har hållit nya val under nästa mandatperiod.

12 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse, Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet och nämnderna:
– 4 kap. 15 § första och andra styckena om fyllnadsval,
– 4 kap. 18 § om när sammanträdena skall hållas och
– 4 kap. 19 § om ersättarnas tjänstgöring.

13 § I fråga om hur man fattar beslut tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§ om kyrkofullmäktige i en församling. Vidare tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 39–41 §§ när det gäller hur protokollet skall föras och vad det skall innehålla.

Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse, Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet eller nämnderna.

13 a § I fråga om jäv tillämpas bestämmelserna om kyrkoråd i en församling i 4 kap. 22 §. Bestämmelserna om kyrkoråd skall då gälla Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse, Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet eller nämnderna.

Bestämmelserna om jäv gäller även anställda eller andra personer som på Kyrkostyrelsens, Kyrkofondens styrelses, Styrelsens för Svenska kyrkan i utlandet eller nämndernas uppdrag handlägger ett ärende.

31 kap

16 § Frågor om behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst enligt 11–12 §§ prövas enligt följande:

1 präster som har anställning som präst i ett stift	domkapitlet i det stiftet	1 präster som har anställning som präst i ett stift	domkapitlet i det stiftet
2. präster som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå	Domkapitlet i Uppsala stift	2. präster som är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Visby stift
3. övriga präster, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet	3. präster som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå och som inte är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Uppsala stift
4. övriga präster	Domkapitlet i Uppsala stift	4. övriga präster, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet
		5. övriga präster	Domkapitlet i Uppsala stift

32 kap.

16 § Frågor om behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 11–12 §§ prövas enligt följande:

1 diakoner som har anställning som diakon i ett stift	domkapitlet i det stiftet	1 diakoner som har anställning som diakon i ett stift	domkapitlet i det stiftet
2. <i>diakoner som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå</i>	<i>Domkapitlet i Uppsala stift</i>	2. <i>diakoner som är verksamma i utlandskyrkan</i>	<i>Domkapitlet i Visby stift</i>
3. <i>övriga diakoner, folkbokförda inom ett stifts område</i>	<i>domkapitlet i det stiftet</i>	3. <i>diakoner som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå och som inte är verksamma i utlandskyrkan</i>	<i>Domkapitlet i Uppsala stift</i>
4. <i>övriga diakoner</i>	<i>Domkapitlet i Uppsala stift</i>	4. <i>övriga diakoner, folkbokförda inom ett stifts område</i>	<i>domkapitlet i det stiftet</i>
		5. <i>övriga diakoner</i>	<i>Domkapitlet i Uppsala stift</i>

33 kap.

9 § Förutom det som anges i 5–8 §§ gäller följande valbarhetshinder för förtroendeuppdrag. Hindren gäller för alla kyrkligt anställda som har en tjänstgöringsgrad över 20 procent av heltid för sin befattning.

1. Den som är anställd i en församling är inte valbar till direkt eller indirekt valt kyrkoråd eller någon nämnd i denna församling. Om församlingen ingår i en samfällighet gäller detta vid val till kyrkonämnden eller någon annan nämnd i samfälligheten.	1. Den som är anställd i en församling är inte valbar till direkt eller indirekt valt kyrkoråd eller någon nämnd i denna församling. Om församlingen ingår i en samfällighet gäller detta <i>också</i> vid val till kyrkonämnden eller någon annan nämnd i samfälligheten.
2. Den som är anställd i en samfällighet är inte valbar till kyrkonämnden eller någon annan nämnd i denna samfällighet. Han eller hon är inte heller valbar till ett direkt eller indirekt valt kyrkoråd eller någon nämnd i en församling som ingår i samfälligheten om anställningen innefattar tjänstgöring i den församlingen.	
3. Den som är stiftsanställd är inte valbar till stiftsstyrelsen eller någon av stiftets nämnder.	
4. Den som är anställd på nationell nivå är inte valbar till Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse eller någon nämnd på nationell nivå.	4. Den som är anställd på nationell nivå är inte valbar till Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse, <i>Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet</i> eller någon nämnd på nationell nivå.

34 kap.

13 § När ansökningstiden för en ledigförklarad befattning som

13 § När ansökningstiden för en ledigförklarad befattning som

kyrkoherde, komminister, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt gått ut skall kyrkorådet, pastoratsnämnden eller stiftsstyrelsen översända ansökningshandlingarna och platsannonserna till domkapitlet.

kyrkoherde, komminister, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt gått ut skall kyrkorådet, *kyrkonämnden*, pastoratsnämnden eller stiftsstyrelsen översända ansökningshandlingarna och platsannonserna till domkapitlet.

Efter beslut om behörighet skall domkapitlet med eget yttrande över de behöriga sökandena överlämna handlingarna till den som har att besluta om tillsättningen.

Domkapitlet skall underrätta de sökande om beslutet i behörighetsfrågan och om skälen för detta.

Vid tillsättning av befattning som präst i utlandskyrkan skall skyldigheten att översända handlingar till domkapitlet gälla Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet.

36 kap.

2 § Inom Svenska kyrkan finns också de icke-territoriella församlingar som framgår av 35 kap.

2 § Inom Svenska kyrkan finns också de icke-territoriella församlingar som framgår av 35 kap. *samt utlandsförsamlingar och verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan.*

Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet beslutar enligt 10 kap 5 a § vilka församlingar och verksamheter i utlandet som hör till utlandskyrkan.

Församlingarna och verksamhetsplatserna inom utlandskyrkan måste tillämpa bestämmelserna i kyrkoordningen bara om det är särskilt angivet.

6 § Inom Svenska kyrkan finns det tretton stift. Dessa är Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lunds, Göteborgs, Karlstads, Härnösands, Luleå, Visby och Stockholms stift.

Stiftsindelningen skall omfatta hela landet.

Till Visby stift hör även utlandsförsamlingarna och den verksamhet som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.

57 kap.

1 § Biskopen och domkapitlet skall ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och samfälligheter samt över verksamheten i stiftet. I tillsynen ingår

1. råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, dels i rättsliga frågor,

2. utfärdande av församlingsinstruktion enligt 5–7 §§,

3. biskopens visitationer enligt 8 kap. 2 §,
4. granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften,
5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 31 kap. 11 och 12 §§ och 32 kap. 11 och 12 §§,
6. befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 §, och
7. beslutsprövning enligt 8–18 §§.

Vad som sägs i första stycket 7 skall inte tillämpas på utlandsförsamlingar och verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.

Församlingsinstruktioner för utlandskyrkan

7 a § För församlingar inom utlandskyrkan skall en församlingsinstruktion utarbetas av kyrkoherden och styrelsen i församlingen i samråd med domkapitlet i Visby. Innan den utfärdas skall den godkännas av församlingens styrelse och kyrkoherde och Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet skall ges tillfälle att yttra sig.

För verksamhet på en plats inom utlandskyrkan där det inte finns någon församling utarbetas församlingsinstruktionen av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet och kyrkoherden i samråd med domkapitlet i Visby stift. Innan den utfärdas skall den godkännas av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet och kyrkoherden var för sig.

Församlingsinstruktioner för utlandskyrkan skall innehålla det som anges i 5 § 2 och 4.

En församlingsinstruktion för en församling inom utlandskyrkan får utfärdas av domkapitlet i Visby stift. Den är därefter bindande för församlingen eller verksamhetsplatsen.

Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en församling får väckas av församlingens styrelse, kyrkoherden eller domkapitlet. Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en verksamhetsplats får väckas av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet, kyrkoherden eller domkapitlet. En ändring godkänns och utfärdas på samma sätt som instruktionen.

1. Detta beslut träder i kraft den 1 november 2002 med undantag för bestämmelserna i 10, 12 och 36 kap. vilka träder i kraft omedelbart när Kyrkomötet har fattat sitt beslut.
2. När Kyrkomötet har beslutat om inrättande Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet blir de som har utsetts till ordförande, ledamöter och ersättare i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet ordförande, ledamöter och ersättare i Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet.
3. När den ledamot i Domkapitlet i Visby stift som avses i 9 kap. 2 a § 4 och den ledamotens ersättare skall väljas första gången har endast den som är anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan rösträtt. Valet avser tiden till och med den 31 december 2005.
4. Kyrkomötet skall vid sammanträdet i oktober 2002 välja en ledamot och ersättare i domkapitlet i Visby stift enligt 9 kap. 19 § för tiden till och med den 31 december 2005.

Kommentarer till förslagen enligt reservation 3 till ändringar i kyrkoordningen avseende utlandskyrkan

7 kap. 1 §

Utlandskyrkans församlingar och verksamhetsplatser hör enligt de föreslagna bestämmelserna i 36 kap. 6 § tredje stycket till Visby stift. Det skall dock inte vara en uppgift för Visby stift att svara för främjande av församlingens utveckling inom utlandskyrkan. Detta klargörs genom bestämmelsen i 1 § om att stiftsfullmäktige inte beslutar i några frågor avseende utlandskyrkan.

7 kap. 7 §

Av samma skäl som gäller för stiftsfullmäktige har inte heller stiftsstyrelsen i Visby stift de uppgifter i relation till utlandskyrkans församlingar och verksamhetsplatser som annars tillkommer stiftsstyrelserna. Det är endast på en punkt som stiftsstyrelsen i Visby har ansvaret för en uppgift av direkt betydelse för utlandskyrkan. Det gäller genomförandet av biskopsvalet enligt vad som framgår av punkt fem i införandebestämmelserna.

9 kap. 2 a §

Domkapitlet i Visby stift har uppgifter avseende samtliga församlingar, präster och diakoner som hör till stiftet. Det gäller alltså såväl församlingar och präster på Gotland som i utlandskyrkan. Detta bör få konsekvenser för domkapitlets sammansättning. Utöver vad som gäller för övriga domkapitel – bortsett från Uppsala stifts domkapitlet – finns en ytterligare ledamot som är präst eller diakon. Den ledamoten skall vara eller ha varit anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan. För att upprätthålla balansen mellan ledamöter som har uppdrag inom kyrkans vigningstjänst och övriga ledamöter ska Visby domkapitel ha fyra övriga ledamöter.

9 kap. 10 §

Vid valet av domkapitlet i Visby stift skall det utses två ledamöter som är präst eller diakon. Det har medfört att det i paragrafens första stycke behöver anges att valet av dem som skall vara präst eller diakon kan avse en eller flera ledamöter.

Förslaget innebär att samtliga röstberättigade skall utgöra en valkorporation. vid valet av präst- eller diakonledamot i Visby stift. De som är anställda som präster och diakoner inom landet och de som är anställda i utlandskyrkan röstar gemensamt fram

samtliga präst- eller diakonledamöter och ersättare. De måste därvid naturligtvis för att rösterna skall vara giltiga rösta på personer som uppfyller de angivna kvalifikationskraven. Övergångsvis – införandebestämmelsernas tredje punkt – föreslås dock en särskild ordning vid valet för innevarande mandatperiod. Endast de som nu är anställda som präster och diakoner i utlandskyrkan kan övergångsvis delta i valet av den ledamot som skall vara eller ha varit anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan.

Det kan inte förutsättas att alla präster och diakoner anställda i utlandskyrkan har samma möjlighet att delta i det möte vid vilket valet äger rum som dem som är anställda inom landet. De utlandsanställda behöver därför ha möjlighet att brevrösta. Biskopen har det övergripande ansvaret för genomförande av valet av ledamöter som skall vara präst eller diakon. Biskopen får därför även avgöra hur förhandsröstningen skall gå till.

9 kap. 19 §

Stiftsfullmäktige i Visby stift har inga uppgifter avseende utlandskyrkan. Utlandsförsamlingarna är inte heller delaktiga i valet av ledamöter i stiftsfullmäktige. Utlandskyrkan är emellertid en angelägenhet för Svenska kyrkan som helhet och den nationella nivån. För att markera detta bör den nya fjärde ledamoten av de övriga ledamöterna i domkapitlet i Visby stift utses av Kyrkomötet.

10 kap. 5 a och 6 §§

De skäl som ligger till grund för bestämmelsens förslag om en styrelse för Svenska kyrkan i utlandet, vars kansli skall vara kyrkokansliet i Uppsala, framgår av de allmänna motiveringarna, där det framhålls att utlandskyrkan bör ha en stark förankring i den kyrkliga organisationen på nationell nivå. Förslaget om inrättandet av en styrelse för Svenska kyrkan i utlandet innebär att den nuvarande nämnden avvecklas.

Det måste av flera skäl vara klart vilka församlingar och andra verksamhet som tillhör Svenska kyrkan. Det är bland annat av betydelse för att veta när kyrkoordningens bestämmelser om utlandskyrkan är tillämpliga. Det bör vara en uppgift för Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet att fatta beslut om detta. Genom de föreslagna bestämmelserna om i kraftträdande kan den av 2002 års kyrkomöte nyvalda Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet fatta ett sådant beslut.

12 kap. 4 §

En konsekvensändring behöver göras när Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet ersätts av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet.

12 kap. 8 a §

Eftersom utlandskyrkan är att se som en nationell angelägenhet skall Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet, liksom den tidigare nämnden, utses av Kyrkomötet. Utredningen har föreslagit att biskopen i Visby stift skall vara ordförande. Därmed blir det en parallell med stiftsstyrelserna. Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet har som grundläggande uppgift att främja församlingslivet inom utlandskyrkan. Denna uppgift tillkommer inom landet stiftet och stiftsstyrelserna. Det är därför lämpligt att biskopen på ett motsvarande sätt som i fråga om stiftsstyrelserna är ordförande i Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet. I stiftsstyrelsen är domprosten ersättare för biskopen som ledamot. I detta fall saknas en tjänst av samma art som domprosttjänsten. Någon särskild ersättare för biskopen som ledamot behöver heller inte utses.

Som ersättare kan, i enlighet med utredningens förslag, en av Kyrkomötet vald ersättare gå in enligt den ordning som gäller för ersättarnas inträde till tjänstgöring.

12 kap. 9 §

Som en konsekvens av de föreslagna bestämmelserna i nya 12 kap. 8 a § skall det inte längre finnas bestämmelser om Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet i 9 §.

12 kap. 11 och 12 §§

För Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet skall gälla samma mandatperiod och andra allmänna bestämmelser som för andra organ på den nationella nivån vars ledamöter och ersättare väljs av Kyrkomötet.

12 kap. 13 och 13 a §

Ändringar i jävsbestämmelserna behandlas i Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:10 till 2002 års kyrkomöte. Att dessa paragrafer tas upp här beror på de konsekvensändringar som följer av införandet av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet.

31 kap. 16 § och 32 kap. 16 §

Domkapitlet i Visby stift skall ha tillsyn över de präster och diakoner som är anställda i utlandskyrkan. Präster verksamma inom utlandskyrkan anställs alltid av Svenska kyrkan på nationell nivå genom Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet. Även annan utsänd personal är anställd av Svenska kyrkan på nationell nivå. Det kan tänkas att någon som är präst kan vara verksam inom utlandskyrkan utan att vara anställd som präst. Det kan också finnas diakoner som är anställda av en utlandsförsamling. Även för en sådana präster och diakoner bör frågor om behörighet att utöva uppdraget som präst respektive diakon prövas av Domkapitlet i Visby stift och inte – vilket annars skulle vara fallet – av Domkapitlet i Uppsala stift.

Med ”präster/diakoner verksamma inom utlandskyrkan” avses de präster och diakoner som tjänstgör i församlingar och verksamheter utomlands. De präster som är anställda i kyrkokansliet och arbetar med frågor som avser utlandskyrkan hör inte till denna kategori.

33 kap. 9 §

En konsekvensändring behöver göras när Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet ersätts av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet.

34 kap. 13 §

Präster i utlandskyrkan anställs på Svenska kyrkans nationella nivå genom Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet. Styrelsen blir därmed det organ som har att skicka in handlingar till domkapitlet för behörighetsprövning och yttrande när en präst skall anställas.

36 kap. 2 §

Vad som i kyrkoordningen avses med utlandskyrkan framgår av bestämmelserna i 2 §. Det är de församlingar och verksamheter som Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet med stöd av bestämmelserna i 10 kap. 5 a § har beslutat skall tillhöra Svenska kyrkan.

Åtminstone i detta skede är inte avsikten att kyrkoordningen annat än i begränsad utsträckning skall gälla för församlingar och verksamhetsplatser inom utlandskyrkan. Detta framgår av bestämmelserna i 2 § sista stycket. En präst i Svenska kyrkan som är

verksam inom utlandskyrkan är dock på samma sätt som alla övriga präster – oavsett om de är anställda i Svenska kyrkan eller inte – bundna av kyrkoordningens bestämmelser i utövandet av sitt uppdrag inom kyrkans vinningstjänst. Det gäller t.ex. beträffande bestämmelserna i 31 kap. om uppdraget som präst och skyldigheten att följa Svenska kyrkans ordning i fråga om gudstjänster och kyrkliga handlingar. Motsvarande gäller beträffande en diakon.

36 kap. 6 §

Skälen för förslaget att utlandsförsamlingarna och de andra verksamhetsplatserna skall höra till utlandskyrkan har behandlats i de allmänna motiveringarna. Som en följd av att församlingarna och verksamhetsplatserna hör till stiftet omfattas dessa av biskopens i Visby stift uppgifter enligt 8 kap. 1 § och uppgiften att vistera stiftets församlingar enligt 8 kap. 2 §. Kopplingen till Visby stift medför också att den tillsyn som åvilar biskop och domkapitel enligt 57 kap. 1 § avser även utlandskyrkan. Tillämpning av bestämmelserna i 9 kap. 12 § om rösträtt vid valet av de ledamöter i domkapitlet som skall vara präst eller diakon är också beroende av att utlandsförsamlingarna tillhör Visby stift.

57 kap. 1 §

Utlandskyrkan skall som huvudregel omfattas av tillsyn i de former som gäller för församlingar i Sverige. Med hänsyn till att en sådan ordning kan komma att kollidera med de lagar som gäller i respektive verksamhetsland föreslås dock att någon beslutsprövning inte skall kunna ske.

57 kap. 7 a §

I kyrkoordningen och när den införts har stor vikt fästs vid församlingsinstruktionen. Den är ett instrument för stiftets tillsyn men har även betydelse för den lokala församlingens överväganden om hur den skall fullgöra sin grundläggande uppgift och som en utgångspunkt för verksamhetsplanering. Som en del i det beslut som avser främjande- och tillsynsfunktionerna avseende utlandskyrkan bör även tas in bestämmelser i kyrkoordningen om församlingsinstruktioner för utlandskyrkan. Det innebär att för varje församling, respektive där församling saknas, skall finnas en församlingsinstruktion som omfattar punkterna 2 och 4 i kyrkoordningen 57 kap. 5 §. Enligt utredningsförslaget skulle även punkterna 1 och 5 i den nämnda paragrafen finnas med i församlingsinstruktioner för utlandskyrkan, och verksamhetsplats. När det inte sker en sådan anpassning i övrigt till kyrkoordningen som utredningen föreslog är detta dock nödvändigt att begränsa församlingsinstruktionens omfattning. Det mest centrala i församlingsinstruktionen är det som anges 57 kap. 5 § 2, nämligen ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift.

En församlingsinstruktion skall utarbetas av kyrkoherden och församlingens styrelse i samråd med domkapitlet. Den får utfärdas av domkapitlet efter godkännande av församlingens styrelse och kyrkoherde, var för sig. Med hänsyn till det ansvar som enligt förslagen i denna skrivelse skall tillkomma Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet är det nödvändigt att denna får tillfälle till yttrande över församlingsinstruktionen innan den utfärdas av domkapitlet. Det får förutsättas att det finns kontakter mellan Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet och församlingen innan det yttrandet avges så att det så långt möjligt finns en samsyn om församlingsinstruktionens utformning och innehåll. På verksamhetsorter där det inte finns någon församling med en styrelse ersätts denna av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet.

Införandebestämmelserna

Punkt 1

Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet behöver kunna fatta vissa beslut så snart som möjligt efter det att Kyrkomötet beslutat de föreslagna ändringarna i kyrkoordningen.

Punkt 2

Enligt 12 kap. 11 § skall det väljas nya ledamöter och ersättare i bl.a. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet redan vid Kyrkomötets sammanträde i september 2002. De som därmed utgör Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet bör omedelbart när nämnden ersätts av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet övergå till att vara den styrelsen.

Punkt 3

Enligt de föreslagna ändringarna i 9 kap. skall domkapitlet i Visby stift ha en delvis annan sammansättning än övriga domkapitel. En ledamot och ersättare skall vara eller ha varit anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan och en av de övriga ledamöterna och ersättarna skall utses av Kyrkomötet. När en präst- eller diakon-ledamot och ersättare skall utses för första gången bör endast de som är anställda som präster och diakoner i utlandskyrkan vara röstberättigade eftersom övriga präster och diakoner anställda i Visby stift och dess församlingar redan har valt ledamöter och ersättare i domkapitlet.

Punkt 4

För att domkapitlet i Visby stift skall få den föreslagna nya sammansättningen behöver Kyrkomötet vid sammanträdet i oktober 2002 utse en ledamot och en ersättare i enlighet med de nya bestämmelserna i 9 kap. 19 § andra stycket.

Förslag till ändring i Arbetsordning för Kyrkomötet (SvKB 1999:3)

Kyrkomötet beslutar i fråga om Arbetsordning för Kyrkomötet (SvKB 1999:3) att 4 kap. 13 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

13 § Kyrkorättsutskottet bereder ärenden om lagen om Svenska kyrkan (1998:1591), lagstiftningsfrågor om Svenska kyrkan som registrerat trossamfund, begravningsverksamheten och den kulturhistoriskt värdefulla egendomen samt Kyrkomötets arbetsordning och instruktioner för Kyrkostyrelsen, *Kyrkofonden* och nämnderna.

Föreslagen lydelse

13 § Kyrkorättsutskottet bereder ärenden om lagen om Svenska kyrkan (1998:1591), lagstiftningsfrågor om Svenska kyrkan som registrerat trossamfund, begravningsverksamheten och den kulturhistoriskt värdefulla egendomen samt Kyrkomötets arbetsordning och instruktioner för Kyrkostyrelsen, *Kyrkofondens styrelse*, *Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet* och nämnderna.

Kyrkorättsutskottet yttrar sig i över vissa förslag enligt 4 kap. 21 §.

Detta beslut träder i kraft 1 januari 2003

Förslag till ändring i Ersättningsstadga (SvKB 2001:18)

Kyrkomötet beslutar i fråga om Ersättningsstadga (SvKB 2001:18) att 8 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

8 § Till ordföranden i Kyrkofondens styrelse, Nämnden för kyrkolivets utveckling, samt Nämnden för internationell mission och diakoni utgår ett fast årligt arvode motsvarande 100 procent av ett basbelopp och till vice ordföranden i dessa organ ett fast årligt arvode motsvarande 12,5 procent av ett basbelopp.

Till ordföranden i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet utgår ett fast årligt arvode motsvarande 50 procent av ett basbelopp till dess vice ordförande ett fast årligt arvode motsvarande 12,5 procent av ett basbelopp.

Föreslagen lydelse

8 § Till ordföranden i Kyrkofondens styrelse, Nämnden för kyrkolivets utveckling, samt Nämnden för internationell mission och diakoni utgår ett fast årligt arvode motsvarande 100 procent av ett basbelopp och till vice ordföranden i dessa organ *samt i Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet* ett fast årligt arvode motsvarande 12,5 procent av ett basbelopp.

Detta beslut träder i kraft 1 januari 2003

Förslag i enlighet med reservation 3 till instruktion för Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet

Inledande bestämmelser

- 1 § Styrelsen ansvarar självständigt för verksamhetens omfattning och inriktning i enlighet med vad som föreskrivits i kyrkoordningen och i denna instruktion.
- 2 § Styrelsen beslutar självständigt om användningen av för nämnden ändamålsdestinerade resurser.
Styrelsen får också självständigt disponera de anslag som har blivit anvisade för styrelsens verksamhet.

Uppgifter

- 3 § Styrelsen har som uppgift att främja arbetet i utlandsförsamlingarna och i de verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.
Härvid har styrelsen uppdraget
att tillse att Svenska kyrkan bedriver verksamhet på platser där det finns ett betydande antal svenska sjömän, turister och/eller utlandssvenskar samt i anslutning härtill ansvara för förekommande lokala ekumeniska kontakter,
att ansvara för Svenska kyrkans samarbete med motsvarande organ på ett nordiskt och internationellt plan,
att ansvara för Svenska kyrkans samarbete med Handelsflottans kultur- och fritidsråd,
att i samverkan med Svenska kyrkans övriga utrikesorgan utveckla ekumeniska och internationella kontakter,
att genom sina ombud och på annat sätt förmedla kunskap till församlingar och enskilda om styrelsens verksamhet,
att svara för rekrytering och utbildning av den utlandsbaserade personalen inom styrelsens ansvarsområde,
att samla in och fördela medel för den verksamhet som bedrivs inom styrelsens ansvarsområde, och
att främja jämställdheten mellan kvinnor och män inom styrelsens ansvarsområde.

Organisation

- 4 § Styrelsen skall i en arbetsordning eller i särskilda beslut meddela de ytterligare bestämmelser som behövs om styrelsens organisation och formerna för styrelsens verksamhet.

Sekreterare

- 5 § Sekreterare i styrelsen är den chef inom kyrkokansliet till vars ansvarsområde styrelsens verksamhet hör.
Sekreteraren får uppdra åt någon annan att fullgöra sekreterarens uppgifter i styrelsen.

Ärendenas handläggning

- 6 § Styrelsen är beslutsför när ordföranden eller, vid förhinder för honom eller henne, en vice ordförande och minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

7 § Om ett ärende är så brådskande att styrelsen inte hinner sammanträda för att behandla det, får ordföranden ensam avgöra ärendet, om det inte är av principiell karaktär. Ett sådant beslut skall anmälas vid styrelsens nästa sammanträde.

8 § Styrelsen får i en arbetsordning eller i särskilda beslut lämna över till en eller flera ledamöter eller till någon som tjänstgör på kyrkokansliet att avgöra ärenden som är det slaget att de inte behöver prövas av styrelsen.

Avvikande mening

9 § Sekreteraren har rätt att få en avvikande mening antecknad till protokollet.
Anmälan om avvikande mening skall göras innan sammanträdet avslutas och, om den utvecklas närmare, avfattas skriftligen och lämnas senast när protokollet justeras.

Närvarorätt

10 § Rätt att delta i styrelsens överläggningar men inte i besluten har alltid sekreteraren eller den han eller hon satt i sitt ställe, och föredragande eller sakkunniga som har kallats av styrelsen för behandling av ärendet.

Nämndens beslut

11 § För varje beslut skall det finnas en handling som visar

- dagen för beslutet,
- beslutets innehåll,
- vem som har fattat beslutet, och
- vem som har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Detta beslut träder i kraft den 1 november 2002, varvid Kyrkomötets beslut om Instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet (SvKB 1999:10) upphör att gälla.

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 19 juni 2002.

Närvarande: Ärkebiskop KG Hammar, ordförande, ledamöterna Stina Eliasson, Sven-E. Kragh, Birgitta Ericsson Löfgren, Ulla Carlson, Gunvor Hagelberg, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Britt Louise Agrell, Birgith Wiklund Molberg, Bengt Linnvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättaren Nils Fredrik Aurelius.

Föredragande: Planeringschefen Anders Lindberg.

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar.

Reservationer

Reservation 1

I enlighet med SKUT-utredningens förslag anser jag att främjandefunktionen skall utövas av 'Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet' och att biskopen i Visby skall vara ordförande i denna styrelse. I övrigt är jag ense med majoriteten.

Britt Louise Agrell

Reservation 2

Vi reserverar oss mot Kyrkostyrelsens beslut att i skrivelsen lägga fram förslag om visst deltagande från utlandskyrkans sida i det förestående biskopsvalet i Visby stift och anser att något sådant förslag inte borde lagts fram. Vi anser därför

dels att texten i skrivelsen under rubriken Utlandsförsamlingarnas och dess prästers deltagande i nu förestående biskopsval i Visby stift skall ha följande lydelse: "Eftersom biskopsskiftet i Visby stift är nära förestående har Kyrkostyrelsen övervägt någon form av tillfällig reglering vid sidan av kyrkoordningen för att snabbt bereda präster och elektorer från utlandsförsamlingarna möjlighet att delta. Detta kräver en närmare avvägning mot intressena hos dem som är verksamma i Visby stift. Då dessutom viktiga delar av tillhörighetsfrågorna ej är reglerade avstår Kyrkostyrelsen från att lägga sådana förslag";

dels att punkt 4 i införandebestämmelserna till Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen skall utgå.

Curt Forsbring, Christina Hjertén, Marianne Kronberg, Nils Fredrik Aurelius

Reservation 3

Vi anser att det organ som skall handa främjandefunktionen för Svenska kyrkan i utlandet skall kallas Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet och att biskopen i Visby stift skall vara självskriven ordförande i denna styrelse. Vi reserverar oss därför mot Kyrkostyrelsens förslag till förmån för bilagt förslag till ändringar i kyrkoordningen jämte kommentarer samt förslag till följdändringar i Kyrkomötets arbetsordning, Kyrkomötets ersättningsstadga och förslaget till instruktion (*bilaga*).

Curt Forsbring, Christina Hjertén, Marianne Kronberg, Birgitta Ericsson Löfgren, Nils Fredrik Aurelius

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 29 maj 2002

Levi Bergström

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Med denna skrivelse lämnar Kyrkostyrelsen utvärderingen av kyrkovalet 2001 till Kyrkomötet.

Sammanfattningsvis konstateras att kyrkovalet 2001 kunnat genomföras på ett tillfredsställande sätt. Valdeltagandet ökade väsentligt jämfört med tidigare val och ett mycket stort antal nomineringsgrupper och kandidater deltog i valet. Kännedomen om valet var stor och de flesta röstberättigade anser sig fått tillräcklig information om valet. Kostnaderna för genomförandet blev högre än vad som först beräknats vilket delvis men inte helt förklaras av kostnader av engångskaraktär.

Med anledning av vad som framkommer i utvärderingen avser Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte lämna förslag till justeringar av vissa administrativa lösningar. I skrivelsen redovisas inom vilka administrativa områden ändringar kommer att övervägas. Kyrkostyrelsen menar dock att det är nödvändigt med en fortsatt och fördjupad analys av hur regelverket för Svenska kyrkans val bör vara utformat.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Kyrkomötets beslut	3
Bakgrund	3
Genomförandet av utvärderingen	3
Genomförandet av kyrkovalet 2001	4
Resultatet av utvärderingen	4
Översyn inför kommande kyrkoval	8
Övriga överväganden.....	13
Bilaga 1, Utvärdering ur teknisk och administrativ synvinkel.....	15
Bilaga 2, De lokala nomineringsgrupperna	99
Bilaga 3, Nomineringsgrupperna för Kyrkomötes och stiftsfullmäktigevalet.....	137
Bilaga 4, Röstning och icke-röstning i kyrkovalet 2001.....	166
Bilaga 5, Vallokalväljarna i kyrkovalet.....	189
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll	231

Förslag till Kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet att besluta

att med godkännande lägga Kyrkostyrelsens utvärdering av genomförandet av kyrkovalet 2001 till handlingarna.

Bakgrund

Bestämmelserna rörande kyrkliga val fastslås i kyrkoordningen. Kyrkoordningens bestämmelser överensstämmer i stora delar med de lagar (vallagen och lagen om kyrkofullmäktigeval) som reglerar allmänna val och tidigare kyrkoval. Jämfört med tidigare kyrkoval innebar bestämmelserna i kyrkoordningen dock några stora förändringar.

- ◆ I kyrkovalet hålls direkta val till alla nivåer av Svenska kyrkan, dvs. till beslutande organ i församling, samfällighet, stift och till Kyrkomötet. Undantaget är de allra minsta församlingarna där man i stället kan ha kyrkostämma.
- ◆ I val till kyrkliga samfälligheter och till stift anges minsta storlek som en valkrets får ha. Detta medför att det i ett antal fall är nödvändigt att göra en särskild valkretsindelning så att en församling eller ett kontrakt kan ingå i en valkrets tillsammans med andra församlingar eller kontrakt.
- ◆ De som vill nominera kandidater till valet skall registrera nomineringsgrupper samt anmäla kandidater senast den 15 juni valåret.
- ◆ Väljaren kan rösta på en viss person bland dem som nominerats av nomineringsgruppen. Kyrkoordningen anger vissa minimigränser som måste uppnås för att personrösterna skall påverka valutgången.
- ◆ Rösträttsåldern är 16 år.
- ◆ Administrationen av kyrkovalet sker på lokal nivå under ledning av en valnämnd. Valet innebär också nya uppgifter för stift och Kyrkostyrelse där tidigare kommuner, länsstyrelser och Riksskatteverket skötte administrationen av kyrkovalet.

Genomförandet av utvärderingen

Uppdraget att genomföra utvärderingen gavs till förre enhetschefen i Strängnäs stift, Gunnar Samuelsson samt till prof.em. Göran Gustafsson. Gunnar Samuelsson var delprojektledare för utvärderingen och ansvarade för utvärderingen ur teknisk och administrativ synvinkel medan Göran Gustafsson ansvarade för utvärderingen ur demokratisk synvinkel.

Huvudsakligen har underlaget för utvärderingen samlats in genom enkäter och intervjuer. I viss utsträckning har också statistiskt och annat material från Kyrkostyrelsen legat till grund för de slutsatser som dras. De närmare förutsättningarna för varje del av utvärderingen redovisas i bilaga. Arbetet med utvärderingen påbörjades under senhösten 2001, huvuddelen av materialet samlades in i augusti, september och oktober 2001 och resultatet presenterades i slutet av mars 2002.

De rapporter som lämnats av utvärderarna efter genomfört arbete har inte redigerats innan de nu lämnas till Kyrkomötet. De synpunkter vi har redovisas i denna skrivelse.

Genomförandet av kyrkovalet 2001

Genomförandet av valet beskrivs i bifogade utvärdering. Sammanfattningsvis konstaterar vi att valet kunnat genomföras i enlighet med kyrkoordningens bestämmelser och intentioner med ett valdeltagande som var väsentligt högre än senare tiders kyrkoval.

Antalet överklagade val är normalt sett väsentligt högre i kyrkoval än i allmänna val och även i detta kyrkoval är antalet överklagade val högt (knappt 60 överklaganden under 2001). En stor del av överklagandena gäller dock rösträtt eller valbarhet och vi konstaterar att antalet fall där avvikelser gjorts från föreskriven ordning är förhållandevis få och har kunnat korrigeras i samtliga fall. I sex fall krävdes omval vilka också genomfördes under 2001.

Resultatet av utvärderingen

Utvärderingen visar entydigt att ansvariga såväl i valnämnder som i stift och i Kyrkokansliet är nöjda med hur valet kunnat genomföras. Även nomineringsgrupperna förefaller ganska nöjda med kyrkans insatser för genomförandet av valet.

Valets genomförande

(Bilaga 1)

För genomförandet av valet skulle varje samfällighet och församling utanför samfälligheter utse en valnämnd. Vad gäller de delar av valet som varit ett lokalt ansvar konstateras att man i många fall kunnat rekrytera valansvariga med tidigare erfarenheter från allmänna val vilket kraftigt bidragit till att arbetsuppgifterna kunnat förutses och genomföras enligt planeringen. Det har i det avseendet varit en fördel att kyrkovalet varit så lika allmänna val. I utredningen framkommer ett stort antal förslag till förbättringar rörande många olika detaljer i valadministrationen. Mer återkommande kritik riktas främst mot regelverket kring förhandsröstning och brevröstning. Även frågor kring valdistriktsindelningen och ansvarsfördelningen mellan stift och valnämnder berörs återkommande i utvärderingen.

Stiftens ansvar i genomförandet

(Bilaga 1)

Stiften hade det övergripande ansvaret för genomförandet av valet i stiftet. I detta ingick bl.a. att besluta om valkretsindelning, att ta emot och registrera anmälningar av nomineringsgrupper och kandidater och att genomföra den slutliga sammanräkningen. När det gäller stiftens ansvarsområde nämns även här hanteringen av förhandsröster som ett område där problem uppstått återkommande. Vidare efterlyser man ett enklare och tidigarelagt anmälningsförfarande för grupper och kandidater, enklare hantering av valedelsbeställning och betalning för valedlar. I utvärderingen framkommer också att gällande regelverk behöver ses över vad avser valdistriktsindelningen samt konsekvenser av indelningsändringar och pastoratsregleringar.

Kyrkostyrelsens ansvar i genomförandet

(Bilaga 1)

Kyrkostyrelsen hade det övergripande ansvaret för genomförandet av valet. I detta ingick att tillskapa de tekniska hjälpmedel som var nödvändiga, att besluta om kompletterande bestämmelser, att framställa nödvändiga blanketter och annat underlag, att ta fram utbildningsmaterial, att utbilda ansvariga i stiftet samt att samordna genomförandet av valet. För detta inrättades ett särskilt projekt vid kyrkokansliet.

Kyrkostyrelsens valprojekt genomfördes enligt plan och utvärderingen visar att även om genomförandet inte var invändningsfritt var såväl stiftskanslier som valnämnder och nomineringsgrupper i stort nöjda med det sätt som valet genomfördes på.

Nomineringsgruppernas erfarenheter

(Bilaga 2 – lokala grupper och 3 – grupper på stifts- och Kyrkomötesnivå)

Analysen av de synpunkter som inkommit från nomineringsgruppernas företrädare visar att kyrkovalet 2001 genomfördes ungefär som tidigare kyrkoval. Även om många nya grupper registrerades förefaller mängden nya engagerade för kyrkovalet vara rätt begränsat. Hälften av kandidaterna nominerades av nomineringsgrupper med partipolitisk beteckning, en inte obetydlig andel av de nomineringsgrupper som hade en annan beteckning var dock i någon utsträckning förankrade i partiorganisationer.

Vi konstaterar att de politiska partiernas engagemang för kyrkovalet är mycket varierande och möjligen nedåtgående, i flera fall är det snarare enskilda kyrkligt engagerade personer inom partiet än den politiska organisationen i sig som är engagerade i kyrkovalet. Även när det gäller i vilken utsträckning partipolitiska nomineringsgrupper kräver medlemskap i partiet av sina kandidater är skillnaderna stora. I lokala val är trenden den att de icke partipolitiska grupperna och kandidaterna blir allt vanligare.

I alla val rapporterar grupperna vissa svårigheter med att hitta så många kandidater som man skulle vilja. Särskilt svårt är det att hitta unga, och i de lokala valen även medelålders, kandidater. Det förefaller möjligen vara lättare att rekrytera kandidater till val till kyrkomötet och till val till kyrkofullmäktige än till val till stiftsfullmäktige och till samfällda kyrkofullmäktige. De partipolitiska nomineringsgrupperna förefaller ha svårare att hitta kandidater än de icke partipolitiska grupperingarna har. Det är något lättare att rekrytera kvinnor till kyrkliga uppdrag än att rekrytera män.

De lokala grupperna gör inte allmänt bedömningen att de nya valen till stiftsfullmäktige och kyrkofullmäktige påverkat valdeltagandet. Man är inte heller förvånade över hur nivån på valdeltagandet. Det finns tecken som tyder på att de partipolitiska gruppernas engagemang är större för kyrkomötesvalet än för stiftsfullmäktigevalet.

Stödet för personval förefaller vara stort bland alla typer av nomineringsgrupper.

Väljarna

(Bilaga 4 och 5)

Två analyser har gjorts vad avser väljarna och de röstberättigade. Det konstateras att kännedomen om kyrkovalet var stor och att huvuddelen av de röstberättigade anser sig fått tillräcklig information om valet.

Det framkommer att känslan av samhörighet med Svenska kyrkan är den viktigaste enskilda faktor som påverkar om man deltar i valet eller ej. Fortfarande är det dock så att bara hälften av de röstberättigade som kände stor samhörighet med Svenska kyrkan – och som ansåg att de fått tillräcklig information om valet – faktiskt röstade.

Nästan två tredjedelar av de intervjuade anger att de aldrig röstat i kyrkoval och bara hälften av de röstberättigade kan bedömas vara möjliga att mobilisera för att rösta i kyrkoval i framtiden. Resultaten av utvärderingen tyder på att de väljare som röstade i kyrkoval för första gången gjorde det utifrån ett politiskt intresse i större utsträckning än de gjorde det av ett kyrkligt intresse.

Även om intresset för kyrkovalet och också valdeltagandet var högre än i de senaste kyrkovalen är det enligt vår mening fortfarande oroväckande lågt.

Utvärderingen visar vidare att de allra yngsta väljarna (16–19 år) röstar i betydligt större utsträckning än de något äldre. Valdeltagandet går ner avsevärt för de röstberättigade från 20-årsåldern och ökar sedan så att valdeltagandet är högre i de äldre åldersgrupperna. Det visar sig också att kvinnor röstar i något högre utsträckning än män.

Av utvärderingen dras slutsatsen att det är möjligt att på olika sätt påverka valdeltagandet men att man inte kan utgå från att de som en gång röstat i kyrkovalet kommer att delta även i fortsatta val.

Mycket osäkra analyser av de röstberättigades politiska hemvist tyder dock på att valresultatet överensstämmer med ett troligt resultat av ett väsentligt högre valdeltagande.

Personröster

(Bilaga 4)

När det gäller nyttjandet av personröster konstateras att 25–30 % av de röstande använde möjligheten att personrösta. Tiden har inte medgett någon grundlig analys av hur personrösterna nyttjats men vi konstaterar att uppskattningsvis 0,6 % av de valda ledamöterna blivit invalda tack vare personröster.

Massmedia

En analys av material i massmedia kring valet visar att kyrkovalet 2001 uppmärksammats mycket – i alla fall mer än de senaste föregående kyrkovalen. Analysen tyder dock inte på att detta intresse kan förutses vara bestående. Inget tyder heller på att större nyhetsredaktioner i rikstäckande media betraktar kyrkovalet som en väsentlig nyhetshändelse att bevaka. Två tema dominerade som ämnen kring kyrkovalet i media, dels Sverigedemokraternas deltagande i valet och dels ordningen med politiska partier som nomineringsgrupper i kyrkovalet.

Kostnader

(Bilaga 1)

När det gäller kostnader för genomförandet av valet har dessa blivit väsentligt högre än vad som förutsågs i beslutsunderlaget inför fastställande av kyrkoordningen. Totalt bedöms kostnaderna för valgenomförandet visa sig uppgå till ca 156 miljoner kronor. Kostnaderna på den nationella nivån förutses bli 83,5 miljoner kronor varav 32,8 miljoner kronor är av engångskaraktär och bara antas uppstå första gången valet genomförs med nuvarande regelverk. Av resterande 50,7 miljoner kronor är 30 miljoner kostnader för utskick av röstkort och information till samtliga röstberättigade. Kostnaderna för stiftens är ca 13,3 miljoner kronor, huvudsakligen kostnader för personal och valsedlar. Kostnaderna för den lokala nivån kan bara uppskattas men mycket tyder på att kostnaderna för samfälligheter och församlingar är ca 60 miljoner kronor. Till detta kommer kostnader för informationsinsatser på den nationella nivån.

Nya direkta val

(Bilaga 1)

Utifrån det material som föreligger kan följande sägas om konsekvenserna av att direktval införts för val till Kyrkomötet.

Det stora massmediala intresset rörde i mycket stor utsträckning att Sverigedemokraterna anmält sig till valet till Kyrkomötet, å andra sidan förefaller väljarkåren anse att de lokala valen (val till kyrkofullmäktige och samfälliga kyrkofullmäktige) är de viktigaste. Valdeltagandet var ungefär lika stort i alla val, dock med ett något mindre deltagande i valet till direktvalda kyrkoråd, de regionala skillnaderna i valdeltagande är större än skillnaderna mellan olika typer av val.

Det finns inget som tyder på att kyrkovalet 2001 betraktades som en riksangelägenhet av bl.a. större media och det går inte att med säkerhet säga att kyrkovalet 2005 kommer att mötas med samma intresse som valet 2001. Kyrkovalet 2001 innehöll nyhetsvärden av ett slag som inte kommer att upprepas, dels var det första gången kyrkan själv genomförde ett val, dels var det första gången det gick att i förväg anmäla nomineringsgrupper och slutligen väcktes ett stort intresse kring en enda nomineringsgrupp vilket troligen inte kommer att upprepas nästa gång.

Det innebär inte några avsevärda administrativa problem att hantera fyra val. Man kan konstatera att 3 % av de registrerade kandidaturerna rör Kyrkomötet, ca 43 % av de registrerade kandidaturerna avser val till samfällighet. Valsedlarna till Kyrkomötet kostade ca 4 miljoner kronor medan valsedlarna till samfälligheter kostade något mindre. I sammanräkningen av röster är det rimligt att anta att knappt en fjärdedel av tiden för sammanräkning läggs för räkningen av Kyrkomötesvalet medan en något mindre del går åt för sammanräkningen av val till samfälligheter.

Översyn inför kommande kyrkovalet

Det är av stor vikt att förändringar i förutsättningarna för kyrkovalet blir kända i god tid. Sådana förändringar får inte heller införas utan en ingående belysning och ett brett remissförfarande. Nästa kyrkovalet skall hållas 2005 och beslut om förändringar i förutsättningarna för detta val bör fattas senast hösten 2003 för att ge tillräcklig tid för ändringar i stödsystem, instruktioner och information till dem som skall delta i valet. För att göra det möjligt att hinna med att utarbeta och remittera förslag till ändringar i kyrkoordningen före 2003 års kyrkomöte avser vi att inleda översynen i vissa frågor omgående.

Vi konstaterar att erfarenheterna från kyrkovalet pekar på att det behövs vissa justeringar i kyrkoordningen. Det gäller rättelser och förtydliganden inom ramen för nuvarande ordning. Det behövs också en översyn av vissa administrativa lösningar och av de närmare bestämmelser om valet som Kyrkostyrelsen har utfärdat på delegation från Kyrkomötet. Vi avser att återkomma till Kyrkomötet 2003 med förslag till ändringar i kyrkoordningen.

I det följande belyses helt kort vilka områden som kommer att beröras av en översyn. I avsnitt 1 behandlas sådana frågor som kräver ändringar i kyrkoordningens 38 kapitel om direkta val. Därefter tas i avsnitt 2 upp andra delar av kyrkoordningen där det finns bestämmelser som är relaterade till valet och som kan behöva justeras inför kommande val. Avsnitt 3 avser administrativa lösningar i övrigt. Det gäller dels sådant som regleras främst genom av Kyrkostyrelsens utfärdade bestämmelser, dels administrativa ordningar där det inte finns några direkta bestämmelser. I vissa fall kan även det som behandlas i avsnitt 3 kräva justeringar i kyrkoordningen. Detta får visa sig när frågorna prövas ytterligare. Nedan har dock noterats i vilka fall det kan bli behov att ändra i kyrkoordningen för att hantera de administrativa ordningar som behandlas i avsnitt 3.

1. Bestämmelser om direkta val i 38 kap.

Eventuell sammanslagning av flera församlingar till ett valdistrikt

Erfarenheterna från kyrkovalet 2001 visar att en och samma vallokal i många fall användes för flera valdistrikt. I vissa fall lades dessutom flera församlingar ihop vid rapporteringen av röstetal från valdistriktet. Det finns skäl att pröva om det bör göras en förändring av bestämmelserna i 17 § som tillåter att flera församlingar kan slås samman till ett valdistrikt och anger villkoren för detta.

Felaktig hänvisning i 38 kap. 30 b §

I 38 kap. 30 b § anges som en möjlighet att avge en personröst är att skriva ”ett kandidatnamn på en blank valsedel enligt 34 §”. Hänvisningen till 34 § gäller det som tidigare stod i den paragrafen om blank valsedel. I 34 § fanns ursprungligen en bestämmelse om att det tillsammans med röstkortet skulle skickas ”en valsedel enligt 30 § andra stycket med enbart valbeteckning (blank valsedel) för vart och ett av valen”. Denna citerade bestämmelsen i 34 § ströks genom beslut av Kyrkomötet år 2000 på förslag av Kyrkostyrelsen, SvKB 2000:3. När 34 § ändrades skedde ingen konsekvensändring i 30 b §. Detta bör rättas till.

Bidrag till tryckning av valsedlar

I 38 kap. 31 § anges vem som får besluta om bidrag till tryckning av valsedlar. Där står bl.a. att beslut får fattas enligt följande:

- i fråga om val till kyrkofullmäktige i församling av församlingen,

– i fråga om val till direktvalt kyrkoråd i församling, av samfälligheten där församlingen ingår.

En församling som ingår i en samfällighet kan ha antingen kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd som beslutande organ. I båda fallen bör beslut om bidrag till valsedelstryck ligga hos samfälligheten. Det bör klargöras att bestämmelsen att församlingen beslutar om bidrag vid tryck av valsedlar ifråga om kyrkofullmäktige endast avser församlingar som inte ingår i en samfällighet.

Konsekvenser av indelningsändringar och pastoratsregleringar

Begreppet pastorat används inte enhetligt i valsammanhang. Valet måste alltid avse den organisation som gäller den 1 januari året efter valåret. Detta medför att t.ex. valkretsindelningen bygger på den nya pastoratsindelningen om en sådan har beslutats. Bestämmelserna om förhandsröstning i 43 och 50 §§ utgår från den vid valet gällande pastoratsindelningen. Det finns skäl som talar för att en ny indelning skall få genomslag fullt ut redan när valet genomförs.

Det finns inga bestämmelser om val av ny valnämnd vid en indelningsändring. Det kan i vissa fall krävas indelningsdelegerade väljer en ny valnämnd för att inte två olika valnämnder skall ha ansvar för samma val. En bestämmelse som reglerar motsvarande förhållande vid ändring i kommunindelningen finns i vallagen.

Ansvarsfördelning för beslut om vallokaler, öppettider, röstmottagare och valförrättare

Bestämmelser om vem som beslutar om vallokaler, röstningslokaler i övrigt, öppettider, röstmottagare och valförrättare finns dels 38 kap. 45, 48-50 §§ kyrkoordningen och dels i Kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om direkta val (SvKB 2000:1). En sammanställning av dessa bestämmelser visar ett relativt komplicerat mönster där beslut som på olika sätt hör samma är fördelade på olika organ och personer. Det kan behövas justeringar i kyrkoordningen för att få en enklare och tydligare ansvarsfördelning.

Vissa bestämmelser om förhandsröstning

Utvärderingen visar att mycket kritik riktas mot bestämmelser om förhandsröstning. Det gäller kraven på öppethållande på expeditioner i 50 §, kraven på bevittning av brevröster i 51 § samt tidsgränserna för när brevröster skall postas i 51 och 53 §§. Härtill kommer att stiftsstyrelsen enligt 53 § skall skicka försändelser med förhandsröster från särskilda röstmottagningsställen till valdistrikten trots att dessa röster kan hanteras fullt ut lokalt. Detta eftersom röstning på särskilda röstmottagningsställen endast får ske i det egna pastoratet. Att det inte finns någon möjlighet till röstning via ombud har också kritiserats. Regelverket för förhandsröstning bör förändras så att både röstning och administrativ hantering görs så enkel som möjligt med bibehållen säkerhet.

Ordningen mellan valda kandidater

I 38 kap. 69 och 71 §§ sägs beträffande val till stiftsfullmäktige och Kyrkomötet att ledamöter respektive ersättare om inte personligt röstetal ger utslag utses efter kandidaternas ordning på grupp- och kandidatförteckning. Enligt motsvarande bestämmelser för de lokala valen i 59 och 60 §§ är det ordningen mellan kandidaterna på valsedeln som är avgörande om personliga röstetal inte faller utslaget. I Centralstyrelsens förslag till kyrkoordningen var det ordningen på grupp- och kandidatförteckningen som skulle vara avgörande även vid de lokala valen. Detta gällde för församlingsvalet

även enligt utredningsförslaget. (Det var då fråga om indirekt val av beslutande organ i samfälligheter.) I den bilaga till andra kyrkolagsutskottets betänkande som innehåller utskottets förslag till kyrkoordningstext har i 59 och 60 §§ ”grupp- och kandidatförteckningen” ersatts med ”valedeln”. Den förändringen är inte kommenterad i utskottsbetänkandet där det tvärtom sägs att utskottets förslag överensstämmer med Centralstyrelsens. Kyrkoordningens bestämmelser om sammanräkning och mandatfördelning täcker inte den situationen att det finns olika valedlar för samma nomineringsgrupp. Det torde ha skett ett misstag vid redigeringen av utskottsbetänkandet. Detta bör rättas till.

Dubbelvalsavveckling vid lokala val

I 38 kap. 70 § finns bestämmelser om s.k. dubbelvalsavveckling, dvs. bestämmelser om vilket mandat en kandidat skall tillträda som utses i flera valkretsar. Den nämnda paragrafen ingår i ett avsnitt av 38 kap. som enligt rubriksättningen gäller val till stiftsfullmäktige och Kyrkomötet. I motsvarande avsnitt om val till församling samt till samfällda kyrkofullmäktige i samfällighet finns inga bestämmelser om dubbelvalsavveckling. Detta krävs dock för att kunna göra en mandatfördelning vid val till samfällda kyrkofullmäktige i de fall det finns flera valkretsar. Vid 2001 års val blev därför varit nödvändigt att tillämpa bestämmelserna i 70 § även för valet till samfällda kyrkofullmäktige. Kyrkoordningen bör innehålla en bestämmelse om dubbelvalsavveckling som även avser val till samfällda kyrkofullmäktige.

Bestämmelser om överklagande

I 38 kap. 79 § sägs att till de beslut som får överklagas särskilt, alltså vid annan tid än när kan valet överklagas, hör stiftsstyrelsens beslut om antalet fasta valkretsmandat för val till stiftsfullmäktige. Enligt 80 § tredje stycket får ett sådant beslut endast överklagas av berört stift. Detta är inte meningsfullt eftersom stiftet företräds av samma stiftsstyrelse som har fattat det överklagningsbara beslutet. Det rimliga bör vara att de som är röstberättigade vid val av stiftsfullmäktige har rätt att överklaga beslutet om antalet fasta valkretsmandat.

Kyrkostyrelsens beslut om att en person inte skall uppföras på röstlängden får enligt 38 kap. 79 § sista stycket överklagas endast i samband att valet överklagas. Detta innebär att den som inte blir upptagen på röstlängden inte kan vinna rättelse förrän valet har genomförts och eftersom en rättelse då normalt inte kan påverka valresultatet innebär detta att ingen ändring i praktiken görs. Motsvarande har tidigare gällt vid de allmänna valen. Vallagen har nu ändrats så överklagande skall göras innan valet äger rum. Det finns anledning att pröva om en motsvarande ändring skall göras i kyrkoordningen.

2 Kyrkoordningsbestämmelser i övrigt relaterade till kyrkovalet

Beslut om antalet ledamöter i samfällda kyrkofullmäktige

I 3 kap. 54 § anges att församlingarna bör komma överens om antalet ledamöter när samfällda kyrkofullmäktige skall utses första gången. Vidare sägs att stiftsstyrelsen får besluta om församlingarna inte kan enas. Det saknas en bestämmelse om när stiftsstyrelsen får ingripa för den händelse församlingarna inte kommer överens.

Val av verkställande organ efter omval

I kyrkolagen fanns föreskrifter om vad som skulle gälla valet till kyrkofullmäktige upphävdes och det gjordes ett omval eller en ny sammanräkning som medförde för-

ändring i mandatfördelningen mellan partierna. I ett sådant fall skulle uppdragen för ledamöter och ersättare i kyrkorådet som valts av det ursprungligen utsedda kyrkofullmäktige upphöra två månader efter det att omvalet eller sammanräkningen avslutats. Nya ledamöter och ersättare skulle väljas för återstoden av mandatperioden. Någon motsvarande bestämmelse har inte förts in i kyrkoordningen. Möjligen beror det på att behovet av en sådan bestämmelse inte uppmärksammades under utredningsarbetet. Det har dock visat sig att det behövs en bestämmelse som klargör vad som gäller. Det kan annars hävdas att en ny mandatfördelning i fullmäktige inte i sig medför att det skall väljas nya ledamöter och ersättare i kyrkorådet. Samma bestämmelse bör gälla för samfällda kyrkofullmäktige och stiftsfullmäktige.

Röstlängden som referenspunkt m.m.

Utöver att röstlängden är den urkund mot vilken det prövas vem som har rösträtt vid de direkta valen hänvisas även på några andra ställen i kyrkoordningen till denna. Röstlängden avgör hur många röstberättigade det finns när det skall avgöras vad som är minsta antalet ledamöter i beslutande organ på den lokala nivån, 3 kap. 8 och 53 §§ samt 4 kap. 12 §. Beslut om antalet ledamöter skall fattas senast 1 februari under valåret. I 38 kap. 80 § sägs att ett val eller ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängden har rösträtt vid valet.

Hänvisningen till röstlängden i dessa sammanhang torde bygga på tidigare förhållanden då det alltid fanns en gällande röstlängd som upprättades årligen. Detta gäller inte enligt kyrkoordningen (och inte heller för de allmänna valen).

Enligt 38 kap. 32 § skall Kyrkostyrelsen upprätta en röstlängd med stöd av uppgifterna i centrala tillhörighetsregistret 30 dagar före valdagen. Röstlängden upprättas alltså en gång vart fjärde år. Den kan knappast vara lämplig att lägga till grund för sådana avstämmningar och beslut om antal ledamöter som skall avgöras tre och ett halvt år efter det att röstlängdens uppgifter var aktuella. Mest tveksam är hänvisningen till röstlängden i bestämmelserna om vem som får överklaga ett val. Vid valet 2001 innebar de vid en bokstavlig tolkning att det egentligen inte fanns någon som kunde överklaga besluten som fattades i mitten av juni om registrering av gruppbezeichnungen. När överklagandetiden gick ut i juli fanns ingen röstlängd. Det kan inte heller vara på det sättet att sådana beslut vid valet 2005 endast skall kunna överklagas av dem som finns i röstlängden från 2001.

Det finns även i övrigt bestämmelser i kyrkoordningen där det anges att antalet röstberättigade eller att en person är röstberättigad är avgörande för vad som skall gälla. Det gäller bestämmelserna i 3 kap. 3 § om när en församling får ha kyrkostämman som beslutande organ. Där sägs att församlingens beslutanderätt får utövas av en kyrkostämman om antalet har gått ned till 500 eller därunder. Det finns i 3 kap. 4 § en bestämmelse om att beslut att övergå till kyrkostämman om en församling har kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd skall vara fattat senast den 1 februari under valåret. Det anges däremot inte hur det skall avgöras vilka som är röstberättigade eller vid vilken tidpunkt en sådan avstämmning skall göras. Att det saknas en tidpunkt för att göra avstämmningen skapar också svårigheter om en församling som befinner sig precis på gränsen till att få ha kyrkostämman måste övergå till att ha ett annat beslutande organ eller kan behålla kyrkostämman. Måste en övergång göras till ett annat beslutande organ krävs beslut om antal ledamöter i det nya beslutande organet senast 1 februari under valåret.

I 38 kap. finns bestämmelser om att antalet röstberättigade enligt uppgifterna i kyrkotillhörighetsregistret den 1 november året före valåret skall läggas till grund för vissa beslut. Detta gäller enligt 6 och 11 §§ stiftsstyrelsens beslut om antalet mandat i

valkretsarna vid val till samfällda kyrkofullmäktige respektive antalet fasta valkretsmandat stiftsfullmäktige. Det gäller också Kyrkostyrelsens beslut enligt 16 § om antalet fasta valkretsmandat per stift vid val till Kyrkomötet. I dessa fall hänvisas således inte till röstlängden utan till uppgifterna i kyrkotillhörighetsregistret. Ett problem i detta sammanhang är att kyrkotillhörighetsregistret enligt 56 kap. 1 § utgör ett för varje församling fört register över de kyrkotillhöriga. Det är inte möjligt – annat än lokalt – att se hur många som finns vid en viss tidpunkt i alla dessa register i ett stift eller hela landet. Bestämmelser om upprättande av röstlängd, som finns i 38 kap. 32 §, anger istället att det centrala kyrkotillhörighetsregistret skall utgöra grunden för upprättande av röstlängder. Det centrala tillhörighetsregistret är enligt bestämmelserna i 56 kap. ett gemensamt register över de kyrkotillhöriga. Vad som gäller enligt detta register beträffande det totala antalet kyrkotillhöriga eller antalet inom en viss del av kyrkan är alltså möjligt att ange.

3 Behov av översyn av administrativa lösningar i övrigt

Indelningen i valdistrikt.

I kyrkovalet 2001 användes Riksskatteverkets valdistriktsindelning från 1998 som utgångspunkt för den kyrkliga valdistriktsindelningen. Detta är en lösning som inte kan tillämpas igen. Valmyndigheten kommer att använda en annan grund för valdistriktsindelningen i kommande allmänna val.

Anmälningförfarandet av grupper och kandidater.

Det har framkommit många synpunkter på de blanketter som användes för att registrera nomineringsgrupper och anmäla kandidater. Blanketterna speglar ett i vissa stycken omfattande och komplicerat regelverk. Vi avser att pröva om förfarandet kan förenklas, särskilt med beaktande av att i nästa kyrkoval är huvuddelen av nomineringsgrupperna redan registrerade.

Beställning och betalning av valsedlar

Erfarenheten från kyrkovalet 2001 ger vid handen att en absolut huvuddel av de beslutande organen lämnade bidrag till valsedelstryck. Vid nästa kyrkoval är det redan på förhand känt vilka nomineringsgrupper som är representerade i de beslutande organen. Det kan ge förutsättningar för en förenkling av beställnings- och betalningsförfarandet kring valsedelstrycket.

Ansvarsfördelningen vid registrering av vissa uppgifter.

Vid registrering av uppgifter om valkretsar, valdistrikt och vallokaler uppstod vissa missförstånd vilket ledde till felaktigheter i den information som lämnades till ansvariga och till röstberättigade. Ansvarsfördelningen mellan församlingar/ samfälligheter, valnämnder och stiftskanslier bör belysas för att minska risken för sådana missförstånd.

Utförningen av nomineringsgruppsbeteckningar på valsedel.

I vissa fall blev den registrerade nomineringsgruppsbeteckningen mycket lång för att vara i överensstämmelse med kyrkoordningens bestämmelser. När denna beteckning sedan skrevs ut på valsedelns begränsade utrymme upplevdes den som liten och svår-läst. En översyn skall belysa om och i så fall hur en nomineringsgruppsbeteckning kan förkortas på valsedeln med bibehållen otvetydighet om vad väljaren röstar på. Även andra förändringar av valsedelns utseende skall prövas.

Möjligheten att rösta från utlandet.

Vi konstaterar att det fanns betydande svårigheter för dem som befann sig utomlands i början av september att kunna rösta i kyrkovalet. Även om dessa är förhållandevis få och inte framträder tydligt i utvärderingen skall prövas vilka sätt som finns för att underlätta dessa personers valdeltagande.

Ansvar för distribution av valsedlar.

Nomineringsgrupperna hade själva ansvaret för att valsedlar fanns i alla vallokaler och lokaler för förhandsröstning. I vissa områden hade nomineringsgrupperna inte resurser för att säkerställa detta. Samtidigt trycktes mer än 95 % av alla valsedlar av Kyrkostyrelsen som sedan distribuerade valsedlarna till grupperna. Vi avser att pröva om kyrkans valorganisation kan och skall ta ett större ansvar för att distribuera valsedlar till vallokaler och lokaler för förhandsröstning.

Övrigt

Vi konstaterar att det finns ytterligare erfarenheter som skall beaktas i planeringen av kommande val, dit hör utformningen av röstlängden, utformningen av visst material som användes i vallokaler, upphandlingen av valsedelstryck, utskicket av material till valnämnder och vallokaler, Kyrkostyrelsens fakturering av valsedelstryck m.m. De erfarenheter av denna karaktär som vunnits har dokumenterats för att kunna föras vidare och kräver varken förändringar i kyrkoordningen eller i de av Kyrkostyrelsen beslutade bestämmelserna.

Övriga överväganden

Föreliggande utvärdering är inte tillräcklig grund för mer genomgripande beslut om den framtida utformningen av ett valsystem för Svenska kyrkan. Många av de frågor som var aktuella när nuvarande ordning beslutades är ännu obesvarade. Det går inte heller att med säkerhet avgöra vad som är effekter av engångskaraktär i samband med genomförandet av det första valet i kyrklig regi och det första valet med direktval till samtliga nivåer av Svenska kyrkan. Vi konstaterar att om de politiska partierna lämnar engagemanget för kyrkovalet, och/eller om de som är kommunalt engagerade för allmänna val gör det, står kyrkan inför mycket stora utmaningar när den skall genomföra kyrkoval enligt nuvarande ordning. Vidare kommer erfarenheterna som vinnits under den första hela mandatperioden med Kyrkoordningen att ge viktiga besked. Det material som lämnas här är ett gott underlag för fortsatta överväganden och analyser men besvarar inte allt.

Den områden för ändringar som nämns här avser alltså det nu gällande valsyste- met. Vi kommer under det kommande året fortsätta analysen av förutsättningarna för direktval till Svenska kyrkans beslutande organ och eventuella behov av förändringar. Analysen kommer att beröra såväl teologiska som praktiska och demokratiska aspek- ter. Hänsyn kommer också att tas till de förändringar som introduceras med 2002 års allmänna val.

Nuvarande regelverk för de kyrkliga valen liknar i många väsentliga delar regel- verket för allmänna val och var därmed förhållandevis enkelt att göra känt av både väljare och av dem som hade att genomföra valet. Innan detta regelverk förändras måste såväl de beslutande organen inom Svenska kyrkan som de nomineringsgrupper som är representerade i dessa organ beredas möjlighet att ta ställning till förslaget och genom att yttra sig påverka det slutliga resultatet. Om förändringarna påverkar själva

valförfarandet är det också mycket viktigt att information om detta når de röstberättigade i god tid och i en tydlig form för att inte riskera ytterligare nergångar i valdeltagandet. Om förändringarna påverkar de tekniska stödsystem som används i administrationen av valet måste dessa system först anpassas och sedan testas utifrån de nya förutsättningarna.

Det är vår samlade bedömning att det inte finns förutsättningar för att fatta beslut om reella förändringar i de kyrkliga valen till 2005 års kyrkoval. Vi avser därför att till 2003 års Kyrkomöte presentera en tidplan för det fortsatta arbetet kring kyrkliga val med sikte på de val som genomförs efter 2005.

Bilaga 1

Utvärdering ur teknisk och administrativ synvinkel.

Gunnar Samuelsson

Innehåll

Utvärdering ur teknisk och administrativ synvinkel.....	15
Inledning.....	18
Disposition och form för redovisningen.....	18
Underlag för utvärderingen.....	18
Det har gått bra – men en del kan förbättras.....	19
Regelverket	20
Kyrkoordningen	20
Svenska kyrkans bestämmelser (SvKB)	21
Kyrkostyrelsens ansvar och uppgifter	22
Bestämmelserna	22
Projektet ”Kyrkovalet 2001”	23
Underlag för redovisningen	23
Projektmålet och projektorganisationen	23
Delprojektet IT-system (<i>delprojektledare David Axelson-Fisk</i>)	25
Delprojektet valadministration centralt (<i>delprojektledare Gunnar Edqvist</i>) ..	26
Delprojektet tryck och distribution (<i>delprojektledare Marie Almgren</i>)	27
Utrustning till röstningslokaler (<i>ansvarig Göran Abbemark,</i> <i>Församlingsförbundet</i>)	30
Delprojektet information (<i>delprojektledare Mattias Carlsson</i>)	31
Delprojektet utvärdering (<i>delprojektansvariga Göran Gustafsson och</i> <i>Gunnar Samuelsson, delprojektledare</i>)	32
Riskanalysen.....	32
Valkansliets uppgifter avseende valet till Kyrkomötet	33
Tidsåtgång.....	33
Dokumentation	35
Erfarenheter och synpunkter från den nationella nivån.....	35
Erfarenheter och synpunkter på arbetet på nationell nivå från valansvariga hos stiftet	38
Erfarenheter och synpunkter på arbetet på nationell nivå från den lokala nivån	38
Stiftsnivån och den lokala nivån	40
Underlag för redovisningen.....	40
Stiftsenkäterna.....	40
Valnämndsenkäten	41
”Lokalnivåenkäten”	41
Indelningen – valområden.....	42
Ansvarsområden	42
Stiftsstyrelsen.....	42
Den lokala nivån	42

Organisationen	43
Stiften	43
Valnämnden	44
Valförrättarna samt röstmottagarna på särskilt röstmottagningsställe	45
Information till de röstberättigade	45
Informationsinsatser från samfälligheter och församlingar	45
Valnämndens roll i informationen till de röstberättigade inför valet	46
Medverkan från stiften i information/utbildning	47
Utbildning och information inom valadministrationen	48
Utbildning och information på central nivå för stiftens valansvariga	48
Stiftens utbildning för valnämnder	48
Utbildning av valförrättare och röstmottagare på särskilt röstmottagningsställe	48
Erfarenheter och synpunkter på utbildning och information samt utbildnings-/informationsmaterial inom valadministrationen	48
Valdistrikt, vallokaler, särskilda röstmottagningsställen	49
Bakgrund	49
Den fastställda valdistriktsindelningen (<i>enligt valdatasystemet</i>)	50
Vallokaler	51
Särskilda röstmottagningsställen	52
Valkretsindelning och fördelning på valkretsmandat	54
Val till stiftsfullmäktige	54
Val till pastoratssamfällighet	55
Val till flerpastoratssamfällighet	57
Totalantal valkretsar i samfällighetsvalen	58
Erfarenheter och synpunkter beträffande valkretsindelning	58
Registrering av gruppbezeichnungar	59
Erfarenheter och synpunkter beträffande registrering av gruppbezeichnungar	61
Anmälan och registrering av kandidater	62
Bestämmelser	62
Faktisk tidpunkt för anmälningar av kandidater	63
Erfarenheter och synpunkter beträffande anmälan av kandidater	63
Förhandsröstning – brevröstning	64
Förhandsröstning på pastorsexpedition/motsvarande	64
Brevröstning	66
Förhandsröster i eget pastorat, förhands- och brevröster via stiften	67
Erfarenheter och synpunkter beträffande förhandsröstning, brevröstning, budröstning m m	69
Röstningen på valdagen	72
Öppettider för vallokal på valdagen	72
Väntetider. Köbildning	72
Den preliminära sammanräkningen	72
Hantering av förhandsröster	72
Ångerröstning	73
Tidsåtgången	73
Rapportering av resultat från preliminär sammanräkning	74
Inleverans av handlingar från valnämnderna till stiften	75
Erfarenheter och synpunkter beträffande röstningen på valdagen, preliminär sammanräkning, inleverans till stiftet	75

Slutlig sammanräkning och mandatfördelning samt utseende av ledamöter och ersättare.....	76
Bakgrund.....	76
Erfarenheter och synpunkter beträffande slutlig sammanräkning m m.....	77
Erfarenheter och synpunkter från stiftet – om fördelning av befogenheter	77
Personalresurser – tidsåtgång.....	78
Stiftet	78
Samfälligheter och församlingar	79
Omval.....	80
Kostnader	81
Inledning.....	81
Principer för redovisning av personalkostnader.....	81
Den nationella nivån.....	81
Stiftet	83
Samfälligheter och församlingar	83
Ersättningar till valnämnd och valförrättare.....	85
Totalkostnad, olika slag av kostnader	86
Kostnadsjämförelser	88
Valutredningens förslag.....	88
Kostnaderna för kyrkovalet 1997.....	91
Bilaga 1A.....	93
Beskrivning av arbetet fram till ett utvecklingsavtal med SEMA	93
Bilaga 1B	95
Blanketter för registrering av gruppbe-teckningar, anmälan av kandidater samt beställning av valsedlar.....	95
Av valhandläggarna på stiftet framförda synpunkter.....	95
Bilaga 1C.....	97
Vissa praktisk-teknisk-administrativa synpunkter från svaren på valnämnds-enkäten (se avsnitt 4.13.6).....	97
Valsedlar	97
Röstlängderna	97
Kuvert, protokoll m m.....	97
Leveranser av material.....	97

Inledning

Disposition och form för redovisningen

Utvärderingen avser genomförandet av kyrkovalet år 2001 ur teknisk och administrativ synvinkel. Inriktningen är att ge en kortfattad beskrivning av vad som gjorts och hur det gjorts samt att redovisa erfarenheter och synpunkter som kan ingå i överväganden inför nästa kyrkoval. Uppgifter ingår om vilka personella och materiella resurser som tagits i anspråk samt om tidsåtgång m.m.

I ett av huvudavsnitten redovisas det grundläggande arbete som bedrivits på den nationella nivån genom meddelande av närmare bestämmelser till kyrkoordningen samt inom ramen för Projektet Kyrkovalet 2001 ("Valprojektet"). Det huvudavsnitt som ger en redovisning av genomförandet av valet, uppbyggd utifrån tidsföljden för olika skeden i "processen", innefattar – mot bakgrund av det nära samband som där föreligger i åtskilliga frågor – verksamheter på såväl stiftsnivå som lokal nivå. Vilka uppgifter som ankommer på och har fullgjorts på respektive nivå anges dock tydligt. Kostnaderna för valet redovisas i ett särskilt huvudavsnitt.

Underlag för utvärderingen

När det gäller arbetet i, resultaten och erfarenheterna av samt kostnaderna för det centrala Valprojektet ligger till grund för utvärderingen i huvudsak uppgifter inhämtade genom studier av skriftligt material (Valhandbok, kravspecifikation för valdatasystem, nyhetsbrev, broschyrer, blanketter m.m.) och genom intervjuer med dem som varit engagerade i projektet samt synpunkter framförda från "användare" på stiftsnivå och lokal nivå.

I fråga om arbetet på stiftsnivå har uppgifter inhämtats genom två skriftliga enkätundersökningar ("stiftsenkäterna") till samtliga stift, avseende olika skeden i processen. Den lokala nivån har i dit riktade enkäter beretts tillfälle framföra synpunkter också på arbetet på stiftsnivå.

Uppgifter om arbetet i samfälligheter samt i församlingar som inte ingår i någon samfällighet, har inhämtats genom två skriftliga enkätundersökningar, den ena ("valnämndsenkäten") till ordföranden i valnämnden, den andra – i huvudsak avseende kostnadsredovisning samt vissa informationsfrågor – ("lokalinivåenkäten") till kanslichef/motsvarande i samfällighet samt till ordföranden i kyrkorådet i församling som inte ingår i någon samfällighet.

Närmare redovisning av vilket underlag som ligger till grund för respektive huvudavsnitt lämnas i inledningen till avsnittet.

Utformningen av frågorna i enkätformulären har syftat både till att få kännedom om sådant som orsakat problem vid valet som till att få del av erfarenheter av och synpunkter på sådant som man inte velat beteckna som direkt problematiskt men där det finns anledning söka finna förbättringar inför nästa val. Att lyfta fram den sistnämnda aspekten bedömdes ganska naturligt särskilt som det redan i direkt anslutning till valdagen stod klart att inga sådana problem hade uppkommit som fått till följd att valet inte kunnat genomföras på ett i stort tillfredsställande sätt. De problem som kommit upp har visat sig vara av begränsad omfattning och har kunnat hanteras. De skall givetvis belysas och kommenteras i utvärderingen men inte minst viktigt är att få del av "förbättringsförslag" generellt sett.

Mot den nu angivna bakgrunden utformades inte enkätformulären på ett sådant sätt att de skulle besvaras uteslutande genom markering med kryss för ett av flera

klart preciserade svarsalternativ. Sådana frågor ingick också, liksom frågor som avsåg vissa faktauppgifter att bevaras med text och/eller siffror, men utrymmet för fritt formulerade erfarenheter och synpunkter var stort. Den möjlighet som därigenom gavs utnyttjades också i stor utsträckning.

Att detta syfte med enkäterna har uppnåtts är glädjande. Samtidigt medför det vissa svårigheter när det gäller redovisningen. Antalet besvarade enkätformulär på ”valnämndsenkäten” uppgår till 655 och motsvarande antal när det gäller ”lokálnivåenkäten” är ca 430, sammanlagt alltså närmare 1 100 formulär som vart och ett omfattar ett stort antal frågor (se ovan) men också ”fritt utrymme” för erfarenheter och synpunkter. För att inom den tid som stått till förfogande för utvärderingen kunna ge en så långt möjligt heltäckande redovisning har det varit nödvändigt att ibland sammanföra synpunkter som kan variera sinsemellan i fråga om nyanser, styrka och uttryckssätt men som är hänförliga till en och samma fråga. Strävan har varit att så långt möjligt ange antalet enkätformulär där synpunkten ifråga förs fram och detta naturligtvis i första hand beträffande de synpunkter som är mest frekventa. Det har dock mot här angiven bakgrund och det utomordentligt omfattande materialet inte varit möjligt att för varje enskild synpunkt som förekommer med en relativt sett låg frekvens – och som ofta förs fram i ”det fria utrymmet” och inte genom någon markering i en ruta – alltid ange exakta antalet enkätformulär där synpunkten ifråga förekommer.

Det har gått bra – men en del kan förbättras

Det förhållandet att i utvärderingen i inte obetydlig omfattning återges förslag till förbättringar kan kanske tolkas som att valet varit problematiskt. En sådan slutsats skulle dock vara en grov missuppfattning. Det är en genomgående och tydligt markerad uppfattning i de flera hundra enkätsvaren från den lokala nivån, i enkätsvaren från samtliga stift och i intervjuerna med dem som arbetat på nationell nivå att genomförandet av valet som helhet har gått bra. Att det gått bra utesluter emellertid inte att det kan finnas sådant som kan förbättras.

Redan här kan kort nämnas något om vilka områden som det utifrån det material som legat till grund för denna utvärdering torde finnas anledning att särskilt uppmärksamma vid överväganden om förändringar. Det gäller i första hand dels området förhandsröstning – brevröstning – budröstning, dels fördelningen av befogenheter i olika avseenden mellan stiftet och den lokala nivån samt mellan olika beslutsorgan på den lokala nivån. Därutöver aktualiseras i materialet ett stort antal andra frågor som givetvis också bör prövas i syfte att uppnå förbättringar inför nästa val.

Regelverket

Kyrkoordningen

Enligt principbeslutet om ändrade relationer mellan Svenska kyrkan och staten skulle uppgifterna rörande de kyrkliga valen föras över till Svenska kyrkan. En av de utredningsgrupper som Centralstyrelsen den 14 december 1995 tillsatte fick i uppdrag att utreda en rad frågor rörande dessa val, inte enbart vad gällde överföringen av uppgifter utan också vad avsåg ett antal separata frågor rörande de kyrkliga valen som vid olika tillfällen aktualiserats i Kyrkomötet. De valbestämmelser som ingår i kyrkoordningen har sin utgångspunkt i förslag som utarbetades av denna grupp – i den fortsatta framställningen benämnd “Valutredningen”. Gruppen bedrev sitt arbete under åren 1996 och 1997. Bland de till gruppen knutna experterna ingick bl.a. en avdelningsdirektör vid Riksskatteverkets valenhet. Gruppens betänkande “Val, indelning, kyrkobokföring, arkiv” (SKU 1998:4) överlämnades den 15 december 1997. Som framgår av titeln hade gruppen att behandla också andra ämnesområden utöver valfrågorna. I underlaget för valbestämmelserna ingår också bl.a. bestämmelserna om beslutande organ på de olika nivåerna där de ursprungliga förslagen lades fram av den s.k. Nivåutredningen (SKU 1998:3).

Under den beredningsprocess som tog sin början med Valutredningens arbete och som avslutades med Kyrkomötets beslut om kyrkoordningsbestämmelser rörande de kyrkliga valen skedde flera väsentliga förändringar. Flera av dessa gjordes i sena skeden. I frågan om antalet direkta val kom förändringen från Valutredningens förslag om två sådana val till ett förslag om fyra direkta val till uttryck först vid Centralstyrelsens sammanträde den 27–29 januari 1999. Styrelsen hade endast ett ytterligare sammanträde, den 10–11 mars 1999, innan skrivelsen med det samlade kyrkoordningsförslaget den 11 mars skulle avlätas till Kyrkomötet. Då underlaget för skrivelsen och bestämmelserna dessförinnan skulle behandlas av styrelsens arbetsutskott den 17–18 februari var den tid som stod till förfogande för en inte oväsentlig omarbetning av bestämmelserna begränsad. Motsvarande förhållande gällde för utskottsarbetet (Första och Andra kyrkolagsutskotten) vid Kyrkomötet i juni 1999 då mycket kort tid stod till förfogande för väsentliga ändringar av Centralstyrelsens kyrkoordningsförslag. Dessa gällde bl.a. bestämmelser om valsedlar och om valnämnder.

Svenska kyrkans bestämmelser (SvKB)

Enligt 38 kap 78 § kyrkoordningen ("38:78 KO") har Kyrkostyrelsen utfärdat närmare bestämmelser om ett betydande antal frågor beträffande de direkta kyrkliga valen. Underlag för Kyrkostyrelsens beslut i denna del utarbetades inom delprojektet Central valadministration inom Valprojektet.

Bestämmelser hänförliga till "valområdet" vilka har utfärdats före valdagen den 16 september 2001.

SvKB 2000:1 Kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om direkta val, meddelat den 17 maj 2000. Bestämmelserna omfattar följande ämnesområden:

- Registrering av gruppbezeichnungar och registrering av kandidater
- Grupp- och kandidatförteckningar
- Valsedlar och olika typer av kuvert
- Tider för röstning i vallokal och på särskilt röstmottagningsställe
- Utrustning och ordning i röstningslokal
- Hur röstning går till i vallokal, på expedition i pastorat och på särskilt röstmottagningsställe
- Dokumentation av valförrättning och röstmottagning
- Behandling av inkomna förhandsröster
- Förfarandet vid preliminär rösträkning i vallokal
- Förfarandet vid slutlig sammanräkning och mandatfördelning
- Förfarandet i övrigt i valadministrativa frågor

SvKB 2000:2 Kyrkostyrelsens beslut om hur indelning i valdistrikt skall göras, meddelat den 18 september 2000.

SvKB 2000:3 Kyrkomötets beslut om ändring av kyrkoordningen 38:34, meddelat den 20 september 2000. Ändringen innebär att blanka valsedlar inte skall skickas ut tillsammans med röstkortet.

SvKB 2000:5 Kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkoordningen, meddelat den 22 september 2000. Ändringarna utgörs av justeringar av rent "författningsteknisk" natur.

SvKB 2001:1 Kyrkostyrelsens beslut om valsedlars utseende vid direkta val, meddelat den 25 januari 2001. Innehåller kompletterande detaljbestämmelser om hur valsedlar skall se ut beträffande bl.a. färgnyanser och placering av text.

SvKB 2001:2 Kyrkostyrelsens beslut om hur ersättare utses till samfällda kyrkofullmäktige och stiftsfullmäktige, meddelat den 25 januari 2001.

SvKB 2001:6 Kyrkostyrelsens beslut om röstning på särskilt röstmottagningsställe när fel vallokal har angetts på röstkortet, meddelat den 13 september 2001. Bakgrunden till och innehållet i bestämmelserna redovisas närmare i avsnitt 3.2.5 i det följande.

Bestämmelser hänförliga till "valområdet" vilka har utfärdats efter valdagen den 16 september 2001.

SvKB 2001:9 Kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkoordningen, meddelat den 18 september 2001. Innehåller bestämmelser om omval.

[SvKB 2001:12 Kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkoordningen, meddelat den 21 september 2001. Bestämmelsen har ett "indirekt" samband med valen, då den behandlar situationen då valet resulterat i otillräckligt antal ledamöter för beslutförhet i en församlings kyrkofullmäktige eller direktvalda kyrkoråd]

I den fortsatta framställningen lämnas i viss utsträckning och i anslutning till respektive ämnesavsnitt korta sammandrag av eller hänvisningar till kyrkoordningsbestämmelser och/eller bestämmelser beslutade av Kyrkostyrelsen.

Det kan noteras att regelverket i betydande utsträckning ansluter till vad som enligt vallagen med tillhörande statliga bestämmelser gäller för övriga allmänna val och som tidigare gällt också för de kyrkliga valen. Redan "Valutredningens" förslag var på många punkter i valadministrativt hänseende överensstämmande med det statliga regelverket. Ytterligare viktiga steg i riktning mot ett sådant samband togs av Kyrkomötet genom bestämmelserna om valedlar och om valnämnder. På flera punkter finns dock skillnader. Bland dessa kan nämnas rösträttsåldern, valbarhetsreglerna avseende dop resp anställningsförhållanden, möjlighet att brevrösta, avsaknad av möjlighet till budröstning, andra spärregler vid personval, avsaknad av "småpartispärr".

Kyrkostyrelsens ansvar och uppgifter

Bestämmelserna

Kyrkostyrelsen har det övergripande ansvaret för de direkta valen (38:1)

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om en rad frågor, angivna i 38:78 KO av i huvudsak valadministrativ natur rörande de direkta valen

Kyrkostyrelsen skall

- upprätta röstlängder för alla valdistrikt och sända ut röstkort till alla röstberättigade i landet (38:32)
- upprätta grupp- och kandidatförteckningar för varje slag av val och varje valkrets i landet (38:29)
- tillhandahålla valedlar och valkuvert för samtliga val och valkretsar i landet (38:30, 38:38)

När det gäller valet till Kyrkomötet skall Kyrkostyrelsen besluta om registrering av gruppbezeichnungar och om fördelning på valkretsar av fasta mandat samt efter den slutliga röstsammanräkningen utse ledamöter och ersättare i Kyrkomötet (38:19, 38:16, 38:55)

Projektet ”Kyrkovalet 2001”

Underlag för redovisningen

I underlaget avseende detta avsnitt ingår

- skriftligt material (rapporter, protokoll, kravspecifikation för valdatasystem, Valhandbok, nyhetsbrev, broschyrer, blanketter m.m.)
- intervjuer med dem som varit engagerade i projektet:
- ledamöterna i styrgruppen Lars Friedner och Helén Ottosson Lovén, Kyrkokansliet, samt Bengt Adauktusson Öhrlings PricewaterhouseCoopers (PWC),
- projektledaren David Axelson-Fisk, kyrkokansliet,
- delprojektledarna Gunnar Edqvist, Marie Almgren och Mattias Carlsson, samtliga kyrkokansliet,
- de som utökning av personalresurserna för viss tid engagerade Inga-Lill Aronsson, Enid Nelson, Louise Törnvall, Matilda Werlinder, Eva Wikman, Ronny Ögren och Thomas Österberg
- Göran Abbemark, Församlingsförbundet
- Jonas Persson, SEMAGroup
- Synpunkter framförda skriftligen i enkätsvar eller muntligen av företrädare för stiftet och ”den lokala nivån”.

Projektmålet och projektorganisationen

Med anledning av att Svenska kyrkan till följd av relationsändringen skulle komma att få flera nya åtaganden genomförde Öhrlings PricewaterhouseCoopers (PWC) på uppdrag av dåvarande Centralstyrelsen under våren 1999 en förstudie avseende det s.k. förändringsprojektet. Förstudien upptog nio delprojekt som bedömdes erforderliga för att de nya kraven skulle kunna tillgodoses.

Projektorganisationen innebar att uppgiften att fatta de övergripande besluten rörande förändringsprojektet tillkom en styrgrupp, bestående av rättschefen Lars Friedner, ordförande, och ekonomichefen Helén Ottosson Lovén, båda kyrkokansliet, samt Bengt Adauktusson, Öhrlings PricewaterhouseCoopers. Styrgruppen fann det nödvändigt att högprioritera de delprojekt som måste vara klara vid ingången av år 2000.

Som ett av delprojekten (som inte kunde hänföras till sistnämnda kategori) ingick Kyrkovalet 2001. Projektmålet var att genomföra valet enligt kyrkoordningens bestämmelser samt Kyrkostyrelsens med stöd av kyrkoordningen utfärdade ytterligare bestämmelser. Arbetet med projektet Kyrkovalet inleddes i december 1999. Detta blev då ett eget projekt, med samma styrgrupp som förändringsprojektet men inte utgörande en del av detta. Beställare var Kyrkostyrelsen. Dåvarande projektledaren Håkan Kaneberg, PWC, tog fram projektdirektiv innefattande bl.a. projektbeskrivning och projektorganisation. Direktiven fastställdes av styrgruppen. Vid några tillfällen skedde förändringar av den ursprungliga planen. Sålunda blev området Tryck och distribution ett eget delprojekt. Vidare engagerades extern medverkan för delprojektet Utvärdering då det visat sig inte möjligt att som ursprungligen var planerat Gunnar Edqvist skulle svara för också detta delprojekt utöver ansvaret för delprojektet valadministration och uppgiften som talesman för projektet. Projektet kom alltså att omfatta fem delprojekt:

- ◆ IT-system
- ◆ Valadministration centralt
- ◆ Information
- ◆ Tryck och distribution
- ◆ Utvärdering

I projektorganisationen ingick i december 1999 fem personer, motsvarande tre heltids-tjänster. Under projektets gång visade det sig nödvändigt med flera förstärkningar som tillfördes successivt. Sålunda var under våren 2001 i projektet sysselsatta David Axelson-Fisk, kyrkokansliet – projektledare fr o m december 2000, dessförinnan ansvarig för IT-delen av projektet – tre personer inom IT-delen, fyra personer inom administrationsavsnittet, två personer med information, en person med tryck och distribution samt två personer med utvärdering. Det var i flertalet fall inte fråga om heltidsengagemang. En närmare redovisning av omfattningen återfinns under avsnittet Tidsåtgång i det följande.

När nya personer kom med i projektet fick de som en introduktion kravspecifikationen för IT-systemet, handläggarinstruktionen för stiftens samt valhandboken (mera om detta material i det följande).

Projektgruppen (projektledaren och delprojektledarna) träffades en gång varannan vecka för avstämning mot tidsplan, lägesorientering samt överläggningar i gemensamma frågor. Vid dessa möten fördes protokoll.

I juni 2001 upprättades ett lokalmässigt samlat gemensamt "valkansli". Avstämningar mellan dem som arbetade där skedde 4 gånger per vecka.

Projektledaren gav regelbundet, cirka en gång per månad, redovisningar till styrgruppen. Av styrgruppsprotokollen framgår bl.a. aktuellt läge i fråga om kostnader och tidsåtgång samt beslut om åtgärder. Då så befanns motiverat medverkade också resp delprojektledare vid redovisningen inför styrgruppen. Vid behandling av IT- frågor adjungerades representant från SEMA Group till styrgruppsammanträdena.

Det var angeläget för projektorganisationen att i sitt arbete noga uppmärksamma stiftens och de lokala valnämndernas behov av stöd vid fullgörandet av sina uppgifter avseende valet. Under projektarbetet skedde därför återkommande gemensamma överläggningar med stiftens valansvariga tjänstemän. Som regel deltog 2-3 personer från varje stift vid dessa träffar.

Vidare fanns två referensgrupper. Den ena, i vilken ingick företrädare för de nomineringsgrupper som var företrädare i Kyrkomötet, var samlad vid flera tillfällen under arbetets gång och fick då redovisningar av och möjlighet att framföra synpunkter på olika uppkommande frågor. Den andra referensgruppen, för synpunkter rörande arbetet på den lokala nivån, bestod av företrädare för samfälligheter och församlingar och engagerades i relativt begränsad utsträckning.

Redan i projektdirektivet (version juni 2000) konstaterades att det fanns ett antal "kritiska framgångsfaktorer". Som "identifierade risker" angavs i huvudsak:

- ◆ Organisationen har ingen erfarenhet av att genomföra kyrkoval
- ◆ Svårighet att styra delar av valadministrationen som inte ingår i det centrala projektets ansvar
- ◆ Osäker budget
- ◆ Applikation för valdatasystem måste utvecklas vilket innebär tids-, kostnads- och prestandarisker
- ◆ Antalet valnämnder är större än i borgerliga val vilket ställer höga krav på kommunikation och distribution
- ◆ Valdatasystem och valorganisation kommer att toppbelastas vid vissa tidpunkter vilket ställer höga krav på planering och dimensionering

- ◆ En ny grupp (16-18-årsgruppen) skall introduceras i valproceduren
- ◆ Tryck och distribution av valsedlar (omfattning samt tid för handläggning)

I direktivet analyserades och noterades vilka åtgärder som kunde vidtas för att möta dessa risker. Sammanfattningsvis konstaterades att ”i projektet är tidsaspekten den viktigaste och övriga aspekter som kostnad, kvalitet och ambitionsnivå är i viss mån underordnade tidsaspekten”.

Tidigareläggning av ansökan om registrering av gruppbeteckning och anmälan av kandidater

I syfte att i någon mån få till stånd bättre tidsmässiga förutsättningar för det valadministrativa arbetet togs under hösten 2000 från kyrkokansliet kontakter med företrädare för de i Kyrkomötet företrädna nomineringsgrupperna om möjligheterna att i praktiken iaktta en tidigare tidpunkt än den i Kyrkoordningen angivna (senast den 15 juni) för ansökningar om registrering av gruppbeteckning och anmälan av kandidater. Grupperna förklarade att de skulle ha som målsättning att iaktta den 2 maj som senaste dag för ingivande till stiftens av dessa ansökningar och anmälningar. Motsvarande kontakter kunde inte tas med andra grupper – som mot bakgrund av de nya registreringsbestämmelserna inte kunde på samma sätt identifieras.

Delprojektet IT-system (*delprojektledare David Axelson-Fisk*)

Detta delprojekt var mycket centralt. Under hösten 1999 togs en del kontakter med Riksskatteverket (RSV) för att få del av erfarenheter och råd utifrån arbetet med de allmänna valen. De valansvariga på RSV ansåg vid en jämförelse med tidsplaneringen för de borgerliga valen att man hade börjat ett år för sent med förberedelserna för kyrkovalet 2001.

Styrgruppen fastställde den 23 februari 2000 en kravspecifikation som hade upprättats inom delprojektet IT-system att utgöra underlag för offerter och specifikationer av datasystem för kyrkovalet. Det ansågs fördelaktigt att ett sådant system nära integrerades med och sågs som en utbyggnad av de existerande databaslösningar som kyrkokansliet förfogade över, i första hand det s.k. organisationsregistret. Uppdraget att utveckla valdatasystemet gick till SEMA Group som tidigare utvecklat organisationsregistret och kyrkobokföringsregistret. Bakgrunden till detta belyses i en av projektledaren upprättad PM 2002-03-06, här bifogad som [bilaga A](#).

För att åskådliggöra valdatasystemets funktioner återges här innehållsförteckningen till kravspecifikationen, avsnitten 3 – 6:

- 3 Registrering av valorganisation
 - 3.1 Registrering av valnämnder och valnämndsordförande/ledamöter
 - 3.2 Indelning i valdistrikt
 - 3.3 Avstämning av antalet röstberättigade
 - 3.4 Kontroll av mandatfördelning och valkretsar
 - 3.5 Fördelning av mandat
 - 3.6 Registrering av inskränkt valbarhet
 - 3.7 Registrering av valtyp
 - 3.8 Registrering av bidrag till valsedelstryck
 - 3.9 Registrering valdistriktstillhörighet
 - 3.10 Registrering av vallokaler och särskilda röstmottagningsställen
- 4 Registrering av grupper och kandidater
 - 4.1 Registrering av nomineringsgrupper
 - 4.2 Registrering av listor

- 4.3 Registrering av kandidater
- 4.4 Produktion av valsedlar
- 4.5 Produktion av kandidatförteckningar

- 5 Röstlängd och röstkort
 - 5.1 Uttag av uppgifter för röstlängd
 - 5.2 Produktion av röstkort
 - 5.3 Rättelse av röstlängd
 - 5.4 Produktion av röstlängder

- 6 Mandatfördelning
 - 6.1 Registrering av antal mandat
 - 6.2 Registrering av preliminärt valresultat
 - 6.3 Kontroll av valbarhet
 - 6.4 Registrering av valresultat
 - 6.5 Beräkning av mandatfördelning
 - 6.6 Registrering av valda
 - 6.7 Uppföljning av valbarhet
 - 6.8 Registrering av nya ledamöter och ersättare

Valdatasystemet är som framgår avsett att vara ett "heltäckande" instrument att användas av stiftskanslierna, i viss utsträckning även av enheterna på den lokala nivån, samt av kyrkokansliet i det valadministrativa arbetet.

Den ursprungliga kravspecifikationen kom inte att vara den enda grunden för uppbyggnaden av valdatasystemet. Under september – oktober 2000 gjordes flera analyser av på vilka punkter systemet behövde förändras. Behov av justeringar uppkom vid flera tillfällen och försenade färdigställandet av systemet. Leveransen blev uppdelad i flera steg. Som exempel på faktorer som gav anledning till justeringar kan nämnas frågor huruvida nomineringsgrupp skulle behöva för varje valkrets för sig anmäla kandidater som kandiderade i mer än en valkrets i en samfällighet, regler för utseende av ersättare, konsekvenser av indelningsändringar samt förutsättningar för genomförande av omval.

Regelbundna projektmöten med SEMA Group har hållits vid 51 tillfällen.

Det var som nämnts stiftens som i stor utsträckning skulle arbeta med frågor som valdatasystemet var avsett att underlätta hanteringen av. Stiftens syn på hur arbetet skulle läggas upp var därför av stor betydelse. Under våren 2000 var intrycket på central nivå att varje stift självt ville lägga upp sitt arbete utifrån egna förutsättningar. Det kunde småningom konstateras att det rådde stor osäkerhet på åtskilliga punkter. Efter överläggningar med företrädare för stiftens bedömdes det nödvändigt att få till stånd en likvärdig handläggning av valärendena på samtliga stift. I detta syfte utarbetades inom projektet en gemensam instruktion för stiftens handläggning av de delar av kyrkovalet som gällde registrering av "valorganisation", nomineringsgrupper och kandidater samt beställningar av valsedlar. Instruktionen förelåg i december 2000 och är mycket detaljerad (105 sid. A 4).

Delprojektet valadministration centralt (*delprojektledare Gunnar Edqvist*)

Huvudpunkter inom detta delprojekt var

- ◆ övergripande ansvar för valets praktiska genomförande
- ◆ samordning med stift och valnämnder

- ◆ utarbetande av underlag för Kyrkostyrelsens beslut om utfärdande av närmare bestämmelser avseende de direkta allmänna valen (jfr p 2.2 i det föregående)
- ◆ utarbetande av närmare bestämmelser om valadministration
- ◆ utarbetande av valhandbok
- ◆ underlag för beslut om registrering av gruppbezeichnungar
- ◆ bemanningsansvar för centrala resurser
- ◆ mandatfördelning till Kyrkomötet
- ◆ samordning med systemutveckling
- ◆ planering av och volymeräkningar av utskick av valmaterial
- ◆ bevakning av att projektet följer Kyrkomötets beslut om kyrkovalet.

Det mest omfattande inslaget var utarbetandet av en **Valhandbok**. Denna förelåg i slutgiltigt skick den 1 februari 2001 och omfattar 209 sidor exklusive instruktioner avseende Kyrknätet och valdatasystemet. Enligt förordet är handbokens syfte främst att bistå dem som har det lokala ansvaret för valets genomförande, alltså valnämnderna.

Även valförrättare och röstmottagare vid förhandsröstning förutsattes kunna ha nytta av handboken. Det togs också fram särskilda utbildningshäften för dessa båda kategorier.

Planeringen av utbildningen av dem som skulle vara engagerade i det valadministrativa arbetet på olika nivåer var klar i början av juni 2000. Utbildningen av dem som skulle verka på den lokala nivån – valnämnder, valförrättare och röstmottagare – förutsattes ankomma på stiftet. För att göra dessa skickade att fullgöra denna uppgift anordnades inom projektets ram i december 2000 central utbildning av dem som i stiftet skulle arbeta med utbildning. Inom projektet skedde också utbildning av stiftens valhandläggare (varje stift hade utsett 1 – 3 anställda att ha denna uppgift) i mars 2001 och utbildning av stiftens rösträknare i augusti 2001. Visst utbildningsmaterial utarbetades.

Det utarbetades och trycktes också ett betydande antal olika blanketter för att användas inom följande områden:

- ◆ vid ansökan om registrering av gruppbezeichnungar (med bilagor upptagande personer som stöder ansökan samt anmälan av kontaktpersoner)
- ◆ vid anmälan av kandidater (med bilagor med kandidaternas tillstånd att anmälas)
- ◆ vid beställning av valsedlar i de fall nomineringsgruppen vill att Kyrkostyrelsen skall ombesörja detta

Ansvaret för att dessa blanketter fylldes i ankom på nomineringsgruppen och blanketterna skulle ges in till resp stift som underlag för stiftens beslut. (Med undantag för ansökan om registrering av gruppbezeichnung för Kyrkomötesvalet som skulle ges in till Kyrkostyrelsen).

Formgivningen av blanketterna uppdrogs åt extern professionell kompetens. För att underlätta ifyllandet utarbetades en tryckt broschyr "Dags att nominera" (16 sidor) som distribuerades till nomineringsgrupper m.fl.

Utöver de nu angivna blanketterna togs fram blanketter för grupp- och kandidatförteckningar samt för protokoll m.m. vid förhandsröstning, valförrättning, preliminär och slutlig sammanräkning m.m.

Delprojektet tryck och distribution (*delprojektledare Marie Almgren*)

Enligt kyrkoordningen (38:30 ff) skall Kyrkostyrelsen på beställning av en nomineringsgrupp tillhandahålla de valsedlar som skall användas vid valen. De kuvert som

skall finnas för valen (valkuvert, ytterkuvert samt omslagskuvert) skall enligt 38:38 tillhandahållas bara genom Kyrkostyrelsen. Vidare skall Kyrkostyrelsen för var och en som finns i en röstlängd upprätta och distribuera ett röstkort (38:33).

Upphandlingar

Inom detta delprojekt skedde i första hand under hösten 2000 – våren 2001 ett mycket omfattande arbete med upphandling av produktion och distribution av ett stort antal produkter såsom röstkort, papper för valsedlar, tryckning och distribution av valsedlar, produktion och distribution av kuvert av olika slag, blanketter, informationsmaterial m.m.

Till delprojektledarens uppgifter hörde bl.a. att ta fram underlag innefattande anbudsgranskning inför Kyrkostyrelsens beslut om upphandling samt att göra produktionsplanering, vid vilken också medverkade konsult från PWC. Jurister på kyrkokansliet var engagerade i arbetet med upprättande av avtal avseende upphandlingarna.

Följande förteckning upptar avtal skrivna med leverantörer inför kyrkovalet 2001:

- ◆ Valsedlar: Elanders Digitaltryck; H-Tryck AB; Nykopia
- ◆ Röstkortsproduktion: Posten Sverige AB
- ◆ Röstlängder; grupp & kandidatförteckningar: Capella Sverige AB
- ◆ Kuvert: Bong Ljungdahls
- ◆ Valbroschyr till röstkortet: Moore Paragon AB
- ◆ Distributör/speditör av valsedlar, röstkort, röstlängd och grupp & kandidatförteckningar samt valmaterial till valnämnder: Posten Sverige AB
- ◆ Distributionscentral (packning av allt valmaterial till valnämnder):
- ◆ Importancia AB
- ◆ Valsedelspapper: Svenskt papper

Valsedlar och kuvert

Regelverket, omfattningen av antalet valsedelsversioner samt upplagestorlekar fick till konsekvens att den tid som stod till förfogande för tryckning och distribution av valsedlar var mycket kort. Antalet olika versioner av valsedlar var väsentligt större än tidigare och uppgick till ca 6000. Tryckfärdiga filer togs fram med hjälp av valdata-systemet och korrekturgranskades till innehållet. Från nomineringsgruppernas sida gjordes i detta skede ett inte obetydligt antal förändringar. Vad gäller ca 2 % av det totala antalet valsedelsversionerna ombesörjdes tryckningen av nomineringsgrupperna själva. I sammanhanget kan nämnas att vid tidigare kyrkoval ingen tryckning skedde genom Riksskatteverkets försorg utan denna uppgift ankom helt på nomineringsgrupperna.

Till följd av programmeringsfel fick beträffande 299 av de ca 6000 versionerna tryckas nya valsedlar och makuleras de felaktiga.

Iakttagandet av bestämmelserna i 38:31 KO om beställning av valsedlar ledde till att vissa förseningar uppkom. De nomineringsgrupper som inte kunde förete intyg på att beslut hade fattats om att bidrag skulle utgå till tryckningen måste betala i förskott. I vissa fall önskade nomineringsgruppen en större upplaga än som täcktes av intyget om bidrag och ”tilläggsupplagan” skulle då betalas i förskott, i andra fall var beställningsblanketten felaktigt eller ofullständigt ifyllt osv. (se även avsnittet om anmälan av kandidater under huvudavsnitt 4).

De snäva tidsgränserna visade sig även medföra problem för nomineringsgrupperna att distribuera valsedlar med Postens reklamutskick. Sista möjliga dag för detta var nämligen redan den 17 augusti.

Uppdragen att trycka valsedlar fördelades som framgått på tre tryckerier. Efter tryckningen skulle valsedlarna distribueras direkt till resp beställare.

Vid produktionen av (de vita) valsedlarna till församlingsvalet inträffade fel som gjorde att produktionen försenades.

Upplagan för valkuvert var från början planerad till 4 miljoner men blev till slut 11 miljoner.

Övrigt valmaterial

Distributionen – utifrån inkomna beställningar – av övrigt valmaterial till de 865 valnämnderna, 321 nomineringsgrupper, de 13 stiftens samt kyrkokansliet var också mycket omfattande. Beställningsblanketten betecknas som svårbehandlad. Totalt handlade det om 30 olika produkter.

Vid distributionen ut till valnämnderna uppkom felaktigheter av varierande slag och omfattning i 135 fall (15,5 %). Nytt material skickades ut.

Ett problem vad gäller såväl denna distribution som direktdistributionen av valsedlar och kuvert var att från lokalt håll få in uppgifter om rätt leveransadresser.

Brevröstningspaketet

Något som det blev anledning särskilt uppmärksamma i samband med produktionen och distributionen av tryckt valmaterial var de s.k. brevröstningspaketet.

För att den som ville brevrösta skulle ha tillgång till en fullständig uppsättning av det material som krävdes iordningsställdes och distribuerades s.k. brevröstningspaketet med följande innehåll:

- ◆ 4 blanka valsedlar, en av vardera slaget – vit, blå, rosa, gul
- ◆ 4 valkuvert
- ◆ 1 kuvert för brevröstning
- ◆ 1 omslagskuvert för att skicka kuvertet för brevröstning tillsammans med röstkortet till stiftsstyrelsen
- ◆ 1 informationsblad om hur brevröstning går till, med adresser till stiftsstyrelserna

Brevröstningspaketet skulle finnas på alla pastorsexpeditioner/motsvarande, på samtliga stiftskanslier och på kyrkokansliet. Upplagan var från början beräknad till 250 000. Starka önskemål framkom från nomineringsgrupper om att också de skulle få det material som ingick i brevröstningspaketet för att själva kunna iordningsställa och distribuera paket. För att tillmötesgå detta trycktes därför materialet i en upplaga om totalt 850 000.

Röstkort och röstlängder

Som redovisats i det föregående skall Kyrkostyrelsen för alla som finns upptagna i en röstlängd upprätta ett röstkort som ”tillsammans med av Kyrkostyrelsen sammanställda upplysningar om valet” skall skickas ut inte senare än att det kan beräknas vara väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen (38:33-34 KO).

I ett av Kyrkostyrelsen utgivet tryck rubricerat ”Angående Kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om direkta val” upplyste styrelsen bl.a. att eftersom Kyrkostyrelsen inte beslutar om bestämmelser som enbart riktar sig till styrelsen själv så utfärdas inte några närmare bestämmelser om utformningen och hanteringen av röstkort eller röstlängder men att ”utgångspunkten kommer att vara det som gäller vid de allmänna valen och som tidigare också har gällt för kyrkliga val”.

Det totala antalet personer uppförda i röstlängd enligt 38:32 KO uppgick till 6 066 559 och var och en av dessa skulle alltså tillställas ett röstkort. För produktionen

och distributionen av dessa anlitas Posten som ju har motsvarande uppgift vid de allmänna valen.

Mot bakgrund av bestämmelsen om att tillsammans med röstkortet skulle skickas ut upplysningar om valet hade för detta ändamål framställts en broschyr ”Kyrkoval 16/9 2001. Din röst påverkar”. På ett sent skede upptäcktes en felaktighet i en illustration i denna broschyr vilket medförde att planeringen inför distributionen av röstkortet måste ändras väsentligt. 50 000 röstkort lämnades till Posten dagen innan de senast skulle vara mottagaren till handa. Posten fick mycket merarbete till följd av det inträffade.

Ytterligare en komplikation inträffade i samband med röstkortet. På dessa fanns uppgift om i vilken vallokal den röstberättigade kunde rösta på valdagen. Medan valdistriktsindelningen beslutas av stiftet har församlingen/samfälligheten att ”besluta vilken lokal som skall vara vallokal för vart och ett valdistrikt” (38:45 KO). Efter det att alla röstkort skickats ut upptäcktes att i ett antal fall – till följd av bristande samstämmighet mellan valdistriktsindelning och beslut om vallokal – på röstkortet angivits fel vallokal. Berörda var 139 000 personer i 26 församlingar. Situationen löstes genom att beträffande de aktuella församlingarna stiftsstyrelsen inrättade ett särskilt röstmottagningsställe på valdagen på samma plats som den felaktigt angivna vallokalen och att i kombination detta Kyrkostyrelsen genom SvKB 2001:6 medgav att en väljare som fått ett röstkort där fel vallokal har angetts får rösta på sådant röstmottagningsställe på valdagen. Skriftlig information om detta gick ut till var och en av de 139 000.

Ca 30 000 röstkort kom i retur då de inte gick att leverera på folkbokföringsadressen. Detta är enligt vad Valmyndigheten (tidigare Valenheten vid RSV) uppger inte ett antal som avviker från situationen vid de övriga allmänna valen.

Till följd av att valet kom att ges ganska stor uppmärksamhet i massmedia väcktes intresset att rösta också hos åtskilliga bland dem som i ett tidigt skede gjort sig av med röstkortet. Under stor tidspress fick därför från valkansliet utfärdas dupletteröstkort till ca 2 500 personer. Detta tal överstiger i utomordentligt hög grad det ”normala” behovet av dupletteröstkort

När det gäller *röstlängderna* finns bestämmelser i 38:32 KO om att dessa grundas på uppgifterna i det centrala tillhörighetsregistret. Det kunde noteras att för ”den som inte har någon känd adress” skall röstkort upprättas bara om han eller hon begär det. I det centrala tillhörighetsregistret hör ”obefintliga och på församlingen skrivna” till den församling där de senast var bosatta. Vederbörande skall tas upp i röstlängden eftersom han eller hon är röstberättigad. Placering skedde i församlingens första valdistrikt. Ca 250 röstlängder fick till följd härav felaktiga löpnummer. Uppgiften i röstkortet stämde med röstlängden.

Utrustning till röstningslokaler (*ansvarig Göran Abbemark, Församlingsförbundet*)

Inför samfälligheternas/församlingarnas behov av utrustning till vallokaler och andra röstningslokaler etablerades kontakt med företag som inledde tillverkning av en valbox/valurna med fyra fack och som också kunde erbjuda en valbox/valurna med endast ett fack som komplement för dem som lånade valurnor från kommunen. Som en service informerades samfälligheterna/församlingarna om detta och om möjligheter att inköpa valskärmar samt ställ för valedlar.

I vilken utsträckning utrustning lånats resp inköpts framgår av redovisning under avsnitt 4.7.3 och av kostnadsredovisningen.

Delprojektet information (*delprojektledare Mattias Carlsson*)

Uppgiften inom detta delprojekt var att sköta all information kring kyrkovalet till stiftens, valnämnderna och nomineringsgrupperna samt till media. En informationsplan förelåg färdig i februari 2000. Ett viktigt inslag var utgivningen (gemensam med Församlingsförbundet) av nyhetsbrevet Kyrkoval 2001 som kom att omfatta 12 nummer, med följande innehållsrubriker och utgivningstidpunkter (enligt Nyhetsbrev nr 12):

Nr	Innehållsrubriker	Utgivningstidpunkt
1	Valnämndens uppgifter	Vecka 16 2000
2	Valet och budgeten	Vecka 21 2000
3	Allmänt om valet	
	Nomineringsgrupper	Vecka 26 2000
4	Registrera valdistrikt	
	Fastställa antalet mandat	
	Valkretsindelning	
	Inskränkt valbarhet	Vecka 35 2000
5	”Vanliga frågor”	Vecka 39 2000
6	”Påminnelse”	Vecka 48 2000
7	Vallokaler	
	Om särskilda röstmottagningsställen	
	Om valförrättare	Vecka 10 2001
8	Frågor och svar	Vecka 19 2001
9	Brevröstningsmaterial m.m.	Vecka 23 2001
10	Material för valförrättare och röstmottagare	Vecka 30 2001
11	Valets genomförande	Vecka 34 2001
12	Överblivet material	Vecka 19 2002

Vidare etablerades ett samarbete med Kyrkans Tidning.

Delprojektledaren för informationen förutsattes kunna fullgöra denna uppgift under 50 % av sin tid och skulle i övrigt arbeta på sin ordinarie befattning på informationsavdelningen. Uppgiften hänförlig till Valprojektet var att upprätta och underhålla kommunikationskanaler dels till anställda och enheter på stiftens, dels till valnämnderna.

Uppgifterna för delprojektledaren kom till följd av personalbrist på informationsavdelningen småningom att förskjutas mot mera arbete i ”extern” riktning såsom information till media om kyrkans organisatoriska förhållanden och om valet.

För att hos anställda och förtroendevalda i kyrkan öka kunskapen och möjligheten att ge upplysningar om valet trycktes i januari 2001 foldern ”Bra att veta inför kyrkovalet” i 200 000 exemplar vilka gick åt. Vidare etablerades med igångsättning 2000 en valbevakning tillsammans med Kyrkans Tidning.

För att undvika att något skulle hamna ”mellan stolarna” gav delprojektledaren vid deltagande i sammankomster med de större nomineringsgrupperna (de som var företrädare i referensgruppen) – information om valprojektets uppgifter och om att ansvaret för ”kampanjverksamhet” förutsattes ankomma på nomineringsgrupperna. Inom projektet togs fram foldern ”Att ställa upp i kyrkovalet – här finns allt du behöver veta för att delta”. Vidare utarbetades som redan nämnts under medverkan av externa skribenter broschyren ”Dags att nominera” för att underlätta nomineringsgruppernas arbete med ifyllande av blanketter i olika skeden av den valadministrativa processen.

Information om valet gavs också fortlöpande på Svenska kyrkans hemsida.

Den i samband med röstkortet utsända broschyren ”Kyrkoval 16/9 2001. Din röst påverkar” fanns också tillgänglig på språken finska, tornedalsfinska (meänkieli), nordsamiska, sydsamiska, lulesamiska, arlij och kalderesh samt för synskade på talkasset.

Ett Idématerial med praktiska tips för valkommunikation framställdes och skickades ut till alla församlingar/samfälligheter och valnämnder.

Mot bakgrund av att som nämnts delprojektledarens möjligheter att personligen delta i valprojektet begränsades av engagemang i andra uppgifter engagerades ytterligare en medarbetare från april 2001. Huvudsakliga uppgiften var att utgöra stödfunktion för stiftet i det valadministrativa arbetet genom att fortlöpande förmedla aktuell information. Detta skedde bl.a. genom att via e-post distribuera ”Aktuellt från valkansliet” till stiftet till en början någon eller några gånger per vecka, i ett senare skede dagligen.

Information om vad som hände på valkansliet lämnades i detta skede inte bara mot stiftet utan också mot informationsfunktionen (Infoservice) i Kyrkokansliet. Det var för dem viktigt att kunna hänvisa till rätt instans.

Veckorna före valet upptogs i stor utsträckning av svar på frågor från journalister.

Delprojektet utvärdering (*delprojektansvariga Göran Gustafsson och Gunnar Samuelsson, delprojektledare*)

Kyrkomötet 1999 hade i samband med beslut om valbestämmelserna i kyrkoordningen beslutat begära att Centralstyrelsen genomför en särskild uppföljning och utvärdering av valet år 2001. Mot denna bakgrund ingick detta som ett delprojekt i valprojektet. Enligt projektdirektivet skulle detta delprojekt omfatta

- ◆ utvärdering ur demokratisk synvinkel
- ◆ utvärdering ur teknisk och administrativ synvinkel
- ◆ dokumentation och statistikuppgifter
- ◆ uppföljning av valets kostnader

Genomförandet av detta delprojekt uppdrogs åt professorn i religionssociologi vid Lunds universitet Göran Gustafsson samt Gunnar Samuelsson, tidigare bl.a. stiftssekreterare i Strängnäs stift och sekreterare i Valutredningen. Arbetet har bedrivits utifrån en inom delprojektet utarbetad och av styrgruppen godkänd delprojektplan enligt vilken Göran Gustafsson ansvarat för utvärderingen ur demokratisk synvinkel och Gunnar Samuelsson ansvarat för utvärderingen ur teknisk och administrativ synvinkel samt kostnadsuppföljningen. (Dokumentation och statistikuppgifter ingår i respektive områden).

Hur arbetet bedrivits framgår av de slutredovisningar som Gustafsson och Samuelsson nu lämnar.

Riskanalysen

Som redovisats i det inledande avsnittet om valprojektet fanns redan i projektdirektivet vissa ”identifierade risker.” Mot bl.a. denna bakgrund och osäkerhet om det aktuella riskmedvetandet i förberedelserna inför valet såväl på central nivå som i stift och församlingar gav styrgruppen i uppdrag åt PWC att under april-maj 2001 göra en analys av riskläget i projektet. Vad skulle kunna hända och vilka alternativplaner fanns?

Resultatet av analysen redovisas i rapporten ”Projektgenomgång inför Kyrkoval 2001. PWC 16 maj 2001”. Ur de i sammanfattningen redovisade slutsatserna citeras följande:

”Majoriteten av de riskområden vi identifierat under vår riskanalys grundar sig på den kompetensbrist gällande kyrkans regelverk som föreligger såväl på central nivå som ute i stiftet. Gällande Kyrkans Hus har resursbristen resulterat i en hög arbetsbelastning för de inblandade projektledarna samt för de personer som har djup kunskap i och erfarenhet av kyrkoordningen.

En av orsakerna till resursbristen är att projektet på ett tidigt skede inte identifierade vilket resursbehov och vilka kompetenser Kyrkovalet skulle kräva. Projektorganisationen insåg heller inte vilken omfattning och komplexitet valprojektet skulle få. I dagsläget upplevs det som om det inte finns tid för att lära upp nya projektmedlemmar inom områden för kritisk kompetens”.

Till åtgärder som rekommenderades i rapporten hörde

- ◆ Upprättandet av ett lokalmässigt samlat ”valkansli” för alla som arbetade med det centrala projektet i Uppsala
- ◆ Informations- och upplysningservice till stiftet i frågor gällande såväl kyrkoordning som IT-stöd
- ◆ Erbjudande till stiftet av projektledningsstöd, innefattande bl.a. utformning av beredskapsplan

Vad gäller stiftet anfördes i de sammanfattande slutsatserna bl.a. följande:

”Avseende stiftet bör stiftsstyrelserna informeras och göras medvetna om situationen så att nyckelpersoner frigörs från ordinarie arbetsuppgifter. Vidare behöver kris- och beredskapsmedvetandet höjas och konkretiseras i ovan nämnda beredskapsplaner.”

Som redan redovisats genomfördes i huvudsak de två förstnämnda åtgärderna. Fokuseringen på ansvar också hos stiftet ledde till tätare kontakter med dessa rörande valfrågorna. Erbjudande om hjälp genom att resurser skulle kunna skickas ut möttes dock av svalt intresse.

Valkansliets uppgifter avseende valet till Kyrkomötet

Utöver rollen som resurs i det centrala valprojektet hade valkansliet också att vad gäller valet till Kyrkomötet vara kansliresurs för fullgörandet de valadministrativa uppgifter som enligt gällande bestämmelser ankom på Kyrkostyrelsen, dvs i första hand handlägga ansökningar om registrering av gruppbezeichnungar inför detta val samt på grundval av resultatet från den slutliga sammanräkningen hos stiftet ta fram underlag för utseende av ledamöter och ersättare i Kyrkomötet.

Tidsåtgång

Tidsåtgången för uppgifter i projektet har fortlöpande följts upp genom att alla som varit engagerade där haft att ge in timrapportering till projektsekretariatet. Följande sammanställning, baserad på sekretariatets uppgifter, belyser omfattningen från starten i slutet av år 1999 till utgången av år 2001. Redovisningen inkluderar alla anställda/uppdragstagare i projektet, såväl dem som har fast anställning i kyrkokansliet som ”externa”, mera tidsbegränsade, förstärkningar.

Omfattningen av antalet personer som varit engagerade i projektet varierar kraftigt utifrån olika skeden i processen. ”Sysselsättningsgraden” uppvisar också stora variationer enskilda personer emellan. I följande sammanställning upptas dels totala antalet personer som redovisat arbete för projektet till någon del (i vissa fall bara enstaka timmar) under aktuell period (4-5 veckor), dels hur många heltidstjänstgörande som den sammanlagda tidsåtgången motsvarar (utifrån den för perioden ifråga gällande ordinarie arbetstiden).

Tidsperiod	Timmar totalt	Antal personer totalt	Motsvarar antal heltidstjänstgörande
1999 v 48-52	181	6	0,9
2000 v 1-4	223	7	1,4
5-8	338	7	2,1
9-13	418	7	2,1
14-17	346	9	2,2
18-22	515	9	2,6
23-26	430	9	2,7
27-30	173	4	1,1
31-35	678	8	3,4
36-39	780	10	4,9
40-43	1 063	11	6,7
44-48	1 281	12	6,4
49-52	684	12	4,3
2001 v 1-5 (jan)	1 295	11	6,9
6-9 (feb)	1 112	11	6,9
10-13 (mars)	1 281	11	8,0
14-17 (april)	1 346	14	9,6
18-22 (maj)	1 967	15	11,8
23-26 (juni)	1 736	16	13,8
27-30 (juli)	1 204	15	8,6
31-35 (aug)	2 085	16	11,9
36-39 (sept)	1 938	15	12,1
40-44 (okt)	920	10	5,2
45-48 (nov)	536	9	3,2
49-52 (dec)	286	6	2,3
Summa timmar	22 888		

Dokumentation

Uppgifter från projektledaren

För att säkerställa att projektets erfarenheter inte förloras kommer upprättade produktionsplaner att uppdateras med verkligt utfall. Handläggarinstruktionerna för stiftet och Valhandboken kommer att i erforderlig utsträckning justeras utifrån gjorda erfarenheter av hur arbetet praktiskt bedrivits. Kravspecifikationen för valdatasystemet kommer att kommenteras. System- och programspecifikationer kommer att uppdateras så att de återspeglar hur programmet är byggt. SEMA Group har gjort en fullständig dokumentation. Vissa delar av denna har tillställts Svenska kyrkan.

Erfarenheter och synpunkter från den nationella nivån

Från dem som varit direkt engagerade i arbetet på central nivå (Betr intervjuade se i det föregående under rubriken Valprojektet).

Redovisningen i det följande är ett sammandrag av erfarenheter och synpunkter som kommit till uttryck vid intervjuer med personer som varit direkt engagerade i det centrala projektet. Uppfattningarna i mera övergripande frågor är i mycket stor utsträckning samstämmiga. Synpunkter hänförliga till mera avgränsade avsnitt framförs av naturliga skäl i första hand av dem som haft att arbeta inom området i fråga.

Allmänt

Det erinras om att i projektet fanns vissa inte obetydliga risker sammanhängande bl.a. med

- ◆ att det var första gången som valet skedde i kyrkans regi
- ◆ att det var ont om tid
- ◆ att det var brist på personal

Det konstateras att det inte minst mot denna bakgrund är tillfredsställande att generellt sett allt fungerat. 2001 års val har kunnat genomföras på ett bra sätt och man har också fått en grund att stå på inför framtiden.

Projektorganisationen

Det visade sig att det inte på alla håll inom Svenska kyrkan finns en vana att arbeta i projekt som har en absolut tidsgräns.

Betydelsen av att ha en god planering med genomtänkt resurstid och resursplan innan ett projekt startas är tydlig. Det är viktigt att fokusera på möjligheterna att disponera erforderliga resurser, i första hand personella. En bättre balans med bemanningen med tidigare insatta resurser hade varit bra.

Projektdirektiv, projektorganisation, löpande uppföljning avseende tidsplaner, resursutnyttjande etc har givit en bra dokumentation. En sådan är betydelsefull bl.a. när man arbetar med externa leverantörer och det är nödvändigt med ställningstaganden under resans gång. Inte minst i sådana sammanhang är det viktigt att vara stringent med vad man avtalar.

Enligt medlemmarna i styrgruppen fungerade arbetet i gruppen mycket bra. Att gruppen var liten (tre personer) innebar att den kunde hålla sig väl uppdaterad, vara tillräckligt nära för att kunna ifrågasätta och ha åsikter, vara flexibel och agera snabbt. Det löpande arbetet rörande IT-frågorna hanterades smidigt och flexibelt i den informella grupp som bestod av David Axelson-Fisk och representanter för SEMA Group. Styrgruppen fick en löpande rapportering som den kunde ta till sig. Det

kanske dock kunde ha varit av visst värde med en formellt ordnad projektledning i relation till SEMA Group.

Projektledningen framhåller att den ibland haft svårt att få styrgruppen att dela dess uppfattning om hur stor brådskan var.

Tidsaspekten

Från många håll betonas att det skulle ha varit av stort värde om arbetet hade kommit igång tidigare. Detta hade inneburit fördelar såväl vad gäller personella resurser som kostnadsmässigt. Så t.ex. hade IT-delen blivit billigare om man haft längre tid på sig eftersom kravspecifikationen nu måste ändras vid ett antal tillfällen under resans gång när förutsättningarna ändrades i form av nya bestämmelser. Man måste fatta snabba beslut som ibland gjorde att kostnaderna ökade.

Personella resurser

Utöver styrgruppen fanns i projektorganisationen endast två personer, David Axelson-Fisk och Gunnar Edqvist, som hade ett helhetsperspektiv. Övriga har endast haft överblick över sitt eget avsnitt. Inledningsvis i projektet såg man framför sig att man skulle kunna gå in och komplettera varandra och på så sätt inte behöva resursförstärkning. Så blev det inte. Eftersom det inte förekom dubblering blev projektorganisationen mycket personberoende. Det hade varit bra om kunskapen varit bättre förankrad i organisationen. Personberoendet blev mycket starkt också på stiftskanslierna.

Det hade kunnat bli bättre och billigare om den egna organisationen förstärkts tidigare än som nu blev fallet. De tillfälliga medarbetarna hade då hunnit komma in i sina roller innan tidshorizonten blivit påfallande kort. De som kom in sent har aldrig fått se hela processen. Det var ett misstag att man inte för att undvika detta använde sig av den processbeskrivning som gjordes våren 2000 och som finns dokumenterad. Det har också varit svårt för dem som kom in sent att snabbt "få ett ansikte", något som är betydelsefullt inte minst i uppgifter riktade utåt mot stiftet m.fl. Det förhållandet att så många aktörer varit involverade externt och internt har också inneburit en del problem.

I viss utsträckning har interna resurser inom kyrkokansliet inte kunnat disponeras för att arbeta med valprojektet i den från början avsedda omfattningen. Det kan vara lämpligt med "interna kontrakt" med vederbörandes chefer för att undvika sådana problem.

Regelverket

Erfarenheterna visar att det kan finnas anledning närmare överväga behov av justeringar av nuvarande regelverk på ett antal punkter, bl.a. i fråga om:

- ◆ Fördelning av beslutanderätt mellan stiftsstyrelse och valnämnd
- ◆ Valnämnd i samband med indelningsändringar
- ◆ Den särskilda valkretsindelningen vid val till samfällighet – möjlighet för stiftsstyrelsen att själv besluta om samfälligheten inte gör detta
- ◆ Grund för valdistriktsindelning
- ◆ Möjligheter slå ihop flera små valdistrikt som ingår i samma valkrets
- ◆ Tidigareläggning av tiden för registrering av grupper och anmälan av kandidater (dock med notering att i fortsättningen gäller nya och bättre förutsättningar genom att det
- ◆ finns registrerade grupper att kontakta)
- ◆ Hanteringen av valbarhetsfrågor avseende uppgifter som inte finns registrerade, t.ex. döpta i andra kyrkor
- ◆ Nomineringsgruppernas ansvar för valbarhetskontroll
- ◆ Förhandsröstning – ångerröstning – budröstning
- ◆ Öppettider för vallokaler
- ◆ Kostnaden för valsedlar
- ◆ Valsedlar vid förhandsröstning
- ◆ Korrigeringar av närmast teknisk natur av nuvarande bestämmelser på ett antal punkter.
- ◆ Eventuella ytterligare direktiv till stiftens avseende sammanräkningen.

IT-frågor

Tidsaspektens betydelse för uppbyggnaden av valdatasystemet har berörts i det föregående.

Av grundläggande betydelse för IT-stödets utformning har naturligtvis varit regelverket som bidragit till att handläggningen i vissa fall har blivit komplex och svårhanterlig.

Det kunde ha inneburit lägre kostnader om valdatasystemet byggts upp som ett fristående system och inte som nu integrerat med bl.a. organisationsregistret.

Tryck och distribution m.m.

Det har visat sig nödvändigt med tidigare planering vad avser produktionen och distributionen av trycksaker. Att välja bra leverantörer är utomordentligt viktigt. Att ha flera leverantörer ger större säkerhet. Underlag för handläggning av dessa frågor finns inför nästa val.

Frågor om korrekturen till valsedlar var många och långa. Korrekturgranskningen är viktig.

Valets komplexitet med åtföljande utformning av bestämmelserna gjorde att många felaktigheter och betydande tidsutdräkt uppstod, bl.a. vid ifyllandet av blanketter från stiftens och nomineringsgruppernas sida.

När det gäller beräkningar av behovet av valmaterial utgör erfarenheterna från 2001 års val att det finns en ny grund för framtida planering.

Information

I t.ex. frågan om brevröstningspaket kunde de nomineringsgrupper som ingick i referensgruppen informeras. Det fanns ingen kanal till andra grupper och inga kriterier

för beställningar. Det behöver för framtiden övervägas hur man skall undvika olika behandling av nomineringsgrupper när det finns så många relativt små.

Valprojektet arbetade med de teknisk-administrativa frågorna. Det fanns till en början ingen kommunikation mellan det mera allmänna informationsarbetet i kyrkokansliet och projektet. I ett senare skede gavs viss information till Infoservice om vad som hände på valkansliet men detta skulle kunna utvecklas ytterligare. Det hela kunde ha fungerat bättre om det funnits någon etablerad form för informationsutbyte.

Det hade funnits skäl ha en person för information knuten till valprojektet på heltid under valåret.

Valkansli; Administration av Kyrkomötesvalet

Etablerandet av ett lokalmässigt samlat valkansli var bra men skulle ha kommit tidigare.

Projektledaren har enligt alla på kansliet varit utmärkt i alla avseenden, som drivande kraft och som arbetsledare m.m.. Alla har samverkat i ett team.

Erfarenheter och synpunkter på arbetet på nationell nivå från valansvariga hos stiftens

Det centrala valprojektet anordnade den 16-17 januari 2002 en "avslutningskonferens" för stiftens valansvariga och valhandläggare och hade givit representanterna från vart och ett av stiftens i uppdrag att utifrån sitt perspektiv där kortfattat redovisa sin syn på valfrågornas hantering inom det centrala projektet. Vid redovisningen som skedde muntligen vid en gemensam överläggning fokuserades dels på sådant som varit positivt dels på sådant som kunde ha varit bättre.

Från redovisningen kan noteras följande huvudintryck.

Till sådant som varit positivt hörde bl.a.:

- ◆ De återkommande sammankomsterna med stiftens valansvariga, "stiftsträffarna"
- ◆ Bra kommunikations- och informationsvägar (även om man vid vissa tillfällen önskat snabbare besked och vid vissa andra tillfällen funnit informationen "överambitiös")
- ◆ God tillgänglighet – serviceanda
- ◆ Övergripande ansvar på bra sätt
- ◆ Valdatasystemets funktion och driftsäkerhet
- ◆ Bra utbildning
- ◆ Bra material, bl.a. valhandboken

Till sådant som kunde ha varit bättre hörde bl.a.:

- ◆ Vissa delar av valdatasystemet – särskilt mandatsystemet
- ◆ Blanketter (utvecklas närmare i avsnitt 4.9 och 4.10 samt bilaga B)
- ◆ Rutinerna för beställning av valsedlar
- ◆ Tidpunkten för leverans av valsedlar
- ◆ Vägledningen i arbetet efter valdagen, bl.a. den slutliga sammanräkningen

Erfarenheter och synpunkter på arbetet på nationell nivå från den lokala nivån

Allmänt

Synpunkter från den lokala nivån på resultat av arbetet i det centrala Valprojektet såsom informations- och utbildningsmaterial i olika former – Valhandboken, Nyhetsbrevet m.m. – samt material för röstnings- och sammanräkningsförfarandet såsom röstlängder och valmaterial i övrigt redovisas i anslutning till respektive delavsnitt under huvudavsnitt 4.

Röstkorten

Mot bakgrund av vad nyss sagts skall här endast nämnas att i ett litet antal svar på lokala "valnämndsenkäten" framförts påpekanden om att *röstkorten* bör få en bättre layout och göras tydligare och mera lättlästa. För att undvika att de försvinner i mängden av reklamutskick bör på kuverten, som bör göras mer iögonenfallande, anges "Innehåller röstkort".

(Som närmare behandlas under avsnittet om förhandsröstningen finns också önskemål bl.a. om att på röstkorten skall finnas information om tider och platser för förhandsröstning samt om sista tidpunkt för brevröstning.)

Stiftsnivån och den lokala nivån

Underlag för redovisningen

Stiftsenkäterna

Till underlag för redovisningen ligger, om inte annat särskilt anges, svaren på två enkätformulär avseende olika skeden i arbetet. Formulären har tillställts – och besvarats av – resp stifts valansvarige(a) handläggare. Som strax kommer att framgå har de valadministrativa uppgifterna i betydande utsträckning efter delegation handlagts på tjänstemannanivå och det har därför varit naturligt att också kontakterna rörande utvärderingen tagits där. När det i den fortsatta framställningen anges att ”X stift” har svarat på det ena eller andra sättet gäller det alltså svar som avgivits på tjänstemannanivå.

Uppgiftslämnare har varit

Uppsala stift	Lena Jansson Nordin
Linköpings stift	Kristina Lindahl
Skara stift	Lars Wiberg
Strängnäs stift	Kerstin Alberg
Västerås stift	Göran Broås
Växjö stift	Vibeke Bergman
Lunds stift	Anders Ploman
Göteborgs stift	Margareta Wicander
Karlstads stift	Ingela Fransson
Härnösands stift	Katarina Ångström
Luleå stift	Håkan Lindberg
Visby stift	Torsten Svensson
Stockholms stift	Jan-Åke Engfors

Valnämndsenkäten

Ett enkätformulär tillställdes i början av oktober 2001 ordföranden i valnämnden i vart och ett av de 865 "lokala valområdena" (kyrkliga samfälligheter resp församlingar som inte ingår i någon samfällighet).

Antalet inkomna svar uppgår till 655 vilket innebär en svarsfrekvens på 76 procent sett över landet som helhet.

Med stiftsindelningen som grund är bilden följande:

Stift	"Valområden" totalt	Inkomna svar	Svarsfrekvens
Uppsala	75	62	83%
Linköpings	62	55	89%
Skara	56	39	70%
Strängnäs	54	43	80%
Västerås	54	42	78%
Växjö	87	68	78%
Lund	135	89	66%
Göteborg	96	73	76%
Karlstad	53	41	77%
Härnösand	62	42	68%
Luleå	51	45	88%
Visby	20	14	70%
Stockholm	60	42	70%
Hela landet	865	655	76%

I redovisningen i vissa enskilda frågor kommer antalet svar att vara något lägre än 655. Bakgrunden härtill är att enkätformuläret i denna del lämnats obesvarat eller ifyllt på ett sådant sätt att det inte går att klart utläsa svaret. Detta förekommer dock endast i begränsad omfattning.

Sammantaget kan konstateras att det stora antalet svar och det engagemang och den omsorg som valnämndsordförandena lagt ned på att redovisa sina erfarenheter och synpunkter resulterat i ett bra underlag för en utvärdering av här aktuella delar. Det framgår för övrigt av svaren att i åtskilliga fall inte enbart ordföranden utan hela valnämnden varit engagerad i arbetet med utvärdering av valet.

"Lokalnivåenkäten"

Detta enkätformulär – i huvudsak avseende kostnadsredovisning samt vissa informationsfrågor – tillställdes i slutet av 2001 kanslichef/motsvarande i samtliga 514 samfälligheter samt ordföranden i kyrkorådet i samtliga 351 församlingar som inte ingår i någon samfällighet.

Svarsfrekvensen är tyvärr inte lika hög som på "valnämndsenkäten". Vid utgången av februari 2002 hade svar inkommit från 261 samfälligheter (51 % av totala antalet) och 178 församlingar (51 % av totala antalet). Om man lägger antalet röstberättigade som grund "täcker" dock svaren 58 % av totala antalet röstberättigade.

Indelningen – valområden

Valen avsåg förtroendeuppdrag utifrån den indelning i kyrkliga enheter som gällde fr o m den nya mandatperiodens början, den 1 januari 2002. Medan stiftsindelningen var oförändrad trädde ganska betydande indelningsändringar i kraft vid denna tidpunkt vad beträffar enheter på den lokala nivån, vilket framgår av följande sammanställning:

	2001-12-31	Upphör	Tillkommer	2002-01-01
Församlingar, totalt	2 516	-422	+131	2 225
Samfälligheter, totalt*	609	-106	+11	514

*Pastorats- och flerpastoratssamfälligheter, ej samfälligheten Gotlands kyrkor.

	2001-12-31	2002-01-01
Församlingar ingående i samfällighet	2 204	1 874
Församlingar som inte ingår i någon samfällighet	312	351
Pastorat	1 081	1 026

Antalet ”valområden” – samfälligheter samt församlingar som inte ingår i någon samfällighet – var alltså totalt 865 (514 + 351).

Ansvarsområden

Stiftsstyrelsen

Stiftsstyrelsen har det övergripande ansvaret för alla direkta val i stiftet. De uppgifter som följer härav regleras av kyrkoordningen och de av Kyrkostyrelsen i anslutning härtill utfärdade bestämmelserna och framgår närmare av delavsnitt i det följande. Till stöd och ledning i arbetet fanns material utarbetat inom det centrala valprojektet såsom Valhandboken, Handläggningsinstruktion för stiftet (104 A 4-sidor), ett stort antal blanketter m.m. Av grundläggande betydelse för arbetets bedrivande var det valdatasystem (det s.k. ”valsystemet”) som tagits fram inom det centrala projektet (IT-delen) och som närmare behandlats i avsnittet om det centrala projektet. Stiftens valansvariga hade vidare alltifrån valprojektets start kontinuerlig kontakt med det centrala projektet genom regelbundet återkommande ”stiftsrepresentantträffar” och genom etablerat kontaktnät för utbildning, information och rådgivning.

Den lokala nivån

Valnämnden

Valnämnden har det lokala ansvaret för valets genomförande. På motsvarande sätt som beträffande stiftsstyrelsen regleras uppgifter som ankommer på valnämnden av kyrkoordningen och de av Kyrkostyrelsen i anslutning härtill utfärdade bestämmelserna. De framgår närmare av delavsnitt i det följande.

Fullmäktige, kyrkonämnd/kyrkoråd

Vissa uppgifter med anknytning till valen ankommer på samfällda kyrkofullmäktige och kyrkonämnden i samfällighet resp kyrkofullmäktige och kyrkorådet i församling som inte ingår i samfällighet. Detta gäller frågor om valdistriktsindelning och valkretsindelning i vissa fall, antalet ledamöter och ersättare i beslutande organ, beslut

om röstningslokaler, bidrag till tryckning av valsedlar m.m. Beslut om informationsinsatser riktade till de röstberättigade hör också till detta område.

Organisationen

Stiften

Utskott/arbetsgrupp/motsvarande

I 9 av de 13 stiften har stiftsstyrelsen utsett ett särskilt utskott eller en arbetsgrupp för valfrågorna. Sammansättningen varierar:

Stift	Utskott/arbetsgrupp/motsvarande
Uppsala	-
Linköping	5 ledamöter och 5 ersättare, samtliga utanför stiftsstyrelsen. Representerar rest. nomineringsgrupper s, m, c, fp och posk.
Skara	-
Strängnäs	-
Västerås	5 personer, representanter för resp. s, m, c, fp och posk.
Växjö	Stiftsstyrelsens vice ordförande samt ytterligare 3 ledamöter i stiftsstyrelsen
Lund	5 ledamöter och 5 ersättare
Göteborg	Delegation till befintligt personalutskott, med rätt till vidaredelegation
Karlstad	5 anställda (stiftssekreterare, stiftsjurist, informatör, datahandläggare, utbildningshandläggare)
Härnösand	-
Luleå	Valkansli, bestående av 3 personer + valansvariga
Visby	Valgrupp på kansliet, 5 anställda
Stockholm	7 ledamöter och 7 ersättare från stiftsstyrelsen

Delegation av beslutanderätt till anställda

I stiftsenkäten ingick – med tre svarsalternativ – en fråga om beslutanderätten delegerats till anställd(a). Vidare skulle anges antal anställda till vilka beslutanderätt delegerats.

Följande svar avgavs:

Stift	Delegation har skett		Antal anställda
	"i stor utsträckning"	"i begränsad utsträckning"	
Uppsala		X	1
Linköpings		X(från arbetsgruppen)	2
Skara	X		4
Strängnäs	X		1
Västerås	X		2
Växjö	X		1
Lund	X		3
Göteborg	X		2
Karlstad		X	1
Härnösand	X		2
Luleå	X		"Ansvariga på olika nivåer"
Visby		X	1
Stockholm		X	1

Valnämnden

Antalet valnämnder

Vid tidigare val har valadministrativa uppgifter avseende kyrkovalet ingått i ansvarsområdet för de kommunala valnämnderna, en i varje kommun och alltså totalt i landet 289 nämnder.

Antalet valnämnder vid kyrkovalet 2001 var nära nog exakt tre gånger så stort, 865, en i varje "valområde" i enlighet med kyrkoordningens bestämmelser.

Valnämndens sammansättning

Några bestämmelser om antalet ledamöter i en valnämnd finns inte i kyrkoordningen.

För att få närmare belyst valnämndens sammansättning dels utifrån anknytning till uppdrag som förtroendevald i Svenska kyrkan, dels utifrån tidigare erfarenheter av allmänna val, borgerliga och/eller kyrkliga, ingick i valnämndsenkäten en tabell som kompletterad med inkomna svar ger följande bild.

	Valnämnderna, antal ledamöter och ersättare									Antal valnämnder som ingått i enkätsvaren
	0	1	2	3	4	5	6	7	> 7	
Ledamöter (inkl ordf)	-	-	2	151	49	295	49	51	31	628
Ersättare	90	20	86	173	46	136	16	27	7	601

Det kan alltså noteras bl.a. att 47 % av de redovisade valnämnderna har 5 ledamöter och 24 % har 3 ledamöter. Totala antalet ledamöter inkl ordföranden i redovisade 642 valnämnder uppgår till 3 100. Totala antalet ersättare i redovisade 613 valnämnder uppgår till 2 000. Vid en på dessa tal baserad rent matematisk framräkning skulle alltså totala antalet ledamöter i de 865 valnämnderna uppgå till ca 4 100 och totala antalet ersättare till ca 2 800.

Innehav av kyrkligt förtroendeuppdrag

Valnämnderna har i betydande utsträckning valts bland dem som innehar förtroendeuppdrag i Svenska kyrkan, t.ex. i fullmäktige, kyrkoråd, annan styrelse eller nämnd, på stiftsnivå eller i Kyrkomötet. Av 642 valnämndsordförande innehar 488 eller 76 % sådant förtroendeuppdrag. Av övriga ordinarie ledamöter är motsvarande andel 86 %. Sistnämnda procenttal gäller också för kategorin ersättare.

Tidigare erfarenhet av valadministration

När det gäller tidigare erfarenhet av allmänna val, borgerliga och/eller kyrkliga, framgår att 72 % av valnämndsordförandena tidigare ingått i valnämnd och/eller varit valförrättare. Motsvarande andel för övriga ordinarie valnämndsledamöter är 65 % och för ersättarna i valnämnden 50 %.

I åtskilliga svar på valnämnsenkäten anges tillgången till erfarna och kunniga valnämnder och valförrättare som ett viktigt skäl till att valet kunnat genomföras bra.

Valförrättarna samt röstmottagarna på särskilt röstmottagningsställe

Erfarenhet från tidigare val var mycket stor bland dem som tjänstgjorde som valförrättare på valdagen. Enkätsvaren omfattar totalt ca 7200 valförrättare. Av dessa har ca 72 % tidigare erfarenhet som valförrättare. Om man ser enbart till de redovisade ca 1900 ordförandena för valförrättare i vallokal har 87 % erfarenhet som valförrättare.

Ledamöter och ersättare i valnämnderna har också i betydande utsträckning tjänstgjort som valförrättare på valdagen. Totalt har ca 2 000 sådana ledamöter och ersättare tjänstgjort som valförrättare. Omfattningen varierar givetvis från ställe till ställe. I 27 % (175) av de redovisade ca 650 enheterna har det inte funnits något sådant samband överhuvudtaget.

Anställda i församling/samfällighet har tjänstgjort som valförrättare i ca 50 % av de ca 650 enheterna. Också här varierar omfattningen från plats till plats. Enligt enkätsvaren uppgår antalet anställda som varit valförrättare till totalt ca 700.

Information till de röstberättigade

Den redovisning som lämnas i det följande grundar sig på svar på frågor ingående i

- ◆ lokalnivåenkäten vad avser informationsinsatser från samfälligheter och församlingar
- ◆ valnämnsenkäten vad avser valnämndens roll i informationen till de röstberättigade inför valet
- ◆ stiftsenkäten vad avser medverkan från stiftet vid information/utbildning

Informationsinsatser från samfälligheter och församlingar

Den inledande frågan om samfälligheten/församlingen ansett sig ha ett större ansvar än tidigare i fråga om information till de röstberättigade när valen nu administreras "inomkyrkligt" besvarades av 393 med ja och av 30 med nej.

När det gäller formen för informationsinsatser gjordes följande antal markeringar för angivna alternativ (totalt antal svarande samfälligheter/församlingar ca 420):

Genom "ordinarie" informationskanaler (församlingsblad o likn)	383
Särskild informationsfolder/motsv	160
"Hemsida" på Internet	78
Inslag i närradio	21
Artiklar/redaktionell text i lokal press	114
Annonsering i lokal press	262
"Informationsmöten"	141
Annat	66

Utifrån svaren på frågor för att närmare belysa punkten informationsmöten kunde noteras följande:

Form	Antal tillfällen	Antal deltagare (ca)
Gemensam information med Nomineringsgrupp(er)	289	7 391
I anslutning till sammankomst För annat ämne	274	7 018
Särskilda sammankomster (utan "medarrangör")	126	3 038
SUMMA	689	17 447

De samlade kostnaderna avseende valet kommer att redovisas i särskilt avsnitt. Det kan dock redan här nämnas att kostnaderna för här angivna informationsinsatser av berörda samfälligheter/församlingar anges till totalt 9,6 miljoner kr.

Valnämndens roll i informationen till de röstberättigade inför valet

I valnämndsenkäten ställdes frågan om i vilken utsträckning valnämnden varit engagerad i information om valet till de röstberättigade. I 73 % (460) av svaren angavs alternativet "i begränsad omfattning" medan 27 % (173) svarade "i stor omfattning". Oberoende av denna skillnad avseende omfattningen framgick av enkätsvaren att innehållen i de frågor valnämnden ställts inför från de röstberättigade varit ganska likartade landet över. Det har oftast gällt antalet val, de olika formerna för förhandsröstning och brevröstning, öppettider, varför det inte är möjligt att poströsta eller rösta genom bud, röstkortets betydelse, varför det varit svårt att få tillgång till valsedlar, bristande kännedom om kandidater och grupper i valen till Kyrkomötet och stiftsfullmäktige, m.m.

Medverkan från stiftet i information/utbildning

Som strax kommer att framgå har stiftet haft viktiga uppgifter med information och utbildning för dem som varit direkt engagerade i det valadministrativa arbetet, i första hand valnämnderna. En fråga i stiftsenkäten om företrädare för stiftet medverkat i *annan* information/utbildning om valfrågorna gav följande svar:

Stift	Antal dagar totalt	Antal deltagare totalt
Uppsala	2	200
Linköping	1	67
Skara	15	250
Strängnäs	3	67
Västerås	3	32
Växjö	4	200
Lund	1	75
Göteborg	5	109
Karlstad	1	58
Härnösand	2	164
Luleå	33	819
Visby	-	-
Stockholm	3	30
SUMMA	73	2 071

Utbildning och information inom valadministrationen

Utbildning och information på central nivå för stiftens valansvariga

Som redovisats under huvudavsnitt 3 ingick som en del i det centrala valprojektet utbildning och information för dem som på stiftet skulle arbeta med valfrågorna. Enligt svaren på stiftsenkäten har sammanlagt vid dessa tillfällen från stiftet deltagit totalt 79 anställda. Tidsåtgången för dessa anges till totalt 5 100 timmar. Från fem stift (Linköpings, Västerås, Lunds, Luleå och Stockholms) har även deltagit förtroendevalda, totalt 23 personer.

Stiftets utbildning för valnämnder

Som en del i stiftets övergripande ansvar ingick utbildning av valnämnderna. Som redovisats tidigare hade inom det centrala projektet tagits fram ett omfattande material, i första hand Valhandboken.

Det totala antalet dagar (varvid med ”dag” avses hel dag eller del av dag) och deltagare vid av stiftet anordnad utbildning för valnämnderna är följande:

Stift	Antal dagar totalt	Antal deltagare totalt
Uppsala	20	300
Linköping	13	308
Skara	10	160
Strängnäs	6	179
Västerås	4	256
Växjö	19	452
Lund	60	1 961
Göteborg	10	463
Karlstad	6	197
Härnösand	20	314
Luleå	18	354
Visby	4	160
Stockholm	13	550
SUMMA	203	5 654

Utbildning av valförrättare och röstmottagare på särskilt röstmottagningsställe

Ansvaret för utbildningen av valförrättare ankom på valnämnden. Inom det centrala valprojektet hade tagits fram visst utbildningsmaterial/utbildningshäften för detta.

Erfarenheter och synpunkter på utbildning och information samt utbildnings-/informationsmaterial inom valadministrationen

Valhandboken, Nyhetsbrevet ”Kyrkoval 2001” samt skriftlig information från stiftet

I valnämndsenkäten hade valnämndsordförandena ombetts att för var och en av tre informationsformerna Valhandboken, Nyhetsbrevet ”Kyrkoval 2001” och den skriftliga informationen från stiftet ange om informationen varit tillräcklig eller otillräcklig samt uppmanats att – om något saknats – ange vad detta i så fall var.

Alternativet ”tillräcklig” dominerar utomordentligt klart beträffande samtliga dessa tre informationsformer. I totalt ca 650 svarsformulär markeras alternativet ”otillräcklig” endast i 6 vad avser Valhandboken, 14 vad avser Nyhetsbrevet

Kyrkoval 2001 samt 48 vad avser skriftlig information från stiftet. I cirka 130 enkät-svar ges också kommentarer till materialet. Cirka 110 av dessa uttrycker önskemål om förbättringar beträffande Nyhetsbrevet och/eller den skriftliga informationen från stiftet. En bättre struktur, större tydlighet, färre ändringar, mindre omfång (mindre "överarbetat" och "överambitiöst"), tidigare och bättre distribution är därvid huvudpunkter.

Utbildningen av valnämnderna

Även när det gäller den av stiftet anordnade utbildningen av valnämnderna fanns i enkätformuläret en fråga med svarsalternativen tillräcklig resp otillräcklig samt med möjlighet att ange vad som saknats och att ge kommentarer i övrigt. Ca 580 har lämnat svaret "tillräcklig" och 52 svaret "otillräcklig". Av de totalt cirka 50 kommentarerna i denna fråga hänför sig ett drygt 10-tal till bedömning av lämplig tidpunkt för utbildningen i förhållande till valdagen. I ett 20-tal framförs önskemål mera praktikinslag i utbildningen och/eller att även andra valnämndsledamöter än ordförande och vice ordförande bereds möjlighet delta.

Utbildningen av valförrättare och röstmottagarna

Utbildningen av valförrättare och röstmottagare har genomförts av valnämnderna (och därutöver i något fall och i vissa avsnitt av stiftet). De tre svarsalternativen i enkäten var här "gick i stort sett bra", "fungerade men med vissa problem" samt "var problematisk". Tillfälle till kommentarer gavs.

Det första alternativet ("gick i stort sett bra") är här helt dominerande i svaren. "Fungerade men med vissa problem" har angivits i 20 svar för vardera kategorin och "var problematisk" i totalt 5 svar.

I några enkätsvar efterlyses mallar för utbildning av valförrättare. De centralt framtagna utbildningshäftena för valförrättare och röstmottagare ger anledning till uppskattande kommentarer i några enkätsvar, i några andra framhålls att en bättre layout hade varit att föredra.

Valdistrikt, vallokaler, särskilda röstmottagningsställen

Bakgrund

Enligt huvudregeln i kyrkoordningen är varje församling ett valdistrikt. Stiftsstyrelsen får dock efter samråd med kyrkonämnden/kyrkorådet besluta att dela församlingen i flera distrikt. Ett sådant beslut skall meddelas senast den 1 december året före det år när det skall tillämpas första gången. (38:17 KO). – Detta innebar att inför 2001 års val beslut skulle fattas senast den 1 december 2000.

Kyrkostyrelsen hade igenom beslut den 18 september 2000 (SvKB 2000:2) föreskrivit att när en församling delas in i valdistrikt skall varje valdistrikt omfatta ett eller flera av de valdistrikt som användes vid de allmänna valen år 1998.

I stiftsenkäten ställdes frågan om möjligheten att ha särskilt röstmottagningsställe i nämnvärd omfattning hade påverkat önskemål/ställningstaganden (på lokal nivå och/eller på stiftsnivå) i fråga om valdistriktsindelning. En sådan påverkan förutsattes därvid innebära att man föredrog att anordna särskilt röstmottagningsställe framför att göra flera valdistrikt. Frågan besvarades av 5 stift med ja och av 8 stift med nej.

Stiftsstyrelsernas beslut om valdistriktsindelning och/eller anordnande av särskilt röstmottagningsställe har enligt stiftsenkäten följt lokala önskemål. I några enstaka

fall har det lokalt förelegat oenighet mellan valnämnd och kyrkoråd/kyrkonämnd i frågan.

Valdistriktsindelningen har i stor utsträckning grundats på den indelning i valdistrikt som gällt vid de borgerliga valen.

I lokalnivåenkäten angav 363 samfälligheter/församlingar att frågor inför beslut om valdistriktsindelning inte vållat några större problem medan 17 funnit dem vara problematiska.

Den fastställda valdistriktsindelningen (enligt valdatasystemet)

Antalet församlingar och valdistrikt

Stift	Antal församlingar	Antal valdistrikt	Antal församlingar delade i distrikt
Uppsala	201	237	20
Linköpings	215	244	16
Skara	256	292	17
Strängnäs	107	172	35
Västerås	123	180	18
Växjö	249	288	29
Lunds	281	328	34
Göteborgs	279	324	28
Karlstads	136	167	18
Härnösands	128	173	25
Luleå	80	182	32
Visby	91	94	1
Stockholms	79	210	46
Summa	2 225	2 891	319

Antalet röstberättigade per valdistrikt

Det genomsnittliga antalet röstberättigade per valdistrikt uppgick till 2 065.

Fördelningen utifrån antalet rösträttsberättigade i vissa intervall är följande

Stift	Valdistrikt med Högst 2 500 röstberättigade	Valdistrikt med 2 501 – 5 000 röstberättigade	Valdistrikt med över 5000 röst- berättigade	Totalt antal valdistrikt
Uppsala	162	52	23	237
Linköpings	196	29	19	244
Skara	245	31	16	292
Strängnäs	114	51	7	172
Västerås	130	31	19	180
Växjö	230	48	10	288
Lunds	222	49	57	328
Göteborgs	210	60	54	324
Karlstads	130	27	10	167
Härnösands	136	28	9	173
Luleå	137	29	16	182
Visby	90	4	0	94
Stockholms	41	87	82	210
Summa	2 043	526	322	2 891
Procent av totala antalet	71%	18%	11%	

Valdistriktsindelning vid 1994 och 1997 års kyrkoval

Vid en jämförelse med valdistriktsindelningen vid kyrkovalen 1994 och 1997 kan noteras följande:

	Antal valdistrikt	Antal församlingar med val till försam- ling och eller sam- fällighet	Antal röstberätti- gade
1994	3 801	2 244	Ca 5 964 000
1997	3 728	2 304	Ca 5 830 000
2001	2 891	2 255	Ca 5 970 000

Vallokaler

Medan beslut om valdistriktsindelning fattas på stiftsnivå skall enligt 38:45 KO samfälligheten/församlingen efter samråd med valnämnden besluta om vallokaler för röstning på valdagen. För varje valdistrikt skall det finnas en vallokal där de röstberättigade som tillhör det distriktet då kan rösta. En vallokal kan vara gemensam för två eller flera distrikt. Det skall finnas minst en vallokal i varje pastorat. Valnämnden svarar för att uppgifter om varje distrikts vallokal finns registrerade i valdatasystemet. Utöver vallokalerna kan det också inrättas s.k. särskilda röstmottagningsställen, se nästa avsnitt 4.7.4.

Till följd av bristande överensstämmelse mellan stiftets beslut om valdistriktsindelning och det lokala beslutet om vallokal kom att anges fel vallokal på röstkortet för 139 000 personer i 26 församlingar. Som redovisats under avsnitt 3.2.5 löstes situationen genom att beträffande de aktuella församlingarna stiftsstyrelsen inrättade ett särskilt röstmottagningsställe på valdagen på samma plats som den felaktigt angivna vallokalen och att i kombination detta Kyrkostyrelsen genom SvKB 2001:6 medgav att en väljare som fått ett röstkort där fel vallokal har angetts får rösta på sådant röstmottagningsställe på valdagen. Skriftlig information om detta gick ut till var och en av de 139 000.

Antalet vallokaler i de 655 enheter som besvarat valnämndsenkäten var följande:

Stift	Vallokaler totalt	Därav gemensamma för	
		2 valdistrikt	> 2 valdistrikt
Uppsala	151	8	9
Linköping	147	18	12
Skara	136	9	28
Strängnäs	125	5	2
Västerås	141	7	4
Växjö	178	11	2
Lund	206	13	5
Göteborg	212	13	9
Karlstad	113	5	1
Härnösand	103	1	-
Luleå	167	3	1
Visby	18	-	8
Stockholm	140	-	3

Av sammanställningen kan bl.a. utläsas att av de här redovisade vallokalerna 5,4 % varit gemensamma för 2 valdistrikt och 5 % varit gemensamma för mer än 2 valdistrikt. Ungefär en tredjedel av de sistnämnda vallokalerna finns i Skara stift.

Av svaret på en i sammanhanget ställd enkätfråga noteras att 80 % (1473 av 1837) av vallokalerna varit anordnade i lokaler som ägs och/eller disponeras av Svenska kyrkan.

Material för utrustning i röstningslokaler har i hög utsträckning lånats från kommunen. 355 valnämndsordförande besvarade frågan om sådant lån förekommit med ”Ja, i stor omfattning”, 258 med ”Ja, i viss omfattning” och endast 35 med alternativet ”Nej, inte alls”.

Särskilda röstmottagningsställen

Bakgrund

Bestämmelser om möjlighet att inrätta särskilda röstmottagningsställen ingår numera i vallagen men gällde inte vid de kyrkliga valen 1997. Denna form för anordnande av röstning på valdagen ger möjlighet att minska antalet valdistrikt jämfört med vad som annars skulle ha varit erforderligt, inte minst i glesbygd med stora avstånd. För varje valdistrikt skall ju som redovisats i närmast föregående avsnitt finnas en vallokal med öppettider i enlighet med kyrkoordningens bestämmelser. I stället för att indela en till ytan stor församling i två eller flera valdistrikt med var sin vallokal kan församlingen

utgöra ett valdistrikt med en enda vallokal men med ett eller flera röstmottagningsställen i olika delar av församlingen eller ett ambulerande särskilt röstmottagningsställe. Även för röstning före valdagen kan anordnas särskilda röstmottagningsställen som komplement till förhandsröstning på pastorsexpedition/motsv. Detta kan då fylla motsvarande funktion som den röstmottagning på institutioner av olika slag som i viss utsträckning anordnas av Posten som en del av poströstningen vid de allmänna valen.

Ett särskilt röstmottagningsställe skall vara öppet under minst två timmar. Beslut om att anordna särskilt röstmottagningsställe fattas av stiftsstyrelsen efter samråd med berörd församling och samfällighet (38:48 KO).

Enligt 15 § SvKB 2000:1 skall stiftsstyrelsen i valdatasystemet registrera de särskilda röstmottagningsställen som skall hållas på valdagen och besluta om öppettiderna för dessa. Röstningen bör avslutas i sådan tid att valsedlarna kan lämnas i rätt vallokal före kl 20.00.

Särskilda röstmottagningsställen och antal röster där

Stift	Antal särskilda röstmottagningsställen <u>på valdagen i samtliga 865 valområden</u> (registrerade i valdatasystemet)	Antal särskilda röstmottagningsställen <u>för förhandsröstning i 650 av 865 valområden</u> (enligt uppgifter lämnade i valnämndsenkäten)*	Antal röster från särskilda röstmottagningsställen, totalt (summering via stiftens av samtliga protokoll från sammanräkning)
Uppsala	55	13	3 453
Linköpings	10	30	925
Skara	2	3	167
Strängnäs	17	13	1 036
Västerås	44	48	4 348
Växjö	15	21	1 056
Lunds	35	31	4 398
Göteborgs	65	22	5 961
Karlstads	17	27	959
Härnösands	43	26	1 522
Luleå	92	45	4 835
Visby	0	1	0
Stockholms	40	39	8 244
Summa	435	319*	36 904

* särskilda röstmottagningsställen för förhandsröstning skulle ej registreras i valdatasystemet. Uppgifterna därför ej lika säkra som i kolumn 2.

Det bör noteras att av 435 röstmottagningsställen på valdagen 10 i Stockholms stift samt ett mindre antal fördelade på övriga stift inrättades med anledning av de under avsnitt 4.7.3 omnämnda felaktigheterna med bristande samstämmighet mellan valdistrikt och vallokal.

Valkretsindelning och fördelning på valkretsmandat

Val till stiftsfullmäktige

Vid valet till stiftsfullmäktige tillämpas systemet med fasta mandat och utjämningsmandat.

Valkretsindelningen, som beslutas av stiftsfullmäktige, skall göras så att varje valkrets får minst fem fasta mandat och omfatta ett eller flera kontrakt. (38:11 KO). Kyrkostyrelsen får enligt 38:13 KO i särskilt fall besluta om valkretsindelning som avviker från kontraktindelningen.

Valkretsindelning, val till stiftsfullmäktige

Stift (antal kontrakt)	Antal i valkretsen ingående kontrakt			Summa valkretsar
	1 kontrakt	2 kontrakt	3 kontrakt	
Uppsala (16)	4	3	2	9
Linköpings (11)	-	4	1	5
Skara (11)	7	2	-	9
Strängnäs (10)	2	4	-	6
Västerås (12)	6	3	-	9
Växjö (16)	1	3	3	7
Lunds (18)	1	7	1	9
Göteborgs (18)	5	2	3	10
Karlstads (9)	3	3	-	6
Härnösands (10)	3	2	1	6
Luleå (8)	6	1	-	7
Visby (4) *	4	-	-	4
Stockholms(13)	11	1	-	12
Summa (156)	53	35	11	99

* Undantagsregeln i 38:13 KO har tillämpats

Val till pastoratssamfällighet

Enligt 38:8 KO skall vid val till pastoratssamfällighet varje valkrets ha minst 5 mandat. Om för att uppnå detta två eller flera församlingar måste bilda gemensam valkrets skall samfällda kyrkofullmäktige senast den 1 februari besluta om hur en sådan särskild valkretsindelning skall göras. För att gälla skall beslutet vara fastställt av stiftsstyrelsen.

Stiftsstyrelsen skall enligt 38:6 KO senast den 31 mars besluta om fördelning av mandat mellan valkretsarna.

Valkretsindelning pastoratssamfälligheter			
Stift	Antal pastoratssamfälligheter totalt	Därav med särskild valkretsindelning	
		Antal	Procentuell andel
Uppsala	44	30	68%
Linköping	46	37	80%
Skara	44	42	95%
Strängnäs	20	13	65%
Västerås	21	21	100%
Växjö	56	43	77%
Lund	58	41	71%
Göteborg	66	42	64%
Karlstad	38	11	29%
Härnösand	38	25	66%
Luleå	11	11	100%
Visby	19	19	100%
Stockholm	4	3	75%
Summa	465	338	73%

Totala antalet valkretsar i pastoratssamfälligheter uppgår till 835. Totala antalet församlingar i pastoratssamfälligheter uppgår till 1 545. En sammanställning av valkretsarna utifrån antalet i respektive valkrets ingående församlingar visar följande:

Stift	Antal i valkretsen ingående församlingar				Summa valkretsar
	1 församl.	2 församl.	3 församl.	4 eller flera	
Uppsala	45	16	9	8	78
Linköpings	38	22	12	10	82
Skara	29	20	20	23	92
Strängnäs	19	12	3	0	34
Västerås	12	12	5	1	30
Växjö	47	26	13	7	93
Lunds	59	27	9	7	102
Göteborgs	77	34	8	6	125
Karlstads	62	10	3	4	79
Härnösands	41	20	5	2	68
Luleå	1	9	2	0	12
Visby	6	15	4	9	34
Stockholms	3	0	1	2	6
Summa	439	223	94	79	835
Procentuellt	53%	27%	11%	9%	

Procentuellt av antalet församlingar (1 545) utgör alltså 439 eller 28,4 % egna valkretsar.

Det kan också noteras att den särskilda valkretsindelningen i betydande omfattning resulterat i att hela samfälligheten/hela pastoratet bildat en enda valkrets vid valet till samfällda kyrkofullmäktige. Detta har varit fallet i 55 % av pastoratssamfälligheterna med särskild valkretsindelning.

Stift	Antal pastoratssamfälligheter med särskild valkretsindelning	Hela samfälligheten en enda valkrets
Uppsala	30	18
Linköping	37	21
Skara	42	12
Strängnäs	13	9
Västerås	21	12
Växjö	43	26
Lund	41	27
Göteborg	42	19
Karlstad	11	10
Härnösand	25	12
Luleå	11	10
Visby	19	8
Stockholm	3	2
SUMMA	338	186 (=55%)

Val till flerpastoratssamfällighet

Vid val till flerpastoratssamfällighet skall enligt 38:7 KO varje pastorat utgöra en valkrets och ha minst 1 mandat. Enligt tidigare gällande bestämmelser utgjorde enligt huvudregeln varje församling en valkrets.

Resultat

Stift	Antal flerpastoratssamfälligheter	Antal valkretsar/pastorat med antal ingående församlingar				Summa valkretsar/pastorat
		1 församl.	2 församl.	3 församl.	4 eller flera	
Uppsala	3	11	0	0	3	14
Linköping	4	16	4	1	2	23
Skara	2	4	1	0	1	6
Strängnäs	5	13	3	1	1	18
Västerås	4	5	6	3	3	17
Växjö	7	8	3	3	7	21
Lunds	5	31	1	1	0	33
Göteborg	7	37	4	4	1	46
Karlstads	2	6	0	0	0	6
Härnösand	0					0
Luleå	6	10	4	1	0	15
Visby	0					0
Stockholm	4	11	1	0	0	12
Summa	49	152	27	14	18	211

I de 49 flerpastoratssamfälligheterna ingår alltså totalt 152 enförsamlingspastorat samt 59 flerförsamlingspastorat. De sistnämnda omfattar tillsammans 177 församlingar.

Totala antalet församlingar i flerpastoratssamfällighet är alltså 329.

Totalantal valkretsar i samfällighetsvalen

Det totala antal valkretsar i samfällighetsvalen var $835 + 211 = 1\ 046$ valkretsar. Detta kan jämföras med motsvarande antal vid 1997 års val, 1 613. (Enligt huvudregeln om varje församling som egen valkrets skulle antalet då ha varit 1 646 men den tidigare gällande möjligheten till frivillig indelning i valkrets omfattande mer än en församling hade utnyttjats i några fall varför antalet blev 1 613). Minskningen med 567 valkretsar beror på flera faktorer: Det totala antalet pastoratssamfälligheter har minskat. Kravet på särskild valkretsindelning utifrån minimiregeln minst 5 mandat har tillkommit. Vad gäller flerpastoratssamfälligheterna utgör pastoraten i stället för församlingarna valkretsar.

Erfarenheter och synpunkter beträffande valkretsindelning

Stiftsenkäten

Arbetsuppgifterna i denna del rapporteras från stiftens sida ha kunnat lösas i stort sett utan större problem. Det har dock på sina håll varit svårt att få lokala företrädare att förstå bestämmelserna om särskild valkretsindelning vid val till pastoratssamfällighet. Bland frågor som kommit upp noteras oklarhet huruvida alla församlingar i en samfällighet får bilda en enda valkrets trots att det är möjligt att ha flera valkretsar som var och en får minst 5 mandat.

Från flera stift framförs synpunkten att det i Kyrkoordningen bör införas bestämmelse om att stiftsstyrelsen får besluta om särskild valkretsindelning om inte samfälligheten gör detta inom föreskriven tid.

Lokalnivåenkäten

Av enkätsvaren från totalt 210 samfälligheter angav 195 svarsalternativet att frågor inför beslut om valkretsindelning inte vållat några större problem medan 15 angav att de varit problematiska.

Registrering av gruppbezeichnungar

Bestämmelser

Bestämmelser om registrering av gruppbezeichnungar finns i 38:19-29 KO samt i 1-5 §§ SvKB 2000:1. Till följd av bestämmelsernas omfattning och detaljeringsgrad återges de inte närmare här. Kort kan noteras att endast nomineringsgrupp med registrerad bezeichnung kan anmäla kandidater, att Kyrkostyrelsen beslutar om registrering av gruppbezeichnung för val till Kyrkomötet, att stiftsstyrelsen beslutar om registrering av gruppbezeichnungar för övriga direkta val, att gruppbezeichnung på en "högre" nivå automatiskt är registrerad för samtliga nivåer därunder, att för registrering fordras bl.a. visst minimiantal personer som stöder ansökan, att gruppen anmäler ett ombud m.m. En registrerad gruppbezeichnung gäller enligt huvudregeln tills vidare och behöver alltså inte förnyas inför nästa val. Under vissa förutsättningar upphör den dock att gälla.

Ansökan om registrering skall enligt 38:19 KO göras senast den 15 juni. Mot bakgrund av den snäva tidsmarginalen hade – som redovisats i det föregående – företrädare för de större nomineringsgrupperna i kontakter med kyrkokansliet förklarat sig skola verka för att ansökningar kom in senast den 1 maj.

Som framgått under delprojektet Tryck och distribution utarbetades centralt och trycktes ett betydande antal olika blanketter att användas vid handläggningen av registrering av gruppbezeichnungar, anmälan av kandidater samt beställning av valsedlar. En förteckning över dessa blanketter samt en redovisning av de förbättringsförslag i denna del som framfördes från flertalet stift ingår som bilaga B.

Antal ansökningar om registrering av gruppbezeichnung och när de inkom. Uppgifter från samtliga stift

Antal ansökningar som inkom	Val till			Summa
	stiftsfullmäktige	Samfällighet	Församling	
Före den 1 maj	1	254 35,6 %	216 41,1 %	471 37,9 %
2 – 15 maj	1	189 26,5 %	135 25,7 %	325 26,1 %
16 – 31 maj	1	130 18,2 %	74 14,1 %	205 16,5 %
1 – 7 juni	1	47 6,6 %	40 7,6 %	88 7,1 %
8 – 15 juni	2	93 13,0 %	60 11,4 %	155 12,5 %
Summa	6	713	525	1244

Om totala antalet kandidater i en valkrets som anmäls den 15 juni är lägre än det antal mandat som valet avser skall stiftsstyrelsen enligt 38:27 KO förlänga tiden för registrering av gruppbezeichnung och anmälan av kandidater till den 30 juni. Så har skett i totalt 69 fall. Som ett resultat härav tillkom ytterligare 9 bezeichnungar som registrerades.

Totala antalet hos stiften registrerade gruppbe-teckningar (enligt central uppgift)

Stift	Antal gruppbe-teckningar
Uppsala	89
Linköping	129
Skara	125
Strängnäs	69
Västerås	60
Växjö	155
Lund	225
Göteborg	187
Karlstad	62
Härnösand	76
Luleå	34
Visby	30
Stockholm	39
SUMMA	1280

Utöver dessa beteckningar fanns de 17 gruppbe-teckningar som av Kyrkostyrelsen registrerats för valet till Kyrkomötet och som därmed hade "genomslag" till stiftsnivån och lokalnivåerna.

I svaren på "stiftsenkäten" angavs antalet **hos stiften registrerade gruppbe-teckningar** till 1285 med följande fördelning på olika valområden:

Stift	Val till stiftsfull-mäktige	Val till sam-fällighet	Val till för-samling i samfällighet	Val till församling <u>utanför</u> samfällighet	Summa
Uppsala	-	50	20	18	88
Linköpings	-	60	61	18	131
Skara	-	84	33	8	125
Strängnäs	-	24	19	19	62
Västerås	-	25	13	21	59
Växjö	-	97	40	14	151
Lunds	1	106	38	80	225
Göteborgs	1	134	29	23	187
Karlstads	-	36	22	4	62
Härnösands	-	43	18	15	76
Luleå	-	18	3	13	34
Visby	3	30	10	3	46
Stockholms	-	7	5	27	39
SUMMA	5	714	311	255	1285

Som framgår deltog i valen till stiftsfullmäktige i huvudsak de nomineringsgrupper vilkas beteckningar var registrerade för val till Kyrkomötet.

Jämförelse med antalet partier/grupper vid valet 1997

Vid kyrkovalet 1997 förelåg enligt SCB:s redovisning (Kyrkofullmäktigvalen 1997) 899 partibeteckningar. Något förfarande motsvarande det som nu gäller om obligatorisk registrering fanns då inte. Vid tillämpning av nu gällande regler om hinder att på

en lägre nivå registrera en beteckning som är nästan identisk med en beteckning som redan är registrerad på en högre nivå skulle antalet 899 behöva reduceras till i vart fall 860. Man kan dock konstatera att beträffande valen till samfälligheter och församlingar, nu registrerat antal grupp-beteckningar, inklusive de som är registrerade på högre nivå, uppgår till ca 1300 och därmed med mer än 50 % överstiger antalet beteckningar vid dessa val 1997.

Ombud, företrädare samt kontaktpersoner för nomineringsgrupp

Som redan nämnts var varje registrerad nomineringsgrupp skyldig anmäla ett *ombud* för gruppen. Antalet sådana ombud är sålunda detsamma som antalet registrerade grupper.

Vidare finns enligt 3 § SvKB 2000:1 möjlighet för en nomineringsgrupp registrerad för val till Kyrkomötet att utse en eller flera personer som företrädare för nomineringsgruppen inom ett stift. Enligt samma paragraf finns också möjlighet för ett ombud eller en företrädare att utse person(er) som är kontaktpersoner för gruppen vad gäller en eller flera församlingar eller samfälligheter. Omfattningen av antalet sådana utsedda personer framgår av följande sammanställning.

Stift	Företrädare i stift för nomineringsgrupp registrerad för val till Kyrkomötet		Kontaktpersoner för nomineringsgrupp avseende viss/vissa församlingar/samfälligheter	
	Antal grupper som anmält	Antal personer	Antal grupper som anmält	Antal personer
Uppsala	6	9	7	12
Linköping	7	9	4	38
Skara	6	11	7	60
Strängnäs	6	9	28	138
Västerås	7	12	31	236
Växjö	8	13	16	89
Lund	8	10	225	225
Göteborg	10	Ca20	124	ca150
Karlstad	7	9	Ej registrerat	
Luleå	6	9	8	111
Visby	6	6	3	3
Stockholm	9	13	8	150

Erfarenheter och synpunkter beträffande registrering av grupp-beteckningar

Stiftsenkäten

I enkätformuläret ställdes bl.a. frågan i vilken utsträckning som ändring eller komplettering av ansökan om registrering visade sig erforderlig. Av svaren framgår att detta var fallet beträffande betydligt mer än hälften av de nära 1300 ansökningarna. Bristerna var av flera olika slag. Till de vanligaste hörde avsaknad av eller ofullständigt eller felaktigt ifyllda blanketter som skulle bifogas ansökan. I vissa fall var antalet personer som stödde ansökan otillräckligt, i andra var grupp-beteckningen felaktig eftersom den inte innehöll samfällighetens namn osv. I stor utsträckning har frågor om ändringar och kompletteringar fått avhandlas per telefon med ombudet för nomineringsgruppen.

Från stiftens framförda synpunkter avseende blanketterna – en fråga som återkommer också i avsnittet om anmälan av kandidater – utvecklas närmare i bilaga B.

Vidare framför stiftens önskemål om bl.a. en förenkling av bestämmelserna om namn på nomineringsgrupp, tidigareläggning av sista datum för ansökan om registrering samt tillämpningsföreskrifter för tolkning av förväxlingsrisk mellan olika beteckningar.

Anmälan och registrering av kandidater

Bestämmelser

Bestämmelser om anmälan och registrering av kandidater finns i 38:22 – 29 KO samt i 4-5 §§ SvKB 2000:1. Till följd av bestämmelsernas omfattning och detaljeringsgrad återges de inte närmare här. Kort kan noteras att andra än anmälda kandidater för registrerade nomineringsgrupper inte är valbara, att anmälan av kandidater till samtliga val skall göras hos respektive stiftsstyrelse som senast den 26 juni valåret skall ha registrerat samtliga anmälda kandidater i valsyste­met, att för registrering fordras bl.a. att tillsammans med anmälan skickas skriftlig förklaring från kandidaterna att nomineringsgruppen fått tillstånd att anmäla dem.

Anmälan av kandidater skall enligt 38:24 KO göras senast den 15 juni. Som redovisats tidigare hade mot bakgrund av den snäva tidsmarginalen företrädare för de större nomineringsgrupperna i kontakter med kyrkokansliet förklarat sig skola verka för att anmälingarna kom in senast den 1 maj.

Enligt bestämmelserna (38:30-31 KO. SvKB 2001:1 6-8 §§) skall Kyrkostyrelsen tillhandahålla tryckta valsedlar åt de nomineringsgrupper som beställer sådana. För att Kyrkostyrelsen skall svara för tryckningen måste det finnas beslut om bidrag till denna eller också skall nomineringsgruppen ha betalat kostnaderna för tryckningen i förskott. Beställning av valsedlar skulle göras senast den 15 juni hos stiftens. Där skulle då ske en kontroll av att bl.a. de nyssnämnda förutsättningarna i ekonomiskt hänseende för att få tryckta valsedlar var uppfyllda. Beställningen skulle om så var fallet vidarebefordras till kyrkokansliet och registreras i valdatasystemet.

Totala antalet registrerade kandidater exklusive valet till Kyrkomötet är (enligt centrala uppgifter) 78386 med följande fördelning på stift:

Uppsala	7 408
Linköping	5 520
Skara	5 909
Strängnäs	4 806
Västerås	5 352
Växjö	7 773
Lund	10 669
Göteborg	10 367
Karlstad	4 481
Härnösand	4 952
Luleå	4 645
Visby	1 007

Anmärkning: Angivna tal är en summering av antalet kandidater i vart och ett av valen till stiftsfullmäktige, samfälliga kyrkofullmäktige och kyrkofullmäktige/direktvalt kyrkoråd. Då samma person kan vara kandidat i val på mer än en nivå är totala antalet *personer* lägre än här angivna antal registrerade *kandidater*.

Faktisk tidpunkt för anmälningar av kandidater

Kyrkokansliet hade till stiftens sänt ut en blankett för noteringar om vid vilken tidpunkt anmälningar om kandidater kom in. Denna har bifogats enkätsvaren från endast tre stift och kan därför inte hävdas ge en med säkerhet representativ bild för landet i dess helhet. Innehållet redovisas ändå i följande sammanställning.

(OBS. Siffrorna avser antal blanketter/anmälningar, inte antal personer)

Antal anmälningar Som inkom	Linköpings stift	Västerås stift	Luleå stift	Summa	Procent
Före den 16 maj	192	255	120	567	44,5 %
16 – 31 maj	97	114	120	331	26,0 %
1 – 7 juni	38	58	34	130	10,2 %
8 – 15 juni	82	72	91	245	19,2 %
Summa	409	499	365	1273	

Som nämnts i det föregående under registrering av gruppbezeichnungar skall stiftsstyrelsen enligt 38:27 KO under vissa förutsättningar förlänga tiden för registrering av gruppbezeichnung och anmälan av kandidater till den 30 juni. Detta har skett i 69 fall. Som ett resultat härav anmäldes ytterligare ca 560 kandidater.

Erfarenheter och synpunkter beträffande anmälan av kandidater

Stiftsenkäten

Arbetsuppgifterna på stiftet har tagit lång tid beroende på stort behov av kompletteringar av gjorda anmälningar. Komplettering och/eller ändring av anmälan har enligt stiftens varit erforderlig i ca 3 500 fall. I ca 1500 av dessa har det förelagat brister i fråga om skriftligt medgivande från kandidaten. Att någon eller några blanketter saknades eller var ofullständigt eller felaktigt ifyllda var mycket vanligt.

En uppgift som det finns anledning särskilt uppmärksamma gäller den preliminära kontrollen av valbarhet.

Bakgrund: Enligt Kyrkoordningen skall en kandidat för att vara valbar tillhöra Svenska kyrkan, vara lägst 18 år, vara döpt (undantag för den som tidigare någon gång varit förtroendevald inom Svenska kyrkan) samt vara folkbokförd i en församling inom det område som omfattas av valet. Vidare kan kyrklig anställning utgöra hinder för valbarhet till direktvalt kyrkoråd. Avgörande för om valbarhetsvillkoren är uppfyllda är förhållandena på valdagen. Ansvar för att en kandidat är valbar åligger nomineringsgruppen. Enligt handläggningsinstruktionen för stiftens skall dock dessa göra en preliminär valbarhetskontroll dels – vad avser ålder och kyrkotillhörighet – i samband med registrering av anmälda kandidater i valdatasystemet, dels – vad avser dop, folkbokföring och (betr direktvalt kyrkoråd anställning) i samband med utskick av kandidatlistan som underlag för valsedelskorrektur till kontaktperson för gruppen. Enligt instruktionen skall när preliminär kontroll visar hinder för valbarhet den som inte kommer att uppfylla åldersvillkoret inte registreras medan övriga registreras men noteras för bevakning inför den slutliga valbarhetskontrollen avseende förhållandena

på valdagen. Det förutsätts att stiftens för kontaktperson för resp grupp påtalar valbarhetshinder som uppmärksammas vid den preliminära kontrollen att eventuellt kunna ge anledning till korrigeringar från gruppens sida inför fastställandet av den slutliga kandidatlistan/valsedelkorrekturet.

I handläggningsinstruktionen uppmärksammas bl.a. på att det kan finnas brister när det gäller registrering av dop i den lokala kyrkobokföringen vilket ibland kan göra det nödvändigt med en kontroll med dopförsamlingen. Inte heller registreras kristet dop i en annan kyrkas ordning automatiskt i Svenska kyrkans register.

Den preliminära valbarhetskontrollen har enligt enkätsvaren föranlett noteringar i ca 1400 fall. Flertalet av dessa har varit att hänföra till dopkravet. Även frågor rörande hinder på grund av anställning eller folkbokföringsort har uppmärksammas.

Också i denna del av stiftens arbete har kontakter i stor utsträckning måst tas per telefon.

Från stiftens valansvariga framförda synpunkter avseende blanketterna utvecklas som redan nämnts närmare i bilaga B. Vidare framför stiftens önskemål om bl.a. enklare och tydligare regler vad gäller korrekturläsning av kandidatlistan som underlag för valsedeln och om ansvaret för den företrädare för nomineringsgruppen som godkänner korrekturet. Det har inträffat att man när valsedeln var tryckt har klagat över saknade kandidater trots att korrekturet godkänts. Till ytterligare önskemål hör tidigareläggning av sista datum för anmälan av kandidater samt att nomineringsgruppernas ansvar för valbarhetskontroll måste poängteras.

I många fall har uppstått oklarheter och fel vid valsedelsbeställningarna. Mycket arbete i form av brevväxling och telefonsamtal med ombud/kontaktpersoner har krävts också i dessa frågor.

Förhandsröstning – brevröstning

Förhandsröstning på pastorsexpedition/motsvarande

Bestämmelser

Minst en pastorsexpedition, församlingsexpedition eller motsvarande i varje pastorat i hela landet skulle med iakttagande av kyrkoordningens bestämmelser (38:50) vara öppen för förhandsröstning från och med den måndagen den 3 september till och med onsdagen den 12 september 2001. Under denna period skulle det vara möjligt att rösta minst fem timmar varje vardag (även lördagen den 8 september) och därutöver mellan klockan 17 och 20 minst två dagar vardera veckan. Stiftsstyrelsen fick om särskilda skäl föranledde detta i enskilt fall besluta att något inskränka dessa tider. (38:50 KO).

Beslut om på vilken eller vilka expeditioner i ett pastorat som förhandsröstning skall kunna ske skall fattas av stiftsstyrelsen efter samråd med samfälligheten/ församlingen.

Röstmottagare på expedition skall vara kyrkoherden eller den eller de som kyrkoherden utser. Minst två röstmottagare skall tjänstgöra samtidigt. (38:50 KO)

Försändelser med förhandsröster från väljare i det egna pastoratet skall lämnas till ordföranden för valförrättarna i respektive valdistrikt. Försändelser med de förhandsröster som avgivits av andra än väljare i det egna pastoratet skall skickas till stiftsstyrelsen i det stift där väljaren är röstberättigad. Stiftsstyrelsen bör om möjligt vidarebefordra dessa försändelser till resp valdistrikt i sådan tid att de finns i vallokalen på valdagen och kan räknas i den preliminära sammanräkningen där. I de fall detta inte

är möjligt skall stiftsstyrelsen behålla försändelserna och räkna rösterna vid sin slutliga sammanräkning. (38:50 och 53 KO).

Stiftsstyrelsebeslut om inskränkning av öppettider

Antalet till stiftens inkomna framställningar om kortare öppethållande av lokal för förhandsröstning uppgår till 347 enligt stiftsenkäten. De skäl som anförts har i huvudsak varit små enheter, få röstberättigade, begränsade ekonomiska och/eller personella resurser. 329 av ansökningarna har bifallits helt eller – efter kompromisser med valnämnden – delvis. Av de 18 ansökningar som inte beviljats utgjordes 8 av en gemensam skrivelse från ett av kontrakten i Göteborg omfattande 8 pastorat. Valnämnden hade avstyrkt och övriga kontrakt i Göteborg hade inte kortare öppethållande. Stiftsstyrelsens avslag motiverades med att öppethållandet i Göteborgspastoraten borde vara enhetligt.

Brevröstning*Bestämmelser*

Vid brevröstning skall väljaren för varje val som han eller hon deltar i lägga en valsedel i ett valkuvert och sedan i närvaro av två vittnen lägga valkuverten i ett ytterkuvert som sedan det tillslutits skall skrivas på av de två vittnena. Ytterkuvertet och röstkortet skall läggas i ett omslagskuvert och skickas till stiftsstyrelsen ”med post i så god tid att det kan beräknas vara stiftsstyrelsen till handa senast onsdagen före valdagen” (38:51 KO) Liksom vad gäller förhandsröster från expedition bör stiftsstyrelsen om möjligt vidarebefordra dessa försändelser till resp valdistrikt i sådan tid att de finns i vallokalen på valdagen och kan räknas i den preliminära sammanräkningen där. I de fall detta inte är möjligt skall stiftsstyrelsen behålla försändelserna och räkna rösterna vid sin slutliga sammanräkning. (38:53 KO).

Resultat – Förhandsröster och brevröster

Stift	Röster från Expedition inom pastoratet	Förhandsröster via stiftet	Förhandsröster totalt	Brevröster	Summa förhands- och brevröster
Uppsala	4 848	306	5 154	2 349	7 503
Linköpings	5 960	185	6 145	1 284	7 429
Skara	4 423	153	4 576	1 567	6 143
Strängnäs	4 957	396	5 353	1 413	6 766
Västerås	6 468	237	6 705	1 651	8 356
Växjö	6 447	348	6 795	1 834	8 629
Lunds	10 531	452	10 983	3 775	14 758
Göteborgs	8 964	808	9 772	2 756	12 528
Karlstads	4 651	36	4 687	1 027	5 714
Härnösands	4 170	170	4 340	1 962	6 302
Luleå	4 911	238	5 149	2 240	7 389
Visby	361	27	388	81	469
Stockholms	15 720	1 383	17 103	3 739	20 842
Summa	82 411	4 739	87 150	25 678	112 828

Antal poströster vid kyrkovalet 1997 var (enligt SCB) 124 738 (= 21,5 % av totala antalet röstande i församlingsvalet, 580 276)

Totalsumman för förhandsröster och brevröster 112 828 motsvarar 13,4 % av totala antalet röstande vid valet 2001 (beräknat utifrån valdeltagande 14,1 % = ca 842 000) och innebär alltså en kraftigt reducerad andel jämfört med poströstningen 1997. Andelen för förhandsröster från pastorexpedition är 10,4 % och för brevröster 3 %.

Förhandsröster i eget pastorat, förhands- och brevröster via stiften

Inte mindre än 95 % av förhandsrösterna (82 411 av 87 150) på pastorsexpedition /motsv lämnades av väljare i det egna pastoratet.

Stiftens uppgifter att ta emot och i möjligaste mån vidarebefordra kom därför att begränsas till de 4 739 förhandsrösterna från expedition och de 25 678 brevrösterna. Utifrån svar på stiftsenkäten kan i denna del redovisas följande sammanställningar:

Till stiften insända förhandsröster från pastorsexpedition/motsvarande

Stift	Inkom senast 13/9		Inkom 14 – 15/9		Inkom efter 15/9		Summa	
	Totalt	Därav vb	Totalt	Därav vb	Totalt	Därav vb	Totalt	Därav vb
Uppsala	283	283	21	21	2	-	306	304
Linköpings	163	163	11	11	11	-	185	174
Skara	139	114	14	-	-	-	153	114
Strängnäs	291	291	105	-	-	-	396	291
Västerås	102	74	128	24	7	-	237	98
Växjö	110	56	235	120	3	-	348	176
Lunds	435	435	15	15	2	-	452	450
Göteborgs	786	786	17	7	5	-	808	793
Karlstads	36	25	-	-	-	-	36	25
Härnösands	78	78	78	46	14	-	170	124
Luleå	228	228	10	10	-	-	238	238
Visby	22	22	2	2	3	-	27	24
Stockholms	1330	1330	48	48	5	-	1383	1378
Summa	4 003	3 885	684	304	52	-	4739	4189

(vb = vidarebefordrade)

Av tabellen framgår att av de totalt 4 739 förhandsrösterna vidarebefordrades totalt 88 % (4189). Återstående 550 (varav 432 hade inkommit på torsdagen eller senare) behandlades vid den slutliga sammanräkningen på stiftet.

Till stiftens insända brevröster

Stift	Inkom senast Torsdag 13/9		Inkom fredag 14/9		Inkom efter fredag 14/9		Summa	
	Totalt	Därav Vb.	Totalt	Därav vb.	Totalt	Därav vb	Summa	Därav vb.
Uppsala	2 188	2 188	127	127	34	-	2 349	2 315
Linköpings	1 193	1 193	65	65	26	-	1 284	1 258
Skara	1 432	1 365	63	56	72	-	1 567	1 421
Strängnäs	1 272	1 272	123	-	18	-	1 413	1 272
Västerås	1 509	1 509	99	8	43	-	1 651	1 517
Växjö	1 657	1 270	125	-	52	-	1 834	1 270
Lunds	3 474	3 474	220	220	81	-	3 775	3 694
Göteborgs	2 446	2 446	165	87	145	-	2 756	2 533
Karlstads	525	463	502	-	-	-	1 027	463
Härnösands	1 825	1 713	89	51	48	-	1 962	1 764
Luleå	2 078	2 078	91	91	71	-	2 240	2 169
Visby	72	72	1	1	8	-	81	73
Stockholm	3 694	3 694	-	-	45	-	3 739	3 694
SUMMA	23 365	22 737	1 670	706	643	-	25 678	23 443

Uttryckt i procent har 91 % (23 443) av de totalt 25 678 brevrösterna vidarebefordrats för att räknas i vallokal, medan 2 235 har behandlats i samband med den slutliga sammanräkningen på stiftet. Bland de 643 som inkommit efter fredagen finns en del som inte räknats med då de bedömts vara för sent inkomna. Brevröster som anlät på måndagen närmast efter valdagen torde som regel ha räknats med. I enstaka fall har brevrösten kommit först flera dagar efter valdagen.

Former för vidarebefordran

Formerna för vidarebefordran var flera. En del sändes med Posten, en del skickades med särskilda bilturer ut till resp församling/samfällighet eller till i förväg bestämda ”stationer” där företrädare för resp valnämnd/er fick hämta, en del hämtades av valnämndens representanter på stiftskansliet. Förfarandet varierade stiftet emellan och innefattade ofta kombinationer av de nu nämnda formerna.

Tidpunkt för förhandsröstning på pastorsexpedition/motsvarande

Till enkätsvar från Linköpings stift har bilagts en sammanställning utvisande antalet röstande på 72 pastorsexpeditioner/motsvarande i stiftet under var och en av de dagar som ingick i den i kyrkoordningen angivna perioden för förhandsröstning. Totala antalet röstande per dag är följande:

Dag	Antal röstande	Andel
Måndag 3 september	234	6,4 %
Tisdag 4 september	241	6,6 %
Onsdag 5 september	293	8,0 %
Torsdag 6 september	350	9,5 %
Fredag 7 september	308	8,4 %
Lördag 8 september	208	5,7 %
Måndag 10 september	673	18,3 %
Tisdag 11 september	759	20,7 %
Onsdag 12 september	604	16,4 %
TOTALT	3670	100%

Av tabellen framgår alltså att inte mindre än 55,4 % av de som förhandsröstade på dessa 72 expeditioner gjorde detta under måndagen – onsdagen i veckan för valdagen.

Erfarenheter och synpunkter beträffande förhandsröstning, brevröstning, budröstning m m

Synpunkter från valnämnder samt församlingar/samfälligheter

Förhandsröstningen i dess olika former är det område där antalet synpunkter och förslag till förändringar är störst. I inte mindre än ca 270 av de 655 svaren på valnämndsenkäten tas upp frågor rörande detta område. Synpunkter framförs också i åtskilliga svar på "lokalnivåenkäten" men då dessa i allt väsentligt överensstämmer med vad valnämnderna anfört har redovisningen i det följande sin utgångspunkt i valnämndsenkäten.

Kommentarerna berör i stort sett alla inslag i de ganska stora förändringar som skett inom detta område jämfört med tidigare val, såsom borttagandet av möjligheten till budröstning, införandet av möjligheten till brevröstning samt överföringen av förhandsröstningen från Posten till pastorsexpedition/motsvarande m.m.

Inom den tid som stått till förfogande för utvärderingen har det inte varit möjligt att för varje enskild fråga notera och redovisa det exakta antalet enkätsvar där denna tas upp. Detta antal anges för de synpunkter som är mest frekventa och i övrigt i största möjliga utsträckning. Det har bedömts kunna vara av intresse att inför fortsatta överväganden få del också av synpunkter som framförts i ett mycket begränsat antal, kanske i något fall bara något enstaka, enkätsvar. Redovisningen i det följande i detta avsnitt bygger på dessa förutsättningar.

Omfattningen av öppethållandet på expedition

Den tid som gällt för öppethållande för förhandsröstning på expedition har enligt en stark opinion, ca 170 enkätsvar, varit mycket överdimensionerad med hänsyn till antalet röstande och de kostnader den inneburit. Vissa av de svarande använder ordet nödvändighet för att uttrycka behovet av inskränkning av tiderna för öppethållande inför nästa val.

Förläggningen av tiderna för öppethållande

När det gäller hur öppethållandet skall förläggas finns många olika uppfattningar.

Vissa ser fördelar med att ha lördagsöppet, andra anser det omotiverat. Också när det gäller möjlighet att rösta på kvällstid finns skilda uppfattningar. I något svar förs fram tanken att det skulle beredas möjlighet att rösta även söndagen före valdagen. Ett önskemål som återkommer i ett 40-tal enkätsvar är att öppetiden skall koncentreras till veckan före valet men att det då skall vara möjligt att förhandsrösta även dagarna närmast före valdagen, i vart fall torsdagen och fredagen, enligt vissa även lördagen. En sådan förändring skulle anföras det inte innebära några problem vad gäller röstande tillhöriga den egna församlingen. Även torsdags- och fredags- (samt ev lördags-) rösterna kan överlämnas till resp valdistrikt och räknas på valdagen. När det gäller förhandsröster till andra församlingar kan de som inkommit t o m onsdagen behandlas som vid det nu genomförda valet, dvs skickas till stiftet för vidarebefordran till resp valdistrikt för att på valdagen ingå i den preliminära sammanräkningen. Torsdags- och fredags- (samt ev lördags-) rösterna skulle skickas till resp stift med posten måndagen efter valet eller – om det gäller det egna stiftet – överlämnas dit samtidigt med materialet från valnämnderna. Dessa förhandsröster skulle sedan ingå i och räknas vid den slutliga sammanräkningen.

Rätten att bestämma om öppethållandetider för förhandsröstning

Rätten att – inom de ramar som kyrkoordningen anger – bestämma öppethållandetider för förhandsröstning bör tillkomma valnämnden och inte stiftsstyrelsen. Det är den lokala enheten som bäst känner förhållandena. Ett alternativ som framförs i några svar är att öppetiderna för förhandsröstning – inskränkta jämfört med nuvarande – skall vara desamma i hela landet. Detta skulle ge större möjlighet att genom centrala insatser medverka till att denna röstningsmöjlighet fick större uppmärksamhet. Som kommer att närmare redovisas i det följande aktualiseras i sammanhanget möjligheten att ange tiderna för förhandsröstning på röstkortet.

Brevröstningen – information – tillgänglighet

Att möjlighet skapats för brevröstning har genomgående mött ett positivt gensvar hos valnämnderna. Man ser det som en form för röstning som kommer framöver.

Brevröstningen bör, framhålls i ett 30-40-tal enkätsvar, kunna göras populärare. För att detta skall uppnås fordras dock bl.a. bättre information. De röstberättigade hade svårt att förstå den information och de instruktioner som nu gavs. Det borde också ha gått ut särskild information till institutioner med kyrkotillhöriga som inte kan ta sig till vallokalen. Det bör ges möjlighet att hämta brevröstningspaket på flera ställen än nu. På vissa håll har genom lokala initiativ brevröstningspaket hållits tillgängliga även genom postanställda samt på bibliotek, äldreboende och institutioner. Systemet för brevröstning på äldreboende och institutioner bör organiseras av valnämnden. Bestämda tider för att hjälpa till skall finnas. Eventuellt kan ett ”röstningstillfälle” anordnas när det finns personal på plats som kan instruera och även hjälpa till att bevittna. Som en alternativ modell anges ett ambuleringssärskilt röstmottagningsställe på dessa platser där tiderna bör kunna fastställas av valnämnden från fall till fall och kunna understiga 2 timmar.

Tillgång till valsedlar och information vid brevröstning

Ytterligare omständigheter som haft betydelse för att brevröstningen utnyttjats i så liten utsträckning är svårigheter att få tillgång till valsedlar och information om vilka

grupper och kandidater som finns. I flera svar anges att nomineringsgrupperna inte har varit tillräckligt aktiva. Många röstberättigade hade "önskat få något i brevlådan".

De blanka valsedlar som ingick i brevröstningspaketen har på sina håll lett till missförstånd. När de använts har väljare ibland angivit endast kandidat och inte nomineringsgrupp. I vissa fall har ett valkuvert – sannolikt beroende på missförstånd att brevröstning skulle ske med blanka valsedlar – innehållit både en blank valsedel och en tryckt valsedel. En valnämnd föreslår att "paketen" levereras oklistrade och att den lokala valnämnden kan lägga till de valsedlar som finns för nomineringsgrupperna. Ett annat förslag är att ett brevröstningspaket skall skickas till alla röstberättigade med blanka valsedlar och listor på alla nomineringsgrupper.

Bevittning vid brevröstning

En omständighet som på sina håll redovisas som ett problem med brevröstningen är kravet på närvaro vid röstningen av två personer som skall bevittna. Bl.a. ses detta som ökade svårigheter att rösta för ensamma som tidigare haft möjlighet att rösta genom lantbrevbärare.

Budröstning

Införandet av möjligheten till brevröstning ansågs göra det obehövt att ha kvar den tidigare möjligheten till röstning genom bud, "budröstning". I ett 40-tal enkätsvar hävdas att möjlighet till röstning genom bud måste finnas och att införandet av brevröstning inte är en fullgod ersättning. Som ett viktigt skäl anges att sista dag för insändande av brevröst är tisdag veckan före valdagen och att den som efter denna tidpunkt blir förhindrad infinna sig i röstningslokal inte kan rösta. En annan skillnad avser vad som nyss sagts om bevittning vid röstning genom lantbrevbärare.

Förslag finns också att brevröst skall kunna avlämnas i vallokalen på valdagen. Därigenom ges en möjlighet till budröstning med användande av (bevittnade) brevröstningskuvert. Dessa skulle kunna hanteras valfritt mellan postbefordran eller budbefordran. Budbefordran skulle kunna ske före valdagen till expedition för förhandsröstning eller på valdagen till vallokal. Postbefordran inom egen församling bör kunna ske direkt till pastors/församlingsexpedition. Vid utnyttjande av postbefordran före valdagen kan gällande metod med insändande till stiftet tillämpas.

Information på röstkortet om förhandsröstning och brevröstning

I ett 30-tal enkätsvar förs fram önskemål att information om tider och platser för förhandsröstning samt om sista tidpunkt för brevröstning skall framgå av röstkortet. Hemförsamlingens/valkretsens namn bör stå på röstkortet. Förhandsröst kan då skickas direkt dit och behöver inte gå via stiftet.

Synpunkter från stiftet

I flera enkätsvar framhålls att om reglerna utformades så att förhandsröster och brevröster kom in tidigare skulle möjligheterna i hög grad öka att vidarebefordra dem i sådan tid att de kan tas med i den preliminära sammanräkningen. Som ett alternativ nämns att inga av de förhands- och brevröster som kommer till stiftet skulle behöva vidarebefordras utan räknas vid den slutliga sammanräkningen. En annan förbättring vore om man inom en flerpastoratssamfällighet kunde hantera förhandsrösterna pastоротen emellan utan att de skulle behöva passera stiftet.

Flera stift påtar också behov av en ändring av den ovan citerade formuleringen i 38:51 KO avseende sista tidpunkt för brevröstning för att det inte skall uppstå oklarhet om vilka försändelser som skall bedömas vara för sent inkomna. Som exempel på annan formulering nämns ”som skall vara inkommet till stiftsstyrelsen senast fredag före valdagen”.

Röstningen på valdagen

Öppettider för vallokal på valdagen

Enligt 11 § SvKB 2000:1 anges att vallokal alltid skall vara öppen kl 18 – 20 och därutöver minst 4 timmar mellan kl 9 och 18 enligt valnämndens bestämmande. Lokalen skall vara stängd under tiden för församlingens huvudgudstjänst.

Stiftsstyrelsen får besluta om kortare öppethållande ”om väljarna ändå får tillräckligt bra möjligheter att rösta”.

Av stiftsenkäten framgår att av totalt 133 till stiftens inkomna framställningar om kortare öppethållande har alla utom en bifallits (i vissa fall efter kompromiss med valnämnden). Det har genomgående varit fråga om små enheter med få röstberättigade. I ett fall har ansökan avslagits med motivering att antalet röstberättigade var mycket lågt.

Väntetider. Köbildning

Att det på vissa håll uppkommit ganska långa väntetider och köbildning vid vallokalerna på valdagen uppmärksammades bl.a. i massmedia i omedelbar anslutning till valet. Mot denna bakgrund ställdes i enkäten vissa frågor rörande detta förhållande.

Med ledning av svaren från de ca 650 valnämnderna kan göras följande sammanställning avseende väntetider på 15 minuter eller mer. (Det är viktigt notera att svaren avser om sådan väntetid förekommit i någon eller flera vallokaler inom valnämndens område. Siffrorna avser alltså inte antalet berörda vallokaler utan antalet valområden):

Väntetid	Förekom ofta	Förekom vid vissa tillfällen
Ca 15 minuter	85	259
Ca 30 minuter	27	86
Ca 45 minuter eller mer	12	29

Som lämpligaste åtgärd för att undvika eller minska köbildning anger flertalet av dem som yttrat sig i enkätsvaren i denna del anskaffning av flera valskärmar. Andra alternativ är flera vallokaler, längre öppettider, indelning i flera valdistrikt och/eller uppdelning av röstlängden. Man tycks allmänt vara inriktad på att i största utsträckning genom egna lokala initiativ minska risken för långa väntetider framöver.

Från valnämnder med distrikt där väljarna fått felaktig vallokal angiven på röstkortet och där därför extraordinära åtgärder fått tillgripas (se härom avsnitt 3.2.5) rapporteras att stora förseningar uppkommit.

Den preliminära sammanräkningen

Hantering av förhandsröster

Vid de allmänna valen finns möjlighet till förberedande granskning och bearbetning av förhandsrösterna under valdagen medan valförrättningen pågår. Enligt kyrkoordningen får detta arbete inledas först sedan valförrättningen avslutats. Detta har i

många fall inneburit förseningar jämfört med om vallagens motsvarande bestämmelse varit tillämplig. Omfattningen av de förseningar som uppkommit av denna anledning varierar naturligtvis beroende på antalet förhandsröster i de olika valdistrikten.

Ångerröstning

Den nyss nämnda frågan om hantering av förhandsröster har sin bakgrund i rättigheten för den som förhandsröstat eller brevröstat att ”ångerrösta” på valdagen. Möjligheten att ångerrösta har som framgår av följande sammanställning utnyttjats i mycket liten omfattning vid valet 2001.

Antal ångerröster	
Stift	Antal
Uppsala	4
Linköping	10
Skara	8
Strängnäs	6
Västerås	10
Växjö	10
Lund	28
Göteborg	15
Karlstad	9
Härnösand	6
Luleå	10
Visby	0
Stockholm	14

Tidsåtgången

Även andra faktorer än bestämmelserna om hantering av förhandsröster har bidragit till att den preliminära sammanräkningen på många håll tagit betydligt längre tid än beräknat. Den viktigaste orsaken torde vara det relativt sett höga valdeltagandet. Flera valnämndsordförande anser att det hade funnits behov av större antal rösträknare.

Tidpunkten då den preliminära sammanräkningen för respektive valnämnds hela ansvarsområde var avslutad kan, grundat på 646 enkätsvar, redovisas enligt följande:

	Antal valnämnder	Ackumulerat	%
Söndag 16 sep kl			
20.00 – 21.00	1	1	21%
21.01 – 22.00	135	136	50%
22.01 – 23.00	186	322	73%
Måndag 17 sep kl			
00.01 – 00.59	65	537	83%
01.00 – 01.59	52	589	91%
02.00 – 02.59	25	614	95%
03.00 – 03.59	14	628	97%
04.00 –	18	646	

Rapportering av resultat från preliminär sammanräkning

Valnämnderna skulle så snart den preliminära sammanräkningen på valdagen var klar rapportera resultaten av stiftsfullmäktige- och Kyrkomötesvalen till stiftskanslierna. Därifrån skulle vidare rapportering ske till kyrkokansliet för att snabbt få fram ett preliminärt totalresultat för hela landet.

För att ta emot och sammanställa inkommande rapporter var samtliga stiftskanslier bemannade under valdagens kväll och i de flesta fall flera timmar in på det efterföljande dygnet. Antalet personer som var i tjänst varierade kanslierna emellan, i de flesta fall sex – åtta, i något fall två. Inrapporteringen från valnämnderna skedde per fax, e-post eller telefon.

Arbetet pågick i de allra flesta stift till dess avrapportering kunde ske till kyrkokansliet med endast resultaten från några enstaka valnämnder ”öppna”. I ett par stift skedde avrapportering när ca hälften av valnämnderna återstod.

Sluttider för arbetet och avrapporteringstid till kyrkokansliet var :

Stift	Avrapportering kl
Uppsala	Måndag 02.30
Linköping	Måndag 02.15
Skara	Måndag 02.00
Strängnäs	Söndag 23.30
Västerås	Söndag 23.00
Växjö	Måndag 02.30
Lund	Måndag 03.00
Göteborg	Måndag 14.00
Karlstad	Måndag 01.00
Härnösand	Måndag 00.30
Luleå	Måndag 00.30
Visby	Söndag 23.15
Stockholm	Måndag 07.00

Valnämnder som var klara först efter det att stiftet hade avrapporterat fick själva lämna uppgifterna om resultaten direkt till kyrkokansliet.

Inleverans av handlingar från valnämnderna till stiftet

Sedan valförrättningen i vallokalen avslutats skulle valförrättarna omedelbart överlämna samtliga handlingar (inkl valsedlarna) till valnämnden som sedan skulle vidarebefordra dessa till stiftsstyrelsen. Det ankom på respektive stiftsstyrelse att utfärda närmare anvisningar om hur detta skulle ske.

Modeller med vissa i huvudsak gemensamma inslag men med i andra delar varierande utformning kom att gälla. Till de i huvudsak gemensamma inslagen kan hänföras

- att mottagandet av handlingar ägde rum och avslutades under dagen efter valdagen, måndagen den 17 september (undantag Västerås stift där sluttidpunkt var onsdagen den 19 september)
- att för tidsordningen valnämnderna emellan gällde ett i förväg uppgjort schema
- att ”mottagarna” som regel var formerade i grupper om två eller tre personer.

Som variationer kan noteras att mottagandet i vart och ett av Uppsala, Västerås, Växjö, Göteborgs och Härnösands stift skedde på mer än en ort – ”mottagningsstationer/upp-samlingsställen” var anordnade på två, tre eller fyra platser – att Luleå stift hämtade materialet från valnämnderna med bil och hade en mottagningsgrupp på stiftskansliet samt att i övriga stift valnämnderna hade att lämna över handlingarna i stiftsstadens.

Erfarenheter och synpunkter beträffande röstningen på valdagen, preliminär sammanräkning, inleverans till stiftet

Den oftast återkommande frågan i valnämndsenkäten gäller hanteringen av *förhandsröster vid den preliminära sammanräkningen*. I cirka 140 enkätsvar framhålls behovet av att denna får ske på samma sätt som poströsterna hanteras vid de borgerliga valen.

En annan fråga som återkommer tämligen ofta, i ett 60-tal enkätsvar, gäller *röstlängderna*. Synpunkterna gäller bl.a. tidpunkten och formen för distributionen: Leve- ransen skedde sent och utan krav på kvittens av mottagaren. Detta ledde på vissa håll till oklarheter och missförstånd. Vidare noteras att i enstaka fall förekommit fel i röstlängd, såsom att två personer fått samma nummer. I några enkätsvar aktualiseras metoden att dela upp röstlängden i ett valdistrikt i flera delar i syfte att ge möjlighet till en snabbare genomströmning vid valförrättningen. För att uppnå detta bör dock inte uppdelningen ske utifrån personnummerordning utan på annan grund, t.ex. när i månaden födelsedagen infaller.

I övrigt lämnas ett mycket stort antal synpunkter i olika frågor av praktisk-teknisk-administrativ natur, i många fall på detaljnivå. Liksom när det gäller erfarenheterna och synpunkterna hänförliga till förhandsröstningen m.m. har det inte varit möjligt att inom den tid som stått till förfogande för utvärderingen att för varje enskild fråga notera och redovisa det exakta antalet enkätsvar där denna tas upp. Det handlar här om synpunkter i ett intervall mellan högst 50 och lägst något eller några enstaka svar. Några av de områden som aktualiseras anges här kortfattat i punktform. En förteckning med ytterligare punkter redovisas i bilaga C.

- ◆ Ansvarsfördelningen i kyrkoordningen mellan stiftsstyrelse, valnämnd och kyrkonämnd måste ses över inför nästa val
- ◆ Det borde vara möjligt att ha en *gemensam valnämnd* för t.ex. ett kontrakt
- ◆ *Valsedlarna* kom ut mycket sent vilket försvårade nomineringsgruppernas distribution. Att nomineringsgrupperna själva skulle lägga ut valsedlar fungerade inte överallt i fråga om de större nomineringsgrupperna. Valsedlar till Kyrkomötet och stiftsfullmäktige saknades på flera håll. Det bör tydliggöras att det är nominerings-

- gruppens eget ansvar att lägga ut namnvalsedlar på expedition och i vallokal. Framförallt vid förhandsröstningen saknades många valsedlar.
- ◆ *Röstning på valdagen* borde få ske även under gudstjänsttid i de fall man inom pastoratet har flera kyrkor med olika gudstjänsttider
 - ◆ Det finns inte skäl att ha möjlighet till *ångerröstning*. I vart fall borde det inte vara möjligt att ångerrösta för den som tidigare på valdagen röstat på särskilt röstmot-tagningsställe.
 - ◆ *Redovisningen av slutlig sammanräkning* från stiftet bör komma snabbare.
 - ◆ Det bör ges bättre möjligheter för *utlandssvenskar* att rösta.
 - ◆ Det vore värdefullt med rikstäckande *rekommendationer avseende arvoden* till valnämnd och valförrättare.
 - ◆ Systemet bör *förenklas och förbilligas*. I ett 40-tal enkätsvar uttrycks uppfattningar i denna riktning – valet har varit för stort, för krångligt, för dyrt m.m.

Slutlig sammanräkning och mandatfördelning samt utseende av ledamöter och ersättare

Bakgrund

Stiftsstyrelsen skall göra den slutliga sammanräkningen av valresultatet. På grundval av resultatet av denna skall Kyrkostyrelsen fördela mandaten i Kyrkomötet samt stiftsstyrelsen fördela mandaten i fråga om valen till stiftsfullmäktige, samfälligheterna och församlingarna. Stiftsstyrelsen skall också utse ledamöter och ersättare i stiftsfullmäktige, samfällda kyrkofullmäktige samt kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd i församling. Vidare skall stiftsstyrelsen i erforderlig utsträckning bistå Kyrkostyrelsen för att den skall kunna utse ledamöter och ersättare i Kyrkomötet. (38:55 KO).

I stiftet var ett betydande antal personer engagerade i den slutliga sammanräkningen, i stor utsträckning stiftets egen personal, i några fall externt rekryterad förstärkning. I valdatasystemet ingick ett mandatfördelningssystem vilket innebar att när resultaten från den slutliga sammanräkningen av valsedlarna levererats in i systemet detta i ett sammanhang levererade uppgifter om mandatfördelning och om vilka kandidater som utsetts till ledamöter respektive ersättare.

Slutlig sammanräkning: tidsåtgång och antal deltagare

STIFT	TIDSÅTGÅNG ANTAL TIMMAR TOTALT	ANTAL PERSONER ENGAGERADE I SAMMANRÄKNINGEN
Uppsala	1 270	20 (ca)
Linköpings	1 460	33
Skara	850	18
Strängnäs	2 550	43
Västerås	1 460	26
Växjö	1 730	18
Lunds	3 291	57
Göteborgs	2 598	45
Karlstads	1 450	17
Härnösands	1 000	17
Luleå	1 941	22
Visby	420	8
Stockholms	3 064	43
Summa	23 084	367 (ca)

I stiftens uppgifter knutna till den slutliga sammanräkningen ingick också att utfärda bevis att tillställas envar av de utsedda ledamöterna och ersättarna. Varje sådant bevis skulle underskrivas ”i original”. Detta var enligt stiftens en tidskrävande uppgift. Den i stiftsenkäten ställda frågan om när den slutliga sammanräkningen var avslutad och ledamöter och kandidater hade utsetts har besvarats olika beroende på att en del stift som slutdatum angivit den tidpunkt då alla bevis var utfärdade medan andra inte inkluderat tiden för detta moment.

Erfarenheter och synpunkter beträffande slutlig sammanräkning m m*Stiftsenkäten*

Det tog lång tid innan man på central nivå kunde lösa problemen med mandatfördelningssystemet. Bevis till ledamöter och ersättare borde kunna ges i form av protokollsbilaga. Utskrift och undertecknande av bevis tagit oproportionellt lång tid.

Erfarenheter och synpunkter från stiftens – om fördelning av befogenheter

Från flera stift framförs synpunkten att beslut om vilken expedition som skall vara öppen för förhandsröstning samt om anordnande av särskilt röstmottagningsställe och om öppettider vid sådant bör tillkomma valnämnden. Detsamma gäller beslut om röstmottagare vid särskilt röstmottagningsställe, inte minst eftersom det ofta inträffar förändringar. Också beslutsfattandet på lokal nivå mellan kyrkoråd, kyrkonämnd och valnämnd bör renodlas.

Personalresurser – tidsåtgång

Stiften

Personalresurser

Arbetet med uppgifter hänförliga till valet har tagit i anspråk betydande personalinsatser. Behovet har täckts genom såväl interna som externa resurser. Lösningarna varierar stiften emellan.

Till *de interna resurserna* hör anställda på resp stiftskansli som har ordinarie uppgifter med olika inriktning men som under den aktuella perioden haft valfrågorna som ett högprioriterat område. Detta gäller naturligtvis i särskild hög grad den/dem som utsetts till "valansvariga", "valhandläggare"/motsv. Uppgifterna med valet har i betydande utsträckning nödvändiggjort tjänstgöring utöver ordinarie arbetstid. Till interna resurser hör också bl.a. det stora antal anställda som i flera stift engagerats i arbetet med den slutliga röstsammanräkningen. I några stift har extern arbetskraft anlåtats för denna uppgift.

I samtliga stift har i större eller mindre omfattning anlåtats *extern personal* under varierande tidsperioder och för olika uppgifter. I några fall har det rört sig om projektanställningar på heltid med en varaktighet mellan 9 och 14 månader, i andra om mera kortvariga anställningar med olika sysselsättningsgrad. Därtill kommer mera tillfälliga engagemang mot timersättning.

Av följande sammanställning framgår den i enkätsvaren redovisade tidsåtgången. Siffrorna avser totalantal timmar och innefattar såväl interna som externa resurser. (Det kan noteras att enligt gällande arbetstidsbestämmelser årsarbetstiden vid heltidsanställning är ca 1800 timmar). I kolumnen längst till höger anges hur stor del av totalantalet timmar som hänförs till extern personal.

Tidsåtgång

Följande tabell redovisar de av stiften lämnade uppgifterna om tidsåtgång för uppgifter hänförliga till genomförandet av valet. Där upptas all arbetstid, intern och extern, inom och utom ordinarie tid.

Stift	Antal timmar totalt	Därav extern personal
Uppsala	4 656	350
Linköpings	4 242	2 800
Skara	4 915	250
Strängnäs	6 829	1 336
Västerås	2 736	1 300
Växjö	6 106	1 367
Lund	11 257	4 720
Göteborg	9 022	2 985
Karlstads	4 038	2 288
Härnösands	4 717	240
Luleå	7 629	5 229
Visby	1 270	240
Stockholms	4 800	2 640
SUMMA	72 217	25 745

Av totala antalet timmar hänförs sig alltså 36 % till externa resurser.

En fördelning av den totala **tidsåtgången på vissa huvudavsnitt** ger följande resultat:

	Timmar	Procentuell andel av total tidsåtgång
Deltagande i information och utbildning Anordnad på nationell nivå. Medverkan som föreläsare för stiftet vid utbildning för valnämnder och annan information/utbildning	9 044	12,5 %
Ärenden rörande valkrets- och valdistrikts- Indelning; särskilda röstmottagningsställen; Öppethållandetider för röstningslokaler	4 253	5,9 %
Registrering av gruppbe-teckningar	3 264	4,5 %
Anmälan och registrering av kandidater	18 213	25,5 %
Hantering av förhandsröster och brevröster	1 328	1,8 %
Slutlig sammanräkning och mandatfördelning	23 084	32,0 %
Övrigt	13 031	18,0 %

Samfälligheter och församlingar

Frågan i valnämnsenkäten om ungefärlig tidsåtgång totalt för ”uppgifter med anledning av uppdraget i valnämnden” har besvarats av 634 valnämnsordförande. Svaren, fördelade på tidsintervall, fördelar sig som följer:

Ordförande i valnämnden		
< 40 timmar	265	42 %
40 – 60 timmar	163	28 %
60 – 80 timmar	78	12 %
80 – 100 timmar	49	8 %
100 – 120 timmar	33	5 %
> 120 timmar	46	7 %

Mot bakgrund av att ett betydande antal valnämnsordförande också tjänstgjort som valförrättare kan det inte uteslutas att ovan angivna timantal i någon utsträckning kan inkludera sådan tjänstgöring.

Personal

I valnämnsenkäten ställdes också en fråga om ”tidsåtgång för uppgifter åt valnämnden för den personal som biträtt nämnden”. Formuleringen avsåg att anknyta till 38:2b KO och gälla uppgifter som sekreterare/assistent/motsvarande åt nämnden i ”nämndarbetet”. Det har visat sig att detta inte uttryckts tillräckligt tydligt. De tidsrymder som anges i svaren avviker från varandra i så hög grad att det är uppenbart att vissa av de svarande inkluderat även tid som röstmottagare vid förhandsröstning och som valförrättare m m, något som för övrigt också anges i vissa svar. Det har därför inte blivit möjligt att ge en samlad redovisning av tidsåtgången för uppgifter direkt knutna till nämndverksamheten.

Personal med olika arbetsuppgifter i den ordinarie verksamheten i samfälligheter och församlingar har givetvis i betydande utsträckning berörts av och under den aktuella perioden fått prioritera uppgifter hänförliga till valet. Att beräkna hur stor del av den totala tjänstgöringen för t.ex. anställda på pastorsexpedition/motsvarande som

hänfört sig till uppgifter med anledning av valet torde inte vara möjligt. Detsamma gäller i fråga om andra personalgruppers uppgifter av olika slag föranledda av valet. Ett mått på omfattningen av personalinsatserna ges i form av de merkostnader för personal som uppkommit och som redovisas i huvudavsnitt 5.

Omval

Omval blev erforderligt i totalt tre församlingar och tre samfälligheter. Valen förrätades i december 2001.

Anledning till behovet av omval i församlingarna var att på grund av för få kandidater vid valet i september det då inte kunde utses tillräckligt många ledamöter för att kyrkofullmäktige/direktvalda kyrkorådet skulle kunna bli beslutmässigt.

Anledning till omvalet i de tre samfälligheterna var att stiftet vid den slutliga sammanräkningen av valet i september funnit att mandatfördelning inte kunde genomföras eftersom valsedlar från flera valkretsar lagts i samma valurna.

Kostnader

Inledning

I detta avsnitt lämnas redogörelse för kostnaderna med anledning av 2001 års val. När det gäller den nationella nivån bygger redovisningen på uppgifter lämnade av projektledaren för valprojektet. När det gäller stiftsnivån och samfällighets/församlingsnivån utgörs underlaget av svar på stiftsenkäten respektive lokalnivåenkäten. Visare behandlas frågan om vilka kostnader som kan anses som regelbundet återkommande och vilka som inte är att hänföra till denna kategori. Slutligen görs försök till vissa jämförelser dels med den av Valutredningen gjorda uppskattningen av kostnaderna för ett val i enlighet med utredningens förslag, dels med kostnaderna för kyrkovalet 1997.

Principer för redovisning av personalkostnader

När det gäller posten personalkostnader har i anvisningarna för uppgiftslämnandet i enkätsvaren från stiftet och samfälligheterna/församlingarna angivits: ”För anställda upptas inte kostnad avseende arbete som utförs på den anställdes ordinarie arbetstid utan endast kostnad till följd av övertid, mertid o likn. För extrapersonal som är anställd med anledning av valet upptas hela kostnaden. Samtliga personalkostnader redovisas inkl tillkommande ´sociala kostnader´”.

Tabellerna avseende stiftets respektive samfälligheternas/församlingarnas kostnader för personal utvisar alltså de *merkostnader* som uppkommit till följd av valet. Kostnad för arbete utfört av fast anställd personal på ordinarie arbetstid eller på övertid/motsv som har kompenserats genom ledighet ingår inte.

I vissa enkätsvar har framhållits att man inte får en rättvisande bild av de totala kostnaderna för valet om inte personalkostnaderna i sin helhet ingår. Det kan noteras att som framgår av det följande Riksskatteverket vid sin redovisning av kostnaderna för 1997 års val inte inkluderat kostnader för fast anställda. Det innebär också betydande svårigheter att ta fram en tillförlitlig redovisning av alla personalkostnader totalt – alltså innefattande även fast anställdas arbete på ordinarie tid eller på övertid som har ersatts med tidskompensation. Så t.ex. kan nämnas de ca 370 personer (med sannolikt ganska skiftande lönelägen) som har deltagit i den slutliga sammanräkningen på stiftet. Vad beträffar de åtskilliga hundratal personer som haft ordinarie tjänstgöring på pastorexpedition/motsv under den period då expedition varit öppen för förhandsröstning torde det inte vara lätt att säkert urskilja och kostnadsberäkna den del av ordinarie arbetstid som hänför sig till valet.

När det gäller den nationella nivån redovisas under projektet kostnaderna för alla tillfälligt anställda samt för en del av de i kyrkokansliet fast anställda under den tid de arbetat i projektet. Andra i kyrkokansliet fast anställda har i viss utsträckning varit engagerade i projektet men inte kostnadsmissigt förts dit.

Den nationella nivån

Kostnaden för Kyrkostyrelsens åtaganden för kyrkovalet 2001 uppgick vid utgången av år 2001 till ca 82,5 miljoner kronor och enligt av projektledaren 2002-02-14 lämnade skriftliga kommentarer beräknas under 2002 tillkomma ca 1 miljon kronor varför den slutliga totalkostnaden beräknas komma att uppgå till ca 83,5 miljoner kronor.

Fördelningen av kostnaderna vid utgången av år 2001 (miljoner kronor):

Projektledning m.m.	2,2
Valadministration (utarbetande, produktion och Distribution av valhandbok, informationshäften och annat utbildningsmaterial; åtgärder i samband med att vallokaler registrerats felaktigt, m m)	1,9
IT vid val (uppbyggnad av valdatasystem: investeringar, Projektledning, specifikationsarbete, tester m m; drift av valdatasystemet)	33,0
Information om val	1,1
Valtryck och distribution (röstkort med Informationsbroschyr, röstlängder, valsedlar, kuvert, Blanketter, röstningsmaterial m m)	42,4
Utvärdering (konsulter, utskick av enkäter och biträde med bearbetning m m)	0,6
Gemensamt (vissa personalkostnader, konsulter, riskanalys, Lokaler m m)	1,2
SUMMA per 2001-12-31	82,5

De under 2002 beräknade tillkommande kostnaderna om totalt cirka 1 miljon kronor hänför sig till avvecklingen av projektet samt till utvärderingen.

Stiften

Grundat på uppgifterna i stiftsenkäten redovisas följande sammanställning.

(1 000 tal kronor)

Stift	Förtroendevaldas medverkan	Personalkostnader	Bidrag till valsedlar, Stiftsfullmäktigevallet	Övriga Kostnader	Summa kostnader totalt	Summa kostnader exkl valseklar
Uppsala	-	428	178	173	779	601
Linköpings	26	752	180	368	1 326	1 146
Skara	-	70	205	170	445	240
Strängnäs	-	319	184	110	613	429
Västerås	111	381	190	128	810	620
Växjö	16	485	246	170	917	671
Lunds	270	1 038	478	411	2 197	1 719
Göteborgs	-	446	400	791	1 637	1 237
Karlstads	-	602	131	355	1 088	957
Härnösands	37	48	145	409	639	494
Luleå	57	1 300	194	124	1 675	1 481
Visby	-	80	10	5	95	85
Stockholms	70	440	475	125	1 110	635
Summa	587	6 389	3 016	3 339	13 331	10 305

* Kostnad för arbete utfört av fast anställd personal på ordinarie arbetstid eller på övertid/motsv som har kompenserats genom ledighet ingår inte.

Samfälligheter och församlingar

Som redovisats i inledningen har svar på lokalnivåenkäten endast inkommit från hälften av totala antalet valområden, dvs 255 av de 514 samfälligheterna samt 177 av de 351 församlingarna som inte ingår i någon samfällighet. Om man tar antalet röstberättigade som utgångspunkt representerar svaren från samfälligheterna 40 % och svaren från församlingarna 18 % av det totala antalet röstberättigade i landet. I kolumnerna 2 – 4 i följande tabell redovisas lämnade uppgifter i inkomna enkätsvar. I kolumnen längst till höger redovisas som en *uppskattning* totalsiffror för hela landet genom en proportionell framräkning med andelen röstberättigade som grund. Det måste betonas att en sådan beräkning utifrån det underlag som föreligger är osäker. Det kan dock noteras att beräkning av kostnaden per röstberättigad i kolumnerna 2 och 3 var för sig givit resultat som inbördes stämmer tämligen väl överens.

(1 000- tal kronor)

Kostnadsslag	255 samf. av 514 (50 %) 2,4 milj röstbe- rättigade (40 %)	177 förs. av 351 (50 %) 1,1 milj röst- berättigade (18 %)	<i>Redovisade</i> 255+177 valområden av 865 (50 %) 3,5 milj röst- berättigade (58 %)	<i>Uppskattning</i> 865 valområden (100 %) 6,0 milj röst- berättigade (100 %)
Informationsinsatser	7 145	2 407	9 552	16 469
Bidrag till valsedlar	1 737	575	2 312	3 986
Valnämnd, valförrättare	9 678	4 607	14 285	24 629
Röstmottagare, särskilt röstmottagningsställe*	264	227	491	847
Förhandsröstn. expedition, personal*	1 696	982	2 678	4 617
Förhandsröstn. expedition, övrigt	73	47	120	207
Lokalkostnader, röstnings- Lokaler	55	64	119	205
Utrustning och material till röstningslokaler	996	112	1 108	1 910
Förtroendevalda, Övrigt	355	146	501	864
Personal, Övrigt*	1 039	406	1 445	2 491
Övriga kostnader	1 124	743	1 867	3 219
TOTALKOSTNAD**	24 209	10 368	34 577	59 615
Kostnad per röstberättigad	10 kr	9,40 kr	9,90 kr	9,90 kr

*Kostnad för arbete utfört av fast anställd personal på ordinarie arbetstid eller på övertid/motsv som har kompenserats genom ledighet ingår inte.

** Beloppen på denna rad avviker marginellt från en summering av resp kolumn beroende på att i några svar endast angivits totalkostnaden.

Ersättningar till valnämnd och valförrättare

När det gäller kostnader för valnämnd och valförrättare efterfrågades i enkäten en redovisning, om sådan var möjlig, av kostnader för valnämnden och för valförrättare var för sig. Mot bakgrund av att ledamöter i valnämnden också i betydande omfattning tjänstgjort som valförrättare blev redovisningen följande:

(1 000-tal kronor)

	255 samf.	177 förs.	Redovisade 255+177 valområden	Uppskattat 865 valområden
Valnämnden, ersättning Som valförrättare/ Röstmottagare <u>ingår</u>	3 620	1 789	5 409	9 326
Valnämnden, ersättning Som valförrättare/ Röstmottagare <u>ingår inte</u>	1 554	882	2 436	4 200
Valförrättare, ersättning	4 503	1 936	6 439	11 102
SUMMA, införd i Tabellen ovan	9 678	4 607	14 285	24 629

I lokalnivåenkäten efterfrågades också enligt vilka regler som ersättning har utgått till valnämndens ordförande, ledamöter och ersättare, till valförrättare samt till röstmottagare vid särskilt röstmottagningsställe. Svaren visar att man när det gäller valnämnden i relativt stor utsträckning följt samfällighetens/församlingens generella regler för förtroendevalda. Dessa har i viss utsträckning tillämpats även beträffande valförrättarna men där har också följts de ersättningsregler som tillämpats av resp kommun vid de borgerliga allmänna valen. I mer än hälften av de samfälligheter/församlingar som besvarat frågan har ersättningen reglerats genom lokala beslut med olika konstruktioner och nivåer (dagarvoden, timarvoden etc), i sammanställningen nedan rubricerade "annat". Att valnämnden och/eller valförrättarna arbetat helt utan ersättning är mera ovanligt.

Valnämnderna, regler för ersättning

	Valnämnderna i 255 samfällig- heter		Valnäm- nderna i 172 för- samlingar	
Generella regler för förtroende- valda	168	66 %	111	65 %
Kommunala regler	15	6 %	11	6 %
Annat	59	23 %	41	24 %
Ingen ersättning	13	5 %	9	5 %
Summa	255		172	

Valförrättarna, regler för ersättning

	Valförrättarna i 239 samfällig- heter		Valförrättarna i 160 för- samlingar	
Generella regler för förtroende- valda	32	13 %	35	22 %
Kommunala regler	63	26 %	34	21 %
Annat	133	56 %	76	48 %
Ingen ersättning	11	5 %	15	9 %
Summa	239		160	

Totalkostnad, olika slag av kostnader

En summering av redovisningen i de närmast föregående avsnitten leder till följande totalkostnad (miljoner kronor):

Nationella nivån	83,5
Stiften	13,3
Samfälligheter/församlingar (uppskattat)	59,6
SUMMA (uppskattat)	156,4

Stora delar av kostnaden för det centrala Valprojektet torde böra ses som en initialkostnad betingad av att det var första gången valet anordnades i kyrkans egen regi. Det mesta av det som tagits fram inom projektet är "grundmaterial" som i stor utsträckning kan användas vid kommande val och behovet av insatser från den nationella nivån är då rimligen väsentligt mindre.

Till kostnader av mycket tydlig "initialkaraktär" hör kostnaderna för etablerandet av det IT-baserade valsystemet, valdatasystemet. Enligt uppgifter från projektledaren uppgår investeringarna i denna del till totalt 24,6 miljoner kronor. Härtill kommer kostnader hänförliga till valdatasystemet för egen personal för projektledning, specifikationsarbete, tester m.m. uppskattade till 2 miljoner kronor. Valdatasystemet förutses kunna användas även i valet 2005 under förutsättning att valsystemet inte genomgår omvälvande förändringar. Driftkostnaden för systemet är en återkommande kostnad. Denna uppskattas vid 2001 års val ha uppgått till 5,1 miljoner kronor.

Valhandboken, handläggningsinstruktionen för stiften, utbildningsmaterial m.m. är resultat av arbete inom valprojektet vilka utan större förändringar torde kunna användas vid nästa val. Detsamma gäller i stor utsträckning också framtaget informationsmaterial, bl.a. broschyren som sändes ut tillsammans med röstkortet.

Arbetsuppgifterna inom området tryck och distribution torde i stor utsträckning återkomma men de rutiner som nu upparbetats är då av värde. Detsamma gäller i fråga om röstkort och röslängder m.m.

Av totalsumman för den nationella nivån 83,5 miljoner kronor torde alltså i vart fall 26,6 (24,6 + 2) miljoner kronor inom IT-området vara att hänföra till initialkostnader. Samma torde vara fallet med en inte obetydlig del av totalsumman för projektledning, valadministration, utvärdering och gemensamt. Denna del uppskattas här till 4 miljoner kronor. Förhoppningsvis är kostnaden för omtryck av informationsbroshyren till röstkortet, 2 miljoner kronor, samt kostnad för åtgärder i samband med

att vallokaler registrerats felaktigt, 0,2 miljoner kronor att hänföra till engångskostnader.

Av resterande 50,7 miljoner för den nationella nivån avser 30 miljoner kronor kostnader hänförliga till röstkortet med informationsbroschyr, 5,1 miljoner kronor drift av valdatasystemet (vari ingår drift av de centrala organisations- och verksamhetsregistren 2000 och 2001 eftersom alla de centrala systemen ingår i en och samma driftsorganisation) samt ca 4 miljoner kronor bidrag till valsedlar i valet till Kyrkomötet. Kostnaderna därutöver på den nationella nivån uppgår alltså till totalt ca 11,6 miljoner.

När det gäller stiftens kostnader kan konstateras att även här arbetets omfattning på olika sätt – beträffande utbildning, information, uppbyggnad av rutiner m.m. – påverkats av att det var första gången valet skulle anordnas i kyrkans regi. Till områden där omfattningen blir mindre vid kommande val hör registreringen av grupp-beteckningar. Enligt bestämmelserna gäller gjord registrering normalt ”tills vidare”. Av stiftens kostnader på totalt 13,3 miljoner hänför sig som framgår 3 miljoner till bidrag till valsedlar till valet till stiftsfullmäktige.

Av den uppskattade totalkostnaden på ca 59,6 miljoner för samfälligheter/församlingar utgör 1,9 miljoner investeringskostnader avseende utrustning till röstningslokaler. Bidragen till valsedlar uppgår till uppskattade 4 miljoner. Omfattningen av och kostnaderna för informationsinsatser, uppskattade till 16,5 miljoner kronor, har påverkats av att det är det första valet i kyrkoregi. Underlag för några prognoser i detta avseende inför nästa val saknas.

Man kan efter denna genomgång göra följande något mera specificerade kostnads-sammanställning, bl.a. att tjäna som underlag för jämförelser i följande avsnitt:

(Uppskattade kostnader. Miljoner kronor)

Kostnadslag	Nationella nivå	Stiften	Församlingar/Samfälligheter	Summa
”Initialkostnader”				
Ej kontinuerligt återkommande	32,8		1,9	34,7
Valdatasystemet, drift (inkl två ytterligare register, se texten ovan)	5,1			5,1
Röstkort m m	28,0			28,0
Valsedlar	4,0	3,0	4,0	11,0
Valnämnder, valförrättare, vallokaler, särsk. röstmottagn. m m			25,5	25,5
Förhandsröstn. på expedition			5,0	5,0
Information till de Röstberättigade	2,0*		16,5	18,5
Övriga kostnader	11,6	10,3	6,7	28,6
SUMMA	83,5	13,3	59,6	156,4

* Avser informationsbroschyr med röstkortet. Kostnader i övrigt avseende information som är hänförlig till och utgör en del av valprojektet ingår i ”övriga kostnader”. Detta gäller alltså de informationsbroschyrer m.m. som redovisats under Valprojektet i huvudavsnitt 3. Däremot ingår inte kostnader avseende den omfattande allmänna informationskampanjen och annan informationsverksamhet hänförlig till Informationsavdelningens område.

Kostnadsjämförelser

Valutredningens förslag

I diskussionen kring kostnaderna för de kyrkliga valen har bl.a. hänvisats till den uppskattning som gjordes av Valutredningen i betänkandet 1998:4 sid 180-181 och som refereras till i Centralstyrelsens skrivelse till 1999 års kyrkomöte (CsSkr 1999:3 sid 2-263 f). Kostnaderna uppskattades av utredningen till mellan 30 och 40 miljoner kronor.

Vid en sådan jämförelse finns först anledning konstatera under vilka förutsättningar och mot vilken bakgrund uppskattningen gjordes. Den avsåg utformning av valsystemen för de kyrkliga valen i enlighet med det förslag som gruppen lagt fram. De av Kyrkomötet beslutade bestämmelserna i kyrkoordningen avviker på flera väsentliga punkter från detta. De viktigaste torde vara fyra direkta val i stället för två, valedlar enligt samma modell som vid de tidigare valen samt inrättandet av valnämnder.

I underlaget för Valutredningens uppskattning ingick uppgifter från dåvarande Valenheten vid Riksskatteverket (numera Valmyndigheten) att statens och kommunernas kostnader i samband med kyrkovalet 1997 kunde uppskattas till totalt cirka 80 miljoner kronor. Av detta totalbelopp avsåg 40-50 miljoner kommunernas kostnader för valförrättare och vallokaler. Statens kostnader upptogs i en av Valenheten 1997-11-07 upprättad skriftlig redovisning rubricerad "Kostnader för kyrkval 1997" till 21 miljoner kronor vartill kom kostnaderna för poströstningen, i skrivelse 1997-11-19 från Posten AB beräknade till 7,5 miljoner kronor. Vidare ingick i underlaget en från dåvarande Pastoratsförbundet (numera Församlingsförbundet) gjord uppskattning, grundad på en stickprovsenkät, av kostnaderna för församlingar och samfälligheter till cirka 8,5 miljoner kronor, varav cirka 3 miljoner utgjorde bidrag till valedelskostnader och återstoden avsåg särskilda informationsinsatser.

Som redovisats i utredningsbetänkandet (sid 180) hade Riksskatteverket (RSV) när det gäller statens kostnader inte räknat med kostnader för fast anställd personal hos RSV och länsstyrelserna och inte heller utvecklingskostnaderna för valsystemet. Detta valdatasystem hade enligt vad som framgår av Valenhetens redovisning använts sedan 1994 års val och totalt kostat ca 21 miljoner kronor att utveckla under åren 1992-1994.

Att Valutredningen tog som utgångspunkt för sin kostnadsuppskattning de redovisade uppgifterna om kostnaderna för 1997 års val innebar att utredningen avsåg en situation då den av utredningen föreslagna modellen för kyrkliga val är "*i drift*". Uppskattningen omfattar alltså inte de initialkostnader som uppkommer när den nya modellen skall genomföras första gången. Den ojämförligt största kostnaden av detta slag avser valdatasystemet. Det har för övrigt visat sig att denna kostnad inte varit lätt att uppskatta ens sedan kyrkoordningen beslutats och Kyrkostyrelsen med stöd därav meddelat närmare bestämmelser.

När det gäller personalkostnader torde en jämförelse med Valutredningens uppskattning inte bli rättvisande om annat än rena merkostnader räknas med. Utredningen hade som redan sagts som utgångspunkt RSV:s redovisning där kostnader för fast anställd personal hos RSV och länsstyrelserna inte räknats med. Vidare anförde utredningen, som framgår av betänkandet sid 181, att behovet på stiftskanslierna av resurser för valärenden torde få ingå som en av flera frågor vid en bedömning av de sammantagna konsekvenserna i personalhänseende i anledning av relationsändringen fr o m år 2000.

Valutredningen redovisade inte någon preciserad uppdelning på olika poster av den till 30 – 40 miljoner kronor uppskattade totalkostnaden men gav ändå i betänkan-

det vissa indikationer avseende ett antal delområden. Dessa kan sammanfattas enligt följande:

- ◆ Ett avskaffande av poströstningen beräknades komma att innebära en kostnadsminskning med ca 8 miljoner jämfört med 1997 års val.
- ◆ Kostnaderna för vallokaler och valförrättare m.m. som vid 1997 års val, inklusive kostnader för valnämndernas verksamhet, uppskattats till 40-50 miljoner förutsattes kunna reduceras högst avsevärt. Utredningen såg det rimligt att lokaler ställdes till förfogande av församlingar och samfälligheter utan kostnad. Det borde vara möjligt att rekrytera valförrättare till en betydligt lägre kostnad än vid 1997 års val. Om det visade sig fördelaktigt med särskilda röstmottagningsställen i stället för flera valdistrikt i en församling kunde också detta leda till lägre kostnader
- ◆ Distribution tillsammans med röstkortet av grupp- och kandidatförteckningar och eventuellt annat informationsmaterial skulle komma att medföra högre kostnader än distributionen av röstkortet vid 1997 års val, 11 miljoner. Utredningens förslag var att varje röstberättigad tillsammans med röstkortet skulle få en grupp- och kandidatförteckning för valkretsen för vart och ett av de val i vilka han eller hon var röstberättigad
- ◆ Kostnader skulle uppkomma för valsedlar, kuvert, blanketter m.m. Valsedlarna skulle i enlighet med utredningens förslag vara av en för hela landet gemensam modell. Kostnadsmissigt borde detta enligt utredningen rimligen ge förutsättningar för en förmånlig upphandling
- ◆ Temporärt ökade personalkostnader förmodades uppkomma på pastorsexpeditioner/motsv till följd av ökat öppethållande för förhandsröstning. På stiftskanslierna beräknades personalförstärkningar komma att krävas under en period på ett antal månader före, under och efter valet.

Vid en jämförelse med valutredningens kostnadsuppskattning på 30 – 40 miljoner är det mot angiven bakgrund rimligt att som utgångspunkt ha kostnaderna för valet 2001 reducerade med de inte kontinuerligt återkommande. Detta innebär för 2001 års val nationella nivån 50,7 + stiftens 13,3 + samfälligheter/församlingar uppskattat 57,7 miljoner eller tillhoppa ca 122 miljoner kronor. Relaterat till de ”delområden” som Valutredningen kommenterat kan göras följande noteringar.

Motiven för överflyttningen av förhandsröstningen från Posten till pastorsexpeditioner/församlingsexpeditioner/motsvarande var som framgår av utredningens betänkande inte av ekonomisk natur men utredningen räknade vid sin kostnadsuppskattning med att vissa besparingar skulle uppkomma. Nettoeffekten av utebliven kostnad för poströstningen och tillkommande kostnad för röstning på pastorsexpeditioner/motsv kan nu uppskattas ha blivit cirka 2,5 miljoner kronor.

Kostnaderna för valnämnder, valförrättare, vallokaler m.m. har som utredningen förutsatt kunnat reduceras i betydande grad, från uppskattade 40-50 till uppskattade 26 miljoner kronor. Till en del kan detta hänföras till ett lägre antalet valdistrikt. Vidare bör noteras att i valutredningens förslag inte ingick några valnämnder. Som framgått i det föregående är det inte möjligt att få en ”renodlad” redovisning för kostnaderna för dessa nämnder eftersom ledamöterna ofta uppburit ersättning också för tjänstgöring som valförrättare. Den ersättning som utgått till dem som enbart haft valnämndsuppdrag kan uppskattas till 4,2 miljoner. Att totalkostnaden för samtliga valnämnder överstiger detta belopp torde stå klart men med hur mycket är inte möjligt att klarlägga. Utredningens förväntan att samfälligheter/församlingar skulle ställa lokaler till förfogande utan kostnad synes i stort ha infriats. Att det skulle vara möjligt att ”rekrytera valförrättare till en betydligt lägre kostnad än vid 1997 års val” får väl också anses ha varit en i stort riktig bedömning.

Stora skillnader till följd av att kyrkoordningens bestämmelser väsentligt avviker från Valutredningens förslag uppkommer helt naturligt inom området ”valsedlar – grupp och kandidatförteckningar”. Valsedlarna skulle enligt Valutredningen vara av en modell gemensam för hela landet med endast två variabler, en valsedel för valet till församling och en valsedel för stiftsfullmäktigevalet. Valkretsens namn skulle inte behöva anges och innebära behov av flera versioner. Valsedelskostnaderna enligt ett sådant system skulle givetvis ha varit väsentligt lägre än de ca 11 miljoner kronor som är den uppskattade kostnaden för tryckning av valsedlar till 2001 års val. Till sistnämnda kostnad skall också läggas stiftens och den nationella nivåns personalkostnader hänförliga till framställningen och produktionen av valsedlarna.

Valutredningen hade förutsett att distributionen av grupp- och kandidatförteckningar och eventuellt annat informationsmaterial tillsammans med röstkortet skulle medföra ökade portokostnader, jämfört med de ca 11 miljonerna vid 1997 års val. Kostnaderna för produktion och distribution av röstkort vid 2001 års val blev nu 30 miljoner kronor, inräknat 2 miljoner kronor för framställning av den informationsbroschyr som distribuerades tillsammans med röstkortet.

När det gäller informationsinsatser på samfällighets/församlingsnivå kan konstateras att betydande skillnader föreligger mellan de uppskattade kostnaderna för 2001 års val, 16,5 miljoner kronor, och den på Pastoratsförbundets stickprovsenkät gjorda uppskattningen av kostnaderna på detta område vid valet 1997, 5,5 miljoner kronor.

I övrigt är skillnaderna i regelsystemen så stora att det inte är meningsfullt att utan erfarenheter av ett genomförande i praktiken av ett val enligt Valutredningens modell göra en kostnadsjämförelse med det nu genomförda valet. De av Valutredningen nämnda beloppen avsåg en *uppskattning* av en *totalnivå* och utöver för de delområden som nyss berörts finns inga preciseringar. Några av de frågor som skulle behöva belysas för att en adekvat kostnadsjämförelse skulle kunna göras: Vilken skulle kostnaden ha blivit för att i enlighet med valutredningens förslag tillsammans med röstkortet tillstålla var och en röstberättigad en grupp- och kandidatförteckning för vart och ett av valen i den egna valkretsen? Hur skulle kostnaderna för ”sortering och distribution” så att varje röstberättigad fick rätt förteckningar ha påverkats av att det skulle gälla fyra val, med över 1 000 valkretsar i samfälligheterna? (Valutredningens förslag avsåg val till församling, som där alltid är egen valkrets, samt till stiftet, som var indelade i ett fåtal valkretsar). Vilka personalkostnader skulle ha uppkommit vid ett genomförande av Valutredningens förslag att samfällighet/församling om stiftsstyrelsen så begärde skulle ställa en person till förfogande för att biträda stiftet med kontakter i det valadministrativa arbetet inom en geografiskt avgränsad del av stiftet? Hur skulle ett ”valdatasystem”/motsvarande för ett val enligt Valutredningens modell ha utformats? m.m.

Kostnaderna för kyrkovalet 1997

Då de av Kyrkomötet beslutade reglerna för de kyrkliga valen på flera viktiga punkter mera stämmer överens med den lagreglering på området som gällde vid 1997 års val än med Valutredningens förslag synes det motiverat med en jämförelse också mellan kostnaderna för valen 1997 och 2001.

En sådan jämförelse bör vad gäller kostnaderna för valet 2001 ha samma utgångspunkter som den nyss redovisade jämförelsen med Valutredningens förslag. Dessa kostnader blir då nationella nivån 50,7 + stiftens 13,3 + samfälligheter/församlingar uppskattat 57,7 miljoner eller *tillhoppa cirka 122 miljoner kronor*. De i det föregående redovisade uppgifterna innebar att statens och kommunernas kostnader i samband med kyrkovalet 1997 kunde uppskattas till totalt cirka 80 miljoner kronor. Av detta totalbelopp avsåg 40-50 miljoner kommunernas kostnader för valförrättare och vallokaler. Statens kostnader uppskattades till 21 miljoner kronor jämte kostnaderna för poströstningen, beräknade till 7,5 miljoner kronor. Härtill kom de av Pastoratsförbundet (numera Församlingsförbundet) uppskattade kostnaderna för församlingar och samfälligheter, cirka 8,5 miljoner kronor, varav cirka 3 miljoner bidrag till valsedelkostnader och återstoden för särskilda informationsinsatser. De sammanlagda uppskattade kostnaderna för 1997 års val blir alltså staten och kommunerna cirka 80 miljoner kronor + samfälligheterna och församlingarna cirka 8,5 miljoner eller *tillhoppa cirka 88,5 miljoner*.

Utifrån vad som här angivits är alltså den sammanlagda kostnadshöjningen mellan valen 1997 och 2001 uppskattningsvis $122 - 88,5 = 33,5$ miljoner kronor.

Vad gäller några enskilda punkter kan noteras bl.a. :

- ◆ att överflyttningen av förhandsröstningen från Posten till pastorsexpeditioner/församlingsexpeditioner/motsvarande inneburit en kostnadsminskning med cirka 2,5 miljoner kronor.
- ◆ att kostnaderna för valnämnder, valförrättare, vallokaler m.m. reducerats från uppskattade 40-50 miljoner till uppskattade 26 miljoner kronor. Detta kan till en del hänföras till det lägre antalet valdistrikt. Det har också visat sig möjligt att i inte obetydlig omfattning rekrytera valförrättare till en lägre kostnad än vid 1997 års val.
- ◆ att kostnaderna för bidrag till tryckning av valsedlar ökat från cirka 3 till cirka 11 miljoner kronor (varav 7 miljoner hänförligt till valsedlar till valen till Kyrkomötet och stiftsfullmäktige) samt att vid 1997 års val alla arbetsuppgifter hänförliga till framställningen och produktionen av namnvalsedlar ankom på nomineringsgrupperna.
- ◆ att kostnaderna för produktion och distribution av röstkort ökat från cirka 11 miljoner vid 1997 års val till vid 2001 års val cirka 30 miljoner kronor, inräknat 2 miljoner kronor för framställning av den informationsbroschyr som distribuerades tillsammans med röstkortet.
- ◆ att de uppskattade kostnaderna för informationsinsatser på samfällighets-/församlingsnivå har ökat från cirka 5,5 till cirka 16,5 miljoner kronor.

Nettoeffekten kostnadsmissigt av dessa fem punkter innebär en ökning jämfört med 1997 års val med 11,5 miljoner kronor.

Vad avser differensen därutöver på uppskattningsvis 22 miljoner kronor, motsvarande 25 procent av kostnaderna för valet 1997, kan noteras bl.a.:

- ◆ att valet 2001 innebar fyra olika val i stället för två. Detta medförde behov av ökade resurser personalmässigt vid såväl den preliminära som den slutliga sammanräkningen samt ökat behov av valmaterial av olika slag (kuvert, protokoll m m).

- ◆ att den obligatoriska registreringen av över 1200 nomineringsgrupper och över 80000 kandidater, innefattande valbarhetskontroller, tillkommit
- ◆ att nya moment som personvalsinslag och system med utjämningsmandat tillkommit.
- ◆ att valadministration var en helt ny uppgift på alla de tre nivåerna, innebärande bl.a. betydande behov av utbildning och information till stort antal berörda (bl.a. 865 valnämnder i stället för tidigare 289 "kommunala").
- ◆ att den tid som stod till förfogande var kort inte minst för det centrala Valprojektet, innebärande behov av personalförstärkningar med kort varsel.
- ◆ att den allmänna kostnadsutvecklingen under perioden trots låg inflation inneburit höjningar jämfört med kostnadsläget 1997.

Bilaga 1A

UPPSALA

PM 2002-03-06

Beskrivning av arbetet fram till ett utvecklingsavtal med SEMA

Denna PM sammanfattar vad som hände fram till dess att ett utvecklingsavtal rörande Svenska kyrkans valsystem skrevs med SEMA Group.

Utgångspunkten för upphandlingen av utvecklingsinsatser var den kravspecifikation som fastslogs den 8 mars 2000 av projektets styrgrupp.

Förutsättningarna för arbetet var att:

- ◆ ett nytt system skulle driftsättas i december 2000.
- ◆ handläggningsrutiner och andra förutsättningar inte var kända i detalj.
- ◆ Svenska kyrkan förfogade över dels ett register över alla delar av organisationen (Organisationsregistret), dels ett register över alla röstberättigade (Centrala referensregistret).
- ◆ det bedömdes som en fördel att utvecklingsinsatser för valet kunde komma till nytta även för Organisationsregistret och Centrala referensregistret.
- ◆ båda dessa existerande register utvecklats av SEMA och också drevs av SEMA.
- ◆ avtalet för Centrala referensregistret som upphandlats 1996 innehöll klausuler för kompletterande utvecklingsinsatser inom ramen för detta avtal.

I kravspecifikationen angavs därför att ”Den centrala databasen skall så långt som möjligt integreras i de existerande databaslösningarna som Kyrkokansliet förfogar över – främst Organisationsregistret och Centrala Referensregistret. Nya programrutiner skall i möjligaste mån utvecklas så att de kan användas även i Organisationsregistret och/eller i andra delar av tillhörighetsregistren.”

Den bedömning som gjordes i mars och april 2000 var att:

- ◆ tiden för en upphandling var mycket kort.
- ◆ tiden efter en genomförd upphandling var för knapp för att sätta in en annan leverantör i de grundläggande förutsättningarna för Organisationsregistret och Centrala referensregistret.
- ◆ det skulle komplicera arbetet att ha en leverantör av Organisationsregistret och en annan för valsystemet.
- ◆ mycket få andra leverantörer besitter den ”know-how” när det gäller Svenska kyrkans organisation samt stora adressregister som SEMA har.

Utifrån dessa bedömningar beslutade styrgruppen att SEMA Group AB (senare SchlumbergerSema AB, här förkortat SEMA) skulle ges uppdraget att utveckla valsystemet som ett tilläggsystem till Centrala referensregistret. Bedömningen var och är att detta är affärsmässigt rimligt givet de förutsättningar som gällde.

När denna bedömning gjorts gavs kravspecifikationen till SEMA för att SEMA skulle göra en genomgång av vilka utvecklingsinsatser som skulle bli nödvändiga.

SEMA återkom i april med en systemspecifikation samt en uppskattning av den utvecklingstid som skulle komma att krävas.

De uppgifter SEMA lämnade till Svenska kyrkan lämnades för bedömning till en konsult hos PricewaterhouseCoopers Konsulter (PWC). Denna bedömning gav vid handen att SEMA låg något högt i sina bedömningar.

Projektledningen inledde sedan förhandlingar med SEMA utifrån detta. Målsättningen var att skriva ett avtal som gav ett incitament för både beställare och leverantör att hålla tiden samt att om möjligt minska omfattningen av utvecklingsinsatser. Avtalet innebar en viss fast timersättning för utvecklingsinsatser upp till 7 360 timmar och en lägre timersättning för timmar utöver detta. Om utvecklingsinsatsen krävde mindre än 7 360 timmar skulle en viss – lägre – timersättning ändå utgå för timmarna upp till 7 360. Timantalet 7 360 ligger lägre än SEMAs ursprungliga beräkning men högre än vad PWC bedömde som troligt. Timpriset skulle ligga fast under avtalsperioden, ett särskilt driftavtal skulle tecknas med SEMA senare. Tillkommande utvecklingsinsatser på grund av ändringar eller tillägg av de förutsättningar som angavs i kravspecifikationen skulle debiteras till den högre taxan. Avtalen utformades så att de samordnades med andra avtal kring Organisationsregistret och Centrala tillhörighetsregistret.

I avtalet reglerades också hur ändringar och fördyringar skulle hanteras i projektledning och styrgrupp.

Utfallet i relation till avtalet har regelbundet rapporterats till styrgruppen, antalet utvecklingstimmar har överskridit budgeten väsentligt. Förklaringar till dessa överskridanden har också getts fortlöpande.

Vid slutreglering har en förhandling genomförts där vissa av de redovisade timmarna inte ersatts eftersom de inte kunnat förklaras av beslutade ändringar/tillägg eller rimliga fördyringar.

David Axelson-Fisk

Utredare och tidigare projektledare Kyrkovalet 2001.

Bilaga 1B

Blanketter för registrering av gruppbe-teckningar, anmälan av kandidater samt beställning av valedlar

- ◆ nr 1 Ansökan om registrering av gruppbe-teckning för val till Kyrkomötet
- ◆ bilaga nr 1 A Stöd för ansökan om registrering av gruppbe-teckning för val till Kyrkomötet
- ◆ nr 2 Ansökan om registrering av gruppbe-teckning för val till stiftsfullmäktige
- ◆ bilaga nr 2 A Stöd för ansökan om registrering av gruppbe-teckning för val till stiftsfullmäktige
- ◆ nr 3 Ansökan om registrering av gruppbe-teckning för val till samfällda kyrkofullmäktige, kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd
- ◆ bilaga nr 3 A Stöd för ansökan om registrering av gruppbe-teckning för val till samfällda kyrkofullmäktige, kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd
- ◆ nr 4 Anmälan av en kontaktperson för en nomineringsgrupp
- ◆ nr 5 Anmälan av kandidater vid kyrkliga val – Kyrkomötet
- ◆ nr 6 Anmälan av kandidater vid kyrkliga val – stiftsfullmäktige
- ◆ nr 7 Anmälan av kandidater vid kyrkliga val – samfällda kyrkofullmäktige
- ◆ nr 8 Anmälan av kandidater vid kyrkliga val – kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd
- ◆ nr 9 Kandidatlista för val till Kyrkomötet eller stiftsfullmäktige
- ◆ bilaga nr 9 A Kandidats tillstånd att anmäla henne/honom vid val till Kyrkomötet eller stiftsfullmäktige
- ◆ nr 10 Kandidatlista för val till samfällda kyrkofullmäktige, kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd (med kandidats tillstånd)
- ◆ bilaga nr 10 A (för kandidats tillstånd om detta ej lämnats på blankett nr 10)
- ◆ nr 11 Beställning av valedlar

Av valhandläggarna på stiftet framförda synpunkter

Valhandläggarna på 8 av de 13 stiftet har i svaren på stiftsenkäten redovisat följande citerade reaktioner avseende blanketterna:

Linköping

Blanketterna 7+10 resp 8+10 bör läggas ihop och ha ett tilläggsblad för fler kandidater än som ryms i den nya blanketten. Blankett 11 har varit svår att förstå för grupperna. Hur får vi blankettifyllarna att läsa den jättebra instruktionen ”Dags att nominera” till nästa gång?

Skara

Ett mer genomarbetat och logiskt blankettsystem behövs (förväxlingsrisker, layoutmässiga brister m m)

Västerås

Det har varit för komplicerat för många nomineringsgrupper att hantera alla blanketter, vilket lett till problem för handläggarna på stiftet.

Växjö

Blanketten 7 och/eller 8 har saknats vid anmälan av kandidater eftersom ombudet/företrädaren trott att det räckt med blankett 10. Blankett 11 har saknats eller varit otillräckligt ifylld.

Lund

Blanketterna måste förenklas och göras tydligare. Blanketterna 7 och 8 saknades ofta.

Göteborg

Blanketterna behöver vara tydligare: t.ex. en blankett av 3 och 3A. Blankett 11 tydligare: intygsdelen bör markeras på annat sätt. En blankett av 6,7 och 8. Valsedelsdelen på blankett 6-8 tydligare, mer markerat. Blankett 7: vilken valkrets kandidaterna anmäldes i är viktigt; detta avsnitt skall vara tydligt så att ombudet m.fl. inte missar denna väsentliga information (detta gäller även blankett 6). De delar av blanketterna som rör valkrets måste vara tydliga, klara och ej ge möjlighet till missuppfattning och förbiseende.

Härnösand

Blanketternas utformning har haft stor betydelse. De har inte alltid varit särskilt praktiska att använda. En sådan enkel sak som att blanketterna ordnats i häften skulle ha minimerat den tid som vi har ägnat åt att få in blanketterna 7 och 8.

Luleå

För mycket papper vid inregistreringsarbetet. Blanketterna 4,5,9 (9A), 4,7,10 (10A) och 4,8,10 (10A) sammanförs respektive till EN enda blankett.

Bilaga 1C

Vissa praktisk-teknisk-administrativa synpunkter från svaren på valnämndsenkäten (se avsnitt 4.13.6)

Valsedlar

- ◆ Färgerna på valsedlarna bör vara starkare. Synskadade hade svårt att skilja på den gula och den vita
- ◆ I största möjliga utsträckning bör användas motsvarande färger som i de allmänna valen (Kyrkomötet gul, stiftsfullmäktige blå, församling vit). Detta innebär att väljaren känner igen sig och att behovet av ommärkning av valurnor minskar
- ◆ Kantstreck även på valsedeln till kyrkofullmäktige gör det enklare att se att sedeln inte är vikt.
- ◆ Blanka valsedlar i brevröstningspaketet kan orsaka missförstånd
- ◆ Vid registrering och kandidatlista stod ”val till direktvalt kyrkoråd”. På valsedeln stod ”Val till församling”. Orsakade problem och ledde till en mängd frågor
- ◆ Blank röst borde vid sammanräkningen räknas som blank och inte som ogiltig

Röstlängderna

- ◆ Röstlängderna bör ha en rygg som gör det möjligt att använda linjal vid avprickning samt en ”summeringsrad” längst ner på varje sida.

Kuvert, protokoll m m

- ◆ Fönsterkuvert för förhandsröstning bör ha samma fönster som brevröstningskuverten, innefattande fönster för stiftets namn
- ◆ Omslagskuverten för godkända resp inte godkända valsedlar bör åtskiljas genom tydlig färgmarkering
- ◆ Det är önskvärt med förenkling av blanketter och reducering av antalet sådana
- ◆ Vissa valsedlar var svåra att få ner i kuverten
- ◆ Valkuvert och fönsterkuvert bör vara självhäftande
- ◆ Omslagskuverten för räknade valsedlar räckte inte till
- ◆ Det bör finnas tydliga bestämmelser om och plats för signering av omslagskuverten
- ◆ Plastpåsar är olämpligt material. I stället bör användas förslutningsbara kartonger med banderoller för omslag.

Leveranser av material

- ◆ Förhandsröster från expedition/motsv kan lämpligen lämnas till valnämnden (i stället för till ordföranden i distriktet) som får ha ansvaret till dess övrigt valmaterial distribueras till distrikten. Därigenom kan – vid långa avstånd på landsbygden – undvikas onödiga resor och förvaringsproblem.
- ◆ Det bör finnas mera tydlig och komplett följesedel och kvitto för inlämning av valhandlingar från vallokal.
- ◆ Inleveransen av handlingar till stiftet måste på flera håll organiseras bättre. Långa väntetider, parkeringsproblem m.m. måste undvikas.
- ◆ Varför kan inte kontraktet vara mellanhand vid inlämning, bl.a. vid långa avstånd.

Bilaga 2

Förord till bilagorna 2–5.

Undertecknad har av Kyrkostyrelsen utsetts att genomföra en utvärdering av kyrkovalet i september 2001 ”ur demokratisk synvinkel”. Arbetet förbereddes tillsammans med de för kyrkovalet ansvariga i Kyrkans Hus och den referensgrupp med företrädare för de nomineringsgrupper som var representerade i Kyrkomötet och som följde förberedelserna för valet. Jag har också många gånger haft anledning att rådgöra med Gunnar Samuelsson som ansvarat för utvärderingen av valet ur teknisk och administrativ synvinkel.

Resultatet av mitt arbete föreligger i de följande fyra kapitlen. Med utgångspunkt från tre olika typer av material – ett rikstäckande intervjumaterial, ett enkätmaterial som samlades in i ett antal vallokaler under valdagen samt två enkätmaterial från nomineringsgrupperna vid valet varav det ena rör den lokala nivån och det andra riks- och stiftsnivån – behandlar jag olika frågor som har relevans när man vill bedöma olika aspekter av kyrkovalet.

Jag har inte sett det som min uppgift att avge omdömen om genomförandet av kyrkovalet ”ur demokratisk synvinkel” eller att ge synpunkter på i vilka avseenden valet fyllde det ena eller andra kravet på att vara ”demokratiskt”. Att jag avstår från att göra sådana övergripande bedömningar sammanhänger med att det knappast finns allmänt accepterade definitioner av vad som är och vad som inte är ”demokratiskt” i samband med ett val som genomförs under så strikta och allmänt accepterade former som kyrkovalet hösten 2001. Jag har istället sett som min uppgift att belysa olika aspekter av valet och därmed ge underlag för fortsatt diskussion om hur det demokratiska inflytande de kyrkotillhöriga enligt Lag om Svenska kyrkan skall ha kan utvecklas på olika nivåer inom kyrkans organisation. Även om jag inte markerar vad jag anser att man bör eller inte bör göra i frågor beträffande vilka jag vet att det finns skilda uppfattningar kan man kanske på några ställen utläsa mina egna uppfattningar i frågorna.

Den tid som stått till förfogande för arbetet med att analysera de stora materialmängderna har gjort att de resultat som kommer fram inte på det sätt som jag själv anser varit önskvärt har kunnat relaterats till den rika litteratur som finns både om val och väljarbeteende och om religion och religiöst beteende med såväl svensk som internationell anknytning. Förhoppningsvis kan jag i något annat sammanhang utnyttja delar av materialet och ge det en mera teoretisk belysning.

Lund i april 2002

Göran Gustafsson
Professor em.

De lokala nomineringsgrupperna

Göran Gustafsson

Innehåll

Inledning.....	101
Urval.....	101
Formulär.....	101
Insamlingen av materialet	102
Redovisningsform.....	103
Ny eller gammal nomineringsgrupp	105
De icke-partipolitiska nomineringsgrupperna	107
Nomineringsarbetet; partibetecknade valsedlar	107
Nomineringsarbetet; andra valsedlar	109
Nomineringsarbetet; tidsaspekten.....	111
Tillgång till kandidater	112
Kandidater med dubbel samfundstillhörighet	116
Kyrkoanställda kandidater	118
Egna informationsinsatser inför valet	119
Uppfattningar om andras information.....	123
Samarbete kring information	125
Lokala och nationella valfrågor	126
Finansieringen av valarbetet	128
Uppfattningar om valdeltagandet	130
Det egna valresultatet	132
Uppfattningar om personvalet	133
Betydelsen av personvalet	134
Avslutning.....	135

Inledning

Ett nästintill självklart led av utvärderingsarbetet kring kyrkovalet i september 2001 var att på något sätt vända sig till de nomineringsgrupper som deltog i valet och få fram synpunkter på och erfarenheter från arbetet inför valet från dessa. Kontakterna med nomineringsgrupperna har skett på två nivåer, dels på stiftsnivån med inriktning framförallt på kyrkomötesvalet men också på stiftsfullmäktigevalet och dels på den lokala nivån med inriktning på valet av kyrkofullmäktige i kyrkliga samfälligheter och församlingar och av direktvalda kyrkoråd. Den senare delen av arbetet redovisas här och ett särskilt avsnitt (Bilaga 3) med delvis parallellt innehåll ägnas sedan nomineringsgrupperna och valen på riksnivå och regional nivå. Inledningsvis redovisas kortfattat några tekniska detaljer kring undersökningen och därefter följer framställningen i princip dispositionen i de frågeformulär som sändes ut till drygt 900 nomineringsgrupper.

Urval

Med utgångspunkt från listor över ”Valområden där gruppen kandiderar” som ställts samman vid det centrala valkansliet i Kyrkans hus i Uppsala upprättades tre olika förteckningar: 1) Kyrkliga samfälligheter där kyrkofullmäktige skulle väljas; 2) Församlingar där kyrkofullmäktige skulle väljas; 3) Församlingar där direktvalt kyrkoråd skulle väljas. Med reservation för att enstaka fel kan ha gjorts under arbetet med att upprätta förteckningarna kom de att omfatta 514 kyrkliga samfälligheter, 701 församlingar med kyrkofullmäktige och 849 församlingar med direktvalt kyrkoråd eller sammantaget 2064 enheter. Förteckningarna gjordes stiftsvis. Det var varken arbetsmässigt möjligt eller av materialmässiga skäl försvarbart att i en undersökning gå ut till alla nomineringsgrupper i alla dessa enheter utan tre olika urval måste göras. Urvalen gjordes så att var femte (nr 2, 7, 12 o.s.v.) kyrklig samfällighet, var sjätte församling med kyrkofullmäktige (nr 2, 8, 14 o.s.v.) och var sjätte församling med direktvalt kyrkoråd (nr 6,12, 18 o.s.v.) uttogs för undersökningen. Resultatet blev tre urval omfattande 102 kyrkliga samfälligheter, 116 församlingar med kyrkofullmäktige och 141 församlingar med direktvalda kyrkoråd eller sammantaget 359 enheter. Att urvalsfraktionerna (var femte och var sjätte) inte var desamma motiverades med att enheterna med störst antal kyrkotillhöriga – de kyrkliga samfälligheterna – annars skulle bli svagt företrädda i undersökningen och detta ansågs inte önskvärt

Formulär

Två olika enkätformulär till nomineringsgrupperna utarbetades. Bedömningen var att samma formulär kunde användas till nomineringsgrupperna oavsett på vilken av de tre olika nivåerna, kyrkofullmäktige i samfällighet, kyrkofullmäktige i församling och direktvalt kyrkoråd, som de ställde upp i valet. Däremot bedömdes det svårt att göra formulär som skulle kunna besvaras av såväl de nomineringsgrupper som var betecknade med något av de politiska partiernas namn som de nomineringsgrupper som hade en annan – ofta lokalt anknuten – beteckning. Frågor om bl.a. relationer till partierna på riks- och regionalplan var inte aktuella för de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna och frågor om nomineringsgruppens eventuella kyrkliga och politiska profil skulle varit konstiga för de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna. Formulären skulle ha blivit fyllda med anvisningar om att detta är en fråga som endast skall besvaras av de partipolitiska nomineringsgrupper och att detta är en fråga som endast skall besvaras av ”andra ” nomineringsgrupper och många missförstånd skulle sannolikt ändå ha uppstått. Ett gränsfall utgjordes av de nomineringsgrupper som hade orden ”partipolitiskt obundna” i sitt namn och som alltså är relate-

rade till en organisation med rikstäckning. Till dessa lokala posk-grupper skickades formuläret som var avsett för de icke-partipolitiskt betecknade grupperna. De båda formulärversionerna hade identiska frågor till ungefär 80 procent.

Insamlingen av materialet

Sammantaget fanns det 942 nomineringsgrupper i de 359 uttagna enheterna med någon typ av lokalt kyrkoval. Alla formulär sändes ut i mitten av oktober från Svenska kyrkans valkansli i Uppsala och var adresserade till den person som enligt registreringen av kandidater inför kyrkovalet var upptagen som kontaktperson för nomineringsgruppen eller i vissa fall till den person som var upptagen som första namn på nomineringsgruppens valsedel. Formulären var "individualiserade" så till vida att det av huvudet framgick att det var "Frågor om (nomineringsgruppens namn) vid valet av kyrkofullmäktige i (namn) församling" o.s.v. Utöver formuläret innehöll försändelsen ett brev på Svenska kyrkans brevpapper undertecknat av Gunnar Edqvist, en förklarande skrivelse på brevpapper från Teologiska institutionen vid Lunds universitet undertecknad av Göran Gustafsson och ett betalt svarskuvert till Teologiska institutionen i Lund. Brevet förklarade vilken plats enkäten hade i utvärderingsarbetet och skrivelsen beskrev handläggningen av undersökningen så att det bl.a. framgick att allt arbete med svaren var förlagt till Lund och att formulären efter undersökningens avslutande förstördes. Såväl brev som skrivelse framhöll naturligtvis vikten av att alla som fick formuläret svarade så snart som möjligt. Någon uppföljning i form av påminnelsebrev gjordes inte.

Innan slutet av år 2001 inkom 599 besvarade formulär vilket innebär en svarsfrekvens på 63,6 procent. Svarsfrekvensen skiftade något mellan de olika typerna av nomineringsgrupper och vid de olika valen som framgår av följande sammanställning:

Typ av val	Typ av valsedlar	Utsända Formulär	Inkomna formulär	Svars- frekvens
Samfällighet, fullmäktige	Partinamnsbeteckningar	188	103	55 %
Församling, fullmäktige	Partinamnsbeteckningar	195	125	64 %
Församling, dir.valt kyrkoråd	Partinamnsbeteckningar	146	77	53 %
Alla	Partinamnsbeteckningar	529	305	58 %
Samfällighet, fullmäktige	Andra beteckningar	164	118	72 %
Församling, fullmäktige	Andra beteckningar	120	85	71 %
Församling, dir.valt kyrkoråd	Andra beteckningar	129	91	71 %
Alla	Andra beteckningar	413	294	71 %
Samtliga		942	599	64 %

Det finns en skillnad i svarsbenägenhet; de enkätformulär som riktades till nomineringsgrupper som inte hade någon partipolitisk beteckning besvarades i klart större utsträckning än de som riktades till partipolitiskt betecknade nomineringsgrupper. Detta gäller oavsett vilken typ av val man ser till. Svarsfrekvensen från de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna är knappast tillfredsställande. Den skulle definitivt inte varit tillfredsställande om avsikten med undersökningen varit att utifrån urvalen fastställa förekomsten av företeelser och uppfattningar i samtliga nomineringsgrupper av den aktuella typen. Nu är inte målsättningen denna utan att med hjälp av det tillgängliga materialet studera tendenser inom och skillnader mellan olika typer av nomineringsgrupper och få exempel på hur man inom nomineringsgrupperna betraktat olika förhållanden och med denna målsättning i sikte torde de inkomna

svaren vara tillräckligt många och hjälpligt också täcka nomineringsgrupper med olika partibeteckningar från olika landsdelar och bebyggelsemiljöer. Svarens fördelning på stift och den genomsnittliga storleken på de enheter varifrån svar föreligger framgår av följande avsnitt som klargör principerna för redovisningen av materialet.

Redovisningsform

Enkätsvaren redovisas i här –åtminstone i princip – fråga för fråga enligt den disposition som formulären hade. Urvalet som gjordes byggde på att det fanns tre typer av val: Val av kyrkofullmäktige i kyrkliga samfälligheter, val av kyrkofullmäktige i församlingar och val av direktvalt kyrkoråd i församlingar. För att hålla nere antalet kolumner i tabeller och för att få ett större antal enheter att räkna procenttal på har en förenkling av typerna av val gjorts. Församlingarna med kyrkofullmäktige har ansetts vara av två typer: Dels sådana församlingar där man har ett eget kyrkofullmäktige med samma befogenheter som kyrkofullmäktige har i kyrkliga samfälligheter, dels sådana församlingar som ingår i en kyrklig samfällighet men som har ett eget kyrkofullmäktige bland annat för att utse församlingens kyrkoråd. Materialet från den förra typen av församlingar har vid bearbetningen och redovisningen av materialet förts samman med materialet från de kyrkliga samfälligheterna så att alla ”tredje val” – om man betraktar kyrkomötesvalet som det första valet och stiftsfullmäktigevalet som det andra valet – i redovisningarna utgör en kategori.

Materialet från den senare typen av församlingar har förts samman med materialet från församlingar med val till direktvalt kyrkoråd så att alla ”fjärde val” betraktas som en kategori. Förfarandet motiveras främst av önskan att göra materialet mera hanterligt men också av uppfattningen att kyrkofullmäktigevalet i församlingar som ingår i samfällighet mera liknar valen av direktvalt kyrkoråd än valen av ett i alla frågor beslutande kyrkofullmäktige. Det första exemplet i hela materialet är talande: Valet av fullmäktige i Göteborgs kyrkliga samfällighet utgör otvivelaktigt ett tredje val. Inom samfälligheten finns såväl församlingar med eget kyrkofullmäktige som församlingar med direktvalt kyrkoråd. Valet av kyrkofullmäktige till Bergums församling ligger mera på samma nivå som valet av direktvalt kyrkoråd i t.ex. Västra Frölunda församling än på samma nivå som valet av kyrkofullmäktige för hela samfälligheten.

Materialet får efter denna reducering följande struktur:

Typ av valsedlar	Tredje valet	Fjärde valet	Summa
Partibetecknade	190	115	305
Andra beteckningar	164	130	294
Summa	354	245	599

Huvuddelen av svaren – c:a 60 procent – hänför sig alltså till nomineringsgrupper som redovisar sina svar utifrån erfarenheter från ett tredje val. Proportionerna är inte alltför avvikande inom någon av de båda typerna av ”valsedelsgrupper”. Svaren från partibetecknade och på annat sätt betecknade nomineringsgrupper är totalt sett ungefär lika många men man kan observera att medan flertalet svar som rör det tredje valet kommer från partibetecknade nomineringsgrupper kommer flertalet svar som rör det fjärde valet från på annat sätt betecknade nomineringsgrupper.

Den övergripande redovisningsprincipen är att redovisa svaren för det tredje valet för sig och svaren för det fjärde valet för sig och inom respektive grupp redovisas svaren som hänför sig till partibetecknade valsedlar för sig och svaren som hänför sig till på annat sätt betecknade valsedlar för sig. Några delsummor för samma typ av val eller samma typ av valsedlar återges inte och inte heller några totalsummor. Sådana

summor skulle endast återge förhållanden i det tillgängliga materialet och inte säga något om den totala förekomsten av olika företeelser eller uppfattningar. För att komma fram till sådana totaltal – att t.ex. xx procent av alla nomineringsgrupper fann det lättare att informera om kyrkovalet 2001 än om tidigare kyrkovalet – skulle det krävas ett omfattande arbete för att klarlägga den representativitet som det faktiskt tillgängliga materialet har och dessutom sannolikt någon form av viktningförfarande.

Beträffande alla enheter i materialet finns uppgifter om stift och om antal kyrkotillhöriga i den aktuella enheten samt – när det gäller uppgifterna från de partibetecknade nomineringsgrupperna – om politiskt parti. De senare uppgifterna utnyttjas i undantagsfall i fortsättningen, uppgifterna om stift och enheternas storlek däremot inte alls. Dels måste redovisningens omfattning hållas inom rimliga gränser och dels blir delkategorierna efter en nedbrytning i många fall små. Det finns visserligen uppgifter från 117 socialdemokratiska och 81 centerpartistiska nomineringsgrupper men för de övriga partipolitiskt betecknade grupperna är antalet avsevärt mindre.

Antalet svar från de olika stiftens vid olika typer av val var följande:

Stift	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. valsedel	Ann. valsedel	Pol. valsedel	Ann. valsedel
Uppsala	13	11	21	9
Linköping	5	14	1	12
Skara	8	14	3	18
Strängnäs	10	7	10	11
Västerås	17	7	10	9
Växjö	26	21	17	16
Lund	23	28	13	15
Göteborg	18	30	17	23
Karlstad	6	6	8	8
Härnösand	10	9	5	1
Luleå	24	7	5	3
Visby	0	6	0	3
Stockholm	13	4	5	2
Summa	190	164	115	130

Man kan konstatera att relationen mellan svar beträffande andra nomineringsgrupper och politiskt betecknade nomineringsgrupper är helt annorlunda i de södra delarna av landet än i de mellersta och norra delarna och såtillvida speglar materialet ett mönster som är välkänt från de tidigare kyrkofullmäktigevalen. Bortsett från att det inte finns några svar beträffande partipolitiskt betecknade valsedlar i Visby stift är emellertid alla celler i tabellen fyllda. Det finns alltså en god geografisk spridning av svaren även om man inte kan uttala sig mera exakt beträffande representativiteten. När man beaktar olika resultat i tabellerna kan det vara skäl att hålla i minnet att antalet kyrkotillhöriga skiftar kraftigt mellan de olika typerna av församlingar. Medeltalen i de fyra cellerna är:

Tredje val	Partipolitiska valsedlar	(n=190)	12.300
Tredje val	Andra valsedlar	(n=164)	8.200
Fjärde val	Partipolitiska valsedlar	(n=115)	5.600
Fjärde val	Andra valsedlar	(n=130)	3.000

När man beaktar de uppgifter som redovisas i fortsättningen kan det vara värt att hålla i minnet att nomineringsgrupperna och valsedlarna som beskrivs delvis finns i

olika kontexter. Beaktar man tredjevalen för sig är det helt klart att de partipolitiskt betecknade valsedlarna hänför sig till genomsnittligt större enheter än vad de på annat sätt betecknade valsedlarna gör och samma mönster gör sig – på en annan nivå – också gällande för fjärdevalen. Det är också helt klart att många av de icke-partipolitiska valsedlarna hänför sig till förhållandevis små enheter, i varje fall till klart mindre enheter än vad de partipolitiskt betecknade valsedlarna gör. Medeltalen antyder detta och man kan tänka sig att situationen ofta varit att i de större enheterna har man haft en mer eller mindre fullständig uppsättning valsedlar från de politiska partierna och dessutom oftast åtminstone en valsedel med annan beteckning. I de mindre enheterna har däremot situationen varit att man haft en eller två partipolitiskt betecknade valsedlar och dessutom en icke-partipolitiskt betecknad samlingslista för ett eller flera partier och en eller flera valsedlar som inte byggts upp på partipolitisk grund, t.ex. lokala posk-listor.

Redovisningen upptar huvudsakligen svaren på frågorna med fasta svarsalternativ och ges i form av standardiserade tabeller. Materialet från följdfrågorna om Varför?, Hur? o.s.v. har listats och utnyttjas här för exemplifiering men någon kvantifiering eller fullständig bearbetning av dessa svar har inte kunnat ske inom den tidsram som stått till buds för utvärderingsarbetet.

Ny eller gammal nomineringsgrupp

Inledningsvis fanns frågorna ”Har det under 1990-talet vid de kyrkliga valen förekommit valsedlar i församlingen/samfälligheten med den beteckning som nomineringsgruppen nu framträdde under?” och ”... med nomineringsgruppens partibeteckning?” Svaren fördelar sig på följande sätt:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=190)	Ann. valsedel (n=164)	Pol. valsedel (n=115)	Ann. valsedel (n=130)
Nej (=ny valsedel)	8 %	53 %	10 %	50 %
Ja (= deltagit förut)	92 %	47 %	90 %	50 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Många av aktörerna vid kyrkovalet 2001 var nya på den lokala kyrkopolitiska arenan men det finns inga skillnader i detta avseende mellan nomineringsgrupper som deltog i det tredje och i det fjärde valet. Beträffande båda typerna av val gäller att en klar skillnad kan iakttas mellan de nomineringsgrupper som uppträdde under andra namn än de politiska partiernas och de nomineringsgrupper som var partipolitiskt betecknade. I hälften av de aktuella fallen hade de ”andra” nomineringsgrupperna inte deltagit i de kyrkofullmäktige- och direktvalda kyrkorådsval tidigare under 1990-talet medan motsvarande endast gäller för en tiondel av de partipolitiska nomineringsgrupperna. Inom den senare kategorin var det främst moderata samlingspartiet som svarade för nytillskotten av valsedlar; av de ca 30 partipolitiska nomineringsgrupper som inte tidigare deltagit i kyrkovalet hade 40 procent beteckningen moderata samlingspartiet. Enligt svaren hade nytillskottet varit ungefär lika stort vid valet 1997 men då var det ungefär lika många listor för socialdemokraterna som för moderaterna som var nya i sammanhanget.

Argumenten för att man skulle gå fram med en egen valsedel skiftar. I flera fall anförs att den kyrkopolitiska situationen är ny och att man kunde förvänta sig både ett större intresse för valet och ett bättre utfall för partiet om man inte hade någon form av samlingslista. I flera fall pekar man på att något annat parti brutit sig ut ur

ett tidigare samarbete. Från flera av de moderata nomineringsgrupperna ges svar som visar på att man handlat i enlighet med rekommendationer från högre nivåer i partiet: "Beslutet togs på riks- och länsnivå. En bidragande orsak var att Centern och Socialdemokraterna beslutat ha egna listor." (liten samfällighet), "Det var ett krav från högre upp i den Moderata organisationen för att få kostnader täckta av partiets valfond." (direktvalt kyrkoråd i församling i stor samfällighet) och "Sedan 1960-talet har de borgerliga partierna gått till val under beteckningen Borgerlig samverkan. Genom centralt beslut gick Moderata samlingspartiet till val som egen nomineringsgrupp." (direktvalt kyrkoråd i församling i stor samfällighet). I en nybildad mindre församling med eget kyrkofullmäktige svarar man från socialdemokraterna "Vi ville visa att S ansåg att detta historiska val var viktigt och att kyrkans budskap om människovärdet sammanfaller med socialdemokratins avs. frihet, jämlikhet och solidaritet."

Vänsterpartiet var åtminstone delvis en ny aktör i kyrkovalet och i en större samfällighet motiverar man att man ställde upp: "Tiden kändes rätt. Vi är flera som är intresserade av dessa frågor och var beredda att arbeta för det. Vänsterpartiet behövs inom kyrkan.". I en mindre församling med eget kyrkofullmäktige är svaret "Vi ville komma in och kanske kunna påverka verksamheten inom kyrkan i X.". Ett enda svar – men ett ingående sådant – hänför sig till Sverigedemokraterna som ställde upp i kyrkofullmäktigevalet i ett fåtal församlingar: "Vi är ett mycket litet parti som måste prioritera. För det första beslöt vi oss för att ställa upp överhuvudtaget. För det andra undersökte vi var det fanns kyrkligt intresserade kandidater som kunde ställa upp med tid, arbete, pengar. Det fanns här – alltså ställde vi upp i Y."

Från de nya icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna anför framförallt två förklaringar till att väljarbeteckningar som inte funnits tidigare framträdde 2001. Den ena och kanske vanligast är att indelningsändringar och samfällighetsbildningar har gjort att nya konstellationer fordras eller att gamla anpassas åtminstone benämningssmässigt till den nya situationen. Även i enheter som inte undergått några förändringar är emellertid ofta de nya väljarbeteckningarna "nygamla" som i en stor samfällighet: "Tidigare val har beteckningen varit Kyrkans vänner, men pga det nya valsystemet ändrade vi namn till POSK av pedagogiska skäl. Vi har tidigare ingått i POSK." I flera fall anför att något parti hoppat av en tidigare väletablerad borgerlig samlingslista och att de fortsatt samverkande partierna då ville markera den nya situationen genom att gå fram under ett nytt namn.

I motiveringarna för varför en ny nomineringsgrupp ställde upp finner man emellertid också beskrivningar som innebär att nya enhets- eller samlingslistor etablerats. Man får beteckningen en nomineringsgrupp med beteckningen Folkets kyrka i stället för "Tidigare en borgerlig lista och en socialdemokratisk lista." och nomineringsgruppen Gemensam framtid kom till eftersom "De olika partigrupperna kom överens om att göra en gemensam lista för att lättare få kandidater som är intresserade av kyrkligt arbete utan tanke på partitillhörighet.". Ett annat exempel: Nomineringsgruppen Kyrka för Alla konstituerades "Efter samråd de politiska partierna emellan.". Nya nomineringsgrupper kan också komma till av andra skäl: "Bristande personkemi i tidigare grupperingar."

Den tabell som återgavs inledningsvis i detta avsnitt ger intrycket att det förekom många nya aktörer vid valen till kyrkofullmäktige och direktvalda kyrkoråd 2001. Granskningen av materialet ger emellertid vid handen att förnyelsen inte var så stor som de många nya väljarbeteckningarna ger anledning att anta utan att det i stor utsträckning rörde sig om aktörer som funnits med i de kyrkopolitiska sammanhangen redan tidigare fast under andra namn och delvis också i andra indelningsenheter.

De icke-partipolitiska nomineringsgrupperna

Enligt tidigare undersökningar – t.ex. utredningen Kyrkofullmäktigevalen från 1994 s 37 ff. – innebär frånvaron av ett partinamn på en valsedel vid kyrkliga val inte nödvändigtvis att det är fråga om en icke-partipolitisk valsedel. Bakom Kyrkans väl eller Församlingens bästa kunde ett eller – oftast – flera partier dölja sig och det rörde sig i flertalet fall om borgerliga partier. Mot denna bakgrund ställdes i formuläret till de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna frågan ”Hur kan man närmast beskriva nomineringsgruppens valsedel?”. I flertalet formulär – 60 procent – var svarsalternativet ”En valsedel där kyrkligt intresserade personer upptas oberoende av politiska sympatier och partitillhörighet” markerat. Det närmast vanligaste svaret – 23 procent – var ”En valsedel där kyrkligt intresserade personer utan känd partitillhörighet blandades med kandidater från följande partier” och i ungefär hälften av dessa svar markerades endast borgerliga partier, i hälften markerades såväl ett eller flera borgerliga partier som socialdemokraterna. Beträffande en tiondel av valsedlarna kan sägas att det egentligen var borgerliga valsedlar och i ett fåtal fall – mindre än 5 procent – finns ”fria” beskrivningar vilka emellertid i stor utsträckning visar att valsedeln motsvarade alternativet kandidater för ett politiskt parti och kyrkligt intresserade. Den redovisning som nu getts blir i stort sett densamma om man beaktar tredje- och fjärdevalen var för sig.

En slutsats av ovanstående blir att knappt 40 procent av de valsedlar som betecknades på annat sätt än med ett av de politiska partiernas namn ändå har ett mer eller mindre påtagligt partipolitiskt inslag. Ser man resultatet i ett längre tidsperspektiv och beaktar undersökningar från 1970- och 1990-talet framkommer emellertid en klar tendens att det blir vanligare att valsedlar vid de lokala kyrkovalen som har en icke-partipolitisk beteckning verkligen också är icke-partipolitiska och främst upptar personer som nominerats med hänsynstagande till deras intresse för församling och kyrka. Förklaringen till denna förändring ligger till ganska stor del i att de politiska partierna i allt större utsträckning kommit att gå fram med egna valsedlar med partinamnet som väljarbeteckning. Denna utveckling kan också ha drivit fram att det blivit fler valsedlar som enbart upptar kyrkligt intresserade personer och som konkurrerar med de partipolitiskt betecknade valsedlarna. Under den tid som kan överblickas utifrån tillgängliga undersökningar har framförallt rena enhetslistor på partipolitisk grund vilka inte har att konkurrera med någon politiskt betecknad valsedel men också ”kyrkligt” betecknade samlingslistor för de borgerliga partierna som konkurrerar med en socialdemokratisk valsedel blivit allt ovanligare.

Nomineringsarbetet; partibetecknade valsedlar

När det gällde att klarlägga hur man gått till väga vid arbetet med att ställa samman valsedeln ställdes delvis olika frågor i de båda formulärens. Först redovisas hur man svarat från de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna.

Den första frågan var ”Föregicks sammanställningen av valsedeln av någon inbjudan till partiets lokala medlemmar att inkomma med förslag till kandidater till valet av kyrkofullmäktige/direktvalda kyrkorådet?” Svaret var ”ja” i nästan 80 procent av formulärens. Procentsatsen ja-svar är densamma vid frågan ”Förekom något nomineringsmöte dit partiets lokala medlemmar inbjöds?” Ingen skillnad kan iakttas mellan svar som hänför sig till valsedlar för tredjevalen och fjärdevalen vid någon av dessa frågor. Ja-svar är vid båda frågorna något vanligare från nomineringsgrupper knutna till centerpartiet än från andra partipolitiskt anknutna nomineringsgrupper.

Vid frågan "Hur gick man till väga för att fastställa vilka namn som skulle finnas på vilka platser på valsedeln?" gavs fyra svarsalternativ. I drygt hälften av formulären (53 procent) är alternativet "Ett nomineringsmöte (allmänt medlemsmöte) fastställdes valsedeln" markerat. Det näst vanligaste sättet (21 procent) var att "En kyrkopolitiskt aktiv grupp inom lokalavdelningen fastställde valsedeln" och något mindre vanligt (15 procent) var att "Lokalavdelningens styrelse fastställde valsedeln". I en dryg tiondel av formulären markeras alternativet "Annat sätt". Hälften av dessa svar kom från socialdemokratiska nomineringsgrupper och innebär oftast att en kyrkopolitiskt aktiv grupp lagt fram ett förslag som sedan fastställs av arbetarkommunens representantskap eller styrelse. Ett liknande förfarande beskrivs också i några fall från andra partier.

Många av andra sätt-svaren hade kunnat föras in under något av de på förhand givna svarsalternativen men de är ändå illustrativa för under vilka förhållanden nomineringsarbetet bedrevs. En socialdemokratisk beskrivning, "Vi ringde runt till de som tidigare stått på listan och frågade om de ställde upp ånyo. Så fick de skriva sitt godkännande. Vi frågade också många som vi visste tillhörde Svenska Kyrkan om intresse fanns och som tillhörde vårt parti.", skiljer sig inte mycket från en moderat, "Jag ringde runt till alla som jag, tidigare förtroendevalda och styrelse ansåg vara tänkbara. Föreningen har bra ett 80-tal medlemmar totalt. Styrelsen fastställde valsedlarna.". Den lokala demokratin kan ibland drivas mycket långt som i en församling med drygt ett tusen kyrkotillhöriga: "Omröstning bland den lokala partiföreningens medlemmar. Resultatet av omröstningen delgavs medlemmarna. En nomineringskommitté föreslog valsedelns utseende. En nomineringsstämma fastställde valsedelns utseende.". Den lokala demokratin kan ibland också förefalla helt obefintlig: "Kyrkopolitiska rådet – Y-föreningen i Z kommun, inte inom lokalföreningen."

Svaren fördelar sig på ungefär samma sätt oavsett om valsedlarna var avsedda för ett tredje- eller ett fjärdeval. Beslutande nomineringsmöten förefaller ha varit särskilt vanliga när centerpartiets valsedlar skulle fastställas och minst vanliga när de övriga borgerliga partierna (fp, kd och m) gjorde upp sina valsedlar men skillnaderna kan vara en följd av att man arbetar i olika typer av miljöer där man har olika möjligheter att samla en representativ skara medlemmar till ett möte.

Formuläret upptog också frågan "Vilka uppfördes som kandidater på valsedeln?" och det vanligaste svaret var "Endast personer som är medlemmar av den lokala partiorganisationen" vilket markerades från drygt 60 procent av de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna. Något mindre strikta krav – man uppförde "Framst medlemmar men också personer som är kända för att politiskt sympatisera med partiet" – markerades från 20 procent av nomineringsgrupperna. Öppenhet mot "opolitiska" kyrkligt intresserade – att valsedeln beskrivs som "En blandning av partimedlemmar, personer som politiskt sympatiserar med partiet och kyrkligt intresserade utan känd politisk uppfattning." – framhålls från 15 procent av nomineringsgrupperna. Möjligheten att skriva in andra svar har nästan inte alls utnyttjats. Man kunde möjligen förväntat att kravet på partimedlemskap skulle varit mindre vid fjärde- än vid tredjevalen men så är inte fallet utan svarsfördelningarna är varandra mycket lika. Striktast när det gällde att endast nominera partimedlemmar var man inom moderata samlingspartiet (80 procent) och socialdemokraterna (70 procent) medan man var mindre strikt inom centerpartiet (40 procent) och framförallt inom kristdemokraterna (15 procent).

Beträffande de valsedlar som var partipolitiskt betecknade ställdes också frågan "Hur bedömer man inom nomineringsgruppen den lokala partiorganisationens engagemang för nomineringsarbetet inför kyrkovalet?". Den totala svarsfördelningen blev: "Mycket stort" 17 procent, "Ganska stort" 46 procent, "Ganska litet" 28 procent och "Mycket litet" 9 procent. Nästan två tredjedelar markerar alltså att intresset var

stort och en dryg tredjedel att det var litet. Inga skillnader finns i detta avseende mellan svaren beträffande valsedlar för tredjevalen och valsedlar för fjärdevalen. När materialet delas på partier blir delgrupperna som redan tidigare påpekats små men det förefaller som om motpolerna skulle utgöras av de centerpartistiska listorna och de moderata listorna. Beträffande de förra anges i betydligt större utsträckning att den lokala partiorganisationen visade stort intresse än beträffande de senare.

De öppna svaren skiftar föga mellan partierna. Inom den minoritet som menar att engagemanget var litet finns ett svar från en moderat nomineringsgrupp som skulle kunna komma från vilket som helst av partierna: ”De traditionella politiska organisationerna tycker att kyrkovalet får väl de som är kyrkligt engagerade fixa.”. Samma grundtanke kommer fram såväl i ett kristdemokratiskt svar, ”Den lokala partiorganisationen beviljade ett litet bidrag till annonsering. I övrigt fick kandidaterna och de kyrkopolitiskt aktiva göra allting själva.”, som i ett socialdemokratiskt svar, ”Tyvärr ganska litet (engagemang), men den kyrkopolitiska gruppen hade fria händer och stöd för det arbete den lade ner.”. Från en och samma församling svarar man från socialdemokraterna ”Av hävd är inte S-gruppen i församlingen särskilt intresserad av kyrkovalet” och från folkpartiet liberalerna ”De (i den lokala partiavdelningen) som är intresserade av Kyrkan är ytterst få.”.

I den majoritet av svar där man anger att engagemanget var stort framhåller man att valet diskuterats på ett eller flera medlemsmöten, att enskilda personer i styrelsen visat stort intresse, att man fått hjälp i valarbetet på olika sätt och att aktiva kyrkopolitiker är engagerade i styrelsen. Framförallt från centerpartihåll pekar man på att kyrkovalet är lokalt och en angelägenhet i närsamhället som är värdefull, t.ex. ”Man vill ha en politisk plattform i samhället. Man vill synas.”. En inte alldeles ointressant synpunkt där man menar att den lokala partiorganisationen engagerat sig ganska starkt kommer från folkpartiet liberalerna i ett frikyrkligt område: ”Medlemmarna i partiet som ej är kyrkotillhöriga försvårar arbetet med sin inblandning.”.

Nomineringsarbetet; andra valsedlar

Frågan om hur nomineringen av kandidaterna på valsedeln gick till inom nomineringsgrupper som inte var partipolitiskt betecknade var: ”På vilket sätt nominerades kandidaterna på valsedeln?”. Svarsfördelningarna var nästan identiska beträffande valsedlar till tredjeval och till fjärdeval och vanligast – i en tredjedel av formulären – var att man markerade svarsalternativet ”Nomineringen skedde vid ett möte dit alla som kunde antas vara intresserade av kyrkliga frågor inbjöds”. I en fjärdedel av fallen var de politiska partierna engagerade i nomineringsarbetet: 12 procent av valsedlarna kom till genom att ”De aktuella partierna/Det aktuella partiet inbjöd sina medlemmar till ett nomineringsmöte” och lika många kom till genom att ”Företrädare för partiet/partierna bakom valsedeln bestämde vilka som skulle sättas upp på den”. Lika vanlig som dessa två varianter var en kooptationsvariant: ”Nomineringen skedde vid ett möte med dem som tidigare representerat nomineringsgruppen.”. Sätten att få fram en valsedel för ett kollektiv som egentligen inte finns är många och i inte mindre än en fjärdedel av formulären markerades att ”Inget av ovanstående är tillämpligt utan nomineringen skedde på följande sätt” med mer eller mindre utförliga beskrivningar. Beskrivningarna varierar i mycket hög grad och även om en del av dem skulle gjort att förfarandet kunde förts in under något av de givna svarsalternativen ger de en bred provkarta på hur en ”icke-organisation” kan gå till väga då den har att agera i ett sammanhang som är tämligen strikt styrt av ett regelverk.

Det kan med hänsyn till resultat som visserligen ligger 25 år tillbaka i tiden (Göran Gustafsson: *Mellan religion och politik*, 1977, s 71) vara värt att konstatera att inte i något av de c:a 60 beskrivningar som finns nämns att kyrkoherden i församlingen varit involverad i det "icke-politiska" nomineringsarbetet. De beskrivningar som mest anknyter till befintlig kyrklig beslutsstruktur anger att nomineringen skedde "Vid kyrkostämma i respektive församlingar i pastoratet.", att "Resp. kyrkoråd fick i uppdrag att före visst datum kontakta och till valnämnden redovisa sina kandidater." eller att "Det tidigare kyrkorådet diskuterade olika kandidater o någon utsågs att ringa runt.". En lite överraskande variant är att "Valnämnden utgick från de som var invalda i nuvarande lokala kyrkoråd. Utifrån dessa ledamöter nominerades kandidater till årets val.". Det tidigare nämnda fasta svarsalternativet "Nomineringen skedde vid ett möte med dem som tidigare representerat nomineringsgruppen" innebär naturligtvis också i viss mån att det finns en självrekryterande modell bakom valsedlarna.

Ett påtagligt drag i beskrivningarna är informaliteten i nomineringsarbetet som inte sällan skett med telefonens hjälp – e-mail nämns inte i något fall – och några typiska svar är "Rundringning och förfrågningar till kyrkligt intresserade personer med medveten spridning över socknen, ålder och kön.", "Hela idén med att ha en egen lista kom så sent att vi inte hade tid att ha några möten. Det var mest genom telefon som vi diskuterade vem som var först och vilka som var intresserade att bli kandidater." och "Ringt runt, tillfrågat 'troliga' personer i samhället.". En annan informell metod är annonsering. "Genom annons i dagspressen." anges från flera håll och även andra former av intresseanmälningar kan noteras: "Vi som varit med frågade de som hört av sig under mandatperioden om de ville medverka.". Vad som skymtar fram i beskrivningarna från de "verkligt" icke-politiska listorna är dels svårigheter att finna kandidater och att telefonsamtalen ofta inneburit övertalning men också att det i hög utsträckning gäller vad som från en församling lakoniskt uttrycks: "Handplockning.".

Beträffande inte så få av de icke-partipolitiskt betecknade valsedlarna gäller emellertid att de politiska partierna varit involverade i nomineringsarbetet men också då har man haft mycket skilda modeller för nomineringen. Den enklaste formen kan exemplifieras "Partierna nominerade sina kandidater." och "Partierna upprättade listor insända till nomineringsgruppen.". En "gammal" modell kommer fortfarande till användning vid fördelningen av platserna på valsedeln när man utgår från "Kommunalvalet 1997.". På andra ställen har visserligen partierna en roll men man har också beaktat andra intressen vilket framgår av följande två exempel: "En nomineringsgrupp med en repr. från varje parti utsågs och dessa hade sedan att ansvara för att resp. parti utsåg ett antal kandidater. Listan faställdes sedan vid ett grupp/stormöte dit alla 'XX-intresserade' var välkomna." och "Företrädare för de tre partierna har kontaktat sina föreningar och bett om förslag. Möjlighet att anmäla sig på talong i tidning förekom. Telefonkontakter med hjälp av medlemsregister vanliga.".

Som framgår är modellerna för nominering av kandidater till icke-partipolitiskt betecknade valsedlar både många och synnerligen skiftande och de låter sig knappast sammanfattas. Detsamma gäller svaren på den följande frågan som i ganska stor utsträckning går in i de svar som just redovisats.

Svaren på frågan "Vilken princip följdes vid rangordningen av kandidaterna på valsedeln?" visar att en överväldigande majoritet av nomineringsgrupperna som framträdde utan partipolitisk beteckning var valsedlar där man prioriterade kyrkligt intresse. För över hälften (54 procent) var svaret "Kandidaternas partitillhörighet sågs som helt ointressant och man såg uteslutande till politiskt intresse" och för ytterligare 16 procent var svaret "Man såg främst till kyrkligt intresse men försökte få med företrädare för olika partier". Mot detta kan man ställa att från 12 procent av de aktuella

nomineringsgrupperna svarade man antingen ”Kandidaterna sågs som företrädare för olika partier men man eftersträvade inte någon fullständig rättvisa ifråga om antal eller placering” eller ”Man försökte i görligaste mån ta hänsyn till den styrka de aktuella partierna har inom församlingen/samfälligheten”. De här nämnda alternativen för svar om rangordningsprinciper var inte aktuella för 18 procent av nomineringsgrupperna utan de markerade ”Inget av ovanstående är tillämpligt utan man gick till väga på följande sätt vid placeringen av kandidaterna”. Huvudresultatet – att omkring två tredjedelar av valsedlarna verkligen var icke-partipolitiska – håller oavsett om man ser till nomineringsgrupper som ställde upp i enheter med tre eller med fyra val.

Bland de ”öppna svaren” är den klart vanligaste principen som kommer fram att man strävat efter geografisk representativitet. Svaren hänför sig alltså i stor utsträckning till kyrkliga samfälligheter eller församlingar som nybildats genom sammanslagningar och några typiska exempel är följande: ”Det sågs till att alla församlingar fick representation.”, ”Placering efter församlingarnas storlek.”, ”Eftersom vi slår ihop tre församlingar ser vi till att alla församlingarna blir representerade.” och ”Mixning” från 4 församlingar efter antal boende i resp. församling.”.

Från en hel del församlingar pekar man på att man sökt varva män och kvinnor och att man medvetet strävat att föra upp yngre kandidater på valbara platser. Ett ganska extremt exempel är ”Vi ville att listan skulle ha varannan under 30, varannan över 30, varannan kvinna, varannan man samt företrädare för etniska minoriteter högt placerade.”. Det finns emellertid också mer traditionella principer: ”Gamla erfarna långt upp – nya längre ner.”. Inte så få av svaren pekar på partitillhörigheten och att den åtminstone i viss mån beaktats och svaret ”Kandidaterna sågs som företrädare för olika partier och placerades någorlunda rättvist efter föregående val.” är mera typiskt än ”Från moderat håll hävdades kommunalvalet 97 som vägledande och fördelningen av posterna hölls stenhårt.” Från en del församlingar beskrivs provomröstningar vid nomineringsmötet och i vissa fall kom de som skulle stå främst på valsedeln sinsemellan överens om den inbördes rangordningen men man kunde också tillämpa en annan princip: ”Faktiskt i bokstavsordning bland oss fem som är för-troendevalda sedan tidigare.”.

Nomineringsarbetet; tidsaspekten

Den ”deadline” som fanns för registrering av nomineringsgrupper och deras kandidater – den 15 juni – har i olika sammanhang diskuterats men alldeles bortsett från att de praktiska implikationerna kan det vara av intresse att se när man var färdig med nomineringsarbetet på det lokala planet. I båda formulären ställdes frågan ”När fastställdes valsedelns utseende?” och svaret skulle ges med datum: ”Omkring den _____”.

Svarsbortfallet var ungefär 14 procent och de avgivna svaren fördelar sig enligt följande:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. valsedel (n=159)	Ann. valsedel (n=143)	Pol. valsedel (n=102)	Ann. val- sedel (n=110)
Under april eller tidigare	62 %	52 %	62 %	48 %
Under maj	22 %	26 %	24 %	30 %
Fram till 15 juni	9 %	15 %	5 %	16 %
Efter 15 juni	7 %	7 %	10 %	5 %
Summa	100 %	100 %	101 %	99 %

Mest anmärkningsvärt är att så pass många – c:a 7 procent – av nomineringsgrupperna uppger att de var färdiga med nomineringsarbetet först efter den tidpunkt som satts som bortre gräns för när man kunde anmäla sina kandidater. Å andra sidan var flertalet – mer än hälften färdiga i god eller rent av mycket god tid då de anger att de hade komponerat sina valsedlar redan i april eller tidigare och ytterligare en fjärdedel under maj. När det gäller ”efterslätrare” finns knappast någon skillnad mellan vare sig politiskt betecknade och andra valsedlar eller mellan valsedlar för det tredje och för det fjärde valet. Den enda skillnaden som framträder är att det var något vanligare att de partipolitiskt betecknade valsedlarna var färdiga i mycket god tid, d.v.s. senast i april.

En fråga om den egna bedömningen av hur man klarat tidsmarginalen ställdes också: ”Hur bedömer man inom nomineringsgruppen att man lyckades tidsmässigt med nomineringsarbetet. Kom man igång så att man hade?”. Svarsfördelningarna blev:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=184)	Ann. valsedel (n=157)	Pol. Valsedel (n=113)	Ann. val- sedel (n=127)
Gott om tid	25 %	25 %	30 %	20 %
Lagom med tid	60 %	55 %	58 %	61 %
Ont om tid	15 %	19 %	12 %	18 %
Summa	100 %	99 %	100 %	99 %

Det kan naturligtvis diskuteras om det har någon betydelse om man har ”Gott om tid” eller ”Lagom med tid” men det viktiga i sammanhanget är att det är en minoritet om en sjättedel som svarat att man haft ”Ont om tid”. Skillnaderna i detta avseende mellan de olika typerna av nomineringsgrupper och mellan nomineringsgrupper för de olika typerna av val är helt obetydliga. Då man korstabulerar svaren på frågan om när valsedeln var färdig och hur man ser på tidsaspekten finner man en viss men långt ifrån fullständig samvariation: Det finns både kombinationer som innebär att man var färdig i april eller maj och tycker att man hade ont om tid och kombinationer som innebär att man var färdig först under första halvan av juni eller ännu senare och ändå anser att tidsaspekten inte på något sätt var problematisk.

Tillgång till kandidater

Ett ganska omfattande block frågor om tillgången till kandidater och vilka som nominerades inleddes med en helt allmän fråga i båda formulären: ”Hade partiet (alt. nomineringsgruppen) problem att få fram tillräckligt många kandidater till valsedeln?” Svarsfördelningarna blev:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=186)	Ann. val- sedel (n=190)	Pol. valsedel (n=113)	Ann. valsedel (n=115)
Nej, inte alls	32 %	50 %	24 %	40 %
Ja, i någon mån	53 %	44 %	57 %	45 %
Ja, i hög grad	15 %	7 %	19 %	15 %
Summa	100 %	101 %	100 %	100 %

Beträffande båda typerna av valsedlar och oavsett om det rör sig om valsedlar för ett tredje eller ett fjärde val anger majoriteten av dem som svarat att det funnits större eller mindre problem med att ”fylla” valsedlarna. Det är emellertid också tydligt att det varit mindre problem att få fram tillräckligt med kandidater för de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna än för de partipolitiskt betecknade grupperna. Ser man till de olika partierna är det helt klart att man inom centerpartiet haft lättare att finna kandidater till valsedlarna än de övriga partierna vilka för övrigt inte skiljer sig åt i det aktuella avseendet. Det förefaller – oavsett vilken listtyp man ser till – som om problemen varit något större när det gällde valen på den fjärde nivån än på den tredje nivån.

När ett – starkt eller svagt – ja-svar getts skulle följdfrågan ”Hur löstes problemen?” också besvaras. Fem svarsalternativ gavs:

- 1) Valsedeln upptog inte så många namn som varit önskvärt;
- 2) De som valts tidigare sitter kvar fastän de skulle vilja lämna sina uppdrag;
- 3) Man nominerade personer som inte är så intresserade av kyrkliga frågor men som är villiga att ta på sig ett uppdrag;
- 4) Man nominerade personer som inte är politiskt intresserade – alt.: så intresserade av det aktuella partiets/de aktuella partiernas program – men som är intresserade av kyrkan;
- 5) Annat sätt nämligen: ____ (med god plats för inskrivning av svar).

Flera svar kunde alltså markeras från en och samma nomineringsgrupp och de olika alternativen utnyttjades i följande utsträckning:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=125)	Ann. valsedel (n=81)	Pol. valsedel (n=86)	Ann. valsedel (n=77)
Alternativ 1 markerat	65 %	52 %	70 %	52 %
Alternativ 2 markerat	23 %	16 %	20 %	20 %
Alternativ 3 markerat	18 %	17 %	12 %	10 %
Alternativ 4 markerat	16 %	11 %	12 %	8 %
Alternativ 5 markerat	4 %	17 %	9 %	20 %

Flertalet nomineringsgrupper som upplevt svårigheter att få tillräckligt många namn på sina valsedlar har inte gjort något åt detta: De har låtit valsedlarna bli ”kortare” än vad man tyckte var önskvärt. Tendensen är mera påtaglig bland svaren beträffande partipolitiskt betecknade valsedlar än bland svaren beträffande icke-partipolitiskt betecknade valsedlar. I femtedel av fallen och ganska jämnt över de fyra kolumnerna svarar man att de som tidigare valts kandiderade på nytt fastän de egentligen ville avstå från det aktuella uppdraget. En ren nödlösning torde det ha varit att man nominerade personer som inte är kyrkligt intresserade men som gärna tar på sig ett uppdrag i samfälligheten eller församlingen. Lösningen var något mindre vanlig när det gäller fjärdevalen än när det gäller tredjevalen men man kan inte iaktta några skillnader när det gäller partipolitiskt betecknade och andra valsedlar vilket kanske är anmärkningsvärt om man inte beaktar att även många av de andra valsedlarna har någon anknytning till ett eller flera politiska partier. Materialet är litet och man kan inte uttala sig med någon större säkerhet om valsedlar knutna till de olika partierna men det förefaller som om socialdemokrater och moderater skulle tillgripit nödlösningen i större utsträckning än andra partigrupper. Den ”omvända” lösningen – att ett parti nominerar personer som är mindre politiskt än kyrkligt intresserade – är totalt sett ungefär lika vanlig som den förra lösningen.

En rad andra sätt att handskas med situationen att det finns för få personer som är villiga att ställa upp som kandidater kommer fram vid svarsalternativ 5 och sådana lösningar än klart vanligare när det gäller de icke-partipolitiskt betecknade valsedlarna. Svaren tillför emellertid inte de fasta svarsalternativen särskilt mycket. De vanligaste svaren kan sammanfattas ”Aktiv övertalning.” men det förekommer också att man pekar på andra sätt att finna kandidater som den – politiskt betecknade nomineringsgrupp – som svarade ”Utskick till samtliga hushåll med information om kyrkovalet och om man sympatiserade med partiet hade man möjlighet att bli kandidat.” och den Kyrkans väl-lista som kunde fyllas genom att man frågade ”De som visat intresse, bl.a. arbetat med församlingsinstruktionen.”

Efter den allmänna frågan om svårigheter att rekrytera kandidater kom ett frågebatteri som avsåg klarlägga vilken typ av kandidater man haft särskilt svårt att få fram. Frågeintroduktionen var: ”Nedan uppräknas en rad olika befolkningskategorier. Ange för var och en av dessa kategorier om det fanns några problem att finna kandidater inom kategorin till nomineringsgruppens valsedel.”. Sedan nämndes 14 olika kategorier: Kvinnor, Män, Unga (-30 år), Medelålders (31-50 år), Äldre (51-64 år), Pensionärer (65- år), Offentliganställda, Privatanställda, Tjänstemän, Arbetare, Företagare (Lantbr.), Kyrkligt aktiva, Vanliga kyrkomedlemmar och Politiskt intresserade. För var och en av kategorierna fanns tre svarsmöjligheter: ”Inga problem”, ”Små problem” och ”Stora problem”. Vid redovisningen har dessa tre svarsmöjligheter getts

siffervärden – Inga problem = 1, Små problem = 2 och Stora problem = 3 – och medelvärden för de olika grupperna har sedan beräknats. Medelvärdena kan teoretiskt sträcka sig från 1,00 vilket skulle innebära att alla svarat ”Inga problem” till 3,00 vilket skulle innebära att alla svarat ”Stora problem”. De som fyllt i formulären har svarat beträffande de olika kategorierna i olika stor utsträckning. Bortfallet är 5-10 procent då det gäller kön och ålder, 20-25 procent då det gäller kategoriseringarna med anknytning till arbetslivet och 10- 15 procent då det gäller frågorna om kyrklig aktivitet. Bortfallet är 14 procent i svaren om partipolitiskt betecknade listor och 24 procent i svaren om andra listor vid frågan om politiskt intresse; skillnaden är tämligen självklar.

När man ser till de olika kategorierna blir medeltalen som följer:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. valsedel	Ann. valsedel	Pol. valsedel	Ann. valsedel
Kvinnor	1,52	1,29	1,50	1,28
Män	1,63	1,56	1,69	1,59
Unga	2,77	2,61	2,84	2,69
Medelålders	2,07	1,77	2,04	1,84
Äldre	1,46	1,32	1,65	1,36
Pensionärer	1,52	1,40	1,57	1,38
Offentliganställda	1,67	1,59	1,77	1,68
Privatanställda	1,80	1,58	1,94	1,65
Tjänstemän	1,74	1,63	1,75	1,56
Arbetare	1,95	1,76	2,01	1,79
Företagare (Lantbr.)	2,09	1,61	2,05	1,64
Kyrkligt aktiva	1,41	1,27	1,44	1,28
Vanliga kyrkotillhöriga	1,62	1,48	1,70	1,54
Politiskt intresserade	1,63	1,58	1,70	1,69

Helt genomgående – vid båda typerna av val – har de som står bakom de på annat sätt betecknade valsedlarna markerat att de haft mindre problem att finna kandidater av de olika slagen än vad de som står bakom de partipolitiskt betecknade valsedlarna haft. Särskilt påtagligt är detta när det gäller medelålders personer och när det gäller företagare innefattande lantbrukare. Delvis förvånande är att skillnaden inte är större än vad som framkommer när det gällde att finna kyrkligt aktiva som var beredda att ställa upp. Kanske ännu mer förvånande är att mönstret är detsamma – även om marginalerna är små – när det gällde att finna kandidater som var politiskt intresserade. Det finns också en tendens att det uppfattats som lättare att finna kandidater för valsedlar för de fjärde valen än för de tredje valen. Detta gäller på det hela taget både för de politiskt betecknade valsedlarna och för de på annat sätt betecknade valsedlarna och förhållandet skulle kunna sammanhånga med att fjärdevalen genomsnittligt hänför sig till mindre enheter än tredjevalen. Det är möjligen något paradoxalt om det är så att det är lättare att fylla en valsedel i en mindre enhet än i en större men såväl den erforderliga mängden namn som förekomsten av lokalkänsla och uppdragets art skulle kunna förklara förhållandet.

Ser man till de olika kategorierna av kandidater är det en kategori som skilde ut sig från alla andra när det gällde att finna lämpliga kandidater: Unga, personer upp till 30 år. Beträffande denna grupp gäller att det stora flertalet svarat ”Stora problem”. Problemen är emellertid inte så mycket mindre beträffande den följande åldersgruppen, Medelålders (32-50 år), medan man endast från ett litet antal nomineringsgrup-

per markerat svårigheter när det gäller Äldre (51-64 år) och Pensionärer 65- år). Man har funnit det något svårare att få fram Män till valsedlarna än Kvinnor. Beträffande de till yrkeslivet knutna kategorierna meddelade många som besvarade enkäten att man inte tänkte i sådana termer när man gjorde upp valsedlarna för kyrkovalet. Beträffande Offentlig- och Privatanställda finns knappast någon skillnad men det anges ha varit något lättare att finna Tjänstemän som var villiga att ställa upp på valsedeln är Arbetare och Företagare inklusive lantbrukare. Det lägsta medelvärdet (= minst problem när det gällde att finna kandidater) noteras för kategorin Kyrkligt aktiva men det är inte heller särskilt många som markerat att det varit svårt att finna Vanliga kyrkotillhöriga som ville engagera sig i den lokala kyrkliga beslutsapparaten och detsamma gäller Politiskt intresserade.

Sammantaget är det viktigaste resultatet vid sidan av att det uppfattas som lättare att få fram "folk" till de icke-partipolitiskt betecknade valsedlarna än till de politiskt betecknade valsedlarna att det ofta funnits svårigheterna att finna yngre kandidater till valsedlarna till kyrkofullmäktige och direktvalda kyrkoråd. Svårigheterna begränsades inte till den yngsta gruppen utan det är också många som pekar på svårigheter att finna personer upp till 50-årsåldern som ville ta på sig kyrkliga uppdrag.

En väl sammansatt röstsedel bör inte bara ta upp kandidater med olika demografiska och sociala karaktäristika utan den bör också ha geografisk representativitet. Detta borde vara en faktor som är viktig inte minst i kyrkliga samfälligheter som innefattar församlingar av olika karaktär. Mot denna bakgrund ställdes en särskild "representativitetsfråga": "Hade nomineringsgruppens valsedel en sådan sammansättning att alla områden i eller delar av församlingen/samfälligheten var tillfredsställande representerade bland kandidaterna?" Vid Ja-svar efterfrågades vilka områden eller vilken typ av områden det var det fanns för få kandidater från. I en knapp fjärdedel av formulären har frågan besvarats jakande. Av de öppna svaren framgår emellertid att man i viss utsträckning missförstått frågan och skrivit in uppgifter som "ungdomsrepresentanter", "unga" och "yngre människor". De som besvarade frågan som det var tänkt skiftar från svar som "Byarna runt centralorten." och "Små byar i glesare delar av församlingen." till svar som "Från hyreshusområden.", "Nya villaområden." och "Stadens innerstadsförsamlingar har fått stå tillbaka för de små landsbygdsförsamlingarna.". Med hänsyn till att så många ja-svar bygger på missförstånd förefaller det inte som om områdesrepresentativiteten skulle ha varit något problem när det gäller det stora flertalet valsedlar och i den mån den varit ett problem har detta problem inte varit ensartat utan kunnat innebära svårigheter att få kandidater från glesbygden lika väl som svårigheter att få kandidater från de mest tätbebyggda delarna inom en enhet.

Kandidater med dubbel samfundstillhörighet

Bland valbarhetsvillkoren för uppdrag som förtroendevald i Svenska kyrkan ingår att man skall tillhöra Svenska kyrkan. Någon fråga om i vad mån kandidaterna uppfyllde detta – och andra – valbarhetsvillkor fanns inte i enkäten till nomineringsgrupperna. Däremot ställdes frågan "Upptog valsedeln kandidater som utom att de tillhör Svenska kyrkan också tillhör något annat samfund?". Svarsmöjligheterna var "Nej, inte som är bekant" och "Ja ___ personer är aktiva inom ____". Svartsfördelningarna blev de följande:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. Valsedel (n=190)	Ann. valsedel (n=164)	Pol. valsedel (n=115)	Ann. valsedel (n=130)
Nej	86 %	75 %	90 %	74 %
Ja	14 %	25 %	10 %	26 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Bortemot en femtedel av valsedlarna för de lokala kyrkliga valen skulle enligt tabellen uppta en eller flera personer som inte bara tillhör Svenska kyrkan utan också något annat samfund. Något förvånande är att förekomsten av sådana kandidater skulle vara avsevärt vanligare på de valsedlar som inte var partipolitiskt betecknande än på de partipolitiskt betecknade valsedlarna. En förklaring skulle kunna vara att man inom de politiska partierna har sämre kontroll på kandidaternas samfundstillhörighet och att man därför – med gott samvete – svarat ”Nej, inte som är bekant”.

Preciseringarna av svaren innebär en ganska fullständig listning av de svenska frikyrkosamfunden. Ett tiotal omnämmanden av kandidater som tillhör Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen är inte överraskande och man kan väl tänka sig att medlemmar av EFS har förekommit på flera listor utan att det markerats. De fåtaliga kandidaterna från Bibeltrogna Vänner torde kunna betraktas ha lika självklar hemortsrätt på listorna som de från Fosterlands-Stiftelsen.

Flertalet kandidater som omnämns är emellertid inte knutna till de inomkyrkliga rörelserna utan till olika frikyrkorörelser. På de partibetecknade listorna nämns medlemmar av Svenska missionsförbundet och Pingströrelsen i ungefär samma utsträckning. Andra samfund – Svenska alliansmissionen, Nybygget, Frälsningsarmén, Svenska baptistsamfundet och Metodistkyrkan – har ströomnämmanden. Samtliga partier hade på någon eller några valsedlar frikyrkomedlemmar som kandidater men det är helt klart att sådana kandidater var vanligare på de kristdemokratiska valsedlarna än på andra partiers valsedlar. Det är endast för de sistnämnda som man finner beskrivningar som ”2 Nybygget – Kristen Samverkan och 2 Pingströrelsen.”, ”6 Pingst.” och ”3 Pingstkyrkan.”.

På de icke-partibetecknade valsedlarna var det ungefär lika vanligt att man angav att man hade medlemmar från Svenska missionsförbundet som från Pingströrelsen bland kandidaterna. Kandidater med knytningar till övriga samfund förekommer med mycket mindre frekvens: Nybygget, Svenska alliansmissionen, Svenska baptistsamfundet, Frälsningsarmén, Metodistkyrkan, Lokala ekumeniska församlingar och i ett fall Katolska kyrkan. Oftast rör det sig om enstaka namn men det finns beskrivningar som ”3-5 SMF.”, ”3 Svenska Alliansmissionen, 1 Pingstförsamlingen.”, ”3 xx frikyrkoförsamling.”, ”5 Pingstförsamlingen, FA, Missionsförsaml.”, ”5 Sv. Missionsförbundet, Baptisterna och Pingstv.” och ”7 i FA, ÖM, PK, SMF.”. Det framgår inte i vad mån kandidaterna blivit valda men det förefaller ändå som om kyrkofullmäktige resp. de direktvalda kyrkoråden på en del ställen har en klart ekumenisk karaktär.

Kyrkoanställda kandidater

Kyrkoordningen anger i vilken utsträckning valbarhetshinder föreligger för kyrkligt anställda. Sådana valbarhetshinder gäller emellertid enbart ”kyrkonämnd, kyrkoråd, styrelse och nämnd” men utgör inte hinder vid val till kyrkofullmäktige, samfällda kyrkofullmäktige, stiftsfullmäktige eller kyrkomötet. I enkätformulären ställdes en rak fråga, ”Upptog valsedelns kandidater som är anställda i Svenska kyrkan?”, och svarsfördelningarna var de följande:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. valsedel (n=190)	Ann. valsedel (n=164)	Pol. valsedel (n=115)	Ann. valsedel (n=130)
Nej	77 %	68 %	84 %	77 %
Ja	23 %	32 %	16 %	23 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Ungefär en fjärdedel av alla valsedlarna upptog en eller flera kyrkoanställda bland kandidaterna. Förekomsten av kyrkoanställda bland kandidaterna är vanligare vid tredjevalen än vid fjärdevalen vilket är naturligt med hänsyn till att alla kyrkoanställda inte kan väljas in i de direktvalda kyrkoråden men däremot i olika fullmäktigeförsamlingar. Kyrkoanställda är också vanligare bland kandidaterna på de icke-partipolitiskt betecknade valsedlarna än på de valsedlar som har ett partinamn i toppen.

Den vanligaste kategorin anställda på de partibetecknade valsedlarna är helt klart kyrko- och kyrkogårdsvaktmästare och dessa förekommer på valsedlar för i stort sett alla partier. Utöver vaktmästarna kan man inte säga att någon kategori är vanligare förekommande än andra utan här finns präster, diakoner, kanslipersonal och barn-timmeledare i ungefär samma utsträckning. En klar skillnad mellan de parti- och de icke-partibetecknade listorna är att de senare i större utsträckning tar upp anställda inom andra församlingar än den som valet gäller och personer med andra typer av anställningar inom Svenska kyrkan. Den vanligaste kategorin även här är emellertid vaktmästarna men man finner också många som på ett eller annat sätt arbetar med undervisning inom församlingen eller med administrativt arbete. Präster, diakoner och kantorer förekommer däremot i klart mindre utsträckning.

I de allra flesta fallen är det en eller två personer på en valsedel som uppges ha anställning inom kyrkan. Undantag finns emellertid: Från vänsterpartiet uppges i en stor samfällighet ”5 personer (3 präster, 2 arbetar administrativt inom kyrkan).” och i en annan stor samfällighet upptog posk-valsedelns ”Komminister, Husmor, Diakon, Fritidspedagog.”. Ännu större intressebredd bland de förtroendevalda fick man – i den mån kandidaterna valdes – där en valsedel beskrivs: ”6 personer: Präst, Diakon, Diakon/Kyrkomusiker, Församlingspedagog, Kyrkan centralt, f.d. missionärer.”. Man kan också hoppas att det verkligen var till de tämligen små ”X, Z och Y församlingars bästa” om bland de valda ingick ”Kyrkovaktmästare, församlingsassistent, kyrkokanslist.”.

Egna informationsinsatser inför valet

Med hänsyn till att kyrkovalet 2001 på så många sätt skiljde sig från de tidigare kyrkofullmäktigevalen inleddes frågebatteriet om information om kyrkovalet med en allmänt hållen fråga: "Skiljde sig arbetet inför valet i år på något sätt från arbetet inför de tidigare kyrkliga valen. Hade det någon betydelse att Svenska kyrkans relationer till staten ändrats och att man nu också hade val till kyrkomötet och stiftsfullmäktige?". Det helt dominerande svaret är "Valarbetet bedrevs ungefär som tidigare". Detta ges från 71 procent av de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna och från 66 procent av de på annat sätt betecknade nomineringsgrupperna. I ingetdera fallet har det någon betydelse om svaren hänförs till en nomineringsgrupp vid ett tredjeval eller vid ett fjärdeval. Bland den knappa tredjedel av svaren som markerar att valarbetet förnyades i förhållande till tidigare val är två typer av synpunkter helt dominerande. Den ena går ut på att aktiviteten inför valet var mycket större än tidigare och att man gjorde mer för att informera om valet. Två exempel: "Fler aktiva. Fler intresserade." och "Mer information till väljarna.". Den andra synpunkter är negativ och pekar på att "apparaten" kring valet blivit större: "Alla skulle skriva under, kollas om de var döpta etc. För mycket kollande vilket inte ses som trovärdigt inom kyrkan.", "Komplicerat, tidsödande, mycket pappersarbete. Onödig byråkrati." och "Rörligt med 4 val.".

Den följande frågan var mera preciserad: "Hur bedömer nomineringsgruppen att det var att informera om kyrkovalet jämfört med tidigare?". Svarsfördelningarna blev:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. valsedel (n=182)	Ann. valsedel (n=131)	Pol. Valsedel (n=107)	Ann. val- sedel (n=107)
Lättare än tidigare	20 %	24 %	22 %	22 %
Ingen skillnad mot tidigare	62 %	53 %	54 %	52 %
Svårare än tidigare	18 %	24 %	24 %	26 %
Summa	100 %	101 %	100 %	100 %

I drygt hälften av fallen är alltså svaret "Ingen skillnad mot tidigare" och frekvensen av detta svar står väl i samklang med svaret på den föregående frågan. Inom den knappa halva som såg skillnader när det gällde att gå ut med information om kyrkovalet jämfört med tidigare var det ungefär lika många som markerade att det blivit "lättare" som det var som markerade att det blivit "svårare". Inga som helst skillnader värda att notera finns vare sig mellan partipolitiskt och på annat sätt betecknade valsedlar eller mellan valsedlar som hänförs till ett tredjeval och valsedlar till ett fjärdeval.

Den vanligaste förklaring till att man tyckte det var lättare att informera 2001 än tidigare var att intresset från massmedia för valet var så mycket större och detta ledde till att människor blev intresserade och ville orientera sig om vad den nya kyrka-statrelationen innebar. Man skriver t.ex. "Eftersom det var första gången kyrkan själv skötte valet, så skrevs och informerades det mycket i massmedia." och "Media var mycket aktivare med artiklar och det var många annonser. Folk visste att det var kyrkovalet.". Frågan om kyrkans nya ställning uppfattas ha aktiverat väljare och det kommer också förklaringar som "Väljarna ville ha info om skillnaden när man tillhörde 'staten'. Stort intresse för begravningsverksamheten." och "Alla ville ha kvar

kyrkan som samlingsplats. Firande av större högtider. Dop, konfirmation, vigsel och begravning. Musik, sång och konserter.”. En praktisk synpunkt som kommer fram i en del svar är att det var lättare att informera eftersom kyrkovalet var det enda valet under året och sannolikt ligger det också något i att ”Samfällighetens fullmäktige kunde förklaras bättre än pastoratsdelegerade.”.

De som svarat att det var svårare att informera 2001 än tidigare var tämligen enstämmiga i sin motivering till ställningstagandet: De hänvisar på det ena eller andra sättet till ”De nya nivåerna.”. Andra tar – om också mindre frekvent – fram andra innovationer som den sänkta rösträttsåldern, förhandsröstningen på pastors-expedition, personvalet. Man kan emellertid vara överens om att det fanns svårigheter men ändå ha en helt olikartad grundhållning som framgår av följande två förklaringar till att det var svårare att informera: ”Genom det påtvingade direktvalet till stift och kyrkomöte samt extra informationsarbete för kryssningen.” och ”Fler kurser och information än tidigare. Men det var ju premiär för kyrkan. Nästa gång går det bättre.”.

En ”långfråga” avsåg att fånga in alla möjliga informationsvägar som nomineringsgrupperna utnyttjade inför kyrkovalet: ”På vilka olika sätt sökte nomineringsgruppen informera de röstberättigade om kyrkovalet och om nomineringsgruppen, dess program och kandidater?”. Elva olika möjligheter upptogs i formuläret:

- ◆ Genom att dela ut valsedlar till hushållen
- ◆ Genom att förse hushållen med informationsmaterial
- ◆ Genom annonsering i dagspressen
- ◆ Genom att hålla torgmöten eller liknande
- ◆ Genom att ställa upp vid debatter och informationsmöten
- ◆ Genom ”dörrknackning” eller liknande
- ◆ Genom att initiera tidningsartiklar och liknande
- ◆ Genom affischering
- ◆ Genom att ha lokaler för information tillgängliga
- ◆ Genom att ställa upp vid vallokalerna
- ◆ Andra sätt (med utrymme att skriva in förklaring)

För var och en av informationsmöjligheterna fanns svarsalternativen ”Ja” och ”Nej”. I enkäterna utnyttjas emellertid inte alltid dessa ”kryssningsmöjligheter” vid alla alternativen utan en ganska stor mängd ”ej svar” finns också. I redovisningen nedan har därför endast ja-svaren beaktats, d.v.s. procenttalen anger i hur många av alla formulärens från respektive grupp som man angett att den aktuella informationsvägen utnyttjats:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. val-sedel (n=190)	Ann. Val-sedel (n=164)	Pol. val-sedel (n=115)	Ann. val-sedel (n=130)
Dela ut valsedlar	78 %	70 %	77 %	72 %
Dela ut informationsmaterial	81 %	72 %	79 %	73 %
Annonsering i dagspress	46 %	24 %	50 %	32 %
Torgmöten o. liknande	23 %	11 %	35 %	7 %
Debatter och info.möten	36 %	21 %	36 %	16 %
”Dörrknackning” o. Liknande	6 %	12 %	10 %	14 %
Tidningsartiklar o. Liknande	35 %	31 %	31 %	21 %
Affisivering	36 %	31 %	30 %	29 %
Lokaler för information	21 %	10 %	23 %	19 %
Finnas vid vallokalerna	47 %	41 %	47 %	46 %
Andra sätt	24 %	27 %	22 %	18 %

Den övergripande bilden är att nomineringsgrupperna lagt ner ett stort arbete när det gällde information om kyrkovalet. De båda första informationsmöjligheterna som riktade sig direkt till hushållen utnyttjades av mellan tre fjärdedelar och fyra femtedelar. Hälften av de nomineringsgrupper om vilka information föreligger fanns på plats vid vallokalerna och – kan man förmoda – delade där då också ut valsedlar. Dagspressen utnyttjades för annonsering men man initierade också artiklar om kyrkovalet i stor utsträckning. Direktinformation i form av torgmöten och debatter och deltagande i informationsmöten omnämns i förvånansvärt många enkäter.

De partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna utnyttjade de olika informationsvägarna och framförallt då annonsering, torgmöten och debatter i något större utsträckning än de andra nomineringsgrupper men detta kan sammanhånga med att de förra hänför sig till genomsnittligt större enheter är de senare. Mot en sådan förklaring talar emellertid att antalet berörda kyrkotillhöriga i medeltal var avsevärt större vid tredjevalen än vid fjärdevalen men någon systematisk skillnad i fråga om hur valinformationen bedrevs vid tredjevalen och vid fjärdevalen kan inte iakttas vare sig man ser till de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna eller de på annat sätt betecknade nomineringsgrupperna.

I en dryg femtedel av alla enkäterna anges att man informerat om kyrkovalet på andra sätt än de som listats i formulären. Många olika varianter att sprida information på nämns. Vanligast – och egentligen ”missat” då de fasta alternativen konstruerades – var att man fått komma till tals i det lokala församlingsbladet och detta är en möjlighet som särskilt ofta nämns från de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna. Följande två beskrivningar kommer dock från partipolitiskt betecknade grupper: ”Församlingen hade gemensam information till samtliga hushåll med presentation av nomineringsgrupperna.” och ”Varje parti fick en sida i församlingsbladet, som gick till samtliga hushåll.”.

Från de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna nämns ganska ofta att man telefonledes, brevledes eller på annat sätt försökt att få medlemmarna i den lokala partiorganisationen att gå och rösta. Exempel: ”Brev, brevröstningspaket, valsedlar och informationsmaterial till alla X-medlemmar.” och ”Telefonkampanj som gick ut på att ringa till alla medlemmar och personer som bedöms sympatisera med nomineringsgruppen.”. Det förekom också att man arbetade enligt den då det gäller

att intressera väljare klassiska tvåstegsmodellen: ”Medlemsmöten. Medlemmar fick hemskickat 5-10 valsedlar + infomaterial att dela ut till grannar, släktingar mm.”.

Internetkommunikation och hemsidor nämns också tämligen ofta och från båda typerna av nomineringsgrupper. Lokalradion kunde i viss mån utnyttjas, ett fåtal valstugor nämns liksom att ”En grupp från listan vandrade i centrum och delade ut informationsmaterial 4 lördagar före valet, ett par timmar varje gång.”. Mindre organiserad direktpåverkan nämns också: ”Mun mot mun metoden i affären, på posten, hembesök.”.

Svarsvarianterna är som redan nämnts många och ibland undrar man nästan om inte ändamålet fått helga medlen som när svaret är ”Personliga samtal och uppmaningar till grannar etc. att gå och rösta. Ffa att tala om vad kyrkan gör/vill göra inte bara vid val. Uppmanade personer att rösta även om de är aktiva i annat samfund.” eller ”Personliga direktutskick med personliga brev a) till anställda i samfälligheten, b) till sändlista för församlingsbladet, c) till kyrkans vänföreningar.”.

Ett speciellt område för information var förhands- och brevröstningen. En särskild fråga ställdes om insatser på detta område: ”Försökte man inom nomineringsgruppen särskilt informera om möjligheterna till förhandsröstning och brevröstning?”. Svaren fördelade sig enligt följande:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=182)	Ann. Valsedel (n=164)	Pol. valsedel (n=112)	Ann. valsedel (n=130)
Nej (=Inga insatser)	28 %	37 %	25 %	38 %
Ja, om förhandsröstning	16 %	12 %	19 %	15 %
Ja, om brevröstning	10 %	7 %	5 %	2 %
Ja, om båda	46 %	44 %	51 %	45 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Flertalet nomineringsgrupper försökte på olika sätt informera om att man kunde förhandsrösta och att man även kunde rösta genom en brevförsändelse och oftast sökte man i informationen klargöra båda möjligheterna att rösta utan att komma till vallokalen på valdagen. De politiskt betecknade nomineringsgrupperna försökte i något större utsträckning komma ut med information om de ”avvikande” röstningsmöjligheterna än nomineringsgrupperna med andra beteckningar. Information om förhands- och brevröstning var minst lika vanligt vid fjärdevalen som vid tredjevalen. Flertalet svar pekar på att man utnyttjat tämligen konventionella informationsvägar som annonsering och möten men det finns också exempel som ”Genom inf. från pastorsexp. och pålysning i kyrkan.”. Det finns också de som nämner att man kontaktat ”äldre och pensionärer” som man trodde skulle utnyttja de alternativa röstningsmöjligheterna. I enstaka fall sände man ut ”brevröstningspaket” till alla medlemmar i partiorganisationen.

Uppfattningar om andras information

Även om det i första hand är de i ett val deltagande grupperna som har att se till att väljarna får information om vilka olika valsedlar som finns, vem som står bakom valsedlarna och vad kandidaterna vill arbeta för om de blir valda ligger inte hela informationsansvaret på dessa grupper. Inte minst när det rörde sig om en så påtaglig innovation som kyrkovalet 2001 hade man såväl inom rikskyrkan som den lokala församlingen/samfälligheten ett intresse av att så många som möjligt var informerade om vad det tre- eller fyrdelade valet innebar och hur de röstberättigade skulle gå till väga för att utnyttja sin rösträtt. Särskilda frågor fanns därför i enkäten om synen både på den information Svenska kyrkan gett och på den information som den lokala församlingen/samfälligheten gett.

Den förstnämnda frågan var: ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning den information som Svenska kyrkan gav om valet tillfredsställande?”. Svaren fördelade sig enligt följande:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. val- sedel (n=190)	Ann. Val- sedel (n=161)	Pol. valsedel (n=115)	Ann. val- sedel (n=130)
Helt tillfredsställande	17 %	15 %	19 %	19 %
I stort sett tillfredsställande	65 %	58 %	60 %	58 %
Inte helt tillfredsställande	13 %	23 %	13 %	15 %
Långt ifrån tillfredsställande	4 %	4 %	8 %	9 %
Summa	99 %	100 %	100 %	100 %

Från drygt tre fjärdedelar av nomineringsgrupperna anges att man var åtminstone i stort sett nöjd med den information som gick ut från Svenska kyrkan centralt om kyrkovalet. Det kan noteras att de som markerat ”Helt tillfredsställande” var ungefär lika många som de som uttryckte ett mer eller mindre starkt missnöje med informationen och att bland dem som uttryckte sådant missnöje valde det stora flertalet att endast markera den mildare formen av kritik. Svartsfördelningarna i de fyra kolumnerna är varandra mycket lika, d.v.s. det framkommer inga påtagliga skillnader vare sig mellan partipolitiskt betecknade nomineringsgrupper och andra nomineringsgrupper eller mellan nomineringsgrupper som hänför sig till tredjeval och nomineringsgrupper som hänför sig till fjärdeval.

De som gav ett svar i negativ riktning ombads ange vad som inte var tillfredsställande. Frågorna om Svenska kyrkans information har uppenbarligen tolkats på flera olika sätt. Bortser man från dem som redan vid denna fråga angav vad man var missnöjd med ifråga om det lokala informationsarbetet från kyrkans sida fördelar sig svaren på två typer: 1) De som var missnöjda med den centrala informationskampanjen; 2) De som var missnöjda med detaljer i informationen om valförfarandet. Den förra typen av svar kan exemplifieras: ”Den reklamkampanj som gick ut från centralt håll uppskattades inte. Gav ingen koppling till kyrkan. För ’modern’.”, ”Vi tyckte inte att annonserna i rikspressen var tilltalande.”, ”Alltför ytligt.” och ”Det var flummigt och intetsägande.”.

De som svarat om informationen om detaljer framhåller att röstkortet inte var tillräckligt upplysande om tid och plats för valet, att det behövts mera information om förhands- och brevröstning, att personvalsinslaget i valet kunde förklarats bättre och att det inte tillräckligt väl framgick att det var tre eller fyra val som skulle äga rum

och varför det var på det sättet. Från en ”Gemensam lista” i en mycket liten församling kommer både ros och ris i ett ovanligt fylligt och reflekterat svar: ”Den rent formella delen, ang. valets regelverk och praktiska genomförande var väl genomtänkt och presenterad. Däremot kom det centrala s. k. idématerialet (PR-materialet) ej till bruk. I vår ’lilla värld’ med små förhållanden i glesbygd bedrivs ej några märkvärdiga kampanjer. Pastoratets valnämnd gav ut neutral information om valet i form av egna affischer och flygblad vilka då även kunde användas av de lokala nomineringsgrupperna vid valsedelsspridningen. De ’centrala’ affischerna fann vi ej särdeles användbara (m. a. o. mindre lämpliga!) vilken åsikt tycks ha delats av många andra.”.

En parallell fråga ställdes om de lokala förhållandena: ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning den information som den lokala församlingen/samfälligheten gav om kyrkovalet tillfredsställande?”. Svaren fördelade sig:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. valsedel (n=185)	Ann. Val- sedel (n=161)	Pol. val- sedel (n=110)	Ann. val- sedel (n=126)
Helt tillfredsställande	32 %	29 %	36 %	23 %
I stort sett tillfredsställande	59 %	52 %	47 %	64 %
Inte helt tillfredsställande	6 %	11 %	10 %	8 %
Inte alls tillfredsställande	3 %	9 %	6 %	5 %
Summa	100 %	101 %	99 %	100 %

Tillfredsställelsen med den lokala kyrkoorganisationens information är ännu större än med den centrala informationen; de båda första alternativen får 80-90 procent av svaren. Det är dessutom flera som vid denna fråga markerat ”helt tillfredsställande”. Inga skillnader som är värda att framhålla finns mellan de fyra kolumnerna. Bland de fåtaliga kritiska rösterna märker man i flera fall en kritik av hur de lokala församlingsbladen behandlade kyrkovalet i allmänhet eller den egna nomineringsgruppen: ”Församlingens tidning ges endast ut två gånger per år. Ingen anpassning till valet skedde och således missades möjligheten till info om valet och de olika grupperna.”. Man pekar på att det borde varit mer av allmän information – i form av annonser och affischer – om vilka nomineringsgrupper och kandidater som fanns och om ”den betydelse kyrkorådet har i församlingen”.

Till de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna ställdes också frågor om hur man såg på den egna politiska organisationens agerande inför kyrkovalet. Frågorna var ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning engagemanget för kyrkovalet inom den politiska riksorganisation som nomineringsgruppen företräder tillfredsställande?” resp. ”... den lokala partiorganisation som nomineringsgruppen företräder tillfredsställande?”. När det gäller den egna riksorganisationens agerande var 80 procent nöjda medan 20 procent menade att mera kunde gjorts. Kritiken var i flertalet fall mild (”inte helt tillfredsställande”) och det går att leta upp exempel på missnöjda företrädare på det lokala planet från alla de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna men de är möjligen mest frekventa i svaren från de två nomineringsgrupper som fick flest röster i kyrkovalet. Man tycker att de ”uppifrån” ”Gjorde bara vad de ansåg sig tvungna att göra.” och klagar ”Inget engagemang eller kampanjarbete. Nästan inget tryckt informationsmaterial.”.

Svarsfördelningen är ungefär densamma vid frågan om den lokala partiorganisationens agerande: 75 procent ansåg att den egna arbetarkommunen eller x-partiföreningen gjort vad som kunde förväntas ifråga om information och 25 procent tyckte att partiet kunde gjort mera lokalt. De kritiska rösterna pekar på bristen på engage-

mang i de egna lokala organisationen. Tre röster från de tre största grupperna får illustrera detta: ”Ingen i själva partiorganisationen var bland kandidaterna och då brydde man sig inte.”, ”Partiet tycker att kyrkans organisation och verksamhet är lågprioriterad.” och ”Kyrkans frågor ligger för långt från partifrågorna. Inget intresse för att sätta sig in i kyrkofrågorna eller programmet som vi lokalt gick till val på.”.

En parallell fråga ställdes i formuläret till de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna: ”Var enligt nomineringsgruppen engagemanget för kyrkovalet inom den lokala partiorganisation/de lokala partiorganisationer som står bakom nomineringsgruppen tillfredsställande?” Från drygt hälften av de aktuella nomineringsgrupperna ansåg man att man hade skäl att besvara frågan och av dessa ansåg gott och väl 80 procent att det eller de partier som man hade bakom sig hade engagerat sig tillräckligt i valet. Några nämner att de fått ekonomiskt stöd från det parti/de partier som stod bakom nomineringsgrupper med beteckningar som Kyrkans väl eller Borgerlig samling. En företrädare för en Samlingslista kan emellertid klaga ”Varken Moderata Samlingspartiet eller Socialdemokraterna i Y kommun var intresserade av egna listor i Z församling.” och en företrädare för en Borgerlig Samverkan konstaterar ”Ovilja från partiorganisationerna att bistå med pengar i valet samt att hjälpa till i valarbetet. Många ville heller inte rösta.”.

Svaren på alla frågorna pekar på att nomineringsgrupperna inte har någon generell kritik varken mot rikskyrkan och/eller lokalförsamling eller mot det egna partiet på riks- och/eller lokalnivå när det gäller vad man från respektive håll gjort för att informera om av kyrkovalet. Man kan naturligtvis nöja sig med att konstatera detta och därmed också säga att allt vara gott och väl men man kan också ifrågasätta om tillfredsställelsen med alla parter sammanhänger med att det inte fanns några förväntningar på att någon annan än just de berörda nomineringsgrupperna skulle engagera sig på informationssidan inför kyrkovalet.

Samarbete kring information

Utskick av valsedlar och annan informationsspridning kostar pengar och/eller tid och de lokala nomineringsgrupperna befinner sig inte särskilt ofta i direkt konfrontation med varandra. De hade ett gemensamt intresse av att valdeltagandet blev högt och det är inte orimligt att samarbete över ”nomineringsgruppsgränserna” förekommer. En särskild fråga ställdes om detta: ”Samarbetade nomineringsgruppen på något sätt med någon annan nomineringsgrupp när det gällde att informera om kyrkovalet?” Svaren föll ut på följande sätt:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=190)	Ann. valsedel (n=164)	Pol. valsedel (n=115)	Ann. valsedel (n=130)
Inget samarbete	71 %	75 %	73 %	69 %
Samarbete förekom	29 %	25 %	27 %	31 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Från 25-30 procent av nomineringsgrupperna – oavsett valtyp och grupptyp – anges att man samarbetat med andra nomineringsgrupper. Formerna för vad man beskriver som samarbete växlar något. Det finns de som anger att de samarbetat med en nomineringsgrupp med samma väljarbeteckning som den egna i närliggande församlingar och från en relativt liten och nybildad samfällighet kan man från X-partiet skriva ”X-

grupperna i Y och Z. Allt i stort sett. Vi träffades och fick goda råd och info.”. Vanligare är emellertid att man samarbetat med andra nomineringsgrupper när det gällde annonsering, möten, utskick och framställning av informationsmaterial. Samarbetet kan begränsas till två eller flera nomineringsgrupper med borgerlig anknytning som framgår av följande två fylliga beskrivningar från centerpartiet: ”Övriga borgerliga partier om valbroschyr där varje parti hade 2 egna sidor.” och ”Moderater och POSK. Utdelning till hushållen av valsedlar och valmaterial.”. Vanligast är dock att alla partier samarbetat och som exempel återges en beskrivning från socialdemokraterna ”Moderaterna, Folkpartiet och Centern. Utskick av valsedlar och infoblada till hushållen.”, en från moderaterna: ”Fp, C, S, POSK. Presentation och frågestund i församlingssalen.” och en från en på annat sätt betecknad nomineringsgrupp: ”S, M, Fp, Kd, C om utskick.”.

Lokala och nationella valfrågor

Intresset för att satsa på information inför kyrkovalet måste åtminstone till en del sammanhålla med i vad mån man har någon fråga eller några frågor som man avser att driva inom en nomineringsgrupp i den mån dess kandidater blir valda. En särskild fråga om detta ställdes: ”Fanns det någon lokal kyrklig fråga som nomineringsgruppen särskilt försökte framhålla att dess kandidater intresserar sig för i samband med kyrkovalet?”. Svarsfördelningarna blev:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=188)	Ann. valsedel (n=163)	Pol. Valsedel (n=113)	Ann. valsedel (n=126)
Nej	56 %	63 %	58 %	72 %
Ja	44 %	37 %	42 %	28 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Klart mindre än hälften av nomineringsgrupperna kan peka på någon fråga som man mer eller mindre ”gått till val” på. Det var något vanligare inom de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna än inom de övriga nomineringsgrupperna att man menade att man hade en eller flera frågor som man särskilt förde fram. De övriga nomineringsgrupperna vid de fjärde valen utgörs ju i inte alldeles obetydlig utsträckning av samlings- eller enhetslistor i små enheter – församlingar inom samfälligheter – och det är kanske inte så förvånande att man där inte har något mer eller mindre preciserat ”program”.

Det är något vanligare att de borgerligt betecknade nomineringsgrupperna pekar på någon lokal valfråga som de drivit än att de socialdemokratiska nomineringsgrupperna gör det. Svaren som skrivits in blir en provkarta på kyrkliga verksamhetsgrenar som ”Den diakonala verksamheten.”, ”Att ungdomsverksamheten upptas igen.” och ”Att vidmakthålla kyrkans centrala söndagsgudstjänst kl 11.00.”. Ekonomifrågor nämns men inte särskilt ofta och i några framhåller man ”Bevarandet av de mindre församlingarna.”. I enstaka yttranden framhålls att man står för ”öppenhet” och därmed kan man avse både att man vill se ”Kyrkan öppen för alla – även klen-trogna.” och att man bejakar kvinnliga präster. Vad som uppenbarligen är reella lokala stridsfrågor kommer upp några gånger som ”En ny begravningsplats placering.” och ”Stöd till ungdomar som konfirmerar sig hos extern organisation ex. Sv. Jägarförbundet, KSSS, Scoutförbundet Sveriges Flotta.”. Ett intressant svar från en storstadsförsamling är ”Vi försökte profilera oss men fick motstånd mot detta av de

andra grupperna.”. Det finns alltså fortfarande ställen där man finner det angeläget att i samband med kyrkovalet inte ta fram frågor som kan vara konfliktskapande och polariserande.

Beskrivningarna från de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna är på något sätt fylligare och ”medvetnare” än de hittills återgivna svaren. Ett unikt svar kommer från en liten norrlandsförsamling: ”Väl förankrade förtroendevalda i den kyrkliga verksamheten. Synliggöra människors befrielse och räddning i Jesus Kristus.”. Några framhåller kyrkans verksamhet i hela dess bredd som en lista som betecknas som Samlingslista: ”Församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning, utöva diakoni och mission.”. En lokal posk-lista framhåller att man förde fram ”Gudstjänstutveckling, diakoni, barn-, ungdoms- och konfirmandarbete samt musikens plats i församlingen.” och en annan skriver ”Långsiktig ekonomisk planering till gagn för församlingsinstruktionens områden samt att personal och förtroendevaldas kunskaper och förutsättningar tillvaratas genom aktiv personalpolitik.”. Det finns emellertid också lokala listor som anger mera begränsade målsättningar: ”Att informera allmänheten om att XX (= annan nomineringsgrupp) har flera kvinnoprästmotståndare på sina listor.”. Att man anser sig företräda ”öppenhet” kan komma fram även på de icke-partipolitiska listorna: ”Öppnare kyrka, inga tunga högmässor. Fler kvinnliga präster”. Man kan också vilja bilda opinion för förändringar som de kyrkliga organen inte direkt kan påverka: ”En säkrare väg till kyrkogården (som ligger lite utanför samhället) lämpligen genom anläggandet av en trottoar.” och ”Cykel- och gångväg från X till X:s kyrka.”.

En fråga om man aktualiserade rikskyrkliga frågor ställdes också: ”Fanns det någon allmän kyrklig fråga som nomineringsgruppen särskilt försökte framhålla att kandidater som den stödde vid valet till kyrkomötet intresserar sig för?”.

Svaren fördelade sig:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=187)	Ann. valsedel (n=158)	Pol. Valsedel (n=113)	Ann. valsedel (n=127)
Nej	65 %	83 %	63 %	84 %
Ja	35 %	17 %	37 %	16 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Det förefaller som om de lokala nomineringsgrupperna ofta lät det egna valet av kyrkofullmäktige och direktvalt kyrkoråd vara en sak och det riks- och stiftskyrkliga valet en annan sak. En tredjedel av de politiskt betecknade nomineringsgrupperna – i princip samma andel i alla partier – uppger att de tog upp även rikskyrkliga frågor i sin information till väljarna medan endast en sjättedel av de på annat sätt betecknade nomineringsgrupperna på motsvarande sätt aktualiserade rikskyrkliga frågor; skillnaden är lite förvånande med hänsyn till att många av de lokala nomineringsgrupperna ändå har en mer eller mindre stark posk-anknytning.

De öppna svaren ger i detta fall inte så mycket. Samma eller likartade svar kommer från nomineringsgrupper som företräder helt skilda partier. I kortversionerna kan det heta ”Folkkyrkovisionen” (socialdemokraterna), ”Karaktären av en öppen folkkyrka” (centerpartiet) och ”Folkkyrkan (moderata samlingspartiet). I något mera utförliga svar finner man också likheter t.ex. mellan svaret från centerpartiet i en medelstor församling ”En kyrka för alla. Rikstäckande. Jämställdhet.” och svaret från socialdemokraterna i en närbelägen likstor församling: ”Svenska kyrkans roll som en demokratisk folkkyrka, som tar ansvar för alla sina medlemmar.”. Ett mönster finns i

svaren från folkpartiet liberalerna som uppenbarligen på många ställen förde fram "Möjligheten att välja församling." som en valfråga. Ställningstaganden i frågor som kvinnoprästfrågan och frågan om vigsel av homosexuella framhålls i enstaka svar men mot detta står klara deklARATIONER i annan riktning från en lista med Sverigedemokrater: "Statskyrkan, repressionen mot dem som motsätter sig kvinnliga präster, kyrkorummets helgd (jfr Ecce Homo), det lutherska arvet de små landsförsamlingarna mm i nu nämnd ordning.". En riksfråga som nämns i viss utsträckning från de icke-partipolitiska nomineringsgrupperna är att "Vi vill behålla våra små församlingar.". Andra framhåller – inte särskilt överraskande – också som en övergripande fråga att man vill att kyrkan skall vara fri från partipolitik: "Att partipolitik av traditionellt slag inte hör hemma i ett fritt trossamfund."

Finansieringen av valarbetet

Även en minimal valrörelse kan både kosta pengar och kräva frivilliga arbetsinsatser. Vissa kostnader är ofrånkomliga och mot denna bakgrund ställdes frågan "Hur täckte nomineringsgruppen de kostnader som kyrkovalet medförde?". Följande möjligheter nämndes i formuläret:

- Med medel från församlingen/samfälligheten
- Med medel från partiorganisation/er på lokalplanet
- Med medel från nomineringsgruppen på riks- eller regionalplanet
- Med medel från kandidaterna/enskilda kandidater
- Med medel från andra personer
- Genom frivilliga arbetsinsatser av kandidaterna
- Genom frivilliga arbetsinsatser från andra
- På andra sätt:_____.

De olika svarsmöjligheterna kryssades för i följande utsträckning:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. val- sedel (n=190)	Ann. Val- sedel (n=164)	Pol. valedel (n=115)	Ann. val- sedel (n=130)
Medel från förs./samf.	48 %	77 %	48 %	75 %
Medel från lok. partiorg.	71 %	26 %	79 %	19 %
Medel från nom.grupp (riks)	14 %	3 %	14 %	5 %
Medel från kandidater	5 %	17 %	4 %	16 %
Medel från andra personer	1 %	2 %	1 %	5 %
Frivilliginsatser –kandidater	66 %	48 %	58 %	45 %
Frivilliginsatser – andra	19 %	15 %	22 %	13 %
Andra sätt	9 %	8 %	4 %	8 %

Tre finansieringsmöjligheter nämns i klart större utsträckning än de andra men det är inte samma möjligheter som främst framhålls från de båda typerna av nomineringsgrupper. Medel från församlingen eller samfälligheten är den finansieringsväg som nämns från flest nomineringsgrupper. Den nämns emellertid i avsevärt större utsträckning från de icke-partipolitiskt än från de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna. Man avser tydligen oftast valedeltryckningen och varför församlingen/samfälligheten omnämns i så mycket större utsträckning från övriga nomineringsgrupper än från partipolitiska kan diskuteras. Det kan vara så att det framförallt

var i små enheter – där de övriga grupperna är särskilt vanliga – som man var mest generös med dessa bidrag men det kan också vara så att de politiska grupperna inte ser valsedelstryckningen som en finansiering utan som en självklar rättighet.

Det är inte särskilt förvånande att de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna nämner medel från den lokala partiorganisationen mycket oftare än de övriga nomineringsgrupperna. Mera förvånande är kanske att så mycket som uppemot en fjärdedel av dessa anger de lokala partierna som en finansieringskälla och detta resultat klargör tydligt – vilket påpekats flera gånger tidigare – att även de övriga nomineringsgrupperna fortfarande i viss utsträckning har partipolitiska bindningar. Från en minoritet av de partipolitiskt betecknade valsedlar uppges att man fått ”medel från nomineringsgruppen på riks- eller regionalplanet”. Den tredje vanligaste vägen att få resurser för att kunna genomföra valarbetet är att kandidaterna på en valsedel ägnar sig åt frivilligarbete som kuvertklistring och distribution av valmaterial. Sådana frivilliginsatser är – kanske något överraskande – vanligare bland dem som står på en partipolitiskt betecknad valsedel än bland dem som står på andra valsedlar. Däremot är det vanligare – om också inte helt vanligt – att de övriga nomineringsgruppernas kandidater direkt belastas med kostnader. Frivilliga arbetsinsatser från andra än kandidaterna är inte särskilt vanliga och nämns av ungefär lika stora andelar oavsett vilken nomineringsgruppstyp man ser till.

I tabellen ovan kan man inte iaktta några skillnader när det gäller finansieringen mellan de nomineringsgrupper som ställde upp i ett tredje val och de som ställde upp i ett fjärde val. Mera överraskande är kanske att det inte i något avseende finns några skillnader värda att nämna mellan nomineringsgrupper knutna till olika partier.

Svaren vid den sista finansieringsmöjligheten – ”andra sätt” – är inte särskilt upplysande. Man ger mest svar som kunde rymmas redan under de fasta alternativen och ett illustrativt ”partipolitiskt svar” är ”Partiorganisationen betalade programmets tryckning. Förs/samf betalade valsedeln.”. Från en liten församling med samlingslista uppges att ”Valnämnden äskade budgetmedel på ett tidigt stadium”. De krav som kan ställas på en förtroendevald inom kyrkan framgår på olika sätt: ”Det var några få som arbetade med att rekrytera kandidater, själv svarade jag för administrationen främst. Kostnaderna var små medan tidsåtgången var större.” och ”Programförklaringen som utdelades fick några av oss kandidater bekosta själva (475:-)”.

En mera övergripande fråga om finansieringen av valet fanns också: ”Hur bedömer nomineringsgruppen i efterhand resurserna för arbete med kyrkovalet?” Flertalet svarande menar att de hade tillräckliga resurser:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. valsedel (n=188)	Ann. Valsedel (n=160)	Pol. valsedel (n=112)	Ann. valsedel (n=128)
Helt otillräckliga	6 %	11 %	13 %	5 %
Ganska otillräckliga	41 %	22 %	24 %	13 %
Tillräckliga	52 %	68 %	63 %	82 %
Summa	99 %	101%	100 %	100 %

Det är vanligare att man svarar mer eller mindre otillräckliga från de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna än från de övriga nomineringsgrupperna. Några större skillnader finns inte mellan nomineringsgrupper knutna till olika partier. Möjligen kan man säga att man är mer nöjd inom de i sammanhanget ”stora” partierna (socialdemokraterna, centerpartiet och moderaterna) än inom de ”små” partierna (folkpartiet liberalerna och kristdemokraterna) men detta kan vara en skillnad mellan olika typer av församlingar och samfälligheter.

Det var också vanligare att man tyckte resurserna var otillräckliga vid tredjevalen än vid fjärdevalen. Utan att ha tillgång till uppgifter om de faktiska resurserna kan man ändå våga anta att resurserna var större för nomineringsgrupperna vid tredjevalen än vid fjärdevalen men ändå är man mer nöjd med resurserna vid de senare. Håller detta kan svaren synas paradoxala men de kan också illustrera att de som är engagerade i de kyrkliga valen – och som ofta varit det länge – har en ganska låg förväntansnivå på vad det skall finna för resurser. Man är nöjd med att få ut valsedlar och någon information om dem som står på valsedeln och har inte anspråk på att göra någon omfattande valrörelse. Man klagar inte utan tycker det mesta är bra som det är och detta är helt i linje med den tillfredsställelse som kom fram vid frågorna om hur andra – rikskyrkan, församlingen och den egna partiorganisationen – engagerat sig i informationen om kyrkovalet.

Till de nomineringsgrupper som ansåg att resurserna var ”otillräckliga” ställdes en följdfråga, ”Vad skulle nomineringsgruppen i första hand ha använt större resurser till om de funnits?”. Två typer av svar dominerar helt såväl från de partipolitiskt betecknade som de övriga nomineringsgrupperna. Man ville i första hand haft möjlighet att sända ut valsedlar och kandidatpresentationer och detta uttrycks t.ex. från vänsterpartiet på ett sätt som lika gärna kunde kommit från någon annan grupp: ”Direktinformation till hushållen via posten. Nu täckte vi bara en liten del eftersom vid inte var så många som delade ut och sådant tar tid och ork.”. I andra hand nämns att man skulle ”Annonserat mer i dagspress”. Som andra möjligheter att utnyttja större resurser nämns affischering, informationsmöten och att man skulle haft ”proffsigare utförande av informationsmaterialet”. Hur små resurserna var på sina håll kommer fram i svaret från en Kyrkan i Centrum-lista: ”Orimligt att en kandidat skall bekosta brev och kuvert – bör diskuteras att för varje vald ledamot ges ett stöd till gruppen som täcker utgifterna för tryck och papper/kuvert.”.

Uppfattningar om valdeltagandet

Det låga valdeltagandet vid en rad kyrkofullmäktigeval gjorde att det på många håll fanns farhågor för att röstningsaktiviteten skulle minska ytterligare vid det första valet i en kyrka som fått ändrade relationer till staten. Det stora antalet förstagångsröstande kunde förväntas verka i denna riktning. Det förhållandet att valet också gällde kyrkomötet kunde däremot förväntas höja valdeltagandet. Nya faktorer tillkom under valrörelsen. I enkäten till nomineringsgrupperna fanns inledningsvis en fråga om det lokala valdeltagandet. Resultatet är ointressant i detta sammanhang men medianvärdet ligger på 15 procent, dvs mycket nära det totala valdeltagandet i kyrkovalet.

Denna fråga följdes av en fråga om vilket valdeltagande man förväntat, ”Vilken nivå hade man inom nomineringsgruppen väntat att valdeltagandet skulle ligga på?”, och svarsmöjligheterna innebar att förväntningarna relaterades till det faktiska valdeltagandet. Svaren blev:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. valsedel (n=187)	Ann. Valsedel (n=161)	Pol. valsedel (n=110)	Ann. valsedel (n=128)
Avsevärt högre	6 %	4 %	3 %	2 %
Något högre	25 %	25 %	29 %	27 %
Ungefär vad det blev	45 %	42 %	45 %	45 %
Något lägre	22 %	26 %	20 %	22 %
Avsevärt lägre	2 %	2 %	3 %	4 %
Summa	100 %	99 %	100 %	100 %

För knappt hälften av dem som besvarat nomineringsgruppsenkäten innebar inte det lokala valdeltagandet någon överraskning. Av återstoden var det något flera som förväntat att valdeltagandet skulle vara högre än vad det var som förväntat att det skulle vara lägre. Vilken typ av val nomineringsgrupperna kandiderat vid har ingen betydelse för svaren och inte heller har det någon betydelse om nomineringsgruppen företrädde ett politiskt parti eller hade en annan beteckning.

Bland dem som förväntat ett högre valdeltagande anför man ofta som förklaring till att väljaraktiviteten blev mindre än väntat frånvaron av möjlighet till poströstning och svårigheterna att förhandsrösta (avstånd). Det finns också de som pekar på att det "konkurrensmotiv" kommit in – man hänvisar såväl till kyrkomötesvalet som till att man i den egna församlingen hade flera valseدلar – borde ökat valdeltagandet mera. Några anför lokala förhållanden till att man trodde på en större ökning av valdeltagandet: "Turbulens inom X församling." och "Stort strul i församlingen i vissa frågor. Protester har funnits mot det styrande partiets sätt att sköta samfällighet och församling.". Bland dem som är överraskande över den nivå som uppnåddes finns de som anför ett "trots allt"-motiv: Informationen var så dålig men ändå ökade valdeltagandet. Det allt överskuggande svaret är emellertid att "Sverigedemokraterna, händelserna i USA" var faktorer som fick folk att gå och rösta mer än man hade förväntat. Svar med detta innehåll eller endast med en hänvisning till Sverigedemokraternas allmänt mobiliserande effekt kommer igen i många formulär.

Två mångordiga frågor ställdes om vilken betydelse man ansåg att "allt det nya" i samband med kyrkovalet hade för det lokala valdeltagandet. Den första frågan var "Vilken effekt på valdeltagandet i församlingen/samfälligheten menar man inom nomineringsgruppen att det hade att kyrkovalet denna gång inte bara var ett lokalt val utan att man samtidigt valde ledamöter av stiftsfullmäktige och kyrkomöte?".

Den något förenklade svarsfördelningarna blev:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. Valsedel (n=186)	Ann. Val- sedel (n=159)	Pol. valsedel (n=109)	Ann. valsedel (n=127)
Valdelt. Ökades	45 %	38 %	44 %	31 %
Valdelt. påverkades inte	54 %	59 %	51 %	66 %
Valdelt. Minskades	1 %	3 %	2 %	2 %
Summa	100 %	100 %	100 %	99 %

Majoriteten anser att valdeltagandet varken ökade eller minskade på grund av att kyrkovalet också omfattade val av stiftsfullmäktige och kyrkomöte. Denna uppfattning är något mera dominerande bland svarande för icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupper än för partianknutna nomineringsgrupper. De som inte gett ett "ingen betydelse"-svar är emellertid nästan helt eniga om att valdeltagandet ökades genom kyrkovalets nya betydelse för Svenska kyrkan på regional- och riksnivå. Svaret att den nya ordningen inte hade någon betydelse är något vanligare bland företrädare för de borgerliga partierna än för socialdemokraterna.

Den andra frågan om förändringarnas påverkan på valdeltagandet anknöt till de förändrade relationerna mellan kyrka och stat: "Vilken effekt på valdeltagandet i församlingen/samfälligheten menar man inom nomineringsgruppen att det hade att kyrkovalet denna gång var ett val som Svenska kyrkan själv hade att svara för?"

Vid denna fråga blev den förenklade svarsfördelningen:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. Valsedel (n=184)	Ann. Val- sedel (n=159)	Pol. valsedel (n=109)	Ann. valsedel (n=127)
Valdelt. Ökades	55 %	53 %	51 %	52 %
Valdelt. påverkades inte	44 %	43 %	46 %	46 %
Valdelt. minskades	1 %	4 %	4 %	2 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

I denna sammanställning framkommer inga som helst tendenser till skillnader mellan nomineringsgrupper av olika typ eller vid tredje- och fjärdevalen. En majoritet i alla grupperna anser att det förhållandet att kyrkan själv svarade för valet ökade valdeltagandet. Endast ett ytterligt litet fåtal menar att valets mindre ”officiella” karaktär – det är ju inte längre reglerat i statliga förordningar – har dragit ner valdeltagandet. Resultatet är kanske lite förvånande men svaren hade möjligen varit helt annorlunda om valdeltagandet minskat istället för att öka ganska påtagligt. Några skillnader mellan de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna kan inte iakttagas.

Det egna valresultatet

De nomineringsgrupper som besvarade enkäten uppger att de fått allt mellan 0 och 100 procent av rösterna vid en fråga om hur stor andel av rösterna man fick i det lokala valet. Resultatet är naturligt med hänsyn till att här såväl finns nomineringsgrupper som kommit till i protest inom små grupper liksom nomineringsgrupper som var helt ensamma på arenan vid inte så få val av direktvalda kyrkoråd. Alla ställdes emellertid inför frågan ”Vilken andel av rösterna hade man inom nomineringsgruppen räknat med att man skulle få vid valet till kyrkofullmäktige/direktvalt kyrkoråd i församlingen/samfälligheten?”. Svaren fördelade sig:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. Val- sedel (n=183)	Ann. Val- sedel (n=154)	Pol. valsedel (n=108)	Ann. valsedel (n=118)
Avsevärt större	4 %	5 %	6 %	3 %
Något större	31 %	19 %	31 %	13 %
Ungefär den andel man fick	46 %	52 %	44 %	73 %
Något mindre	17 %	18 %	18 %	10 %
Avsevärt mindre	2 %	6 %	1 %	2 %
Summa	100 %	100 %	100 %	101 %

Från ungefär hälften av nomineringsgrupperna anger man att valresultatet för den egna gruppen inte alltför mycket skiljde sig från man hade förväntat. Bland återstoden är de besvikna (”större”) något flera än de glatt överraskade (”mindre”). De sistnämnda är något flera när man ser till de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna än när man ser till övriga nomineringsgrupper. Särskilt vid fjärdevalen är det vanligt att dessa grupper fått ungefär vad de väntat ifråga om röstandel och ett sådant resultat är kanske naturligt med hänsyn till att här ingår ett inte så litet antal nomineringsgrupper som varit ensamma om att föra fram kandidater vid framförallt valen av direktvalda kyrkoråd. Ser man till de olika partipolitiska grupperna är det helt tydligt att besvikelse – man hade förväntat större andel av rösterna – är vanligare bland moderaterna än inom övriga grupper.

I den mån man fått större eller mindre andelar av rösterna än man förväntat ombads nomineringsgrupperna att ange ”Vilka faktorer menar man inom nomine-

ringsgruppen bidrog till att höja/sänka andelen av rösterna?” Motiveringarna är både många och skiftande. Ser man först till varför valet gick bättre än förväntat är det ganska vanligt att man anför de ”naturliga” förklaringarna: Vad man utträttat under den innevarande valperioden, det egna programmet, de egna kandidaternas egenskaper och den egna valrörelsen. Några pekar på vilka valmöjligheterna var och framhåller att den egna nomineringsgruppen blev det bästa valet för anhängare av grupper som inte deltog i valet. I något fall kommer det fram att det gick bra för X-partiet fastän de inte var osams i Y-partiet som 1997. Förklaringarna till att man inte fick den röstandel man förväntat är delvis de omvända i förhållande till dem som anförts som orsak till att det egna partiet var framgångsrikt. Man pekar således på att andra nomineringsgrupper gjort en bra valrörelse och i undantagsfall också på att man inte själv kommit ut som man borde: ”Vi var helt gröna och visste inte alls hur det skulle gå till.”. En inte ovanlig förklaring är att det kommit till en ny aktör på den lokala arenan vilket har minskat den egna röstandelen mer än förväntat.

Nomineringsgrupperna tillfrågades också ”Vilken effekt på nomineringsgruppens röstandel i församlingen menar man inom nomineringsgruppen att det hade att kyrkovalet denna gång inte bara var ett lokalt val utan att man samtidigt valde ledamöter av stiftsfullmäktige och kyrkomöte?” Den förenklade svarsfördelningen blev:

	Tredje val		Fjärde val	
	Pol. Val- sedel (n=183)	Ann. Val- sedel (n=158)	Pol. val- sedel (n=108)	Ann. valedel (n=122)
Röstandelen ökade	32 %	27 %	28 %	20 %
Röstandelen påverkades inte	63 %	71 %	69 %	76 %
Röstandelen minskade	4 %	2 %	3 %	3 %
Summa	99 %	100 %	100 %	99 %

Inom gott och väl två tredjedelar av nomineringsgrupperna har man uppfattningen att det egna valresultatet inte påverkades av att kyrkovalet inte längre bara var en lokal angelägenhet utan också hade anknytning till riks- och regionalnivån inom Svenska kyrkan. Detta svarsmönster illustrerar möjligen att man inom många nomineringsgrupper på det lokala planet inte tänkt om/inte vill tänka om utan mer eller mindre lever kvar i en situation med endast lokala kyrkofullmäktigeval. De återstående är nästan helt överens om att påverkade den nya situationen den egna gruppens resultat på något sätt så innebar det att man tjänade på förändringen. Såväl skillnaderna mellan tredjeval och fjärdeval som mellan partipolitiskt och på annat sätt betecknade nomineringsgrupper är helt marginella. Möjligen kan man säga att uppfattningen att nyordningen var till den egna gruppens fördel uttrycks något oftare från socialdemokrater och något mindre ofta från moderater än från övriga grupper.

Uppfattningar om personvalet

Självklart täckte också enkäten nomineringsgruppernas uppfattning om personvalsinslaget i kyrkovalet. Den – jämfört med många andra – enkla frågan var: ”Hur ser man inom nomineringsgruppen på att det vid det kyrkliga valet var möjligt att särskilt markera en kandidat som man ville se vald (personval)?”. Svaren fördelade sig på följande sätt:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. Valsedel (n=186)	Ann. valsedel (n=158)	Pol. valsedel (n=108)	Ann. valsedel (n=128)
Positivt	77 %	75 %	66 %	74 %
Likgiltigt	22 %	23 %	32 %	24 %
Negativt	1 %	1 %	2 %	2 %
Summa	100 %	99 %	100 %	100 %

Från tre fjärdedelar av nomineringsgrupperna markerar man en positiv inställning och de övriga anger nästan utan undantag att man är likgiltig till personvalsmöjligheten. Uttalat negativa röster förekommer nästan inte alls. Inga större skillnader finns vare sig om man ser till nomineringsgrupper som deltog i tredjeval eller fjärdeval eller om man ser till partipolitiskt betecknade grupper eller andra. Ser man till de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna är det emellertid helt klart att man från socialdemokratiskt håll är mera skeptisk till personvalsinslaget – 59 procent uttalar sig positivt – än på borgerligt håll där 82 procent uttalar sig positivt. Resultatet är alltså i linje med den rikspolitiska skiljelinjen i synen på personval vid allmänna val.

De som besvarade enkäten fick också ange varför man var positiv, likgiltig eller negativ. När det gäller de positiva svaren är det stora flertalet tämligen intetsägande. Man pekar på att "Personval ligger i tiden.", att "Personval är demokratiskt" och att "Väljarna har större möjlighet att påverka resultatet.". Det finns de som framhåller att personvalet leder till "Kraftigare engagemang hos enskilda kandidater.". Ett inte alldeles ointressant "men" som korrigerar till den senast återgivna synpunkten kommer vid ett svar som i princip är positivt:

"... det försvårar rekryteringen till listorna.". De hittills anförda svaren kommer från partipolitiskt betecknade nomineringsgrupper. Från de icke-partipolitiskt betecknade grupperna kommer samma allmänt positiva svar men man framhåller också från en Borgerlig samling-lista att det blir "Lättare med rangordningen på listan." och detta utförs från en Kyrkans väl-lista: "Speciellt positivt för en samverkanslista som till stor del är uppbyggd efter partiernas styrka för några val sedan.". Från de "på annat sätt" betecknade listorna framhålls många gånger att det går att lyfta fram de lämpligaste kandidaterna och att även personer som inte enligt valsedelns rangordning stod på valbar plats kunde lyftas fram till ett mandat. Från några små enheter med val av direktvalt kyrkoråd framhålls emellertid att personvalet genom spärreglerna inte blir en realitet där: "Alltför höga krav på antal kryss för att det skall spela någon roll." och "Tyvärr är möjligheten att ändra inbördes ordning på valsedeln liten. 5 % eller minst 30 st. inom en liten församling är svårt att uppnå".

De som förklarar sig likgiltiga till personvalet motiverar i stor utsträckning sitt ställningstagande med att kryssningsmöjligheten inte utnyttjades i någon större utsträckning och med att systemet "Ger för lite effekt på resultaten.". De ytterligt få som var negativa anförde att "fel" personer kan bli valda: "Kan lyfta upp personer som inte har det rätta intresset för kyrkans arbete."

Betydelsen av personvalet

Beträffande personvalet efterfrågades inte bara attityden utan också om systemet med kryssningar av ett namn hade någon praktisk betydelse. Eftersom sammanräkningen av valet inte säkert skulle vara färdig på alla ställen när frågeformuläret förväntades vara besvarat var frågelydelsen: "Förefaller det som om möjligheterna till personval på något

sätt skulle påverka vilka av nomineringsgruppens kandidater som väljs till kyrkofullmäktige/direktvalda kyrkorådet i församlingen/samfälligheten?”. Svaren blev:

	<u>Tredje val</u>		<u>Fjärde val</u>	
	Pol. Valsedel (n=178)	Ann. valsedel (n=154)	Pol. Valsedel (n=101)	Ann. valsedel (n=124)
Nej	74 %	69 %	82 %	77 %
Ja	26 %	31 %	18 %	23 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Det är värt att observera att frågan markerade ”vilka ... som väljs”, inte i vilken ordning de valdes. För omkring en fjärdedel av de aktuella nomineringsgrupperna gäller alltså att möjligheterna till personval på något sätt anses ha påverkat vilka personer som fick plats i de valda organen. Det finns en mycket svag tendens att personvalet mera påverkade vilka som valdes från de icke-partipolitiskt betecknade listorna än från de partipolitiska listorna. En svag tendens pekar också mot att personvalsinslaget hade mindre betydelse vid fjärdevalen än vid tredjevalen. En svag skillnad finns också i svaren från socialdemokratiska och borgerliga nomineringsgrupper: Det är något flera av de senare som anger att personvalsmöjligheten påverkat vilka som valdes.

Efter frågan om personvalsmöjligheten haft betydelse fick de som svarat ja uppmaningen ”Försök beskriva vilka faktorer det var som gjorde att den/de aktuella personen/personerna fick så många personliga röster”. Svaren är enhanda och pekar främst på de goda egenskaper den som flyttats upp har: Ett par av de mera utförliga svaren: ”Dokumenterade resultat i kyrkorådet som kandidaten uppnått under mandatperioden. Förtroendet för och trovärdigheten hos personen.”, ”Personen ifråga är välkänd såväl inom som utanför de kyrkliga kretsarna genom sitt frivilliga engagemang.” och ”Många kände till den personen och visste vad hon stod för när det gäller kyrkliga frågor samt lokala frågor om kyrkan och gudstjänstlivet”.

Det är nästan uteslutande den välkända kyrkliga aktiviteten som nämns. Den renommé en person har i det politiska livet markerar man sällan men det förekommer, exempelvis ”Känd för att vara en sann moderat och en kristen person.” och ”Kändisskap. Deltar i det kyrkliga arbetet. Socialdemokratiskt aktiv.”. Det går inte att leta upp något exempel på att man anför något negativt om dem som lyfts fram genom kryssningar, däremot finner man förklaringar som ”Personen har ett stort socialt kontaktnät.”, ”Släktskap kan leda till kryssmarkeringar.” och ”Arbetar i församlingen, träffar och pratar med de flesta som besöker församlingsgården”.

Avslutning

Formuläret till nomineringsgrupperna gav avslutningsvis möjlighet att ge ”Andra synpunkter på kyrkovalet hösten 2001”. Utrymmet har utnyttjats i stor utsträckning men de många svaren har inte kunnat analyseras. Det behövs emellertid inte några ingående analyser för att inse att ett tema mycket ofta kommer igen i nomineringsgruppernas svar: Kyrkovalet 2001 var arbetsamt och vad som krävdes av nomineringsgrupperna på det lokala planet skiljde sig i många avseenden från den invanda modellen från de tidigare kyrkofullmäktigevalen. Beredskapen inför förändring var i många fall – vilket också bör ha framgått av den tidigare redovisningen – inte särskilt stor utan man tänkte sig att valet 2001 skulle bli ett ”vanligt” kyrkoval. Bland de många svaren i en och samma riktning kan man välja ett enda som tar upp såväl negativa som positiva aspekter: ”Oerhörd arbetsinsats – första gången ’eget’ val på

alla nivåer. I viss utsträckning byråkratiskt, t.ex. brevröster till stiftsstadens och åter. Utomordentlig kompetens och god hjälp från stiftet.”

Med de i många avseenden gemensamma erfarenheterna som utgångspunkt drar emellertid företräda för nomineringsgrupperna mycket skilda slutsatser. Det är slutsatser som kommer igen från många sammanhang där människor ställs inför något nytt och här finns alltså två grundhållningar. Det finns de som konstaterar att ”allt var mycket bättre förr” och förordar en återgång till den tidigare modellen med indirekta val. Det finns också de som konstaterar att visserligen var mycket nytt men det hela gick ändå att genomföra på ett acceptabelt sätt och nästa gång klarar man allt mycket bättre.

Bilaga 3

Nomineringsgrupperna för kyrkomötes- och stiftsfullmäktigevalen.

Göran Gustafsson

Innehåll

Inledning.....	138
Insamlingen av materialet	138
Formulär.....	139
Redovisningsform.....	139
Att komma igång med något nytt	140
Tidsaspekten på nomineringsarbetet.....	142
Att finna kandidater	143
Typer av kandidater	144
Frikyrkofolk och kyrkoanställda	146
Relationer till ”apparaten”	148
Stiftsfullmäktigevalet	151
Informationsfrågor	154
Valfrågor	156
Resurser för valarbetet.....	157
Problem med valsedlar.....	159
Uppfattningar om valdeltagandet	160
Det egna valresultatet	162
Småpartispärr och personval	163
Avslutning.....	165

Inledning

Att nomineringsgrupperna vid kyrkomötesvalet på något sätt skulle få göra sin röst hörd i samband med det utvärderingsarbete av valet som initierats av Kyrkostyrelsen var helt självklart. Att denna "hearing" liksom den med nomineringsgrupperna på den lokala nivån måste ske i enkätform var också självklart. Däremot var det inte självklart på hur många nivåer enkätundersökningar skulle genomföras. En möjlighet som diskuterades var att sända ut en särskild enkät med frågor om stiftsfullmäktigevalen och rikta denna till kontaktpersonerna på valkrets nivå (= i stort sett kontrakten) i stiftet. Det var emellertid uppenbart att man med enkäter på tre nivåer skulle få en inte obetydlig personövertäckning mellan enkäterna. Samma kontaktperson svarade dessutom ofta för flera valkretsar eller rent av hela stiftet. Förhållandena skiftade både mellan stiftet och nomineringsgrupperna och i inte så få fall skulle en och samma person fått flera eller rent av många formulär att fylla i. Det fanns alltså en rad praktiska skäl som talade mot att ha en särskild enkät för att klarlägga olika frågor kring stiftsfullmäktigevalet och bedömningen var dessutom att förhållandena vid dessa val inte alltför mycket skilde sig från förhållandena kring kyrkomötesvalet. Slutresultatet av övervägandena blev att ett antal frågor beträffande stiftsfullmäktigevalen bakades in i formulären till kontaktpersonerna för nomineringsgrupperna vid kyrkomötesvalet.

Insamlingen av materialet

En dryg månad efter valet sändes ett enkätformulär till de kontaktpersoner eller ombud som de olika nomineringsgrupperna uppgivit till valkansliet. Enkäten skulle gå ut till alla nomineringsgrupper i samtliga stift samt till de nomineringsgrupper som hade en valsedel som var gemensam för hela landet. Formulär sändes sammantaget till ca 160 personer som enligt valkansliets listor var upptagna som kontaktpersoner. Redan i denna fas av arbetet framgick det att materialet skulle bli något "ojämnt" eftersom nomineringsgrupperna inte uppträtt helt likartat när det gällt att lämna in uppgifter om ombud eller kontaktpersoner: Folkpartiet liberalerna och socialdemokraterna hade uppgett klart flera personer (37 respektive 31) än övriga partipolitiskt betecknade nomineringsgrupper (knappt 15) medan posk intog en mellanställning med 23. De "små" nomineringsgrupperna hade förhållandevis många kontaktpersoner anmälda.

Formuläret åtföljdes av ett brev undertecknat av Gunnar Edqvist som bland annat framhöll att undersökningen var förankrad i den referensgrupp av företrädare för nomineringsgrupperna i Kyrkomötet som utsetts för att följa förberedelserna för valet. Ett brev från författaren bifogades också och där framhölls bland annat att materialet som kom in endast skulle användas som underlag för en rapport som helt utarbetades vid Teologiska institutionen i Lund och därefter förstöras. En påminnelse gick ut i början av december till dem som då inte hade besvarat enkäten och slutgiltigt inkom 105 användbara svar vilket innebär att svarsfrekvensen var mellan 65 och 70 procent. Inexaktheten här hänför sig till att några av de "små" grupperna meddelade att man sände ett svar och inte flera fastän man fått sig flera formulär tillsända.

De inkomna formulären fördelar sig på nomineringsgrupper och stift enligt följande:

STIFT	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Uppsala	1	1	2	1	1	1	-	7
Linköping	1	1	2	1	-	2	1	8
Skara	1	1	3	1	1	1	-	8
Strängnäs	1	-	1	1	1	2	-	6
Västerås	2	-	3	1	-	2	1	9
Växjö	1	1	3	1	1	1	1	9
Lund	1	1	3	1	1	2	1	10
Göteborg	2	1	4	-	1	2	2	12
Karlstad	1	1	2	1	-	1	-	6
Härnösand	1	-	1	-	1	1	-	4
Luleå	1	1	1	1	1	-	1	6
Visby	-	1	-	-	-	-	4	5
Stockholm	1	-	2	1	2	1	2	9
Rikslista	1	1	1	-	1	-	2	6
Totalt	15	10	28	10	11	16	15	105

Täckningen av landet förefaller vara bättre än vad den 65-70-procentiga svarsfrekvensen ger anledning att befara. Det är bara i några fall man finner tomma celler för de stora nomineringsgrupperna. Svarsfrekvensen var något lägre från de socialdemokratiska kontaktpersonerna än från övriga men detta behöver inte innebära att materialet är mera osäkert; man kan ha varit överens om att en av två eller tre personer som haft ett gemensamt ansvar skulle besvara enkäten. Bortser man från Visby stift är det endast 9 av de 72 (6 grupper x 12 stift) ”stiftscellerna” som är helt tomma vilket motsvarar 12 procent. Man kan observera att vad som sammanförs som ”övriga nomineringsgrupper” förefaller ha givit åtminstone ett svar i stor utsträckning. I de 15 svaren ingår 6 från vänsterpartiet, 4(!) från Kyrklig samverkan i Visby stift samt ett vardera från Camelotpartiet, Gabriel, Personvalslistan Kyrkligt) KyS (Samarbete, Sverigedemokraterna och ÖPPEN KYRKA. Från Skanör Falsterbo Kyrkans Väl och Ung i Kyrkan saknas dock svar.

Formulär

Samma formulär gick ut till alla nomineringsgrupper; det fanns alltså inte som i enkäten till de lokala nomineringsgrupperna några skillnader mellan formulären som gick till partipolitiskt och icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupper. Formulären var ”öronmärkta”, d.v.s. de hade en underrubrik som angav såväl nomineringsgrupp som stift (dock ej de minsta grupperna) som t.ex. ”Frågor om Socialdemokraterna vid valet till kyrkomötet och stiftsfullmäktige i Uppsala stift”.

Redovisningsform

Liksom i bilaga 2 *Nomineringsgrupperna på lokalplanet* redovisas i princip det här aktuella materialet rakt fram, fråga för fråga. Oftast delas materialet på samma sätt som i tabellen ovan, d.v.s. uppgifter presenteras för var och en av de sex rikstäckande nomineringsgrupperna samt för en sammanslagen ”övriga”-grupp och en summauppgift återges också. Det är undantagslöst absoluta tal som redovisas. Materialet från de enskilda nomineringsgrupperna är alldeles för litet för att utgöra

underlag för procentberäkningar. Några sådana beräkningar har inte heller gjorts med hela materialet som grund även om det omfattar uppgifter om ett hundratal nomineringsgrupper; ett skäl härtill är att svaren från folkpartiet liberalerna i sådana totalberäkningar skulle väga så tungt – nästan dubbelt så tungt som svaren från socialdemokraterna och posk och lika tungt som de samlade svaren från centerpartister, kristdemokrater och moderater. Detta är naturligtvis ett skäl att också vara försiktig vid bedömningen av det samlade antalet svar i en viss riktning. De inskrivna svaren citeras liksom i ”lokalrapporten” ganska flitigt men utan angivande av vilket stift svaret kommer från. Svar från ”de övriga grupperna” återges endast i den mån de klart skiljer ut sig från vad man svarat från de stora nomineringsgrupperna eller anses vara av särskilt intresse.

Att komma igång med något nytt

Som en introduktion till den första frågan men också till hela formuläret framhölls att ”Det direkta valet till kyrkomötet är en nyhet och några rutiner för hur man kommer fram till en valsedel för detta val kan knappast ha funnits någonstans.”. Därefter följde frågan ”Hur startade processen att få fram en valsedel till kyrkomötet?” Nästan alla har gett beskrivningar av hur man kom igång med arbetet. Svaren skulle också sammanfattas, man skulle klarlägga vem ”Initiativet kom främst från” och fyra fasta svarsmöjligheter fanns:

- Den regionala partiorganisationen (Alt. 1);
- Tidigare kyrkomötesledamöter (Alt. 2);
- En grupp av andra kyrkopolitiskt aktiva personer (Alt. 3);
- En enskild person (Alt. 4).

Det stora flertalet svarande kryssade för ett enda svar och dessa svar fördelade sig på de fyra alternativen enligt följande:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Alternativ 1	9	6	-	4	9	10	1	39
Alternativ 2	2	-	19	2	2	1	-	26
Alternativ 3	3	2	3	3	-	3	10	24
Alternativ 4	-	1	1	-	-	1	4	7
Summa	14	9	23	9	11	15	15	96

Initiativet att få igång nomineringsprocessen kom i ungefär fyra fall av tio från en partiorganisation eller motsvarande (posk) på den regionala nivån och därmed torde man oftast avse länsnivån. Mot denna möjlighet – som kan betecknas som ”det institutionella initiativet” och som för flertalet grupper anknyter till det politiska systemet i samhället står ett större antal fall – ungefär sex av tio – där initiativet utgick från det kyrkliga systemet med kyrkomötesledamöter och kyrkopolitiskt aktiva; möjligheterna kan sammanfattande betecknas som ”det individuella initiativet”. Den institutionella aktiviteten förefaller att ha haft störst betydelse när det gällde nomineringsarbetet inom moderaterna och posk medan det individuella initiativet hade störst betydelse inom folkpartiet liberalerna och de övriga grupperna. (Man kan här – liksom i många följande tabeller – observera hur de många svaren med folkpartianknytning påverkar summakolumnen; om de 19 folkpartisvaren i en och samma riktning istället varit 8 eller 9 – d.v.s. om det även från denna nominerings-

grupp funnits ungefär ett svar från varje stift – skulle de tidigare kyrkomötesledamöternas roll framstått som mindre viktig. Påpekanden som detta kommer inte att göras i fortsättningen.)

Bland de många svaren om hur nomineringsprocessen kom igång kan några citeras. Det institutionella initiativet kan exemplifieras ”Partidistriktet inbjöd till nominering. Ett förslag till lista upprättades av en valberedning. Fastställdes vid valkonferens i X 24/3-01.” och från samma parti ”Från partidistriktet utsändes till de X arbetarkommunerna i Q-län begäran om nomineringar av såväl KM- som STFM-ledam. Första påminnelse om nomineringar i grundorganisationen utgick 00-08-25.”. Några svar från den borgerliga politiska sidan i samma riktning: ”Genom kontakter mellan partiorganisationerna i X-landskapet och Y-landskapet. En samarbetsgrupp bildades redan under våren 2000.” och ”Som vid partiets övriga nomineringar. Organisationens föreningar och medlemmar uppmanades att lämna förslag på lämpliga kandidater. Nomineringsplan med tider fastslogs tidigt.”. Ett posk-svar bör också ingå bland exemplen på det institutionella initiativet: ”Vid ett möte med POSK:s kontaktpersoner i de olika kontrakten 20/1 uppmanades dessa att till årsmötet 10/3 ha med sig namnförslag från sina kontrakt. Efter årsmötet skickades dessa namn i bokstavsordning till alla medlemsgrupper i stiftet för nominering.”. Svaren rör sig delvis på olika nivåer och från en partipolitiskt betecknad nomineringsgrupp kommer följande svar: ”Centralt partistämmobeslut om deltagande från partiet. Rekommendationer och organisationsförslag; t.ex. att ombudsmän i stiftsorterna skulle ansvara för valet; alltså i X stift X-stad för Q-län och J-län.”

Den första varianten av det individuella initiativet – att tidigare kyrkomötesledamöter är aktiva – kommer igen i flera varianter från en och samma partipolitiskt betecknade nomineringsgrupp: ”Processen startade med att kyrkomötesgruppen förstärkt med kyrkopolitiskt aktiva från de stift som fn inte har någon representant i KM bestämde att delta i valet. Denna grupp arbetade sedan fram ett program som efter att ha varit på remiss till för X kyrkopolitiskt aktiva antogs av det kyrkopolitiska rådet. Varje stiftsrepresentant ansvarade sedan för att ta fram en lista för varje stift.”. Ett par svar från helt skilda partipolitiskt betecknade grupper där det tredje alternativet markerats: ”Jag blev tillfrågad av en person som sitter i Y kyrkliga samfällighets kyrkofullmäktige – gällde först bara detta område. Sedan blev jag ombedd av X-avd. i Y kommun och slutligen av X-distriktet av Q-län – därefter för hela stiftet.” och ”Partiet hade en gemensam lista för valet till kyrkomötet för hela landet. Partiets religiösa nätverk fick i uppdrag av verkställande utskottet att ta in nomineringar och fastställa en ’riklista’.”. De fåtaliga svar som har det fjärde alternativet – en enskild person – kan exemplifieras: ”Jag inbjöd till en konferens för information om den stora förändringen som var på gång i maj 2000. 1 okt. hade vi nominering med namn från gruppen i Z-landskapet.”

Den följande frågan inleddes också med ett konstaterande: ”De politiska partierna är regionalt uppbyggda på länsnivå. Kyrkomötets regionala bas är stiftet. Läns- och stiftsgränser stämmer långt ifrån alltid.”. Därefter följde frågan ”Var detta ett problem vid arbetet att få fram en valsedel?”. Så var uppenbarligen inte fallet att döma av dominansen av ”nej”-svar i följande tabell:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	15	10	23	8	6	14	6	82
Ja	-	-	4	2	4	1	6	17
Summa	15	10	27	10	10	15	12	99

För flertalet av de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna var det uppenbarligen så att deras på länen – eller delar av länen – uppbyggda organisation lät sig anpassas så att det gick att åstadkomma valsedlar med stiften som enheter. Ett undantag utgör möjligen Moderata samlingspartiet. För posk som bygger sin regionala organisation på stiften var egentligen frågan inte aktuell och besvarades nästan enhälligt med nej. Formuläret gav möjlighet att förklara svaren men endast en minoritet har gjort detta. Bland dessa förklaringar kan man notera följande från den positiva sidan: ”Inte speciellt problematiskt. Vi hade ju också ’turen’ att bara omfatta två län. Dessutom har vi i Q-län, av tradition inom Y-partiet, alltid haft gott samarbete med J-län. Vardera distriktet tog fram sina kandidater och sedan när listan togs fram var det varannan Q-ing och J-ing.” och ”Vid gemensamma överläggningar beslöts att varje distrikt skulle nominera sina kandidater och kandidaterna sedan varvas ’rakt’ fram på valsedeln.”. De negativa svaren är som regel kortfattade: ”Ja, det fördröjde processen.” eller ”Stora problem. X stift omfattar fyra län.”.

Tidsaspekten på nomineringsarbetet

”Rummet” var uppenbarligen inte särskilt problematiskt i samband med nomineringsarbetet och svaren på frågan ”Ungefär när fastställdes valsedeln utseende?” som skulle ges på en rad ”Omkring den _____ ” antyder att inte heller ”tiden” för arbetet var problematisk:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
- April	14	10	21	2	10	10	1	68
Maj	-	-	7	5	-	4	4	20
- 15 juni	-	-	-	2	-	2	7	11
16 juni -	-	-	-	1	-	-	2	3
Summa	14	10	28	10	10	16	14	102

Endast kristdemokraterna och ”övriga grupper” förefaller att ha varit i något som närmar sig tidsnöd när det gällde att ställa samman valsedlarna. Svaret på den följande frågan, ”Hur bedömer man inom nomineringsgruppen att man lyckades tidsmässigt med nomineringsarbetet? Kom man igång så att man hade ... ” med svarsalternativen ”Gott om tid”, ”Lagom med tid” och ”Ont om tid” ger i viss mån en annan bild:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Gott om tid	5	3	6	-	5	1	-	20
Lagom med tid	7	6	19	7	5	12	5	61
Ont om tid	3	1	3	3	1	3	10	24
Summa	15	10	28	10	11	16	15	105

Ungefär en fjärdedel av alla nomineringsgrupperna uppger att man hade ont om tid för arbetet med valsedeln. Framförallt de ”nya” grupperna på den kyrkopolitiska arenan, kristdemokraterna och de övriga grupperna, hade så svårt att komma igång

eller bestämde sig för att delta i valet så sent att man tyckte att tiden varit knapp för nomineringsarbetet.

En fråga om ”Hur fastställdes slutligen vilka som skulle föras upp i vilken ordning på valsedeln? Hur många människor deltog i beslutet?” gav rikligt med öppna svar av vilka det stora flertalet antyder att ett relativt stort antal personer – som representanter eller som vanliga medlemmar – deltog i det slutliga beslutet om valsedeln. Ett axplock vanliga svar bland dessa ”Genom valkonferens bestående av 48 personer utsedda i proportion till antalet medlemmar i de lokala organisationerna.”, ”En valberedning med företrädare för varje kommun.”, ”Distriktsstämornas ombud.”, ”Genom en nomineringsstämma i vilken valda ombud för partiets lokala organisation i de olika förbunden deltog. Antalet närvarande ombud var 35.” och ”Allmänt möte där alla intresserade som vi kände till hade kallats. Ca 50. Alla möjliga som är aktiva i kyrkan.”. Några ovanliga svar kan också noteras: ”Distriktsstyrelsen vid telefonkonferens.” och ”Ordförande och v. ordförande tog slutligt beslut.”.

Att finna kandidater

Den följande frågan tog upp vilka som uppförts på valsedeln: ”Vilka uppfördes som kandidater på valsedeln?” och svarsalternativen var:

- Endast personer som är kända som medlemmar i partiet (Alt. 1);
- Främst partimedlemmar och sympatisörer men också personer som man vet sympatiserar med partiet utan att vara medlemmar (Alt. 2);
- Främst partimedlemmar och sympatisörer men också kyrkligt intresserade utan känd politisk anknytning (Alt. 3)
- Valsedeln kan inte beskrivas enligt ovanstående utan på följande sätt:_____” (Alt.4).

De olika alternativen markerades i följande utsträckning:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Alternativ 1	11	4	16	2	11	3	3	50
Alternativ 2	-	1	7	3	-	1	1	13
Alternativ 3	1	4	4	4	-	1	1	15
Alternativ 4	2	1	1	1	-	11	10	26
Summa	14	10	28	10	11	16	15	104

I hälften av fallen uppges att nomineringsgruppen gick fram med en ren partivalsedel. Naturligtvis var det främst de partipolitiskt betecknade valsedlarna som hade denna karaktär. Man kan notera att mest strikt förefaller man ha varit inom moderata samlingspartiet och mest benägen att gå ifrån den rena partivalsedeln var man inom centerpartiet och bland kristdemokraterna. I den mån de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna använde den fjärde svarsmöjligheten var det för att klargöra att det räckte inte med partimedlemskap utan man krävde också kyrkligt intresse.

För posk och delvis också för de ”övriga” grupperna passar naturligtvis inte de tre första alternativen särskilt bra utan det ”fria” alternativet har använts i störst utsträckning och man kan exemplifiera svaren med en beskrivning från en företrädare för posk: ”Uteslutande kyrkligt engagerade, i de flesta fall utan känd politisk uppfattning.” och – något striktare – ”Avgörande för vilka som nomineras är att de har förtroende bland föreningens medlemmar. Medlemskap i sig oviktigt, men det förutsätts sympatier med grundläggande värderingar om partipolitisk obundenhet.”.

Medan många frågor endast fick vaga och oklara svar kan man anta att frågan ”Hur många namn upptog slutligen valsekeln?” besvarades exakt och korrekt. I ett femtontal enkäter är frågan obesvarad. Medeltalet för de övriga är 23 namn och från detta medeltal är det egentligen endast moderatlistorna som avviker genom medeltalet 34. För övrigt är talen: Socialdemokraterna 24, centerpartiet 24, folkpartiet liberalerna 21, kristdemokraterna 20, posk 25 och de ”övriga” nomineringsgrupperna 20. I flertalet – 90 procent – av enkäterna bejakas frågan ”Upptog valsekeln så många namn som man önskade att den skulle ha?”. ”Nej”-svaren kommer främst från de ”övriga” nomineringsgrupperna och man framhåller – enkelt uttryckt – ”Tidsbrist” som förklaring till att man inte hade så många kandidater som man önskat på sin valsekel.

Frågan om tillgången till kandidater aktualiserades också på ett annat sätt: ”Hade nomineringsgruppen problem att få fram kandidater som var både lämpliga och villiga att stå på valbar plats (eller näst intill) på valsekeln?”. Här kommer det fram att en knapp fjärdedel (23 procent) av nomineringsgrupperna upplevt sådana problem vilket framgår av följande sammanställning:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ej problem	12	9	21	8	9	13	8	80
Probl. i viss mån	2	1	4	2	2	2	6	19
Probl. i hög grad	-	-	3	-	-	1	1	5
Summa	14	10	28	10	11	16	15	104

I varje fall måttliga problem kommer fram i någon enkät från samtliga grupper men möjligen var problemen något vanligare inom folkpartiet liberalerna och de ”övriga” grupperna. Den minoritet som gav ett ”ja”-svar uppmanades också att klarlägga ”Hur löstes problemet?” Ytterligt få – 3 av 24 – markerade att ”Personer som valts tidigare sitter kvar men skulle vilja lämna sina uppdrag”. Inte i något fall markerades alternativet ”Man nominerade personer som inte är så intresserade av kyrkliga frågor men som är villiga att vara kyrkomötesledamöter. Däremot markerades i 8 fall – från 5 olika grupper – att ”Man nominerade personer som inte är politiskt intresserade men som är intresserade av kyrkan”. Den svarsmöjlighet som markerades i störst utsträckning – av 13 av de 24 som angett att de haft större eller mindre problem – var ”Annat sätt, nämligen:_____”. Beskrivningarna är emellertid kortfattade och intetsägande så rekryteringsproblematiken belyses knappast genom att man för dem vidare. En viss resignation möter onekligen i ett svar som ”Man fick ta vad man hade.”.

Typer av kandidater

En lång fråga som i stort sett var parallell med en fråga i enkätformuläret till de lokala nomineringsgrupperna gällde möjligheterna att få fram kandidater inom olika befolkningskategorier. Frågan ställdes på följande sätt: ”Nedan uppräknas en rad olika befolkningskategorier. Ange för var och en av dessa kategorier om det fanns några problem att finna kandidater inom kategorin till nomineringsgruppens valsekel”. De kategorier som räknades upp var:

Kvinnor, Män, Unga (-30 år), Medelålders (31-50 år), Äldre (51-65 år), Pensionärer (65 år –), Offentliganställda, Privatanställda, Tjänstemän, Arbetare, Företagare (Lantbr.), Kyrkligt aktiva, Vanl. kyrkotillhöriga, Politiskt intresserade, Stads- och

tätortsbor samt Landsbygdsbor. Svartalternativen var: ”Inga problem”, ”Små problem”, ”Stora problem”. För att hålla siffermängden nere i redovisningen har medelvärden beräknats för svaren varvid Inga problem fått värdet 1, Små problem värdet 2 och Stora problem värdet 3. Förfarandet som sådant kan diskuteras och blir ännu mer tveksamt när man beaktar att antalet svar från de enskilda nomineringsgrupperna är så litet. (Som mest saknas svar i 34 formlär eller 32 procent av alla.)

Trots dessa tveksamheter återges medeltalen i följande sammanställning.

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Totalt
Kvinnor	1,2	1,1	1,3	1,1	1,1	1,2	1,3	1,2
Män	1,0	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1
Unga (-30 år)	2,8	2,6	2,9	2,8	2,6	2,1	2,0	2,6
M.åld.(31-50 år)	1,8	1,5	2,1	1,6	1,7	1,4	1,3	1,7
Äldre (51-64 år)	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3	1,1	1,3	1,2
Pens. (65 år -)	1,1	1,2	1,2	1,4	1,2	1,4	1,5	1,2
Offentliganst.	1,2	1,5	1,4	1,4	1,3	1,1	1,4	1,3
Privatanst.	1,3	1,5	1,8	1,4	1,6	1,6	1,3	1,5
Tjänstemän	1,3	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2	1,3
Arbetare	1,5	1,8	2,3	2,0	1,6	2,1	1,5	1,9
Föret./Lantbr.	2,2	1,3	1,9	1,4	1,6	1,6	1,8	1,7
Kyrkligt aktiva	1,1	1,0	1,2	1,0	1,2	1,2	1,1	1,1
Vanl. kyrkotillh.	1,4	1,5	1,4	1,4	1,2	1,3	1,2	1,4
Politiskt intr.	1,3	1,2	1,3	1,4	1,1	1,0	1,1	1,2
Stads/tätortsbor	1,1	1,7	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	1,2
Landsbygdsbor	1,3	1,0	1,5	1,6	1,3	1,4	1,2	1,3
Medeltal	1,4	1,4	1,6	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4

Tabellen ger inte intryck av att nomineringsgrupperna skulle haft några större svårigheter att få fram kandidater av olika slag. Det kan framhållas att de totala medeltalen genomgående är klart lägre än vid motsvarande frågebatteri i enkäten till de lokala nomineringsgrupperna. Det stora undantaget när det gäller svårigheter att finna kandidater är kategorin ”Unga (- 30 år)” beträffande vilken man nästan genomgående markerat ”stora problem”. Även beträffande den följande åldersgruppen – 30-50-åringarna – förefaller det emellertid som om det inte överallt varit helt lätt att finna kandidater. Man kan också spåra en viss skillnad i möjligheterna att finna å ena sidan kandidater som är ”Tjänstemän” och å andra sidan kandidater som är ”Arbetare” och ”Företagare inkl. Lantbrukare”. Inga skillnader när det gäller möjligheterna att få fram kvinnliga och manliga kandidater framträder och detsamma gäller möjligheterna att finna kandidater från olika bebyggelsemiljöer. Skillnaderna mellan de olika nomineringsgrupperna är genomgående så små att även om materialet för de olika grupperna varit större hade knappast några kontraster kunnat framhållas utifrån medeltalen. Det enda resultat när det gäller skillnader som kan ha någon bärighet är att socialdemokraterna tyckte sig ha svårare att finna företagare och lantbrukare som ville kandidera än de borgerliga partierna och särskilt då centerpartiet men om inte detta resultat – liksom motsatsen när det gäller arbetare – hade framkommit hade det snarast funnits skäl att ifrågasätta materialets tillförlitlighet. Kommentarer till svaren är fåtaliga och innebär i princip påpekanden av två helt olika förhållanden: Dels har man funnit det svårt att rekrytera yngre personer och dels värjer man sig mot att man skall se till vilka yrken de nominerade har.

Som framhölls redan inledningsvis av resultatredovisningen innefattar flertalet valkretsar vid kyrkomötesvalet – stiftet – flera län eller delar av län och mot denna bakgrund var det naturligt att ställa frågan ”Hade nomineringsgruppens valsedel en sådan sammansättning att alla delar av stiftet var tillfredsställande representerade bland kandidaterna?” I två tredjedelar av formulären var svaret ”ja” och ser man till de olika nomineringsgrupperna var fördelade sig ”ja-” och ”nej”-svaren på följande sätt:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja	15	8	20	4	11	8	2	68
Nej	-	2	8	6	-	8	11	35
Summa	15	10	28	10	11	16	13	103

De kyrkopolitiskt mest etablerade och organiserade grupperna – socialdemokraterna, centerpartiet och moderata samlingspartiet – uppger i mycket stor utsträckning att det inte var något problem att få valsedeln att täcka alla delar av stiftet. För kristdemokraterna och posk var problemen större och för de ”övriga” grupperna var de stora; beträffande de sistnämnda torde det i stor utsträckning ha rört sig om att ha olika delar av landet representerande på en rikstäckande valsedel.

Då problemen skall beskrivas framhåller ett par nomineringsgrupper i Linköpings stift svårigheterna att finna kandidater från Kalmar- eller Smålandsdelen av stiftet. På samma sätt nämns från Västerås stift att man inte hade kandidater från norra Dalarna. Från Uppsala stift nämns problem som av en av grupperna beskrivs som ”För få i norra delen av stiftet.”. Det är inte uteslutande perifera delar av stiftet som nämns utan beträffande en valsedel i Strängnäs stift konstateras att man inte hade så många kandidater från Stockholms län som man borde. När det gäller de mindre grupperna har sannolikt beskrivningen ”Nomineringslistan har sitt ursprung i X-Y valkrets, varför kandidater från denna valkrets dominerar.” relevans som en beskrivning av förhållandena på många ställen.

Frikyrkofolk och kyrkoanställda

Enkäten till nomineringsgrupperna på lokalplanet visar att ”bortemot en femtedel” av valsedlarna vid valen av kyrkofullmäktige och direktvalda kyrkoråd upptog personer som utom att de tillhör Svenska kyrkan också är medlemmar av något annat samfund. En parallell fråga ställdes beträffande valsedlarna inför kyrkomötesvalet: ”Upptog valsedeln kandidater som utom att de tillhör Svenska kyrkan också är aktiva inom något annat samfund?”. Svarsmöjligheterna var ”Nej, inte som är bekant” och ”Ja _____ personer som är aktiva inom _____”.

I nästan en fjärdedel (73 procent) av formulären besvarades frågan med nej och fördelat på nomineringsgrupper är svarsmönstret:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	11	9	20	3	8	14	12	77
Ja	2	1	8	6	1	2	3	23
Summa	13	10	28	9	7	14	15	100

Från samtliga nomineringsgrupper kommer något ja-svar men kristdemokraterna och i viss mån också folkpartiet liberalerna skiljer ut sig genom att de på sina valsedlar hade ”dubbelaktiva” i större utsträckning än de övriga. Ja-svaren upptar högst 50 personer och av dessa förefaller åtminstone en fjärdedel vara anknutna till Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen. I flertalet fall anges dock anknytningar till något av de fria

samfunden. Det rör sig nästan uteslutande om personer som hör till Pingströrelsen eller Svenska missionsförbundet och de förra förefaller vara något flera än de senare. Enstaka anhängare av Baptistsamfundet, Livets Ord och Svenska alliansmissionen nämns också. Det är helt klart att frikyrkoinslaget är mindre påtagligt på valsedlarna för kyrkomötesvalet än på valsedlarna för de olika lokala valen. Av svaren framgår inte vilken plats de frikyrkligt anknutna kandidaterna haft på valsedlarna men möjligen är posk-svaret ”1 SMF, längst ner på listan.” representativt.

Det har i olika sammanhang framkommit att de valda organen inom Svenska kyrkan ofta har ett starkt korporativt inslag, d.v.s. att där finns många med dubbla roller genom att de både är förtroendevalda och anställda. Kyrkoordningens valbestämmelser söker – på ett sätt som saknar motsvarighet i den allmänna vallagen – motverka detta på lokalplanet. När det gäller riksplanet har motsvarande bestämmelser inte någon större betydelse. Det är emellertid av intresse att klarlägga hur utbredd det var att kyrkoanställda nominerades som kandidater till kyrkomötet. Frågan i formuläret var ”Upptog valsedeln kandidater som är anställda inom Svenska kyrkan?” och utöver ett enkelt ”Nej” fanns svarsalternativet ”Ja, _____ personer som har anställning som _____”.

För flertalet valsedlar – tre fjärdedelar – markerades att det fanns åtminstone en kyrko- eller församlingsanställd bland de uppförda kandidaterna och från de olika nomineringsgrupperna svarade man på följande sätt:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	2	-	12	2	4	1	3	24
Ja	12	10	15	7	7	15	12	78
Summa	14	10	27	9	11	16	15	102

Kyrkoanställda kyrkomöteskandidater var inte fullt lika vanliga inom folkpartiet liberalerna och moderata samlingspartiet som inom övriga nomineringsgrupper. Det finns emellertid stora skillnader mellan det antal personer med anställning inom kyrkan som anges från de olika nomineringsgrupperna. Från socialdemokraterna och folkpartiet liberalerna anges – med något undantag – endast ett fåtal personer. För centerpartiet och kristdemokraterna är medeltalet omkring 6 personer, för moderaterna något lägre. På posk-listorna räknades i nästan hälften av fallen de kyrkoanställda i tvåsiffriga tal.

Alla typer av kyrkoanställda nämns och en god spridning fanns t.ex. på den centerpartilista för vilken svaret var ”8 personer. Kantor, utbildningskonsulent, kyrkokamrer, präst, församlingspedagog, kyrkovaktmästare, stiftskamrer och studiekonsulent”. Klart vanligast är att man anger att man haft präster som kandidater och när de nära 80 ja-svaren i tabellen ovan förklaras visar det sig att man i åtminstone fyra femtedelar av fallen redovisar en eller många gånger flera präster. Vid sidan av olika prästtitlar är diakontiteln den oftast nämnda och hur man t.ex. skall tolka svaret ”10 präster, diakoner.” är inte självklart. Ser man till helheten förefaller det som om i stort sett alla tänkbara kategorier av anställda inom Svenska kyrkan var representerade på någon valsedel men det förefaller också som om antalet kantorer och organister var svagt representerade på valsedlarna i förhållande till den andel de utgör av de anställda.

Relationer till ”partiapparaten”

Flertalet nomineringsgrupper vid kyrkomötesvalet har på olika sätt relationer såväl till den regionala partiapparaten som till den lokala politiska eller i varje fall kyrkopolitiska apparaten. Några frågor om dessa relationer ställdes och den första var ”Hur bedömer man inom nomineringsgruppen den/de regionala partiorganisationens/nernas engagemang för nomineringsarbetet inför kyrkovalet?” Svarmöjligheterna var fyra – ”Mycket stort”, ”Ganska stort”, ”Ganska litet” och ”Mycket litet” – och förenklat blev svarsfördelningarna från de olika nomineringsgrupperna:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Stort	11	10	8	4	6	10	5	54
Litet	3	-	20	5	4	1	6	39
Summa	14	10	28	9	10	11	11	93

Totalt överväger ”stort”-svaren något över ”litet”-svaren. Fördelningarna är emellertid inte desamma i alla grupperna. Framförallt kontrasterar svaren från centerpartiet där alla svarat ”stort” och folkpartiet liberalerna där endast en fjärdedel gett samma svar. Från kristdemokrater, moderater och ”övriga” grupper än svaren ganska jämnt fördelade medan ”stort”-svaren dominerar klart från socialdemokraterna och posk.

De som svarat att man tycker sig ha mött ett stort engagemang från den egna partiorganisationen på länsplanet eller motsvarande motiverar i mycket ringa utsträckning sin uppfattning. De som tyckte att engagemanget varit litet gav dels svar som innebär att man mött uppfattningen att man inte skall blanda samman religion och politik och dels svar som markerar att man inom den politiska ”apparaten” ser kyrkovalet som ointressant. Den sistnämnda synpunkten kan uttryckas ”Ett utåt visat engagemang – men en inre total brist på intresse.”. En sådan uppfattning kan både grundas på att den svarande ser det egna partiet som ”sekulariserat” och på att den som svarar är medveten om att det finns kopplingar mellan det egna partiet och frikyrkligheten.

Beträffande kontakterna i sidoledd med den politiska ”apparaten” är erfarenheterna alltså i hög grad delade. Kontakterna ”nedåt” i kyrkovalspyramiden belystes genom frågan ”Hur ser man inom nomineringsgruppen på samarbetet med nomineringsgruppens officiella kontaktpersoner på församlingsnivån?”. Tre svarmöjligheter fanns: ”Kontakterna fungerade bra överlag”, ”Kontakterna fungerade på det hela taget bra men vissa problem fanns” och ”Kontakterna fungerade dåligt och innebar många problem”. Svarsfördelningen blev:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Bra överlag	10	8	14	4	7	9	12	64
Bra/vissa problem	3	2	10	4	1	5	-	25
Dåligt	1	-	3	1	1	-	-	6
Summa	14	10	27	9	9	14	12	95

Från åtminstone två tredjedelar av nomineringsgrupperna konstaterar man att samarbetet med nomineringsgrupperna på samfällighets/församlingsnivån fungerat utan problem. Uppfattningen att allt gick bra delas inte helt i svaren från folkpartiet liberalerna och en viss tveksamhet framkommer också i svaren från kristdemokraterna och posk. Bland de tveksamma och negativa svaren kan man notera såväl sådana som innebär att man inte var nöjd med den egna ”nivåns” agerande, ”De problem som fanns var relaterade till de olika partidistriktens intresse för valet. Framförallt blev informationen till församlingsnivån åsidosatt i viss mån.”, och sådana som riktar

kritik nedåt: ”Förståelse för hur en partiorganisation arbetar fanns inte alltid.”. De båda refererade exemplen kommer från en och samma nomineringsgrupp och följande par hänför sig till en annan nomineringsgrupp: ”Regelbundna kontakter av det slag som varit eftersträvansvärt förutsätter hel/halvtidspersonal och resurser för detta fanns inte.” och ”Många kontaktpersoner ingick i olika lokala konstellation i församlings- och pastoratsvalen – engagemanget inte på topp för stifts- och kyrkomötesvalen.”. För posk var problemen delvis annorlunda än för de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna: ”Eftersom anslutning till POSK innebar namnbyte för många grupper blev det en särskild fråga som ägnades en hel del tid.” och ”Svårigheter att ’hitta’ grupperna!”.

Ett frågeområde som inte är helt skilt från frågorna om engagemang för nomineringsarbetet och om kontakter med nomineringsgruppens ”folk” på lokalnivå kommer något längre fram i formuläret där det efterfrågas hur man såg på det allmänna engagemanget i kyrkovalet från ”moderorganisationen” på olika nivåer. Först ställdes frågan ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning engagemanget för kyrkovalet inom riksorganisation som nomineringsgruppen företräder tillfredsställande?”. Svarmöjligheterna var ”Ja, helt tillfredsställande”, ”Ja, i stort sett tillfredsställande”, ”Nej, inte helt tillfredsställande” och ”Nej, inte alls tillfredsställande”. Svarsfördelningen:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja, helt ...	8	8	10	4	2	14	2	48
Ja, i stort sett ...	6	2	8	2	4	2	2	26
Nej, inte helt ...	1	-	6	3	3	-	4	17
Nej, inte alls ...	-	-	4	1	2	-	2	9
Summa	15	10	28	10	11	16	10	100

Nomineringsgrupperna var i stort sett nöjda med det engagemang som deras organisation på riksplanet visade för kyrkovalet. Särskilt stor är tillfredsställelsen från socialdemokraterna, centerpartiet och posk medan mera kritiska röster kommer fram från de andra borgerliga partierna och från de ”övriga” grupperna vilket i detta fall torde kunna tolkas som vänsterpartiet. Bland de negativa svaren märks ”P.g.a. en tudelad principiell inställning till partiorganisationens engagemang överhuvudtaget blev det en haltande uppslutning bakom valarbetet.”, ”Märks i största allmänhet att det sköts med ’vänster hand’.” och ”På flera håll i landet menade man att kyrkovalet borde skötas helt av kyrkans medlemmar och utan politiska partier.”.

Svarsfördelningen ovan kommer i stort sett igen – med något färre ”Ja, helt”-svar och något flera ”Nej, inte alls”-svar då frågan gällde den regionala nivån (länsförbund och liknande): ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning engagemanget för kyrkovalet på den regionala nivån inom organisationen som nomineringsgruppen företräder tillfredsställande?”:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja, helt ...	8	7	5	2	3	10	5	40
Ja, i stort sett ...	4	3	9	3	6	3	3	31
Nej, inte helt ...	2	-	8	3	1	1	1	16
Nej, inte alls ...	1	-	6	2	1	-	3	13
Summa	15	10	28	10	11	14	12	100

Svaren är i mycket liten utsträckning motiverade men i den mån de är det motsvarar de uppfattningar som kommer fram i stor utsträckning synpunkterna som refererats beträffande motsvarande riksorganisations bristande intresse för kyrkovalet. Då frågan gäller hur lokalavdelningarna agerat, ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning engagemanget för kyrkovalet på den lokala nivån inom organisationen som nomineringsgruppen företräder tillfredsställande?”, svarsfördelningen något annorlunda:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja, helt ...	4	3	3	2	1	12	5	30
Ja, i stort sett ...	8	7	14	4	2	1	4	40
Nej, inte helt ...	2	-	7	4	5	-	1	19
Nej, inte alls ...	1	-	3	-	3	1	2	10
Summa	15	10	27	10	11	14	12	99

Helt tillfreds med kyrkovalsengagemanget på den lokala nivån är man endast inom posk-grupperna. Fortfarande dominerar i flertalet grupper – socialdemokraterna, centerpartiet, folkpartiet liberalerna, kristdemokraterna och de ”övriga grupperna” – de positiva svaren men ”standardbetyget” har sänkts till ”Ja, i stort sett tillfredsställande”. Från moderata samlingspartiet framför man klar kritik mot vad som gjordes på lokalplanet inför kyrkovalet och bland svaren från denna grupp men i viss mån också från andra kan man notera anmärkningar som ”Nomineringsgruppen deltog ej i alla lokala val som den bereddes möjlighet till.”, ”Ansvaret delegerades till personer med god vilja men utan ekonomiska resurser och heller inte den kunskap som behövdes.” och ”Föreningarna hade svårt att hålla leveranstider av namnen på församlingslistorna.”.

Sammantaget kan man konstatera att de partipolitiskt betecknade nomineringsgruppernas kontaktpersoner på regionalplanet på det hela taget är nöjda med de insatser gjorts och det stöd de haft från riksorganisationen, regionalorganisationen och de lokala organisationerna. Uppfattningarna är emellertid inte helt desamma från de olika nomineringsgrupperna men detta kan sammanhånga med att de i kyrkovalet och i kyrkopolitik engagerade personer som besvarat frågorna är olika starkt integrerade i det parti som de företräder och att de därmed också känner sig mer eller mindre fria att kritisera de insatser som partiorganisationens folk gjort på olika nivåer.

Stiftsfullmäktigevalet

En särskild avdelning i formuläret till nomineringsgrupperna för valet till kyrkomötet ägnades, som nämndes inledningvis, frågor om stiftsfullmäktigevalet i det egna stiftet. Avdelningen inleddes ”Kyrkovalet innefattade också ett val av stiftsfullmäktige som liksom valet av kyrkomötesledamöter var ett ’nytt’ val.” och den första frågan var ”Samordnade nomineringsgruppen arbetet med att ta fram kandidater till stiftsfullmäktigevalet med arbetet med att ta fram kandidater till kyrkomötesvalet?”. De enkla svaren fördelade sig:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	1	2	1	2	2	9	6	23
Ja	14	8	27	8	9	7	8	81
Summa	15	10	28	10	11	16	14	104

Från fyra femtedelar av nomineringsgrupperna uppges att man samordnade nomineringen av kandidater till kyrkomötet och till stiftsfullmäktige. Dessa ”ja”-svar innebär nästan undantagslöst att man framhåller att ”Nomineringarna skedde samtidigt.”, att det var ”Samma personer i valberedningen.” eller att hela processen var integrerad: ”Gemensamt provval, nomineringar och nomineringsstämma.”. Strödda ”nej”-svar kommer från alla de partipolitiskt betecknade grupperna och dessa ”nej”-svar innebär nästan uteslutande att nomineringsarbetet ”Sköttes valkretsvis.”. I svaren från posk dominerar däremot ”nej”svaren och dessa är också förhållandevis många från de ”övriga” grupperna som ju också i viss utsträckning är grupper som utgår från ”det kyrkliga systemet”. Svaren förklaras på samma sätt som i det partipolitiska exemplet och kan sammanfattas ”Vi arbetade i ett lokalt perspektiv.”.

Man kan kanske tolka skillnaden mellan de partipolitiskt betecknade och alla andra valsedlar som att de senare kände sig helt oberoende av ”vanliga” administrativa gränser och därmed också hade större möjligheter att anpassa sitt nomineringsarbete efter den valkretsindelning som gällde för stiftsfullmäktigevalet. Det framkommer dessutom att de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna hade ett kontaktnät på det lokala planet som gjorde det möjligt för dem att inte bara låta nomineringarna till stiftsfullmäktigevalet bli ett bihang till nomineringarna till kyrkomötesvalet.

Den följande frågan var ”Hur många olika valsedlar hade nomineringsgruppen för valet till stiftsfullmäktige?” och svarsalternativen var tre: ”En valsedel som var gemensam för alla valkretsar i stiftet”, ”Flera olika valsedlar, i princip en för varje valkrets” och ”Annat system. Förklara!”.

Svaren fördelade sig:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
En valsedel	2	-	15	6	1	3	6	33
Olika valsedlar	11	9	8	2	8	10	3	51
Annat system	2	-	5	2	2	3	2	16
Summa	15	9	28	10	11	16	11	100

I hälften av svaren anges att man haft olika valsedlar för de olika valkretsarna inom stiftet. Svaret är helt dominerande i svaren från socialdemokratiska, centerpartistiska och moderata nomineringsgrupper och är också klart vanligast i svaren från posk. I en tredjedel av svaren anges att man haft en enda valsedel för stiftsfullmäktigevalet i hela

stiftet. Detta är ett svar som dominerar från folkpartiet liberalerna och kristdemokraterna samt från de ”övriga” grupperna. Från samtliga grupper utom centerpartiet har man också i något eller några fall utnyttjat svarsalternativen ”Annat system” och detta beskrivs främst som att man haft olika valsedlar för olika huvuddelar (län, regioner) av stiftet. Ett enkelt svar är ”Landskapsindelning”. Behovet att ha skilda valsedlar inom ett och samma stift kunde lösas på olika sätt. Man kunde både följa principen ”Centrala delen, norra delen och södra delen.” och principen ”En östlig och en västlig men med de fem första namnen lika.”.

Att man endast hade en valsedel motiveras huvudsakligen utifrån två skilda förhållanden. Det ena är ”Tillgången till kandidater.” och det andra är att det var enklare och detta gäller såväl för väljarna (”Enklare för väljarna”) som för organisationen (”Lättare att hantera.”). I en lite mera mångordig förklaring förenas synpunkterna: ”För att förenkla arbetet och ha en kompetensstark kandidatlista.” Av dem som gett svaret ”Flera olika valsedlar, i princip en för varje valkrets” har de allra flesta (38 av de 51) på en följdfråga svarat att ”valsedlarna var helt olika”.

Det har tidigare av rapporten framgått att svårigheterna att finna kandidater för kyrkomötesvalet inte var särskilt stora bortsett från när det gällde riktigt unga kandidater. Någon lika ingående fråga ställdes inte om stiftsfullmäktigevalen utan frågan var ganska allmänt hållen och dessutom illa formulerad: ”Hur ser nomineringsgruppen på frågan om möjligheterna att finna kandidater till valsedlarna för stiftsfullmäktigevalen?”.

Svarsalternativen var ”Det fanns inga svårigheter”, ”Det fanns en del svårigheter” och ”Det fanns stora svårigheter” och dessa utnyttjades i följande utsträckning:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Inga svårigh.	9	8	22	5	8	8	2	62
En del svårigh.	4	2	4	2	3	8	8	31
Stora svårigh.	-	-	1	-	-	-	2	3
Summa	13	10	27	7	11	16	12	96

En klar majoritet anger att deras nomineringsgrupp inte hade några svårigheter att finna kandidater till valsedlarna för stiftsfullmäktigevalen. De som inte gett ”helt okomplicerat”-svaret har nästan uteslutande markerat det mildare ”svårighets”-svaret och endast ett fåtal anger ”stora svårigheter”. Minoritetssvaret är ganska jämnt spritt över de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna och är – något överraskande – vanligare i posk- och ”övriga” grupper-svaren än i svaren från partipolitiska nomineringsgrupper. De öppna svaren på en följdfrågan om ”Vari bestod svårigheterna?” är i stor utsträckning intetsägande (”I någon valkrets blev antalet kandidater en aning för litet.”) men i den mån reella beskrivningar ges innebär de ofta att man hade svårt att finna unga kandidater.

Formuläret innefattade också en direkt jämförelse mellan kandidatutgången för kyrkomötesvalet och för stiftsfullmäktigevalen: ”Om man jämför nomineringen av kandidater till kyrkomötesvalet och till stiftsfullmäktigevalen, hur var det då med tillgången på kandidater?” Svaren var: ”Det var lättare att få fram kandidater till kyrkomötesvalet”, ”Det var ingen skillnad i att få fram kandidater till de båda valen” och ”Det var lättare att få fram kandidater till stiftsfullmäktigevalen”. Som framgår av följande tabell är ”ingen skillnad”-svaret det i särklass mest utnyttjade:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Kyrkom. svårare	3	2	2	2	2	6	5	22
Ingen skillnad	10	8	21	5	8	9	5	66
Stiftsf. svårare	-	-	4	-	1	1	2	8
Summa	13	10	27	7	11	16	12	96

Man kan här erinra sig att endast en fjärdel av nomineringsgrupperna på den allmänna frågan om svårigheter att finna kandidater kyrkomötesvalet pekade på att detta varit problematiskt. ”Ingen skillnad”-svaret här innebär alltså i det stora flertalet fall att det inte heller funnits problem att finna kandidater till stiftsfullmäktigevallet. Bland dem som ser en skillnad är det vanligare att man tyckte det var kyrkomötesvalsedeln som var svårast att finna kandidater till. Svårigheten markeras främst i formulären från posk och de ”övriga” grupperna. Vid frågan ”Ställde nomineringsgruppen samma krav på parti/organisationstillhörighet vid nomineringen av kandidater till stiftsfullmäktigevallet och kyrkomötesvalet?” utnyttjades nästan uteslutande (86 av 94 svar) ”ja”-rutan.

En särskild fråga tog upp valkretsindelningen efter en lång introduktion: ”Valkretsarna för stiftsfullmäktigevallet överensstämmer inte med gränserna för de enheter man vanligtvis rör sig med i samband med allmänna val, d.v.s. län och kommuner.” Frågan som följde var: ”Har man inom nomineringsgruppen uppfattningen att detta hade någon betydelse i samband med nomineringsarbetet eller senare i samband med arbetet inför valet?” Svaren fördelade sig:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	11	7	18	6	6	15	7	70
Ja	4	3	10	4	5	1	4	31
Summa	15	10	28	10	11	16	11	101

Flertalet svar innebär att man inte ser det som något problem att församlingarna indelas efter en annan princip än den som de oftast delas efter. En minoritet om en knapp tredjedel ser emellertid detta som något som ställer till svårigheter. Den sistnämnda uppfattningen är ungefär lika vanlig i alla de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna där den emellertid är klart vanligare än bland svaren från posk-grupperna där man ju inte utgår från indelningen i län och kommuner. De negativa svaren innebär i stor utsträckning att gränsproblematiken beskrivs i lokala termer. En positiv vinkling av ja-svaret förtjänar att bevaras: ”Positiv betydelse. Väljarna uppfattade skillnaderna att tillhöra ett stift, ett kontrakt och en församling till skillnad från vid ett vanligt politiskt val.”.

Frågeblocket om stiftsfullmäktigevalen slutade med ett väl tilltaget utrymme för ”Andra synpunkter från nomineringsgruppen med anknytning till valet av stiftsfullmäktige.”. Detta utrymme utnyttjades – mestadels endast delvis – i en fjärdedel av formulären och sparsamheten med synpunkter här liksom många av de tidigare redovisade svaren antyder att stiftsfullmäktigevallet var något som nomineringsgrupperna för kyrkomötet var mycket ljumt engagerade i. Några av de inskrivna svaren pekar på att man saknade administrativa rutiner för att arbeta med de många blanketter som skulle hanteras före valet och på att man inte alltid fick den hjälp man behövde från stiftskanslierna. En motsatt uppfattning kan också komma fram: ”Jag tycker att valet fungerade bra med alla nya förutsättningar. Tjänstmännen på stiftet var till god hjälp. Om systemet förblir oförändrat kommer det säkert att flyta ännu

bättre nästa gång.”. Det senast redovisade svaret kommer från en nomineringsgrupp där man i princip förespråkar indirekta val. Utrymmet för ”fria” synpunkter på stiftsfullmäktigevalen utnyttjas också i viss utsträckning för att klargöra att man inom nomineringsgruppen – principiellt eller praktiskt – ifrågasätter behovet av ett direktvalt organ på regional nivå.

Informationsfrågor

Att de röstberättigade blev informerade om kyrkovalet vilade naturligtvis i hög grad på dem som deltog i valet d.v.s. just de nomineringsgrupper som besvarade formulären. Detta hindrar inte att de kan ha uppfattningar om hur andra aktörer kring valet skötte sina informationsuppgifter om allt det nya som kyrkovalet 2001 innebar. Mot denna bakgrund ställdes en rad frågor om hur nomineringsgrupperna såg på den information om valet som utgick från officiellt håll på olika nivåer. Först ställdes frågan ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning den information som Svenska kyrkan gav om kyrkovalet tillfredsställande?”. Svartalternativen var vid denna liksom de följande frågorna fyra: ”Ja, helt tillfredsställande”, ”Ja, i stort sett tillfredsställande”, ”Nej, inte helt tillfredsställande” och ”Nej, inte alls tillfredsställande”.

Svaren om informationen från Svenska kyrkans fördelade sig:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja, helt ...	2	1	8	4	1	3	-	19
Ja, i stort sett ...	8	5	15	3	5	8	9	53
Nej, inte helt ...	3	4	4	1	4	4	5	25
Nej, inte alls ...	1	-	1	1	1	-	1	5
Summa	14	10	28	9	11	15	15	102

Drygt två tredjedelar beskriver sig som mer eller mindre nöjda med Svenska kyrkans allmänna information inför kyrkovalet och knappt en tredjedel är mer eller mindre kritiska. Man kan observera att det är mellanlägena som får de allra flesta svaren: Man är i stort sett nöjd eller inte helt nöjd och undviker både stort beröm och stark kritik. Svaren från socialdemokrater, folkpartister, kristdemokrater och posk-anhängare är kanske mest positiva men skillnaderna är hårfina.

Den kritik som kommer fram i de öppna svaren riktas både mot informationen till nomineringsgrupperna och gäller principiella och praktiska frågor kring valet och mot informationen till väljarna om olika aspekter av röstningsförfarandet. Synpunkterna i dessa två avseenden behöver inte gå i samma riktning vilket framgår av följande två svar: ”Informationen till valarbetare och valförrättare var bra, informationen till väljarna kunde ha varit bättre.”. Det finns också nomineringsgrupper som ställde större krav på Svenska kyrkans information än vad man oftast gör på den organisation som svarar för ett val: ”De tekniska frågorna var man bra på men det som människor efterfrågade var vad de olika grupperna och personerna stod för.”. Nomineringsgrupperna har främst svarat om den del av Svenska kyrkans informationsinsatser som riktade sig till dem själva.. Den kritik som främst anförs går på det ena eller andra sättet ut på att det var ”Svårt att få fram svar på frågor ibland.”. En synpunkt som kommer fram i flera formulär är det inte klargjordes för väljarna varför de skulle rösta i så många val och vad kyrkopolitikerna på olika nivåer har ansvar för. Synpunkterna gäller emellertid oftast tekniska detaljer i samband med valet och svaren med denna inriktning är i regel ganska hovsamma. Detsamma kan inte sägas

om de – i och för sig fåtaliga – svar som tar upp den centrala informationskampanjen till väljarna vilka kan exemplifieras: ”En något ’udda’ annonskampanj, som inte tillräckligt klart pekade fram mot ett val. Ev. kunde TV använts bättre.”.

Uppfattningen om stiftens informationsinsatser skiljer sig inte mycket från uppfattningen om rikskyrkans insatser:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja, helt ...	4	2	9	5	3	5	-	28
Ja, i stort sett ...	6	4	14	2	5	4	9	44
Nej, inte helt ...	4	4	3	-	3	5	5	24
Nej, inte alls ...	-	-	2	2	-	1	1	6
Summa	14	10	28	9	11	15	15	102

Den enda skillnad som är värd att notera jämfört med närmast föregående tabell är att det är flera som ger överbetyg, som svarar att de är helt nöjda med vad stiftet gjorde. De som ger negativa svar är lika många som vid bedömningen av Svenska kyrkans informationsinsatser och de kritiska rösterna nöjer sig oftast med att motivera svaret med ett ”se ovan”, alltså en hänvisning till vad man svarat beträffande Svenska kyrkans information.

Inte heller när man kommer till bedömningen av ”den information som församlingarna/samfälligheterna” stod bakom ändras de regionala nomineringsgruppernas uppfattning nämnvärt:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja, helt ...	1	2	6	3	-	5	1	18
Ja, i stort sett ...	9	7	15	4	6	4	8	53
Nej, inte helt ...	3	1	6	1	3	4	2	20
Nej, inte alls ...	1	-	1	1	-	-	1	4
Summa	14	10	28	9	9	13	12	95

Nomineringsgrupperna finner att man på det lokala planet i stort sett gjorde vad som kunde förväntas ifråga om information om kyrkovalet. Man pekar ofta på den stora variationen mellan olika församlingar vad gäller informationsinsatser och man betonar också att många församlingar hade ”För små resurser att nå ut med info till alla.”. I enstaka fall förefaller det som om rollfördelningen vid ett val inte skulle ha varit helt klar från nomineringsgruppernas sida som när man beklagar sig ”Såvitt vi vet fick inte kontaktpersonerna någon särskild info.” eller när man skriver ”Fick ingen information. I början var det till och med svårt att telefon och adresser till dem. Öppettiderna var icke tillfredsställande.”.

Information kan ges inte bara av dem som är engagerade i ett val för att vinna röster och av de organ som svarar för valet. En viktig men oberoende informationskälla som kunde vara av betydelse i sammanhanget var dagspressen. En särskild fråga ställdes därför om denna informationskanal: ”Var enligt nomineringsgruppens uppfattning den uppmärksamhet den lokala pressen i förväg ägnade kyrkovalet tillfredsställande?”. Svartalternativen var desamma som vid de föregående frågorna och de utnyttjades i följande utsträckning:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ja, helt ...	2	1	1	1	1	-	-	6
Ja, i stort sett ...	4	4	19	5	6	9	9	56
Nej, inte helt ...	6	5	5	2	2	4	3	27
Nej, inte alls ...	1	-	3	1	2	3	2	12
Summa	13	10	28	9	11	16	14	101

Överbetygen är färre i denna sammanställning än i de tidigare sammanställningarna och de starkt kritiska rösterna flera men det är ändå så att man i flertalet nomineringsgrupper var i stort sett nöjd med den behandling kyrkovalet fick i dagspressen. Det framkommer en tendens att man skulle vara mindre nöjd med vad tidningarna skrev om kyrkovalet bland socialdemokrater och centerpartister än inom alla andra nomineringsgrupper. Den oftast anförda synpunkten är att det skrevs för lite även om det finns de som ser en förbättring jämfört med vid de tidigare kyrkofullmäktigevalen. Ett missnöjt svar som kanske inte på alla ställen var helt utan grund är: ”Denna (den lokala pressen) har tydligen nästan obefintlig kunskap om kyrkliga frågor eller så saknar man fullkomligt intresse för dessa frågor.”. Några klagar över ”Svårigheter att få in insändare och debattartiklar.”. Nästan ingen anför att den egna nomineringsgruppen skulle ha blivit missgynnad jämfört med andra. Däremot framkommer klagomål över att pressen ”var fixerad vid ’vinklingar’” och detta svar torde vara i linje med den inte helt ovanliga synpunkten att det skrevs för mycket om Sverigedemokraternas engagemang i valet.

Valfrågor

En grupp som framträder med en valsedel vid ett val förväntas inte bara ha kandidater utan också idéer om vad dessa kandidater skall verka för i den mån de blir valda. I formuläret till nomineringsgrupperna fanns två frågor om vad nomineringsgrupperna gick till val på, den ena syftade till att klarlägga om det var några frågor som var aktuella för det egna stiftet som man särskilt tänkte tillvarata i kyrkomötet, den andra gällde om det fanns någon allmän kyrklig fråga som man fann det särskilt viktigt att engagera sig för. Det är möjligt att formuleringarna och tvådelningen inte var helt lyckad. De inskrivna svaren vid frågorna är ibland mycket lika varandra och det är ibland svårt att förstå varför ett svar placerats vid den ena eller andra frågan. Den första frågan var ”Fanns det någon kyrklig fråga på stiftsnivån som nomineringsgruppen särskilt försökte framhålla att dess kandidater skall driva i kyrkomötet?”. I den andra var ”på stiftsnivån” utbytt mot ”allmän kyrklig fråga”. Vid den första frågan var antalet ja-svar 43, vid den andra 61. I följande tabell har svaren på de båda frågorna sammanförts men det bör observeras att svaren inte ”manipulerats” utan har man från en nomineringsgrupp vid stiftsfrågan gett ett svar har det – även om det är identiskt med svaret vid ”allmänfrågan” – betraktas som att man hade ”en fråga på stiftsnivån”.

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Ingen fråga	4	1	11	6	6	2	2	32
End. stiftsfr.	2	1	-	2	-	-	2	7
End. allmän fr.	1		10	-	1	7	4	23
Stifts- o allm.fr.	6	8	7	1	3	7	4	36
Summa	13	10	28	9	10	14	12	98

En tredjedel av talesmännen för nomineringsgrupperna angav alltså varken någon stiftsspecifik eller allmänt kyrklig fråga som man gått till val på. Ungefär lika vanligt är det att nomineringsgrupperna gett svar såväl om vad man betraktat som en stiftsfråga som om vad man sett som en allmän kyrklig fråga. Dubbla ”nej”-svar kommer från samtliga nomineringsgrupper men de är mest frekventa från de borgerliga partierna. Centerpartiet är dock ett undantag och ligger främst när det gäller det relativa antalet ”ja”-svar och framförallt antalet dubbla ”ja”-svar. posk-grupperna har också i stor utsträckning kunnat ange sina valfrågor medan socialdemokraterna och de ”övriga” grupperna intar en mellanposition.

Som reella stiftsfrågor framträder i viss mån – och särskilt i centerpartisvaren – motstånd mot sammanläggningar av församlingar. Flera av nomineringsgrupperna i Göteborgs stift nämner i en eller annan form ”ämbetsfrågan”. Svårigheterna att profilera sig på stiftsnivå kommer fram i ett i ett svar från folkpartiet liberalerna: ”Vi hade ett av nomineringsmötet antaget program som i stort sett byggde på riksprogrammet. En egenhet var att vi på stiftsnivån krävde avskaffande av ’Lagen om Svenska Kyrkan’.”.

Det finns ett svar som med små variationer kommer igen i formulären från helt skilda nomineringsgrupper och som innebär att man värnar om folkkyrkan. Man kan exemplifiera: ”Den öppna folkkyrkan.” (socialdemokraterna), ”Billings folkkyrko-tanke!” (centerpartiet), ”Svenska kyrkans ställning som folkkyrka.” (moderata samlingspartiet), ”Öppen folkkyrka.” (vänsterpartiet) och ”Bevara den svenska folkkyrkan enligt den evangelisk-lutherska modellen.” (Sverigedemokraterna). I formulären från folkpartiet liberalerna och posk nämns inte i något fall folkkyrkan och inte heller i formulären från kristdemokraterna men i dessa är frågan om ”allmän kyrklig fråga” i mycket liten utsträckning besvarad med beskrivningar.

Svaren från nomineringsgrupperna är utom när det gäller folkpartiet liberalerna och posk mycket varierade vilket torde innebära att det främst var dessa två grupper som reellt sökte profilera sig i kyrkomötesvalet. I nästan alla de många svaren från folkpartiet nämns ”Frågan om församlingstillhörighet.” i en eller annan form. Lika frekvent nämns i formulären från posk frågan om valsystelet, t. ex formulerat ”Indirekt billigare valsystelet.”. I de centerpartistiska svaren finns en viss koncentration till svar som ”De små församlingarnas bestående. Kulturskatten.” och kanske sammanfattar svaret ”Ämbetsfrågan, tolerans och mångfald.” de frågor som man från socialdemokratiskt håll uppger att man prioriterade.

Resurser för valarbetet

En valrörelse kräver resurser både i form av både pengar och arbetskraft. En rak fråga fanns i formuläret om de ekonomiska resurserna: ”Ungefär hur stora ekonomiska resurser hade nomineringsgruppen för sitt arbete och sin information inom stiftet inför kyrkovalet?”. Frågan besvarades endast av drygt hälften av nomineringsgrupperna och det är mot den bakgrunden inte rimligt att analysera svaren närmare. Möjligen är det så att denna fråga är alltför ”närgången”; man svarar gärna om vad

man gjort och vad man tyckte om olika förhållanden men frågan om den egna gruppens ekonomi betrakts som en intern partiangelägenhet. De uppgivna summorna sträcker sig från 1 000 till 600 000 kronor och medianen ligger mellan 30 000 och 40 000 kronor. I den mån man vågar dra några slutsatser av det bräckliga materialet innebär de att centerpartiet och moderata samlingspartiet hade avsevärt mer pengar att röra sig med än övriga nomineringsgrupper och särskilt då än vad posk-grupperna hade. Med utgångspunkt från de summor som nämns – och som inte förefaller att inkludera värdet av det arbete som utfördes vid partiexpeditioner och liknande – kan man uppskatta att nomineringsgrupperna på riks- och stiftsplanet sammantaget hade mellan 10 och 20 miljoner kronor att röra sig med under valrörelsen inför kyrkovalet.

Nomineringsgrupperna var avsevärt mera benägna att svara på följdfrågan ”Vilka olika typer av finansieringskällor förekom?”. Fyra femtedelar beskrev på något sätt hur man fått sina resurser. Vanligast när det gäller de partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna är att man helt enkelt skriver ”Valfonder.” eller lite mera utförligt ”Stöd från distriktsstyrelsen.”, ”Bidrag från länsförbundet.” eller ”Partiets vanliga budget.”. Från posk-grupperna är svaren annorlunda. ”Medlemsavgifter och gåvor.” är ett vanligt svar och det framgår också att i vissa fall går arvoden som gruppens representanter uppbär i olika organ till valkassan. Också några svar från de partipolitiskt betecknade grupperna innebär emellertid att ”Kandidaterna bekostade valet.”.

Såväl partipolitiska som andra nomineringsgrupper framhåller det ideella arbete som lades ner av kandidater och andra men det förekommer också att man från de partipolitiskt betecknade grupperna pekade på att man kunde utnyttja partiets lokaler och personal. Hur knappa resurserna för många nomineringsgrupper var framgår när man nämner att man hade ”Viss tillgång till telefon på länsexpeditionen.”. Det är inte alldeles ointressant att det finns de – från olika partier – vilka som en finansieringskälla framhåller ”Partistöd från kommun/landsting.” och ”Bidrag från partiet som finansieras genom regionens och kommunernas partistöd.”. Från partipolitisk grupp skriver man ”Partistöd från samhället. Nu väntar vi på partistöd från Svenska Kyrkan.”.

Mot bakgrund av vad som kommit fram ovan är åtminstone en del av svarsmarkeringarna vid frågan ”Hur bedömer nomineringsgruppen de resurser som fanns tillgängliga för arbetet och informationen inom stiftet inför kyrkovalet?”. Överraskande. Svartalternativen var ”Helt otillräckliga”, ”Ganska otillräckliga” och ”Tillräckliga” och de utnyttjades i följande utsträckning:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Helt otillräckl.	2	3	11	2	2	8	7	35
Ganska otillräckl.	4	4	10	4	3	5	4	34
Tillräckl.	9	3	6	3	6	2	3	32
Summa	15	10	27	9	11	15	14	101

Vart och ett av de tre svartalternativen får i princip en tredjedel av svaren. Med hänsyn till att en nomineringsgrupp i princip skulle kunna göra av med hur stora resurser som helst under en valrörelse indikerar svaren att många i varje fall i stort sett var nöjda med de resurser deras nomineringsgrupp hade att röra sig med inför valet. Tillfredsställelsen är störst bland socialdemokrater och moderater och minst bland posk-representanter och företrädare för de ”övriga” nomineringsgrupperna.

De som svarade att resurserna var helt eller ganska otillräckliga fick också besvara en följdfråga: "Vad skulle nomineringsgruppen i första hand ha använt större resurser till om de funnits?". Svaren är i stor utsträckning sådana som är nästan självklara, man skulle framförallt satsat på "Annonsering." men också på "Utskick till varje hushåll.". Det är inte helt ovanligt att man uppger att man skulle gjort mera för att presentera enskilda kandidater. Några tar ett större grepp och uppger att "De 'nya' valen skulle ha marknadsförts mer aktivt om det funnits resurser." eller att medlen skulle använts för "Marknadsföring av kyrkovalet och x:isk kyrkopolitik.". Några framhåller också att de skulle använt medlen på de orter där organisationen inte hade lokala nomineringsgrupper. De riktigt små nomineringsgrupperna pekar på att de skulle använt medlen till att "Trycka fler valsedlar och distribuera dessa ut i landet.". En grupp framhåller att det "Behövs ett grundstöd för de regionala grupper som ställer upp." och man känner i viss mån för detta förslag när man ser svaret att större resurser skulle använt för att "Betala mina telefonräkningar, portokostnader, kopior etc.".

Problem med valsedlar

Tillgången på valsedlar i vallokalerna eller för förhands- och brevröstning beskrevs i olika sammanhang som ett problem i samband med kyrkovalet. Mot denna bakgrund ställdes två separata frågor om valsedelstillgången vid kyrkomötesvalet och vid stiftsfullmäktigevalet. Den förra frågan var "Har man inom nomineringsgruppen uppfattningen att de röstande haft svårt att få tag på nomineringsgruppens valsedlar för kyrkomötesvalet?" Svartsmöjligheterna var "Nej" samt "Ja för brevröstning", "Ja för förhandsröstning" och "Ja i vallokalerna". Ser man endast till "ja-" och "nej"-svaren är svarsfördelningen:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	11	6	19	7	10	4	3	60
Ja	4	4	8	3	1	12	11	43
Summa	15	10	27	10	11	16	14	103

Det kan knappast vara tillfredsställande att man i fyra fall av tio anger att det funnits någon form av problem att få tag på nomineringsgruppens valsedlar. Det är helt klart att problemen uppfattades som mycket större av de icke-partipolitiskt betecknade nomineringsgrupperna än av de grupper som har en politisk organisation med dess lokalavdelningsstruktur bakom sig. Bland de 43 som nämnt något problem med valsedlar pekade 34 på brevröstningen, 29 på förhandsröstningen och 26 på vallokalröstningen. Det var alltså ungefär en fjärdedel av företrädarna för nomineringsgrupperna som menade att det varit problem tillgången till deras valsedlar i själva vallokalerna. Hur allmänt problemet var inom de områden som resp. nomineringsgrupp svarade för framgår dock inte.

När problemen beskrivs gäller rör beskrivningarna i mycket liten utsträckning tillgången till valsedlar för brev- och poströstning utan hänför sig främst till vallokalerna. En del av svaren går ut på att "Det dröjde alldeles för länge innan valsedlarna kom.". Från de mindre grupperna pekar man också på brister i den egna organisationen som en förklaring till att de egna valsedlarna inte fanns i vallokalerna: "Svårt att få distribuerat valsedlar när inga nomineringsgruppsmedlemmar är bosatta på orten." och "På många håll har vi inte alls fått ut valsedlar, pga dåligt engagemang inom partiet.". En hel del av svaren innebär beklaganden av att man inte haft råd/möjlighet att sända ut sina valsedlar till alla hushåll eller haft möjlighet att ha valsedelutdelare

vid alla vallokaler. Några anför "byråkratiska" svårigheter som den som skriver "I flera fall fick vi löften om hjälp av personal, men valnämnden (politiker) sa nej. I några fall fick inte personal ens fylla på med valsedlar från kartong på golvet till bord ovanför.". Från en annan nomineringsgrupp talar man om "Valsabotage där våra valsedlar 'försvann' var vanligt."

När man ser till valsedelproblem vid valet till stiftsfullmäktige är bilden i mycket densamma som i tabellen ovan:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	12	6	18	7	10	5	3	61
Ja	3	4	8	3	1	11	8	38
Summa	15	10	26	10	11	16	11	99

Det mindre antalet "nej"-svar här torde sammanhålla med att några av de minsta grupperna inte ställde upp i stiftsfullmäktigevalen och därmed inte heller hade några problem med valsedlarna. Beskrivningarna av problemen liknar också i mycket de som gavs ovan. Sammanfattningsvis förefaller det som om de "problem" man beskriver i flertalet fall skulle ha varit måttligt stora och dessutom inte sällan ha hängt samman med förhållanden som hänför sig till nomineringsgruppen själv och inte till "yttre" faktorer.

Uppfattningar om valdeltagandet

Att valdeltagandet vid kyrkovalet 2001 var högre än vid kyrkofullmäktigevalet 1997 är alldeles obestridligt. Synen på valdeltagandet bland dem som konkurrerade om rösterna – om man var nöjd med den höjning som skett eller om man väntat att valdeltagandet skulle bli ännu högre – liksom vilka faktorer man såg som förklaringar till höjningen ansågs vara av intresse i utvärderingen av valet och i båda enkäterna till nomineringsgrupperna ställdes först en fråga om det faktiska valdeltagandet i stiftet respektive församlingen/samfälligheten. I den här aktuella enkäten ställdes därefter frågan "Vilken nivå hade man inom nomineringsgruppen väntat att valdeltagandet i stiftet skulle ligga på?". Svaren fördelade sig:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Avsevärt högre	-	1	1	-	1	-	1	4
Något högre	8	4	9	3	2	-	2	28
Ung. vad det blev	4	5	10	6	2	6	4	37
Något lägre	2	-	8	-	6	9	5	30
Avsevärt lägre	-	-	-	-	-	1	-	1
Summa	14	10	28	9	11	16	12	100

Totalt delar sig materialet på tre likstora delar: De som trots att valdeltagandet skulle bli högre än det faktiskt blev, de som förväntat sig en höjning av den storleksordning som inträffade (= Ungefär vad det blev) och de som inte trodde på en ökning eller i varje fall på en mindre ökning. Svaren är emellertid inte jämnt fördelade över grupperna. Bland socialdemokraterna och centerpartisterna var många besvikna över att ökningen inte var större än den var medan det bland moderater, posk-are och företrädare för "övriga" grupper fanns många som var överraskade över den nivå som valdeltagandet nådde.

Vid följdfrågan ”Vilka faktorer menar man inom nomineringsgruppen bidrog till att höja/sänka valdeltagandet?” råder nästan total enighet om orsakerna till att valdeltagandet ökade bland dem som uppger att de förväntat att det skulle ligga på en lägre nivå än den som uppnåddes. En kortfattad variant av det vanligaste svaret är ”Sverigedemokraterna och World Trade Center-katastrofen.”. Det är emellertid också ganska vanligt att endast Sverigedemokraternas deltagande i valet nämns. Andra förklaringar förekommer sparsamt men några anger att någon eller några nomineringsgrupper satsat mer än tidigare på kyrkovalet och att valdeltagandet därmed höjts mer än man väntat.

De som är besvikna över att höjningen av valdeltagandet inte blev större än den blev avstår i ganska stor utsträckning från att motivera sitt ställningstagande. Man förklarar att man trodde att de informationsinsatser som gjordes från olika håll skulle gett större resultat. En förklaring i några formulär är ”Svårigheterna för väljarna att uppfatta skillnader mellan nomineringsgrupperna.”. Det finns också de som anger att de trott på ett ännu högre valdeltagande och förklarar denna uppfattning med Sverigedemokraternas deltagande i valet.

Mot bakgrund av att Sverigedemokraterna nämns så ofta vid frågan om valdeltagandet kan det vara av intresse att se vad man från nomineringsgruppen själv anförde vid frågan om faktorer som påverkade valdeltagandet: ”SD bidrog till höjningen. Vi uppmanade folk att rösta på oss. Hela det politiskt korrekta etablissemanget uppmanade folk att rösta mot oss och inte för dem.”.

Ett par mer specifika frågor om valdeltagandet ställdes också: ”Vilken effekt på valdeltagandet i stiftet menar man inom nomineringsgruppen att det hade att kyrkovalet denna gång inte vara var ett lokalt val utan att man samtidigt valde ledamöter av stiftsfullmäktige och kyrkomöte?” och ”Vilken effekt på valdeltagandet i stiftet menar man inom nomineringsgruppen att det hade att kyrkovalet denna gång var ett val som Svenska kyrkan själv hade ansvar för?”.

Svarsalternativen var: ”Valdeltagandet höjdes kraftigt”, ”Valdeltagandet höjdes något”, ”Valdeltagandet påverkades inte”, ”Valdeltagandet minskade något” och ”Valdeltagandet minskade kraftigt”.

I följande sifferredovisningar har ”kraftigt”- och ”något”-svaren förts samman:

Stifts- och Kyrkomötesval	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Höjdes	10	7	16	6	4	2	4	49
Påverkades inte	4	3	10	3	6	12	9	47
Minskade	-	-	2	-	1	2	-	5
Summa	14	10	28	9	11	16	13	101

Svenska kyrkans Eget val	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Höjdes	10	1	16	7	4	3	3	45
Påverkades inte	4	9	11	1	6	12	8	51
Minskade	-	-	1	1	1	-	1	4
Summa	14	10	28	9	11	15	12	100

Vid båda frågorna framkommer att ungefär hälften anser att den i frågan nämnda förändringen hade positiv effekt på valdeltagandet och ungefär hälften anser att den inte hade någon betydelse för valdeltagandet. Få anser att förändringarna påverkat väljaraktiviteten negativt. Svarsfördelningarna är emellertid –särskilt vid den första frågan – inte likadana inom de olika grupperna. Inom de partipolitiskt betecknade

nomineringsgrupperna – med viss tveksamhet bland moderaterna – finns en klar övervikt för att rikskaraktären som kyrkovalet 2001 hade ökade valdeltagandet. Inom posk och ”övriga” grupper delar man inte denna uppfattning utan anser att förändringen var utan betydelse för valdeltagandet. Vid frågan om betydelsen av att valet ägde rum i Svenska kyrkans egen regi framkommer samma mönster i svaren med det undantaget att man inom centerpartiet inte ser förändringen som ”drivande” för valdeltagandet.

Det egna valresultatet

För att få en uppfattning om hur man inom nomineringsgrupperna ansåg att man själv klarat sig i valet i det egna området ställdes två parallella frågor. Den ena var ”Vilken andel av rösterna hade man inom nomineringsgruppen räknat med att man skulle få vid valet till kyrkomötet i stiftet?”, i den andra var slutorden ”... till stiftsfullmäktige i stiftet?”. Svartalternativen var ”Avsevärt större andel”, ”Något större andel”, ”Ungefär den andel man fick”, ”Något mindre andel” och ”Avsevärt mindre andel”. Nomineringsgruppernas svar var:

Kyrkomötesvalet	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Avs. större andel	1	1	-	-	3	1	2	8
Ngt större andel	5	2	7	3	7	4	-	28
Ung. vad man fick	7	6	16	7	1	7	9	53
Ngt mindre andel	2	-	3	-	-	4	2	11
Avs. mindre andel	-	-	1	-	-	-	-	1
Summa	15	9	27	10	11	16	13	101

Stiftsfullmäktigevalet	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Avs. större andel	1	-	1	-	3	-	-	5
Ngt större andel	6	4	9	3	7	5	1	35
Ung. vad man fick	4	4	13	6	1	8	8	44
Ngt mindre andel	2	-	3	1	-	3	2	11
Avs. mindre andel	-	-	1	-	-	-	-	1
Summa	13	8	27	10	11	16	11	96

Att döma av svaren här innebar valresultatet för flertalet nomineringsgrupper varken glädje eller besvikelse: Hälften av dem som uttalar sig om kyrkomötesvalet anger att röstandelen blev ungefär den förväntade. Det är emellertid avsevärt flera som är besvikna över valresultatet (36) än vad det är som uttrycker att det hela gick över förväntan (12). Besvikelsen finns i alla grupper men är mest påtaglig bland moderaterna och det förefaller som om den skulle vara minst bland företrädare för folkpartiet liberalerna, posk och ”övriga” grupper. När man ser till stiftsfullmäktigevalet är de besvikna något flera än när det gäller kyrkomötesvalet även mönstret i stort är detsamma. Man kan notera att även socialdemokraterna här framstår som tämligen besvikna över sin andel av rösterna.

Det finns mot bakgrund av att svarsfördelningarna vid de båda frågorna om röstandelen var så lika varandra ingen anledning att skilja på svaren som gäller kyrkomötesvalet och stiftsfullmäktigevalet; de är f. ö. ofta identiska. Många förklaringar som anförs till att man inte fick den röstandel man förväntat innebär (en mild) självkritik. Man har inte lyckats ”nä ut” och därmed kan man både avse att det kyrkopolitiska program man företräder inte blivit känt och att man inte kunnat

distribuera valsedlar i den utsträckning som varit önskvärt. Det finns också de som pekar på att det var flera som skulle dela på kakan, att nya nomineringsgrupper tillkommit och tagit av de röster som annars skulle tillfallit den egna gruppen. Sverigedemokraternas deltagande i valet anförs i några fall som en indirekt orsak till att en nomineringsgrupp inte fick så stor röstandel som förväntat: Det hjälpte andra nomineringsgrupper att mobilisera sina anhängare. Det senast nämnda skälet till en nomineringsgrupps inte lyckades så bra som förväntat anförs också som skäl från andra nomineringsgrupper till att man fått en större andel av rösterna än förväntat. Några svar från icke-partipolitiskt betecknade grupper innebär att man är lite förvånad över ”Att så många väljare faktiskt ville ha en kyrka utan partipolitiska grupperingar.”.

Småpartispärr och personval

I slutet av formuläret aktualiserades nomineringsgruppernas uppfattningar om ett par frågor som var aktuella kring valet, den ena med mera hypotetisk anknytning, den andra med högst konkret anknytning. Den första frågan gällde frånvaron av småpartisspärrar vid de kyrkliga valen: ”Hur ser man inom nomineringsgruppen på att det vid valen till kyrkomötet och stiftsfullmäktige inte finns någon form av spärregler utan att även nomineringsgrupper som får mycket liten andel av rösterna blir representerade i kyrkomötet?”. Svarmöjligheterna var ”Positivt ”, ”Likgiltigt” och ”Negativt” och de utnyttjades i följande utsträckning:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Positivt	-	4	11	4	-	7	8	34
Likgiltigt	2	2	3	2	5	6	4	24
Negativt	12	4	9	3	6	2	-	36
Summa	14	10	23	9	11	15	12	94

Meningarna om värdet av en spärr mot små partier är i högsta grad delade. Uppfattningarna är dessutom starkt delade även inom några av de partipolitiskt betecknade grupperna, det gäller centerpartiet, folkpartiet liberalerna och kristdemokraterna. Bland företrädare för moderata samlingspartiet dominerar klart en hållning som innebär att man vill ha en spärr, en hållning som är ännu starkare markerad bland socialdemokraterna. Bland företrädare för posk och för de ”övriga” nomineringsgrupperna dominerar den motsatta uppfattningen: Man är motståndare mot spärregler och bejakar den nuvarande ordningen. Meningarna bland socialdemokrater och moderater liksom bland de icke-partipolitiskt betecknade grupperna förefaller att mycket väl spegla de egna intressena.

Motiveringarna för att man ser positivt på frånvaron av spärregler är i stor utsträckning principiella och ståndpunkten uttrycks bl.a.: ”Det är stärkande för demokratin att alla kan påverka och göra sina röster hörda. Spärrar är odemokratiska.” och ”Varje röst skall vara lika mycket värd.”. Man betonar också värdet av mångfald inom kyrkan både från de icke partipolitiskt betecknade grupperna, ”Bra med mångfald, leder till ett bredare engagemang att ställa upp i kyrkovalet, samt gör det möjligt för icke-etablerade grupper skilda från de allmänpolitiska partierna att kunna få en plats.”, och från partipolitiska nomineringsgrupper, ”Det är viktigt att alla grupper får möjlighet att redovisa sina åsikter, för att bredda dialogen i kyrkan.”. Motiveringarna till att man vill ha spärregler är i viss utsträckning praktiska som när man skriver ”Svår parlamentarisk situation.” eller ”Kan bli ohållbart och märkliga

konstellationer.”. De negativa motiveringarna är emellertid främst pragmatiska: Valsystemet har gett en rad små grupper möjlighet att komma in i Kyrkomötet och detta finner man vara otillfredsställande. Till de mer neutrala motiveringarna i denna riktning hör ”’Udda’ grupper kan komma in som representerar endast vissa distrikt eller åsikter.”.

Personvalsfrågan belystes dels vad gäller inställning till systemet och dels konkret genom att systemets verkningar för nomineringsgruppen efterfrågades. Attitydfrågan löd: ”Hur ser man inom nomineringsgruppen på att det vid det kyrkliga valet var möjligt att särskilt markera en kandidat som man ville se vald (personval)?”. Svartalternativen var desamma som vid föregående fråga och svaren fördelade sig:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Positivt	13	8	24	8	10	15	7	85
Likgiltigt	-	-	1	-	1	-	2	4
Negativt	1	2	2	1	-	-	3	9
Summa	14	10	27	9	11	15	12	98

Uppslutningen kring systemet med personval är massiv och endast en tiondel – spridd över flertalet grupper – uttalar sig negativt om möjligheterna av markera en bestämd kandidat på valsekeln. Enligt nomineringsgruppernas uppfattning hade emellertid inte systemet någon större genomslagskraft i praktiken. På frågan ”Förefaller det som om möjligheterna till personval på något sätt skulle påverkat vilka av nomineringsgruppens kandidater som blev valda till kyrkomötet?” ger tre fjärdedelar ”nej”-svar och en fjärdedel ”ja”-svar. Fördelningen av svaren är inte helt desamma i alla grupperna:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	9	8	21	5	10	10	9	72
Ja	5	2	6	3	1	5	3	25
Summa	14	10	27	8	11	15	12	97

Antalet svar i varje kolumn är litet men att döma av detta material hade personvalsinslaget mindre betydelse för vem som valdes för moderaterna och centerpartiet än för övriga grupper. En följdfråga om vad det var som gjorde att någon fått så många personliga röster att vederbörande blivit vald besvarades inte särskilt ingående. Man kan ju observera att den som besvarat formuläret sannolikt i stor utsträckning påverkat och var lojal med den ordning mellan kandidaterna som fanns på valsekeln. Svaren markerar ofta att det var ”Kända namn.” som fick många personröster. Åldersfaktorn – unga kandidater har fått många kryss – påpekas i några fall och i några enskilda fall framhålls åsiktsprofilering som en faktor: ”En kandidat på egentligen icke-valbar plats hade en speciell kyrkorörelse i ryggen och blev vald på personröster.”.

Mönstret då frågan gällde stiftsfullmäktige skiljer sig något men inte mycket från det mönster som kom fram vid kyrkomötesvalsfrågan:

	S	C	Fp	Kd	M	POSK	Övriga	Summa
Nej	11	3	15	5	10	7	4	55
Ja	3	7	12	5	1	9	6	43
Summa	14	10	27	10	11	16	10	98

Andelen som anger att personvalsmöjligheten påverkat vilka som valdes var något större när det gällde stiftsfullmäktigevalet än kyrkomötesvalet. Detta gäller alla grupper utom socialdemokraterna – som har färre ”ja”-svar här – och moderaterna och förhållandet är mycket påtagligt när det gäller centerpartiet, folkpartiet liberalerna, POSK och övriga grupper. Motiveringarna för varför personvalet fick genomslag i stiftsfullmäktigevalet skiljer sig föga från dem som ges vid kyrkomötesvalet. Typiska svar är: ”Kända personer, väl förankrade med högt förtroende i bygden.” och ”Välkänd, ung, kompetent, väljarna vill ha en lokal representant.”. Det finns dock de som påpekar andra faktorer: ”’Bra’ eget arbete.” eller ”Både stor personlig popularitet och/eller ett intensivt valarbete med hembesök etc.”.

Avslutning

Formuläret avslutades med en möjlighet för de svarande att ge ”Andra synpunkter på kyrkovalet hösten 2001”. Knappt hälften utnyttjade möjligheten att skriva in egna uppfattningar. Från många nomineringsgrupper kommer synpunkter på vad som i andra sammanhang skulle betecknas som ”blankettraseri”. Från några grupper har man tagit tillfället i akt att klargöra att man har en negativ syn på det nya valsyste- met. Det finns emellertid också de som skrivit in positiva slutkommentarer. Ett svar från en nomineringsgrupp som inte förordat valsystemet kan noteras: ”Spännande att få jobba med en helt ny typ av val som aldrig provats tidigare. Kyrkans valorganisa- tion har fortfarande diverse ’barnsjukdomar’ som förhoppningsvis förbättras till nästa val. Bl.a. måste kommunikationen mellan de olika nivåerna i kyrkan förbättras. Distributionen av valsedlar var under all kritik. I annat fall får vi vara nöjda eftersom vi lyckades bra på alla nivåer i X stift.”. Uppfattningen att kyrkovalen har en framtid kommer också fram i följande svar: ”Det var verkligen roligt att möta väljarna i vardagslivet när flygblad började delas ut. Min uppfattning är att Y-gruppens arbete bör starta snarast så vi är klara i tid till nästa val. Då kanske vi inte har stöd av partiet längre.”.

Ett svar från en nomineringsgruppsföreträdare med kyrkmöteserfarenhet får avsluta hela framställningen eftersom det fångar upp mycket av vad andra svarande framförde i slutet av det långa formuläret – enligt en svarande ”nästan krångligare än kyrkovalet” – : ”Lärorikt. Arbetsamt. Går kanske att förenkla något? En önskan: Att kyrkan fått bra folk till sitt viktiga arbete.”.

Bilaga 4

Röstning och icke-röstning i kyrkovalet 2001

Göran Gustafsson

Innehållsförteckning

Bakgrund	166
Medlemskap i Svenska kyrkan.....	167
Relation till kyrkan.....	167
Deltagande i kyrkovalet.....	169
Röstning vid kyrkomötesvalet	171
Vilka röstade; sociala faktorer	173
Vilka röstade; kyrkligt intresse	176
Vilka röstade; tidigare röstning.....	178
Information om kyrkovalet.....	180
På vilket sätt röstade man.....	182
Vem röstade man för	183
Motiv för röstningen	185
De mobiliseringsbara	187

Bakgrund

Vilka av de kyrkotillhöriga röstade i kyrkovalet? Vilka avstod från att rösta? Varför valde man att rösta? Vilken/a nomineringsgrupp/er lade röstande med olika karaktäristika sina röster för? Hur skulle de som inte röstade röstat om de deltagit i valet? Det finns en lång rad frågor kring kyrkovalet i september 2001 som bäst kan belysas med hjälp av ett urval som innefattar företrädare för olika befolkningsskategorier och olika grupper av kyrkotillhöriga – aktiva lika väl som inte-aktiva och sådana som röstade lika väl som sådana som inte röstade. Med andra ord: Man kan genom intervjuer som vänder sig till ett allmänt befolkningsurval belysa en rad frågor med anknytning till kyrkovalet.

En riksomfattande intervjuundersökning är emellertid – utom att den är mycket kostnadskrävande – svår att organisera. Det hade i och för sig varit möjligt att via något av de stora opinionsundersökningsföretagen genomföra en sådan undersökning med kanske 1000 personer men kostnaderna skulle ha blivit höga. Bortsett från kostnaden hade ett tusen intervjuade i kyrkovaletssammanhanget vara alltför få personer: Man kunde utifrån beräkningar som kunde göras med hänsynstagande till valdeltagandet vid tidigare kyrkliga val endast hoppas att få ett knappt hundratal röstande bland så många intervjuade.

Antalet individer som intervjuades – och därmed också antalet kyrkovaletsröstande – kunde ökas genom att ett mindre antal frågor om valet och röstningen ställdes inom ramen för en s.k. telefonomnibus. Opinionsundersökningsföretagen – inklusive Temo som valdes för uppdraget -genomför regelmässigt intervjuundersökningar via telefon. Undersökningarna är inte koncentrerade på en enda frågeställning utan olika intresser ”köper in sig” med ett antal frågor som ställs till dem som intervjuas under ett förutbestämt antal dagar. Fördelarna med detta system – som förvisso också innehåller nackdelar – är bland annat att man inte behöver göra särskilda urval för varje

frågeområde och att frågor som de om kön, ålder, utbildning och inkomst endast behöver ställas en gång.

Undersökningen av röstning vid kyrkovalet har genomförts med samma metod som Temos återkommande väljarundersökningar vilket torde borga för att den genomförts på ett metodiskt tillfredsställande sätt och för att man kan sätta tilltro till resultaten inom de osäkerhetsramar som vidlåder varje undersökning som bygger på slumpmässiga urval.

Undersökningen med anledning av kyrkovalet genomfördes måndag-torsdag de båda veckorna närmast efter valet, dvs. den 17 till den 27 september 2001. Varje dag intervjuades per telefon 250 personer, sammantaget alltså 2000 personer. Formell beställare av undersökningen var det valkansli som upprättats i Uppsala av Svenska kyrkan med anledning av kyrkovalet. Frågorna formulerades av rapportförfattaren i samråd med företrädare för Temo. Utöver de för kyrkovaletsundersökningen speciellt konstruerade frågorna ställdes ”bussfrågor” om kön, födelseår, hushållssituation (civilstånd och hushållsstorlek), boendeform, postnummer (= region), utbildning, inkomst, sysselsättning och fackanslutning. Arbetet med urval av telefonnummer, förfarandet för att få kontakt med de utvalda hushållen, valet av intervjuperson inom hushållet samt själva intervjuarbetet följde Temos normala rutiner vid telefonintervjuundersökningar.

Medlemskap i Svenska kyrkan

Det urval svenskar som nåddes av intervjuundersökningen innefattar såväl kyrkotillhöriga som icke-kyrkotillhöriga. Kyrkovalet var emellertid ett val där endast de kyrkotillhöriga hade rösträtt och det fanns ingen anledning att fråga personer som står utanför Svenska kyrkan om röstning och andra förhållanden med anknytning till kyrkovalet. Det aktuella frågeblocket inleddes därför med en filterfråga: ”Är Du medlem av Svenska kyrkan?” Svarsfördelningen blev

	Antal	Procent
Ja	1711	85,5
Nej	273	13,6
Vet ej	17	0,8
Summa	2001	100,0

Resultatet är synnerligen tillfredsställande (= uppgifterna förefaller ha god validitet) med hänsyn till att Svenska kyrkans statistik anger att 2001-01-01 var 82,9 procent av hela befolkningen i kyrkotillhöriga och bland svenska medborgare var motsvarande andel 86,5 procent. Uppgifterna om kyrkotillhörighet skulle – med hänsyn till materialets omfattning – vara väl värda en särskild analys utifrån de bakgrundsvariabler (kön, utbildning o.s.v.) som är tillgängliga. En sådan analys hör emellertid inte hemma i detta sammanhang utan här skall endast konstateras att genom filterfrågan minskas materialet om kyrkovalet till att omfatta 1711 personer som svarade att de är medlemmar av Svenska kyrkan.

Relation till kyrkan

Två frågor avsåg att belysa om de intervjuades tillhörighet till Svenska kyrkan endast är ett passivt och ointresserat medlemskap eller om det yttrar sig i handling och inställning. Dels efterfrågades gudstjänstbesöksfrekvensen och dels ställdes en fråga

om känsla av samhörighet med Svenska kyrkan. Vid frågan ”Ungefär hur ofta deltar Du i gudstjänster i Svenska kyrkan?” blev svarsfördelningen

	Antal	Procent
Varje vecka eller nästan varje vecka	33	1,9
Minst en gång i månaden	104	6,1
Några gånger om året	465	27,7
Högst en gång om året	345	20,2
Aldrig eller nästan aldrig	764	44,7
Summa	1711	100,0

Resultaten överensstämmer i stort sett med vad som kommit fram i andra undersökningar. Att ungefär åtta procent är minst månatliga gudstjänstbesökare är ett resultat som kommer igen i flera olika studier. Andelen som valt det femte svarsalternativet är med hänsyn till tidigare resultat stor men detta kan sammanhålla med att svarsalternativet inte innebar ett okvalificerat ”aldrig” utan ett lite bredare ”aldrig eller nästan aldrig”. De som svarat med något av de båda första svarsalternativen betecknas i fortsättningen som ”Flitiga gudstjänstdeltagare”, de som svarat med mellanalternativet betecknas som ”Tillfälliga gudstjänstdeltagare” och de som svarat med något av de båda sista svarsalternativen betecknas som ”Sällsynta gudstjänstdeltagare”.

En fråga om känsla av gemenskap med Svenska kyrkan och/eller den egna församlingen har under årens lopp ställts i flera olika sammanhang. Formuleringen nu var ”Vilken gemenskap känner Du med Svenska kyrkan?” och svarsfördelningen blev

	Antal	Procent
Mycket stor	99	5,8
Ganska stor	384	22,6
Varken stor eller liten	479	28,2
Ganska liten	363	21,4
Mycket liten	373	22,0
Summa	1698	100,0

Svarsalternativen här skiljer sig något från de som funnits i tidigare undersökningar genom att ett ”mittalternativ” lagts in i stället för ”restalternativet” ”Tveksam, vet ej” vilket regelmässigt endast en minoritet stannat för. De båda första svarsalternativen är emellertid helt ”intakta” och de sammantagna 28 procent som stannat för detta alternativ utgör i varje fall inte en mindre andel än vad som kommit fram tidigare i liknande undersökningar. I de fortsatta bearbetningarna redovisas någon gång svarsfördelningar för var och en av de fem grupperna men oftast får ”stor”-svaren bilda en kategori och ”liten”-svaren en kategori med ”varken/eller” som mellankategori.

De båda frågor för vilka svarsfördelningarna just presenterats har inte bara en viktig roll i den fortsatta framställningen. Svarsfördelningarna kommer också att utgöra ett referensmaterial i en annan utvärderingsrapport som bygger på enkäter som samlades in i ett antal vallokaler i samband med kyrkovalet. Man får på så sätt en bild av hur man inom ett mycket större material av röstande än de som ingår i det här aktuella materialet förhåller sig vad beträffar gudstjänstdeltagande och samhörighet med Svenska kyrkan jämfört med hur man handlar och ställer sig bland kyrkotillhöriga i allmänhet.

Svaren på frågorna om gudstjänstbesök och samhörighet med Svenska kyrkan visar nästan självfallet en stark samvariation. Då svarsfördelningarna – i den reducerade formen – ställs mot varandra får man följande resultat.

		<i>Gudstjänstbesöksfrekvens</i>			
		Flitiga	Tillfälliga	Sällsynta	Totalt
		(n=137)	(n=462)	(n=1099)	(n=1698)
<i>Samhörig-</i>	Stor	75 %	49 %	14 %	28 %
<i>het med</i>	Varken/el.	16 %	32 %	28 %	28 %
<i>Svenska</i>	Liten	10 %	19 %	58 %	43 %
<i>Kyrkan</i>	Totalt	101 %	100 %	100 %	99 %

Det kan i och för sig vara intressant att konstatera att tre fjärdedelar av alla flitiga gudstjänstdeltagare känner stor samhörighet med Svenska kyrkan. Viktigare är kanske att konstatera att hälften av de tillfälliga gudstjänstdeltagarna känner sådan samhörighet och att det också finns en minoritet bland de sällsynta gudstjänstdeltagarna som gör det. Antalsmässigt är rent av de som är sällsynta gudstjänstbesökare men känner stor samhörighet med Svenska kyrkan flera i materialet (154) än de som är flitiga gudstjänstbesökare och känner stor samhörighet med Svenska kyrkan (102). Betydelsen av förhållanden som detta kommer att framgå av den fortsatta framställningen.

Deltagande i kyrkovalet

En andra filterfråga i undersökningen var frågan ”Röstade du vid kyrkovalet i söndags?” 77,6 procent svarade ”Nej”. Valdeltagandet bland de intervjuade var alltså 22,4 procent vilket är avsevärt mera än de 14,2 procent röstande som enligt den slutliga röstsammanräkningen deltog i valet av ledamöter till kyrkomötet. Diskrepansen mellan intervjuuppgifterna och det faktiska valdeltagandet är för stor för att kunna tillskrivas slumpfaktorer. En delförklaring – men endast en delförklaring – kan man finna i svaren på en följande fråga, den om vilken nomineringsgrupp man stödde i valet till kyrkomötet. Ett antal av de intervjuade som svarat ja på valdeltagandefrågan svarade att de inte röstat vid valet av kyrkomötesledamöter. De röstade alltså vid *kyrkovalet* – sannolikt vid valet av ledamöter till kyrkofullmäktige i den egna församlingen eller kyrkliga samfälligheten – men avstod från att rösta vid *kyrkomötesvalet*. Förefintligheten av denna grupp kommer också fram i materialet från vallokalundersökningen. Den kan emellertid som mest endast motsvara någon procent av de röstberättigade vid kyrkovalet.

Huvudförklaringen till att intervjumaterialet innehåller fler kyrkovaletsröstande än det ”borde” göra torde främst ligga i att de som röstat i stor utsträckning finns inom befolkningsgrupper som är lätta att få kontakt med för telefonintervjuer och som ställer upp för en intervju när de blir uppringda. Valforskarna i Göteborg har konstaterat har vid valundersökningarna i samband med de allmänna valen funnit ”ett högre valdeltagande bland intervjupersonerna än i hela valmanskåren” (Gilljam och Holmberg 1993, s 68) och att ”svarsbortfallet bland valskolkare är mycket högre än bland röstande intervjupersoner” (Gilljam och Holmberg 1995, s 28). ”Överröstningen” i intervjuuppgifterna från undersökningen om kyrkovalet är alltså inte unik, däremot förefaller den vara större än vad fallet är i andra undersökningar. Överrepresentationen av kyrkovaletsröstande bland de intervjuade jämfört med i en normalpopulation är värd att hålla i minnet vid den fortsatta resultatredovisningen.

Antalet som uppgav att de hade röstat vid kyrkovalet var 384 personer. På frågan ”På vilket sätt röstade Du?” svarade de enligt följande:

	Antal	Procent
Genom röstning i vallokal	325	84,6
Genom förhandsröstning på pastorsexp.	42	10,9
Genom brevröstning	17	4,4
Summa	384	100,0

Drygt fem sjättedelar av dem som röstade i kyrkovalet uppger att de röstade i den vallokal som de anvisats. Återstoden – mindre än en sjättedel – hade antingen förhandsröstat eller brevröstat. Flertalet – två tredjedelar – av dem som utnyttjade andra former för röstning än att gå till vallokalen hade förhandsröstat och det var endast en minoritet som valde den brevröstning som – bortsett från vid valen av ledamöter av Sametinget – var en innovation vid 2001 års kyrkoval.

En fråga om tidigare röstning vid kyrkliga val ställdes till alla kyrkomedlemmar, såväl de som deltog i det aktuella valet som de som inte gjorde det. Den enkla svarsfördelningen var:

	Antal	Procent
Aldrig	1113	65,2
Någon enstaka gång	245	14,4
Vid flera tillfällen	348	20,4
Summa	1706	100,0

För två tredjedelar de kyrkotillhöriga är röstning vid kyrkofullmäktigevalen från 1900-talet något främmande som de aldrig deltagit i. En del av dessa röstade faktiskt vid kyrkovalet i september 2001. Man bör också observera att för en del av de tillfrågade – de yngsta – är ett ”Nej” det enda möjliga svaret så som frågan var ställd. Den återstående tredjedelen fördelar sig på två ungefär likstora grupper: Sådana som röstat någon enstaka gång och sådana som röstat vid flera tillfällen. Svaren på frågan blir intressanta först då de ställs mot svaren på andra frågor – röstning 2001 och kyrklig aktivitet och samhörighet med Svenska kyrkan – men man kan ändå här konstatera att kyrkovalets röstning är något som kunde vara aktuellt för mera än en tredjedel av de röstberättigade om man ser till deras erfarenheter från de tidigare kyrkliga valen.

En fråga som ställdes till alla kyrkotillhöriga i urvalet var ”Tycker Du att Du fått tillräckligt med information om kyrkovalet?” Svaren fördelade sig enligt följande:

	Antal	Procent
Fått tillräcklig information	899	52,6
Inte fått tillräcklig information	617	36,1
Ointresserade av information	194	11,3
Summa	1711	100,0

Drygt hälften av de kyrkotillhöriga ansåg att den information de fått inför kyrkovalet var tillräcklig och en tiondedel av alla klargjorde att de var ointresserade av information i sammanhanget och de gav därmed svar på en fråga som inte ställdes. Dessa efterfrågade rimligen inte heller mera upplysningar än de som varit tillgängliga. Gott och väl en tredjedel menade att de inte blivit tillräckligt eller korrekt informerade om kyrkovalet. Svarsfördelningen som sådan är tämligen ointressant; de olika uppfattningarna blir intressanta först när de ställs mot faktisk röstning och andra variabler.

Röstning vid kyrkomötesvalet

Till de 384 personer som sagt att de röstat vid kyrkovalet ställdes frågan ”Vilken nomineringsgrupp röstade Du på vid valet av ledamöter till kyrkomötet?” Alla var inte villiga att ge upp rösthemligheten vid intervjun utan 15 personer – 4 procent av dem som fick frågan – avstod från att svara och till detta bortfall kan man också lägga de tidigare nämnda röstande – 11 personer eller 3 procent – som gav svaret att de inte hade röstat i kyrkomötesvalet. 26 personer bortfaller alltså och den följande tabellen bygger på svaren från de 358 intervjuade som både sade att de röstat i kyrkovalet och uppgav vilken nomineringsgrupp de stött vid valet av ledamöter av kyrkomötet. Som jämförelse återges röstfördelningen i hela landet enligt den slutgiltiga sammanräkningen av rösterna.

Nomineringsgrupp	Antal	Procent	Procent enl. sammanr.	Skillnad
Socialdemokraterna	101	28,2	29,0	-0,8%
Centerpartiet	58	16,2	17,5	-1,3%
Folkpartiet liberalerna	24	6,7	5,7	+1,0%
Kristdemokraterna	26	7,3	9,3	-2,0%
Moderata samlingspartiet	61	17,0	18,7	-1,7%
Partipol. obundna i SvK	50	14,0	14,2	-0,2%
Vänsterpartiet	3	0,8	1,7	-0,9%
Andra nomineringsgr.	35	9,8	3,0	+6,8%
Summa	358	100,0	99,1	-0,9%

Intervjuuppgifterna om rösternas fördelning på nomineringsgrupper visar – med ett markant undantag – inga överraskningar i förhållande till vad man vet om valresultatet utifrån den preliminära sammanräkningen av rösterna. En stor avvikelser från rikresultatet visar sig emellertid i fråga om hur många som röstat för andra nomineringsgrupper än sju största. Enligt röstsammanräkningen fick Camelotpartiet, Gabriel, Kyrklig samverkan i Visby stift, Personvalslistan Kyrkligt (KyS) Samarbete, Skanör Falsterbo Kyrkans Väl, Sverigedemokraterna, Ung i Kyrkan och ÖPPEN KYRKA – En kyrka för alla sammantaget 3,0 procent av rösterna. Enligt intervjuerna har tre gånger så många eller 9,8 procent röstat för andra nomineringsgrupper än de sju största. En rimlig förklaring till diskrepansen – som till skillnad från de övriga avvikelserna som kommer fram i kolumnen längst till höger är större än man kan förvänta sig inom ramen för slumpfelen – kan ligga i att det finns intervjupersoner som inte i första hand tänkt på hur de lagt sin röst i kyrkomötesvalet utan i de lokala kyrkofullmäktigevalen där en stor mängd nomineringsgrupper med skiftande beteckningar framträdde och gett sitt svar på frågan om röstningen utifrån detta.

Bortsett från andelen röster på andra nomineringsgrupper stämmer nomineringsgruppsvalet enligt intervjuerna och valresultatet väl överens. Avvikelserna för de sju namngivna nomineringsgrupperna är tämligen små och går i stort sett i samma riktning – grupperna har en mindre andel av rösterna enligt intervjuerna än enligt valresultatet – på ett sätt som är helt följdriktigt med hänsyn till ”andra nomineringsgruppers” styrka i intervjumaterialet. Man kan framförallt observera att deras styrka relativt varandra stämmer väl överens enligt de båda procentkolumnerna: Socialdemokraterna har t.ex. dubbelt så stor röstandel som de Partipolitiskt obundna enligt såväl intervjuerna som valresultatet och Moderata Samlingspartiet har en obetydligt större röstandel än Centerpartiet enligt båda fördelningarna. Man kan möjligen tolka denna överensstämmelse mellan intervjuuppgifter och valresultat som att den över-

representation av kyrkovalsröstande som intervjumaterialet obestriddligen har inte gynnar eller missgynnar någon bestämd nomineringsgrupp. Man kan i tabellen slutligen också beakta den första kolumnen som visar antalet personer som enligt intervjuerna stött olika nomineringsgrupper; talen är små och manar till försiktighet när det gäller att dra slutsatser om t.ex. orsaken till att man röstat bland dem som stött olika nomineringsgrupper.

Den sista frågan som ställdes till dem som uppgav att de röstat vid kyrkovalet var "Vad var det i första hand som gjorde att Du deltog i kyrkovalet: Kyrkligt intresse eller politiskt intresse?" Intervjuarna kunde också markera "både/och"-svar och svarsfördelningen blev:

Röstningsmotiv	Antal	Procent
Kyrkligt intresse	142	37,0
Politiskt intresse	125	32,6
Både kyrkligt och politiskt intresse	91	23,7
Andra svar	26	6,8
Summa	384	100,0

Andelarna som svarat "Kyrkligt intresse" och "Politiskt intresse" är ungefär desamma och vardera anges av en tredjedel. En fjärdedel har – spontant – gett svar som innebär att de röstat av båda skälen och man kan med en något fri tolkning av data säga att hälften röstade på grund av att de är kyrkligt intresserade och hälften på grund av att de är politiskt intresserade. Om de som röstat på grund av kyrkligt intresse är något flera än de som röstat på grund av politiskt intresse vilket tabellen antyder kan man egentligen inte uttala sig om eftersom man inte vet vilka skäl som döljer sig inom restkategorin "andra svar".

Vilka röstade; sociala faktorer

Det följande avsnittet utgår från de demografiska och sociala bakgrundsfaktorer som Temo-materialet innehåller. Tabellerna återges här i ”ofullständig” form, dvs. endast den del som visar andelen inom en grupp som uppger röstning vid kyrkovalet återges och vad som återges är hela tal. Det finns inför denna redovisning anledning att påminna om att andelen som vid intervjuerna uppgav att de röstat klart överstiger andelen som faktiskt röstade enligt röstsammanräkningen. I försättningen görs inte reservationer med hänsyn till detta utan uppgifterna i intervjuerna tas för goda och framställningen vilar på antagandet att de skillnader – och likheter – som kommer fram här motsvaras av reella skillnader/likheter bland de röstberättigade. En viss könsskillnad i röstning vid kyrkovalet kan iakttas:

Män (n=841)	19 %
Kvinnor (n=870)	25 %
Totalt (n=1711)	22 %

Andelen röstande bland kvinnorna var alltså något större än andelen röstande bland männen. Jämfört med de skillnader som brukar framkomma när det gäller till kyrka och religion knutna aktiviteter är dock inte skillnaden särskilt påtaglig. Den stämmer väl överens med resultat som kom fram i utredningen Kyrkofullmäktigevalen (s 144 ff) där det för fyra valår (1982-1991) i fyra församlingar i olika delar av landet kom fram att valdeltagandet var någon eller några procentenheter större bland kvinnor än bland män. Skillnaden enligt det aktuella intervjumaterialet är möjligen något större än enligt de nu något gamla röstlängdsmaterialen. En aspekt av att valdeltagandet skiljer sig något bland män och kvinnor är att av de röster som enligt intervjumaterialet avgavs kom 42 procent från män och 58 procent från kvinnor.

Sänkningen av rösträttsålder vid de kyrkliga valen till 16 år har varit omdebatterad och författaren hör till dem som menat att Svenska kyrkan tog en risk att sänka ett redan tidigare lågt valdeltagande genom att låta två ”extra” åldersklasser rösta (Gustafsson och Pettersson 2000, s 98 ff). Argumentationen byggde på att de yngsta bland de röstberättigade i upprepade undersökningar visat ringa intresse för att delta i kyrkliga val; utöver uppgifter i utredningen Kyrkofullmäktigevalen tydde material rörande kyrkofullmäktigevalet 1994 på att det var ytterst få bland de yngsta som röstade (Gustafsson 1994). Inte minst mot denna bakgrund är det intressant att ta del av intervjuuppgifterna om kyrkovalets röstning i olika åldersgrupper:

16-19 år (n=82)	21 %
20-29 år (n=305)	7 %
30-39 år (n=322)	10 %
40-49 år (n=255)	18 %
50-59 år (n=314)	26 %
60-69 år (n=227)	37 %
70-79 år (n=158)	46 %
80- år (n=65)	48 %
Totalt (n= 1711)	22 %

Resultatet är delvis överraskande: De yngsta väljarna – de under tjugo år -röstade i samma utsträckning som kyrkomedlemmarna totalt gjorde och i avsevärt större utsträckning både än de i åldern 20-30 år och än de i åldern 30-40 år. Detaljuppgifter som inte återges här visar på en gräns just mellan dem som är födda 1982 och senare

och dem som är födda tidigare. Bortsett från denna skillnad visar tabellen ett välbekant mönster som innebär att i varje åldersgrupp var det fler som röstade än inom närmast yngre grupp. Förenklat kan man säga att röstningsbenägenheten stiger med tio procent för varje decennium som läggs till talet för dem i den yngre medelåldern (30-39-åringarna). Den höga röstfrekvensen bland de äldsta gör att ungefär hälften av rösterna avgavs av personer som passerat 60-årsdagen medan ungefär en fjärdedel av den kyrkliga valmanskåren uppnått samma ålder. Det kan nämnas att materialet från 1994 pekade på att då avgavs hälften av kyrkovalsrösterna av ålderspensionärer (Gustafsson 1994, s 10). I detta perspektiv framstår alltså inte kyrkovalet 2001 som särskilt annorlunda än tidigare val.

I andra sammanhang har författaren diskuterat om skillnaderna i benägenhet att kyrkovalsrösta mellan dem som tillhör olika åldersgrupper sammanhänger med deras ålder eller deras födelsekohort, dvs. om de äldstas större valdeltagande främst sammanhänger med att de är gamla och blivit kyrkligt intresserade med stigande ålder eller med att de vuxit upp under och kommit in i det kyrkliga och/eller politiska livet under en period då valet av kyrkliga förtroendemän betraktades som viktigare än senare och då började delta i valen och sedan fortsatt med detta. Det finns ingen anledning att närmare gå in på denna problematik här. I den mån man kan göra relevanta jämförelser med valdeltagandet vid de tidigare kyrkofullmäktigevalen antyder dessa att röstningsbenägenheten 2001 var högre än på länge i alla åldersgrupper men också att födelsekohorterna från 1930-, 1940- och 1950-talen röstade i större utsträckning 2001 än vad de gjorde vid valen tio och tjugo år tidigare. Det spröda och svårtolkade materialet ger knappast något stöd för tanken att kyrkovalsröstningen år 2001 i någon större utsträckning skulle vara ett kohortfenomen. Slutsatsen är positiv inför framtiden så tillvida att den antyder att kyrkovalsröstningen är något som går att påverka och ändra och inte är helt knuten till mönster som en gång etablerats inom en födelsekohort. Den är negativ så tillvida att den antyder att man inte kan ta det intresse som generationen från det tidiga 1980-talet visade vid valet 2001 som något som förblir konstant och ger utslag i röstning vid kommande kyrkoval.

Om man samtidigt beaktar kön och ålder visar det sig att i samtliga åldersgrupper framkommer tendensen att kvinnor var mera röstningsbenägna än män i kyrkovalet. Det är emellertid endast i åldersintervallen 20-29 år och 60-69 år som skillnaderna är så stora att de är statistiskt säkerställda.

Flertalet av bakgrundsvariablerna utöver kön och ålder visar på olika benägenhet att rösta i kyrkovalet inom olika kategorier. Skillnaderna är emellertid svårtolkade och torde sammanhånga med de klara åldersskillnaderna. Således röstade de som lever i en- men också tvåpersonershushåll i större utsträckning än andra; sannolikt är det skillnaderna i röstningsbenägenhet inom olika åldersgrupper som ger utslag här. Detsamma torde gälla de skillnader som kommer fram vid civilståndsvariabeln: Gifta och ensamstående (ogifta, frånskilda, änkor/änklingar) röstade i avsevärt större utsträckning än de som anger att de är sambo; samboende utan äktenskap kan antas vara något som praktiseras främst bland yngre personer. Vid frågan om boendeform (villa, äger lägenhet och hyr lägenhet) är skillnaderna små med ett undantag: De som bor i "en gård på landet" var klart mera röstningsbenägna än alla andra. Om detta är ett utslag av att lantbrukare är särskilt kyrkligt intresserade eller av att de som har denna boendeform är äldre än andra eller av något annat låter sig inte avgöras. När inkomsten beaktas finner man att de som anger familjeinkomsten till 90 000 – 200 000 kronor röstade i större utsträckning än andra. Även här torde det ytterst vara åldersvariabeln som spelar in; i det nämnda inkomstkiktet finns rimligen många

pensionärer. I inkomstlägena över 200 000 kronor finner man inget mönster vad beträffar röstning vid kyrkovalet.

Vid utbildningsvariabeln framkommer skillnader i U-form: De som endast gått i ”grundskola/folkskola” och de som har högskoleutbildning deltog i kyrkovalet i större utsträckning än de som svarat ”gymnasium eller annan jämförbar utbildning”. En enkel uppdelning i åldersklasser ger inte någon klarhet i om utbildningsnivån har någon betydelse för kyrkovalets deltagande. Bland dem upp till 35 år röstade de som svarat ”grundskola/folkskola” i klart större utsträckning (22 procent) än alla andra (9 procent) vilket kan sammanhålla med den höga röstningsfrekvensen bland de allra yngsta, de som inte avslutat sin gymnasieutbildning. I den stora grupp som är 35-64 år röstade de med utbildning på gymnasienivå i mindre utsträckning (14 procent) än både de vars utbildning inskränker sig till den i deras ungdom korta obligatoriska skolan (22 procent) och de med högskoleutbildning (29 procent). Bland pensionärerna var röstningsbenägenheten större bland dem med gymnasium (55 procent) än bland dem med folkskola (41 procent) och bland dem med högskoleutbildning (51 procent). Den enda slutsats man vågar dra är att om det finns ett samband mellan utbildning och röstning vid kyrkovalet är det ett komplicerat samband.

I Temo-materialet kan man närma sig de intervjuades sociala ställning på två olika sätt, dels via vilken sysselsättning de har och dels via vilken fackorganisation de tillhör. Vid den enkla frågan ”Vad har Du för sysselsättning just nu?” skiljer materialet mellan egenföretagare, tjänstemän inom offentlig sektor, arbetare inom offentlig sektor, tjänstemän inom privat sektor och arbetare inom privat sektor samt ett antal andra kategorier som studerande och pensionärer. En grupp, pensionärerna, skiljer ut sig från alla andra grupper genom att 42 procent röstade i kyrkovalet och detta är naturligtvis inte överraskande med hänsyn till den betydelse som åldersvariabeln tidigare visat sig ha. Mellan de fem arbetslivsaktiva grupperna är skillnaderna – med ett undantag – tämligen små:

Egenföretagare (n=132)	22 %
Tjänstemän i offentlig sektor (n=214)	20 %
Arbetare i offentlig sektor (n=205)	16 %
Tjänstemän i privat sektor (n=256)	18 %
Arbetare i privat sektor (n=233)	9 %
Alla med sysselsättning (n=1 040)	16 %

Personer med arbetaryrken röstade i något mindre utsträckning än personer med tjänstemannayrken och egenföretagare. Det finns också en svag tendens att de som är sysselsatta inom offentlig sektor kyrkovalets röstade i större utsträckning än de som är sysselsatta inom privat sektor. Beaktar man de båda tendenserna samtidigt kan man konstatera att arbetare i privat sektor endast röstade i hälften så stor utsträckning som tjänstemän i offentlig sektor. När man ser till olika åldersgrupper finner man att skillnaden mellan de båda ”extremgrupperna” är klart mindre bland intervjuade i åldersintervallet 35-64 år än i åldersintervallet 16-34 år. Med andra ord: Bland yngre privatanställda arbetare var det ytterst få (3 procent) som deltog i de kyrkliga valen.

Skillnaderna vad gäller kyrkovalsröstning mellan personer som anger olika organisationstillhörighet är små om man ser till hela materialet:

LO-anslutna (n=487)	17 %
TCO-anslutna (n=332)	21 %
SACO-anslutna (n=150)	21 %
Alla med org.anknytning (n=969)	19 %

Skillnaderna är helt obefintliga bland de unga (upp till 34 år) medan man i det stora "aktiva" åldersintervallet (35-64 år) finner att de SACO-anslutna röstade i större utsträckning (28 procent) än de LO- och TCO-anslutna (båda 19 procent). Sammantaget kan man säga att materialet inte visar på några stora skillnader mellan olika grupper men att det finns en svag tendens att arbetare röstade i något mindre utsträckning än andra.

Genomgången av kyrkovalsröstning i relation till olika bakgrundsvariabler visar att bortsett från de stora skillnaderna mellan olika åldersgrupper och en tydlig skillnad mellan män och kvinnor framkommer endast obetydliga skillnader mellan de kategorier av olika slag som materialet låter sig indelas i.

Vilka röstade; kyrkligt intresse

När man lämnar de allmänna bakgrundsvariablerna och istället går över till religionsvariablerna finner man skillnader av en helt annan storleksordning än de som hittills redovisats. Inom grupperna med olika frekvent gudstjänstdeltagande ser mönstret ut på följande sätt:

Varje vecka (n=33)	76 %
Minst en gång i månaden (n=104)	62 %
Några gånger om året (n=465)	38 %
Högst en gång om året (n=345)	16 %
Aldrig el. nästan aldrig (n=764)	8 %
Totalt (n=1711)	22 %

Inom den lilla gruppen mycket flitiga gudstjänstdeltagare röstade tre fjärdedelar av alla. Detta är kanske mindre anmärkningsvärt än att bland de många som inte alls deltar i gudstjänster röstade nästan en tiondel. Svaren grupperar sig på ett sätt som visar att den reducering av antalet kategorier när det gäller gudstjänstbesök till tre som tidigare redovisades är rimlig. Det mönster som framträder när materialet delas efter upplevd gemenskap med Svenska kyrkan är minst lika tydligt som det i den föregående siffersammanställningen:

Mycket stor (n=99)	68 %
Ganska stor (n=384)	45 %
Varken stor eller liten (n=479)	19 %
Ganska liten (n=363)	11 %
Mycket liten (n=373)	4 %
Totalt (n=1698)	23 %

Två tredjedelar av dem som säger sig känna mycket stor gemenskap med Svenska kyrkan röstade medan mindre än en tjugonedel av dem som känner mycket liten

gemenskap röstade. Såväl gudstjänstbesöksfrekvens som upplevd gemenskap med Svenska kyrkan samvarierar alltså mycket starkt med om man röstade vid kyrkovalet. Samhörighetsvariabeln har fördelen i förhållande till gudstjänstbesöksvariabeln att den visar större svarsspridning och den ställs här mot åldersvariabeln. Sammanställningen visar alltså hur stor andel som röstat i olika grupper då ålder och ”samsörighet” kombineras.

		<i>Samsörighet med Svenska kyrkan</i>			
		Stor	Varken/el.	Liten	Alla
<i>Åldersgrupp</i>	16-34 år	30 % (n=90)	11 % (n=145)	5 % (n=311)	11 % (n=546)
	35-64 år	49 % (n=228)	15 % (n=260)	7 % (n=341)	21 % (n=829)
	65- år	61 % (n=165)	49 % (n=74)	16 % (n=84)	46 % (n=323)
	Alla	49 % (n=483)	18 % (n=479)	7 % (n=736)	23 % (n=1698)

Följer man tabellraderna finner man att andelen som röstat minskar tydligt med upplevelsen av samsörighet med Svenska kyrkan i alla tre åldersgrupperna. Mera anmärkningsvärt är att ålderns betydelse för deltagande i kyrkovalet står fast även då man ser till olika samsörighetsgrupper. Endast 30 procent av de unga som känner stor samsörighet med Svenska kyrkan röstade medan dubbelt så många – 60 procent – av pensionärerna med samma samsörighetskänsla röstade. Mönstret är minst lika påtagligt i de båda andra kolumnerna även om procenttalen ligger på en annan nivå. När män och kvinnor med samma grad av samsörighet med Svenska kyrkan jämförs finner man däremot inte några skillnader som är värda att beakta. Den skillnad i röstningsbenägenhet mellan män och kvinnor som nämndes tidigare är alltså snarare att betrakta som en följd av att det kyrkliga engagemanget är olika stort i de båda könskategorierna än som direkt sammanhängande med könstillhörigheten.

Vilka röstade; tidigare röstning

Det är långt ifrån självklart hur man skall behandla frågan om tidigare kyrkovalsröstning i förhållande till röstning vid kyrkovalet 2001. Självklart är däremot att i dessa analyser hålla dem som inte haft möjlighet att rösta tidigare utanför bearbetningarna; här beaktas alltså endast intervjupersoner födda senast 1979 och därmed röstberättigade vid kyrkofullmäktigevalet 1997.

Utgår man från svaren på frågan om tidigare röstning – som i intervjuerna ställdes efter frågan om man röstat ”vid kyrkovalet i söndags” – blir resultatet:

	Röstade 2001
Har aldrig röstat tidigare (n=992)	9 %
Har röstat någon enstaka gång (n=242)	19 %
Har röstat vid flera tillfällen (n=348)	65 %
Totalt (n=1582)	23 %

Det är uppenbart att tidigare röstning är en stark ”förklaringsfaktor” till röstning vid det senaste kyrkovalet, en ”förklaringsfaktor” som är lika betydelsefull som upplevd samhörighet med Svenska kyrkan och sannolikt också starkt kopplad till denna variabel. Två tredjedelar av dem som brukat rösta vid kyrkofullmäktigevalen deltog också i kyrkovalet 2001. Den andra sidan av detta är naturligtvis att en tredjedel av dem som brukat rösta inte uppger att de gjorde det 2001 fastän valdeltagandet – reellt men ännu mer enligt intervjuerna – var klart högre än vid tidigare val. Resultatet antyder att de kyrkovalsröstande inte är en stabil grupp som röstar val efter val utan att det är en grupp som vissa valår beaktar kyrkovalet men andra valår inte bryr sig om det. Man bör emellertid observera att av dem som uppger att de ”aldrig” kyrkovalsröstat tidigare röstade enligt intervjuerna inte mindre än var tionde vid valet 2001.

Tar man procenttalen i tabellen ovan som riktmärken och jämför andelen som röstat i olika undergrupper med dessa tal så får man i stor utsträckning resultat som motsvarar dem som tidigare redovisats här. Procenttalen för kvinnorna ligger i alla tre grupperna över värdena i tabellen medan procenttalen för männen i alla grupperna ligger under dessa värden även om avvikelserna är små. För dem i åldern 22-34 år ligger talen klart under talen i tabellen medan talen för pensionärerna genomgående ligger över talen i tabellen. Mest anmärkningsvärt är att bland pensionärer som aldrig tidigare röstat så röstade över 20 procent 2001 medan endast 5 procent av de yngsta som inte tidigare röstat nu röstade.

Ett klart utslag kommer också fram då man ser till grupperna med olika grad av samhörighet med kyrkan. Bland dem med stark samhörighet med kyrkan som aldrig röstat tidigare röstade 2001 ungefär en fjärdedel av alla och bland dem med samma samhörighetskänsla som tidigare röstat någon enstaka gång var andelen röstande vid höstens val en dryg tredjedel. Bland dem med liten samhörighet med Svenska kyrkan var andelen röstande bland tidigare ”aldrig-röstare” däremot endast en tjugondel och bland tidigare ”tillfälligt-röstare” en tiondel. Resultaten antyder alltså föga förvånande att mobiliseringen vid kyrkovalet 2001 var mest påtaglig bland kyrkligt intresserade väljare som inte tidigare överhuvudtaget eller inte regelmässigt röstat vid kyrkofullmäktigevalen.

Det är emellertid en sak att konstatera var mobiliseringen var mest påtaglig, dvs. inom vilka grupper nya röstande var mest frekventa. Med en delvis annan bearbetning

kan olika beteendegrupper konstrueras och en uppdelning av materialet kan göras i följande inte helt kongruenta kategorier:

- 1) Trogna väljare = de som röstat vid flera tillfällen och som också röstade vid kyrkovalet 2001;
- 2) Nya väljare = de som inte röstat tidigare eller som röstat vid något tidigare kyrkoval och som röstade vid kyrkovalet 2001;
- 3) Svikande väljare = de som oftast eller någon gång röstat vid tidigare val men som inte röstade vid kyrkovalet 2001;
- 4) Ointresserade väljare = de som inte tidigare röstat och som inte heller röstade vid kyrkovalet 2001.

Män och kvinnor fördelar sig på de olika väljarkategorierna enligt följande:

	Trogna (n=226)	Nya (n=138)	Svikande (n=318)	Ointr. (n=900)	Totalt (n=1582)
Män	45 %	37 %	55 %	49 %	49 %
Kvinnor	55 %	63 %	45 %	51 %	51 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Det är endast bland de av kyrkovalet ointresserade som fördelningen på män och kvinnor är jämn. Bland de trogna kyrkoväljarna finns en övervikt av kvinnor och denna övervikt är ännu mer markerad bland kyrkotillhöriga som röstade 2001 men som inte röstat alls eller inte röstat regelbundet vid de tidigare kyrkofullmäktigevalen. Bland dem som inte röstade 2001 men som gjort det ofta eller någon gång tidigare var däremot männen i majoritet. Fördelningen på olika åldersgrupper är följande i de fyra kategorierna:

	Trogna (n=226)	Nya (n=138)	Svikande (n=318)	Ointr. (n=900)	Totalt (n=1582)
22-34 år	7 %	18 %	19 %	36 %	27 %
35-64 år	48 %	48 %	59 %	53 %	53 %
65- år	45 %	34 %	23 %	11 %	21 %
Summa	100 %	100 %	101 %	100 %	101 %

De medelålders som utgör drygt hälften av hela den intervjuade gruppen utgör också omkring hälften av alla de fyra kategorierna. De yngsta är klart underrepresenterade bland trogna kyrkovalets röstande – de har inte hunnit kvalificera sig för att ingå i denna kategori – men de är också underrepresenterade bland nytillkomna röstande liksom bland svikande väljare medan de är klart överrepresenterade bland de av kyrkliga val konsekvent ointresserade. De äldsta slutligen är inte bara många bland de trogna väljarna, de är också tydligt överrepresenterade bland dem som kategoriseras som nya väljare. Bland de svikande utgör de äldre ungefär samma andel som av alla intervjuade medan de är starkt underrepresenterade bland dem som aldrig deltagit i ett kyrkoval. Två förhållanden i tabellen förtjänar särskilt att framhållas: Att de unga inte ”fyller sin kvot” bland de nya väljarna och att de äldsta utgör en så liten del av dem som konsekvent valet avstått från att rösta vid de kyrkliga valen.

Slutligen visas här hur de fyra kategorierna fördelar sig på kyrkomedlemmar som uppger att de känner olika grad av gemenskap med Svenska kyrkan.

Samhörigh. m. Sv.K	Trogna (n=226)	Nya (n=137)	Svikande (n=317)	Ointr. (n=890)	Totalt (n=1570)
Stor	72 %	48 %	31 %	15 %	29 %
Varken/el.	21 %	27 %	32 %	29 %	28 %
Liten	7 %	25 %	37 %	56 %	43 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

En klar majoritet av de trogna kyrkoväljarna känner stor gemenskap med Svenska kyrkan. Med andra ord, inom gruppen som mer eller mindre konsekvent deltagit i kyrkovalen är det endast ett fåtal som gjort det utan att uppleva någon bindning till kyrkan. Man kan emellertid observera att det också finns en liten minoritet inom denna väljargrupp som känner föga gemenskap med kyrkan men som ändå – av det ena eller andra skälet – ofta röstat vid kyrkovalen. De nya väljarna består till hälften av personer med stor samhörighet med Svenska kyrkan medan en fjärdedel inom denna grupp saknar gemenskapskänsla i förhållande till kyrkan. De svikande väljarna utgörs i ungefär samma utsträckning av personer som känner stor och personer som känner liten gemenskap med Svenska kyrkan. Det är inte förvånande att en majoritet av de av alla kyrkoval ointresserade kyrkomedlemmarna uppger att de inte känner någon större gemenskap med kyrkan. Man kan emellertid observera att antalsmässigt utgör de av kyrkovalen konsekvent ointresserade som känner stor gemenskap med Svenska kyrkan en inte alldeles obetydlig grupp. Man kan utifrån detta konstatera att man vid såväl de tidigare kyrkovalen som vid det 2001 varit mycket långt från att mobilisera alla dem som känner gemenskap med Svenska kyrkan till valurnorna.

Information om kyrkovalet

Som tidigare redovisats ansåg något mer än hälften av de röstberättigade kyrkomedlemmarna att de fått tillräcklig information om kyrkovalet medan en dryg tredjedel tyckte inte de blivit tillräckligt informerade och en tiondel sade sig vara ointresserade av information. Man bör observera att med den lydelse frågan hade – ”Tycker Du att Du har fått tillräcklig information om kyrkovalet?” – var det senare svaret inte helt naturligt och det indikerar därför ett kvalificerat ointresse. Som framgår av följande tabell är skillnaderna mellan röstande och inte röstande i hur man ser på informationen inte särskilt stor om man bortser från de uttalat ointresserade; andelen som anser att de ej fått tillräcklig information är exakt densamma i båda kategorierna.

	Röstade (n=384)	Röstade ej (n=1327)	Totalt (n=1711)
Fått tillräcklig information	63 %	50 %	53 %
Ej fått tillräcklig information	36 %	36 %	36 %
Ointresserade av information	2 %	14 %	11 %
Summa	101 %	100 %	100 %

En något mindre andel av männen (32 procent) än av kvinnorna (40 procent) sade att informationen var otillräcklig och könsskillnaderna är alltså små. Skillnaderna mellan olika åldersgrupper är mera påtagliga och visar delvis ett intressant mönster. Ett

uttalat ointresse för information om kyrkovalet finner man framförallt – 15 procent av de svarande – i mellanåldrarna (30-50-åringarna) och det är inte särskilt anmärkningsvärt mot bakgrund av vad som tidigare framkommit att andelen ointresserade sedan minskar ju högre upp man kommer i åldrarna. De av information ointresserade är emellertid fåtaliga också i de yngsta åldersgrupperna. Svaret att man är ointresserad förekom i stort sett inte alls bland de allra yngsta (16-18-åringarna) men var också förhållandevis ovanligt bland 19-29-åringarna. Bland dem som inte nått 30-årsdagen var det flera (50 procent) som ansåg att de inte fått tillräcklig information än vad det var som ansåg informationen tillräcklig. Förhållandet är det omvända i alla andra åldersgrupper; hälften av alla är nöjda bland dem i åldern 30-60 år och andelen nöjda är ännu större bland dem som är över 60 år.

Det spontana svaret ”ointresserad av information” är som man kan förvänta avsevärt vanligare bland dem som känner liten gemenskap med Svenska kyrkan än bland dem som känner sådan gemenskap. Det är värt att lägga märke till att bland dem som känner stor gemenskap med Svenska kyrkan tycker en inte obetydlig andel – 40 procent – att de inte fick tillräcklig information om kyrkovalet; motsvarande andel bland dem som känner liten gemenskap med Svenska kyrkan är en tredjedel. Skillnaderna mellan de olika ”gemenskapsgrupperna” är alltså tämligen liten när det gäller hur många som anser att de fått tillräcklig information.

Det är rimligt att tänka sig att såväl upplevd samhörighet med Svenska kyrkan som synen på hur informationen inför kyrkovalet hade betydelse för röstningsbenägenheten. Andelen som röstade inom de olika kombinationerna av värden på samhörighetsvariabeln och på informationsvariabeln framgår av följande sammanställning

		<i>Samhörighet med Svenska kyrkan</i>			
		Stor	Varken/el.	Liten	Totalt
<i>Syn på information</i>	Tillräcklig	57 % (n=278)	20 % (n=253)	9 % (n=362)	27 % (n=893)
	Ej tillräcklig	42 % (n=194)	21 % (n=171)	8 % (n=249)	22 % (n=614)
	Ointresserad av inf.	9 % (n=11)	7 % (n=55)	2 % (n=225)	4 % (n=191)
	Totalt	50 % (n=483)	19 % (n=479)	7 % (n=736)	23 % (n=1698)

Resultatet är att uppfattningen om man fått tillräcklig information eller ej har endast har betydelse för valdeltagandet bland dem som känner stor samhörighet med Svenska kyrkan. De som känner liten samhörighet med Svenska kyrkan och de som intar ett mellanläge röstade i ungefär samma utsträckning oavsett hur de såg på den information de fått. Andra faktorer som tradition att rösta, politisk lojalitet och liknande har avgjort om de deltog i kyrkovalet eller inte. De av information totalt ointresserade skiljer klart ut sig genom sin påtagligt låga röstningsbenägenhet i båda de kolumner där det på grund av storleken på sifferunderlagt är rimligt att uttala sig om deras röstningsbenägenhet. Något som är värt att observera i tabellen är att inom den grupp där två faktorer samfällt borde verka för kyrkovalets röstning – känsla av samhörighet med Svenska kyrkan och uppfattning att man fått tillräckligt med information – var det endast drygt hälften som brydde sig om att rösta.

På vilket sätt röstade man

Det har tidigare framgått att mer än fem sjättedelar av dem som röstade i kyrkovalet gjorde det genom att gå till en vallokal. Återstoden röstade i flertalet fall genom förhandsröstning på en pastorsexpedition och det var endast en minoritet som utnyttjade möjligheten att brevrösta. Det finns inga könsskillnader när det gäller formen för röstning i kyrkovalet. Däremot finner man tendenser till åldersskillnader. Den lilla grupp riktigt unga väljare (16-18-åringar) som ingår i undersökningen röstade uteslutande i vallokaler. En annan grupp som i jämförelsevis stor utsträckning röstade i vallokaler var de äldsta väljarna, de som är över 80 år. Möjligheterna att avge sin röst på pastorsexpeditioner och i brev utnyttjades i något större utsträckning (22 procent) bland 30-39-åringarna än i övriga åldersgrupper. Något av ett mönster framkommer när man ser till vilken gemenskap de röstande säger att de känner i förhållande till Svenska kyrkan.

	<i>Samhörighet med Svenska kyrkan</i>			
	Stor (n=239)	Varken/el. (n=90)	Liten (n=54)	Totalt (n=238)
Röstade i vallokal	82 %	92 %	82 %	85 %
Röstade på pastorsexp.	14 %	7 %	6 %	11 %
Brevröstade	4 %	1 %	13 %	4 %
Summa	100 %	100 %	101 %	100 %

Vad som kan vara en reell skillnad framkommer då man jämför dem med stor och dem med liten känsla av samhörighet med Svenska kyrkan. Andelen som vallokalröstade är densamma i båda grupperna men grupperna skiljer sig åt genom att bland dem som inte röstade i vallokal gick flertalet av dem som känner gemenskap med Svenska kyrkan till pastorsexpeditionen och avgav sin röst där medan flertalet av dem som inte känner gemenskap med Svenska kyrkan som sände in sin röst med posten. Materialet är skört och det är knappast rimligt att spekulera om vad som ligger bakom skillnaden.

Vem röstade man för

Fördelningen av de intervjuades svar om vilken nomineringsgrupp de stött vid valet till kyrkomötet har redovisats tidigare och det framgick av den redovisningen att materialet inte helt speglar det verkliga valresultatet. Problemet var framförallt att oproportionerligt många sade sig ha stött ”andra nomineringsgrupper” än de sju som räknades upp vid intervjuerna. I de fortsatta bearbetningarna har de 35 personer som gett det nämnda svaret liksom de 3 personer som uppgav sig ha röstat för vänsterpartiet lämnats utanför bearbetningarna. Efter denna metodiskt motiverade reducering av materialet återstår 320 personer som nämnt någon av de sex största nomineringsgrupperna vid frågan om hur man lade sin röst vid valet till kyrkomötet. Då man delar materialet på män och kvinnor får man följande svarsfördelningar:

	Män (n=136)	Kvinnor (n=184)	Totalt (n=320)
Socialdemokraterna	34 %	30 %	32 %
Centerpartiet	19 %	17 %	18 %
Folkpartiet liberalerna	10 %	5 %	8 %
Kristdemokraterna	4 %	11 %	8 %
Moderata samlingspartiet	20 %	19 %	19 %
Partipolitiskt obundna (Posk)	13 %	17 %	16 %
Summa	100 %	99 %	101 %

Skillnaderna i hur män och kvinnor har lagt sina röster är obetydliga. Den största skillnaden är att kvinnorna i något större utsträckning stödde kristdemokraterna och möjligen kan man säga att detta stöd uppvägdes av det större stöd som männen gav till folkpartiet liberalerna. En uppdelning i tre åldersgrupper ger följande resultat.

	-34 år (n=51)	35-64 år (n=144)	65- år (n=125)	Totalt (n=320)
Socialdemokraterna	31 %	31 %	32 %	32 %
Centerpartiet	16 %	20 %	17 %	18 %
Folkpartiet liberalerna	8 %	5 %	10 %	8 %
Kristdemokraterna	8 %	10 %	6 %	8 %
Moderata samlingspartiet	16 %	15 %	25 %	19 %
Partipolitiskt obundna (Posk)	22 %	18 %	10 %	16 %
Summa	101 %	99 %	100 %	101 %

Socialdemokraterna fick en tredjedel av rösterna i alla tre åldersgrupperna och är därmed den nomineringsgrupp vars röststyrka förefaller samvariera minst med de röstandes ålder. Därutöver kan man särskilt observera att moderaterna är avsevärt starkare bland de äldsta väljarna än i de två andra åldersgrupperna. Å andra sidan har posk en svag ställning bland de äldsta men fick en klart större del av rösterna bland medelålders och framförallt bland yngre väljare. Det sistnämnda förhållandet framgår ännu tydligare då man endast beaktar de allra yngsta väljarna. Den samhörighet de röstande upplever sig ha med Svenska kyrkan har viss betydelse för hur de lade sina röster på de olika nomineringsgrupperna men variabeln har mindre betydelse för vart rösterna gick än man kanske skulle förvänta.

	Stor (n=198)	Varken/el. (n=78)	Liten (n=43)	Totalt (n=319)
Socialdemokraterna	26 %	42 %	40 %	32 %
Centerpartiet	18 %	12 %	30 %	18 %
Folkpartiet liberalerna	9 %	5 %	7 %	8 %
Kristdemokraterna	8 %	12 %	5 %	8 %
Moderata samlingspartiet	25 %	9 %	7 %	19 %
Partipolitiskt obundna (Posk)	15 %	21 %	12 %	16 %
Summa	101 %	101 %	101 %	101 %

Socialdemokraternas röstandel är något mindre bland dem som känner stor gemenskap med Svenska kyrkan än inom de andra två samhörighetsgrupperna. Talen är visserligen små men de antyder att centerpartiet fick oproportionerligt många röster bland dem som känner liten gemenskap med Svenska kyrkan samtidigt som moderaterna fick oproportionerligt många röster bland dem som känner stor gemenskap med kyrkan. Det förhållandet att posk drog ungefär lika många röster i var och en av de tre gemenskapsgrupperna hör till de resultat som är något förvånande.

Tidigare redovisades valdeltagandet för fyra olika grupper väljare: Trogna osv. Här är endast två av grupperna aktuella, dels de Trogna som innefattar dem som mer eller mindre regelmässigt röstat vid de kyrkliga valen och dels de Nya som innefattar såväl förstagångsväljare och äldre väljare som inte röstat tidigare som äldre väljare som röstat någon enstaka gång. Rösterna inom de båda grupperna fördelade sig på följande sätt.

	Trogna (n=197)	Nya (n=122)	Totalt (n=319)
Socialdemokraterna	31 %	34 %	32 %
Centerpartiet	21 %	12 %	18 %
Folkpartiet liberalerna	9 %	6 %	8 %
Kristdemokraterna	7 %	10 %	8 %
Moderata samlingspartiet	19 %	19 %	19 %
Partipolitiskt obundna (Posk)	13 %	20 %	16 %
Summa	100 %	101 %	101 %

Det enda anmärkningsvärda i tabellen är att det var färre bland de nya väljarna än bland de trogna väljarna som röstade för centerpartiet medan förhållandet var det omvända när man ser till posks styrka hos de båda typerna av väljare.

Motiv för röstningen

De som röstat vid kyrkovalet ställdes inför frågan ”Vad var det som i första hand gjorde att Du deltog i kyrkovalet: Var det kyrkligt intresse eller politiskt intresse?” Alla intervjuade kunde inte svara ”rakt” på frågan kategorin ”Både kyrkligt och politiskt intresse” finns också liksom kategorin ”Andra svar”. Bland män och kvinnor fördelade sig svaren på följande sätt.

	Män (n=163)	Kvinnor (n=221)	Totalt (n=384)
Kyrkligt intresse	32 %	41 %	37 %
Politiskt intresse	39 %	28 %	33 %
Både/och	23 %	24 %	24 %
Andra svar	7 %	7 %	7 %
Summa	101 %	100 %	101 %

Kvinnorna hänvisar oftast till sitt kyrkliga intresse som röstningsmotiv medan männen oftast nämner sitt politiska intresse. Skillnaderna är emellertid små och när det gäller de båda sista svaren finns inga som helst könsskillnader. När man ser till de röstandes ålder framträder ett något tydligare mönster.

	-34 år (n=59)	35-64 år (n=174)	65- år (n=151)	Totalt (n=384)
Kyrkligt intresse	25 %	39 %	40 %	37 %
Politiskt intresse	44 %	32 %	29 %	33 %
Både/och	20 %	21 %	29 %	24 %
Andra skäl	10 %	9 %	3 %	7 %
Summa	99 %	101 %	101 %	101 %

Inom den yngsta- numerärt lilla- gruppen anger man politiskt intresse som orsak till röstningen i avsevärt större utsträckning än inom de övriga åldersgrupperna samtidigt som man ”tonar ner” det religiösa intresset som röstningsorsak. Medelålders och äldre skiljer sig föga åt när det gäller vilket eller vilka motiv man tar fram för kyrkovalets röstningen. Skillnaderna vid åldersvariabeln är inte självklara, vilket de däremot nästan är vid samhörighetsvariabeln.

	Stor (n=239)	Varken/el. (n=90)	Liten (n=54)	Totalt (n=383)
Kyrkligt intresse	46 %	27 %	15 %	37 %
Politiskt intresse	22 %	42 %	63 %	32 %
Både/och	27 %	24 %	7 %	24 %
Andra skäl	5 %	7 %	15 %	7 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Inom den största gruppen, de som känner stor samhörighet med Svenska kyrkan, anger nästan hälften att det var deras kyrkliga intresse som fick dem att delta i kyrkovalet. Ännu mera påtagligt är emellertid att inom den lilla grupp som angett att man känner liten gemenskap med Svenska kyrkan röstade två tredjedelar av politiskt intresse och det är också att lägga märke till att även inom mellangruppen var det

vanligare att man angav politiskt intresse än kyrkligt intresse som röstningsmotiv. Även då de kyrkvalströstande typologiserats efter om de är trogna eller nya väljare finner man ett klart mönster.

	Trogna (n=226)	Nya (n=156)	Totalt (n=382)
Kyrkligt intresse	43 %	29 %	37 %
Politiskt intresse	24 %	45 %	33 %
Både/och	27 %	19 %	24 %
Andra svar	6 %	8 %	7 %
Summa	100 %	101 %	101 %

De som här definieras som nya väljare röstade i större utsträckning än de trogna väljarna på grund av politiskt intresse; nästan hälften inom den förra kategorin angav rent politiskt intresse medan mindre än en tredjedel angav rent kyrkligt intresse. Det föreligger också klara skillnader mellan sympatisörerna med de olika nomineringsgrupperna när man ser till vilka skäl de angav för sin röstning. Här upptas endast de ses grupper som tidigare redovisats och materialet har ”rensats” från ”andra svar”.

	Kyrkl. intr.	Pol. Intr.	Både/och	Summa
Socialdemokr. (n=99)	22 %	50 %	28 %	100 %
Centerpartiet (n=56)	43 %	30 %	27 %	100 %
Folkpartiet (n=22)	46 %	18 %	36 %	100 %
Kristdemokr. (n=24)	58 %	17 %	25 %	100 %
Moderaterna (n=57)	28 %	37 %	35 %	100 %
Posk (n=45)	64 %	29 %	7 %	100 %
Totalt (n=303)	38 %	36 %	26 %	100 %

De olika grupperna är nästan genomgående små och resultaten därför osäkra. Resultaten är emellertid inte överraskande. Den väljargrupp där man främst anger politiskt intresse som skäl för sin röstning är den socialdemokratiska. Motsatsen bland de partiorienterade nomineringsgrupperna finner man inom den kristdemokratiska där en majoritet anger kyrkligt intresse som skäl för sin röstning. En ännu större andel pekar på det kyrkliga intresset som drivkraft för röstningen bland dem som stödde posk men det är kanske mera överraskande att nästan en tredjedel inom denna grupp anger att de röstat av politiska skäl. Den här inte redovisade gruppen av röstande på ”annan nomineringsgrupp” har en svarsfördelning som är nästan exakt densamma som bland de posk-röstande. Man kan observera hur vanliga de ”blandade skälen” är bland dem som stödde folkpartiet liberalerna och moderata samlingspartiet.

De mobiliseringsbara

Sektionen om kyrkovalet i Temointervjuerna i september avslutades med en fråga som ställdes till de kyrkotillhöriga som inte röstat vid kyrkovalet. Frågan var hypotetisk: "Om Du röstat vid valet av ledamöter av kyrkomötet, vilken nomineringsgrupp tror Du då att Du hade lagt Din röst för? De stora nomineringsgrupperna var: Socialdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Moderata Samlingspartiet och Partipolitiskt obundna i Svenska kyrkan." Av de intervjuade kunde drygt hälften (53 procent) ange vilken grupp de skulle ha stött om de röstat, de övriga (47 procent) kunde antingen inte svara eller uppgav att de inte kunde tänka sig att rösta i kyrkovalet. Den förra gruppen betraktas i fortsättningen som "mobiliseringsbara" medan den senare betraktas som "icke-mobiliseringsbara". En viss skillnad mellan män och kvinnor finns: 58 procent av männen och 49 procent av kvinnorna var mobiliseringsbara, dvs. de kunde ange vilken nomineringsgrupp de skulle lagt sin röst för om de röstat. Skillnaderna mellan olika åldersgrupper är emellertid mera påtaglig än skillnaden mellan könen.

	16-34 år (n=487)	35-64 år (n=658)	65 – år (n=176)	Totalt (n=1321)
Mobiliseringsbara	45 %	56 %	67 %	53 %
Icke-mobiliseringsbara	55 %	44 %	34 %	47 %
Summa	100 %	100 %	101 %	100 %

Det är helt tydligt att andelen mobiliseringsbara är större bland de äldsta icke-röstande än bland de yngsta. De medelålders intar en klar mellanställning. Bryter man ner den yngsta gruppen i mindre grupper finner man inga som helst skillnader mellan de allra yngsta och de något äldre.

Mobiliseringsbarheten skiljer sig på förväntat sätt mellan de olika samhörighetsgrupperna i relation till Svenska kyrkan: Av dem som känner stor samhörighet gav 67 procent svar som visade att de var mobiliseringsbara, av dem i mellangruppen gav 56 procent sådana svar och av dem som känner liten samhörighet var andelen 47 procent. Det är inte skillnaden som sådan som är förvånande utan snarare att den inte är större. De icke-röstandes uppfattning om den information de fått om kyrkovalet hade ingen betydelse för om de var mobiliseringsbara eller inte: 57 procent av dem som ansåg sig ha fått tillräcklig information och 53 procent av dem som ansåg att informationen inte var tillräcklig var mobiliseringsbara. Det är snarast överraskande att så många som 40 procent av dem beträffande vilka det framkom att de var helt ointresserade av information om kyrkovalet kunde ange vilken nomineringsgrupp de skulle ha stött om de röstat. Resultatet kan inte tolkas på annat sätt än att det finns en slags partiidentifikation som man kan falla tillbaka på om man måste ge ett svar om en valhandling i en situation där de politiska partierna är representerade.

Bland dem som kunde ange vilken nomineringsgrupp de skulle lagt sin röst för finns ett litet antal personer – 4 procent – som anger andra nomineringsgrupper än de i frågan uppräknade. Bortser man från dessa finner man att 677 personer angav någon av de nomineringsgrupper som frågan nämnde och fördelningen var följande:

Socialdemokraterna	43 %
Centerpartiet	8 %
Folkpartiet liberalerna	4 %
Kristdemokraterna	12 %
Moderata Samlingspartiet	18 %
Vänsterpartiet	7 %
Partipolitiskt oberoende i Svenska kyrkan (Posk)	7 %
Summa	99 %

Fördelningen av de hypotetiska rösterna stämmer inte helt med fördelningen av de reellt röstande avgivit. Socialdemokraterna är dock även i denna fördelning den största nomineringsgruppen och moderaterna den näst största gruppen. Vänsterpartiet som fick en mycket liten andel av de röster som de intervjuade redovisade att de lagt får en avsevärt större andel av de hypotetiska rösterna. Det finns inga könsskillnader när det gäller de hypotetiska rösternas fördelning på nomineringsgrupper. Däremot finner man tämligen klara åldersskillnader. Såväl socialdemokraterna som kristdemokraterna har åtskilligt flera sympatisörer bland pensionärerna än bland dem som är under 35 år. Det omvända gäller för vänsterpartiet och för posk. Skillnaden går dock snarare i båda fallen mellan dem som uppnått och dem som inte uppnått pensionsåldern, dvs. det finns inga större skillnader mellan de yngre och de medelålders. Ser man till den upplevda gemenskapen med Svenska kyrkan finner man att socialdemokraterna och vänsterpartiet har en större andel av dem som känner liten gemenskap än av dem som känner stor gemenskap med Svenska kyrkan. Det omvända förhållandet är mycket klart markerat när det gäller kristdemokraterna. Någon klar tendens kan däremot inte utläsas beträffande de icke-röstande sympatisörerna med posk.

Intressantare än att jämföra svarsfördelningarna bland kyrkovalsрöstande och hypotetiska kyrkovalsрöstande är att något klarlägga i vad mån man lyckades mobilisera de kyrkomedlemmar som har sin sympati hos de olika nomineringsgrupperna till valurnorna. Den följande sammanställningen visar mobiliseringen.

	Avgivna röster enl. intervju	Hypotetiska röster enl. intervju	Summa möjliga röster	Andel avgivna av möjliga röster
Socialdem.	101	290	391	26 %
Centerpartiet	58	56	114	51 %
Folkpart. lib.	24	29	53	45 %
Kristdem.	26	84	110	24 %
Moderaterna	61	124	185	33 %
Vänsterpart.	3	44	47	6 %
Posk	50	50	100	50 %
Summa	323	677	1000	32 %

Bilaga 5

Vallokalväljarna i kyrkovalet

Göran Gustafsson

Innehållsförteckning

Bakgrund	190
Genomförande	190
Områden och storleklaser	192
Ett viktigt påpekande	193
De kyrkovalsrostande; kön och ålder	194
De röstandes förhållande till Svenska kyrkan	196
De röstandes aktivitet inom kyrka och politik	202
Röstning vid tidigare kyrkoval	204
Röstning vid kyrkomötesvalet	207
Röstning vid stiftsfullmäktigeval	214
Röstning vid kyrkofullmäktigeval	216
Röstning i ett fjärde val	218
Uppfattning om valens betydelse	220
Uppfattning om valinformationen	223
Personvalsöstning	226
Avslutning	229

Bakgrund

Vilka som röstade och inte röstade i kyrkovalet i september 2001 och hur de som deltog i valet röstade kan belysas på flera olika sätt. Den vanligaste formen av valundersökningar är den där ett större eller mindre allmänt urval av de röstberättigade i nära anslutning till valet intervjuas om sin röstning. Efter kyrkovalet i september 2001 genomfördes en intervjuundersökning via telefon med 2 000 individer av vilka drygt 1 700 var kyrkotillhöriga. Resultaten redovisas i föregående kapitel. Där ges en bild av i vad mån kyrkotillhöriga som deltog i valet i olika avseenden skiljer sig från kyrkotillhöriga som inte deltog i valet. Även i ett sådant jämförelsevis stora intervjumaterial utgör de röstande en liten grupp fastän en viss överrapportering av röstning förefaller ha förekommit i det aktuella fallet. I materialet ingår således mindre än 400 personer som uppgav att de röstat vid kyrkovalet vilket starkt begränsar analysmöjligheterna. Man kan dock ta fram något så när säkra uppgifter om t.ex. benägenheten att stödja olika nomineringsgrupper inom olika åldersgrupper eller bland män och kvinnor men materialet räcker inte till för att t.ex. säga om unga män och unga kvinnor röstat ungefär på samma sätt eller om kyrkligt aktiva pensionärer röstade på annat sätt än pensionärer som inte är kyrkligt intresserade.

Vid diskussionerna inför utvärderingsarbetet av kyrkovalet framkom att man från olika håll såg positivt på att pröva en metod som skulle ge ett material som visserligen innehållsmässigt måste bli smalt men som skulle omfatta ett stort antal personer som aktivt deltog i kyrkovalet: Att dela ut en enkät som skulle besvaras i vallokaler. Delvis skulle det material som erhöles på detta sätt motsvara de undersökningar som numera regelmässigt utförs i samband med de allmänna valet under namnet ”exitpoll”-intervjuer. Den uppläggning som diskuterades fram var att ett kort formulär skulle överlämnas till alla röstande av någon av de tjänstgörande valförrättarna sedan kuverten med valsedlar lagts ner i valurnan. Formuläret skulle fyllas i direkt och läggas i en särskild låda i eller omedelbart utanför vallokalen. Förfarandet skulle ge en bred med inte särskilt djup bild av vilka som deltog i kyrkovalet och av hur man röstade inom olika grupper.

Genomförande

Undersökningen skulle självfallet täcka olika typer av församlingar och alla delar av landet. Antalet enheter som kunde ingå måste å andra sidan vara tämligen begränsat. Undersökningen förbereddes genom ett noggrant urvalsförfarande som innebar att alla valkretsar – i stort sett motsvarande församlingarna – indelades efter storlek: 1) Valkretsar med upp till 5 000 kyrkotillhöriga; 2) Valkretsar med 5 001 till 10 000 kyrkotillhöriga; 3) Valkretsar med 10 001 till 20 000 kyrkotillhöriga; 4) Valkretsar med 20 001 eller flera kyrkotillhöriga. Stiften delades i sex grupper: I) Lunds stift; II) Göteborgs och Skara stift; III) Växjö, Linköpings och Visby stift; IV) Stockholms och Strängnäs stift; V) Karlstads, Västerås och Uppsala stift; VI) Härnösands och Luleå stift. Då valkretsarna med över 20 000 kyrkotillhöriga var fåtaliga och det i flera stift inte fanns någon valkrets i den fjärde gruppen betraktades alla valkretsar med mer än 10 000 kyrkotillhöriga som en grupp och de tre grupperna betecknades som ”Små valkretsar”, ”Medelstora valkretsar” och ”Stora valkretsar”; valkretsbegreppet användes emellertid endast under urvalsarbetet och i samtal och diskussioner liksom i fortsättningen här omtalas grupperna som ”Små församlingar”, ”Medelstora församlingar” och ”Stora församlingar”.

Bland valkretsarna/församlingarna i de 18 cellerna (tre storleksgrupper x sex stiftsgrupper) gjordes ett urval som var slumpmässigt så till vida att de först uttagna

enheterna togs fram med slumpens hjälp men – i den mån det fanns ”utrymme” för mer än en enhet i en cell – efter det första valet ”styrdes” urvalet så att olika geografiska delar inom stiftsgruppen skulle bli representerade. Urvalet kom slutligen att bestå av 29 valkretsar/församlingar. Olika detaljer med anknytning till urvalsarbetet, andel kyrkotillhöriga totalt och andel i de valda enheterna o.s.v redovisas i en särskild promemoria som är tillgänglig från författaren och i Kyrkokansliet. Urvalet av valkretsar/församlingar såg ut på följande sätt:

Stift	Små förs.	Medelstora förs.	Stora förs.
Lunds stift	Jämjö Strövelstorp	Malmö Hyllie	Kristianstads Heliga Tref.
Göteborgs och Skara stift	Herrestad Kvibille Floby	Kinna	Göteborgs Annedal
Växjö, Linköpings och Visby stift	Månsarp Aneboda Klinte Rystad	Ålem	Mjölby-Högby
Stockholms o Strängnäs stift	Ärla	Hallsberg	Västerhaninge- Muskö Vällingby
Karlstads, Västerås och Uppsala stift	Färgelanda Bjursås Bälinge Delsbo	Forshaga	Västerås Ba- delunda
Härnösands och Luleå stift	Offerdal Bjurholm	Alnö	Piteå stadsf.

Med hänsyn till det totala antalet kyrkotillhöriga i de aktuella församlingarna, andelen med rösträtt, skattad andel brev- och förhandsröster samt tidigare valdeltagande antogs det att – om hälften av de röstande deltog i undersökningen – materialet skulle komma att omfatta ungefär 6 000 formulär.

Formulären utarbetades av författaren men diskuterades såväl med andra medlemmar av utvärderingsgruppen som med den referensgrupp med företrädare för de största nomineringsgrupperna som Kyrkostyrelsen initierat inför kyrkovalen. Formulären var i A4-format och omfattade fyra sidor varav den första utnyttjades för information om ”Några frågor till Dig som röstat idag i Jämjö” o.s.v. Frågorna var ”individualiserade” så till vida att särskilda formulär framtoogs för var och en av de 29 församlingarna. Formulären var anpassade efter om man hade tre eller fyra val i den aktuella församlingen och som svarsalternativ angavs de nomineringsgrupper som var registrerade i den aktuella samfälligheten eller församlingen.

I början av augusti orienterades brevlades ordförandena i valnämnderna i de församlingar och kyrkliga samfälligheter där man i någon valkrets skulle genomföra vallokalundersökningen. Brevet var undertecknat av rättschefen i Svenska kyrkan, Lars Friedner, och innehöll utom allmän information en förfrågan om till vilken eller vilka valförrättare som formulär och annat material skulle sändas. I den mån uppgifter om vem som skulle vara valförrättare kom in sändes materialet naturligtvis till dessa men i den mån förfrågan inte besvarades sändes materialet till valnämndens ordförande. Materialet utsändes från Valkansliet i Uppsala men dessutom sändes från

Teologiska institutionen i Lund ett brev undertecknat av författaren där ytterligare information om undersökningen gavs, ett PM om hur undersökningen borde genomföras samt en blankett där uppgifter om antal röstberättigade, antal förhandsröster, antal vallokalröster och antal inlämnade formulär skulle anges. Det framhölls också att allt material skulle sändas till Teologiska institutionen i Lund för bearbetning.

Anvisningarna innebar att formulären borde överlämnas i handen på dem som röstat och att det var viktigt att framhålla att frågorna skulle besvaras direkt. Om möjligt borde de ansvariga i vallokalen försöka anvisa en särskild plats med stolar och bord för ifyllandet och pennor borde ligga tillgängliga. Tillsammans med formulären utlämnades också ett särskilt kuvert att lägga det besvarade formuläret i så att ingen i vallokalen skulle kunna se vad någon svarat.

Valförrättarna förefaller på det hela taget ha genomfört den extra arbetsuppgift som genomförandet av vallokalundersökningen medförde på ett helt tillfredsställande sätt. I några valkretsar med många valdistrikt genomfördes inte undersökningen i samtliga distrikt men det fanns ingen valkrets där inte formulären delades ut. I samband med posthanteringen försvann dock materialet från Floby i Skara stift. Totalt inkom 9 200 formulär av vilka det stora flertalet var ifyllda på ett helt tillfredsställande sätt. Svarsfrekvensen varierar mellan de olika församlingarna i hög grad och sträcker sig – så vitt låter sig bedömas – från ungefär 30 procent till 95 procent i en av de minsta församlingarna. En detaljerad sammanställning av svarsfrekvensen i församlingarna finns i den promemoria som nämndes tidigare och som är tillgänglig hos författaren.

Områden och storleklaser

Det material som kom in fördelar sig på de sex områdena enligt följande sammanställning; som jämförelse anges den andel som de kyrkotillhöriga i det aktuella området utgör av de kyrkotillhöriga i samtliga uttagna valkretsar:

Stift	Andel av formulären	Andel av kyrkotillhöriga i urvalet
Lunds stift	13 %	15 %
Göteborgs/Skara stift	15 %	15 %
Växjö/Visby/Linköpings stift	20 %	14 %
Stockholms/Strängnäs stift	19 %	23 %
Karlstads/Västerås/Uppsala stift	19 %	21 %
Härnösands/Luleå stift	14 %	12 %
Totalt	100 %	100 %

De båda procentfördelningarna stämmer tämligen väl överens. Den största avvikelserna är att det finns fler formulär från det östliga Götalandsområdet än vad de kyrkotillhöriga i de utvalda församlingarna där utgör av alla kyrkotillhöriga i församlingarna i urvalet. Formulären från Stockholms och Strängnäs stift är något färre än vad de borde ha varit jämfört med hur stor andel de kyrkotillhöriga där utgör av alla kyrkotillhöriga i urvals församlingarna. Den geografiska representativiteten måste mot denna bakgrund betecknas som god. Det är emellertid något sämre beställt med de svarandes representativitet för de röstande när man ser till församlingarnas storlek:

	Andel av formulären	Andel av kyrkotill- höriga i urvalet
Små (- 5 000) församlingar.	36 %	25 %
Medelstora (5 – 10 000) församlingar	27 %	20 %
Stora (10 000 –) församlingar	37 %	55 %
Totalt	100 %	100 %

Det är helt uppenbart att de kyrkovalströstande i de stora församlingarna inte besvarat formulären i lika stor utsträckning som de kyrkovalströstande i de små och medelstora församlingarna. Det är inte särskilt förvånande om man inte i vallokaler med många röstande lyckades distribuera formulär i samma utsträckning som i vallokaler med ett mindre antal röstande eller om man inte varit lika framgångsrik i att mobilisera intresse för undersökningen. I varje fall i de minsta församlingarna kan man räkna med att valförrättarna varit personligt bekanta med många av de röstande vilket kan tänkas ha haft en positiv inverkan på benägenheten att svara. Man bör emellertid också beakta att i några av de största församlingarna distribuerades inte enkäten i alla vallokaler och detta påverkar naturligtvis svarsmängden men svarsfrekvensen i de vallokaler där enkäten distribuerades har då varit bättre än vad man får intryck av då man betraktar helheten. I den mån valdistrikten inte alltför mycket skiljer sig från varandra kan man då tala om ett – okontrollerat – urval i urvalet.

Frågan om vad den uppenbarligen lägre svarsfrekvensen i några av de största församlingarna innebär för resultaten kan avgöras först när man ser svarsfördelningarna i de olika storleksklasserna. Skiljer sig dessa markant från varandra måste man tänka på att kyrkovalströstande i stora församlingar inte är proportionerligt representerade i materialet.

Ett viktigt påpekande

De uppgifter som redovisas i fortsättningen gäller inte alla kyrkovalströstande i de församlingar som ingår i urvalet utan endast sådana kyrkovalströstande som röstade i sin vallokal på valdagen. De kyrkovalströstande som brevröstat eller som förhandsröstat omfattas inte av undersökningen. Dessa kyrkovalsväljare utgjorde omkring en sjättedel av alla kyrkovalsväljarna. Enligt kapitlet *Röstning och icke-röstning i kyrkovallet* finns det dels tendenser mot att annan röstning än vallokalröstning är vanligast i mellanåldrarna och dels möjligen en tendens att de som känner stor samhörighet med Svenska kyrkan röstade på pastorsexpeditionerna i större utsträckning än de mera ljumma samtidigt som de som deklarerar att de känner liten samhörighet med Svenska kyrkan kanske brevröstade i större utsträckning än andra väljare. Vilken betydelse den begränsning i undersökningen som det innebär att de som röstade på annat sätt än i vallokalerna inte ingår i materialet har för resultaten kan inte på något sätt klarläggas eller skattas. Man kan bara hålla i minnet att materialet har denna begränsning.

De kyrkovalsröstande; kön och ålder

Den inledande frågan i formuläret var det enkla ”Kön?” med de självklara möjligheterna att markera ”Man” och ”Kvinna”. Den typografiska utformningen av formuläret måste emellertid ha varit olycklig eftersom inte mindre än en sjättedel av de svarande avstått från att med ett kryss markerat sitt kön. Frågan brukar inte ställa till några problem i en undersökning som denna och det finns knappast någon anledning att anta att just kyrkovalsröstande skulle vara särskilt angelägna om att dölja om det är en man eller en kvinna som besvarat de följande frågorna. Man kan också konstatera att mot de dryga 15 procent som avstått från att besvara könsfrågan står drygt tre procent som på den följande frågan inte markerat vilken åldersgrupp de hör till.

Av dem som svarat var 46,4 procent män och 53,6 procent kvinnor. Övervikten av kvinnor är helt rimlig. Ett liknande resultat – fast något mer markerat – kom fram i intervjuundersökningen som redovisas i bilaga 4 *Röstning och icke-röstning i kyrkovalet*. Resultatet kommer igen i alla de sex regioner som materialet avser att täcka och kvinnornas större andel av de röstande är något mer markerad i Lunds stift, i Göteborgs stift och i Stockholms/Strängnäs stift än framförallt i Östergötland/Småland och i det nordliga området. I några av de minsta församlingarna utgör männen en större andel än kvinnorna av dem som markerat sitt kön men mera påtagligt är att kvinnorna utgör en klar majoritet – runt 60 procent – av de kyrkovalsröstande i flera av de största församlingarna. Detta kommer också fram då man ser på könsfördelningen bland de svarande i de tre storleksklasserna av församlingar:

	Små förs. (n=2836)	Medelstora förs. (n=2020)	Stora förs. (n=2895)	Totalt (n=7751)
Män	49 %	46 %	44 %	46 %
Kvinnor	51 %	54 %	56 %	54 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Skillnaden är inte stor och det är bara att beklaga att man inte kan säga något om könsfördelningen inom den sjättedel av materialet som inte markerat könstillhörighet och om vilken betydelse denna sjättedel av de svarande har för resultaten.

Vid frågan om ålder är – som redan nämnts – det interna bortfallet obetydligt och de 8 865 svarande fördelar sig på åldersgrupper enligt följande:

16-18 år	3,1 %
19-30 år	7,9 %
30-39 år	9,1 %
40-49 år	13,5 %
50-59 år	22,7 %
60-69 år	24,4 %
70-79 år	14,5 %
80- år	4,7 %
Summa	99,9 %

Huvuddelen av de röstande är äldre personer och man kan skatta att hälften är 57 år eller äldre och i detta avseende skiljer sig knappast kyrkovalet 2001 från de tidigare kyrkofullmäktigevalen. Man kan lägga märke till att den ”vanligaste” kyrkovalröstaren var en person runt pensionsåldern.

Det finns emellertid skäl att också observera den andel som de allra yngsta, de som inte skulle haft rösträtt vid kyrkovalet om samma regler gällt som vid de allmänna valen utgör av de röstande i förhållande till hur många årskullar som ingår i gruppen. Materialet antyder att valdeltagandet var högre bland 16-18-åringarna än bland 19-30-åringarna och minst lika högt som bland 30-39-åringarna. Resultatet förefaller att överensstämma med det resultat som kom fram i intervjuundersökningen.

Inom flertalet åldersgrupper är könsfördelningen ungefär densamma – runt 45 procent män och 55 procent kvinnor – som i hela materialet. Detta gäller för åldersgrupperna upp till 60-69 år. Den därpå följande åldersgruppen – 70-79-åringarna – skiljer sig emellertid markant från alla övriga grupper genom att männen utgjorde 60 procent och kvinnorna 40 procent av de röstande. Någon lättfunnen förklaring till förhållandet finns inte vilket däremot kan vara fallet när det gäller könsfördelningen bland de röstande i den allra äldsta gruppen som var 35 procent män och 65 kvinnor. Kvinnorna utgör en mycket klar majoritet av alla i samhället som är 80 år eller äldre och de torde också ofta kännetecknas av större vitalitet.

Vid många bearbetningar i fortsättningen delas materialet i tre åldersgrupper: 1) ”Yngre” vilken grupp innefattar alla upp till 39 år; 2) ”Medelålders” vilken grupp innefattar dem som är 40-59 år; 3) ”Äldre” vilken grupp innefattar alla som är över 60 år. De röstande fördelar sig inte på de olika åldersklasserna på helt likartat sätt i församlingar av olika storlek:

	Små förs. (n=3214)	Medelstora förs. (n=2335)	Stora förs. (n=3316)	Totalt (n=8865)
Yngre	19 %	14 %	26 %	20 %
Medelålders	42 %	35 %	32 %	36 %
Äldre	39 %	51 %	43 %	44 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

I de små församlingarna utgjorde personer i medelåldern en stor del av dem som deltog i kyrkovalet. Dessa utgjorde en större del av de röstande än de äldre väljarna vilket är något överraskande med hänsyn till att det i många fall torde röra sig om församlingar där de äldre utgör en stor del av befolkningen. De medelstora församlingarna kännetecknas däremot av att en stor andel – mer än hälften – av de röstande utgjordes av äldre personer och att mycket få var unga. I de stora församlingarna utgjorde de yngre väljare en fjärdedel av alla som röstade medan de medelålders väljarna var förhållandevis få i denna miljö.

När materialet delas på regioner finner man inte särskilt stora skillnader mellan olika landsdelar. På församlingsnivån kan man emellertid se hur stora skillnaderna i sammansättningen av den röstande gruppen är på olika ställen. Således var i Kinna två tredjedelar av de röstande 60 år eller äldre. I Annedals församling i Göteborg – där nomineringsgruppen ÖPPEN KYRKA fick många röster – utgjorde var och en av åldersgrupperna ungefär en tredjedel av de röstande och detta kontrasterar starkt mot en annan utpräglad medelklassförsamling – Malmö Hyllie – där endast 15 procent av de röstande hörde till den yngre gruppen och 55 procent till den äldre. I Jämsjö och Bälinge utgjordes mer än hälften av de röstande av personer i åldersintervallet 40-59 år medan samma grupp utgjorde runt en fjärdedel av de röstande i Kristianstads Heliga Trefaldighetsförsamling, Kinna och Piteå stadsförsamling. Det stora materialet från vad som av de flesta torde betraktas som en sekulariserad miljö – Västerhaninge

och Muskö – har kanske den ”bästa” åldersfördelningen bland de kyrkovalsröstande med i avrundade tal 25, 40 och 35 procent av de röstande i de tre åldersgrupperna

Sammanfattningsvis kan konstateras att medan könsfördelningen bland de kyrkovals-röstande är ungefär densamma i de sinsemellan mycket olika församlingar som ingår i undersökningen skiftar ålderssammansättningen av den röstande gruppen såväl systematiskt med församlingsstorlek som tämligen osystematiskt mellan församlingar som förefaller ha åtminstone delvis gemensamma karaktäristika.

De röstandes förhållande till Svenska kyrkan

De kyrkovalsröstandes relationer till Svenska kyrkan belystes både genom aktivitetsvariabler och attitydvariabler. På frågan ”Ungefär hur ofta brukar Du delta i gudstjänster inom Svenska kyrkan? (Bortse från bröllop, begravningar osv.)” fördelade sig svaren (n=9 011) på följande sätt:

Varje vecka i princip	5,6 %
Minst en gång i månaden	11,3 %
Någon gång i kvartalet	25,1 %
Minst en gång om året	29,2 %
Mera sällan	28,8 %
Summa	100,0 %

En sjättedel (17 procent) av de kyrkovalsröstande kan betraktas som regelbundna gudstjänstdeltagare och mellan en fjärdedel och en tredjedel (29 procent) deltar inte i gudstjänster ens en gång om året. Drygt hälften (54 procent) av de kyrkovalsröstande är mer eller mindre tillfälliga gudstjänstbesökare. Jämfört med kyrkotillhöriga i allmänhet utgör de regelbundna gudstjänstdeltagarna en stor andel bland de kyrkovalsröstande: En undersökning med personliga intervjuer från 1997 visar att 7.5 procent av de kyrkotillhöriga deltar i gudstjänster minst en gång i månaden och enligt den undersökning som genomfördes med telefonintervjuer i anslutning till kyrkovalet var andelen regelbundna gudstjänstdeltagare 8 procent Enligt den sistnämnda undersökningen deltar 45 procent av de kyrkotillhöriga ”aldrig eller nästan aldrig” i gudstjänster och denna grupp är – föga förvånande – avsevärt mindre väl företrädd bland de kyrkovalsröstande. Det intressanta resultatet är emellertid att de som har regelbunden gudstjänstkontakt med Svenska kyrkan utgör en så liten andel av de kyrkovals-röstande och framförallt att de absoluta kärngrupperna – de som kommer till kyrkan varje vecka – endast utgör en tjugondel av dem som röstade.

I fortsättningen betraktas de som deltar i gudstjänster minst en gång i månaden som ”Flitiga gudstjänstdeltagare”, de som inte kommer en gång i månaden men i varje fall någon gång om året som ”Tillfälliga gudstjänstdeltagare” och de som markerade svaret ”Mera sällan” som ”Sällsynta gudstjänstdeltagare. Då materialet delas på kön får man följande resultat:

Gudstjänst- besökare	Män (n=5375)	Kvinnor (n=4139)	Totalt (n=7714)
Flitiga	13 %	18 %	16 %
Tillfälliga	54 %	55 %	55 %
Sällsynta	33 %	26 %	30 %
Summa	100 %	99 %	101 %

Det är ett i många sammanhang demonstrerat förhållande att kvinnor är mer kyrksamma än män. Detta skulle också kunna vara en förklaring till att röstningsbenägenheten i kyrkovalet var större bland kvinnor än bland män. Detta behöver emellertid inte innebära att det även inom den kyrkovaletsröstande gruppen är så att kvinnorna är flitigare gudstjänstdeltagare än männen. Så är emellertid fallet och framförallt är sällsynta gudstjänstdeltagare mindre vanliga bland de kyrkovaletsröstande kvinnorna än bland de kyrkovaletsröstande männen. Ett annat väletablerat resultat i religionssociologisk forskning är att äldre deltar i gudstjänster i större utsträckning än yngre. Gudstjänstdeltagandet i de tre åldersgrupperna belyses i följande tabell:

Gudstjänst-besökare	Yngre (n=1784)	Medelålders (n=3206)	Äldre (n=3821)	Totalt (n=8811)
Flitiga	12 %	14 %	21 %	17 %
Tillfälliga	51 %	57 %	54 %	55 %
Sällsynta	37 %	29 %	25 %	29 %
Summa	100 %	100 %	100 %	101 %

Resultatet i tabellen är alldeles klart: De flitiga gudstjänstbesökarna utgör en större andel av äldre kyrkovaletsröstande än av yngre kyrkovaletsröstande och sällsynta gudstjänstbesökare är avsevärt vanligare bland unga än bland gamla kyrkovaletsröstande. Tendenserna går igen mycket klart också när man ser till den mer förfinade åldersindelningen. Flitiga gudstjänstdeltagare var sålunda allra mest ovanliga bland de allra yngsta, de i åldern 16-18 år, där endast 10 procent, deltar i gudstjänster minst en gång i månaden och 40 procent inte deltar ens en gång om året. Skillnaden i förhållande till 19-29-åringarna är inte stor men i förhållande till 30-39-åringarna föreligger en klar skillnad. Resultatet är intressant med hänsyn till att ett argument för sänkningen av rösträttsåldern vid de kyrkliga valen var att man skulle ge den kyrkligt aktiva ungdomen en möjlighet att delta i den demokratiska processen inom församlingarna. Materialet ger inte möjlighet att klarlägga om man nådde den kyrkligt aktiva ungdomen men det ger signaler om att man nådde icke-kyrkligt aktiva ungdomar i minst samma utsträckning som kyrkligt aktiva ungdomar.

Såväl när man ser till de kyrkovaletsröstandes kön som när man ser till deras ålder framkommer alltså ett mönster när det gäller gudstjänstbesök som motsvarar vad man finner i en normalpopulation. Man kan finna tendenser mot något liknande när man ser till vilka delar av landet materialet kommer ifrån. Flitiga gudstjänstdeltagare är sålunda betydligt vanligare bland de kyrkovaletsröstande i de västsvenska församling-

arna än i det område som bildas av Stockholms och Strängnäs stift. Varken för Lunds stift, för Småland/Östergötland/Gotland eller för Härnösand/Luleå stift finner man emellertid resultat som stämmer med de kyrkogeografiska skillnader som framkommit i andra sammanhang. Bilden skiftar dessutom starkt även mellan församlingar i samma område men man kan konstatera att inte i någon församling utgör de sällsynta gudstjänstdeltagarna en majoritet av de kyrkovalsröstande. Störst andel utgör de i Vällingby där 42 procent av dem som röstade i kyrkovalet inte ens gör ett årligt kyrkobesök. Motpolen utgörs av det lilla materialet från Aneboda i södra Småland enligt vilket 32 procent av de kyrkovalsröstande utgörs av flitiga gudstjänstdeltagare. När man går från enskildheterna till församlingar av olika storlek är svarsfördelningarna när det gäller gudstjänstbesök förvånansvärt lika varandra:

Gudstjänst- besökare	Små förs. (n=3267)	Medelstora förs. (n=2379)	Stora förs. (n=3365)	Totalt (n=9011)
Flitiga	19 %	16 %	16 %	17 %
Tillfälliga	57 %	53 %	53 %	54 %
Sällsynta	25 %	31 %	31 %	29 %
Summa	101 %	100 %	100 %	100 %

Avvikelserna från resultatet för hela materialet är helt obetydliga i var och en av de tre församlingsgrupperna och man kan med ganska stor säkerhet dra slutsatsen att de kyrkovalsröstande fördelar sig på olika kyrksamhetsgrupper på ungefär samma sätt i församlingar av olika storlek. Resultatet är långt ifrån självklart med hänsyn till att man vet att kyrksamheten är avsevärt större i mindre församlingar än i stora församlingar och det innebär rimligen att de kyrkligt aktiva röstat i större utsträckning i de större än i de mindre församlingarna.

Svaren om de mer eller mindre frekventa gudstjänstbesöken inom den kyrkovalsröstande gruppen ger inte hela sanningen om hur man inom gruppen förhåller sig till Svenska kyrkan och dess församlingar. En känslomässig närhet kan vara för handen utan att den tar sig uttryck i flitiga gudstjänstbesök och ett sätt att närma sig denna känslomässiga relation har i många undersökningar varit att ställa frågor om upplevd samhörighet med kyrkan/den egna församlingen. I formuläret för vallokalsundersökningen fanns båda frågorna med. Först kom frågan "Vilken samhörighet känner Du med XX församling?" och därefter frågan "Vilken samhörighet känner Du med Svenska kyrkan som sådan?" De båda svarsfördelningarna såg i hela materialet ut på följande sätt:

Samhörighet:	Egna församlingen (n=9047)	Svenska kyrkan (n=9028)
Mycket stor	19,8 %	19,8 %
Ganska stor	36,6 %	40,4 %
Varken stor eller liten	27,7 %	27,1 %
Ganska liten	9,8 %	8,9 %
Mycket liten	6,2 %	3,8 %
Summa	100,1 %	100,0 %

Svaren liknar i ett avseende de svar man brukar få vid dessa frågor: Det är något flera som uttrycker att de känner gemenskap med Svenska kyrkan som sådan än med församlingen där de bor. Resultatet är inte alldeles självklart i detta sammanhang.

Man kunde väl tänkt sig att de kyrkovalsröstande framförallt skulle utgöras av personer med en stark känsla för den egna lokala församlingen. Religiös aktivitet har i många olika sammanhang visat sig ha ett positivt samband med en klar lokal orientering.

Med den nämnda likheten upphör emellertid i viss utsträckning likheten med de resultat som brukar komma fram. När något mellanalternativ inte gavs svarade i en undersökning 1997 3 procent av svenskarna att de känner ”mycket stark samhörighet” och 22 procent att de känner ”ganska stark samhörighet” med Svenska kyrkan. Mot dessa sammantaget 25 procent i ett allmänt befolkningsurval står 60 procent bland de kyrkovalsröstande. Ett annat resultat från samma undersökning: I det allmänna befolkningsurvalet kände 38 procent ”Mycket svag samhörighet” med den egna församlingen mot 6 procent som känner ”Mycket liten samhörighet” med sin egen – i formuläret nämnda – församling enligt vallokalundersökningen. Man kan också peka på att i den med undersökningen nästan samtidiga telefonintervjuundersökningen där endast frågan om Svenska kyrkan ställdes och där svarsalternativen var exakt desamma som i vallokalkäten var procenttalen för alla kyrkotillhöriga vid de olika alternativen 6, 23, 28, 21 och 22 procent. Sammantaget kan man säga att de kyrkovalsröstande har mycket större känslomässig närhet till Svenska kyrkan och/eller den egna församlingen än vad kyrkotillhöriga i allmänhet har.

Mot bakgrund av svaren på frågorna om gudstjänstaktivitet och känsla av samhörighet med Svenska kyrkan/den egna församlingen kan man säga att de kyrkovalsröstande inte alls lika mycket skiljer sig från andra kyrkotillhöriga genom sin kyrkliga aktivitet som genom att de har en helt annan känslomässig relation till kyrkan och församlingen. Det kan diskuteras om inte detta resultat har en klar relation till Svenska kyrkans ställning som folkkyrka. Den är förankrad i det folkliga medvetandet på ett sätt som inte alltid kommer till uttryck i det dagliga livet men som definitivt finns där. Den nästan självklara relation till Svenska kyrkan som många upplever tar sig sällan uttryck i religiös aktivitet som kyrkobesök däremot i att man i stor utsträckning tar emot kyrkans erbjudanden i form av kyrkliga handlingar för att markera de stora händelserna i livet.

Svarsfördelningarna ovan skiljer sig inte särskilt mycket. Detta innebär emellertid inte att de som fyllde i enkäten i vallokalerna gett samma svar vid de båda frågorna om samhörighet. Något mer än hälften – 52 procent – kryssade för samma svarsalternativ vid båda frågorna och 48 procent gav alltså olika svar. Dessa 48 procent delar sig tämligen jämt på två grupper: 26 procent som ger ett mer positivt svar om gemenskap med Svenska kyrkan som sådana och 22 procent som ger ett mer positivt svar om gemenskap med den egna församlingen.

Svaren på gemenskapsfrågorna har här behandlats som en variabel genom att svarsskalorna där 1 motsvarar ”Känner mycket stor samhörighet” och 5 ”Känner mycket liten samhörighet” adderats till varandra. Den enkla produktmomentkorrelationen blir +.58 mellan svaren på frågorna och antyder att förfarandet både är rimligt eftersom det finns en samvariation mellan svaren och meningsfullt eftersom samvariationen ändå är så pass måttlig. Den nya svarsskalan kommer att sträcka sig från 2 – Mycket stor samhörighet med både kyrka och församling – till 10 – Mycket liten samhörighet med såväl kyrkan som församlingen. ”Samhörighetspoängen” fördelar sig på följande sätt:

2	11,1 %
3	13,0 %
4	24,4 %
5	17,1 %
6	18,6 %
7	6,5 %
8	5,0 %
9	2,0 %
10	2,4 %
Summa	100,1 %

Medeltalet för hela materialet blir 4,93 och ser man samtidigt till kön och ålder får man följande medeltal i de olika grupperna:

Ålder	Män	Kvinnor	Alla
16-18 år	6,91 (n=120)	6,44 (n=154)	6,44 (n=274)
19-29 år	6,47 (n=302)	6,19 (n=399)	6,31 (n=701)
30-39 år	5,54 (n=334)	5,25 (n=447)	5,37 (n=781)
40-49 år	5,18 (n=532)	5,06 (n=618)	5,11 (n=1150)
50-59 år	4,87 (n=834)	4,67 (n=993)	4,76 (n=1827)
60-69 år	4,56 (n=737)	4,36 (n=973)	4,44 (n=1710)
70-79 år	4,34 (n=570)	4,07 (n=370)	4,23 (n=940)
80- år	4,46 (n=81)	3,60 (n=138)	3,91 (n=219)
Totalt	5,02 (n=3584)	4,84 (n=4131)	4,93 (n=7602)

Såväl en vågrät som en lodrät läsning av tabellen ger entydiga resultat. Oberoende av vilken rad man ser till finner man lägre värden för kvinnorna än för männen, d.v.s. de kyrkovalsрrstande männen känner mindre samhörighet med kyrka och församling än de kyrkovalsрrstande kvinnorna. Oberoende av vilken kolumn man ser till finner man systematiskt sjunkande värden från toppen av tabellen till botten, d.v.s. ju äldre de kyrkovalsрrstande är desto större samhörighet känner de med Svenska kyrkan och sin församling. Beträffande många av de yngre människor – de som är under 30 år – som deltog i kyrkovalet kan man alltså konstatera att de рrstade fastän de inte känner särskilt stor gemenskap med Svenska kyrkan och/eller den församling där de lever.

I de sex regionerna får man följande medelvärden på den sammantagna samhörighetsvariabeln:

Lunds stift (n=1111)	4,75
Göteborgs (och Skara) stift (n=1337)	4,86
Växjö, Linköpings och Visby stift (n=1818)	4,54
Strängnäs och Stockholms stift (n=1715)	5,24
Karlstads, Västerås och Uppsala stift (n=1745)	4,75
Härnösands och Luleå stift (n=1284)	4,80
Hela landet (n=9010)	4,83

Flertalet av regionerna ligger mycket nära medeltalet för hela landet: 4,83. I det område som bildas av Växjö, Linköpings och Visby stift man finner man emellertid något större känsla av samhörighet med kyrkan/församlingen bland de kyrkovalsröstande än i landet i övrigt. Den negativa motpolen – mindre känsla av samhörighet – utgörs av Strängnäs och Stockholms stift; det är värt att observera att även i den lilla (Ärla) och den medelstora (Hallsberg) församlingen i detta område ligger medeltals-siffrorna klart över riksgenomsnittet. De högsta talen – minst upplevd gemenskap – finner man i de båda storstadsförsamlingarna, d.v.s. Vällingby (5,55) och Göteborg Annedal (5,44).

Mot denna bakgrund är inte resultatet vid delningen av materialet efter församlingarnas storlek särskilt överraskande:

Små församlingar (n=3273)	4,61
Medelstora församlingar (n=2378)	4,76
Stora församlingar (n=3359)	5,09
Totalt (n=9010)	4,83

Upplevelsen av samhörighet med kyrka och församling är något större i de små församlingarna än i de stora. Skillnaden är emellertid ganska måttlig men den går igen också när man ser till män och kvinnor för sig och när man granskar de olika åldersgrupperna. Den kommer dessutom igen när man ser till olika kyrksamhetsgrupper så till vida att oavsett vilken gudstjänstaktiviteten är så uttrycker de kyrkovalsröstande i de största församlingarna mindre samhörighet med kyrka/församling än de kyrkovalsröstande i mindre och medelstora församlingar.

De röstandes aktivitet inom kyrka och politik

För att klarlägga i vad mån de kyrkovalsröstande hör till en grupp som står särskilt nära kyrkan och har en annan typ av kontakter med det kyrkliga livet än dem som gudstjänstdeltagande ger ställdes frågan ”Deltar Du i någon aktivitet som församlingen ordnar eller står bakom (kör, studier, besökstjänst, företroendeuppdrag osv)?” I vad mån de olika svarsalternativen markerades framgår av följande sammanställning:

Nej	65,7 %
Nej, har gjort det tidigare	11,1 %
Ja, i någon mån	15,2 %
Ja, i stor utsträckning	8,0 %
Summa	100,0 %

En knapp tiondel av de kyrkovalsröstande betraktade sig vid valtillfället som mycket aktiva inom någon gren av Svenska kyrkans verksamhet. Man kan emellertid också observera att så många som en dryg tredjedel på något sätt och mer eller mindre deltar eller har deltagit i någon form av kyrkligt arbete.

Man kan här nöja sig med att beakta de rena ”nej”-svaren och konstatera ett redan välbekant förhållande: Kvinnor är på alla sätt mer aktiva inom kyrkan än män; 72 procent av de kyrkovalröstande männen och 60 procent av de kyrkovalsröstande kvinnorna ger raka ”nej”-svar vid frågan om kyrklig aktivitet. När man ser till åldersgrupperna finner man att ”nej”-svaren var minst vanliga i den allra yngsta gruppen (16-18-åringarna) och att svaret ”Nej, tidigare” också var vanligt i denna åldersgrupp liksom i den följande; detta torde antyda att många av de yngre deltagit i verksamhet som ordnas av Kyrkans unga eller i församlingarnas barn- och ungdomsinriktade verksamhet.

De regionala skillnaderna är obetydliga och inte heller när man ser till församlingar av olika storlek framträder några påtagliga skillnader. Aktivitet i verksamheter som de som efterfrågades samvarierar starkt med gudstjänstbesök: Av dem som deltar i gudstjänster minst en gång i månaden är det endast 28 procent som ger ”nej”-svar på frågan om deltagande i andra aktiviteter medan motsvarande andel bland dem som inte säkert kommer till kyrkan ens en gång om året är 84 procent. Även vid den kombinerade samhörighetsvariabeln får man ett klart och systematiskt utslag när det gäller svar på frågan om deltagande i församlingsaktiviteter.

Svaren på frågan om kyrklig aktivitet bör ställas mot svaren på en parallell fråga om politisk aktivitet: ”Är Du aktiv i något politiskt sammanhang?” Svarsalternativen var desamma vid de båda frågorna och svarsfördelningen vid den senare frågan ser ut på följande sätt:

Nej	77,7 %
Nej, har varit det tidigare	7,0 %
Ja, i någon mån	10,4 %
Ja, i stor utsträckning	4,9 %
Summa	100,0 %

En knapp fjärdedel av de kyrkovalsröstande är eller har varit politiskt aktiva – d.v.s. klart färre än vid frågan om kyrklig aktivitet – och beträffande flertalet av dem som anger aktuell sådan aktivitet beskrivs den som inte särskilt omfattande. Här liksom

vid den föregående frågan kan man ställa de rena ”nej”-svaren mot alla andra svar och ett – inte i detta men väl i de flesta andra sammanhang – välbekant mönster visar sig då man ser hur män och kvinnor svarat. 72 procent av männen och 82 procent av kvinnorna gav ett rakt ”nej”-svar på frågan. Några ålderskillnader kan däremot inte iaktas fastän man borde förvänta sådana: De äldre kunde i större utsträckning förväntas ge svaret ”Nej, har varit det tidigare”. Några skillnader värda att nämna mellan de olika regionerna framträder inte och inte heller skiljer sig de kyrkovals- röstande i församlingar av olika storlek åt när det gäller självdeklarerad politisk aktivitet.

Frågan om politisk aktivitet är inte främst intressant genom att den kan ställas mot demografiska och miljömässiga bakgrundsvariabler utan genom att den kan ställas mot olika variabler som gäller religiös aktivitet och kyrkligt intresse. Det är klart färre som svarar ”nej” på frågan om politisk aktivitet bland de kyrkovals- röstande som är regelbundna gudstjänstdeltagare (72 procent) än bland de kyrkovals- röstande som endast gör sällsynta gudstjänstbesök (81 procent). Det är också så att ”nej”-svaren är mindre vanliga bland dem som känner stor samhörighet med Svenska kyrkan och den egna församlingen än bland dem som har svagare känslomässiga band med kyrka och församling. Ett intressant resultat får man emellertid då man ställer svaren på frågorna om kyrklig aktivitet och politisk aktivitet mot varandra:

		<u>Kyrklig aktivitet</u>			
		Aldrig (n= 5834)	Tidigare (n=987)	I nuläget (n=2042)	Summa (n=8863)
<u>Politisk aktivitet</u>	Aldrig	84 %	73 %	63 %	78 %
	Tidigare	6 %	13 %	6 %	7 %
	I nuläget	10 %	14 %	31 %	15 %
	Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

De som anger att de är aktiva i någon kyrklig verksamhet anger i avsevärt större utsträckning än de som aldrig varit aktiva i sådan verksamhet att de också i någon form är politiskt aktiva. De som tidigare varit aktiva i någon kyrklig verksamhet har också varit eller är fortfarande verksamma i det politiska livet i större utsträckning än de som aldrig varit kyrkligt aktiva. Samma material som i tabellen ovan kan också redovisas med utgångspunkt från den politiska aktiviteten:

		<u>Politisk aktivitet</u>			
		Aldrig (n=6891)	Tidigare (n=620)	I nuläget (n=1352)	Summa (n=8863)
<u>Kyrklig akti- vit</u>	Aldrig	71 %	59 %	43 %	66 %
	Tidigare	10 %	21 %	10 %	11 %
	I nuläget	19 %	20 %	47 %	23 %
	Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

De som i nuläget är politiskt aktiva är i större utsträckning också kyrkligt aktiva och beträffande dem som redovisar tidigare politisk aktivitet kan man konstatera att de i mycket större utsträckning än den stora majoriteten av ”aldrig”-aktiva inom det politiska livet är eller har varit kyrkligt aktiva.

Något direkt användbart jämförelsematerial finns inte men man kan konstatera att bland de kyrkovals- röstande är sammanfaller inte sällan kyrklig och politisk aktivitet. Förhållandet är inte alldeles ovanligt. Att man är aktiv inom ett område utesluter inte

att man också är aktiv inom andra områden och aktiviteterna kan snarare betraktas som komplementära än alternativa. Ett slutkonstaterande blir att man bland de kyrkovalsрöstande förefaller att finna många allmänt aktiva människor bland vilka förhållandevis många intresserar sig eller intresserat sig för både det kyrkliga och det politiska livet i samhället.

Svaren på frågorna om kyrklig aktivitet och politisk aktivitet har använts för att bilda en typologi av kyrkovalsрöstande:

- 1) Väjare som inte är eller varit aktiva inom vare sig kyrka eller politiskt liv;
- 2) Väjare som är/varit aktiva inom det politiska livet men inte inom kyrkan;
- 3) Väjare som är varit/aktiva inom kyrkan men inte inom det politiska livet;
- 4) Väjare som är/varit aktiva inom såväl kyrkan som det politiska livet.

Den nya typologin används bland annat i nästa avdelning.

Röstning vid tidigare kyrkoval

Valdeltagandet vid kyrkovalet 2001 var något högre än vad valdeltagandet vid kyrkofullmäktigevalen varit under lång tid. Mot denna bakgrund har det sitt intresse att se i vad mån de som kom till vallokalerna рöstat vid de tidigare valen. Frågan som ställdes var "Har Du brukat рösta vid de tidigare kyrkofullmäktigevalen?" och svaren fördelade sig som följer bland dem som var 19 år eller äldre. Den allra yngsta gruppen har genomgående lämnats utanför analyserna och det hade varit fördelaktigt om inte heller de som är 19-21 år hade ingått i materialet men det har inte varit möjligt att sortera bort dessa. Svarsfördelningen bland de 8 522 personer som materialet består av var:

Ja, många eller flera gånger	56,6 %
Ja, någon gång	21,4 %
Nej, aldrig tidigare	22,0 %
Summa	100.0 %

Endast drygt hälften av de kyrkovalsрöstande var personer som brukat delta i de tidigare kyrkofullmäktigevalen. En dryg femtedel hade рöstat någon gång och för lika många innebar valet 2001 en premiär vid valurnorna för ett kyrkoval. Könsskillnaderna är små men det finns en tendens att en större andel av männen (58 procent) deltagit i många kyrkliga val tidigare medan en större andel av kvinnorna (25 procent) рöstade för första gången. Det vore förvånande om man inte skulle finna ålderskillnader ifråga om man har рöstat vid tidigare kyrkoval och det är också så att andelen i den första raden (рöstat många eller flera gånger) kontinuerligt stiger med ökande ålder; bland 30-39-åringarna svarar drygt 40 procent att de рöstat många gånger och bland 70-79-åringarna är motsvarande andel drygt 70 procent. På motsvarande sätt minskar andelen i den nedersta raden (aldrig рöstat tidigare) regelbundet; när det gäller de aktuella åldersgrupperna från 33 till 11 procent.

Med den förenklade åldersindelningen – och fortfarande med 16-18-åringarna utanför redovisningen får tabellen följande utseende:

	Yngre (n=1507)	Medelålders (n=3205)	Äldre (n=3810)	Totalt (n=8522)
Röstat många gånger tidigare	32 %	54 %	68 %	57 %
Röstat någon gång tidigare	23 %	24 %	19 %	21 %
Aldrig röstat tidigare	46 %	22 %	13 %	22 %
Summa	101 %	100 %	100 %	100 %

Det är inte så förvånande att de som röstade första gången i ett kyrkoval utgör nästan hälften av de yngre röstande medan det däremot delvis är överraskande att en tredjedel av de äldre röstande utgörs av personer som aldrig eller endast tillfälligt deltagit i tidigare kyrkofullmäktigeval. Nyrekryteringen av röstande skedde alltså inte bara i de yngre åldersgrupperna utan också i de äldre och på grund av den allmänt sneda åldersfördelningen bland de kyrkovalsрöstande var det så att nästan hälften av dem som aldrig tidigare röstat i ett kyrkligt val utgjordes av personer som var över 50 år.

De regionala skillnaderna är tämligen obetydliga: Störst andel utgjorde de förstagångsröstande i Strängnäs och Stockholms stift (26 procent) och minst andel utgjorde de i Härnösands och Luleå stift (17 procent). Ännu mindre är skillnaderna mellan församlingarna i de olika storleksklasserna: Störst andel förstagångsröstande i de stora församlingarna (25 procent) och minst andel i de medelstora församlingarna (19 procent). På församlingsnivån är variationerna emellertid större och medan mer än en tredjedel av rösterna lades av helt nya väljare i Göteborg Annedal och Vällingby kom endast en dryg tiondel av rösterna från sådana väljare i de små norrlandsförsamlingarna och i Kinna.

Andelen nya röstande var mycket större bland de sällsynta gudstjänstdeltagarna (34 procent) än bland de regelbundna gudstjänstdeltagarna (9 procent). Ser man till den samhörighet man anser sig känna med kyrka och församling kommer ett liknande mönster också fram. Bland dem som känner störst samhörighet (värdena 2 och 3) utgjorde de nya väljarna en tiondel av de röstande medan de utgjorde hälften av dem som känner minst samhörighet (värdena 9 och 10) med kyrkan/församlingen. Det senast redovisade resultatet innebär emellertid inte att en särskilt stor andel av de nya rösterna kom från personer som är mycket ljumma i förhållande till kyrkan. Dessa utgör – som tidigare framgått – en liten andel av alla kyrkovalsрöstande och antalet nya röster var mycket större från sådana röstande som visserligen inte är särskilt kyrksamma men som menar att de känner ”ganska stor” gemenskap med kyrkan/församlingen än från sådana röstande som inte känner samhörighet med kyrkan/församlingen. De nya kyrkovalsрöstande skulle med andra ord i stor utsträckning komma från de breda grupper som känner inte helt obetydlig gemenskap med kyrkan/församlingen utan att höra till den kyrksamma kärnan

I föregående avsnitt redovisades en typologi där såväl kyrklig som politisk aktivitet beaktas. Då svaren om tidigare röstning delas efter denna typologi får man följande resultat:

	Kyrkl. akt.: Nej	Kyrkl. akt : Nej	Kyrkl. akt.: Ja	Kyrkl. akt.: Ja
<u>Tidigare</u>	Pol. akt.: Nej	Pol. akt.: Ja	Pol. akt.: Nej	Pol. akt.: Ja
<u>Röstning</u>	(n=4886)	(n=943)	(n=1994)	(n=1028)
Många gånger	48 %	64 %	56 %	79 %
Någon gång	24 %	16 %	20 %	10 %
Aldrig	28 %	20 %	25 %	10 %
Summa	100 %	100 %	101 %	99 %

En av grupperna i typologin skiljer klart ut sig från de övriga: Bland dem som är aktiva i såväl kyrkliga som politiska sammanhang har det stora flertalet brukat rösta vid kyrkofullmäktigevalen och endast en liten del inom denna grupp vara nya kyrkovalsрöstande. Motpolen utgörs av gruppen som varken är aktiva inom kyrka eller politik. Bland dessa var endast hälften "vaneröstare" och mellan en fjärdedel och en tredjedel var nya рöstande. Av de båda "blandade" grupperna ligger den som innefattar politiskt aktiva men kyrkligt inaktiva personer närmare de "dubbelaktiva" och den som innefattar kyrkligt aktiva men politiskt inaktiva personer närmare den grupp som innefattar dem som varken engagerar sig i kyrkligt eller politiskt arbete. Oavsett vilken av typerna man ser till kommer de mönster som redovisats ovan ifråga om kyrksamhet och samhörighet med kyrkan fram i deltabellerna. Sammanställningen här motsäger alla påståenden om att de som främst har ett av politiska faktorer betingat intresse för kyrkan skulle utgjort någon större andel av de nymobiliserade väljarna vid kyrkovalet 2001.

Röstning vid kyrkomötesvalet

En central fråga i vallokalundersökningen gällde de svarandes val av nomineringsgrupp. En särskild fråga ställdes för vart och ett av de tre eller fyra val som var aktuella i församlingen och när det gällde kyrkomötesvalet var frågan "För vilken nomineringsgrupp har Du idag lagt Din röst vid valet till KYRKOMÖTET?" En tjugondedel (5 procent) av dem som besvarade enkäten satte ett kryss för någon av de stora nomineringsgrupperna, vid svarsalternativet "Annan nomineringsgrupp" eller vid svarsalternativet "Röstade inte i det valet". Den sistnämnda svarsalternativet utnyttjades av 75 personer eller en knapp procentenhet av alla. De återstående fördelade sig på svarsalternativen enligt följande och i sammanställningen återges också röstfördelningen i hela landet enligt den slutgiltiga sammanräkningen av rösterna:

Nomineringsgrupp	Andel i vallokal- mat. (n=8667)	Andel enl. sam- Manräkningen	Skillnad
Socialdemokraterna	32,0 %	29,3 %	+2,7 %
Centerpartiet	17,0 %	17,7 %	-0,7 %
Folkpartiet liberalerna	5,6 %	5,7 %	-0,1 %
Kristdemokraterna	8,1 %	9,4 %	-1,3 %
Moderata samlingspartiet	14,3 %	18,9 %	-4,6 %
Partipolitiskt obundna i Sv. Kyrkan	18,2 %	14,3 %	+3,9 %
Annan nomineringsgrupp (inkl. v)	4,7 %	4,7 %	0,0 %
Summa	99,9 %	100,0 %	0,0 %

Det är inte att förvåna sig över att de olika nomineringsgruppernas styrka enligt vallokalmaterialet inte helt stämmer med den andel de fick i hela landet. Snarare är det förvånande att överensstämmelsen är så pass god som den är. Det finns alltså något "för många" socialdemokrater och posk-röstande och något för få moderater i vallokalmaterialet. För övriga grupper är proportionen ungefär eller precis vad den borde vara. Vallokalmaterialet samlades ju inte in för att få en belysning av totalresultatet av valet utan för att kunna klarlägga hur man röstat i olika grupper, i vad mån man splittrat sina röster och hur man ser på några olika förhållanden kring kyrkovalet och för sådana ändamål synes dess representativitet vara god nog.

En särskild kommentar bör ägnas de som kryssat för "Annan nomineringsgrupp". I formuläret fanns möjlighet att skriva in vilken nomineringsgrupp man röstat för men denna möjlighet har endast utnyttjats av 126 av de 411 personer som gjort den aktuella markeringen. Flertalet (71) av dessa hade skrivit in vänsterpartiet – som kanske borde haft en särskild rad även vid denna fråga – och närmast vanligast (19) var det att man skrivit in Sverigedemokraterna. "Strömskrivningar" – färre än 10 – fanns för ÖPPEN KYRKA, Gabriel, Camelotpartiet, Ung i kyrkan och olika lokala grupper och det fanns även de som skrivit in att de röstat "blankt". I fortsättningen behandlas alla som röstat för "Annan nomineringsgrupp" som en enhet.

Uppgifterna om röstning har naturligtvis behandlats som alla andra variabler och ställts mot olika bakgrundsvariabler. Röstfördelningen bland män och bland kvinnor är i stort sett densamma. Männerna stödde i något större utsträckning moderata samlingspartiet än kvinnorna (16 resp. 13 procent) medan kvinnorna i något större utsträckning lade sina röster för posk (21 respektive 17 procent). Skillnaderna mellan åldersgrupperna är däremot påtagliga. Med den förenklade åldersindelningen får man följande tabell:

	Yngre (n=1697)	Medelålders (n=3097)	Äldre (n=3617)	Totalt (n=8411)
Socialdemokraterna	24 %	31 %	36 %	32 %
Centerpartiet	15 %	17 %	18 %	17 %
Folkpartiet liberalerna	6 %	6 %	5 %	6 %
Kristdemokraterna	11 %	8 %	7 %	8 %
Moderata samlingspartiet	14 %	13 %	15 %	14 %
Partipolitiskt obundna i SvK	19 %	20 %	16 %	18 %
Annan nomineringsgrupp	11 %	5 %	2 %	5 %
Summa	100 %	100 %	99 %	100 %

Socialdemokraterna fick en avsevärt större andel av de äldre än av de yngre kyrkovalsväljarnas röster. De borgerliga nomineringsgrupperna har däremot ungefär samma andel i var och en av åldersgrupperna och detsamma gäller för posk. Det finns en svag tendens att kristdemokraterna fick en större andel av rösterna bland de yngre än bland de medelålders och äldre. En stor skillnad finns emellertid när det gäller röstning för ”andra nomineringsgrupper” vilken var klart vanligare bland de yngre än bland de äldre väljarna. De nämnda resultaten kommer också fram då man ser till fördelningarna inom den yngsta åldersgruppen. Bland de allra yngsta – 16-18-åringarna – röstade 20 procent för socialdemokraterna, 13 procent för kristdemokraterna och 14 procent för någon ”annan nomineringsgrupp”. Bland dem som är på väg in i medelåldern – 30-39-åringarna – är motsvarande tal 26, 11 och 8 procent. Bland de äldre väljarna finner man inte motsvarande differentiering utan fördelningarna för 60-69-åringarna och 80+-åringarna är ungefär desamma.

När det gäller om rösterna fördelade sig likadant i olika delar av landet studeras detta bättre i uppgifter om den faktiska valresultatet än i ett enkätmaterial som detta. Det kan emellertid nämnas att socialdemokraterna fick sin största andel av rösterna (42 procent) i det nordliga området, att centerpartiet hade nästan dubbelt så stor andel av rösterna (31 procent) i Karlstads/Västerås/Härnösands stift som i landet i sin helhet. För folkpartiet liberalerna kan inget särskilt styrkeområde anges medan kristdemokraterna är förhållandevis starka (13 procent) i Härnösands/Luleå stift. För moderaterna utgör Lunds stift ett tydligt styrkeområde (25 procent) och de partipolitiskt obundna fick särskilt många röster i Växjö/Linköpings/Visby stift. Mest påtagligt när det gäller regional styrka är emellertid att andelen som stött någon ”annan nomineringsgrupp” är 17 procent i det västliga området medan andelen som mest kommer upp till 4 procent i något av de andra områdena. Det är med stor sannolikhet den framgång som ÖPPEN KYRKA hade i Göteborg Annedals församling som återspeglas här och detta resultat visar mycket tydligt att de regionala skillnaderna i stor utsträckning sammanhänger med vilka församlingar som ingår i undersökningen.

Detsamma behöver emellertid inte vara fallet när man ser till röstfördelningen i församlingar av olika storlek:

	Små förs. (n=3146)	Medelst. förs. (n=2322)	Stora förs. (n=3199)	Totalt (n=8667)
Socialdemokraterna	26 %	39 %	33 %	32 %
Centerpartiet	28 %	16 %	6 %	17 %
Folkpartiet liberalerna	5 %	5 %	7 %	6 %
Kristdemokraterna	9 %	6 %	9 %	8 %
Moderata samlingspartiet	13 %	14 %	16 %	14 %
Partipolitiskt obundna i SvK	17 %	17 %	20 %	18 %
Annan nomineringsgrupp	2 %	2 %	9 %	5 %
Summa	100 %	99 %	100 %	100 %

Det är egentligen endast för tre av nomineringsgrupperna som man finner några skillnader mellan församlingarna i de olika storleksgrupperna och beträffande två av dessa kan man säga att de motsvarar vad man kunde förvänta med hänsyn till den styrka som de politiska partierna har i olika bebyggelsemiljöer. Således fick socialdemokraterna en större andel av rösterna i de medelstora församlingarna än i framförallt de små församlingarna. Ett annat mönster för centerpartiet än det som framträder här – starkt i de små församlingarna och svagt i de stora församlingarna – hade varit mycket överraskande. Att de ”andra nomineringsgrupperna” är så mycket starkare i de stora församlingarna än i de små beror naturligtvis till en stor del men knappast uteslutande på de tidigare påpekade förhållandena i Göteborg Annedals församling.

Kyrkovalsvaljare med olika frekvens av kyrksamhet lade delvis sina röster i kyrkomötesvalet på olika sätt. Här återges fördelningen inom de tre grupper av gudstjänstbesökare som materialet förenklat indelats i:

	Flitiga (n=1424)	Tillfälliga (n=4644)	Sällsynta (n=2479)	Totalt (n=8547)
Socialdemokraterna	19 %	31 %	41 %	32 %
Centerpartiet	19 %	19 %	12 %	17 %
Folkpartiet liberalerna	7 %	6 %	5 %	6 %
Kristdemokraterna	12 %	8 %	6 %	8 %
Moderata samlingspartiet	11 %	14 %	16 %	14 %
Partipolitiskt obundna i SvK	27 %	18 %	14 %	18 %
Annan nomineringsgrupp	6 %	4 %	6 %	5 %
Summa	101 %	100 %	100 %	100 %

Bland de flitiga gudstjänstdeltagarna röstade en större andel för posk än för någon annan nomineringsgrupp. Bland de tillfälliga gudstjänstdeltagarna var det vanligast att man röstade för socialdemokraterna och detta var ännu mer markerat bland de sällsynta gudstjänstdeltagarna. Socialdemokraternas styrka ökar med avtagande kyrksamhet. Centerpartiet är svagare bland de sällsynta gudstjänstbesökarna än inom de andra två grupperna. De tre andra borgerliga nomineringsgrupperna visar helt olika mönster: Folkpartiet liberalerna har ungefär samma röstandel i alla tre grupperna, kristdemokraternas andel minskar med avtagande gudstjänstdeltagande medan moderaternas ökar med avtagande gudstjänstdeltagande. Att röstning för posk hänger samman med frekvensen av gudstjänstbesök är mycket tydligt men man bör kanske

ändå notera att denna grupp även fick en sjundedel av de röster som avgavs av väljare som mycket sällan deltar i gudstjänster. Frånvaron av mönster för ”annan nomineringsgrupp” är inte särskilt förvånande med hänsyn till hur heterogent sammansatt gruppen är. Det förtjänar att framhållas att mönstren för socialdemokraterna, kristdemokraterna, moderaterna och posk är ännu tydligare när materialet är indelat i fem gudstjänstbesöksgrupper.

Ett liknande mönster som det vid gudstjänstbesök kommer fram då man ser till den samhörighet med Svenska kyrkan och den egna församlingen som de röstande säger sig känna. Med de kombinerade svaren kan man – som tidigare framgått – få från värdet 2 till värdet 10 på en samlingsvariabel för de två frågorna och här har materialet grupperats så att man får tre grupper: De med ”stark” samhörighet (2-4), de med ”medelmåttig” samhörighet (5-7) och de med ”svag” samhörighet (8-10).

Inom grupperna fördelades rösterna på den olika nomineringsgrupperna enligt följande:

	Stark (n=4141)	Medelmåttig (n=3621)	Svag (n=787)	Totalt (n=8549)
Socialdemokraterna	28 %	35 %	37 %	32 %
Centerpartiet	21 %	15 %	8 %	17 %
Folkpartiet liberalerna	5 %	6 %	7 %	6 %
Kristdemokraterna	8 %	9 %	8 %	8 %
Moderata samlingspartiet	15 %	14 %	16 %	14 %
Partipolitiskt obundna i SvK	19 %	18 %	13 %	18 %
Andra nomineringsgrupper	4 %	4 %	12 %	5 %
Summa	100 %	101 %	101 %	100 %

Mönstret liknar i ganska stor utsträckning det som kom fram vid kyrksamhetsfrågan men är ändå inte helt parallellt med detta. Skillnaden mellan den andel socialdemokraterna har i de tre kolumnerna är mindre här än i den förra tabellen medan det omvända gäller för centerpartiet. För kristdemokraterna finns det här ingen skillnad och den markerade skillnad som i den tidigare tabellen framträdde för posk märks inte alls lika mycket här. Påtagligt är att ”andra nomineringsgrupper” fick en jämförelsevis stor andel av de röster som avgavs av väljare med svag anknytning till kyrkan/församlingen.

Sammanfattningsvis har det åter kommit fram att man får delvis skiljaktiga resultat om man ser till aktivitetsvariabeln kyrkobesök som är tämligen exklusiv – den innefattar inte många men de har en stark ”gudstjänstorientering” – eller om man ser till den mera känslomässigt bestämda samhörighetsvariabeln som är mera inklusiv, innefattande ganska många som har en stark ”kyrkoorientering”).

Ett annat sätt att utnyttja materialet är att se på vilket medelvärde blir på ”samhörighetsskalan” för dem som stött de olika nomineringsgrupperna:

Socialdemokraterna	5,03
Centerpartiet	4,43
Folkpartiet liberalerna	4,88
Kristdemokraterna	4,83
Moderata samlingspartiet	4,79
Partipolitiskt obundna i Sv. kyrkan	4,62
Annan nomineringsgrupp	5,62
Totalt	4,82

Tre grupper ligger på värden som motsvarar genomsnittet för hela materialet. Det gäller folkpartiet liberalerna, kristdemokraterna och moderata samlingspartiet. Två grupper har värden som något avviker från genomsnittet: Det gäller socialdemokraterna som kännetecknas av något mindre upplevd samhörighet med kyrkan/församlingen och de partipolitiskt obundna som kännetecknas av något större upplevd samhörighet. Två grupper avviker klart från genomsnittet: Centerpartisterna känner större gemenskap med kyrka och församling än alla andra och de som stött någon ”annan nomineringsgrupp” känner klart mindre gemenskap med kyrka och församling. De båda senast nämnda grupperna skiljer också ut sig på andra sätt. Spridningen i svaren bland dem som röstat för en ”annan nomineringsgrupp” är klart större än alla de andra grupperna vilket kanske är självklart för en kategori som består av anhängare av nomineringsgrupper med mycket olikartad syn på Svenska kyrkan och vilka funktioner den har. De som röstat med centerpartiet är speciella genom att de till skillnad från de som röstat med de övriga nomineringsgrupperna mera markerar känsla av samhörighet med den egna församlingen än med Svenska kyrkan.

Då valet av nomineringsgrupp ställs mot den indelning av de röstande efter religiös och politisk aktivitet som tidigare redovisats får man följande resultat:

	Ej kyrkakt. Ej polakt. (n=4637)	Ej kyrkakt. Polakt. (n=913)	Kyrkakt. Ej polakt. (n=1879)	Kyrkakt. Polakt. (n=996)	Totalt (n=8425)
Socialdemokraterna	33 %	47 %	22 %	32 %	32 %
Centerpartiet	16 %	15 %	16 %	27 %	17 %
Folkpartiet liberalerna	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %
Kristdemokraterna	8 %	4 %	11 %	7 %	8 %
Moderata samlingspartiet	15 %	14 %	12 %	16 %	14 %
Partipol. obundna. i SvK	18 %	8 %	29 %	8 %	18 %
Annan nomineringsgrupp	5 %	5 %	6 %	4 %	5 %
Summa	101 %	99 %	102 %	100 %	100 %

Vad man först kan lägga märke till är att fördelningen i den första kolumnen – den som omfattar dem som varken är aktiva i någon kyrklig verksamhet eller i någon politisk verksamhet – nästan exakt motsvarar fördelningen i hela materialet sådan den framträder i totalkolumnen. Inom gruppen av personer som inte är aktiva i någon kyrklig verksamhet men har eller har haft någon politisk aktivitet fick socialdemokraterna en oproportionerligt stor andel av rösterna och kristdemokraterna och särskilt de partipolitiskt obundna små andelar. Förhållandet är omvänt i den följande kolum-

nen, den som omfattar väljare som är aktiva inom kyrkan på något sätt men inte politiskt aktiva: Socialdemokraterna fick en liten andel av väljarna och kristdemokraterna och framförallt de partipolitiskt obundna en stor andel. I den fjärde kolumnen ser man att centerpartiet – och i viss mån moderata samlingspartiet – är överrepresenterade bland dem som både är kyrkligt och politiskt aktiva medan de partipolitiskt obundna är mycket klart underrepresenterade. De båda minsta grupperna, folkpartiet liberalerna och ”andra nomineringsgrupper” fick ungefär samma andel i de olika aktivitetsgrupperna.

De fyra grupperna skiljer sig mycket klart åt när det gäller samhörighet med kyrkan och församlingen:

Varken kyrkligt eller politiskt aktiva (n=4890)	5,18
Ej kyrkligt aktiva men politiskt aktiva (n=944)	5,45
Kyrkligt aktiva men ej politiskt aktiva (n=2001)	4,24
Både kyrkligt och politiskt aktiva (n=1028)	3,86
Totalt (n=8863)	4,84

De som är både kyrkligt och politiskt aktiva känner större samhörighet med kyrkan än de som är kyrkligt aktiva men inte politiskt aktiva. De som varken är aktiva inom kyrka/församling eller inom något politiskt sammanhang känner något större samhörighet med kyrkan/församlingen än de som visserligen är politiskt aktiva men inte deltar i något församlingsarbete. Ser man samtidigt på aktivitet och vilken nomineringsgrupp man stödde får man följande resultat. Man bör beakta att antalet individer är litet – särskilt för folkpartiet liberalerna, kristdemokraterna, partipolitiskt obundna och ”andra nomineringsgrupper” i många av cellerna:

	Ej kyrkakt. Ej polakt.	Ej kyrkakt Polakt	Kyrkakt. Ej polakt	Kyrkakt Polakt.
Socialdemokraterna	5,23	5,64	4,55	4,05
Centerpartiet	4,75	4,73	4,17	3,76
Folkpartiet liberalerna	5,29	5,29	4,36	3,75
Kristdemokraterna	5,25	5,18	4,22	4,11
Moderata samlingspartiet	5,22	5,28	4,12	3,57
Partipolitiskt oberoende i SvK	5,06	5,23	4,02	3,64
Annan nomineringsgrupp	6,01	6,80	4,70	4,63
Totalt	5,17	5,43	4,25	3,87

De skillnader som kommer fram vid en kolumnvis läsning av tabellen är – med några undantag – obetydliga. Framförallt noterar man likheterna i den första kolumnen som omfattar den majoritet som inte är – och inte heller varit – aktiva inom varken församlingsliv eller politiskt liv. De som lagt sina röster för olika nomineringsgrupper skiljer sig knappast alls åt med undantag för centerpartisterna som deklarerar något större kyrkosamhörighet och de som röstat för ”andra nomineringsgrupper” som deklarerar klart mindre kyrkosamhörighet än andra. I den följande kolumnen – ej kyrkoaktiva som är politiskt aktiva – noterar man den klara kyrkosamhörigheten bland centerpartisterna och att socialdemokraterna uttrycker klart mindre kyrkosamhörighet än väljarna som utnyttjat borgerliga valsedlar. Detta mönster går igen – mindre klart markerat – också både bland de väljare som är kyrkligt aktiva men inte

politiskt aktiva och bland de väljare som är aktiva inom både kyrka och politik. De väljare som stött någon ”annan nomineringsgrupp” intar hela tiden en särställning.

Slutsatsen av analysen av de olika väljargruppernas känsla av samhörighet med kyrkan/församlingen blir att sådana skillnader finns i viss mån. När man beaktar delgrupper med olika politisk och religiös aktivitet minskar emellertid skillnaderna vilket särskilt framgår av den första kolumnen i tabellen närmast ovan. De skillnader som kom fram tidigare är alltså delvis en följd av att de olika väljargrupperna är olika sammansatta när det gäller personer med olika grad av aktivitet inom kyrkan och/eller det politiska livet

Det har tidigare framgått att drygt hälften av de kyrkovalsröstande var sådana som ofta röstat i kyrkovalen och att bort emot en fjärdedel var förstagångsröstande. Hur fördelningen var på nomineringsgrupperna inom de olika kategorierna av röstande framgår av följande sammanställning:

	Röstat ofta (n=4737)	Röstat någon gång (n=1775)	Aldrig röstat (n=2069)	Totalt (n=8581)
Socialdemokraterna	33 %	33 %	30 %	32 %
Centerpartiet	18 %	17 %	14 %	17 %
Folkpartiet liberalerna	6 %	5 %	6 %	6 %
Kristdemokraterna	8 %	9 %	9 %	8 %
Moderata samlingspartiet	15 %	13 %	13 %	14 %
Partipolitiskt obundna i SvK	18 %	19 %	20 %	18 %
Annan nomineringsgrupp	3 %	5 %	9 %	5 %
Summa	101 %	101 %	101 %	100 %

Skillnaderna mellan de tre grupperna av väljare är tämligen små. Man kan dock observera att tre kyrkopolitiskt ”tunga” grupper, socialdemokraterna, centerpartiet och moderata samlingspartiet, bland dem som röstat ”många gånger” sammantaget har 66 procent av rösterna medan samma gruppering bland dem som ”aldrig röstat” tidigare endast har 57 procent av rösterna. Det mest anmärkningsvärda i tabellen är för övrigt att nästan en tiondel av dem som röstade första gången stödde någon ”annan nomineringsgrupp”. Statistiskt finns en klar skillnad mellan de tre grupperna av väljare men denna skillnad försvinner i stor utsträckning när man bryter ner materialet på åldersgrupper. Bland yngre väljare (16-39 år) och bland äldre väljare (60+ år) är svarsfördelningarna mycket lika varandra bland dem som kyrkovalsröstat många gånger och bland dem som aldrig kyrkovalsröstat tidigare. Bland de medelålders har de nytillkomna väljarna i större utsträckning stött de partipolitiskt oberoende och de ”andra nomineringsgrupperna” och i mindre utsträckning röstat för centerpartiet och moderata samlingspartiet än vad de trogna kyrkovalsväljarna gjort.

Röstning vid stiftsfullmäktigevalet

Frågan om röstning vid stiftsfullmäktigevalet var parallell med den om röstning vid kyrkomötesvalet: ”För vilken nomineringsgrupp har Du idag lagt Din röst vid valet till STIFTSFULLMÄKTIGE?”. Svartalternativen var de sex ”stora” nomineringsgrupperna, Annan nomineringsgrupp, Röstade ej i det valet samt i Göteborg ÖPPEN KYRKA, i församlingarna i Luleå stift Vänsterpartiet och i Klinte Kyrklig samverkan i Visby stift. Vid ”Annan nomineringsgrupp” fanns möjlighet att skriva in vilken nomineringsgrupp man stött och detta material har sedan kodats även om flertalet valt att inte ange vilken nomineringsgrupp som var aktuell. Vanligast som inskrivna nomineringsgrupp var vänsterpartiet och dessa har lagts till de övriga vänsterpartisvaran. För övrigt var det endast för Sverigedemokraterna som mer än tio röster (14) noterades.

Fördelningen av rösterna ser ut på följande sätt sedan de drygt 100 (1,1 procent) formulär där den svarande markerat ”Röstade ej i det valet” bortsorterats:

Socialdemokraterna	31,9 %
Centerpartiet	16,5 %
Folkpartiet liberalerna	5,4 %
Kristdemokraterna	8,2 %
Moderata samlingspartiet	14,2 %
Partpolitiskt obundna i Svenska kyrkan	17,2 %
Annan nomineringsgrupp	1,3 %
Vänsterpartiet	0,9 %
ÖPPEN KYRKA	3,9 %
Kyrklig samverkan i Visby stift	0,4 %
Summa	100,0 %

I stor utsträckning förefaller sammanställningen vara en kopia av den tabell som tidigare gavs över rösternas fördelning vid kyrkomötesvalet. De ”stora” nomineringsgrupperna har nästan på decimalen när samma andel av rösterna i stiftsfullmäktigevalet som i kyrkomötesvalet. De ”övriga” fyra grupperna har emellertid här sammantaget 6,5 procent av rösterna medan andelen för ”andra nomineringsgrupper” i kyrkomötesmaterialet var 4,7 procent. Skillnaden sammanhänger främst med att en av de församlingar – Göteborg Annedal – där en ”övrig” grupp, ÖPPEN KYRKA, hade sin största framgång ingår i underlaget. Den identitet i fråga om rösternas fördelning som man kan iakta ovan motsvaras emellertid inte av en lika stor identitet i röstning bland väljarna.

I följande sammanställning ställs uppgifterna om röstning vid stiftsfullmäktigevalet mot uppgifterna om röstning vid kyrkomötesvalet:

	Soc.dem n=2752	Cent.p n=1456	Fp.lib n=481	Kr.dem n=692	Mod.sp n=1228	Posk n=1556	Annan n=399	Totalt n=8564
S	94,6 %	2,7 %	1,7 %	2,6 %	1,1 %	1,9 %	7,8 %	32,1 %
C	0,8 %	88,6 %	3,7 %	3,6 %	1,1 %	2,5 %	1,8 %	16,5 %
Fp	0,5 %	1,4 %	83,6 %	0,9 %	1,7 %	1,3 %	2,3 %	5,7 %
Kd	0,4 %	2,6 %	2,1 %	84,8 %	2,4 %	1,7 %	1,0 %	8,2 %
M	0,4 %	1,5 %	2,3 %	3,6 %	89,7 %	1,8 %	4,0 %	14,2 %
POSK	1,9 %	2,3 %	4,2 %	3,2 %	2,4 %	82,3 %	8,5 %	17,2 %
Annan	0,3 %	0,1 %	0,8 %	0,3 %	0,3 %	1,2 %	17,8 %	1,3 %
V	0,6 %	0,1 %	-	0,1 %	0,1 %	0,2 %	10,8 %	0,8 %
ÖKA	0,4 %	0,3 %	1,7 %	0,9 %	0,9 %	6,7 %	44,9 %	3,8 %
Samv.	0,3 %	0,4 %	-	-	0,3 %	0,4 %	1,3 %	0,3 %
Sum %	100,2	100,0	100,1	100,0	100,0	100,0	100,2	100,1

En snabb reflektion man kan göra inför de många siffrorna är att i stort sett alla kombinationer finns representerade. Det finns väljare som röstat med socialdemokraterna i kyrkomötesvalet och med moderaterna i stiftsfullmäktigevalet och det finns väljare som stött posk i kyrkomötesvalet men lagt sin först för vänsterpartiet på stiftsnivån. Ett närmare betraktande av siffrorna visar emellertid på en tämligen stor men inte fullständig konsekvens mellan de båda valhandlingarna. Ser man endast till dem som stött en och samma av de sex stora nomineringsgrupperna vid båda valen visar det sig – vilket inte framgår av tabellen – att 91,5 procent röstade för samma nomineringsgrupp vid båda valen. Socialdemokraternas väljare var de mest konsekventa (19 av 20) och därefter kommer de som stött moderata samlingspartiet och centerpartiet. De väljare som lade kyrkomötesrösten för folkpartiet liberalerna, kristdemokraterna och de partipolitiskt obundna var något mera benägna för röstsplittning: Runt en sjättedel eller sjundedel av dessa lade sina valsedlar för olika nomineringsgrupper vid de båda valen.

En speciell grupp är de som röstade för en ”annan nomineringsgrupp” vid kyrkomötesvalet. Nästan hälften av dessa (45 procent) röstade för ÖPPEN KYRKA vid stiftsfullmäktigevalet och har sannolikt lagt sin röst för samma grupp vid kyrkomötesvalet. En tiondel av dem som röstade för en ”annan nomineringsgrupp” vid kyrkomötesvalet röstade för vänsterpartiet vid stiftsvalet och man kan anta att många av dessa också röstade för samma parti vid kyrkomötesvalet.

Materialet kan givetvis också presenteras ”på andra hållet” så att man får klart för sig hur de som stödde en nomineringsgrupp vid stiftsfullmäktigevalet röstade vid kyrkomötesvalet. Någon sådan tabell återges dock inte. När det gäller de stora nomineringsgrupperna är denna analys tämligen ointressant. Däremot kan det vara av intresse att konstatera att av den lilla grupp som stödde vänsterpartiet i stiftsvalet hade en fjärdedel lagt sina röster för socialdemokraterna i riksvalet och att en tredjedel av dem som röstade för ÖPPEN KYRKA i stiftsfullmäktigevalet röstade för de partipolitiskt obundna i kyrkomötesvalet. De i materialet som röstat för Kyrklig samverkan i Visby stift vid stiftsfullmäktigevalet är antalsmässigt inte många men deras röster vid kyrkomötesvalet fördelade sig jämnt över socialdemokraterna, centerpartiet, moderata samlingspartiet och posk.

Det sätt på vilket materialet bearbetats gör att man endast kan undersöka förekomsten av splittrad röstning bland de röstande som i kyrkomötesvalet röstade på någon av de stora nomineringsgrupperna. Av dessa röstande var det totalt 11 procent som inte lade sin röst för samma nomineringsgrupp vid båda valen. Ser man till olika bakgrundsvariabler är skillnaderna i flertalet fall små, oftast mycket små. Således avgav 10 procent av männen och 12 procent av kvinnorna splittrade röster. De yngre väljarna (6-39 år) var något mer benägna (14 procent) att rösta splittrat än andra väljare. Regionalt framträder klara skillnader. I det västliga området – innefattande Göteborg Annedal – röstade 23 procent på olika sätt vid kyrkomötes- och stiftsfullmäktigevalet. Även i Växjö/Linköping/Visby stift var splittrade röster vanligare än i övriga områden. Flitiga gudstjänstbesökare var mindre konsekventa (86 procent) än sällsynta gudstjänstbesökare (91 procent) medan samhörighetsvariablerna inte ger något nämnvärt utslag i detta sammanhang och det gör inte heller kyrklig aktivitet. Däremot har den politiska aktiviteten betydelse: Av dem som varken är eller varit politiskt aktiva splittrade 13 procent sina röster, av dem som i nuläget är något eller mycket aktiva handlade endast 4 procent på detta sätt.

Röstning vid kyrkofullmäktigevalet

I parallellitet med frågorna om röstning vid kyrkomötesvalet och stiftsfullmäktigevalet ställdes när det gäller kyrkofullmäktigevalet frågan "För vilken nomineringsgrupp har Du idag lagt Din röst vid valet till KYRKOFULLMÄKTIGE?" alternativt "... vid valet till SAMFÄLLDA KYRKOFULLMÄKTIGE I X KYRKLIGA SAMFÄLLIGHET?" För varje församling i undersökningen listades de nomineringsgrupper som deltog i kyrkofullmäktigevalet i den aktuella enheten och dessutom gavs svarsalternativen "Röstade ej i det valet" I några av församlingarna där vallokallundersökningen genomfördes hade man val till såväl samfällda kyrkofullmäktige som till kyrkofullmäktige för den egna församlingen. Vid redovisningen av svaren här har i dessa fall med "dubbla" kyrkofullmäktigeval endast svaren om röstning vid valet till samfällda kyrkofullmäktige beaktats, d.v.s. det är konsekvent svaren om det "tredje" valet som redovisas i denna avdelning.

Svarsbortfallet vid frågan om röstning vid kyrkofullmäktigevalet var ungefär detsamma som vid de två tidigare röstningsfrågorna eller knappt 6 procent och en dryg procent markerade att man ej röstat i kyrkofullmäktigevalet. Svaren i de resterande 8 541 formulären fördelade sig på följande sätt:

Socialdemokraterna	31,7 %
Centerpartiet	12,9 %
Folkpartiet liberalerna	3,6 %
Kristdemokraterna	3,2 %
Moderata samlingspartiet	10,9 %
Partipolitiskt obundna i Svenska kyrkan	10,2 %
Lokala nomineringsgrupper	27,5 %
Summa	100,0 %

Endast för socialdemokraterna gäller att andelen röster vid kyrkofullmäktigevalet är ungefär densamma som vid kyrkomötesvalet och stiftsfullmäktigevalet. De fem andra nomineringsgrupperna med anspråk på rikstäckning fick avsevärt mindre andelar av rösterna i kyrkofullmäktigevalet är i de tidigare redovisade valen och särskilt påtagligt

är detta för kristdemokraterna och de partipolitiskt obundna. Vad som betecknas som "andra nomineringsgrupper" fick en dryg fjärdedel av rösterna vid kyrkofullmäktigevalet och därmed en mycket större röstandel än vid både kyrkomötesvalet och stiftsfullmäktigevalet.

Resultatet sammanhänger naturligtvis med att de rikstäckande nomineringsgrupperna deltog i de lokala valen i mycket växlande utsträckning och med att vid kyrkofullmäktigevalen fanns ofta istället för (framförallt de borgerliga nomineringsgrupperna) eller vid sidan av de stora grupperna lokalt förankrade nomineringsgrupper. I tre av de i undersökningen ingående församlingarna – Kvibille, Klinte och Ärla – fanns valsedlar endast för en eller två lokala nomineringsgrupper. Socialdemokraterna hade egna valsedlar i 24 av de 28 församlingarna medan kristdemokraterna och posk endast hade det i sex församlingar. Mot denna bakgrund blir det tämligen ointressant att undersöka i vad mån män och kvinnor, unga och gamla och kyrkligt mer eller mindre aktiva stött olika nomineringsgrupper i kyrkofullmäktigevalet.

Att en röstsplitringen – som var mer eller mindre påtvingad för många som ville rösta i alla valen – måste ha varit avsevärd framgår när man beaktar att inte i någon enda av de 28 enheterna ställde alla de sex stora nomineringsgrupperna upp kandidatlistor vid kyrkofullmäktigevalet: Många röstande hade ingen möjlighet att avge "a straight vote" i alla de tre eller fyra val de kunde delta i. Vad man kan konstatera är att det inte förefaller som om särskilt många skulle ha avstått från att rösta i något av valen på grund av att den nomineringsgrupp de närmast sympatiserade med inte var företrädd på någon av nivåerna. Andelen som svarade "Röstade ej i det valet" är liten – kring en procent av alla – oavsett om man ser till kyrkomötesvalet, stiftsfullmäktigevalet eller kyrkofullmäktigevalet. Även om en del av dem som avstått från att besvara någon av frågorna om röstning hör till denna grupp blir andelen begränsad; flertalet av dem som inte svarat torde emellertid vara sådana som i en enkät vill röja valhemligheten.

Mot denna bakgrund blir en "all over"-jämförelse av röstningen vid kyrkofullmäktigevalet och vid något av de andra valen av mindre intresse. Man kan emellertid klarlägga i vad mån man röstat likadant i kyrkomötesvalet och kyrkofullmäktigevalet på de ställen där den nomineringsgrupp man stödde i kyrkomötesvalet också gick fram med en egen valsedel i kyrkofullmäktigevalet. I den majoritet av församlingar där socialdemokraterna deltog i kyrkofullmäktigevalet visar det sig att 91 procent av dem som röstat socialdemokratiskt i kyrkomötesvalet också gjorde det i kyrkofullmäktigevalet. Av de 2 678 "kyrkomötesocialdemokraterna" röstade 6 procent för en "annan nomineringsgrupp" vid det lokala valet. En annan sida av detta är att av de 2 689 röster som socialdemokraterna fick i kyrkofullmäktigevalet i de aktuella församlingarna röstade 10 procent på någon av de andra nomineringsgrupperna (alltså någon av de fem "stora" grupperna eller någon "annan nomineringsgrupp") i kyrkomötesvalet.

Centerpartiet hade egna valsedlar i 15 av de 28 församlingar som ingår i undersökningen. 87 procent av de 1 046 väljare där som röstade centerpartistiskt i kyrkomötesvalet gjorde det också i kyrkofullmäktigevalet. 6 procent av "kyrkomötescenterpartisterna" lade i kyrkofullmäktigevalet sin röst för någon "annan nomineringsgrupp" och 3 procent föredrog moderaterna i detta val. Å andra sidan var det så att av de 1 090 röster centerpartiet fick i kyrkofullmäktigevalet röstade 16 procent för någon av de övriga nomineringsgrupperna i kyrkomötesvalet. Den största andelen av dessa "inflytande" röster gick i kyrkomötesvalet till kristdemokraterna eller posk, d.v.s. nomineringsgrupper som i betydligt mindre utsträckning än centerpartiet gick fram med egna valsedlar i kyrkofullmäktigevalen.

Folkpartiet liberalerna fick 303 kyrkomötesröster i de nio församlingar där man ställde upp i kyrkofullmäktigevalen. 77 procent av dessa lade också sin röst för folkpartiet i kyrkofullmäktigevalet medan 10 procent i det lokala valet föredrog någon "annan nomineringsgrupp" och 6 procent moderaterna. "Inflödet" av röster var emellertid också stort och av de 306 rösterna i kyrkofullmäktigevalet kom 29 procent från personer som stödde någon av de övriga nomineringsgrupperna i kyrkomötesvalet, företrädesvis moderaterna och posk.

Kristdemokraterna fick 311 kyrkomötesröster i de 6 församlingar där de deltog i kyrkofullmäktigevalet. Av dessa var 70 procent "trogna" i båda valen medan inte mindre än 18 procent av dem som röstade kristdemokratiskt i kyrkomötesvalet lade sin röst för någon lokal nomineringsgrupp i kyrkofullmäktigevalet. De "inflytande" rösterna var få – 20 procent av de 274 kyrkofullmäktigerösterna – och i den mån man kan se någon tendens ifråga om varifrån de kom var det främst posk-röster från kyrkomötesvalet.

Moderata samlingspartiet deltog i kyrkofullmäktigevalet i 15 av de aktuella församlingarna. Denna nomineringsgrupp fick där 859 kyrkomötesröster och av dessa röstade 87 procent moderat också i kyrkofullmäktigevalet. De återstående 13 procenten spred sig jämnt över övriga nomineringsgrupper men med någon övervikt till de lokala nomineringsgrupperna. Av de totalt 924 moderata kyrkofullmäktigerösterna kom 19 procent från personer som i kyrkomötesvalet inte röstat med moderaterna, störst var "inflödet" av röster från väljare som stött kristdemokraterna i kyrkomötesvalet.

I de sex församlingar där det fanns möjlighet att rösta med en posk-valsedel i kyrkofullmäktigevalet var "nomineringsgruppstroheten" ungefär densamma inom denna väljargrupp som bland andra nomineringsgruppers väljare där man hade möjlighet att utnyttja valsedlar med samma beteckning vid både kyrkomötes- och kyrkofullmäktigevalet. 84 procent av de 853 väljare som stödde posk i kyrkomötesvalet gjorde det också i kyrkofullmäktigevalet. "Svikarna" röstade nästan uteslutande med någon "annan nomineringsgrupp" och då inte minst ÖPPEN KYRKA. "Inflödet" av röster var ungefär lika stort som "utflödet" och av de 861 kyrkofullmäktigerösterna kom 16 procent från väljare som röstat på annat sätt i kyrkomötesvalet, främst på kristdemokraterna eller moderaterna.

En summering av vad man får fram om kyrkovalsvaljarnas splittrade röstning mellan de sex stora nomineringsgrupperna vid de båda val som av flertalet torde uppfattas som de viktigaste – kyrkomötesvalet och kyrkofullmäktigevalet – blir att i den mån uppsättningarna av valsedlar var sådana att man hade möjlighet att vara "nomineringsgruppstrogen" så var man det också i stor utsträckning. Troheten var kanske något mindre än när det gällde kyrkomötesröstningen och stiftsfullmäktigeröstningen men det är ändå så att av 6 029 väljare i materialet som stödde någon av de sex stora nomineringsgrupperna i kyrkomötesvalet och som hade möjlighet att stödja samma nomineringsgrupp i kyrkofullmäktigevalet så utnyttjade 5 263 eller 87 procent denna möjlighet. "Nomineringsgruppstroheten" var störst bland socialdemokraterna, något mindre bland centerpartister och moderater, ytterligare något mindre bland posk-anhängare och minst bland folkpartister och kristdemokrater.

Röstning i ett fjärde val

I hälften – 14 – av de församlingar som ingick i vallokalundersökningen hade man fyra val på dagen för kyrkovalet. I Kvibille, Rystad, Mjölby/Högby, Färgelanda och Offerdal valde man inte bara kyrkofullmäktige till de kyrkliga samfälligheter i vilka församlingarna ingår utan också kyrkofullmäktige för den egna församlingen. I Jämjö,

Malmö Hyllie, Kristianstads Heliga Trefaldighet, Göteborgs Annedal, Aneboda, Klinte, Ärla, Bälinge och Västerås Badelunda som alla är församlingar som ingår i kyrkliga samfälligheter valde man direktvalda kyrkoråd. Dessa ”fjärdeval” behandlades som de övriga valen på enkätformulären och en särskild fråga om röstning vid dessa val fanns alltså. Totalt avgavs 3 369 svar om röstning vid ”fjärdevalen” och i dessa markerades i drygt två procent att man inte röstat i det aktuella valet. De övriga 3 296 svaren fördelade sig på olika nomineringsgrupper enligt följande:

Socialdemokraterna	23,3 %
Centerpartiet	7,2 %
Folkpartiet liberalerna	4,7 %
Kristdemokraterna	0,8 %
Moderata samlingspartiet	10,3 %
Partipolitiskt obundna i Svenska kyrkan	17,1 %
Lokala nomineringsgrupper	36,5 %
Summa	99,9 %

Rösternas fördelning är helt annorlunda här än i de övriga tre valen och man observerar framför allt att de lokala nomineringsgrupperna tillsammans med de partipolitiskt obundna fick mer än hälften av rösterna och de partipolitiskt betecknade valsedlarna alltså fick genomgående mindre andelar av rösterna än i de övriga valen. Socialdemokraterna gick fram med egna valsedlar i 10 av de 14 församlingarna och var även i detta val starkast av de till politiska partier knutna nomineringsgrupperna, i detta fall närmast följda av moderata samlingspartiet. Resultatet kan vara en följd av vilka församlingar det är som ingår i undersökningen. Materialet här är mycket mindre än i de tidigare analyserna och benägenheten till ”straight-” och ”split-voting” har därför inte klarlagts närmare.

Uppfattning om valens betydelse

För vart och ett av de tre eller fyra valen ställdes en fråga om ”Hur bedömer Du valet till KYRKOMÖTET?” o.s.v. med svarsmöjligheterna ”Mycket viktigt”, ”Ganska viktigt”, ”Inte särskilt viktigt” och ”Inte alls viktigt”. Frågorna – som fanns på formulärets fjärde sida – var besvarade på ungefär 93 procent av formulären och svarsfördelningarna var följande:

	Kyrkom.valet (n=8526)	Stiftsf.valet (n=8468)	Kyrkof.valet (n=8434)	Fjärde valet (n=3420)
Mycket viktigt	36,6 %	31,5 %	43,8 %	46,3 %
Ganska viktigt	50,4 %	53,3 %	45,8 %	42,9 %
Inte särskilt viktigt	11,7 %	13,8 %	9,1 %	9,3 %
Inte alls viktigt	1,3 %	1,4 %	1,2 %	1,5 %
Summa	100,0 %	100,0 %	99,9 %	100,0 %

De fyra svarsfördelningarna är varandra tämligen lika. Omkring 90 procent anser att de kyrkliga valen är ”mycket” eller ”ganska” viktiga och när det gäller de tre val som alla har gemensamt är det i alla tre fallen vanligare att man markerat det svagare ”ganska” än det starka ”mycket”. Kyrkofullmäktigevalet bedöms vara viktigare än både kyrkomötes- och stiftsfullmäktigevalet och kyrkomötesvalet bedöms som viktigare än stiftsfullmäktigevalet. I den halva av församlingarna där man hade ett fjärde val i form av val av kyrkofullmäktige i en församling som ingår i samfällighet eller val av direktvalt kyrkoråd är svarsfördelningen annorlunda än när det gäller de övriga valen genom att ”Mycket viktigt” markerats i större utsträckning än ”Ganska viktigt”. Resultatet att det fjärde valet tillmäts större vikt än de övriga valen kvarstår också då analysen begränsas till de församlingar som haft fyra val. Det framkommer alltså en klar tendens mot att de lokala valen betraktas som viktigare än valet på riksnivå och framförallt än valet på regionalnivå.

Materialet om bedömningen av valens vikt har behandlats på två olika sätt. Dels har ett helhetsmått som beaktar de kyrkliga valens vikt skapats och med hjälp av detta mått klarläggs hur man inom olika väljargrupper bedömer kyrkovalets vikt och dels har bedömningarna av kyrkomötesvalet och kyrkofullmäktigevalet ställts mot varandra.

Många – men långt ifrån alla – ger identiska svar beträffande de olika valen. När man jämför bedömningen av kyrkomötesvalet och stiftsfullmäktigevalet finner man att 85 procent markerat samma svar vid båda frågorna, när det gäller kyrkomötesvalet och kyrkofullmäktigevalet (= det tredje valet) är motsvarande andel 75 procent och då det gäller stiftsfullmäktigevalet och kyrkofullmäktigevalet är den 77 procent. Med hänsyn till den goda men icke fullständiga överensstämmelse som finns mellan svaren på frågorna om de tre val som ägde rum överallt har ett helhetsmått på synen på kyrkovalets viktighet skapats genom att svaren åsatts ”poängvärdena” 1-4 och därefter adderats. Lägsta möjliga ”poäng” är 3 vilket innebär att vart och ett av de tre valen bedömts som ”Mycket viktigt” och högsta möjliga ”poäng” är 12 vilket innebär att vart och ett av de tre valen bedömts som ”Inte alls viktigt”. Det vanligaste värdet – det erhålls för 36 procent av dem som besvarat alla tre frågorna – är 6 poäng vilket värde bland annat erhålls om vart och ett av valen bedöms som ”Ganska viktigt”.

Det är tveksamt om de förutsättningar som brukar anges som önskvärda om man vill beräkna medelvärden (normalfördelning av svaren) kan anses ens approximativt upp-

fyllda i detta fall men medelvärdena har ändå bedömts vara ett ekonomisk sätt att redovisa materialet. För hela populationen är medelvärdet 5,31. Redovisningen av gruppvärdena kan delvis av pedagogiska skäl börja med kyrksamhetsgrupperna för här demonstreras att de lägsta värdena innebär att man tillmäter kyrkovalen störst vikt:

Deltar i gudstjänster varje vecka (n=456)	4,09
Deltar i gudstjänster minst en gång i månaden (n=913)	4,46
Deltar i gudstjänster någon gång i kvartalet (n=2053)	5,07
Deltar i gudstjänster minst en gång om året (n=2435)	5,44
Deltar i gudstjänster mera sällan (n= 2394)	5,95
Totalt (n=8251)	5,31

Medeltalen ökar (=kyrkovalen bedöms vara mindre viktiga) regelbundet med avtagande kyrksamhet. Samma mönster kommer också fram vid de båda samhörighetsvariablerna men spännvidden mellan den grupp som står kyrkan/församlingen närmast och den som är mest avlägsen är större än mellan dem som ofta och dem som mycket sällan deltar i gudstjänster. Särskilt markerad är skillnaden vid frågan om samhörighet med Svenska kyrkan där medeltalet ”valviktspoäng” för dem som känner ”mycket stor samhörighet” är 4,08 medan medeltalet för dem som känner ”mycket liten samhörighet” är 7,02.

Män och kvinnor skiljer sig klart åt i bedömningen av kyrkovalens vikt: Män (n=3326) = 5,69 och kvinnor (n=3856) = 5,09. De kvinnor som röstade i kyrkovalen tillmäter alltså de kyrkliga valen klart större vikt än de män som röstade. Liknande skillnader finner man mellan de tre åldersgrupperna och skillnaderna framträder också klart i var en av de tre kyrksamhetsgrupperna:

	Flitiga guds- tjänstdeltagare	Tillfälliga guds- tjänstdeltagare	Sällsynta guds- tjänstedeltagare	Totalt
Yngre	4,75	5,69	6,46	5,86
Medelålders	4,43	5,33	5,98	5,39
Äldre	4,19	5,03	5,55	4,98
Totalt	4,35	5,27	5,96	5,32

De yngre fäster mindre vikt vid de kyrkliga valen än de medelålders och de äldre och de medelålders anser valen mindre viktiga än de äldre. Skillnaderna är ungefär desamma vilken av de tre grupperna av gudstjänstbesökare man ser till. Församlingarnas storlek är helt utan betydelse för hur de som röstade vid kyrkovalen ser på de kyrkliga valen och även mellan de sex regioner som landet delats i är skillnaderna obetydliga. De röstande i Lunds stift tillmäter valen något större betydelse (5,21) och de röstande i Stockholms/Strängnäs stift tillmäter valen något mindre betydelse (5,45) än vad man gör i landet i sin helhet (5,31). Ser man till församlingsnivån anses de kyrkliga valen ha störst betydelse i Kinna (4,96) och minst betydelse i Kvibille (5,63) men detta resultat som kontrasterar två församlingar i ett och samma stift visar snarast att lokala faktorer som medelålder bland de röstande och faktiska valmöjligheter inverkar på vilket medeltalet av bedömningarna av valens betydelse blir.

Mot de klara köns- och åldersskillnader och de klara skillnaderna mellan olika kyrksamhetsgrupper kan man ställa de nästan obefintliga skillnaderna mellan dem som röstade för olika nomineringsgrupper vid kyrkomötesvalet:

Socialdemokraterna (n=2510)	5,28
Centerpartiet (n=1329)	5,32
Folkpartiet liberalerna (n=443)	5,34
Kristdemokraterna (n=649)	5,03
Moderata samlingspartiet (n=1149)	5,38
Partipolitiskt obundna i Sv. kyrkan (n=1460)	5,19
Annan nomineringsgrupp (n=382)	5,78
Totalt (n=7922)	5,29

Två grupper skiljer något ut sig från de övriga. De kristdemokratiska väljarna anser kyrkovalen viktigare än väljarna inom övriga nomineringsgrupper knutna till de politiska partierna. Däremot skiljer sig de posk-röstande endast mycket marginellt från dem som stödde de partipolitiska nomineringsgrupperna. De som lagt sin röst för någon ”annan nomineringsgrupp” tyckte kyrkovalen var mindre viktiga än de sex övriga grupperna; det är emellertid så att spridningen i svaren är klart större inom denna grupp än inom de övriga grupperna vilket antyder att det finns en minoritet som tillmäter de kyrkliga valen stor vikt och en majoritet som betraktar kyrkovalen som oviktiga.

När bedömningarna av kyrkomötesvalets vikt och kyrkofullmäktigevallets vikt ställs mot varandra framgår det att tre fjärdedelar – 75 procent – av anser dem vara lika viktiga (eller i ett litet antal fall lika oviktiga). Inom den återstående fjärdedelen är det dubbelt så många – 17 procent av samtliga – som anser kyrkofullmäktigevalet vara viktigare (mindre oviktigt) än kyrkomötesvalet medan minoriteten – 8 procent av samtliga – tillmäter kyrkomötesvalet större vikt än kyrkofullmäktigevalet. Andelen som tillmäter valen lika vikt skiftar något mellan olika grupper – fler kvinnor än män och flera bland de yngre än bland de äldre – men proportionen 2:1 till förmån för kyrkofullmäktigevalet kommer igen i flera sammanhang t.ex. bland både män och kvinnor. Bland dem som differentierat svaren är det bland de yngre ungefär lika vanligt att kyrkomötesvalet som att kyrkofullmäktigevalet ges större vikt än det andra valet medan det bland framförallt de medelålders är mycket vanligare att man tycker att kyrkofullmäktigevalet är det viktigare valet.

Bland dem som säger sig känna stor samhörighet med den egna församlingen och som ger differentierade svar är det avsevärt vanligare (20 procent mot 8 procent) att man ger större vikt åt kyrkofullmäktigevalet medan det bland dem som känner liten samhörighet med den egna församlingen är ungefär lika vanligt att man ser det ena som det andra valet (12 respektive 11 procent) som det viktigare. Samma mönster kan emellertid knappast iakttas vid frågorna om gudstjänstbesöksfrekvens och om samhörighet med Svenska kyrkan som sådan.

När man ser till hur de som röstade för olika nomineringsgrupper vid kyrkomötesvalet bedömt de båda valens vikt finner man två klara avvikelser från det för övrigt genomgående mönstret. De som röstade för centerpartiet ger i större utsträckning (drygt 30 procent) differentierade svar än alla andra och bland dessa är det mycket vanligare att man prioriterar kyrkofullmäktigevalet än kyrkomötesvalet. Den andra avvikelser svarar de som stödde någon ”annan nomineringsgrupp” för och avvikelsern består i att det inom den ”normalstora” grupp som gav differentierade svar var vanligare att man fäste större vikt vid kyrkomötesvalet (15 procent) än vid kyrkofullmäktigevalet (12 procent). Sammanfattningsvis måste man konstatera att skillnaderna mellan olika grupper – kyrkliga lika väl som politiska – är små när det gäller hur man prioriterar de båda valen. I den mån det finns skillnader i den vikt som valen tillmätts är det helt klart att det är det ”gamla” valet – kyrkofullmäktigevalet – som betraktas som viktigast.

Uppfattning om valinformationen

I vallokalsenkäten ingick också frågan ”Tycker Du att Du fått tillräcklig information om valet till kyrkomötet?” o.s.v. för vart och ett av de tre eller fyra val som var aktuella. Svarsmöjligheterna var ”Ja” och ”Nej” och svarsfördelningarna blev:

	Kyrkomötesvalet (n=8343)	Stiftsfullmäktigevallet (n=7880)	Kyrkofull- mäktigevallet (n=7917)	Det fjärde valet (n=3271)
Ja	58,4 %	54,8 %	61,8 %	55,7 %
Nej	41,6 %	45,2 %	38,2 %	44,3 %
Summa	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Oavsett vilket av valen man ser till var det endast något mer än hälften av de kyrkovalsрstande som ansåg att de fått tillräckligt med information om valet. Det är alltså så att de som på valdagen uppfattade sig som dåligt informerade var nästan lika många som de som menade sig ha fått tillräckligt med information om kyrkovalet. Man kan peka på att enligt den rikstäckande intervjuundersökning som gjordes veckorna efter valet menade 63 procent av dem som uppgav sig ha röstat i kyrkovalet att de fått tillräcklig information om kyrkovalet. Procenttalet stämmer tämligen väl överens åtminstone med svaret om information om kyrkofullmäktigevallet enligt vallokalundersökningen.

Kyrkofullmäktigevallet var alltså det val som de рstande ansåg sig bäst informerade om, därefter kommer kyrkomötesvalet och på en något lägre nivå stiftsfullmäktigevallet och de i kyrkliga samfundigheter ingående församlingarnas val av eget kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd. Skillnaderna är emellertid inte stora: Andelen ”ja”-svar är endast 7 procent högre för kyrkofullmäktigevallet än för stiftsfullmäktigevallet. Mot denna bakgrund koncentreras analysen i fortsättningen till svaren om kyrkomötesvalet och kyrkofullmäktigevallet. Av de 7 862 personer som svarat på frågorna om information vid båda valen gav 55 procent ”ja”-svar beträffande båda, 7 procent svarade ”ja” om information om kyrkofullmäktigevallet och ”nej” om information om kyrkomötesvalet, 2 procent hade den omvända kombinationen av ”ja”- och ”nej”-svar och 36 procent menade att de var dåligt informerade om båda valen. De ”blandade” svaren betraktas i fortsättningen som en kategori men man kan hålla i minnet att dessa svar till den alldeles övervägande delen innebär att man ansett sig tillräckligt informerad om det lokala valet men otillräckligt informerad om riksvalet.

De dubbla ”nej”-svaren är klart mer frekventa i de största än i de mindre och de medelstora församlingarna medan det omvända gäller både för konsekventa ”ja”-svar och blandade svar. Beträffande de små och de medelstora församlingarna finns ingen skillnad. Då man ser till församlingsnivån är svaren mycket skiftande. Stora andelar dubbla ”nej”-svar finner man såväl i små församlingar (Kvibille 59 procent och Rystad 54 procent), och i medelstora församlingar (Malmö Hyllie 51 procent) som i stora församlingar (Göteborg Annedal 56 procent). Många dubbla ”ja”-svar är vanligast i de mindre församlingarna (Klinte 76 procent och Månsarp 72 procent) men återfinns också i medelstora församlingar (Ålem 70 procent) och stora församlingar (Piteå stadsförsamling 63 procent). Den största andelen blandade svar hade Herrestad med 20 procent. Det är naturligtvis möjligt att de рstande skiljer sig åt mycket kraftigt mellan olika församlingar när det gäller förmåga att ta åt sig information men en mera närliggande förklaring förefaller att vara att det fanns stora skillnader mellan olika församlingar när det gäller hur berörda parter – främst församlingen och nomineringsgrupperna – informerat om kyrkovalet.

Könsskillnaderna – männen ansåg sig något bättre informerade än kvinnorna – är obetydliga medan däremot klara och systematiska ålderskillnader framträder. För varje åldersintervall ökar andelen som ansåg sig dubbelt välinformerade och minskar andelen dubbelt dåligt informerade. Med den förenklade åldersindelningen blir resultatet det följande:

	Yngre (n=1707)	Medelålders (n=2910)	Äldre (n=3035)	Totalt (n=7652)
Ja/Ja	41 %	55 %	63 %	55 %
Ja/Nej el. Nej/Ja	7 %	9 %	8 %	8 %
Nej/Nej	53 %	36 %	29 %	37 %
Summa	101 %	100 %	100 %	100 %

Man kan diskutera vad som ligger bakom ett svarsmönster som detta. Man skall då först och främst observera att alla – unga såväl som gamla – har det gemensamt att de faktiskt röstat i kyrkovalet. Det har i flera sammanhang tidigare framgått att de yngre kyrkovalet väljarna skiljer sig från de äldre genom att de är mindre kyrkligt aktiva och det kan alltså knappast vara något slag av plikt som fått dem att rösta trots att de tyckte att de var dåligt informerade. Man kan tänka sig att den information som faktiskt gick ut var mera anpassad till medelålders och äldre väljare än till de unga väljarna. De för information ansvariga kan ha följt traditionella mönster för hur man söker nå väljarna inför ett kyrkligt val. Man kan emellertid inte bortse från möjligheten att de yngre väljarna har större krav på information; de kan i och för sig ha nåtts av lika mycket valmaterial som de äldre men har andra eller större krav på den information som man som väljare och kyrkotillhörig bör få om man skall delta i ett val.

När man ser till kyrklig aktivitet framkommer det att de mest gudstjänstaktiva och de som känner störst gemenskap med församlingen/kyrkan i något större utsträckning ansåg sig ha fått tillräcklig information än de som sällan går i kyrkan och de som inte känner någon gemenskap med kyrka och församling. Mest markerad är skillnaden vid frågan om gemenskap med den egna församlingen.

I något förenklad form ser svaren ut på följande sätt:

	Stor gemensk. (n=4265)	V/eller gemensk. (n=2218)	Liten gemensk. (n=1304)	Totalt (n=7787)
Ja/Ja	61 %	51 %	41 %	55 %
Ja/Nej el Nej/Ja	10 %	7 %	4 %	8 %
Nej/Nej	28 %	41 %	55 %	37 %
Summa	99 %	99 %	100 %	100 %

Man kan naturligtvis läsa tabellen på olika sätt. Man kan konstatera skillnaderna mellan de olika gemenskapsgrupperna som ju inte är på något sätt överraskande. Man kan emellertid också observera att bortemot en tredjedel av dem som känner sig stå nära den egna församlingen (eller vilket inte framgår här: en fjärdedel av de minst månatliga gudstjänstdeltagarna) uppfattade sig vara dåligt informerade om kyrkovalet. Man kan också välja att se att skillnaden mellan andelen välinformerade inte var större än 20 procent om man jämför dem med stor och dem med liten upplevd gemenskap med den egna församlingen.

Den minoritet som angav att man deltar i någon aktivitet som församlingen anordnar tyckte i större utsträckning än andra att de fått tillräckligt information men vad som framförallt skiljer denna grupp från de andra är att så många gav blandade svar, d.v.s. de tyckte de var välinformerade om det lokala valet men inte om kyrkomötesvalet. De som beskrev sig som aktiva i församlingsverksamhet var emellertid i något mindre utsträckning – 78 (60 +18) procent – nöjda med informationen än de som beskrev sig som aktiva i något politiskt sammanhang bland vilka 83 (74+9) procent ansåg sig välinformerade.

Man finner också vissa skillnader mellan personer som röstat på olika nomineringsgrupper när det gäller i vad mån man tyckte man att man blivit informerad om kyrkovalet. Ser man till hur många som gav Nej/Nej-svar finner man att de olika nomineringsgruppernas väljare vid kyrkomötesvalet enligt följande: 1) Socialdemokraterna och centerpartiet där andelen dåligt informerade utgjorde omkring 30 procent; 2) Folkpartiet liberalerna, kristdemokraterna, moderata samlingspartiet och partipolitiskt obundna i Svenska kyrkan där andelen dåligt informerade väljare utgjorde omkring 40 procent; 3) ”Annan nomineringsgrupp” där andelen dåligt informerade väljare utgjorde närmare 60 procent. Att socialdemokraternas och centerpartiets väljare ansåg sig bättre informerade än andra nomineringsgruppers väljare kan sammanhånga med att dessa två nomineringsgrupper i större utsträckning än de andra stod bakom egna med partinamnet betecknade valsedlar vid de lokala valen. Med hänsyn till de resultat som redovisats tidigare är andelen posk-röstande som ansåg sig dåligt informerade lite förvånande; man kan både tänka sig förklaringen att de förhållandevis många negativa svaren om tillräcklig information inom denna väljargrupp sammanhänger med att de har höga krav på informationen och förklaringen att detta främst mot kyrkans liv orienterad grupp med många som var tämligen skeptiska till det förändrade kyrkovalet.

Personvalsröstning

Den avslutande frågan i vallokalundersökningen gällde om den röstande personröstade. Frågan var ”Utnyttjade Du vid röstningen möjligheten att genom en kryssmarkering ange vilken kandidat inom nomineringsgruppen Du föredrar (personrösta) vid valet till kyrkomötet?” o.s.v. för de val som var aktuella. Svarsfördelningarna vid frågorna om de olika valen blev:

	Kyrkomötesvalet (n=8272)	Stiftsfullmäktige gevalet (n=7983)	Kyrkofullmäktige gevalet (n=8064)	Det fjärde valet (n= 3277)
Ja	27,4 %	25,4 %	30,7 %	30,7 %
Nej	72,6 %	74,6 %	69,3 %	69,3 %
Summa	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Mellan en fjärdedel och en tredjedel av dem som deltog i kyrkovalet personröstade vid vart och ett av de fyra valen. Personröstning var något vanligare vid de lokala valen, d.v.s. valen av kyrkofullmäktige i samfällighet eller församling utanför samfällighet och valen av kyrkofullmäktige i församling inom samfällighet eller av direktvalt kyrkoråd. Minst förekom personvalsröstning vid stiftsfullmäktigevalet. Skillnaderna mellan de olika valen är visserligen små men det var inte helt samma väljare som personröstade vid de olika valen: Av dem (n= 7 927) som svarat om både kyrkomötesvalet och kyrkofullmäktigevalet hade 21 procent personröstat vid båda valen och 13 procent vid något av valen. Det fjärde valet lämnas här – som i flera sammanhang tidigare – utanför analyserna och av svaren om de tre första valen har ett helhetsmått konstruerats och de svarande (n = 7894) som markerat sitt handlande beträffande alla de övriga valen fördelar sig på följande sätt:

Ingen personröst	65,2 %
En personröst	9,9 %
Två personröster	4,9 %
Tre personröster	20,1 %

En dryg tredjedel av alla de röstande personröstade i åtminstone ett av de tre aktuella valen. Flertalet – c:a 60 procent – av dem som personröstade utnyttjade emellertid den nya möjligheten i alla tre valen medan en minoritet – c:a 30 procent – endast gjorde det i ett av valen. I fortsättningen betraktas de som gett en och två personröster som en enda grupp.

Personröstning var något vanligare i de minsta församlingarna (40 procent) än i de medelstora och större församlingarna (båda 32 procent). Endast i tre små församlingar – Strövelstorp, Färgelanda och Offerdal – personröstade i något av valen mer än hälften av alla de röstande som fyllt i en vallokalsenkät. Motpolen utgörs av Rystad, Mjölby-Högby och Vällingby där mindre än en fjärdedel personröstade. Spridningen mellan församlingarna är i emellertid på det hela taget måttlig och när man ser till de sex regionerna är skillnaderna små: Det högsta talet för personröstning i åtminstone ett av de tre valen finner man för Lunds stift (39 procent) och de lägsta talet för Växjö/Linköping/Visby stift (31 procent).

Mellan män och kvinnor finns definitivt inte någon skillnad i benägenhet att personrösta medan det däremot finns klara åldersskillnader i det aktuella avseendet: De yngsta utnyttjade möjligheten att kryssa för en kandidat i mycket större utsträckning

än de äldre. Andelen som inte personröstat ökar från 43 procent bland 16-18-åringarna över 56 procent bland 30-39-åringarna och 70 procent bland 50-59-åringarna till 75 procent bland 70-79-åringarna. De allra äldsta – de som är 80 år och däröver – personröstade emellertid i samma utsträckning som totalpopulationen, d.v.s. 35 procent satte kryss på en eller flera av valsedlarna. Med den förenklade åldersindelningen får man följande resultat:

	Yngre (n=1697)	Medelålders (n=2923)	Äldre (n=3071)	Totalt (n=7691)
Ingen pers.röst	50 %	67 %	72 %	65 %
En/två pers.röster	24 %	15 %	10 %	15 %
Tre pers.röster	26 %	18 %	18 %	20 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

Möjligheten till personval tilltalar uppenbarligen de yngre i större utsträckning än de medelålders och de äldre och detta är ett resultat som står i överensstämmelse med vad som kommit fram vid undersökningar av personröstningen vid de allmänna valen. Inte desto mindre förefaller resultatet på något sätt vara paradoxalt: De framgick ju av föregående avsnitt att de yngre i mycket större utsträckning än de äldre ansåg sig dåligt informerade om valet, men man utnyttjade sig ändå i samma åldersgrupp i större utsträckning av möjligheten att peka ut vilken kandidat som man tyckte var särskilt lämplig att ta plats i den representativa församling som valet gällde. Resultatet kommer att ytterligare belysas senare.

Det finns ett klart samband mellan kyrksamhet och personröstning i kyrkovalet. Bland dem så deltar i gudstjänster varje vecka uppger 54 procent att de personröstat, bland dem som ”mera sällan” (än en gång om året) deltar i gudstjänster var motsvarande andel 30 procent. Med den något förenklade indelningen av gudstjänstdeltagarna får man följande resultat:

	Flitiga (n=1245)	Tillfälliga (n=4248)	Sällsynta (n=2300)	Totalt (n=7793)
Ingen pers.röst	55 %	66 %	70 %	65 %
En/två pers.röster	18 %	15 %	12 %	15 %
Tre pers.röster	27 %	19 %	18 %	20 %
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %

En tolkning av resultatet är att röstande som tillhör de innersta cirklarna i församlingarna tog tillvara möjligheterna att peka ut vilken person de ville se i kyrkomötet o.s.v. i större utsträckning än de som inte är lika initierade i det kyrkliga livet och som därför i större utsträckning nöjde sig med att rösta för en nomineringsgrupp som man trodde sig känna. Mönstret är tydligt i alla tre åldersgrupperna. I flera sammanhang tidigare har det visat sig att känslan av samhörighet med den egna församlingen och/eller Svenska kyrkan har större betydelse för hur de röstande svarat än kyrksamheten som sådan. Detta är emellertid inte fallet när det gäller personvals-röstning. Vissa skillnader mellan de olika samhörighetsgrupperna kan utläsas men de är inte lika regelmässiga som de skillnader som framträder ovan. När man ser till variabeln ”sanhörighet med den egna församlingen” visar det sig att de som känner ”mycket stor” och de som känner ”mycket liten” samhörighet personröstat i ungefär samma utsträckning och i båda fallen i klart större utsträckning än de som vid samhörighetsfrågan valt mittalternativet ”varken stor eller liten”.

Den betydelse som den faktiska kyrkliga aktiviteten hade för benägenheten att personrösta framkommer också i följande sammanställning där andelen som personröstat i något eller alla valen ställs mot de grupper som konstruerades utifrån svaren på frågorna om församlingsaktivitet och politisk aktivitet:

	I församlingen	I politiskt sammanh.
Är ej och har ej varit aktiv	30 %	33 %
Är ej aktiv men har varit	39 %	30 %
Är aktiv i någon mån	42 %	42 %
Är aktiv i stor utsträckning	51 %	56 %

Det är helt klart att de församlingsaktiva personröstat i större utsträckning än andra men det är ändå tydligare att de politiskt aktiva i hög grad utnyttjat möjligheten att personrösta. Det kan kanske diskuteras om avsikten med att införa en möjlighet till personval varit att ge de kyrkligt och samhälleligt mest aktiva grupperna ytterligare en möjlighet att utöva inflytande men i varje fall under ett initialskede förefaller detta bli resultatet av att man har ett personvalsinslag. Det kan nämnas att inom den lilla grupp (n= 114) av personer som både är mycket aktiva i församlingen och mycket aktiva i något politiskt sammanhang personröstade över 60 procent.

De resultat som redovisas närmast ovan är inte särskilt överraskande. Däremot är det delvis överraskande att det var något vanligare med personröstning bland dem som röstade första gången (39 procent) än bland dem som röstat någon gång (32 procent) och många gånger (34 procent) tidigare. Resultatet sammanhänger emellertid med att benägenheten att personrösta är olika i olika åldersgrupper. Bland de yngre finner man att de som första gången röstade i ett kyrkval var något mer benägna att personrösta än de som röstat någon eller många gånger tidigare. Bland de medelålders finns inga som helst skillnader mellan de olika grupperna när det gäller personvals-röstning och bland de äldre är mönstret att de som ofta röstat personvalsröstade i större utsträckning än de som aldrig röstat tidigare.

En viktigare fråga är kanske i vilken utsträckning man utnyttjade möjligheten att personrösta bland dem som röstade för olika nomineringsgrupper. Den följande sammanställningen som utgår från valet av nomineringsgrupp vid kyrkomötesvalet är – av praktiska skäl – ”omvänd” i förhållande till hur tabellerna brukar ställas upp:

	Ingen pers.röst	En el två Pers.röster	Tre pers.röster	Summa
Socialdemokraterna (n=2333)	72 %	11 %	17 %	100 %
Centerpartiet (n=1252)	61 %	16 %	23 %	100 %
Folkp. liberalerna (n=423)	61 %	15 %	24 %	100 %
Kristdemokraterna (n=623)	58 %	21 %	21 %	100 %
Mod. saml.partiet (n=1084)	66 %	14 %	20 %	100 %
Partipol. obundna (n=1403)	65 %	16 %	19 %	100 %
Annan nom.grupp (n=376)	56 %	24 %	20 %	100 %
Summa	65 %	15 %	20 %	100 %

Meningarna om värdet av möjlighet till personröstning förefaller var mindre skiftande inom de olika väljargrupperna än vad de officiellt är inom de olika partierna/nomineringsgrupperna. Det var dock klart färre av dem som röstade med socialdemokraterna än av dem som röstade med centerpartiet/folkpartiet libera-

lerna/kristdemokraterna som satte kryss vid något eller flera av valen. De moderata väljarna och – något överraskande – de som röstade med posk intog en mellanställning när det gällde att utnyttja personvalsmöjligheten. Den samlande slutsatsen är dock självklar: De olika nomineringsgruppernas väljare skiljde sig inte särskilt mycket åt i fråga om benägenhet att personrösta vid kyrkovalet.

Det är en rimlig tanke att de som upplever sig som välinformerade om de kyrkliga valen också är mer benägna att göra ett personval inom den nomineringsgrupp som de stöder. Så är knappast fallet: Av dem som tyckte att de var välinformerade om såväl kyrkomötesvalet som kyrkofullmäktigevalet gjorde 35 procent någon kryssmarkering på valsedlarna och av dem som tyckte att de inte fått tillräcklig information om vare sig kyrkomötesvalet eller kyrkofullmäktigevalet personröstade i något av valen 32 procent. Skillnaden är alltså obetydlig men resultatet kompliceras av att av dem som ansåg sig vara välinformerade om ett av valen men dåligt informerade av det andra valet personröstade 43 procent och här framkommer alltså en skillnad som inte helt kan ignoreras.

Tidigare nämndes att det var något paradoxalt att de yngre väljarna, d.v.s. en grupp där många menade att de var dåligt informerade om kyrkovalet, var den grupp där man varit mest benägen att personrösta. Om man ser till olika åldersgrupper kommer resultatet som återgivits ovan i stort sett igen i var och en av grupperna enligt följande redovisning som återger hur stor andel i respektive grupp som gjort en kryssmarkering vid något av de tre aktuella valen:

		<u>Information om kyrkomötes och kyrkofullm.valen</u>			
		Ja/Ja	Ja/Nej-Nej/Ja	Nej/Nej	Totalt
<u>Åldersgrup</u>	Yngre	51 %	69 %	47 %	50 %
<u>p</u>	Medelålders	35 %	40 %	28 %	33 %
	Äldre	29 %	35 %	21 %	43 %
	Summa	35 %	43 %	32 %	35 %

Benägenheten för personröstning minskar med ålder oavsett vilken av de tre informationsgrupperna man ser till. Anmärkningsvärt är emellertid att ”mellangruppen” – de som ansåg sig tillräckligt informerade om ett av de båda aktuella valen men otillräckligt informerade om det andra valet – i alla tre åldersgrupperna är de som var mest benägna att sätta ett personvalskryss. Att de välinformerade väljarna personröstade i större utsträckning än de dåligt informerade väljarna är mindre förvånande. Vad som ligger bakom det något oväntade resultatet kan man bara spekulera om. Man kan tänka sig att de som hamnar i mellankolumnen har speciellt stora krav på information och att de egentligen var minst lika väl informerade om kyrkovalet som dem som svarade ”ja” på båda informationsfrågorna och när de har denna information utnyttjar den aktivt så att de kan personrösta. Man kan emellertid lika gärna tänka sig att det är fråga om kyrkotillhöriga som antingen – och i flertalet fall – är extremt inriktade på valet i den egna församling/samfälligheten eller på valet till kyrkomötet och därför informerat sig om detta val och även gjort ett personval. Det förhållandet att de som finns i mellangruppen oftare än andra lagt i ett enda av valen personröstat talar delvis för en sådan tolkning.

Avslutning

När genomgången av vallokalmaterialet kommer till vägs ände finner man alltså en frågeställning där något svar inte kan ges på grundval av de uppgifter som är tillgäng-

liga. Det omfattande materialet med över 9 000 enkäter räcker väl till för att åstadkomma beskrivningar enligt de variabler som enkätformuläret innefattade men det räcker inte till för att pröva förklaringar till alla förhållanden som kommer fram vid analyserna. Orsaken ligger mera i att en enkät som den som lämnades ut i samband med kyrkovalet med nödvändighet endast kan uppta ganska enkla frågor än i att materialet skulle vara för litet för att belysa frågeställningar som gäller begränsade väljargrupper som de som tycker att de blivit olika väl informerade om de olika valen. Begränsningar finns alltså men trots detta måste man konstatera att det experiment som vallokalkäten i samband med kyrkovalet i september 2001 utgjorde i stort sett blev lyckat och att materialet som kom in på många sätt bidragit till att ge en belysning av kyrkovalsvaljarna och deras uppfattningar om några aspekter av det val som de deltog i. Skall man försöka sammanfatta resultaten i en enda mening blir den: De kyrkovalsrostande är en i många avseenden heterogen grupp och de kan därmed i ganska stor utsträckning anses vara representativa för hela det stora kollektivet röstberättigade kyrkotillhöriga.

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 29 maj 2002.

Närvarande: Levi Bergström, förste vice ordförande, ledamöterna Birgitta Ericsson Löfgren, Gunvor Hagelberg, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Britt Louise Agrell, Bengt Linvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättarna biskop Claes-Bertil Ytterberg, Ulla Samuelsson, Marianne Upmark, Gunnar Sibbmark och Robert Schött.

Föredragande: Rättschefen Lars Friedner.

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:8 Utvärdering av kyrkovalet 2001.

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 29 maj 2002

Levi Bergström

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen föreslås vissa ändringar i kyrkoordningen rörande avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar innebärande att obligatorisk clearing av kostnader för dop och vigsel samt obligatorisk konfirmationsersättning införs.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till kyrkomötets beslut.....	3
Förslag till ändringar i kyrkoordningen	3
42 kap.	3
42 kap.	3
Ändringar i bestämmelserna om avgift och clearing	4
1 Bakgrund	4
2 Gällande bestämmelser	4
3 Kyrkomötets tidigare behandling av frågan.....	5
4 Frågans fortsatta behandling	5
Pastoral och administrativa konsekvenser	5
5 Kyrkostyrelsens remiss.....	6
Överväganden och förslag	7
1 Allmänna överväganden	7
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll	10

Förslag till kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet besluta

att anta Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkostyrelsen föreslår att 42 kap. 6–8 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

42 kap.

6 § Någon avgift för dop får inte tas ut.

7 § Den som tillhör Svenska kyrkan har rätt att delta i konfirmation, om inte synnerliga skäl hindrar det. I den egna församlingen får någon avgift inte tas ut, men om konfirmationen sker i någon annan församling, får denna ta ut en avgift.

Beslutet om rätt att delta i konfirmation fattas av kyrkoherden i den församling där konfirmationen begärs. Kyrkoherden får även uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta.

8 § Den som tillhör Svenska kyrkan har rätt till vigsel i Svenska kyrkans ordning, om inte synnerliga skäl hindrar det. I den församling som någon av kontrahenterna tillhör får någon avgift inte uttas, men om vigseln sker i någon annan församling, får denna ta ut en avgift.

Även när inte någon av de blivande makarna tillhör Svenska kyrkan, får de vigas i Svenska kyrkans ordning, om det finns särskilda skäl. Då får en avgift tas ut.

Beslutet om rätt till vigsel fattas av kyrkoherden i den församling där vigseln

Föreslagen lydelse

42 kap.

6 § Någon avgift för dop får inte tas ut *av den enskilde*.

Församling som har förrättat dop av någon som är bosatt i annan församling har rätt till ersättning från den församling där den döpte är bosatt. Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek.

7 § Den som tillhör Svenska kyrkan har rätt att delta i konfirmation, om inte synnerliga skäl hindrar det. I den egna församlingen får någon avgift inte tas ut, men om konfirmationen sker i någon annan församling *har den församlingen rätt till konfirmationsersättning från den församling som konfirmanden tillhör. Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek.*

Beslutet om rätt att delta i konfirmation fattas av kyrkoherden i den församling där konfirmationen begärs. Kyrkoherden får även uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta.

8 § Den som tillhör Svenska kyrkan har rätt till vigsel i Svenska kyrkans ordning, om inte synnerliga skäl hindrar det. I den församling som någon av kontrahenterna tillhör får någon avgift inte tas ut, men om vigseln sker i någon annan församling, *har denna församling rätt till ersättning av den församling som kvinnan tillhör eller, om kvinnan inte tillhör någon församling i Svenska kyrkan, den församling som mannen tillhör. Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek.*

Även när inte någon av de blivande makarna tillhör Svenska kyrkan, får de

begärs. Kyrkoherden får även uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta.

vigas i Svenska kyrkans ordning, om det finns särskilda skäl. Då får en avgift tas ut.

Beslutet om rätt till vigsel fattas av kyrkoherden i den församling där vigseln begärs. Kyrkoherden får även uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta.

Ändringar i bestämmelserna om avgift och clearing

1 Bakgrund

I kyrkoordningen finns bestämmelser om clearing av kyrkliga handlingar. Med detta menas att de tjänster en kyrkotillhörig har rätt till utan särskild avgift i sin hemförsamling, skall vara avgiftsfria även om de utförs av en annan församling. Församlingen där den kyrkliga handlingen äger rum får ta ut en avgift av hemförsamlingen för de kyrkliga handlingarna. Hemförsamlingen skall vara skyldig att betala denna församling enligt en generell och fastställd taxa.

Innan relationsändringen mellan staten och Svenska kyrkan fanns en frivillig begravningsclearing. För begravningsverksamheten gäller fr.o.m. 1 januari 2000 en statlig obligatorisk begravningsclearing. Regler om denna återfinns i begravningslagen där det anges att alla huvudmän – såväl kommunala som kyrkliga – omfattas av begravningsclearingen. Tidigare ingick också begravningsgudstjänsten i den frivilliga begravningsclearingen. Från och med år 2000 är reglerna för denna införda i kyrkoordningen. Det innebär att clearing av begravningsgudstjänster är obligatorisk men inte är en del av begravningsverksamheten.

För dop och vigsel samt konfirmation har genom motioner i Kyrkomötet fråga väckts om att införa en obligatorisk clearing. Kyrkomötet har uppdragit åt Kyrkostyrelsen att till Kyrkomötet återkomma med utredning och förslag innefattande en grundlig genomlysning när det gäller avgifter och clearing mellan församlingarna i samband med kyrkliga handlingar.

2 Gällande bestämmelser

Enligt kyrkoordningen gäller att någon avgift inte får tas ut för dop. För vigsel får en avgift tas ut om vigseln sker i någon annan församling än den någon av kontrahenterna tillhör.

För konfirmation får en avgift tas ut om denna sker i någon annan församling än hemförsamlingen.

För begravning gäller den i begravningslagen reglerade obligatoriska begravningsclearingen för begravningsverksamheten och en obligatorisk kyrklig clearing för begravningsgudstjänsten.

Förutom det som regleras inom kyrkoordningens ram har sedan länge funnits ett frivilligt clearingsystem som omfattar dop och vigsel. Detta system, som utvecklats successivt, omfattade i december 2001 ca 3,2 miljoner av totalt ca 7,3 miljoner kyrkotillhöriga. Huvudparten (ca 2,75 miljoner) omfattas av clearing av såväl dop som vigsel medan ett mindre antal (ca 400 000) omfattas av clearing av dop och ett ännu mindre antal (ca 50 000) omfattas enbart av clearing av vigsel.

3 Kyrkomötets tidigare behandling av frågan

Frågan om obligatorisk clearing har efter kyrkoordningens tillkomst aktualiserats vid Kyrkomötet år 2000 och 2001. I tre motioner till Kyrkomötet 2000 framställdes önskemål om införande av obligatorisk clearing avseende dop och vigsel. Ekonomi- och egendomsutskottet anförde med anledning av motionerna följande (EE 2002:4):

Utskottet anser att det är för tidigt att förändra bestämmelserna i kyrkoordningens 42 kap. Avgifter och uppbörd. Starka skäl talar dock för en framtida ordning där dopgudstjänsten ingår i ett clearingsystem mellan församlingarna. För den enskilde saknar dock frågan betydelse genom att 42 kap. 6 § anger att dopet skall tillhandahållas avgiftsfritt. När det gäller andra kyrkliga handlingar konstaterar utskottet att det kan finnas väsentliga pastorala, praktiska och kostnadsmässiga frågeställningar som man bör ta hänsyn till inför överväganden om en revidering av regelverket. Detta talar för att Kyrkostyrelsen ges uppdrag att göra en grundlig genomlysning när det gäller avgifter och clearing mellan församlingarna i samband med kyrkliga handlingar. Kyrkostyrelsen bör återkomma i dessa frågor till Kyrkomötet under nästa mandatperiod.

På utskottets hemställan uppdrog Kyrkomötet åt Kyrkostyrelsen att till Kyrkomötet återkomma med utredning och förslag i enlighet med vad utskottet anförde.

I två motioner till Kyrkomötet 2001 framställdes vidare önskemål om, i den ena clearing av alla kyrkliga handlingar (KMot 2001:50 av Kerstin Bergman) och i den andra bl.a. att obligatorisk clearing av vigsel skall införas (KMot 2001:99 av Lennart Tildemyr).

4 Frågans fortsatta behandling

Kyrkostyrelsen uppdrog till verksamhetsområdet Kyrkorätt och organisation att i samråd med Svenska kyrkans församlingsförbund göra den utredning Kyrkomötet begärt.

I den utredning som gjorts har syftet varit att belysa de pastorala, praktiska och ekonomiska konsekvenserna för församlingarna om obligatorisk clearing införs för de kyrkliga handlingarna dop, vigsel och konfirmation. Vidare skulle utredningen ge förslag till eventuell ändring i kyrkoordningen i överensstämmelse med uppdraget och i övrigt med vad som kan motiveras med anledning av genomlysningen.

I utredningen har en mindre enkätundersökning gjorts riktad till 96 slumpvis utvalda församlingar och till några församlingar som har populära bröllopskyrkor. Syftet med enkäten var att få svar på de ovan nämnda pastorala, ekonomiska och administrativa frågeställningarna.

Enkäten besvarades av 37 församlingar, dvs. något mer än en tredjedel. Rent allmänt var de församlingar som redan tillämpar den frivilliga clearingen mer benägna att uttrycka stöd för den än övriga som intog en mer avvaktande hållning.

Pastorala och administrativa konsekvenser

Frågan om det administrativa arbetet med clearingen har överlag besvarats på likartat sätt vad gäller clearing av såväl dop och vigsel som konfirmation. Flertalet anger att det inte kommer att bli betungande. Det ges också argument som stöder obligatorisk clearing, företrädesvis av innebörden att kyrkotillhöriga bör ha rätt att kostnadsfritt få de kyrkliga handlingarna av Svenska kyrkan oberoende av i vilken församling de efterfrågas. Det är viktigt att kyrkan uppfattas som densamma var man är i landet och att inte samtal måste inledas med upplysning om vad de olika tjänsterna kostar.

- Dop: Såväl de pastorala som ekonomiska konsekvenserna uppfattas negativt i 1/3 av svaren, positivt i 1/3 och neutralt i 1/3. I pastoralt hänseende hänvisas främst till svårighet att hålla kontakt med föräldrarna och att anknytningen till hemförsamlingen minskar. Vidare kan arbetsbelastningen bli onödigt hög i omtyckta kyrkor.
- Vigsel: Såväl de pastorala som ekonomiska konsekvenserna uppfattas som positiva med endast något undantag.
- Konfirmation: Kommentarererna gällande clearing av konfirmation är mer disparata vad gäller pastorala konsekvenser jämfört med övriga typer av clearing. Det finns en allmän positiv inställning men denna är parad med en viss osäkerhet i ställningstagandet. Skälet härtill kan vara att man är oklar över hur en sådan clearing skulle utformas. Av samma skäl råder viss osäkerhet rörande de ekonomiska konsekvenserna.

5 Kyrkostyrelsens remiss

Den av Svenska kyrkans församlingsförbund gjorda utredningen har remitterats till 26 remissinstanser. Sammanlagt 19 remissvar har kommit in.

- Dop. När det gäller clearing av dop har samtliga remissorgan ställt sig positiva. *Salems församling* menar dock att ramverket måste vara tydligt och att det skall finnas med skrivningar om rutiner vid dopuppföljningar. *Kalmar kyrkliga samfällighet* betonar vikten av att clearingen gäller när dopet utföres som fristående gudstjänst och att detta skrivs in i kyrkoordningen medan *Malmö kyrkliga samfällighet* menar att clearingavgift skall tas ut även vid dop i samma gudstjänst som församlingens egna barn döps eftersom kontakterna i dessa fall är mer tidskrävande och kräver andra rutiner. Det skulle vidare signalera att samma kontakter, inte minst i form av dopsamtal, förväntas ske med också dessa föräldrar. En remissinstans, *Gustav Vasa församling*, menar att de pastorala konsekvenserna måste uppmärksammas och att dop helst bör ske i hemförsamlingen. Avgift bör tas ut endast när dopet äger rum som separat dogudstjänst.
- Vigsel. Samtliga remissorgan tillstyrker förslaget. *Stiftsstyrelsen i Karlstad* poängterar vikten av att det klargörs vad som ingår i miniminivån. Kostnader därutöver bör kunna debiteras den enskilde.
- Konfirmation. Remissorganen tillstyrker förslaget i huvudsak. *Stiftsstyrelsen i Lund* menar att bestämmelserna bör utformas så att konfirmationsersättning inte bara skall utges till annan församling utan till annan som anordnar godkänd konfirmandundervisning. Vidare bör annan taxa gälla för konfirmander med särskilda behov. *Stiftsstyrelsen i Karlstad* ser ingen anledning att ge ”konfirmationspengen” annan beteckning än vad gäller för dop och vigsel. Man tar också upp frågan om konfirmation på stiftsgårdar och möjligheten att integrera denna del i clearing-systemet. *Malmö kyrkliga samfällighet* noterar att grunddefinitionen bör vara *Riktlinjer för Konfirmandarbetet* och att det måste följa kraven däri att kursen skall pågå minst 6 månader med minst 60 tim undervisning á 60 min.

I övrigt har remissorganen anfört vissa allmänna synpunkter.

Stiftsstyrelsen i Lund poängterar vikten av att dessa utsocknes kyrkliga handlingar inte medför att man inte har tid med att arbeta med uppgifter i församlingen. Utifrån detta perspektiv betonas vikten av att det är kyrkoherden som beslutar om den kyrkliga handlingen skall genomföras eller inte eftersom kyrkoherden som arbetsledare har det övergripande ansvaret för att tillgängliga resurser används på bästa sätt. Kyrkorådet får vid behov ställa extra resurser till förfogande. För konfirmandundervisningen till ungdomar med funktionshinder vill stiftsstyrelsen att det införs en särskild taxa eftersom sådana läger kräver större resurser så att församlingarna är beredda att

ge en större ersättning än vad taxan anger i dessa fall. *Stiftsstyrelsen i Karlstad* önskar att utredningen vidgas till att omfatta även stiftet.

Svenska kyrkans församlingsförbund har, som ovan nämnts, utfört utredningen på tjänstemannanivå. Förbundet har även varit remissorgan och tillstyrker i huvudsak utredningens förslag.

Man tar även upp frågan att den obligatoriska clearingen av dop skall tillämpas endast när dopet utförs som en fristående gudstjänst. Ett dop som sker direkt i anslutning till ordinarie gudstjänst torde endast föranleda obetydliga merkostnader för församlingen och det är därför naturligt att sådant dop inte skall vara föremål för någon clearing. Man föreslår att detta tydliggörs och klargör genom en komplettering av den föreslagna lydelsen i 42 kap. 6 § kyrkoordningen. Vidare anförts att den pastorala konsekvensen i vilken församling som dop- och vigelsamtal skall föras och hur uppföljningen av den kyrkliga handlingen skall ske inte belysts i utredningen. Man tar vidare även upp frågan om konfirmationsundervisning som riktar sig till ungdomar med olika typer av handikapp och menar att denna fråga bör behandlas i den fortsatta beredningen av ärendet. Slutligen noterar man att de konsekvenser den s.k. Borgåöverenskommelsen kan få om obligatorisk clearing införs, inte behandlats i utredningen.

Svenska kyrkans församlingsförbund har berett samtliga stiftsförbund tillfälle att avge yttrande. Av nio inkomna svar är huvuddelen positiva. I ett yttrande framförs dock tveksamheter och i ett yttrande, från *Luleå stift*, ställer man sig tveksam till hela förslaget eftersom en obligatorisk clearing skulle strida mot den lokala församlingens relation till de kyrkotillhöriga.

Överväganden och förslag

1 Allmänna överväganden

Clearing av kyrkliga handlingar mellan församlingar har sin upprinnelse i att kyrkotillhörigheten avser Svenska kyrkan och inte enbart en specifik församling. Genom den frivilliga clearingens utveckling, som idag omfattar nära hälften av de som tillhör Svenska kyrkan beträffande dop och vigsel, samt den fr.o.m. år 2000 obligatoriska begravningsclearingen, finns det en förväntan att kyrkliga handlingar skall ske kostnadsfritt för de som tillhör kyrkan oavsett var man befinner sig.

Begränsningsregeln i fråga om avgift för dop som infördes utan samordning med ett obligatoriskt clearingsystem vid relationsändringen, har medfört att det råder oklarhet om vad som gäller för dop. Frågeställningen har varit om församlingen inte får ta ut någon avgift alls eller får man ta ut en avgift från hemförsamlingen. I fråga om övriga kyrkliga handlingar har kyrkotillhöriga i mer än hälften av landets församlingar rätt att få dessa utan kostnad var som helst i landet, vilket bl.a. uppmärksammats i Läronämndens yttrande (Ln 2001:3y) över motioner till Kyrkomötet 2001 om församlingstillhörighet och om clearingtaxor för kyrkliga handlingar.

Läronämnden konstaterade att kyrkoordningen tydligt anger, att den som tillhör en lokal församling samtidigt tillhör trossamfundet Svenska kyrkan och därför har hemortsrätt även i andra församlingar, som hon/han vistas i eller på annat sätt har anknytning till. Eventuella kostnader för detta bör kunna regleras genom ett clearingsystem, vilket Läronämnden anförde i Ln 2000:3:

Genom dopet upptages den som döps i Svenska kyrkan. För många människor är tillhörigheten till Svenska kyrkan i första hand en tillhörighet till

samfundet som sådant, i andra hand en tillhörighet till den församling där man är bosatt. I inledningstexten till kyrkoordningens sjätte avdelning berörs detta: ”Den som tillhör Svenska kyrkan och är bosatt i Sverige tillhör någon av kyrkans församlingar, vanligen den territoriella församlingen inom vars område personen är folkbokförd.”

Svenska kyrkan är öppen för alla dem som vill tillhöra den. Det är tydligt att det finns en skillnad mellan denna grundläggande uppfattning som är en viktig del av Svenska kyrkans syn på sig själv som folkkyrka och de bestämmelser som motiverar avgifter för kyrkliga handlingar på annan ort än inom den egna territorialförsamlingen. De pastorala svårigheter som uppstår i sådana fall skadar kyrkans trovärdighet. Det uppfattas som stötande att kyrkoavgiften inte anses täcka sådana kostnader.

Läronämnden menade att ett utbyggt clearingsystem för kyrkliga handlingar ligger i linje med den angivna synen på kyrkotillhörigheten i Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsen ansluter sig till det som Läronämnden har anfört. De kyrkliga handlingarna kan inte tillhandahållas av någon annan än just en annan församling i Svenska kyrkan. Härav följer att vid varje tillfälle som en församling utför en sådan tjänst för en som tillhör en annan församling är det någon annan församling som inte behöver utföra denna tjänst och som därmed inte får någon kostnad. Mot denna bakgrund är det angeläget att kyrkoordningen får ett regelsystem som säkerställer att kostnader för kyrkliga handlingar kan regleras mellan församlingarna.

2 Clearing av dop

Kyrkostyrelsen föreslår att en obligatorisk clearing införes.

Eftersom dop är den kyrkliga handling genom vilken den som döps upptas i Svenska kyrkan bör det inte finnas något i kyrkoordningen som försvårar att dop genomförs.

Tidigare har anförts att pastorala och ekonomiska skäl talade mot att införa en obligatorisk clearing. På grundval av den av Svenska kyrkans församlingsförbund gjorda utredningen och de remissvar som inkommit över denna, finns det klara skäl att omvärdera dessa argument. De pastorala konsekvenserna har uppfattats som negativa endast i några enstaka fall. Man är medveten om att rutinerna för uppföljning av barn som döps i annan församling är viktiga. Det är positivt att de kyrkotillhöriga kan få dopet utfört i vilken församling som helst utan att de skall drabbas av kostnader. Clearingen föreslås omfatta samtliga dop såväl de som ingår i en ordinarie gudstjänst i församlingen som vid dop i annan fristående gudstjänst. Kostnaden för församlingen när man beaktar arbetet som ingår förutom vid själva gudstjänsten blir ungefär densamma i båda fallen. För den församling där dopet skall äga rum är det viktigt att de ekonomiska aspekterna är klargjorda. Det bör därför fastställas vad som skall ingå i clearingavgiften, dvs. någon sorts minimivå. Detta görs lämpligen av Kyrkostyrelsen när den bestämmer clearingbeloppet.

3 Clearing av vigsel

Kyrkostyrelsen föreslår att en obligatorisk clearing införes.

Med vigseln bekräftar brudparet inför församlingen och samhället att man ingår äktenskap. Det finns olika skäl till att man väljer en kyrka i en annan församling än den man tillhör. Därför är det viktigt att vigseln kan äga rum där brudparet önskar.

Det har i tidigare överväganden anförts att pastorala och ekonomiska skäl talade mot att införa obligatorisk clearing vid vigsel. Utifrån den av Svenska kyrkans församlingsförbund gjorda utredningen och inkomna remissvar över densamma ser man att bilden förändrats. De pastorala argumenten blir alltmer betydelsefulla men utifrån

ett annat perspektiv. Den som tillhör kyrkan vill behålla banden med ”sin” församling där man döptes eller konfirmerades. Detta gäller ofta en av kontrahenterna men i relation till ”kyrkan” blir man nu två. För dessa många kyrkemedlemmar är det viktigare att tillhöra Svenska kyrkan än en specifik församling. Om obligatorisk clearing av vigsel införs, ökar friheten att välja kyrka för vigseln vilket torde upplevas som positivt av de kyrkotillhöriga. Det bör även fastställas vad som ingår i clearingavgiften, dvs. någon sorts miniminivå. Detta görs lämpligen av Kyrkostyrelsen när den bestämmer clearingbeloppet.

4 Konfirmationsersättning

Kyrkostyrelsen föreslår att ett system med begreppet konfirmationsersättning införs och fungerar som ett system på samma sätt som den obligatoriska clearingen för dop och vigsel. Eftersom konfirmationsundervisningen syftar till att ge ett visst ”utbildningsresultat” och att det finns olika sätt att uppnå detta används inte begreppet clearing.

Skälet till att en person väljer att konfirmeras kan vara väldigt skiftande. Ungdomar vill ofta konfirmeras tillsammans med sina skolkamrater, vilket kan påverka vilken församling man väljer. Det är i samtliga fall angeläget att inte ekonomiska eller andra skäl hindrar konfirmationen.

I utredningen uttalas att det kan finnas en osäkerhet om hur församlingen skall förhålla sig till ett förslag om obligatorisk clearing av konfirmation. Detta beror på att konfirmationen genomförs på så många olika sätt. Det kan vara konfirmation av traditionell art eller konfirmation med större inslag av läger och olika typer av resor.

I församlingarna genomförs ofta konfirmationen i kombination med andra aktiviteter. Därför torde den enskilda församlingen och kanske även i vissa fall konfirmanden eller dennes föräldrar komma att få bidra med en egeninsats. Det är dock i grunden klart reglerat att vid konfirmation i hemförsamlingen får någon avgift inte tas ut.

Någon clearing av kostnaderna för en viss miniminivå på samma sätt som gäller för dop och vigsel torde vara svår att genomföra. Man kan däremot beräkna en skälig ersättningsnivå. De nivåer som nämnts i remissvaren (1 000–1 500 kronor) förefaller vara rimliga.

I några remissvar har även stiftens roll som anordnare av konfirmationsläger, liksom andra organisationer t.ex. stiftsgårdar som är stiftelser, tagits upp. Dessa anordnar av biskopen i respektive stift godkänd konfirmation. I dessa fall föreslås dock inte någon obligatorisk rätt till ersättning föreligga utan denna har i förslaget begränsats till att avse församlingar. Skälet till detta är att clearingsystemet bygger på omfördelning av kostnader som församlingar är ansvariga för. Eftersom hemförsamlingen vid konfirmation där stift eller annan organisation anordnar konfirmationen inte har någon kostnad är det dock angeläget att det inte blir de enskilda som får stå för hela kostnaden. Det är därför rimligt att hemförsamlingen frivilligt bidrar med samma belopp som det som fastställts av Kyrkostyrelsen för den obligatoriska konfirmationsersättningen mellan församlingar.

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 29 maj 2002.

Närvarande: Levi Bergström, förste vice ordförande, ledamöterna Birgitta Ericsson Löfgren, Gunvor Hagelberg, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Britt Louise Agrell, Bengt Linvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättarna biskop Claes-Bertil Ytterberg, Ulla Samuelsson, Marianne Upmark, Gunnar Sibbmark och Robert Schött.

Föredragande: Rättschefen Lars Friedner.

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:9 Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar.

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 19 juni 2002

KG Hammar

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen föreslås vissa ändringar i kyrkoordningen.

Ändringarna har i huvudsak karaktären av felaktigheter, oklarheter, konsekvensändringar och liknande i kyrkoordningen och föreslås träda i kraft 1 januari 2003.

För några av de ändringar som föreslås (bestämmelser om undantag från offentligheten i 54 kap. kyrkoordningen) krävs likalydande beslut av Kyrkomötet vid sammanträdet i oktober två på varandra följande år.

Frågor rörande ändringar i kyrkoordningen vad avser valbestämmelser behandlas i den skrivelse till Kyrkomötet som rör utvärdering av valet.

Vidare redovisas i skrivelsen ett antal frågor rörande ändringsbehov som Kyrkostyrelsen kommer att bearbeta ytterligare för att lägga fram i en skrivelse till Kyrkomötet 2003.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Kyrkomötets beslut	3
Förslag till ändringar i kyrkoordningen	3
Ändringar i kyrkoordningen	21
1 Kyrkoordningens tillkomst	21
2 Tidigare behandling av frågan om ändringar i kyrkoordningen	21
3 Beslutade och förväntade ändringar i kyrkoordningen	23
4 Inventering.....	24
Överväganden.....	24
1 Ändringar vid Kyrkomötet 2002	24
2 Ändringar vid Kyrkomötet 2003	25
Ändringsbehov som kräver beslut vid två kyrkomöten	25
1 Undantag från offentlighet	25
Ändringsbehov för omedelbart åtgärdande.....	27
1 Felaktiga hänvisningar	27
2 Konsekvent skrivsätt och terminologi.....	28
3 Konsekvensändringar	30
4 Diverse ”skönhetsfläckar” och liknande.....	32
5 Förtydliganden	33
6 Jävsbestämmelser.....	34
7 Mandatperioden för nämnder i församlingar och samfälligheter m.m.....	36
8 Behörighet för att väljas till biskop	36
9 Rösträtt vid val av ärkebiskop.....	37
10 Valbarhetsbestämmelser m.m. för vissa kyrkliga organ	38
11 Ersättnings tjänstgöring i samfälliga kyrkofullmäktige	39
12 Tider för ansökan om kyrkobyggnadsbidrag m.m.....	40
13 Andel i prästlönetillgångarna.....	41
14 Övergångsbestämmelserna.....	41
Ändringsbehov att överväga ytterligare	42
Utdrag ut Kyrkostyrelsens protokoll.....	45

Förslag till Kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet besluta

att dels som vilande anta Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i 54 kap. kyrkoordningen,

att dels anta Kyrkostyrelsens förslag till ändringar 2–5, 7–9, 12, 14–16, 25, 30, 32–34, 38–39, 42–44, 46 samt 57 kap. kyrkoordningen.

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att 54 kap. 2, 4, 14–16 §§ skall ha följande lydelse:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

54 kap.

2 § I kyrkans församlingsvårdande verksamhet gäller förbud mot att röja uppgifter om en enskilds personliga förhållanden. Förbudet gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att personen i fråga eller någon närstående lider men.

<i>Inom kyrkans familjerådgivning gäller förbud mot att röja uppgifter som en enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.</i>	<i>Av socialtjänstlagen (2001:453), skollagen (1985:1100), lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område framgår att förbud mot att röja uppgifter också gäller i vissa verksamheter.</i>
---	--

4 § Inom kyrkans personaladministration gäller förbud mot att röja uppgifter om en anställds eller förtroendevalds personliga förhållanden. Förbudet gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att personen i fråga eller någon närstående lider men. Förbudet gäller dock inte uppgifter om lön, förmåner och andra anställningsvillkor.

4 § Inom kyrkans personaladministration gäller förbud mot att röja uppgifter om en anställds eller förtroendevalds personliga förhållanden. Förbudet gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att personen i fråga eller någon närstående lider men. Förbudet gäller dock inte uppgifter om lön, förmåner och andra anställningsvillkor.

Vid rekrytering av personal gäller förbud mot att röja uppgifter om en enskilds personliga förhållanden som hänför sig till psykologisk undersökning eller liknande om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att personen i fråga eller någon närstående lider men.

14 § Förbud mot att röja uppgifter enligt 1 § andra stycket och 2–13 §§ till skydd för enskild gäller inte i förhållande till den enskilda personen själv och kan i övrigt helt eller delvis efterges av honom eller henne.

14 § Förbud mot att röja uppgifter enligt 1 § andra stycket, 2 § första stycket och 3–13 §§ till skydd för enskild gäller inte i förhållande till den enskilda personen själv och kan i övrigt helt eller delvis efterges av honom eller henne.

<p>15 § Förbud mot att röja uppgifter enligt 1 § andra stycket och 2–13 §§ hindrar inte att uppgiften lämnas till</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kyrkans organisation för revision, tillsyn och överprövning, 2. en myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av en lag eller har beslutats med stöd av en lag, eller 3. en arbetstagarorganisation, om uppgifts- eller informationsplikten följer av en lag eller ett kollektivavtal. 	<p>15 § Förbud mot att röja uppgifter enligt 1 § andra stycket, 2 § första stycket och 3–13 §§ hindrar inte att uppgiften lämnas till</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kyrkans organisation för revision, tillsyn och överprövning, 2. en myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av en lag eller har beslutats med stöd av en lag, eller 3. en arbetstagarorganisation, om uppgifts- eller informationsplikten följer av en lag eller ett kollektivavtal.
<p>16 § Utöver vad som gäller enligt 15 § får uppgifter som omfattas av förbud enligt 1 § andra stycket och 2–13 §§ lämnas till</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. polis- och åklagarmyndighet, om uppgiften behövs i en anmälan om brott, 2. socialtjänsten, om uppgiften innebär att man känner till att en person som är under 18 år misshandlas i hemmet eller om ett ingripande till personens skydd av någon annan anledning behövs, 3. hälso- och sjukvårdsmyndighet eller socialtjänsten, om uppgiften avser ett allvarligt och fortgående missbruk eller en allvarlig sjukdom och det är nödvändigt att röja uppgiften för att inte den enskilda personens liv eller hälsa skall sättas i allvarlig fara. 	<p>16 § Utöver vad som gäller enligt 15 § får uppgifter som omfattas av förbud enligt 1 § andra stycket, 2 § första stycket och 3–13 §§ lämnas till</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. polis- och åklagarmyndighet, om uppgiften behövs i en anmälan om brott, 2. socialtjänsten, om uppgiften innebär att man känner till att en person som är under 18 år misshandlas i hemmet eller om ett ingripande till personens skydd av någon annan anledning behövs, och 3. hälso- och sjukvårdsmyndighet eller socialtjänsten, om uppgiften avser ett allvarligt och fortgående missbruk eller en allvarlig sjukdom och det är nödvändigt att röja uppgiften för att inte den enskilda personens liv eller hälsa skall sättas i allvarlig fara.

Dessa bestämmelser träder i kraft den 1 januari 2004.

Kyrkomötet beslutar vidare

- dels* att 2 kap. 10–11 §§, 3 kap. 8, 22, 30, 40, 53 och 55 §§, 4 kap. 22, 23, 25–26, 30, 32 och 37 §§, 5 kap. 5 §, 7 kap. 4–5, 13 och 15 §§, 8 kap. 8, 13–14 och 27 §§, 9 kap. 1, 2, 5, 7–8 och 18 §§, 12 kap. 13 §, 14 kap. 2 §, 15 kap. 1–4 §§, 16 kap. 2 §, 25 kap. 2 §, 30 kap. 2 §, 32 kap. 9 §, 33 kap. 2 och 4–9 §§, 34 kap. 7 §, 38 kap. 61 §, 39 kap. 3–4 §§, 42 kap. 9 §, 43 kap. 2 §, 44 kap. 18–19 §§, 46 kap. 2 § samt 57 kap. 8 § skall ha följande lydelse
- dels* att inledningen till fjärde avdelningen skall ha följande lydelse,
- dels* att 9 kap. 2a § skall betecknas 9. kap. 2 b § och ha följande lydelse,
- dels* att rubriken närmast före 57 kap. 2 § skall ha följande lydelse,
- dels* att det i kyrkoordningen skall införas två nya paragrafer, 4 kap. 22a § och 12 kap. 13a § av följande lydelse.

2 kap.

10 § Pastoratsnämnden är ett gemensamt organ för församlingarna i ett flerpastoratssamfällighet som ingår i en flerpastoratssamfällighet.

Närmare bestämmelser om pastoratsnämnden finns i 4 kap. 32–36 §§.	Närmare bestämmelser om pastoratsnämnden finns i 4 kap. 33–37 §§.
---	---

11 § Samfälligheten har det ekonomiska ansvaret för alla församlingens uppgifter enligt 1 och 2 §§. Bestämmelser om församlingens <i>inflytande i budgetarbetet och rätt att disponera vissa anslag finns i 47 kap.</i>	11 § Samfälligheten har det ekonomiska ansvaret för alla församlingens uppgifter enligt 1 och 2 §§. Bestämmelser om församlingens <i>rätt att disponera vissa anslag finns i 4 kap. 31 §. Bestämmelser om församlingens inflytande i budgetarbetet finns i 47 kap. 13 §.</i>
---	--

Samfälligheten är arbetsgivare för alla anställda och har det grundläggande ansvaret för den fasta egendomen inom samfälligheten. Samfälligheten är också huvudman för begravningsverksamheten.

När man skall anställa någon som skall ha arbetsuppgifter i endast en av församlingarna i en samfällighet, är det den församlingens kyrkoråd som skall göra detta om inte kyrkorådet har gett tillstånd till något annat.

När man skall anställa någon som skall ha arbetsuppgifter i endast ett av pastoraten i en flerpastoratssamfällighet är det pastoratsnämnden som skall göra detta när en sådan finns och denna inte har gett tillstånd till något annat.

3 kap.

8 § Kyrkofullmäktige fastställer antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige.

Antalet ledamöter skall bestämmas till ett udda tal och till minst – 15 i församlingar med högst 5 000 röstberättigade – 19 i församlingar med över 5 000 till och med 10 000 röstberättigade, – 25 i församlingar med över 10 000 röstberättigade. Antalet ersättare skall utgöra en viss andel dock högst hälften av det antal platser som varje nomineringsgrupp får i församlingen. Om det då uppkommer ett decimaltal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Det skall alltid utses minst två ersättare från varje nomineringsgrupp som har något mandat.	Antalet ledamöter skall bestämmas till ett udda tal och till minst – 15 i församlingar med högst 5 000 röstberättigade, – 19 i församlingar med över 5 000 till och med 10 000 röstberättigade, – 25 i församlingar med över 10 000 röstberättigade. Antalet ersättare skall utgöra en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje nomineringsgrupp får i församlingen. Om det då uppkommer ett decimaltal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Det skall alltid utses minst två ersättare från varje nomineringsgrupp som har något mandat.
--	---

Med röstberättigad avses en person som har tagits upp i gällande röstlängd enligt 38 kap. 32 §.

22 § Den som känner till en omständighet som kan antas utgöra jäv mot honom eller henne, skall självant ge det till känna.

Om det har uppkommit en fråga om jäv mot någon och någon ersättare inte har trätt i hans eller hennes ställe, skall kyrkofullmäktige snarast besluta i jävsfrågan. Den som jävet gäller får delta i prövningen av jävsfrågan endast

om kyrkofullmäktige inte är beslutföra utan honom eller henne och man inte tillräckligt snabbt kan tillkalla någon annan.

Ett beslut i en jävsfråga får överklagas endast i samband med att man <i>överklagar</i> det beslut genom vilket <i>kyrkofullmäktige</i> har avgjort ärendet.	Ett beslut i en jävsfråga får överklagas endast i samband med att man <i>begär beslutsprövning av</i> det beslut genom vilket <i>fullmäktige</i> har avgjort ärendet.
--	---

30 § Ett ärende skall bordläggas, om minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna begär det. Det krävs dock att mer än hälften av de närvarande ledamöterna är ense om det för att bordlägga ett val eller ett tidigare bordlagt ärende.

Ett bordlagt ärende skall behandlas på <i>fullmäktiges</i> nästa sammanträde, om fullmäktige inte beslutar något annat.	Ett bordlagt ärende skall behandlas på <i>kyrkofullmäktiges</i> nästa sammanträde, om fullmäktige inte beslutar något annat.
---	--

40 § Protokollet skall redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort vid sammanträdet och vilka ärenden som *fullmäktige* har handlagt.

40 § Protokollet skall redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort vid sammanträdet och vilka ärenden som *kyrkofullmäktige* har handlagt.

53 § Samfällda kyrkofullmäktige fastställer antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige.

Antalet ledamöter i fullmäktige skall bestämmas till ett udda antal och till minst 15 i samfälligheter med högst 5 000 röstberättigade, 25 i samfälligheter med över 5 000 till och med 20 000 röstberättigade, 35 i samfälligheter med över 20 000 till och med 40 000 röstberättigade <i>och</i> 45 i samfälligheter med över 40 000 röstberättigade.	Antalet ledamöter i fullmäktige skall bestämmas till ett udda antal och till minst – 15 i samfälligheter med högst 5 000 röstberättigade, – 25 i samfälligheter med över 5 000 till och med 20 000 röstberättigade, – 35 i samfälligheter med över 20 000 till och med 40 000 röstberättigade, – 45 i samfälligheter med över 40 000 röstberättigade.
---	---

Antalet ersättare skall utgöra en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje nomineringsgrupp får i samfällda kyrkofullmäktige. Om det då uppkommer ett decimaltal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Det skall alltid utses minst två ersättare från varje nomineringsgrupp som har något mandat.

Med röstberättigad avses en person som har tagits upp i gällande röstlängd enligt 38 kap. 32 §.

55 § Om samfällda kyrkofullmäktige beslutar att antalet ledamöter <i>och</i> ersättare skall ändras, skall beslutet om det nya antalet fattas senast den 1 februari under valåret och tillämpas vid det kommande valet.	55 § Om samfällda kyrkofullmäktige beslutar att antalet ledamöter <i>eller</i> ersättare skall ändras, skall beslutet om det nya antalet fattas senast den 1 februari under valåret och tillämpas vid det kommande valet.
---	---

Stiftsstyrelsen skall genast underrättas om beslutet.

4 kap.

22 § En ledamot får inte delta i handläggningen av ett ärende som rör ledamoten eller ledamotens make, sambo, förälder, barn, syskon, någon annan närstående eller något ledamoten närstående intresse.

Detsamma gäller om det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till ledamotens opartiskhet i ärendet.

I fråga om jäv i övrigt tillämpas bestämmelsen i 3 kap. 22 §.	I fråga om jäv i övrigt tillämpas bestämmelsen i 3 kap. 22 §. <i>Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla kyrkorådet.</i> <i>22 a § Bestämmelserna i 22 § gäller även anställda eller andra personer som på kyrkorådets uppdrag handlägger ett ärende.</i>
---	--

23 § I fråga om hur man fattar beslut tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§. Vidare tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 39–44 §§ när det gäller hur protokollet skall föras, vad det skall innehålla samt hur det skall justeras och hur justeringen skall tillkännages.	23 § I fråga om hur man fattar beslut tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§. Vidare tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 39–41, 43 och 44 §§ när det gäller hur protokollet skall föras, vad det skall innehålla samt hur det skall justeras och hur justeringen skall tillkännages.
---	--

Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla kyrkorådet.

25 § För förvaltning och verkställighet får kyrkofullmäktige eller kyrkostämman tillsätta de nämnder som behövs. Ledamöter och ersättare i sådana nämnder väljs av fullmäktige eller stämman till det antal som fullmäktige eller stämman bestämmer. Det skall också finnas en valnämnd. Bestämmelser om valnämnd finns i 38 kap. 2 a §.

För dessa nämnder tillämpas bestämmelserna om kyrkorådet i 15–20, 22 och 23 §§.

	<i>För valnämnden gäller även 14 §.</i>
--	---

Kyrkofullmäktige eller kyrkostämman skall anta reglementen med närmare bestämmelser om nämndernas verksamhet.

26 § Kyrkoherden eller den präst som avses i 5 kap. 4 § har rätt att närvara vid en nämnds sammanträden och delta i överläggningarna, men inte i besluten, samt få sin mening antecknad i protokollet (*särskild mening*).

	<i>Bestämmelserna i första stycket gäller inte valnämnden.</i>
--	--

30 § Kyrkonämnden skall underrätta församlingarna och <i>pastoraten</i> om frågor av större ekonomisk betydelse. Kyrkonämnden får begära in yttranden och upplysningar från kyrkoråd och pastoratsnämnder, när det behövs för att nämnden skall kunna fullgöra sina uppgifter.	30 § Kyrkonämnden skall underrätta församlingarna om frågor av större ekonomisk betydelse. Kyrkonämnden får begära in yttranden och upplysningar från kyrkoråd och pastoratsnämnder, när det behövs för att nämnden skall kunna fullgöra sina uppgifter.
--	--

<p>32 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på kyrkonämnden och övriga nämnder i samfälligheten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 14 och 15 §§ om mandatperiodens längd <i>m.m.</i>, – 16 § första stycket och 17 § om ordförandeskapet, – 18 § om när sammanträdena skall hållas, – 19 § om ersättarnas tjänstgöring, – 20 § om beslutförhet, – 22 § om jäv, – 23 § om ärendenas avgörande och protokoll, – 25 § om tillsättning av nämnder, och – 26 § om närvarorätt vid sammanträden <i>m.m.</i> <p>Då skall följande gälla:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bestämmelserna om församling och kyrkofullmäktige skall avse samfälligheten och dess samfällda kyrkofullmäktige. 2. <i>Kungörelser och tillkännagivanden skall anslås på samfällighetens anslagstavla.</i> 	<p>32 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på kyrkonämnden och övriga nämnder i samfälligheten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 14 § om mandatperiodens längd, – 15 § om <i>fyllnadsval</i>, – 16 § första stycket och 17 § om ordförandeskapet, – 18 § om när sammanträdena skall hållas, – 19 § om ersättarnas tjänstgöring, – 20 § om beslutförhet, – 22 och 22 a §§ om jäv, – 23 § om ärendenas avgörande och protokoll, – 25 § om tillsättning av nämnder, och – 26 § om närvarorätt vid sammanträden <i>m.m.</i> <p>Då skall följande gälla:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bestämmelserna om församling och kyrkofullmäktige skall avse samfälligheten och dess samfällda kyrkofullmäktige. 2. <i>Bestämmelserna om mandatperiodens längd gäller kyrkonämnden och valnämnden.</i> 3. <i>Kungörelser och tillkännagivanden skall anslås på samfällighetens anslagstavla.</i>
--	--

<p>37 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på pastoratsnämnden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 14 och 15 §§ om mandatperiodens längd <i>m.m.</i>, – 17 § om tillfällig ordförande, – 18 § om när sammanträdena skall hållas – 19 § om ersättarnas tjänstgöring, – 20 § om beslutförhet, – 22 § om jäv, och – 23 § om ärendenas avgörande och protokoll. 	<p>37 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på pastoratsnämnden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 14 § om mandatperiodens längd – 15 § om <i>fyllnadsval</i>, – 17 § om tillfällig ordförande, – 18 § om när sammanträdena skall hållas, – 19 § om ersättarnas tjänstgöring, – 20 § om beslutförhet, – 22 och 22 a §§ om jäv, och – 23 § om ärendenas avgörande och protokoll.
---	--

Kungörelser och tillkännagivanden skall anslås på pastoratets anslagstavla.

5 kap.

5 § I en flerpastoratssamfällighet skall kyrkoherdarna i samfälligheten genom omröstning välja en bland dem att vara ledamot i kyrkonämnden och en

annan att vara hans eller hennes ersättare. Förordnandet skall avse den tid för vilken de övriga ledamöterna i kyrkonämnden har valts.

Om två eller flera får lika många röster skall den som har varit kyrkoherde längst tid ha utslagsröst.	Om två eller flera får lika många röster fattas beslutet genom lottning.
--	--

Samfälliga kyrkofullmäktige skall underrättas om förordnandet.

7 kap.

4 § Stiftsfullmäktige fastställer antalet ledamöter i fullmäktige. Antalet skall bestämmas till ett udda tal och till minst 41.	4 § Stiftsfullmäktige fastställer antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige. Antalet ledamöter skall bestämmas till ett udda tal och till minst 41.
---	---

Antalet ersättare skall utgöra en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje nomineringsgrupp får i stiftsfullmäktige. Om det då uppkommer ett decimaltal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Det skall alltid utses minst två ersättare från varje nomineringsgrupp som har något mandat.

Med röstberättigad avses en person som har tagits upp i gällande röstlängd enligt 38 kap. 32§.	
--	--

5 § Om fullmäktige beslutar att antalet ledamöter skall ändras, skall beslutet om det nya antalet fattas senast den 1 februari under valåret och tillämpas vid det kommande valet.	5 § Om stiftsfullmäktige beslutar att antalet ledamöter eller ersättare skall ändras, skall beslutet om det nya antalet fattas senast den 1 februari under valåret och tillämpas vid det kommande valet
--	---

13 § Stiftsfullmäktige väljer ledamöter, förutom biskopen, och ersättare, förutom domprosten, i stiftsstyrelsen. Antalet bestämmer fullmäktige. Antalet valda ledamöter får dock inte vara mindre än åtta.

Antalet ersättare skall vara minst hälften av antalet ledamöter.

	Ledamöterna och ersättarna skall väljas för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter valåret.
--	--

15 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på stiftsstyrelsen och stiftets nämnder: – 4 kap. 14 och 15 §§ om mandatperiodens längd <i>m.m.</i> , – 4 kap. 17 § första stycket om tillfällig ordförande, – 4 kap. 18 § om när sammanträdena skall hållas, – 4 kap. 19 § om ersättarnas tjänstgöring, – 4 kap. 20 § om beslutförhet, – 4 kap. 22 § om jäv, – 4 kap. 23 § om ärendenas avgörande och protokoll, – 4 kap. 25 § om tillsättning av nämnder,	15 § Följande bestämmelser om kyrkorådet i en församling skall tillämpas på stiftsstyrelsen och stiftets nämnder: – 4 kap. 14 § om mandatperiodens längd, – 4 kap. 15 § om fyllnadsval, – 4 kap. 17 § första stycket om tillfällig ordförande, – 4 kap. 18 § om när sammanträdena skall hållas, – 4 kap. 19 § om ersättarnas tjänstgöring, – 4 kap. 20 § om beslutförhet, – 4 kap. 22 och 22 a §§ om jäv, – 4 kap. 23 § om ärendenas avgörande och protokoll, – 4 kap. 25 § om tillsättning av nämnder,
--	--

och – 4 kap. 26 § om närvarorätt vid sammanträden.	och – 4 kap. 26 § om närvarorätt vid sammanträden.
---	---

Då skall följande gälla:

1. Bestämmelserna om kyrkofullmäktige, kyrkoråd och nämnder skall avse stiftsfullmäktige, stiftsstyrelsen och stiftets nämnder.
2. Bestämmelserna om närvaro- och yttranderätt för kyrkoherden skall avse biskopen och, när han eller hon har förhinder, domprosten.
3. Kungörelser och tillkännagivande skall anslås på stiftets anslagstavla.
4. Stiftsstyrelsen och nämnderna får begära upplysningar från kyrkoråden, kyrkonämnderna och pastoratsnämnderna, när det behövs för att stiftsstyrelsen och nämnderna skall kunna fullgöra sina uppgifter.

8 kap.

8 § Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar skall utifrån bestämmelserna i 25 kap. 2 § pröva behörigheten att biskopsvigas hos dem som erhållit röster i provvalet. Prövningen skall omfatta de kandidater som erhållit fem procent eller mera av rösterna. Om möjligt skall dock minst fem kandidater bli behörigförklarade.	8 § Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar skall utifrån bestämmelserna i 25 kap. 2 § <i>första stycket</i> pröva behörigheten att biskopsvigas hos dem som erhållit röster i provvalet. Prövningen skall omfatta de kandidater som erhållit fem procent eller mera av rösterna. Om möjligt skall dock minst fem kandidater bli behörigförklarade.
---	---

I valet får röster bara avges på dem som Ansvarsnämnden förklarar behöriga att biskopsvigas.

13 § Vid ett biskopsval, som inte avser befattningen som ärkebiskop, har följande personer rösträtt: 1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter 2. de som är anställda som präster i stiftet eller i någon av dess församlingar 3. särskilt utsedda elektorer.	13 § Vid ett biskopsval, som inte avser befattningen som ärkebiskop, har följande personer rösträtt: 1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter, 2. de som är anställda som präster i stiftet eller i någon av dess församlingar, <i>och</i> 3. särskilt utsedda elektorer.
---	--

14 § Vid ett val av ärkebiskop har följande personer rösträtt: 1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter i samtliga stift 2. de som är anställda som präster i Uppsala stift eller i någon av dess församlingar, 3. särskilt utsedda elektorer för Uppsala stift.	14 § Vid ett val av ärkebiskop har följande personer rösträtt: 1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter i samtliga stift, 2. <i>ledamöterna i Kyrkostyrelsen</i> , 3. de som är anställda som präster i Uppsala stift eller i någon av dess församlingar, <i>och</i> 4. särskilt utsedda elektorer för Uppsala stift.
---	---

27 § För att avge sina röster samlas de röstberättigade enligt följande:

1. stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter samlas med stiftsstyrelsens ordförande som valförrättare.	1. stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter samlas med stiftsstyrelsens ordförande som valförrättare.
--	--

2. övriga röstberättigade inom varje kontrakt samlas med kontraktsprosten som valförrättare.	2. <i>Kyrkostyrelsens ledamöter deltar tillsammans med stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter i Uppsala stift.</i> 3. övriga röstberättigade inom varje kontrakt samlas med kontraktsprosten som valförrättare.
--	---

Om kontraktsprosten är förhindrad att vara valförrättare utser stiftsstyrelsen en annan av prästerna i kontraktet att fullgöra uppgiften.

9 kap.

1 § Domkapitlet skall bestå av följande ledamöter:

1. biskopen, som är ordförande,
2. domprosten, som är vice ordförande,
3. en ledamot som är en i stiftet eller i någon av dess församlingar anställd präst eller diakon,
4. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
5. tre övriga ledamöter.

Ledamöterna som avses i första stycket 5 får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon.	Ledamöterna som avses i första stycket 4 och 5 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. <i>Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetshinder och uppdragets upphörande skall tillämpas för dessa.</i>
---	--

För biskopen och domprosten som ledamot utses en gemensam ersättare som skall vara präst. För den ledamot som är präst eller diakon utses en ersättare som är präst eller diakon. För den ledamot som är eller har varit ordinarie domare utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav. För de övriga ledamöterna utses tre ersättare.

2 § I Uppsala stift skall domkapitlet bestå av följande ledamöter:

1. ärkebiskopen, som är ordförande
2. biskopen i Uppsala stift, som är förste vice ordförande,
3. domprosten, som är andre vice ordförande
4. en ledamot som är en i stiftet eller i någon av dess församlingar anställd präst eller diakon,
5. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
6. fyra övriga ledamöter.

Ledamöterna som avses i första stycket 6 får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon.	Ledamöterna som avses i första stycket 5 och 6 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. <i>Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetshinder och uppdragets upphörande skall tillämpas för dessa.</i>
---	--

För ärkebiskopen, biskopen och domprosten som ledamot utses två gemensamma ersättare som skall vara präst. För den ledamot som är präst eller diakon utses en ersättare som är präst eller diakon. För den ledamot som är eller har varit ordinarie domare utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav. För de övriga ledamöterna utses fyra ersättare.

2 a § Ledamoten som är eller har varit ordinarie domare deltar i domkapitlets överläggningar i alla ärenden men har rösträtt endast vid handläggningen av ärenden enligt 5 § andra <i>stycket</i> .	2 b § Ledamoten som är eller har varit ordinarie domare <i>eller den ledamotens ersättare</i> deltar i domkapitlets överläggningar i alla ärenden men har rösträtt endast vid handläggningen av ärenden enligt 5 § andra <i>och tredje styckena</i> .
---	---

Ersättarna får delta vid överläggningarna och har därvid rätt att yttra sig.

5 § Domkapitlet är beslutfört när minst sex eller, om samtliga är ense om beslutet, minst fem ledamöter eller tjänstgörande ersättare är närvarande. Ordföranden eller vice ordföranden måste dock vara närvarande för att domkapitlet skall vara beslutfört.

Vid förhinder för både ordföranden och vice ordföranden är domkapitlet – när fråga är om handläggning av ärenden enligt 57 kap. 8–18 §§ – beslutfört med den ledamot som är eller har varit ordinarie domare som ordförande eller <i>dennes</i> ersättare. Vid handläggningen av ärenden enligt 31 kap. 11–14 §§, 32 kap. 11–14 §§, 57 kap. 8–18 §§ i andra fall än som anges i andra stycket och 58 kap. skall också den ledamot som är eller har varit ordinarie domare vara <i>närvarande</i> .	Vid förhinder för både ordföranden och vice ordföranden är domkapitlet – när fråga är om handläggning av ärenden enligt 57 kap. 8–18 §§ – beslutfört med den ledamot som är eller har varit ordinarie domare som ordförande eller <i>den ledamotens</i> ersättare. Vid handläggningen av ärenden enligt 31 kap. 11–14 §§, 32 kap. 11–14 §§, 57 kap. 8–18 §§ i andra fall än som anges i andra stycket och 58 kap. skall också den ledamot som är eller har varit ordinarie domare <i>eller den ledamotens ersättare</i> vara <i>beslutande</i> .
---	---

I en arbetsordning får domkapitlet uppdra åt

1. ordföranden eller vice ordföranden att slutligt avgöra ärenden, när beslutet avser ett ärende enligt 17 kap., 18 kap. eller 43 kap. 7 § eller innebär att ärendet inte skall prövas i sak,
2. ordföranden eller vice ordföranden att fatta sådana beslut som inte innefattar ett slutligt avgörande av ärendet,
3. den som var ordförande att fatta beslut om rättelse enligt 57 kap. 18 § och 58 kap. 16 §, och
4. ordföranden, vice ordföranden eller sekreteraren att vidta åtgärder som gäller ett ärendes beredande.

7 § Om det vid en överläggning i sådana ärenden som anges i 5 § andra <i>stycket</i> framkommer skilda meningar skall en omröstning ske.	7 § Om det vid en överläggning i sådana ärenden som anges i 5 § andra <i>och tredje styckena</i> framkommer skilda meningar skall en omröstning ske.
--	--

Därvid skall vid överläggningar som avser ärenden om behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst, reglerna om omröstning i brottmål i allmän domstol tillämpas. Vid överläggningar i övriga ärenden enligt samma stycke skall i stället reglerna om omröstning i tvistemål tillämpas.

I domkapitlets ärenden i övrigt skall bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§ tillämpas. Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla domkapitlet.

8 § I fråga om protokoll skall bestämmelserna i 3 kap. 39–43 §§ tillämpas. Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla domkapitlet.	8 § I fråga om protokoll skall bestämmelserna i 3 kap. 39–41 och 43 §§ tillämpas. Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla domkapitlet.
---	--

18 § Valet får överklagas hos Svenska kyrkans valprövningsnämnd.

Skrivelse med överklagandet skall ha kommit in till <i>stiftsstyrelsen</i> senast tre veckor efter det att valet hölls.	Skrivelse med överklagandet skall ha kommit in till <i>biskopen</i> senast tre veckor efter det att valet hölls.
---	--

Den som var röstberättigad vid valet har rätt att överklaga.

Fjärde avdelningen: Den nationella nivån

Inledning

Svenska kyrkan är ett trossamfund bestämt av sin evangelisk-lutherska bekännelse. På den nationella nivån representeras Svenska kyrkan av organ som står till trossamfundets förfogande.

Svenska kyrkan på nationell nivå tar ansvar för kyrkans gemensamma angelägenheter i fråga om inomkyrklig normgivning, överprövning av beslut, gemensam information, utbildning, samråd samt ekumeniska relationer, internationell diakoni och mission. Till uppgiften hör också att vara kyrkans röst utåt såväl i det svenska samhället som internationellt.

Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta beslutande organ. Det beslutar om kyrkoordningen. Den lokala och regionala självstyrelsen kommer till uttryck i att <i>kyrkomötet</i> inte får besluta i sådana enskilda frågor som faller inom församlingarnas och stiftens ansvarsområden.	Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta beslutande organ. Det beslutar om kyrkoordningen. Den lokala och regionala självstyrelsen kommer till uttryck i att <i>Kyrkomötet</i> inte får besluta i sådana enskilda frågor som faller inom församlingarnas och stiftens ansvarsområden.
---	---

Kyrkomötet får som det högsta beslutande organet ange vilka andra organ som skall finnas på nationell nivå och vilka uppgifter de skall ha.

12 kap.

13 § I fråga om <i>jäv</i> tillämpas bestämmelserna om kyrkofullmäktige i en församling i 3 kap. 21 och 22 §§ och i fråga om hur man fattar beslut tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§.	13 § I fråga om hur man fattar beslut tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§ om kyrkofullmäktige i en församling.
--	---

Vidare tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 39–41 §§ när det gäller hur protokollet skall föras och vad det skall innehålla.

Bestämmelserna om kyrkofullmäktige skall då gälla Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse eller nämnderna.

	13 a § I fråga om <i>jäv</i> tillämpas bestämmelserna om kyrkoråd i en församling i 4 kap. 22 §. Bestämmelserna om kyrkoråd skall då gälla Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse eller nämnderna. Bestämmelserna om <i>jäv</i> gäller även anställda eller andra personer som på
--	--

	<i>Kyrkostyrelsens, Kyrkofondens styrelse eller nämndernas uppdrag handlägger ett ärende.</i>
--	---

14 kap.

2 § Ansvarsnämnden skall bestå av följande ledamöter:

1. en ordförande som är eller har varit ordinarie domare,
2. en ledamot som är präst och har avlagt teologie doktorexamen,
3. en ledamot som är präst och antingen har varit ledamot av ett domkapitel eller har annan motsvarande erfarenhet, och
4. en ledamot som är lekman och antingen har varit ledamot av ett domkapitel eller har annan motsvarande erfarenhet.

För var och en av ledamöterna skall det finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för respektive ledamot. När ordförandens ersättare träder in som ledamot skall han eller hon vara ordförande.

	<i>Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetsbinder och uppdragets upphörande skall gälla för ledamöterna som avses i första stycket 1 och 4 och deras ersättare.</i>
--	--

Sekreterare och föredragande i Ansvarsnämnden är en jurist som utses av nämnden.

Endast den som har fyllt 18 år, är döpt och tillhör Svenska kyrkan får vara föredragande i Ansvarsnämnden.

15 kap.

1 § Som framgår av 10 kap. 9 § skall Svenska kyrkans valprövningsnämnd pröva överklaganden <i>om</i> val inom Svenska kyrkan.	1 § Som framgår av 10 kap. 9 § skall Svenska kyrkans valprövningsnämnd pröva överklaganden <i>av</i> val inom Svenska kyrkan.
---	---

2 § Valprövningsnämnden skall bestå av följande ledamöter:

1. en ordförande som är eller har varit ordinarie domare och som inte är ledamot eller ersättare i Kyrkomötet, och
2. sex andra ledamöter.

För ordföranden skall det finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för ordföranden. För de övriga ledamöterna skall utses personliga ersättare. När ordförandens ersättare träder in som ledamot skall han eller hon vara ordförande.

	<i>Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetsbinder och uppdragets upphörande skall gälla för ledamöterna och ersättarna.</i>
--	--

Sekreterare och föredragande i Valprövningsnämnden är en jurist som utses av nämnden.

Endast den som har fyllt 18 år, är döpt och tillhör Svenska kyrkan får vara föredragande i Valprövningsnämnden.

3 § Ledamöterna och <i>ersättaren</i> för <i>ordföranden</i> väljs av Kyrkomötet vid det	3 § Ledamöterna och <i>ersättarna</i> väljs av Kyrkomötet vid det första sammanträdet
--	---

första sammanträdet under en mandatperiod. Valet gäller till dess att Kyrkomötet har hållit ett nytt val under sin nästa mandatperiod. Om en ledamot eller <i>ersättaren</i> avgår under tjänstgöringstiden, skall ett fyllnadval hållas för den tid som återstår.	under en mandatperiod. Valet gäller till dess att Kyrkomötet hållit ett nytt val under sin nästa mandatperiod. Om en ledamot eller <i>ersättare</i> avgår under tjänstgöringstiden, skall ett fyllnadval hållas för den tid som återstår.
--	---

4 § Valprövningsnämnden är beslutför när ordföranden eller ordförandens ersättare och minst fyra andra ledamöter är närvarande.	4 § Valprövningsnämnden är beslutför när ordföranden eller ordförandens ersättare och minst fyra andra ledamöter <i>eller tjänstgörande ersättare</i> är närvarande.
---	--

I en arbetsordning får nämnden uppdra åt

1. ordföranden att slutligt avgöra ärenden, när beslutet innebär att ärendet inte skall prövas i sak,
2. ordföranden att fatta sådana beslut som inte innefattar ett slutligt avgörande av ärendet,
3. den som var ordförande att fatta beslut om rättelse enligt 58 kap. 16 §, och
4. ordföranden eller sekreteraren att vidta åtgärder som gäller ett ärendes beredande.

16 kap.

2 § Överklagandenämnden skall bestå av följande ledamöter:

1. en ordförande som är eller har varit ordinarie domare,
2. en ledamot som är präst och har avlagt teologie doktorsexamen
3. en ledamot som är präst och har dokumenterad kunskap och erfarenhet inom det kyrkorättsliga området,
4. en ledamot som har avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen, och
5. en övrig ledamot.

Ledamöterna skall ha god kännedom om Svenska kyrkans verksamhet.

För var och en av ledamöterna skall det finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för respektive ledamot. När ordförandens ersättare träder in som ledamot skall han eller hon vara ordförande.

	<i>Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetsbinder och uppdragets upphörande skall gälla för ledamöterna som avses i första stycket 1, 4 och 5 och för deras ersättare.</i>
--	---

Sekreterare och föredragande i Överklagandenämnden är en jurist som utses av nämnden.

Endast den som har fyllt 18 år, är döpt och tillhör Svenska kyrkan får vara föredragande i Överklagandenämnden.

25 kap.

2 § Till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst får den vigas som	2 § Till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst får den vigas som
1. är döpt och konfirmerad,	1. är döpt och konfirmerad,
2. tillhör Svenska kyrkan, och	2. tillhör Svenska kyrkan, och
3. har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra	3. har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra

som vigts till uppdrag i kyrkans vignings-tjänst oavsett deras kön.	som vigts till uppdrag inom kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön.
---	---

I 30–32 kap. finns ytterligare bestämmelser om vem som kan ges ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst.

30 kap.

2 § Till biskop får bara den vigas som har valts och utnämnts till biskop i ett stift och är prästvigd. Vigningen skall äga rum så snart som möjligt efter att Kyrkostyrelsen har utsett någon till biskop.	2 § Till biskop får bara den vigas som har valts till biskop i ett stift och är prästvigd. Vigningen skall äga rum så snart som möjligt efter att Kyrkostyrelsen har utfärdat bevis om utnämningen till biskop.
---	---

32 kap.

9 § Den som är eller har varit behörig att utöva uppdraget som diakon har tystnadsplikt i fråga om sådant som han eller hon därvid har fått veta under självavårdande samtal, om inte personen ifråga medger att uppgiften lämnas ut.

Tystnadsplikten gäller inte om diakonen enligt lag ålagts att uttala sig under ed eller om det föreligger uppgiftsskyldighet enligt 71 § socialtjänstlagen (1980:620).	Tystnadsplikten gäller inte om diakonen enligt lag ålagts att uttala sig under ed eller om det föreligger uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).
--	---

33 kap.

2 § Den som tillhör Svenska kyrkan och fyller 16 år senast på valdagen har rösträtt vid direkta kyrkliga val om han eller hon är folkbokförd i 1. församlingen, om det gäller val till en församling, 2. en församling som ingår i samfälligheten, om det gäller val till en samfällighet, 3. en församling inom stiftet, om det gäller val till stiftsfullmäktige 4. landet, om det gäller val till Kyrkomötet.	2 § Den som tillhör Svenska kyrkan och fyller 16 år senast på valdagen har rösträtt vid direkta kyrkliga val om han eller hon är folkbokförd i 1. församlingen, om det gäller val till en församling, 2. en församling som ingår i samfälligheten, om det gäller val till en samfällighet, 3. en församling inom stiftet, om det gäller val till stiftsfullmäktige, eller 4. landet, om det gäller val till Kyrkomötet.
--	---

Den som tillhör en icke-territoriell församling har vid val till församling inte rösträtt till den församling där han eller hon är folkbokförd utan i stället till den icke-territoriella församlingen. Den som tillhör en icke-territoriell församling har vid val till samfällda kyrkofullmäktige i en samfällighet endast rösträtt i en samfällighet där den icke-territoriella församlingen ingår.

4 § Valbar till uppdrag som förtroendevald i Svenska kyrkan är den som tillhör Svenska kyrkan, är döpt, fyller 18 år senast på dagen för valet och är folkbokförd i
1. församlingen, om det gäller val till en församling,
2. en församling som ingår i samfälligheten, om det gäller val till en samfällighet,
3. en församling inom stiftet, om det gäller val till stiftet, eller

4. landet, om det gäller val till den nationella nivån.

Den som tillhör en icke-territoriell församling är vid val till församling inte valbar till den församling där han eller hon är folkbokförd utan i stället till den icke-territoriella församlingen. Vid val till samfällighet är hon eller han endast valbar till en samfällighet där den icke-territoriella församlingen ingår.

Om valbarhetshinder i vissa fall finns bestämmelser i 5–8 §§.	Om valbarhetshinder i vissa fall finns bestämmelser i 5–9 §§.
5 § Valbar till uppdrag som förtroendevald i en församling är inte den som 1. är anställd som biskop, 2. är anställd som kyrkoherde i församlingen, 3. har utsetts att i kyrkoherdens ställe vara ledamot i församlingens kyrkoråd, 4. är anställd hos församlingen eller samfällighet i vilken församlingen ingår och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.	5 § Valbar till uppdrag som förtroendevald i en församling är inte den som 1. är anställd som biskop, 2. är anställd som kyrkoherde i församlingen, 3. har utsetts att i kyrkoherdens ställe vara ledamot i församlingens kyrkoråd, <i>eller</i> 4. är anställd hos församlingen eller samfällighet i vilken församlingen ingår och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.
6 § Valbar till uppdrag som förtroendevald i en samfällighet är inte 1. den som är anställd som biskop, 2. den kyrkoherde som är ledamot och kyrkoherdens ersättare i samfällighetens kyrkonämnd, 3. den som är anställd hos samfälligheten och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.	6 § Valbar till uppdrag som förtroendevald i en samfällighet är inte 1. den som är anställd som biskop, 2. den kyrkoherde som är ledamot och kyrkoherdens ersättare i samfällighetens kyrkonämnd, <i>eller</i> 3. den som är anställd hos samfälligheten och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.
7 § Valbar till uppdrag som förtroendevald på stiftsnivå är inte den som 1. har en anställning som biskop, 2. har en anställning som domprost, 3. är stiftsanställd och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.	7 § Valbar till uppdrag som förtroendevald på stiftsnivå är inte den som 1. har en anställning som biskop, 2. har en anställning som domprost, <i>eller</i> 3. är stiftsanställd och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.
8 § Valbar till uppdrag som ledamot eller ersättare i Kyrkomötet är inte den som 1. har en anställning som biskop, 2. är anställd på nationell nivå och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.	8 § Valbar till uppdrag som ledamot eller ersättare i Kyrkomötet är inte den som 1. har en anställning som biskop, <i>eller</i> 2. är anställd på nationell nivå och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.

9 § Förutom det som anges i 5–8 §§ gäller följande valbarhets hinder för förtroendeuppdrag. Hindren gäller för alla kyrkligt anställda som har en tjänstgöringsgrad över 20 procent av heltid för sin befattning.

1. Den som är anställd i en församling är inte valbar till direkt eller indirekt valt kyrkoråd eller någon nämnd i denna församling. Om församlingen ingår i en samfällighet gäller detta vid val till kyrkonämnden eller någon annan nämnd i samfälligheten.	1. Den som är anställd i en församling är inte valbar till direkt eller indirekt valt kyrkoråd eller någon nämnd i denna församling. Om församlingen ingår i en samfällighet gäller detta <i>också</i> vid val till kyrkonämnden eller någon annan nämnd i samfälligheten.
---	--

2. Den som är anställd i en samfällighet är inte valbar till kyrkonämnden eller någon annan nämnd i denna samfällighet. Han eller hon är inte heller valbar till ett direkt eller indirekt valt kyrkoråd eller någon nämnd i en församling som ingår i samfälligheten om anställningen innefattar tjänstgöring i den församlingen.

3. Den som är stiftsanställd är inte valbar till stiftsstyrelsen eller någon av stiftets nämnder.

4. Den som är anställd på nationell nivå är inte valbar till Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse eller någon nämnd på nationell nivå.

34 kap.

7 § Behörig att anställas på och inneha en tillsvidareanställning i Svenska kyrkan är den som tillhör 1. Svenska kyrkan, eller 2. en kyrka eller ett samfund som Svenska kyrkan genom Kyrkomötet ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan med.	7 § Behörig att anställas på och inneha en tillsvidareanställning i Svenska kyrkan är den som tillhör 1. Svenska kyrkan, eller 2. <i>en annan evangelisk-luthersk kyrka inom Lutherska världsförbundet eller</i> en kyrka eller ett samfund som Svenska kyrkan genom Kyrkomötet ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan med.
---	--

Det som sägs i första stycket gäller inte sådana anställda som uteslutande eller så gott som uteslutande arbetar inom begravningsverksamheten.

Vid en viss anställning får göras undantag från bestämmelserna i första stycket om det finns särskilda skäl.

38 kap.

61 § Ersättarna inträder till tjänstgöring vid förhinder för ledamot tillhörande samma nomineringsgrupp i den ordning de har utsetts enligt 60 §.

	<i>Om nomineringsgruppens samtliga ersättare i en valkrets i samfällda kyrkofullmäktige är förhindrade att inställa sig till tjänstgöring skall den ersättare inträda som har utsetts för nomineringsgruppen i någon annan valkrets, efter den grund som nyss har sagts. Därvid har den ersättare företräde som har utsetts i den valkrets där nomineringsgruppens röstetal är högst. Bestämmelserna i andra stycket gäller</i>
--	---

	<i>inte om samfällda kyrkofullmäktige har beslutat om inskränkt valbarhet.</i>
--	--

39 kap.

3 § Bestämmelserna i 4–18 §§ om möjlighet till proportionellt valsätt gäller val där följande väljer: 1. kyrkofullmäktige 2. direktvalt kyrkoråd 3. kyrkostämma 4. samfällda kyrkofullmäktige 5. stiftsfullmäktige 6. kyrkorådet eller någon nämnd i en församling 7. kyrkonämnden eller någon nämnd i en samfällighet 8. stiftsstyrelsen 9. Kyrkomötet.	3 § Bestämmelserna i 4–18 §§ om möjlighet till proportionellt valsätt gäller val där följande väljer: 1. kyrkofullmäktige, 2. direktvalt kyrkoråd, 3. kyrkostämma, 4. samfällda kyrkofullmäktige, 5. stiftsfullmäktige, 6. kyrkorådet eller någon nämnd i en församling, 7. kyrkonämnden eller någon nämnd i en samfällighet, 8. stiftsstyrelsen, <i>och</i> 9. Kyrkomötet.
---	--

4 § Ett val skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande som motsvarar den kvot som man får om antalet närvarande ledamöter <i>eller elektor</i> er delas med det antal <i>ledamöter</i> som valet avser, ökat med 1.	4 § Ett val skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande som motsvarar den kvot som man får om antalet närvarande ledamöter delas med det antal <i>personer</i> som valet avser, ökat med 1.
--	---

Om kvoten är ett decimaltal skall den avrundas till närmast högre hela tal.

42 kap.

9 § Dödsboet har rätt till begravningsgudstjänst i den församling som den avlidne tillhörde, om inte synnerliga skäl hindrar det. Någon avgift får inte tas ut.

En begravningsgudstjänst får även <i>hållas för den</i> som inte tillhörde Svenska kyrkan, om det finns särskilda skäl och är förenligt med den avlidnes önskemål. Då får en avgift tas ut. Beslutet om att <i>hålla</i> begravningsgudstjänst fattas av kyrkoherden, som även får uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta.	En begravningsgudstjänst får även <i>firas när någon</i> som inte tillhörde Svenska kyrkan <i>har avlidit</i> , om det finns särskilda skäl och är förenligt med den avlidnes önskemål. Då får en avgift tas ut. Beslutet om att <i>fira</i> begravningsgudstjänst fattas av kyrkoherden, som även får uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta.
---	---

43 kap.

2 § Kollekten är en rikskollekt om den skall tas upp i landets alla församlingar, en stiftskollekt om den skall tas upp i alla församlingar inom ett stift och en församlingskollekt om den skall tas upp inom en församling.

När rikskollekt eller stiftskollekt har beslutats för viss dag, skall sådan kollekt tas upp vid huvudgudstjänsten eller, om någon sådan gudstjänst inte <i>hålls</i> den dagen, en annan gudstjänst denna dag.	När rikskollekt eller stiftskollekt har beslutats för viss dag, skall sådan kollekt tas upp vid huvudgudstjänsten eller, om någon sådan gudstjänst inte <i>firas</i> den dagen, en annan gudstjänst denna dag.
--	--

44 kap.

18 § Ansökan om kyrkobyggnadsbidrag för det följande året skall göras skriftligen hos stiftsstyrelsen senast den 30 november.	18 § Ansökan om kyrkobyggnadsbidrag skall göras skriftligen hos stiftsstyrelsen senast den 30 november <i>två år före bidragsåret.</i>
---	--

Berörda länsstyrelser skall ges tillfälle att yttra sig över ansökningarna.

19 § Stiften skall senast den 28 februari ansöka om anslag ur kyrkofonden för kostnaderna för kyrkobyggnadsbidrag. Kyrkofondens styrelse skall senast den 15 juni besluta om anslagen. Stiftsstyrelserna skall senast den 10 september besluta om kyrkobyggnadsbidrag till församlingarna. Riksantikvarieämbetet och Kyrkostyrelsen skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningarna från stiften om anslag.	19 § Stiften skall senast den 31 mars ansöka om anslag ur kyrkofonden för kostnaderna för kyrkobyggnadsbidrag. Kyrkofondens styrelse skall senast den 15 juni besluta om anslagen. Stiftsstyrelserna skall senast den 10 september besluta om kyrkobyggnadsbidrag till församlingarna. Riksantikvarieämbetet skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningarna från stiften om anslag.
--	---

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om kyrkobyggnadsbidragen.

46 kap.

2 § Stiften skall förvalta prästlönetillgångarna.

Församlingarna inom stiftet har andelar i prästlönetillgångarna allt efter hur stor del av tillgångarna som kommer från den församlingen. För en församling som ingår i en samfällighet skall det som i detta kapitel sägs om församlingar i stället gälla samfälligheter.	Församlingarna inom stiftet har andelar i <i>avkastningen av</i> prästlönetillgångarna allt efter hur stor del av tillgångarna som kommer från den församlingen. För en församling som ingår i en samfällighet skall det som i detta kapitel sägs om församlingar i stället gälla samfälligheter.
--	---

57 kap.

Tillsyn över biskopar och domkapitel	Tillsyn över biskopar
---	------------------------------

2 § Biskopsmötet skall ha tillsyn över biskoparnas verksamhet. I tillsynen ingår råd, stöd och hjälp i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar.

8 § Beslut av en församling prövas på begäran av den som tillhör församlingen.
Beslut av en samfällighet prövas på begäran av en församling som ingår i samfälligheten och på begäran av den som tillhör en sådan församling.
Beslut av ett stift prövas på begäran av en församling som ligger i stiftet, på begäran av en samfällighet där församlingar som ligger i stiftet ingår och på begäran av den som tillhör en församling som ingår i stiftet

Prövning av beslut enligt första–tredje stycket gäller dock inte 1. om det i lag eller annan författning eller i denna kyrkoordning finns särskilda föreskrifter om överklagande,	Prövning av beslut enligt första–tredje styckena gäller dock inte 1. om det i lag eller annan författning eller i denna kyrkoordning finns särskilda föreskrifter om överklagande,
--	---

2. beslut av rent förberedande eller rent verkställande art, och	2. beslut av rent förberedande eller rent verkställande art, och
3. beslut som har fattats av domkapitlet.	3. beslut som har fattats av domkapitlet.

Dessa bestämmelser träder ikraft den 1 januari 2003 med undantag för 15 kap. 3 § som träder ikraft den 25 oktober 2002.

Ändringar i kyrkoordningen

1 Kyrkoordningens tillkomst

När kyrkoordningen utarbetades redovisades det huvudsakliga utredningsarbetet i fem olika betänkanden med förslag till var sina delar av kyrkoordningen. Härtill fanns det samlade förslaget till kyrkoordning där de olika delutredningarna hade sammanförts och samordnats. Den samordning som skedde i ledningsgruppen för utredningsarbetet och på kansliplanet avsåg bl.a. att i största möjliga utsträckning undanröja de brister i överensstämmelse mellan kyrkoordningens olika delar som kunde uppstå när flera utredningsgrupper arbetade parallellt. Med hänsyn till kyrkoordningens omfattning och komplexitet undanröjdes ändå inte alla oklarheter.

När Svenska kyrkans centralstyrelse efter remissbehandlingen utarbetade skrivelsen CsSkr1999:3 Kyrkoordning för Svenska kyrkan gjordes ett relativt stort antal justeringar i utredningsförslaget. Ett mått på omfattningen är att justeringarna berörde ca en tredjedel av kyrkoordningens närmare 840 paragrafer. Det var inte alltid fråga om förändringar i sak. Till stor del gällde det konsekvensändringar för att få rätt hänvisningar, en enhetlig terminologi och liknande. Samtidigt var det ändå på relativt många punkter fråga om innehållsliga skillnader. Beredningen av Centralstyrelsens skrivelse skedde under en större tidspress än det föregående utredningsarbetet. Trots att det gjordes justeringar av tidigare uppkomna brister fanns ändå några enstaka kvar och nya tillkom. Detta har visat sig först när kyrkoordningen varit i bruk en viss tid och konfronterats med situationer som inte alltid kunnat förutses.

Även behandlingen av kyrkoordningen under 1999 års kyrkomöte medförde förändringar i relativt stor utsträckning. Mätt med samma mått som tidigare var i det närmaste 15 procent av kyrkoordningens paragrafer föremål för något slags justering under beredningen i andra kyrkolagsutskottet. I detta fall var det fråga om en genomgång och bearbetning under en mycket begränsad tid.

2 Tidigare behandling av frågan om ändringar i kyrkoordningen

I KsSkr 2000:9 Det fortsatta arbetet med kyrkoordningen redovisade Kyrkostyrelsen för 2000 års kyrkomöte sin bedömning av hur behovet av justeringar i kyrkoordningen skulle hanteras. Som en huvudprincip angavs i skrivelsen att det inte utan särskilda skäl borde göras sakliga förändringar i kyrkoordningen vid flera olika tillfällen under en mandatperiod. Med särskilda skäl avsågs att något inträffat som inte tidigare kunnat förutses eller inte var för handen när det ursprungliga beslutet om kyrkoordningens bestämmelser fattades – inte en enbart omprövning av ett tidigare ställningstagande. Kyrkostyrelsen såg som en risk att ständiga småändringar främst skulle vålla irritation bland dem runt om i kyrkan som har att bruka kyrkoordningen

och tillämpa bestämmelserna. Sådana ändringar skulle också kunna bidra till klarhet och osäkerhet om vad som verkligen gäller.

Den metod vi menar skall tillämpas beträffande justeringar i kyrkoordningen motsvarar till en del det som gällt ifråga om kyrkohandboken. De olika förslag till förändringar på enstaka punkter som framkommit har inte lett till justeringar i de fastställda gudstjänstordningarna. Det har inte heller skett något definitivt avvisande. Istället har förslagen utgjort en utgångspunkt för den samlade bedömning som görs i det revisionsarbete som nu håller på att avslutas inför den förestående remissbehandlingen. På ett motsvarande sätt menar vi att Kyrkomötet bör behandla kyrkoordningen även om justeringar i regelsystemet torde bli mer frekventa än då det gäller gudstjänstordningarna.

Kyrkostyrelsens skrivelse behandlades av Kyrkorättsutskottet i betänkandet Kr 2000:1 Det fortsatta arbetet med kyrkoordningen. I enlighet med Kyrkorättsutskottets förslag beslöt Kyrkomötet att ge Kyrkostyrelsen till känna vad utskottet anfört, KmSkr2000:23.

Kyrkorättsutskottet konstaterade att under den korta tid som kyrkoordningen varit i kraft hade det uppstått en diskussion kring dess auktoritet. Därför borde i alla sammanhang där kyrkoordningen diskuteras noga beaktas vilka konsekvenser som olika förslag kan få utifrån detta betraktelsesätt. Utskottet pekade i det sammanhanget särskilt på betydelsen av hur ändringar i kyrkoordningen skall hanteras.

Utskottet delar Läronämndens bedömning att det kan finnas skäl att i nyss nämnda avseende skilja på ändringar som mer har karaktären av korrigeringar av uppenbara fel och sådana ändringar som innebär ändrade ställningstaganden i sak.

Om kyrkoordningen tillåts innehålla en mängd uppenbara småfel, vilka måste bortses från i den praktiska tillämpningen, finns det risk för att kyrkoordningen även i andra delar kommer att uppfattas som något som man som förtroendevald eller anställd kan välja att följa eller inte. Därmed riskeras, såsom Läronämnden har uttalat, att kyrkoordningen inte kan upprätthålla sin roll som ett sammanhållande instrument. Enligt utskottets mening bör därför uppenbara fel rättas till så snart som möjligt efter det att de har upptäckts.

I fråga om ändringar i sak, vilka kräver förnyade ställningstaganden, ansåg utskottet att andra hänsyn gör sig gällande.

Mot bakgrund av det omfattande arbete som pågår för närvarande i församlingar och stift för att införliva kyrkoordningen och göra den till ett användbart instrument i den verksamhet som där bedrivs, kan det finnas skäl att vara återhållsam med ändringar i sak för att inte störa den mottagningsprocessen. Detta särskilt som kyrkoordningen har varit i kraft under så kort tid och det är rimligt att utgå från att det är först genom ytterligare erfarenhet som det verkliga behovet av förändringar ger sig till känna. Utskottet delar här Kyrkostyrelsens bedömning att sådana sakliga ändringar bör avvaktas, såvida det inte finns särskilda skäl som gör ändringen nödvändig.

Utskottet delade däremot inte uppfattningen att sakliga ändringar i princip bara bör få ske en gång under en mandatperiod för att Kyrkomötet därmed skall kunna ägna sig åt mer angelägna ärenden. Utskottet framhöll att Kyrkomötet, i egenskap av Svenska kyrkans högsta beslutande organ, har som en av sina viktigaste uppgifter just att besluta om Svenska kyrkans regelsystem, kyrkoordningen. Vidare pekades på den ursprungliga tanken som funnits vid kyrkoordningens utarbetande och som kommit

till uttryck i inledningstexten till kyrkoordningen, nämligen att det fortlöpande och kontinuerligt skall ske en översyn. Kyrkorättsutskottet ifrågasatte lämpligheten av ett principbeslut som var tänkt att gälla över en längre tid, eftersom det föreligger betydande svårigheter att idag bedöma behovet av ändringar i framtiden och det knappast var önskvärt eller möjligt att binda upp kommande kyrkomöten i deras arbete.

Även 2001 års kyrkomöte behandlade vissa övergripande frågor om ändringar i kyrkoordningen. I motion 2001:6 föreslogs att det skulle tillsättas en analysgrupp med uppgift att analysera och utvärdera kyrkoordningen samt lämna förslag till eventuella förändringar. Kyrkorättsutskottet redovisade i betänkandet Kr 2001:4 Utvärdering av kyrkoordningen vad som hade beslutats vid föregående års kyrkomöte samt Kyrkostyrelsens beslut om inventering av ändringsbehov. I sina överväganden återgav utskottet vad det anförde vid 2000 års kyrkomöte om en fortlöpande och kontinuerlig översyn av kyrkoordningens bestämmelser. Med hänvisning till de åtgärder Kyrkostyrelsen vidtagit fann utskottet inte skäl att bifalla motionen. I enlighet med utskottets hemställan beslutade Kyrkomötet att avslå motionen.

3 Beslutade och förväntade ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet har såväl år 2000 som år 2001 beslutat om ett antal ändringar i kyrkoordningen. Sammantaget har det gjorts ändringar på ca 20 punkter. Vid 2000 års kyrkomöte gjordes några justeringar som gällde direkta felaktigheter men även ett par innehållsliga ändringar. Dessa var av olika slag. En gällde utskick av valsedlar där det visade sig att kyrkoordningens ursprungliga bestämmelser inte var praktiskt tillämpbara. En annan gällde en begränsad utvidgning av domkapitlets möjligheter att delegera vissa beslut. I det fallet var det fråga om ändring i sak på ett område som hade varit omdiskuterat redan när kyrkoordningen först beslutades.

Förändringarna vid 2001 års kyrkomöte var, liksom de som gjordes år 2000, av olika karaktär. Att personuppgiftslagen fullt ut ersatt den tidigare datalagen innebar att ny lagstiftning krävde vissa justeringar i bestämmelserna om kyrkobokföring. Andra ändringar berodde på att det saknades bestämmelser för att kunna besluta om och hantera ett omval. Frågan om vad som sker om det inte väljs något beslutfört beslutande organ för en församling hade inte behandlats i utredningsarbetet men visade sig kräva en reglering.

Även inför innevarande års kyrkomöte har Kyrkostyrelsen uppmärksammat ändringsbehov, dels i den fortlöpande översynen av kyrkoordningen, dels till följd av avslutade utredningar som berör sådant som regleras i kyrkoordningen.

- I följande skrivelser föreslår Kyrkostyrelsen ändringar i kyrkoordningen:
- KsSkr 2002:4 Den svenska evangelieboken som kan leda till en justering i bestämmelserna om kyrkoåret.
 - KsSkr 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar innehåller förslag till ett flertal ändringar i kyrkoordningen.
 - KsSkr 2002:9 Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar kan medföra ändringar om avgifter och uppbörd.
 - KsSkr 2002:8 Utvärdering av kyrkovalet 2001 aktualiserar vissa ändringar i främst kapitel 38 om direkta val även om konkreta förslag till ändringar inte läggs fram till Kyrkomötet år 2002.

4 Inventering

Till grund för redovisade behov av ändringar i kyrkoordningen finns noteringar som har gjorts hos avdelningen för kyrkorätt och organisation efter påpekanden, frågor och egna konstateranden av oklarheter i kyrkoordningen. Vidare har en genomgång gjorts av betänkanden från Kyrkomötet där behov av ändringar i kyrkoordningen har uppmärksammas. En fråga har också riktats till stiftens jurister och till Församlingsförbundets kansli om felaktigheter, brister och oklarheter som de upptäckt i arbetet med kyrkoordningen. I viss utsträckning har gjorts en mer systematisk genomgång av kyrkoordningen. Det har gällt sådana punkter där det visat sig finnas inkonsekvenser i skrivsätt och terminologi.

Ändringsbehov av det slag som finns i föreliggande förslag medför en viss ökning av antalet bestämmelser. Det har ibland på ett mer allmänt plan höjts röster för att det borde finnas en mindre omfattande reglering. Det krävs dock en annan typ av genomgång för att minska antalet bestämmelser.

I förslaget till ändringar i kyrkoordningen redovisas i vissa fall troliga skäl till varför en bestämmelse blivit utformad på ett visst sätt. ”Troliga” eftersom det ligger i misstagens natur att de inte är motiverade i förarbetena.

Den inventering som gjorts har i form av en upprättad promemoria remitterats för yttrande till Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, Svenska kyrkans valprovsnämnd, Svenska kyrkans överklagandenämnd, samtliga stift (antingen domkapitel eller stiftsstyrelse) samt Svenska kyrkans församlingsförbund.

Remissvaren i dess helhet finns tillgängliga på kyrkokansliet.

Överväganden

1 Ändringar vid Kyrkomötet 2002

Mot bakgrund av vad Kyrkomötet uttalade år 2000 om ändringar i kyrkoordningen föreslås vissa ändringar i kyrkoordningen redan 2002. Det som i första hand bör ändras är de direkta brister av olika slag som noterats vid genomgången av ändringsbehov. Det är bl.a. fråga om sådant som närmast har karaktär av skrivfel såsom t.ex. felaktiga hänvisningar och terminologiska inkonsekvenser. På några punkter finns det också behov att förtydliga kyrkoordningens bestämmelser. Vidare har det i vissa fall fått följdverkningar, som inte torde varit avsedda eller i varje fall inte är motiverade, när en bestämmelse har ändrats som på ett eller annat sätt är kopplad till en annan bestämmelse. Ett exempel på detta är den förändring som gjordes vid 1999 års kyrkomöte i 8 kap. 8 §. Det uttalade avsikten var endast att Ansvarsnämnden för biskopar skulle pröva om de som är kandidater i det slutliga biskopsvalet uppfyller de allmänna krav som ställs på den som skall vigas till ett uppdrag inom kyrkans vinningstjänst i 25 kap. 2 §. Genom att det i den sistnämnda paragrafen finns en hänvisning till 30 kap. ställs enligt kyrkoordningen krav på prästvigning för att kunna väljas till biskop och inte enbart för att kunna vigas till biskop. I något fall har inte tagits med förslag till förändring av bestämmelserna trots att det indirekt skedde en omotiverad ändring när kyrkoordningen beslutades. Det gäller valbarhet för ett uppdrag som kyrkvärd. I och med att kyrkvärdar enligt 4 kap. 24 § väljs bland församlingens röstberättigade sänktes åldersgränsen för att kunna väljas till kyrkvärd när åldersgränsen för rösträtt fastställdes till 16 år.

Det finns också brister av andra slag som bör åtgärdas så snart som möjligt. I några fall har det visat sig saknas bestämmelser där det förefaller rimligt att sådana borde

finnas och har funnits tidigare. Det gäller t.ex. jävsbestämmelserna i kyrkoordningen som nu enbart tar sikte på förtroendevalda. Tidigare omfattades även anställda av föreskrifter om jäv i kyrkolagen. Det finns också oklarheter som bör avhjälpas. Exempel på detta är att de allmänna valbarhetsbestämmelserna i 33 kap. enbart avser förtroendevalda såsom dessa definieras i 33 kap. 1 §. De torde därmed inte gälla för t.ex. ledamöter och ersättare i domkapitlet, vilket dock synes ha varit den egentliga avsikten när kyrkoordningen beslutades.

Utgångspunkten för de förslag till direkta förändringar som redovisas är främst att åtgärda sådana brister som kan sägas ha uppkommit eller mindre av misstag. Det finns också förslag som avser sådana brister som visat sig när kyrkoordningen varit i bruk under två års tid. Samtidigt kan noteras att gränsen mellan vad som är att se som brister och sådana ändringsbehov som hör samman med önskemål om egentliga förändringar i kyrkoordningen inte alltid är alldeles klar.

De förslag till ändringar i kyrkoordningen som redovisas i denna skrivelse är i stor utsträckning sådana där det inte torde krävas några närmare överväganden beträffande hur bestämmelserna bör utformas och synes självklara.

Beträffande några av förslagen kan diskuteras om de innebär ändring i sak. Vi har ändå ansett att de är sådana till sin karaktär att de kan tas upp till prövning.

2 Ändringar vid Kyrkomötet 2003

Vid inventeringen av ändringsbehov har även aktualiserats sådana förändringar som kan finnas anledning att i enlighet med den ursprungliga planeringen ta upp först vid Kyrkomötet år 2003. Det är här inte fråga om brister som är i omedelbart behov av att åtgärdas. I flera fall kan det finnas anledning att ytterligare pröva om och vilka förändringar som bör göras.

Som ovan nämnts behandlas valfrågorna i samband med utvärderingen av de kyrkliga valen. På en punkt föreslås dock att det omedelbart görs en ändring i 38 kap. kyrkoordningen. Det gäller bestämmelserna om ersättarnas tjänstgöring i samfällda kyrkofullmäktige. Dessa bestämmelser är av betydelse under den pågående mandatperioden och inte särskilt när valet genomförs.

Frågor som rör ändringar i 56 kap. i kyrkoordningen om kyrkobokföring och andra register föreslås få anstå i sin helhet till 2003 års kyrkomöte utifrån bl.a. det faktum att i samband med förändringar och uppbyggnad av nytt kyrkobokförings-system måste beaktas tekniska frågor rörande behörigheter m.m. vilka kan få pastorala konsekvenser.

Frågor som aktualiserades vid Kyrkomötet 2001 rörande bl.a. domkapitlets delegationsrätt, handläggning av ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst och domkapitlets partsställning är även sådant som behöver bearbetas ytterligare.

Ändringsbehov som kräver beslut vid två kyrkomöten

1 Undantag från offentlighet

Kyrkostyrelsens förslag: Vissa justeringar i vad avser handlingssekretess inom kyrkans familjerådgivning och enskilt bedriven förskole- och skolbarnomsorgsverksamhet föreslås. Vidare föreslås att en sekretessbestämmelse införs för personutredningar i samband med rekrytering av personal.

Beslut fattas vid 2002 års kyrkomöte. För att bli gällande måste ett likalydande beslut fattas vid Kyrkomötet i oktober 2003.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vårt.

Remissinstanserna: Stiften har inte några synpunkter, kanske främst beroende på att endast marginella delar av dessa frågor har varit remitterade med förslag om omedelbart åtgärdande.

Svenska kyrkans överklagandenämnd noterar att det finns anledning att skyndsamt göra ett antal förändringar rörande vissa frågor, förutom de föreslagna ändringarna, även utlämnande av uppgifter som kan medföra att de behandlas i strid med personuppgiftslagen.

Vidare tar överklagandenämnden upp frågan om bestämmelser motsvarande föreskrifter om förundersökningssekretess. Det finns ett behov att utreda frågan om ett förstärkt skydd för uppgifter om enskilda som förekommer främst i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst.

Församlingsförbundet föreslår en redaktionell bearbetning av texten och att de relevanta lagarna endast räknas upp. Församlingsförbundet tar upp konsekvenser av att ny socialtjänstlag trätt i kraft 1 januari 2002. Vidare anser man utifrån den pågående debatten om den sociala ekonomin att förslaget till ändring av 54 kap. 2 § bör kompletteras med en hänvisning till (lag 1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

I kap. 54 behandlas frågor om undantag från offentligheten. Ett flertal bestämmelser i detta kapitel måste övervägas ytterligare. För ändringar i detta kapitel krävs enligt 11 kap. 19 § att Kyrkomötet fattar likalydande beslut vid sammanträde i oktober två på varandra följande år. Här tas upp de frågor som bedöms vara så genomarbetade att beslut kan fattas vid årets kyrkomöte.

1. I 54 kap. 2 § kyrkoordningen finns en bestämmelse om handlingssekretess inom kyrkans familjerådgivning. Familjerådgivning som bedrivs av Svenska kyrkan omfattas dock av den lagstadgade tystnadsplikt som anges i socialtjänstlagen (2001:453), eftersom lagens reglering även avser familjerådgivning som bedrivs av enskilda. Även på ett par andra områden är verksamhet som bedrivs av en församling omfattad av tystnadsplikt till följd av föreskrifter i lag. Det gäller förskoleverksamhet, skolbarnomsorg (fritidsverksamhet) och verksamhet på hälso- och sjukvårdens område. För att detta skall bli tydligt bör det i kyrkoordningen tas in en erinran om vad som gäller enligt lag på dessa områden.

En konsekvens av att tystnadsplikt inom vissa verksamheter regleras i lag är att också undantagen från tystnadsplikten styrs av vad som sägs i lag. Som exempel kan nämnas att det är tillåtet att lämna uppgifter i vissa fall när det finns en anmälningskyldighet enligt lag. I 54 kap. 14–17 §§ kyrkoordningen i dess nuvarande lydelse, anges dock ett antal situationer när uppgifter som normalt är sekretessbelagda, bl.a. inom familjerådgivningen, ändå får röjas. En del av dessa situationer motsvaras av vad som gäller enligt lag medan andra, t.ex. att uppgiften får lämnas till kyrkans organisation för revision, tillsyn och överprövning, saknar motsvarigheter i den statliga regleringen.

För att det inte skall råda någon konflikt mellan kyrkoordningen och lagstiftningen när det gäller vad som kan anses vara ett tillåtet röjande av uppgifter, bör det i kyrko-

ordningen inte finnas några bestämmelser som anger när tystnadslikt inom de lagreglerade verksamheterna bryts. Detta föreslås nu rättas till.

2. I likhet med vad som sägs om familjerådgivning skulle det – för att bli tydligt och konsekvent – kunna föras in en hänvisning i kyrkoordningen också till den tystnadspliktsbestämmelse som gäller för enskilt bedriven förskole- och skolbarnomsorgsverksamhet ("fritids") enligt 2 kap. 18 § skollagen (1985:1100). I den mån en församling i Svenska kyrkan bedriver sådan verksamhet som avses där (= verksamhet som kräver tillstånd av eller ett avtal med kommunen) råder tystnadsplikt för den som är eller har varit verksam där för uppgift om enskilda personliga förhållanden. I likhet med familjerådgivningssekretessen är denna sekretess absolut i den meningen att förbudet gäller oberoende av eventuell skadebedömning men ett "behörigt" röjande kan ske om det finns stöd för det i annan lag. En utvidgning av bestämmelsen i enlighet med Församlingsförbundets förslag synes riktig.

3. Ett förstärkt skydd för uppgifter om enskilda har diskuterats när det gäller personutredningar i samband med rekrytering av personal. Enligt nuvarande bestämmelser i 54 kap. 4 § om undantag från offentlighet inom kyrkans personaladministration gäller skyddet bara för dem som redan är anställda (eller förtroendevalda). I den mån det görs en personutredning, en psykologtest eller liknande vid en rekrytering – något som är vanligt vid chefstillsättningar – kan en sådan inte hållas hemlig trots att den kan innehålla känsliga personuppgifter. Det finns starka skäl till att samma skydd för personliga förhållanden skall gälla vid rekrytering av personal som för redan anställda i just dess specifika situationer.

Ändringsbehov för omedelbart åtgärdande

1 Felaktiga hänvisningar

Kyrkostyrelsens förslag: I ett antal redovisade fall har felaktiga hänvisningar skett i kyrkoordningen. I ett par fall rör det sig om direkta fel där den bestämmelse som hänvisas till inte är tillämplig. I något fall har man inte gjort konsekvensändringar i samband med tidigare ändring i kyrkoordningen. I ett fall föranleds ändringen av ändrad hänvisning till allmän lag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med vårt.

Remissinstanserna: Föreslagna ändringar tillstyrks.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

1. I 2 kap. 10 § andra stycket sägs att närmare bestämmelser om pastoratsnämnden finns i 4 kap. 32-36 §§. Bestämmelserna om pastoratsnämnden finns dock i 4 kap. 33–37 §§.

Bestämmelserna i 2 kap. 10 § bör därför ändras.

2. I 2 kap. 11 § första stycket står att "bestämmelser om församlingens inflytande i budgetarbetet och rätt att disponera vissa anslag finns i 47 kap". I 47 kap. 13 § finns bestämmelser som ger församlingarna inflytande över budgetarbetet i en samfällighet. Däremot finns inte bestämmelser i 47 kap. om att disponera anslag. Dessa bestäm-

meler finns i 4 kap. 31 § första stycket. Där sägs att ”Kyrkonämnden skall, om det inte finns särskilda skäl, uppdra åt församlingarnas kyrkoråd att disponera de anslag som enligt den fastställda budgeten eller ett särskilt beslut har blivit anvisade åt församlingarna och som avser deras uppgifter enligt 2 kap. 1 §.”

Bestämmelserna i 2 kap. 11 § bör därför ändras.

3. I 4 kap. 23 § hänvisas i fråga om bl.a. hur kyrkorådets protokoll skall föras och vad det skall innehålla till bestämmelserna om kyrkofullmäktige i 3 kap. 39–44 §§. I 3 kap. 42 § sägs att det i protokollet skall anges vilka frågor som har ställts och vilka som har besvarats. Den bestämmelsen gäller för kyrkofullmäktiges protokoll eftersom det finns särskilda bestämmelser om frågor som kan ställas av kyrkofullmäktiges ledamöter. Det finns inget sådant frågeinstitut vid kyrkorådets sammanträde. Samma förhållande gäller vid domkapitlets sammanträde. Hänvisningen till 3 kap. 42 § bör därför utgå.

Bestämmelserna i 9 kap 8 § och 4 kap. 23 § bör därför ändras.

4. I 9 kap. 2 a och 7 §§ finns hänvisningar till 5 § andra stycket i samma kapitel. Kyrkomötet beslutade dock 2001 om en ändring i kyrkoordningen som innebar att det fördes in ett nytt andra stycke i 5 § och att det tidigare andra stycket blev tredje stycket, SvKB 2001:11. Därvid gjordes inga konsekvensändringar i 2 a och 7 §§, vilket borde ha gjorts. Hänvisningarna bör efter ändringen av 5 § avse utöver det andra även det tredje stycket.

5. I 33 kap. 4 § sista stycket sägs att det finns bestämmelser om valbarhetskinder i vissa fall i 5–8 §§. Sådana bestämmelser finns även i 9 §. Detta bör framgå av hänvisningen i 4 §.

6. I 32 kap. 9 § ändras hänvisningen med anledning av att ny socialtjänstlag trätt i kraft.

2 Konsekvent skrivsätt och terminologi

Kyrkostyrelsens förslag: Här behandlas frågor där terminologin kan skifta vilket riskerar att förorsaka oklarheter. I något fall är man inte konsekvent vad gäller sammanbindning av villkor med kommatecken respektive ”och”.

Begreppet ”fira” gudstjänst används oftast. På ett par ställen används dock begreppet ”hålla” gudstjänst.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vårt.

Remissinstanserna: Förslagen tillstyrkes i huvudsak. Följande synpunkter har lämnats: *Domkapitlet i Lund* menar att om fullständig konsekvens skall råda, bör även 3 kap. 22 o 23 §§ och 7 kap. 1 § ändras så att kyrkofullmäktige/stiftsfullmäktige bara används första gången ordet förekommer i paragrafen. Benämningen fira gudstjänst förordas av *domkapitlet i Skara* som anser det angeläget att begreppet används konsekvent medan *domkapitlet i Västerås* och *domkapitlet i Karlstad* förordar begreppet hålla gudstjänst. *Domkapitlet i Stockholm* förordar hålla gudstjänst i vissa fall (i samband med begravningsgudstjänst 42 kap. 9 §) och fira gudstjänst i andra fall (kollekt i 43 kap. 2 §).

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

1. Kyrkoordningen gör en klar skillnad mellan beslutsprövning och överklagande. Beslutsprövning kan enligt 57 kap. 8 § begäras beträffande övervägande delen av beslut som fattas lokalt samt av stiftsfullmäktige, stiftsstyrelsen och de nämnder som har tillsatts av stiftsfullmäktige. Överklagande kan enligt bestämmelserna i 58 kap. 1 § ske endast när detta anges särskilt i kyrkoordningen. I 3 kap. 22 och 44 §§ används begreppet ”överklaga” när det egentligen är fråga om beslutsprövning.

Beträffande 3 kap. 44 § finns det visserligen inte några beslut som kan överklagas men med hänsyn till att paragrafen används hänvisningsmässigt till kyrkoråd och stiftsstyrelse finner vi skäl att behålla termen överklaga.

2. I regel står ordet ”fullmäktige” ensamt endast när det fullständiga begreppet kyrkofullmäktige eller stiftsfullmäktige har använts tidigare i samma paragraf. Det finns ett par avvikelser från detta. Synpunkterna från domkapitlet i Lund att även göra förändring i 3 kap. 22 och 23 §§ och 7 kap.1 § ansluter till förslaget. Eftersom det i 7 kap. 1 § även föreslås ändringar i det sakliga innehållet, vilka behandlas i KsSkr 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar, återfinns den föreslagna lydelsen av paragrafen i nämnda skrivelse.

3. Vid uppräkningsav t.ex. olika villkor för att någon skall vara valbar skiljs de olika villkoren med kommatecken och sammanbinds med ”och” mellan de båda sista villkoren. I en lista där det krävs att endast ett av flera möjliga förhållanden behöver gälla framgår det av att det står ”eller” mellan de båda sista leden i uppräkningsav. På några ställen har detta skrivsätt inte använts.

Detta bör därför rättas till.

4. I 10 kap. 9 § sägs att Svenska kyrkans valprövningsnämnd är ett särskilt organ för att pröva överklaganden av val medan det i 15 kap. 1 § sägs att nämnden skall pröva överklaganden om val. Det korrekta bör vara att tala om överklaganden av val.

Detta bör därför rättas till.

5. Kyrkomötet beslutade år 2001 att det skall finnas ersättare för samtliga ledamöter i Valprövningsnämnden, SvKB 2001:8. Tidigare var det endast ordföranden som hade en ersättare. I bestämmelserna rörande Ansvarsnämnden för biskopar och Överklagandenämnden om vem som får fatta beslut anges att ett visst antal ledamöter ”eller tjänstgörande ersättare” skall vara närvarande. För Valprövningsnämnden sägs i 15 kap. 4 § att den är beslutför när ordföranden eller ordförandens ersättare och minst fyra andra ledamöter är närvarande. Även om det kan sägas vara självklart att nämnden är beslutför också om det finns ersättare som tjänstgör i ledamöters ställe blir det oklart när detta förhållande är reglerat i övrigt och även avseende Valprövningsnämndens ordförande. Det torde ha varit ett förbiseende att ingen ändring gjordes på denna punkt när ersättare infördes.

Detta bör därför rättas till.

6. I regel talas i kyrkoordningen om uppdrag inom kyrkans vigningstjänst. I 25 kap. 2 § första stycket 3 talas dock till skillnad mot vad som i övrigt gäller om uppdrag i kyrkans vigningstjänst.

Detta bör därför rättas till.

7. Det bör framgå av 34 kap. 13 § att även kyrkonämnden kan skicka in ansökningshandlingar avseende ledigförklarade prästtjänster till domkapitlet.

Eftersom denna bestämmelse även innefattar förändringar som rör Svenska kyrkan i utlandet återfinns förslagen till ändrade bestämmelser i kyrkoordningen i KsSkr 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktioner för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar.

8. I regel talas i kyrkoordningen om att ”fira gudstjänst”. Detta ligger i linje med att det hör till församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst. På ett par ställen används istället begreppet ”hålla gudstjänst”. Detta är fallet i 42 kap. 9 § och 43 kap. 2 §. Kyrkostyrelsen anser i likhet med domkapitlet i Skara, som betonat vikten av konsekvent benämning, att begreppet skall vara enhetligt.

3 Konsekvensändringar

Kyrkostyrelsens förslag: i detta avsnitt behandlas följande ändringsförslag som i vissa fall medför en ändring inte bara ur språklig synpunkt utan även innehållsligt.

- Vid utseende av kyrkoherde som skall vara ledamot i kyrkonämnden i en flerpastoratssamfällighet föreslås att lottning skall tillgripas i stället för att den kyrkoherde som varit ledamot längst tid har utslagsröst.
- Överklagande av ett val av diakon- och prästledamot i domkapitlet föreslås ges in till biskopen istället för till stiftsstyrelsen.
- Enligt kyrkoordningen utses biskop genom direkt avgörande val. En språklig ändring föreslås så att det anges att Kyrkostyrelsen endast bekräftar valet genom att utfärda ett bevis om utnämningen till biskop.
- Vid tillsvidareanställning föreslås den som tillhör en annan evangelisk-luthersk kyrka inom Lutherska världsförbundet jämföras med den som tillhör Svenska kyrkan.
- Vid bestämmelserna om proportionella val talas om ”elektor” vilket föreslås utgå.
- Ersättarna i Valprovsningsnämnden föreslås väljas av Kyrkomötet vid det första sammanträdet under en mandatperiod
- Underrättelse i ekonomiska frågor föreslås inte behöva göras till pastoratsnämnden eftersom denna inte är någon ekonomisk enhet.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vårt

Remissinstanserna: *Stiftsstyrelsen i Linköping* anser inte att lottning är en lämplig form att avgöra så viktiga frågor som utseende av kyrkoherde som skall vara ledamot i kyrkonämnd i flerpastoratssamfällighet, medan *domkapitlet i Skara* anser att det är enkelt och neutralt. *Svenska kyrkans överklagandenämnd* påpekar att avgörande av val genom lottning finns även i 3 kap. 37 §, 8 kap. 11 § och 9 kap. 15 § men där har en annan lydelse.

Domkapitlet i Skara anser att domkapitlet kan vara mottagare och göra rättidsprovning. Sakprovningen ligger hos Svenska kyrkans valprovsningsnämnd. *Domkapitlet i Luleå* och *Stockholm* finner också att överklagande kan ges in till domkapitlet. *Domkapitlet i Lund* anser att överklagandet kan ges in till stiftsstyrelsen.

Stiftsstyrelsen i Växjö ifrågasätter det lämpliga i att i 30 kap. 2 § använda termen ”utnämning” eftersom någon särskild utnämning av biskop inte sker. Det är ett bevis om valet som Kyrkostyrelsen utfärdar som bara har innebörden att valet skett i föreskriven ordning. Därför bör i stället ordet ”valet” användas.

Domkapitlet i Lund anser det inte självklart att i fråga om rätten att inneha tillsvidareanställning jämställa den som tillhör ett trossamfund där man ingått ekumenisk samverkan med den som tillhör en annan evangelisk-luthersk kyrka inom Lutherska världsförbundet.

Stiftsstyrelsen i Växjö föreslår att 34 kap. 7 § får en lydelse som motsvarar 31 kap. 2 § vad gäller ekumenisk samverkan med evangelisk-lutherska kyrkor inom Lutherska världsförbundet och andra kyrkor om vilka det finns beslut om ekumenisk samverkan.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

1. I 5 kap. 5 § sägs att den som varit kyrkoherde längst tid har utslagsröst om två eller flera kyrkoherdar får lika röstetal när kyrkoherdarna i en flerpastoratssamfällighet skall utse den kyrkoherde som skall vara ledamot i kyrkonämnden. I övrigt gäller alltid vid val att avgörande vid lika röstetal sker genom lottning. Det synes rimligt att lottning skall tillgripas också om det blir lika röstetal när en kyrkoherde skall väljas till kyrkonämnden. Bestämmelsens lydelse bör ansluta till likartade bestämmelser i kyrkoordningen.

2. I 9 kap. 18 § sägs att skrivelse med överklagande av ett val av diakon- och prästledamot i domkapitlet skall ges in till stiftsstyrelsen. Det finns inga närmare motiv i förarbetena för att skrivelsen skall skickas till stiftsstyrelsen. Enligt föreskrifterna i kyrkolagen skulle en skrivelse av detta slag ges in till domkapitlet. Det finns inga bestämmelser i kyrkoordningen som i övrigt ger stiftsstyrelsen en roll i valet av präster och diakoner till domkapitlet. Det är snarast biskopen som i detta fall är att se som beslutsinstans och som bör ha att hantera en skrivelse med ett överklagande enligt bestämmelserna i 58 kap. 5–7 §§. Frågan om rättidprövning prövas av beslutsinstansen, varför det inte finns något skäl att överklagande ges in till domkapitlet, som något remissorgan anfört. Det är då naturligt att skrivelsen ges in till biskopen.

3. I 30 kap. 2 § sägs att biskopsvigningen ”skall äga rum så snart som möjligt efter att Kyrkostyrelsen har utsett någon till biskop”. Enligt det förslag till kyrkoordning som lades fram för 1999 års kyrkomöte skulle Kyrkostyrelsen till biskop utse en av dem som fått flest röster vid valet. Det gjordes ingen konsekvensändring i 30 kap. 2 § när Kyrkomötet beslutade om direkt avgörande val. Kyrkostyrelsens uppgift är endast att bekräfta valet genom att utfärda ett bevis om utnämningen till biskop.

4. I 34 kap. 7 § finns bestämmelser om att den som anställs i regel skall tillhöra Svenska kyrkan. Där sägs att den som tillhör en kyrka eller ett samfund med vilken Svenska kyrkan genom Kyrkomötet har ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan jämställs med den som tillhör Svenska kyrkan. I andra fall, t.ex. i bestämmelserna om behörighetsförklaring av präster i 31 kap. 2 §, talas dels om kyrkor med vilka det finns en särskilt beslutad ekumenisk samverkan och dels om evangelisk-lutherska kyrkor inom Lutherska världsförbundet. Även i 34 kap. 7 § bör den som tillhör en annan evangelisk-luthersk kyrka inom Lutherska världsförbundet jämföras med den som tillhör Svenska kyrkan.

5. I 39 kap. 4 § sägs att ”ett val skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande som motsvarar den kvot som man får om antalet närvarande ledamöter eller elektorer delas med det antal ledamöter som valet avser, ökat med 1”. Elektorer förekommer i kyrkoordningen endast vid biskopsval. Anledningen till att

det talas om ”elektorer” i 39 kap. 4 § är att bestämmelsen utformades när det fanns förslag om indirekta val till samfällda kyrkofullmäktige och Kyrkomötet. Paragrafen ändrades inte när det beslutades att även dessa val skall vara direkta.

6. Rubriken till 57 kap. 2 § har lydelsen ”Tillsyn över biskopar och domkapitel”. Den bestämmelse om tillsyn avseende domkapiteln som fanns i 2 § i Centralstyrelsens kyrkkoordineringsförslag ströks vid Kyrkomötets behandling av kyrkordningen. Det gjordes då inte någon motsvarande ändring i rubriken.

Detta behöver rättas till.

7. Beträffande val av ersättare till Valprövningsnämnden gjordes vid Kyrkomötet 2001 en ändring i 15 kap. 2 § innebärande att det, förutom för ordföranden, även skall utses personliga ersättare för övriga ledamöter. Det gjordes då inte någon konsekvensändring i 15 kap. 3 § rörande val av de personliga ersättarna. Detta behöver rättas till.

8. I 4 kap. 30 § sägs att kyrkonämnden skall underrätta församlingarna och pastoraten om frågor av större ekonomisk betydelse. Eftersom pastoraten inte är någon ekonomisk enhet finns inget behov av underrättelse till dessa.

4 Diverse ”skönhetsfläckar” och liknande

Kyrkostyrelsens förslag: Korrekturfel av språklig art skall rättas till.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vårt.

Remissinstanserna: samtliga remissorgan tillstyrker.

Församlingsförbundet påpekar att det krävs ett förtydligande i 7 kap. 4 § första stycket där det bör stå ”Antalet *ledamöter* skall bestämmas till ett udda tal och minst 41”.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

1. Det finns små skillnader som närmast har karaktär av korrekturfel mellan hur uppställningarna har gjorts i 3 kap. 8 och 53 §§ om minsta antalet ledamöter i kyrkofullmäktige respektive samfällda kyrkofullmäktige. Varje rad där det står en siffra inleds med tankestreck i 8 § men inte i 53 §. Det saknas ett kommatecken i 8 § och det finns ett ”och” mellan de båda sista leden i uppställningen i 53 § men inte i 8 §. Även i tredje stycket skiljer sig kommateringerna mellan de båda paragraferna. I 53 § finns kommatecken på båda sidorna om de inskjutna orden ”dock högst hälften”.

2. I 7 kap. 4 § anges att minsta antalet ledamöter i stiftsfullmäktige skall vara 41. Detta gäller för stiftsfullmäktige i samtliga stift. När det nu föreslås att komplettera första stycket med ersättare finns det skäl att förtydliga bestämmelsen i enlighet med Församlingsförbundets påpekande. Stiftsfullmäktige kan besluta att det skall vara fler ledamöter. I paragrafens sista stycke sägs att med röstberättigad avses en person som har tagits upp i gällande röstlängd enligt 38 kap. 32 §. Detta är en i sammanhanget överflödigt upplysning. Den finns troligen med därför att paragrafen har utformats delvis som en parallell till bl.a. 3 kap. 8 § om antalet ledamöter i kyrkofullmäktige. I det fallet finns bestämmelser om minsta antal ledamöter i relation till antalet röstberättigade i församlingen. Bestämmelsen om hur antalet röstberättigade skall

avgöras, är i sin nuvarande utformning problematisk men den är i 3 kap. 8 § ändå motiverad av övriga bestämmelser i paragrafen. Detta är inte fallet i 7 kap. 4 §.

3. I tredje stycket i inledningen till fjärde avdelningen stavas Kyrkomötet till skillnad mot vad som i övrigt gäller med litet k.

Detta bör rättas till.

4. I 57 kap. 8 § fjärde stycket står ”första–tredje stycket”. Det bör istället stå ”styckena”.

Beträffande ändring se 57 kap. 8 §.

5 Förtydliganden

Kyrkostyrelsens förslag: I vissa fall behöver det göras förtydliganden. Vi föreslår att det görs på följande punkter.

Domarledamöternas ställning samt hänvisningsbestämmelser om tjänstgöring för domarledamotens ersättare i domkapitlet.

Förhållandet att kyrkoherden inte har närvarorätt i valnämnden tydliggörs.

Valbarhetshinder för anställd i församling som ingår i samfällighet förtydligas.

I fråga rörande proportionellt val skall antalet närvarande ledamöter delas med det antal *personer* valet avser ökat med 1, inte antalet *ledamöter*.

Promemorians förslag: Överensstämmar i huvudsak med vårt.

Remissinstanserna: *Överklagandenämnden* anser att det av bestämmelsen i 9 kap. 5 § tredje stycket bör framgå att domarledamoten skall ingå bland de beslutande. *Domkapitlet i Lund* anser att ändringarna i 9 kap. 5 § kan uppfattas som onödiga. Kan i så fall formuleras annorlunda i 5 § andra stycket: ”beslutsfört med den ledamot som är eller har varit ordinarie domare eller dennes ersättare som ordförande”.

Domkapitlet i Luleå menar att valen är en angelägenhet för hela församlingen och inte bara för de förtroendevalda. Det föreslagna förtydligandet bidrar till att förstärka en motsatt uppfattning.

Stiftsstyrelsen i Växjö menar att det finns skäl att låta kyrkoherden få åtminstone närvaro- och yttranderätt i valnämnden med anledning bl.a. av den kunskap denne besitter och de uppgifter kyrkoherden har som röstmottagare vid förhandsröstningen och är den som prövar bl.a. kyrkotillhörighetsfrågor. Man föreslår att Kyrkostyrelsen lägger ett förslag där man jämställer valnämnden med fakultativa nämnder. *Stiftsstyrelsen i Visby* anlägger samma synsätt.

Stiftsstyrelsen i Göteborg: i 9 kap. 1 § första stycket 3 p. anges att ordinarie ledamoten skall vara en i stiftet eller i någon av dess församlingar anställd präst eller diakon. Samma kriterier bör även anges vad gäller ersättaren.

Stiftsstyrelsen i Linköping vill ha förtydligande i 9 kap. 2a § t.ex. ”äger rätt att delta i domkapitlets överläggningar” i stället för deltar i. Stiftsstyrelsen anser för övrigt att domarledamoten skall vara fullvärdig ledamot.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

1. I vissa slags hänvisningsbestämmelser klargörs i regel hur bestämmelserna som det hänvisas till skall tillämpas i en annan situation än de ursprungligen avser. Som exempel kan pekas på 3 kap. 56 § där det anges att bestämmelserna i 10–44 §§ om kyrkofullmäktige skall tillämpas på samfälliga kyrkofullmäktige. Där sägs att bestäm-

melserna om kyrkofullmäktige och kyrkoråd i församling då skall gälla samfällda kyrkofullmäktige och kyrkonämnden. I 4 kap. 22 § finns bestämmelser om jäv för kyrkorådets ledamöter. Där finns också en hänvisning till jävsbestämmelserna för kyrkofullmäktige i 3 kap. 22 §. Det kan finnas skäl att göra ett förtydligande om att bestämmelserna om kyrkofullmäktige i 3 kap. 22 § skall gälla kyrkorådet.

2. I 9 kap. 5 § andra stycket sägs att domkapitlet under vissa förhållanden är beslutfört med den ledamot som är eller har varit ordinarie domare som ordförande ”eller dennes ersättare”. I tredje stycket i samma paragraf sägs att den ledamot som är eller har varit ordinarie domare skall vara närvarande vid handläggningen av vissa angivna ärenden. Det finns skäl att i enlighet med Överklagandenämndens förslag tydliggöra att domarledamoten ingår bland de beslutande. Detta framgår även av 9 kap. 2 a §. Det kan finnas skäl att på båda dessa ställen ange att domarledamotens ersättare kan tjänstgöra i den ordinarie ledamotens ställe för att uppnå ett konsekvent och tydligt skrivsätt. 2a § föreslås omnumreras och bli 2b §. I skrivelsen KsSkr 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar föreslås nämligen en ny 9 kap. 2a § som skall reglera sammansättningen av domkapitlet i Visby stift.

3. I 38 kap. 2 b § sista stycket sägs att bestämmelserna i 4 kap. 25 respektive 32 § skall tillämpas för valnämnden. Det finns ingen hänvisning till 4 kap. 26 § där det stadgas att kyrkoherden eller den präst som i kyrkoherdens ställe är kyrkorådsledamot har rätt att närvara vid en nämnds sammanträde samt har rätt att delta i överläggningarna och att anteckna särskild mening till protokollet. Några remisinstanter har framfört vikten av att kyrkoherden har närvaro- och yttranderätt utifrån ett något annorlunda perspektiv. Det framgår dock av andra kyrkolagsutskottets betänkande att det inte var något misstag att hänvisningarna i 38 kap. 2 b § enbart gäller 4 kap. 25 och 32 §§. Eftersom bestämmelserna i 4 kap. 26 § generellt gäller för nämnder finns det skäl att göra ett förtydligande. Det bör klart framgå att det som annars gäller för nämnder såvitt gäller kyrkoherdens närvarorätt inte är tillämpligt på valnämnden.

4. I 33 kap. 9 § första punkten sägs att den som är anställd i en församling inte är valbar till direkt eller indirekt valt kyrkoråd eller någon nämnd i denna församling. I den följande meningen borde det infogas ett ”också”. Härigenom skulle det framgå klarare att valbarhetshinder om församlingen ingår i en samfällighet gäller också vid val till kyrkonämnden eller någon annan nämnd i samfälligheten.

6 Jävsbestämmelser

Kyrkostyrelsens förslag: Jävsbestämmelserna skall på alla nivåer gälla de personer som handlägger ärenden och fattar beslut på uppdrag från beredande och verkställande organ.

Bestämmelserna om jäv vidgas på nationell nivå så att samma regler gäller som på lokal och regional nivå.

Promemorians förslag: Överensstämmer med vårt

Remissinstanserna: *Domkapitlet i Stockholm* påpekar att det i föreslagna 4 kap. 22a § står ”handlägger ett ärende” och att därmed är viktigt att det klarläggs att i begreppet handläggning innefattas deltagande i beslutsfattandet.

I föreslagna 4 kap. 25 § skall kommatecknet mellan 20, 22–23 §§ utbytas mot och. *Stiftsstyrelsen i Linköping* önskar att till ”handläggare” läggs ”eller deltar i handläggningen av”.

Församlingsförbundet tillstyrker att även tjänstemän som är närvarande eller deltar i handläggningen av ett ärende omfattas av jävet. Enklast sker detta genom att i 4 kap. 22 § klargörs att jävet även skall omfatta andra än de som formellt fattar beslut.

Svenska kyrkans överklagandenämnd konstaterar att jävsbestämmelsen i 9 kap. 6 § inte är utformad på samma sätt som jävsbestämmelserna i 57 kap. 15 § och 58 kap. 13 §. Det skulle därför kunna sättas ifråga om det gäller olika jävsbestämmelser vid olika ärendetyper. I sammanhanget kan det också uppmärksammas att jävsbestämmelsen i 14 kap. 5 § är utformad på samma sätt som 9 kap. 6 §.

Överklagandenämnden menar vidare att frågan om s.k. tvåinstansjäv kan behöva belysas ytterligare när det gäller stift och domkapitel.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

Jävsbestämmelserna i kyrkoordningen gäller ledamöter och ersättare i beslutande samt verkställande och beredande organ. För domkapitlet och de tre särskilda nämnderna på den nationella nivån – Ansvarsnämnden för biskopar, Valprövningsnämnden och Överklagandenämnden – finns särskilda jävsregler som gäller alla som handlägger ett ärende. Jävsreglerna enligt kyrkolagen på den lokala nivån för kyrkoråd och nämnder gällde även anställda. Detsamma var fallet ifråga om stiftet. Förändringen av den krets som omfattas av jävsreglerna kommenteras inte särskilt i förarbetena. Utredningsförslagets jävsbestämmelser var konstruerade så att de egentliga bestämmelserna var kopplade till kyrkofullmäktige och genom hänvisningsbestämmelser kom att gälla kyrkoråd och nämnder. Kyrkofullmäktiges jävsbestämmelser har inte heller tidigare varit kopplade till anställda. Detta har endast gällt de jävsregler som avsett beredande och verkställande organ. Den teknik som används för att skriva bestämmelserna torde varit skälet till att jäv för andra än ledamöter tappades bort. När det sedan i det fortsatta beredningsarbetet gjordes förändringar i jävsbestämmelserna uppmärksammades inte denna brist. På alla nivåer finns det skäl att ha jävsbestämmelser som även gäller de personer som handlägger ärenden och fattar beslut på uppdrag från beredande och verkställande organ.

För Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse samt nämnderna för planering samordning och utveckling på den nationella nivån gäller samma jävsbestämmelser som för kyrkofullmäktige. För kyrkoråd, kyrkonämnder, stiftsstyrelser och nämnder på lokal och regional nivå gäller däremot en något mer omfattande jävsregel. Bestämmelserna om jäv för dessa organ skärptes något vid Centralstyrelsens beredning av kyrkoordningsförslaget. I skrivelsen framhålls att det i fråga om jäv för Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse och nämnderna kommer att gälla den jävsregel som tillämpas på kyrkofullmäktige i församlingen och inte den något mer omfattande jävsregeln som gäller för styrelseorganen på nämnda nivå. Någon närmare motivering för denna skillnad ges inte. Inte minst beträffande Kyrkofondens styrelse synes det rimligt att de något mer omfattande jävsbestämmelserna skall gälla. Det torde dock inte finns skäl att göra åtskillnad i detta fall mellan de olika beredande och verkställande organen på den nationella nivån.

7 Mandatperioden för nämnder i församlingar och samfälligheter m.m.

Kyrkostyrelsens förslag: De obligatoriska nämnder som finns i församling och stift skall vara likartat reglerade i vad avser mandatperiodens längd så att samtliga avser fyra år räknat från 1 januari efter valåret.

Promemorians förslag: Överensstämmer med vårt.

Remissinstanserna: Inga synpunkter.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

I 4 kap. 25 § andra stycket sägs att för nämnder i en församling tillämpas bestämmelserna i 15–20, 22 och 23 §§ om kyrkoråd. Bestämmelserna i 14 § om mandatperiodens längd gäller därmed inte för nämnder. 25 § utformades innan bestämmelserna om valnämnden som den enda obligatoriska nämnden på lokal nivå tillkom. Det synes vara mest konsekvent att för en obligatorisk nämnd i likhet med vad som gäller för kyrkorådet fastställa att mandatperioden är fyra år räknat från 1 januari efter valåret. Så är också fallet vad gäller den obligatoriska pastoratsnämnden.

Beträffande ändring se 4 kap. 25 §.

I 4 kap. 32 § anges vilka bestämmelser om kyrkorådet som gäller för kyrkonämnden och andra nämnder i en samfällighet. Först anges där att 14 § om mandatperiodens längd gäller. Längre fram i uppräknningen av bestämmelser anges också att 25 § om tillsättning av nämnder gäller. Eftersom denna paragraf i sin tur, som ovan redovisats, inte innehåller någon hänvisning till 14 § om mandatperiodens längd så bör 14 § nu gälla endast för kyrkonämnden men inte för övriga nämnder i en samfällighet. Det kan finnas anledning att göra ett förtydligande tillägg så att det direkt anges att bestämmelserna om valperiodens längd gäller kyrkonämnden och valnämnden.

På ett motsvarande sätt som beträffande kyrkonämnden och nämnder i en samfällighet är hänvisningsbestämmelserna i 7 kap. 15 § uppbyggda. De avser stiftsstyrelsen och stiftets nämnder. Stiftet har ingen valnämnd. Därmed kan det göras tydligare att bestämmelser om mandatperiodens längd endast gäller stiftsstyrelsen om en sådan bestämmelse förs in i 7 kap. 13 § som behandlar valet av stiftsstyrelsen och hänvisningen till 4 kap. 14 § tas bort från 7 kap. 15 §.

8 Behörighet för att väljas till biskop

Kyrkostyrelsens förslag: Den som erhållit röster vid provval för att komma i fråga som kandidat vid biskopsval skall inte behöva vara prästvigd vid tidpunkten för Ansvarsnämndens prövning av behörighet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med vårt.

Remissinstanserna: *Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar* tillstyrker förslaget. Inget annat remissorgan har heller någon erinran mot förslaget. *Stiftsstyrelsen i Växjö* har i sammanhanget aktualiserat frågan om den lekman eller diakon som väljs till biskop skall prästvigas före biskopsvigningen.

Skälen till Kyrkostyrelsens förslag

I 8 kap. 8 § sägs att Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar utifrån bestämmelserna i 25 kap. 2 § skall pröva behörigheten att biskopsvigas hos dem som erhållit röster i provvalet. Av 25 kap. 2 § framgår att det utöver de i paragrafen nämnda behörighetsvillkoren finns ytterligare bestämmelser om vem som kan vigas till biskop i 31 kap. om uppdraget som biskop. I detta kapitel anges i 2 § att till biskop får bara den vigas som har valts och utnämnts till biskop i ett stift och är prästvigd. När bestämmelserna i 25 och 31 kap. först utformades fanns inga bestämmelser om prövning av biskopskandidater via Ansvarsnämnden. Ansvarsnämnden har konstaterat att bestämmelserna i kyrkoordningen innebär att de som erhållit röster i provvalet för att komma i fråga som kandidater, vid tidpunkten för Ansvarsnämndens prövning skall vara prästvigda. Nämnden har angivit att den anser det otillfredsställande om kravet på prästvigning knyts till tidpunkten för nämndens prövning, protokoll den 11 januari 2000, 10 §. De bestämmelser som nu finns i kyrkoordning att endast den är prästvigd har inte tidigare gällt – annat än av misstag ett par år i början av 1990-talet – och har inte tillkommit efter överväganden om att en ny ordning skall införas.

9 Rösträtt vid val av ärkebiskop

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkostyrelsens ledamöter skall ha rösträtt vid val av ärkebiskop.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vårt.

Remissinstanserna: Samtliga remissorgan tillstyrker.

Svenska kyrkans överklagandenämnd noterar att några överväganden om även ersättarna skall ges rösträtt vid ordinarie ledamots förhinder inte synes ha gjorts. Överklagandenämnden föreslår att 8 kap. 27 § andra stycket skall ges följande lydelse: ”Kyrkostyrelsens ledamöter deltar tillsammans med stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter i Uppsala stift.”

Domkapitlet i Stockholm föreslår att lydelsen i 8 kap. 27 § skall vara: ”I Uppsala stift deltar i valet av ärkebiskop också Kyrkostyrelsens ledamöter.” *Stiftsstyrelsen i Härnösand* har likartade synpunkter.

Stiftsstyrelsen i Växjö ser sakliga motiven för förslaget men noterar att den föreslagna förändringen rubbar jämvikten mellan präst- och lekmannaröster som man eftersträvat vid biskopsval. Utökar också kretsen av dem som (8 kap. 29 §) har att meddela var han/hon avser att rösta – det blir ytterligare en möjlig felkälla i förandet.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

Svenska kyrkans centralstyrelsens ledamöter hade rösträtt vid val av ärkebiskop. Detsamma skulle enligt utredningsförslaget till kyrkoordning även gälla Kyrkostyrelsens ledamöter. Enligt utredningsförslaget skulle, liksom enligt gällande kyrkoordningen, valet vara avgörande för vem som blir ärkebiskop. I Centralstyrelsens förslag till 1999 års kyrkomöte var det istället Kyrkostyrelsen som skulle utse ärkebiskop bland de tre som hade fått flest röster i valet. Mot den bakgrunden togs rösträtten för Kyrkostyrelsens ledamöter bort. När 1999 års kyrkomöte återgick till utredningsförslaget med ett avgörande val uppmärksammades såvitt framgår av utskottsbetänkandet inte frågan om rösträtt för Kyrkostyrelsens ledamöter. När det nu är ett direkt avgörande val kan det finnas skäl att återgå till utredningsförslaget

även vad gäller kretsen av dem som skall ha rösträtt vid val av ärkebiskop. Överklagandenämndens formulering av bestämmelsen föreslås. Vid förhinder för ordinarie ledamot anser vi det som en självklarhet att ersättarna, i likhet med vad som gäller för stiftsstyrelse- och domkapitelsledamöter, har rösträtt.

10 Valbarhetsbestämmelser m.m. för vissa kyrkliga organ

Kyrkostyrelsens förslag: För domkapitlens och de särskilda nämndernas valda ledamöter skall, även om de inte betraktas som förtroendevalda, bestämmelserna om de allmänna valbarhetsvillkoren samt uppdragets upphörande som finns för förtroendevalda, gälla.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vårt.

Remissinstanserna: *Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar* delar uppfattningen att det bör finnas bestämmelser om valbarhetshinder för nämndens ledamöter. Bestämmelserna i 33 kap. är dock inte utformade så att de är tillämpliga på uppdragen i Ansvarsnämnden. Om frågan om valbarhetshinder skall regleras för Ansvarsnämnden torde det därför krävas ändringar i 33 kap. Eventuella valbarhetshinder skall självfallet gälla även för ersättare i Ansvarsnämnden. *Svenska kyrkans överklagandenämnd* menar att, eftersom lekmanna- respektive domarledamoten i domkapitlet inte är förtroendevalda, bör de bestämmelser som gäller i fråga om valbarhet mm framgå av bestämmelserna i 9 kap. där 1 § andra stycket föreslås ges följande lydelse: ”ledamöterna som avses i första stycket 4 och 5 skall vara 18 år, döpta och tillhöra Svenska kyrkan. De får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. Om en sådan ledamot lämnar Svenska kyrkan, upphör uppdraget genast”. Överklagandenämnden har samma synsätt vad gäller frågan om valbarhet till de särskilda nämnderna. Dessa frågor bör regleras direkt i respektive nämnds kapitel enl. följande: ”Endast den som har fyllt 18 år, är döpt och tillhör Svenska kyrkan får vara ledamot, ersättare eller föredragande i Ansvarsnämnden/Valprövningsnämnden/Överklagandenämnden. Om en ledamot eller ersättare lämnar Svenska kyrkan, upphör uppdraget genast.”

Uppsala domkapitel. Någon ändring av 9 kap. 2 § om sammansättningen av domkapitlet i Uppsala, som är parallell till 9 kap. 1 § har inte upptagits. Måste ändras analogt med 9 kap. 1 §.

Domkapitlet i Lund anser att de valda ledamöterna i domkapitlet samt de särskilda nämnderna kan föras in under 33 kap. 1 §.

Rätt för ledamot att anmäla avvikande mening bör även finnas.

Stiftsstyrelsen i Göteborg: Hur regleras rätten att reservera sig mot ett beslut? Om domkapitlens och de särskilda nämndernas ledamöter inte är att betrakta som förtroendevalda, är inte någon av bestämmelserna i 33 kap. tillämpliga. I så fall bör göras en hänvisning till bestämmelsen i 33 kap. 12 § rörande rätten att reservera sig.

Stockholms domkapitel menar att 33 kap. endast bör behandla just förtroendevalda. Därför bör i kapitlet inte införas hänvisningar till 14–16 kap. I stället kan i dessa tre kapitel som ett tredje stycke i resp. 2 § anges följande: ”Endast den som har fyllt 18 år, är döpt och tillhör Svenska kyrkan får vara ledamot, ersättare eller föredragande.”

Vidare noteras från *domkapitlet i Skara* att bestämmelserna om fortsatt behörighet för kyrkvärd som finns i 33 kap. 10 § bör flyttas till 4 kap. 24 § eftersom kyrkvärd inte är förtroendevald.

Stiftsstyrelsen i Visby noterar att det beträffande de av stiftsfullmäktige valda ledamöterna till domkapitlet inte framgår om stiftsfullmäktige kan återkalla uppdraget för ledamot som är vald av fullmäktige. Detta bör förtydligas. Denna möjlighet bör enligt stiftsstyrelsens mening finnas med hänvisning till 33 kap. 11 § andra stycket.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

I 33 kap. finns bestämmelser om bl.a. valbarhet, valbarhetskinder och om uppdragets upphörande. Bestämmelserna avser förtroendevalda. I 33 kap. 1 § anges vilka personer som är förtroendevalda i kyrkoordningens mening. Det är de personer som vid kyrkliga val har utsetts till ledamöter, ersättare och ordförande i beslutande och verkställande organ inom Svenska kyrkan.

Skälet för att inte betrakta de valda ledamöterna i domkapitlet, Ansvarsnämnden för biskopar, Valprovsnämnden och Överklagandenämnden som förtroendevalda hör samman med domkapitlets och de särskilda nämndernas karaktär. På den lokala nivån står det klart att beslutande organ är kyrkofullmäktige, kyrkostämma och samfällda kyrkofullmäktige samt att kyrkoråd, kyrkonämnd och övriga nämnder är verkställande. Motsvarande får anses gälla i stiftet vad gäller stiftsfullmäktige samt stiftsstyrelsen och av stiftsfullmäktige tillsatta nämnder. På nationell nivå är Kyrkomötet beslutande organ medan Kyrkostyrelsen, Kyrkofondens styrelse samt nämnderna för planering, samordning och utveckling är verkställande organ. Domkapitlet och de särskilda nämnderna skall självständigt fullgöra sina i kyrkoordningen givna uppgifter och kan därmed inte ses som verkställande organ. Det förhållandet att de fattar beslut och slutligt avgör vissa ärenden gör dem inte heller till beslutande organ. Begreppet "beslutande organ" är övertaget från den tidigare offentligrättsliga regleringen av Svenska kyrkan och bör rimligen tolkas utifrån vad som gäller på det området. I det sammanhanget görs en skillnad mellan myndigheter – förvaltningsmyndigheter och domstolar – och de beslutande politiska församlingarna.

Då domkapitlets och de särskilda nämndernas valda ledamöter inte är förtroendevalda så gäller inte de allmänna valbarhetsvillkoren som finns för förtroendevalda dessa. Den föreslagna formuleringen av bestämmelsen är utformad så att det framgår att de inte är förtroendevalda men omfattas av bestämmelserna i 33 kap. Det är dock rimligt att bl.a. krav på dop och kyrkotillhörighet skall gälla för ledamöterna likaväl som sekreterarna. För dessa gäller att de skall ha fyllt 18 år, vara döpta och tillhöra Svenska kyrkan.

Beträffande ändringar se 9 kap. 1 §, 14 kap. 2 §, 15 kap. 2 § och 16 kap. 2 §.

11 Ersättarnas tjänstgöring i samfällda kyrkofullmäktige

Kyrkostyrelsens förslag: Ersättare i samfällda kyrkofullmäktige skall kunna tjänstgöra över valkretsgränserna.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vårt.

Remissinstanserna: *Domkapitlet i Uppsala* och *Lund* är något tveksamma till förslaget. Om man genomför det blir det nomineringsgruppen som blir det viktiga, inte församlingen. Frågan om inskränkta valbarhetens betydelse tas upp av båda dessa remissorgan.

Domkapitlet i Skara tillstyrker medan *Stiftsstyrelsen i Växjö* tillstyrker förslaget under förutsättning att möjligheten till inskränkt valbarhet bibehålles. Stiftsstyrelsen

ser två tydliga önskemål stå mot varandra dels att inga stolar skall stå tomma dels kyrkoordningens principiella huvudtanke att det är församlingen som är den grundläggande enheten i kyrkoorganisationen. Frågan blir då om fullmäktigeledamoten representerar både nomineringsgrupp och församling. Valtekniska specialfrågor måste vidare beaktas.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

Enligt föreskrifter i 16 kap. 4 § 4 p. kyrkolagen kunde ersättare i samfällighetens kyrkofullmäktige träda in i tjänst över valkretsgränserna om det inte fanns tillgängliga ersättare i en valkrets. I kyrkoordningen finns motsvarande bestämmelser såvitt gäller stiftsfullmäktige men inte för samfällda kyrkofullmäktige. Däremot kan inte en ersättare i samfällda kyrkofullmäktige tjänstgöra i någon annan valkrets än den där han eller hon är utsedd. Denna fråga synes inte ha övervägts när det i arbetet med kyrkoordningen gjordes en övergång från indirekta till direkta val. Som motiv för att det skall vara en skillnad mellan samfällda kyrkofullmäktige och stiftsfullmäktige kan i och för sig anföras att ordningen med utjämningsmandat, vilken minskar valkretsgränsernas betydelse, endast finns vid valet av stiftsfullmäktige och att församlingen betydelse har lyfts fram i arbetet med kyrkoordningen. Å andra sidan kan sägas att det valsystem som beslutats och nomineringsgruppernas ställning gör det naturligt att det skall finnas en ordning som innebär att inte majoritetsförhållandet i samfällda kyrkofullmäktige lätt kan rubbas om en eller ett par ledamöter måste vara frånvarande. Det torde vara relativt vanligt förekommande att det finns endast en ersättare för en eller två ledamöter i en valkrets. Eftersom det tidigare varit möjligt att tjänstgöra över valkretsgränserna torde det komma att ske i många fall även om inte kyrkoordningen ger den möjligheten. Förändringen torde ofta inte ha uppmärksammats. Såsom kyrkoordningen är uppbyggd är det naturligt att en eventuell bestämmelse som medger att ersättare i samfällda kyrkofullmäktige kan tjänstgöra över valkretsgränserna tas in i 38 kap. om direkta val.

Bestämmelsen föreslås inte gälla om samfällda kyrkofullmäktige beslutat om indirekt valbarhet.

12 Tider för ansökan om kyrkobyggnadsbidrag m.m.

Kyrkostyrelsens förslag: Ansökningstiden från stiftens om kyrkobyggnadsbidrag flyttas fram. Kyrkostyrelsen skall inte längre yttra sig i dessa ärenden.

Promemorians förslag: Överensstämmer med vårt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrkes av samtliga remissorgan. *Stiftsstyrelsen i Härnösand* menar dock att man bör finna en bättre formulering än den föreslagna i 44 kap. 18 § eftersom det inte rör sig om två hela år. *Domkapitlet i Västerås* anser att två år är mycket och inte riktigt rättvisande.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

I 44 kap. 18 § sägs att ansökan om kyrkobyggnadsbidrag skall göras 30 november för det följande året. Ansökan skall dock inte gälla det närmast följande året utan året därefter.

I 44 kap. 19 § sägs att stiftens senast den 28 februari skall ansöka om kyrkobyggnadsbidrag. Det har visat sig att det behövs en längre tid mellan församlingarnas/samfälligheternas ansökningar och stiftens. Tiden för när stiftens skall lämna sina ansökningar

behöver flyttas fram en månad. I 19 § sägs vidare att Riksantikvarieämbetet och Kyrkostyrelsen skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningarna från stiftet om anslag. Bestämmelserna är överförda från tidigare gällande föreskrifter med den ändringen att Svenska kyrkans centralstyrelse har ersatts av Kyrkostyrelsen. Tidigare var dock Kyrkofondens styrelse en statlig myndighet som fördelade bidrag inom kyrkan. När det nu är fråga om en helt inomkyrklig hantering synes det inte finnas några egentliga skäl för att Kyrkostyrelsen skall avge yttrande till Kyrkofondens styrelse.

13 Andel i prästlönetillgångarna

Kyrkostyrelsens förslag: Det skall tydliggöras att församlingarna inte är ägare av prästlönetillgångarna.

Promemorians förslag: Överensstämmer med vårt.

Remissinstanserna: inga synpunkter.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

I 46 kap. 2 § talas om att församlingarna har andelar i prästlönetillgångarna. Detta ger intryck av att församlingarna är ägare av prästlönetillgångarna. Det är inte fallet. De har snarast karaktären av självägande stiftelser. I 10 § lagen (1998:1592) om införande av lagen om Svenska kyrkan talas istället om ”andel i avkastningen”.

Beträffande ändring se 46 kap. 2 §.

14 Övergångsbestämmelserna

Kyrkostyrelsens förslag: Övergångsbestämmelserna behålls.

Promemorians förslag: Föreslås att huvudparten av övergångsbestämmelserna upphävs.

Remissinstanserna: Svenska kyrkans överklagandenämnd avråder från att upphäva ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna. Det saknas analys vilka konsekvenser de föreslagna förändringarna skulle innebära.

Flertalet stiftsorgan tillstyrker förslaget. *Domkapitlet i Lund* konstaterar att övergångsbestämmelser till lagstiftning normalt inte upphävs när de till synes har gjort sitt i samband med införandet av lagstiftningen. Domkapitlet ifrågasätter om förslaget är genomtänkt. T.ex. förefaller bestämmelsen i punkt 2 om tillhörigheten till Svenska kyrkan som väsentlig även för framtiden. Samma mening har *domkapitlet i Stockholm. Stiftsstyrelsen i Härnösand* finner att övergångsbestämmelserna bör vara kvar.

Skälen för Kyrkostyrelsens förslag

Även om flertalet övergångsbestämmelser är obsoleta och alltså inte längre tillämpas finner kyrkostyrelsen skäl att utifrån synpunkter i de avgivna remissvaren, bl.a. den praxis som finns i lagstiftningsarbete, i nuläget behålla bestämmelserna. Detta ställningstagande föreslås även om kyrkan efter de ändrade relationerna till staten i och för sig inte behöver följa samma modell som tidigare.

Ändringsbehov att överväga ytterligare

I samband med arbetet rörande ändringar i kyrkoordningen har ytterligare ett antal frågor väckts. Flera av dessa skulle, om de genomfördes, innebära sakliga förändringar i kyrkoordningen. Utifrån Kyrkomötets tidigare uttalanden har dessa inte behandlats som förslag till årets kyrkomöte. Det kan dock finnas skäl att här nämna några områden där överväganden om ändringar behöver göras inför Kyrkomötet 2003.

Valfrågor

I den företagna inventeringen har behandlats frågor rörande framtida ändring av bestämmelserna om direkta val i 38 kap.

Förutom den ovan under punkt 11 i Ändringsbehov för omedelbart åtgärdande behandlade frågan om ersättarnas tjänstgöring i samfällda kyrkofullmäktige, har samtliga delar i kap. 38 samt frågan om röstlängden som referenspunkt i 3 kap. 8 och 53 §§ samt 4 kap. 12 § förts till Kyrkostyrelsens skrivelse om utvärdering av kyrkovalet 2001.

I samband med behandling av valfrågorna inför 2003 års kyrkomöte kan lämpligen även andra väckta frågor, rörande t.ex. första sammanträde under valåret för kyrkostämman för att förrätta val och kyrkorådets sammanträde för att förrätta vissa val m.m., behandlas.

Undantag från offentligheten

I kyrkoordningen är offentlighetsprincipen omgärdad av ett särskilt skydd som innebär att för ändring av undantag från offentligheten för handlingar m.m., dvs. en utvidgning av sekretessbestämmelserna, krävs likalydande beslut av Kyrkomötet vid sammanträdet i oktober två på varandra följande år.

Förutom ovan under punkten Ändringsbehov som kräver beslut vid två kyrkomöten föreslagna förändringarna har fråga väckts om ett antal sakområden där det kan föreligga behov av bestämmelser om undantag från offentligheten. Det rör främst följande frågeställningar:

- uppgifter som har tillkommit eller inhämtats för att användas vid facklig förhandling.
- utlämnande av uppgifter som kan hamna i konflikt med personuppgiftslagen. Detta gäller t.ex. vid massuttag av personuppgifter från Svenska kyrkans register.
- förstärkt skydd för uppgifter om enskilda som förekommer främst i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst (bestämmelser motsvarande föreskrifterna om förundersökningssekretess saknas).
- det finns en ”haltande” reglering som berör diakons tystnadsplikt ställd i relation till kravet på utlämnande av vissa uppgifter som finns i en handling.

Frågor rörande kyrkobokföring och andra register i 56 kap kyrkoordningen

Som framgår av Kyrkostyrelsens skrivelse med mål och rambudget för åren 2003–2005 planerar Kyrkostyrelsen att upphandla ett nytt system för kyrkobokföringen och som teknisk plattform för kyrknätet. Ett sådant system kan förväntas medföra besparingar i nationella nivåns budget fr.o.m. år 2004. Ett nytt kyrkobokföringssystem kommer att medföra behov av vissa ändringar av 56 kap. kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen avser att till nästa kyrkomöte återkomma med förslag i dessa frågor.

I detta sammanhang kommer en del anslutande frågor t.ex. rörande hur anteckning om egna önskemål inför begravning kan göras och bibehållas i kyrkotillhörighetsregistret, att behandlas.

Kyrkomötet

Frågor har väckts om en översyn av antalet ledamöter i Kyrkomötet. Kyrkomötets presidium skall se över vissa frågor om Kyrkomötets arbetsformer. Frågan om antalet ledamöter kan finnas anledning att ta upp i det sammanhanget.

I 11 kap. 4 § sägs att Kyrkomötets mandatperiod börjar 1 mars året efter valåret. Den bestämmelsen torde ha sin bakgrund i att utredningsförslaget till kyrkoordningen byggde på att det skulle vara indirekta val till Kyrkomötet. När det är direkta val är det naturligt att ange att mandatperioden börjar 1 januari.

I kyrkoordningen talas om inte att Kyrkomötet har årliga sammanträden fördelade på två sessioner utom där står om det första och andra sammanträdet under året, se 11 kap. 13 §. Enligt 12 kap. 11 § skall val äga rum vid det första sammanträdet under valperioden. Det innebär det sammanträde som äger rum i september året efter det år då val hållits. Kyrkostyrelsens skrivelser och frågor till styrelsen behandlas i plenum vid årets andra sammanträde. Detta medför att de ledamöter som inte väljs om inte kan vara med och svara på frågor vid oktobersammanträdet. Frågorna avser i stor utsträckning förhållanden under det gångna året. Dessa ledamöter kan inte heller vara med i diskussionen kring de skrivelser som de har varit med om att besluta. En ändring bör göras som innebär att det hålls ett årligt sammanträde uppdelat på två sessioner. Detta kräver följdändringar i Kyrkomötets arbetsordning.

Specialnämnderna

I remissvaren över promemorian har Valprövningsnämnden och Överklagandenämnden bl.a. tagit upp frågan om nämndernas relation till varandra. Överklagandenämnden har även behandlat sin ställning i relation till Ansvarsnämnden. Det finns behov av att utreda och tydliggöra specialnämndernas roller i olika avseenden.

Kyrkomötets skrivelser

KmSkr 2001:8 Domkapitlets delegationsrätt avser frågor om utökad delegationsrätt främst vad gäller behörighetsförklaringar och yttranden över behöriga sökanden. Kan också gälla frågor med anknytning till den arbetsrättsliga lagstiftningen där tidsramarna enligt lagen om anställningsskydd kan vara snäva.

KmSkr 2001:13 Handläggning av ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst avser frågor om visst undantag från handlingsoffentligheten, om vem som får överklaga beslut om fortsatt behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst samt om alternativ påföljd vid olämplighet att utöva vigningstjänsten.

KmSkr 2001:14 Domkapitlets partsställning i överklagade beslutsprövningsärenden. Enligt gällande regler intar domkapitlet ställning som part hos Överklagandenämnden i de fall där domkapitlets beslut i ett beslutsprövningsärende överklagas. Detta anses mindre lämpligt. I stället bör klaganden och den instans som fattat det underliggande beslutet inta ställning som parter. Hela frågan om partsställning i Överklagandenämnden

Kyrkostyrelsen avser att fortsätta beredningen av dessa ärenden

Andra bestämmelser av olika art där frågan om behov av förändringar väckts

1. Det råder oklarhet om/när domkapitlet skall pröva behörigheten och yttra sig i fråga om (kortare) vikariatsanställningar för präster.

2. Frågor som är knutna till ny mandatperiods påbörjande, t.ex. frågor rörande indelningsdelegerade, brev- och ombudsröstning vid val av präst- och diakonledamöter vid

val till domkapitlet, upphandling av auktoriserad revisor har väckts. Dessa kommer att beredas av Kyrkostyrelsen.

3. Indelningsfrågor. Fråga om en förenklad hantering av mindre församlingsgränsändringar innebärande att remissförfarandet enligt 37 kap. 7 § inte skall gälla för ärenden enligt 4 § har väckts.

4. Fråga har väckts om tidpunkten för utträde ur Svenska kyrkan ställd i relation till avgiftsförpliktelsen 29 kap. 8 §.

5. Bestämmelsen att stiftens utbetalning av församlingarnas andelar skall ske senast 1 juni (46 kap. 6, 7 §§) är svår att följa p.g.a. att stiftsfullmäktigesammanträde ligger strax före. En ändring av tidpunkten för utbetalning behöver övervägas.

Utdrag ut Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 19 juni 2002.

Närvarande: Ärkebiskop KG Hammar, ordförande och ledamöterna Stina Eliasson, Sven-E. Kragh, Birgitta Ericsson Löfgren, Ulla Carlson, Gunvor Hagelberg, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Britt Louise Agrell, Birgith Wiklund Molberg, Bengt Linnvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättaren Nils Fredrik Aurelius.

Föredragande: Rättschefen Lars Friedner

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen.

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 29 maj 2002

Levi Bergström

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisas gällande bestämmelse om översättning av gudstjänstböcker för Svenska kyrkan. Vidare redovisas hur arbetet med översättning till finska och lulesamiska utförts och det sammanhang i vilket det är inställt. Kyrkostyrelsen föreslår att den nya översättningen av psalmboken till finska skall kunna användas i Svenska kyrkans gudstjänster från och med första söndagen i advent 2002. Kyrkostyrelsen föreslår vidare att några av de psalmer på finska som ingår i *Den svenska psalmboken* skall få användas i Svenska kyrkans gudstjänster med ny text på finska från och med första söndagen i advent 2002. Kyrkostyrelsen föreslår slutligen att de nya översättningarna till lulesamiska av kyrkohandboken och av utdrag ur psalmboken skall kunna användas i Svenska kyrkans gudstjänster från och med första söndagen i advent 2002.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Kyrkomötets beslut	3
Kyrkoordningens bestämmelser om gudstjänstböcker	3
Översättning av psalmboken till finska.....	3
Översättning av kyrkohandboken till lulesamiska	5
Översättning av utdrag ur psalmboken till lulesamiska	6
Överväganden.....	7
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll	9

Förslag till Kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet att besluta

- att* från och med första söndagen i advent 2002 får i Svenska kyrkan användas här framlagda *Den svenska psalmboken på finska, Ruotsin kirkon Virsikirja.*
- att* från och med första söndagen i advent 2002 får i Svenska kyrkan användas här framlagda finska psalmtexter till psalmerna 644, 645, 647 och 648 i *Den svenska psalmboken.*
- att* från och med första söndagen i advent 2002 får i Svenska kyrkan användas här framlagda översättning av kyrkohandboken till lulesamiska.
- att* från och med första söndagen i advent 2002 får i Svenska kyrkan användas här framlagda översättning till lulesamiska av utdrag ur psalmboken.

Kyrkoordningens bestämmelser om gudstjänstböcker

Enligt kyrkoordningen är Svenska kyrkans gudstjänstböcker *Bibeln, Den svenska kyrkohandboken, Den svenska psalmboken, Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok* (18 kap. 1 § kyrkoordningen).

I enlighet med regleringen i kyrkoordningens 18 kap. 8 § skall Kyrkomötet från den 1 januari 2000 besluta om användningen av översättningar till andra språk av kyrkans gudstjänstböcker.

8 § Kyrkomötet beslutar vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan.

Efter reformationen har i Svenska kyrkan psalmbok och kyrkohandbok, helt eller delvis, funnits i flera översättningar till finska och samiska. Syftet har varit att språkliga minoriteter inom Svenska kyrkan skall få möjlighet att använda sitt eget språk. Den bakomliggande teologiska tanken från den lutherska reformationen är att språket tillhör det som givits i skapelsen och som Gud vill ta i sin tjänst. I gudstjänsten skall vi ges möjlighet att möta Gud på vårt eget språk.

Översättning av psalmboken till finska

Psalmböcker på finska för bruk inom Svenska kyrkan har utgivits åren 1583, 1605, 1701, 1898, 1924, 1949 och 1972.

1990 års ombudsmöte begärde att SFRV:s styrelse skulle låta genomföra en utredning om översättning av delar av *Den svenska psalmboken* till finska. En rapport förelåg 1992. Ombudsmötet samma år begärde att styrelsen skulle låta översätta *Den svenska psalmboken* till finska i enlighet med utredningens förslag och i enlighet med vad gudstjänstutskottet anförde i sitt betänkande.

År 1998 godkände Kyrkomötet 134 nyöversatta psalmer för användning i Svenska kyrkan (CsSkr 1998:4 och KG 1998:1). Efter inhämtande av synpunkter i olika omgångar föreligger nu ett förslag till hela *Den svenska psalmboken* på finska jämte ett antal psalmer på finska som sedan länge funnits med i finskspråkig evangelisk-luthersk gudstjänsttradition. Även slutförslaget har varit ute på en begränsad remiss under våren 2002.

Det uppdrag som gavs genom ombudsmötets beslut 1992 var att översätta hela *Den svenska psalmboken* till normalfinska på ett sådant sätt att översättningen blir överensstämmande med den svenska texten när det gäller versmått och antal verser. Därigenom blir psalmboken möjlig att använda gemensamt med psalmboken på

svenska. Psaltarpsalmer med omkväden ingår i översättningsarbetet. Några psalmer förses med alternativa melodier från den finska kyrkans koralbok. Ett tillägg med de mest älskade och använda psalmerna ur finsk psalmtradition utarbetas och förses med befintlig svensk översättning. Psalmboken på finska trycks och utges med evangelieboken i finsk översättning.

I början av 1994 godkände dåvarande Församlingsnämnden en projektplan för arbetet och utsåg den projektgrupp som fick uppdraget att genomföra uppdraget. Arbetsgruppen har bestått av Olaus Brännström, ordförande, Pekka Turunen, Anna-Maija Raittila, Niilo Rauhala, Katarina Engström och Jarmo Kainulainen. Till gruppens sekreterare utsågs Tomi Valjus. Till adjungerade medlemmar för administrativa frågor utsågs Nils-Henrik Nilsson och Hannu Vapaavuori. Arbetsgruppen har bedrivit sitt arbete på finska.

Ytterligare två översättare har senare kallats till gruppen: Anna-Mari Kaskinen och Pekka Kivekäs. Katarina Engström ersattes 1997 av Sirpa Lampinen. I slutet av 1998 knöts Anna-Helena Tina och Päivi Pykäläinen till gruppen. För arbetet med inkommet responsmaterial knöts Matti Kolehmainen som adjungerad till gruppen år 2000.

Gruppen har genomfört sitt uppdrag i nära samverkan med Svenska kyrkans finskspråkiga arbete. Flera seminarier har genomförts och ett antal personer har ingått i ett kontinuerligt arbete med inhämtande av synpunkter. Dessa har varit indelade i en större responsgrupp för södra och mellersta Sverige, en responsgrupp för Luleå stift/Tornedalen och en responsgrupp med sponsorer i Finland. Samtliga har haft möjlighet att ge respons på alla psalmer.

En utförlig redogörelse för hur arbetsgruppen genomfört sitt uppdrag och vilka principer som gruppen haft för sitt arbete och vilka överväganden som gjorts under arbetets gång finns bilagda förslaget, *Den svenska psalmboken på finska, Motiveringar*.

Den 9 april 2002, på det finska språkets dag, överlämnades slutförslaget av arbetsgruppen till Nämnden för kyrkolivets utveckling.

Eftersom det i uppdraget har ingått att psalmerna i denna översättning skall kunna sjungas gemensamt med psalmerna i psalmboken på svenska skall det särskilt noteras att de här föreliggande texterna vanligen inte motsvarar texterna till motsvarande psalmer i Finlands finska psalmbok. Även om det finns en gemensam ursprunglig text har olika urval av vilka verser, ibland sammanslagna, lett fram till att texterna i Finland och Sverige i dag inte är samma.

Till det i uppdraget begärda tillägget med de mest centrala och älskade psalmerna i finsk tradition har fogats en svensk översättning för att dessa skall kunna sjungas gemensamt på finska och svenska. Detta underlättar för andra och tredje generationens sverigefinländare att delta i psalmsången.

I *Den svenska psalmboken* finns ett antal psalmer på andra nordiska språk än svenska. Några av de psalmer som med finsk text ingår i psalmboken på svenska föreslås här få en förnyad språkdräkt för att motsvara dagens finska språkbruk. Det gäller psalmerna 644, 645, 647 och 648 som föreslås få ny finsk text.

Arbetsgruppen har valt att i sitt förslag ej medtaga ett förslag till koralbok, vilket ingick i uppdraget. Gruppen menar att utgivaren kan anpassa den befintliga svenska koralboken med sakkunnig assistans från arbetsgruppen.

Med översättningen av psalmboken till finska har de finsktalande i Svenska kyrkan fått större möjligheter att fira gudstjänst på sitt eget språk i gemenskap med övriga Svenska kyrkan.

Översättning av kyrkohandboken till lulesamiska

Den senast gjorda översättningen av kyrkohandboken till lulesamiska är den av Harald Grundström år 1954 utgivna *Kirhko kiehta kirje*.

Tidigare har funnits *Manuale Lapponicum* från år 1648 och från år 1669. Delar av 1693 års svenska kyrkohandbok utgavs år 1744 av P. Fjällström, *Gät-Kirje, Jukko Wuoseta Gokte Jubmelen deudmemes galka Christelagie praudi ja Kyrkotapi mete adnetuwet Dai Same Tjåggelwasisn jukko Swerjen wuolen läh*. Den svenska kyrkohandboken från 1809 utgavs år 1812 och i en andra upplaga 1850, *Kyrko-KätaKirje, juosne piejetowa, kokte Jubmelteudnestem Taro Tjåggolwasisne kalka adnetowet*. Översättningen var gjord av E. J. Grönlund.

Långt efter det att Kyrkomötet beslutat om användning av 1986 års kyrkohandbok för Svenska kyrkan har Harald Grundströms översättning av 1942 års kyrkohandbok kommit att användas emedan det saknats en senare översättning. Samisktalande präster har på enskilt initiativ gjort översättningar av de delar av 1986 års kyrkohandbok som de önskat använda.

Vid 1989 års kyrkomöte lade Svenska kyrkans centralstyrelse fram förslag till översättning av utdrag ur kyrkohandboken till engelska, tyska och franska. I en motion till Kyrkomötet (KMot 1989:77 av Ingemar Söderström) angående översättning av utdrag ur kyrkohandbokens text hemställdes, att Centralstyrelsen skulle överväga ytterligare översättningar till andra språk. I sitt betänkande (KE 1989:3) hemställde Evangelisationsutskottet, att Kyrkomötet skulle anta en kyrklig kungörelse som möjliggjorde användningen av utdrag ur kyrkohandboken på tyska, engelska och franska. Vidare hemställde utskottet, att Kyrkomötet skulle bifalla det yrkande i motion 1989:77 som avsåg att ytterligare åtgärder skulle vidtas för att utarbeta fler översättningar. Kyrkomötet beslutade att bifalla utskottets hemställan. I en skrivelse till Svenska kyrkans centralstyrelse (Kskr 1989:35) överlämnades ärendet till Centralstyrelsen.

Utifrån de föreliggande behovet av en översättning av kyrkohandboken till samiska hade redan arbetet med denna översättning börjat förberedas inom dåvarande Nämnden för gudstjänstliv och evangelisation.

Sommaren 1989 träffades tillträdande konsulenten för liturgi, Johan Mäarak och Nils-Erik Spiik i Jokkmokk och överlade om översättning av utdrag ur kyrkohandboken till samiska. Under hösten 1989 kunde Nils-Erik Spiik påbörja översättningsarbetet. Detta avstannade tyvärr tillfälligt våren 1990 när Nils-Erik Spiik avled. Han var folkhögskolelärare vid samernas folkhögskola i Jokkmokk och var vid den tiden den person som bäst behärskade lulesamiskt skriftspråk. Under 1990 lades därför arbetet över på kyrkoherde Johan Mäarak, som med tjänstledighet från domkapitlet under en sammanhängande tid kunde ägna sig åt denna översättning. Arbetet har utförts i nära samarbete med professorn i samiska språk vid Umeå universitet, Olavi Korhonen.

Urval och översättningsprinciper har inledningsvis kommit att diskuteras inom den grupp av samisktalande präster som letts av dåvarande kyrkoherden för samer, teologie doktor Bo Lundmark. Susanna Angéus Kuoljok, filosofie doktor och lärare i samiska vid Uppsala universitet, har utfört den ortografiska slutgranskningen.

Vid 1990 års ombudsmöte väcktes frågan om översättning av kyrkohandbok och psalmbok till samiska genom en motion (OMot 1990:541 av Birger Palo och Lars Samuelsson). Gudstjänstutskottet konstaterade i sitt betänkande, OG 1990:503, att de psalmer på samiska som användes var en översättning till de tre samiska varieteterna av ett urval psalmer ur 1937 års psalmbok. Denna samiska psalmbok utgavs år 1958. Bakom översättningarna stod de samisktalande prästerna Georg Gripenstad (nord-samiska) och Harald Grundström (lulesamiska) samt filosofie doktor Karl Gustav

Hasselbrink (sydsamiska). Endast några få psalmer från 1986 års psalmbok hade översatts till samiska.

Till 1992 års ombudsmöte förelåg en motion (OMot 1992:516 av Harriet Pekkari) om översättning av kyrkohandboken till de samiska varieteterna i Svenska kyrkan. Ombudsmötets gudstjänstutskott redogjorde i sitt betänkande, OG 1992, för bakgrunden och för hittills utfört arbete. Utskottet hemställde med anledning av motionen att stiftelsestyrelsen skulle låta översätta psalmboken och kyrkohandboken till de samiska varieteterna och att stiftelsestyrelsen hos regeringen skulle begära medel för det utrednings- och översättningsarbete som utskottet ansåg behövdes. Ombudsmötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Efter hand som arbetet med översättningen av kyrkohandboken fortskred blev behovet av en lulesamisk bibelöversättning allt tydligare. Det är ett så nära samspel mellan gudstjänst och bibeltext att arbetet med kyrkohandboken i hög grad även innefattar ett arbete med bibeltexter. Genom ett samarbete mellan de norska och svenska bibelsällskapen utfördes en översättning av Nya testamentet till lulesamiska, *Ådå Testamennta*. Kyrkomötet beslöt år 2001 att denna översättning får användas i Svenska kyrkans gudstjänster.

Med den nya översättningen av Nya testamentet har också uppdraget att översätta kyrkohandboken kunnat fullföljas.

Översättning av utdrag ur psalmboken till lulesamiska

Som redan nämnts fanns ett litet urval psalmer från 1937 års psalmbok översatta till lulesamiska av Harald Grundström. De publicerades år 1958. Tidigare hade psalmer från 1695 års svenska psalmbok översatts till lulesamiska och utgivits 1744 och 1786, *Psalms-Kirje*. Från 1811 års svenska psalmbok översattes psalmer till lulesamiska och utgavs år 1849 och 1895, *Same tjåggolvasen Psalm-Kirje* med översättningar av P. Grönlund och G. E. Rehn. Det föreligger nu ett behov att översätta psalmer från föreliggande psalmböcker i Norge från 1984 och i Sverige från 1986 till lulesamiska.

Med anledning av den här ovan i avsnitt 3 nämnda motionen till 1992 års ombudsmöte (OMot 1992:516) föreslog Gudstjänstutskottet att stiftelsestyrelsen skulle låta översätta utdrag ur 1986 års psalmbok till de tre samiska varieteterna. Detta förslag bifölls av ombudsmötet, men som redan Gudstjänstutskottet konstaterade i sitt betänkande är det ”mycket få personer som är verksamma med översättningsarbete till olika samiska dialekter. De som finns arbetar oftast med andra projekt som är nödvändiga för samerna i Sverige.” Detta har medfört att arbetet med att översätta psalmboken till samiska har påbörjats först sedan Nya testamentet och kyrkohandboken har översatts till lulesamiska.

I januari 2001 samlades i Gällivare några av de som varit engagerade i översättningen av Nya testamentet för att överlägga om hur man skulle gå vidare i arbetet med översättning av kyrkliga böcker till lulesamiska.

Kurt Tore Andersen från Tysfjord i Norge meddelade att han översatt 70–80 psalmer för Norska kyrkans samiska råd. Johan Mäarak meddelade att han hade ca 10 psalmer översatta. Tapio Leinonen, som varit samepräst i Finska kyrkan, rapporterade om översättningar av psalmbok, evangeliebok och kyrkohandbok till nord- och enaresamiska. Från Svenska kyrkans avdelning för kyrkolivets utveckling deltog handläggaren för gudstjänstarbete och kyrkans böcker.

En viktig utgångspunkt för en ny lulesamisk psalmbok är den av lulesamerna både på svensk och norsk sida använda och älskade psalmboken från år 1895, tyvärr med en frakturstil som ytterst få kan läsa i dag och med ett språk som blivit föråldrat. En

annan utgångspunkt är de psalmer som finns översatta till lulesamiska i en psalmbok från år 1958, tyvärr med en ortografi som aldrig accepterades. Därtill kommer de nya psalmböcker som nu brukas i både Norska och Svenska kyrkan.

De som i Sverige varit engagerade i översättningsarbetet har i första hand varit Johan Mäarak, kontraktsprost emeritus i Jokkmokk, Olavi Korhonen, professor i samiska i Umeå, Susanna Angéus Kuoljok, filosofie doktor i samiska, Valborg Mangs Mäarak, musikdirektör, Arne Andersson, stiftsadjunkt för samiskt arbete i Luleå stift samt Lester Wikström, direktor emeritus och protokollsekreterare i Samiska rådet i Svenska kyrkan.

Från Norge har följande personer deltagit: Kurt Tore Andersen, lärare och översättare, Kåre Tjihkkom, lulesamisk språkkonsulent, Paul Gaelok, fiskare och översättare samt Oddmund Paulsen, språklärare i samiska.

Den 12 december 2001 samlades i Hellands kyrka i Tysfjord en referensgrupp, då delar av den planerade psalmboken presenterades och deltagarna fick komma med synpunkter och presentera nya egna psalmer och melodier. I denna samling deltog Inga Karlsen, Adolf Nystö, Erling Urheim, Heidi Andersen, Filip Mikkelsen, Lill-Tove Paulsen, Oddmund Paulsen, Mareno Mikkelsen och Kurt Tore Andersen samt från Sverige Johan Mäarak och Valborg Mangs Mäarak.

En motsvarande samling som den i Hellands kyrka ägde rum i Jokkmokks gamla kyrka den 26 februari 2002. Från Norge deltog Kurt Tore Andersen och Oddmund Paulsen.

Som framgår av vad som ovan sagts om den överläggning som ägde rum i januari 2001 hade Samiska rådet i den norska kyrkan redan inlett ett arbete med att översätta psalmer till lulesamiska. Vissa ansatser hade också skett på svensk sida. Delvis samma personer som varit engagerade i översättningen av Nya testamentet till lulesamiska var beredda att gå vidare med en lulesamisk psalmbok.

Kontakten med Samiska rådet i den norska kyrkan har förmedlats i första hand av Kurt Tore Andersen och Mareno Mikkelsen. Den sistnämnde, som bor i Tysfjord, är ledamot i Norska kyrkans samiska råd. Kurt Tore Andersen har till rådet den 27 december 2001 och 19 mars 2002 lämnat skriftliga rapporter, *Projektet lulesamisk psalmbok – en orientering*. Synnöve Brevik, generalsekreterare i Norska kyrkans samiska råd, deltog i ett sammanträde med Svenska kyrkans samiska råd den 8 februari 2002 och informerades då om det pågående psalmboksarbetet.

Samiska rådet i Svenska kyrkan har informerats om det pågående lulesamiska psalmboksarbetet vid följande tillfällen: den 5 februari 2001 (§ 6), den 28 augusti 2001 (§ 10), den 3–4 december 2001 (§ 27), den 8 februari 2002 (§ 24).

Överväganden

Gudstjänstböckerna såsom kyrkohandboken och psalmboken ger uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och hör därmed till Svenska kyrkans grundläggande dokument. Kyrkostyrelsen känner stor tillfredsställelse och tacksamhet över det omfattande arbete som pågår med att översätta gudstjänstböckerna till minoritetsspråken i vårt land. De nu föreliggande översättningarna till finska respektive lulesamiska är viktiga steg i detta arbete. De överlämnas till Kyrkomötet för beslut om användning i Svenska kyrkan, i förvissningen att de blir till välsignelse i vår kyrkas finskspråkiga gudstjänster och i gudstjänstlivet i det lulesamiska språkområdet.

Kyrkostyrelsen konstaterar att översättningsarbetets bedrivande redovisas noggrant i skrivelsen och att det är nödvändigt att hysa tillit till den kompetens som finns i

översättargrupperna såväl allmänt språkligt som när det gäller överföringen till finska respektive lulesamiska ur läromässig aspekt.

Enligt 18 kap. 8 § kyrkoordningen är det Kyrkomötet som beslutar vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan. Kyrkomötets beslut avser alltså att de framlagda översättningarna får användas och utgör inte en språklig och läromässig bedömning i detalj av de vägval översättningsgrupperna gjort under sitt arbete.

I enlighet med 3 kap. 2 § Kyrkomötets arbetsordning har Kyrkostyrelsen från Läronämnden inhämtat ett preliminärt yttrande.

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 29 maj 2002.

Närvarande: Levi Bergström, förste vice ordförande, ledamöterna Birgitta Ericsson Löfgren, Gunvor Hagelberg, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Britt Louise Agrell, Bengt Linvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättarna biskop Claes-Bertil Ytterberg, Ulla Samuelsson, Marianne Upmark, Gunnar Sibbmark och Robert Schött.

Föredragande: Avdelningschefen Margareta Hemström.

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:11 Kyrkliga böcker på finska och lulesamiska.

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till Kyrkomötet.

Uppsala den 19 juni 2002

KG Hammar

Leni Björklund

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisas gällande bestämmelse om översättning av gudstjänstböcker för Svenska kyrkan. Vidare redovisas bakgrunden till varför bibeltexter och gudstjänstordning behövs på teckenspråk samt hur översättningsarbetet utförts. Kyrkostyrelsen föreslår att Svenska Bibelsällskapets översättning av Markusevangeliet och några högtidstexter samt inom Svenska kyrkans projekt *Visuell gudstjänst* framtagna gudstjänstordning på teckenspråk får användas i Svenska kyrkan från och med första söndagen i advent 2002.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Kyrkomötets beslut	3
Kyrkoordningens bestämmelser om gudstjänstböcker	3
Översättning av Markusevangeliet och vissa högtidstexter till teckenspråk	4
Översättning av gudstjänstordning på teckenspråk.....	4
Särskilda frågor vid överföring till teckenspråk i kyrkans sammanhang	6
Överväganden.....	6
Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll	7

Förslag till Kyrkomötets beslut

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet att besluta

- att* från och med första söndagen i advent 2002 får i Svenska kyrkan användas Svenska Bibelsällskapets år 2001 framlagda översättning av Markusevangeliet samt vissa högtidstexter på teckenspråk.
- att* från och med första söndagen i advent 2002 får i Svenska kyrkan användas inom Svenska kyrkans projekt *Visuell gudstjänst* framtagna gudstjänstordning på teckenspråk.

Kyrkoordningens bestämmelser om gudstjänstböcker

Enligt kyrkoordningen är Svenska kyrkans gudstjänstböcker *Bibeln*, *Den svenska kyrkohandboken*, *Den svenska psalmboken*, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok* (18 kap. 1 § kyrkoordningen).

I enlighet med regleringen i kyrkoordningens 18 kap. 8 § skall Kyrkomötet från den 1 januari 2000 besluta om användningen av översättningar till andra språk av kyrkans gudstjänstböcker.

8 § Kyrkomötet beslutar vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan.

Svenska kyrkans gudstjänstböcker har inte förut funnits tillgängliga på teckenspråk. Detta, i kombination med varierande teckenspråkskunskaper hos de anställda i dövkyrkan, har medfört att den teckenspråkiga gudstjänsten har kommit att se mycket olika ut i stiftet. Förut användes tecknad svenska, det vill säga att prästen följde den svenska meningsbyggnaden och tecknade ett tecken för varje ord. För att kunna använda detta system var prästerna tvungna att konstruera tecken för många ord som inte används i teckenspråk. Användandet av tecknad svenska i gudstjänsten har begränsat dövas förståelse av budskapet och även begränsat dövas möjlighet att aktivt delta i gudstjänsten.

En övergång från tecknad svenska till teckenspråk har skett under de senaste årtiondena, men är ännu inte helt slutförd. Teckenspråket är ett kommunikationspråk mellan döva och bygger inte på det svenska språket. Döva har fått kämpa hårt för att få teckenspråket accepterat som ett eget språk. Teckenspråket har en egen grammatik och uppbyggnad. Det bygger på det visuella och tar hela kroppen i bruk för att kommunicera, vilket innebär att den som tecknar använder händer och ögon-, mun- och kroppsörelser som en del av språket.

År 1981 erkändes teckenspråket genom riksdagsbeslut som ett eget språk i Sverige. För omkring 10 000 döva i Sverige betyder det att den som är döv redan som barn lär sig teckenspråk som sitt första språk. Det svenska språket blir det andra språket, jämförbart med att många svensktalande har engelska som sitt andra språk.

Som en del av den lutherska reformationen drevs frågan att den som firar gudstjänst skall få göra det på sitt eget språk. I Sverige publicerade Olaus Petri år 1531 den lilla skriften *Orsak varför mässan bör vara på det språk som kan förstås av menigheten* (Orsack hwar före Messan böör wara på thet tungomål som then menighe man forstondelighit är). Det egna språket skall användas i Guds tjänst så att vi kan möta Gud med hjälp av vårt eget språk. Olaus Petri konstaterade att apostlarna inte föraktade något språk och att därför inte vi heller skall göra det.

Föreliggande material, avsett för användning i Svenska kyrkans gudstjänster, är därför ett steg framåt i riktning mot att döva i Svenska kyrkan skall få ökade möjligheter att använda sitt eget språk i gudstjänstlivet.

Översättning av Markusevangeliet och vissa högtidstexter till teckenspråk

Arbetet med att översätta delar av Nya testamentet till teckenspråk påbörjades först sedan projektet *Visuell gudstjänst* med gudstjänstordning på teckenspråk pågått några år inom Svenska kyrkan (se nedan i avsnitt 3). Under arbetet med gudstjänstordning på teckenspråk framgick ett tydligt behov av att få texter ur Bibeln på teckenspråk för användning i gudstjänsten. Det finns ett nära samband mellan bibeltext och gudstjänstordning. Avsaknaden av bibeltexter på teckenspråk har ibland gjort det svårt att finna lämpliga ord och uttryck i gudstjänstspråket.

Medan *Visuell gudstjänst* var ute på sin första och andra remiss kom ett omfattande bibelöversättningsarbete att utföras av Svenska Bibelsällskapet. Detta arbete har fått både personellt och ekonomiskt stöd från Svenska kyrkan för att möjliggöra användningen av åtminstone några bibeltexter på teckenspråk. Hösten 1997 påbörjades planeringen av projektet *Bibeln på teckenspråk*. Projektet har letts av en ekumeniskt sammansatt ledningsgrupp där Svenska Bibelsällskapet, Sveriges Dövas Riksförbund, Svenska kyrkans teckenspråkiga arbete, Frälsningsarméns dövarbete och Dövkyrkan i Filadelfia funnits representerade.

Våren 1998 startade ett första försöksarbete. Två texter provöversattes och sändes till dövföreningarna, dövskolorna, anställda i olika samfund med verksamhet på teckenspråk och enskilda döva. Med provöversättningsvideon följde en enkät. Inkomna svar gav en bra hjälp att bygga upp projektet. Många önskade att hela Bibeln skall bli tillgänglig på teckenspråk.

Översättningsgruppen har varit ekumeniskt sammansatt och bedrivit sitt arbete på teckenspråk. Den har bestått av Thyra Lindström, döv teckenspråklärare från Härnösand, Janne Kankkonen, döv pastor i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Lennart Gustafsson, präst för döva i Göteborgs stift, och Jessica Lindberg, projektsekreterare från Vänersborg. Denna grupp har haft uppdraget att samråda med teckenspråkiga utbildningsinstitutioner, lingvistiska institutionen i Stockholm samt teologiskt och exegetiskt sakkunniga. Under arbetets avslutande del har teol. lic. Kjell Hognesius och professor Christer Åsberg från Svenska Bibelsällskapet fungerat som sakkunnig i arbetet.

Den 29 november 2001 överlämnades Markusevangeliet och vissa högtidstexter på teckenspråk till Sveriges döva och de kristna kyrkorna och samfunden. Förutom Markusevangeliet har följande bibeltexter översatts till teckenspråk: Jesu födelse ur Lukas 2:1–20, den heliga Anden ur Apostlagärningarna 2:1–13, den stora skaran inför tronen ur Uppenbarelseboken 7:9–17, Herrens lidande tjänare ur Jesaja 53:1–12 samt herdepsalmen Psaltaren 23. Förslaget är nu att dessa texter skall få användas i Svenska kyrkans gudstjänster.

Översättning av gudstjänstordning på teckenspråk

Vid 1993 års kyrkomöte behandlades en motion av biskop Lars-Göran Lönnemark, KMot 1993:25, som begärde åtgärder för att en kyrkohandbok på video för dövkyrkan skulle utarbetas. Gudstjänstutskottet fann i sin behandling av motionen att de

föreslagna åtgärderna "är ett mycket angeläget översättningsuppdrag". En översättning av gudstjänstens moment till teckenspråk utgiven på video skulle kunna vara till stor hjälp att finna gemensamma tolkningar på teckenspråk av kyrkohandbokens text. Gudstjänstutskottet önskade se att de föreslagna åtgärderna gavs hög prioritet, KG 1993:1. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets hemställan att hos Centralstyrelsen begära att utdrag ur kyrkohandboken skulle översättas till teckenspråk och utges på video.

Uppdraget att utföra denna översättning lämnades till dåvarande Församling-nämnden. Efter förberedande arbeten kunde översättningsarbetet starta i form av ett projekt med namnet *Visuell gudstjänst*. Projekttiden planerades till åren 1994–98. En projektsekreterare, Jessica Lindberg (dåvarande Lindwall), utsågs i maj 1995 och tillträdde i augusti samma år en deltid projektanställning. Hon började sitt arbete med att sprida information om projektets syfte och mål. Hon samlade också in synpunkter på gudstjänstens utformning, nu och i framtiden, genom att bygga upp en dialog om den teckenspråkiga gudstjänstens utformning bland döva och hörselskadade i landet.

Under 1996 genomfördes en enkät om den teckenspråkiga gudstjänstens utformning i *Dövas Kyrkblad* som gav runt 100 svar. Intresset och engagemanget började i detta skede av projektet att växa bland döva.

En projektgrupp utsågs i augusti 1996 med uppdraget att utarbeta ett förslag till gudstjänst på teckenspråk, videofilma förslaget och sända det på en intern remiss till dövkyrkans anställda. Samtliga i projektgruppen behärskade teckenspråk. Gruppen har bestått av Johan Selin, döv teologstudent, Lars Inghammar, präst, Bertil Mannesson, tolk och teckenspråklärare samt Jessica Lindberg, projektsekreterare. Under arbetets första tid ingick även Maria Svensson, döv kyrkvärd. I projektgruppens uppdrag har ingått att samråda med lingvistiska institutionen i Stockholm samt med teologiskt sakkunniga.

Under arbetets gång har en gudstjänstverkstad och ett seminarium hållits kring arbetet där dövkyrkans personal och kyrkvärdar deltagit. Efter den interna remissen utarbetade projektgruppen ett andra förslag som efter beslut i dåvarande Församling-nämnden sändes ut på en betydligt bredare remiss i vilken bland annat stiftens domkapitel, dövföreningar, tolkcentraler och teckenspråkiga undervisningsinstitutioner ingått. Det material som sändes ut på remiss redovisades för 1998 års kyrkomöte genom Centralstyrelsens skrivelse 1998:4, vilket föranledde gudstjänstutskottet att i en kommentar yttra att teckenspråket även när det gäller regleringen av teckenspråkiga gudstjänster bör "jämföras med övriga minoritetsspråk så att huvudgudstjänst vid behov kan firas på teckenspråk", KG 1998:1. Remisstiden var utsträckt under två år och avslutades 31 maj 2001.

För remissammanställningsarbetet har Avdelningen för kyrkolivets utveckling projektanställt en teckenspråksutbildad sekreterare som ej ingått i gruppen som avgivit förslaget eller i någon av remissinstanserna. Remissammanställningen redovisades i februari 2002. Av de inkomna svaren framgick att det gick att utgå från det utskickade förslaget och att inga mer genomgripande förändringar behövde genomföras.

Den ursprungliga projektgruppen fick därför till uppdrag att slutföra arbetet och att filma ett slutförslag under våren 2002. Detta läggs härmed fram för 2002 års kyrkomöte med förslaget att den teckenspråkiga gudstjänstordningen får användas i Svenska kyrkan.

Syftet med de nu översatta delarna av *Den svenska kyrkohandboken* till teckenspråk är att döva skall få fira gudstjänst på sitt första språk, men även att döva skall få en gemensam grundstruktur för den teckenspråkiga gudstjänsten i Svenska kyrkan. Översättningen är ett arbetsredskap både för anställda och döva när det gäller att tillsammans förbereda och fira gudstjänst inom dövkyrkan. Arbetet med att översätta

gudstjänstordningar för de kyrkliga handlingarna pågår fortfarande. Förslag har varit på intern remiss och en något bredare remissomgång för ett andra förslag förbereds för närvarande.

Särskilda frågor vid överföring till teckenspråk i kyrkans sammanhang

Det kan finnas anledning att något belysa de svårigheter som möter vid överföring av bibeltexter, liturgiska formuleringar och teologiska begrepp till teckenspråk.

Som exempel från bibelöversättningsarbetet kan nämnas att man vid översättningen av Markusevangeliets berättelse om Jesu dop måste välja att antingen teckna dopet som ett begjutningsdop eller som ett dop genom nedsänkning. Översättarna valde det tecken som visar på nedsänkingsdop.

I gudstjänstarbetet ställde ordet ”helig” översättarna inför ett vägval. Det traditionella tecknet för ”helig” påminner starkt om tecknet för ”rätt” och ”rättvisa”. Då detta ansågs kunna leda associationerna fel önskade många att ett tecken som ligger närmare tecknet för ”ära” skulle användas i detta sammanhang. Det har medfört att det här ges två teckenalternativ för att visa på möjligheten att ta i bruk detta andra tecken (”ära”) som i och med detta ges en ny användning i teckenspråket (”helig”).

Ett annat exempel från gudstjänstordningen är ordet ”åminnelse” i nattvardsmässan. Ordets innebörd på svenska är en aktualisering i nuet av något förflutet. En handling i det förflutna blir genom denna aktualisering närvarande och inställd i nuet. Teckenspråket har emellertid svårigheter att samtidigt fånga in ”då” och ”nu” i begreppet åminnelse. Efter att ha provat flera alternativ stannade översättarna vid den teckenkombination som tydligast visar på Jesu närvaro i nuet: NI TÄNKA MIG.

Överväganden

Kyrkomötet har under åren fattat många beslut om användning av översättningar av Svenska kyrkans gudstjänstböcker till andra språk, men aldrig något som rör översättning till teckenspråk. Det är därför en historisk händelse när Kyrkostyrelsen nu får möjlighet att lägga fram förslag om användning i Svenska kyrkans gudstjänstliv av såväl gudstjänstordning som vissa bibeltexter på teckenspråk. Samtidigt är det ett både nödvändigt och naturligt steg i framlyftandet av teckenspråket i kyrka och samhälle och en viktig del i Svenska kyrkans vilja att som folkkyrka vara tillgänglig för alla.

När det gäller gudstjänstordning på teckenspråk konstaterar Kyrkostyrelsen att det föreliggande materialet inte enbart innehåller överföring till teckenspråk av *Den svenska kyrkohandbokens* gudstjänstordningar med och utan nattvard utan även en del nyskapade alternativ t.ex. i fråga om nattvardsbönen. Detta är nödvändigt för att olika grupper av teckenspråkiga med olika behov skall känna igen sitt eget språk i gudstjänsten. Enbart en ”exakt” översättning svarar inte mot de behoven.

Ett stort och grundläggande arbete har utfört och det är Kyrkostyrelsens övertygelse att det kommer att bli till hjälp och välsignelse i Svenska kyrkans arbete.

Liksom i fråga om översättningar av kyrkans böcker till andra språk avser Kyrkomötets beslut i ärendet ett medgivande att de får användas i Svenska kyrkans gudstjänstliv.

I enlighet med föreskrifterna i Kyrkomötets arbetsordning har Kyrkostyrelsen före beslut om denna skrivelse inhämtat ett preliminärt yttrande från Läronämnden.

Utdrag ur Kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid Kyrkostyrelsens sammanträde den 19 juni 2002.

Närvarande: Ärkebiskop KG Hammar, ordförande och ledamöterna Stina Eliasson, Sven-E. Kragh, Birgitta Ericsson Löfgren, Ulla Carlson, Gunvor Hagelberg, Curt Forsbring, Christina Hjertén, Britt Louise Agrell, Birgith Wiklund Molberg, Bengt Linvall, Margarethe Isberg, Marianne Kronberg och Britas Lennart Eriksson samt tjänstgörande ersättaren Nils Fredrik Aurelius.

Föredragande: Avdelningschefen Margareta Hemström.

Kyrkostyrelsen beslöt

att till Kyrkomötet avge skrivelsen 2002:12 Bibeltexter och gudstjänstordning på teckenspråk.

Motioner

Mot 2002:1-170

Motioner

- 2002:1 om nedläggning av församlingar och dess konsekvenser
av Lars-Ivar Ericson
- 2002:2 om förbättrat skydd för skogliga reservat
av Britas Lennart Eriksson m.fl.
- 2002:3 om ordförandeskapet i stiftsstyrelsen
av Staffan Holmgren och Gunnar Prytz
- 2002:4 om underlaget för uttag av kyrkoavgift
av Staffan Holmgren och Gunnar Prytz
- 2002:5 om slopande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund
av Suzanne Fredborg och Kristina Lundgren
- 2002:6 om kyrkliga val
av Nils Gårder
- 2002:7 om kyrkan och homosexualiteten
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:8 om tidsbegränsad anställningstid för biskopar
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:9 om rösträtt för biskopar i Kyrkomötet
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:10 om försoningsakt i anslutning till nytt äktenskap
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:11 om budgeterat givande till utvecklingsländer
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:12 om kyrkan och porren
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:13 om ojämlika löner
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:14 om abortfrågan
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:15 om ämbetsfrågan
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:16 om kyrkoherdetillsättning
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:17 om vår Herres bön
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:18 om uppföljning av kyrkovalet – röstning genom ombud
av Börje Henriksson
- 2002:19 om förändring av frågerätten
av Börje Henriksson
- 2002:20 om teologisk analys och översyn av valsystemet
av Ragnar Persenius m.fl.
- 2002:21 om biskoparnas ställning i Kyrkomötet
av Åke Blomqvist m.fl.
- 2002:22 om kostnader för begravningsplatser i utjämningsystemet
av Åke Blomqvist m.fl.
- 2002:23 om fastställande av lön för anställda i Svenska kyrkan
av Åke Blomqvist m.fl.
- 2002:24 om kyrkoantikvariska frågor
av Gunnar Sehlberg

- 2002:25 om clearing av vigselverksamheten i Svenska kyrkan
av Gunnar Sehlberg
- 2002:26 om diakoners rösträtt i biskopsval
av Karl-Gunnar Svensson
- 2002:27 om möjlighet att införa hjälpbiskopar i stiftet för Svenska kyrkan
av Karl-Gunnar Svensson
- 2002:28 om utökat antal stift och biskopar för Svenska kyrkan
av Karl-Gunnar Svensson
- 2002:29 om koppling av diakontjänst till varje församling
av Karl-Gunnar Svensson
- 2002:30 om kyrkofondens kapital
av Erna Arhag
- 2002:31 om ändring i ersättningsstadgan
av Erna Arhag
- 2002:32 om införande av maxbelopp för kyrkoavgift
av Erna Arhag
- 2002:33 om Ansvarsnämnden för biskopar
av Erna Arhag
- 2002:34 om domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet
av Erna Arhag
- 2002:35 om förstärkt skydd för personuppgifter i ärenden om obehörighet att
utöva kyrkans vigningstjänst
av Erna Arhag
- 2002:36 om rösträtt för utlandsbosatta svenskar till Kyrkomötet
av Erna Arhag
- 2002:37 om översyn av antalet stift i Svenska kyrkan m.m.
av Erna Arhag och Reidar Gustafsson
- 2002:38 om återbetalning av kyrkoavgift vid utträde ur Svenska kyrkan
av Erna Arhag
- 2002:39 om en nämnd för överprövning på den nationella nivån
av Erna Arhag
- 2002:40 om eget kapital för Svenska kyrkan på nationell nivå
av Hans-Olof Andrén m.fl.
- 2002:41 om att leda gudstjänst
av Lars-Ivar Ericson
- 2002:42 om biskoparnas ställning i Kyrkomötet
av Benny Jönsson m.fl.
- 2002:43 om antalet ledamöter i Kyrkomötet
av Benny Jönsson m.fl.
- 2002:44 om kyrkoavgiften
av Gösta Äng
- 2002:45 om utlandsboende svenska kyrkotillhöriga
av Gösta Äng
- 2002:46 om utjämningsystemet och den särskilda utjämningsavgiften
av Gösta Äng m.fl.
- 2002:47 om vigselbegreppet
av Urban Gibson och Helena Bargholtz
- 2002:48 om utbildningsbehov för kyrkomusiker
av Börje Gustafsson
- 2002:49 om församlingsindelning
av Ulla Rickardsson m.fl.

- 2002:50 om publicering av Överklagandenämndens beslut
av Erna Arhag
- 2002:51 om kyrkorättsligt råd
av Erna Arhag
- 2002:52 om minimigränserna för personröstning
av Susann Torgerson m.fl.
- 2002:53 om val av ordförande i stiftsstyrelser och i Kyrkostyrelsen
av Reidar Gustafsson
- 2002:54 om kyrkoherdarnas administrativa börda
av Eric Muhl m.fl.
- 2002:55 om kyrkoherdars valbarhet till kyrkofullmäktige i större kyrkliga sam-
fälligheter
av Britta Olinder m.fl.
- 2002:56 om kyrkoavgiften
av Britta Olinder m.fl.
- 2002:57 om kvinnor och män som präster – en lärofråga
av Britta Olinder m.fl.
- 2002:58 om biskoparnas ställning i Kyrkomötet
av Torgny Larsson m.fl.
- 2002:59 om förrättande av kyrkoval till församling, stift och kyrkomöte
av Nils-Arne Rehnström
- 2002:60 om utjämningsystemet
av Annette Lundquist Larsson och Christina Schnackenburg
- 2002:61 om prästers lönesättning
av Christina Schnackenburg och Annette Lundquist Larsson
- 2002:62 om diakonår
av Christina Schnackenburg och Annette Lundquist Larsson
- 2002:63 om indirekta val 2005
av Per Lindberg och Tomas Forsner
- 2002:64 om hemortsrätt och handlingsutrymme för dem med den klassiska synen
på ämbetet
av Jan-Anders Ekelund m.fl.
- 2002:65 om kyrkan och homosexualiteten
av Joakim Svensson m.fl.
- 2002:66 om partnerskap mellan homosexuella
av Vivianne Wetterling och Åke Blomqvist
- 2002:67 om kyrklig beredskap
av Sten Elmberg m.fl.
- 2002:68 om kyrkan och homosexualiteten
av Torsten Josephsson och Eric Lundqvist
- 2002:69 om kyrkoavgiften
av Kerstin Bergman m.fl.
- 2002:70 om fortsättningen på ÖSUT och PUF
av Kerstin Bergman
- 2002:71 om de kyrkliga syföreningarnas verksamhet
av Gun Andersson m.fl.
- 2002:72 om spärr i kyrkomötesvalet
av Hans-Olof Andrén
- 2002:73 om Kyrkomötet
av Erna Arhag och Robert Schött

- 2002:74 om biskoparnas ställning i Kyrkomötet
av Robert Schött och Erna Arhag
- 2002:75 om stiftsindelningen
av Robert Schött
- 2002:76 om kyrkonämndens arbetsgivaransvar
av Staffan Holmgren
- 2002:77 om Kyrkofondens styrelses ansvar
av Staffan Holmgren
- 2002:78 om domkapitlets yttrande över sökande till befattning som präst
av Staffan Holmgren och Hans-Olof Andrén
- 2002:79 om rätten att välja församling
av Per Ingvarsson
- 2002:80 om biskoparnas rösträtt i Kyrkomötet
av Per Ingvarsson
- 2002:81 om undervisningsmaterial i kristen etik i förskola, grundskola och gymnasium
av Ingrid Smittsarve
- 2002:82 om kyrkogårdskultur
av Evert Josefsson
- 2002:83 om Svenska kyrkan och kyrkoböckerna
av Evert Josefsson
- 2002:84 om kyrkostatistik
av Gerd Gullberg-Johnson
- 2002:85 om Svenska kyrkans ”koncernansvar” som arbetsgivare
av Anders Wejryd
- 2002:86 om ändring i Kyrkomötets arbetsordning
av Erna Arhag
- 2002:87 om beslutförhet i Överklagandenämnden
av Erna Arhag
- 2002:88 om rätten för underårig att själv begära beslutsprövning
av Erna Arhag
- 2002:89 om kyrkan och homosexualiteten
av Eva Nyman
- 2002:90 om församlingsindelningen i Svenska kyrkan
av Gudrun Carlsson och Ingemar Öberg
- 2002:91 om metoder för Svenska kyrkans integrationsarbete
av Iréne Pierazzi och Rune Entelius
- 2002:92 om avveckling av Valprövningsnämnden
av Iréne Pierazzi och Annette Lundquist Larsson
- 2002:93 om mål och rambudgetens konsekvenser för invandrar- och flyktingarbetet i Svenska kyrkan
av Urban Gibson m.fl.
- 2002:94 om klassiskt kristna äktenskap eller familjefientlig feminism?
av Bengt Olof Dike
- 2002:95 om användandet av kyrkans grafiska profil
av Åke Bendix och Staffan Holmgren
- 2002:96 om tillämpningen av gudstjänstkriterier och församlingsindelning
av Sten Johansson m.fl.
- 2002:97 om avgift och clearing vid vissa kyrkliga handlingar
av Sten Johansson m.fl.

- 2002:98 om diakoners medverkan vid val
av Sven Håkansson m.fl.
- 2002:99 om kravet på ekonomisk balans i budgeten
av Bertil Olsson
- 2002:100 om valbarhetshinder för kyrkligt anställda
av Bertil Olsson
- 2002:101 om kollekternas roll i gudstjänstfirandet
av Birgitta Josefson-Hultgren
- 2002:102 om införande av konfirmandpeng
av Birgitta Josefson-Hultgren och Stig Eriksson
- 2002:103 om profiltutbildningen för diakoner och församlingspedagoger
av Birgitta Josefson-Hultgren m.fl.
- 2002:104 om röstberättigade vid biskopsval och val av ärkebiskop
av Christer Engelhardt
- 2002:105 om val till Svenska kyrkans beslutande organ
av Christer Engelhardt
- 2002:106 om avskaffande av avgift till centrala kollektkontot från kollektmottagare
och av upptagna kollektmedel
av Christer Engelhardt
- 2002:107 om möjligheten att starta och driva konfessionell grundskola och gymnasium
av Seth Henriksson och Urban Gibson
- 2002:108 om prästers lön
av Anders Roos m.fl.
- 2002:109 om särredovisningen av begravningskostnaderna
av Tomas Forsner
- 2002:110 om kaftanens roll som officiell prästräkt
av Tomas Forsner
- 2002:111 om direkta och indirekta kyrkoyal
av Ingrid Smittsarve och Birgitta Josefson-Hultgren
- 2002:112 om förnygring och förnyelse av Kyrkomötet
av Per Ingvarsson
- 2002:113 om personval, valsedlar och sedlar
av Per Ingvarsson
- 2002:114 om ny kyrkohandbok
av Per Ingvarsson
- 2002:115 om placering av den helige Mikael's dag
av Per Ingvarsson
- 2002:116 om placering av jungfru Marie bebådelsedag
av Per Ingvarsson
- 2002:117 om passionssöndag
av Per Ingvarsson
- 2002:118 om jungfru Marie kyrkogångsdag
av Per Ingvarsson
- 2002:119 om söndagen efter midsommardagen
av Per Ingvarsson
- 2002:120 om domssöndagen
av Per Ingvarsson
- 2002:121 om att skjuta upp beslutet om en ny evangeliebok av demokratiska och ekonomiska skäl
av Jan-Anders Ekelund och Berit Simonsson

- 2002:122 om förstärkt skydd för uppgifter om enskilda
av Lotta Vahlne Westerhäll m.fl.
- 2002:123 om förändring av vissa texter
av Alve Svensson m.fl.
- 2002:124 om att skjuta upp beslutet om evangelieboken
av Britta Olinder m.fl.
- 2002:125 om utlandsförsamlingarnas koppling till Visby stift
av Erna Arhag
- 2002:126 om särskilt domkapitel i Visby stift för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar
av Erna Arhag
- 2002:127 om främjandansvar och tillsynsfunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar
av Erna Arhag
- 2002:128 om utlandsförsamlingarnas deltagande i förestående biskopsval i Visby stift
av Erna Arhag
- 2002:129 om instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet
av Erna Arhag
- 2002:130 om ledamöter i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet
av Erna Arhag
- 2002:131 om prästlönetillgångarna
av Gösta Äng m.fl.
- 2002:132 om dagens bön på annandag påsk
av Bertil Olsson
- 2002:133 om gammaltestamentlig läsning på fjärde söndagen i advent
av Bertil Olsson
- 2002:134 om gammaltestamentlig läsning på apostladagen
av Bertil Olsson
- 2002:135 om dagens bön på sexagesima
av Bertil Olsson
- 2002:136 om evangeliebokens böner
av Fredrik Sidenvall och Joakim Svensson
- 2002:137 om evangeliebokens texter
av Fredrik Sidenvall och Joakim Svensson
- 2002:138 om val av bibelöversättning vid läsning i huvudgudstjänst
av Fredrik Sidenvall och Joakim Svensson
- 2002:139 om främjandefunktionen för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar
av Ragnar Persenius
- 2002:140 om höjning av den allmänna utjämningsavgiften för år 2005
av Benny Jönsson och Annette Lundquist Larsson
- 2002:141 om ändringar i evangelieboken
av Tomas Forsner
- 2002:142 om ökat anslag till kyrkobyggnadsbidrag
av Sten Johansson m.fl.
- 2002:143 om tjugonde söndagen efter trefaldighet
av Nils Gårder
- 2002:144 om betoning av bibliska namn
av Hans-Olof André
- 2002:145 om benämningen Kristi förklarings dag
av Hans-Olof André
- 2002:146 om benämningen Jungfru Marie kyrkogångsdag
av Hans-Olof André

- 2002:147 om nedskärningar vad avser SKUT
av Reidar Gustafsson
- 2002:148 om förändringar i förslaget till ny utgåva av Den svenska evangelieboken
av Ola Isacson
- 2002:149 om tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar
av Bengt-Olof Dike
- 2002:150 om kyrkoherdes närvaro i valnämnd
av Tomas Forsner
- 2002:151 om kyrkoherde i kyrkonämnd i flerpastoratssamfällighet och indelningsdelegerades Au
av Tomas Forsner
- 2002:152 om Den svenska evangelieboken
av Anders Roos
- 2002:153 om ändringar i kyrkoordningen
av Staffan Holmgren
- 2002:154 om kyrkoherdens närvarorätt vid valnämndens sammanträden
av Anders Roos
- 2002:155 om söndagarna efter trefaldighet
av Per Ingvarsson
- 2002:156 om vissa texter
av Per Ingvarsson
- 2002:157 om söndagen före pingst
av Per Ingvarsson
- 2002:158 om tema för trettondedag jul och andra söndagen efter trettondagen
av Per Ingvarsson
- 2002:159 om fastlagssöndagens texter
av Per Ingvarsson
- 2002:160 om bibelcitater eller ämnesrubrik
av Per Ingvarsson
- 2002:161 om passionsgudstjänsternas placering
av Per Ingvarsson
- 2002:162 om fördjupad reflektion kring apokryfernas användning i evangelieboken
av Ola Isacson
- 2002:163 om valbestämmelser m.m. för vissa kyrkliga organ
av Erna Arhag
- 2002:164 om överlämnande av SKUT till Visby stift
av Susann Torgerson m.fl.
- 2002:165 om evangeliebokens ämnesrubriker
av Lars Ekblad
- 2002:166 om evangeliebokens namn
av Lars Ekblad
- 2002:167 om rikare former av avslutning på dagens bön/kollektbön
av Lars Ekblad
- 2002:168 om avslutningen av dagens bön/kollektbön
av Lars Ekblad
- 2002:169 om namn på den sjunde söndagen i påsktiden
av Lars Ekblad
- 2002:170 om urvalet av texter på tjugonde söndagen efter trefaldighet
av Lars Ekblad

Den 1 januari 2002 försvann närmare 300 församlingar. Kyrkans Tidning beskrev detta med orden "största förändringen sedan medeltiden".

Det finns tecken som tyder på att nedläggningarna kommer att fortsätta. Inför detta framtidsperspektiv känns det viktigt att undersöka vilka följder denna omfattande omorganisation fått för församlingar och pastorat. Hur upplever anställda, förtroendevalda och församlingsbor det som hänt?

Genom att sända ut en enkät till berörda församlingar kan man få svar på frågeställningar som:

- Har vi fått överflödiga kyrkor?
- Har de kyrkliga aktiviteterna ökat/minskat?
- Har antalet gudstjänstbesökare ökat/minskat?
- Har den kyrkliga administrationen förenklats?
- Vad har hänt med de förtroendevalda "som blivit över"?
- Har människor lämnat kyrkan i protest mot vad som hänt?
- Har det blivit en positiv nystart för pastoratet eller en tillbakagång?
- Har det bildats fungerande sockenråd i stället för församlingsråd?

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att snarast möjligt genomföra denna enkät.

Tyringe den 19 april 2002

Lars-Ivar Ericson

De delar av kyrkans skogar som innehåller höga natur- och kulturvärden skyddas dels genom inrättande av naturreservat, som skyddas enligt lag, dels genom av stiftet frivilligt inrättade reservat. De senare kallas kyrkoreservat, stiftsreservat eller Rioreservat.

Inrättandet av dessa reservat går i regel till så, att stiftets egendomsnämnd beslutar att ett visst område skall undantas från de normala avkastningskraven och att man upprättar en skötselplan för området. Planen har olika inriktning beroende på områdets karaktär och vilka värden som skall skyddas. Somliga områden skall lämnas för fri utveckling och somliga skall vårdas på olika sätt. Ofta medverkar biskopen alla andra kyrkliga företrädare i en högtidlig invigning av reservatet. Till dessa invigningar inbjuds ofta både allmänhet och press.

Eftersom det saknas ett regelsystem för de frivilligt bildade reservaten finns det inga *juridiska* hinder för stiftet att sälja eller avverka skog i dessa. För kyrkans anseende och trovärdighet är det naturligtvis mycket olyckligt om detta sker.

Vi anser därför att det finns anledning att förbättra skyddet för de frivilligt inrättade reservaten på kyrklig skog. Detta kan lämpligen ske genom bestämmelser i kyrkoordningen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* ett nytt stycke läggs till 46 kap. 8 § kyrkoordningen med följande innehåll:
”Ett mark- eller vattenområde på prästlönefastighet får av stiftet förklaras som kyrkoreservat i syfte at bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Stiftet får helt eller delvis upphäva ett sådant beslut om det finns synnerliga skäl.”
2. *att* ett nytt stycke läggs till 46 kap. 9 § kyrkoordningen med följande innehåll:
”Om prästlönefastighet som stiftet avser att sälja innehåller område som förklarats som kyrkoreservat skall Naturvårdsverket först erbjudas överta området utan vederlag.”

Västerås den 11 april 2002

Britas Lennart Eriksson

Kerstin Björk

Johan Linnman

Margareta Nybelius

Roland Persfjord

Kristina Lundgren

Ulla-Britt Emanuelsson

Martin Stjernström

Margarethe Isberg

Bo E Nilsson

Thomas Söderberg

Lars Rydje

Anders Åkerlund

Karin Perers

Hans G Eriksson

Claes Bertil Ytterberg, Biskop

En gång i tiden var kyrkoherden självskriven ordförande i kyrkostämman och kyrkorådet. Successivt har förändringar skett så att kyrkoherden inte längre är valbar till ordförande vare sig i kyrkoråd eller fullmäktige/stämma. På stiftsnivån finns dock biskopens självskrivna ordförandeskap kvar i både stiftsstyrelse och domkapitel.

Vi kan inte finna att detta är en bra ordning. Biskopens ställning som stiftschef skulle stärkas om biskopen inte längre behövde vara ordförande. Ordförandeskapet innebär att man bl.a. måste kompromissa i många frågor mellan de olika nomineringsgruppernas uppfattningar. En sådan uppgift utförs bäst av en förtroendevald ordförande i stiftsstyrelsen.

Vid tillkomsten av kyrkoordningen diskuterades om biskopen skulle vara ordförande i domkapitlet även när domkapitlet fungerar som besvärinstans vid beslutsprövning. Kyrkomötet beslöt att så skulle vara fallet. Vi anser det lämpligare att domarledamoten är ordförande i domkapitlet vid behandlingen av beslutsprövningsärenden.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* kyrkoordningens 7 kap. 14 § får följande lydelse:
”Stiftsfullmäktige utser bland de valda ledamöterna en ordförande och en eller två vice ordförande. Fullmäktige bestämmer tiden för uppdragen.”
2. *att* kyrkoordningens 9 kap. 1 § och 5 § ändras så att det framgår att den ledamot som är eller har varit ordinarie domare skall tjänstgöra som ordförande vid handläggningen av ärenden enligt 57 kap. 8–18 §§ och 58 kap.

Mölnlycke och Vänersborg den 7 maj 2002

Staffan Holmgren

Gunnar Prytz

Kyrkoavgift uttas i dag på grundval av den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara förvärvsinkomsten.

Viljan att tillhöra Svenska kyrkan hör samman med hur mycket man skall betala i avgift. Det finns därför anledning att undersöka möjligheten att införa ett tak för den inkomst som maximalt skall utgöra underlag för uttag av kyrkoavgift. Samtidigt måste då också utredas en lägsta inkomstgräns för uttag av kyrkoavgift.

Även andra frågor rörande beräkningsunderlaget för uttag av kyrkoavgift kan utredas samtidigt.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att initiera en översyn av beräkningsunderlaget för kyrkoavgift.

Mölnlycke och Vänersborg den 7 maj 2002

Staffan Holmgren

Gunnar Prytz

I kyrkoordningens 34 kap. 6 § Arbetsgivarorganisation slås fast att ”När en församling, en samfällighet eller ett stift är arbetsgivare skall Svenska kyrkans församlingsförbund företräda dem”.

Denna form av obligatorium är olycklig. En organisation måste leva på egna meriter och efterfrågas på grund av de tjänster den erbjuder, inte rekrytera medlemmar genom tvångsanslutning.

När denna paragraf infördes i kyrkoordningen framhölls att behovet av en gemensam företrädare var så stark i övergångsprocessen, att detta motiverade denna obligatoriska anslutning. Nu måste detta skäl betraktas som historia och tvångsanslutningen upphöra.

Med hänvisning till ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda frågan i syfte att upphäva kyrkoordningens 34 kap. 6 § Arbetsgivarorganisationen.

Stockholm och Falun den 16 juni 2002

Suzanne Fredborg

Kristina Lundgren

Svenska kyrkans nya kyrkoordning antogs med ett undantag i bred enighet. Undantaget var avsnittet om kyrkliga val. I den delen var oenigheten stor. En stor minoritet motsatte sig de nya valsätt som beslutades 1999. De argument som låg till grund för minoritetens ståndpunkt är väl redovisade i förarbetena till kyrkoordningen (i kyrkolagsutskottens betänkanden med reservationer) och jag upprepar dem inte här.

Delvis betingat av den oenighet som rådde beslöt Kyrkomötet att det nya valsystemet med direkta partival på alla nivåer och obligatorisk registrering av kandidater i ett centralt datorbaserat valsystem skulle utvärderas. Detta utvärderingsarbete har gjorts och har nyligen redovisats i skrivelse till Kyrkomötet.

Utvärderingen innefattar inget principiellt ifrågasättande av valsättet. De för utvärderingen ansvariga torde heller inte ha haft en sådan uppgift. Däremot ger vad som är allmänt känt och de i utvärderingen redovisade ekonomiska faktauppgifterna Kyrkomötet anledning till mera grundläggande överväganden.

Inför beslutet 1999 framfördes helt olika uppfattningar om vilka kostnader som det nya valsättet skulle föranleda. Personligen tillhörde jag dem som befarade en väsentlig kostnadsökning jämfört med äldre valsätt. Jag antog att kostnaderna skulle uppgå till minst 75 miljoner kronor. Denna uppskattning betraktades då som överdriven. Vi vet nu att kostnaderna blev dubbelt så höga som den av mig gjorda uppskattningen. Sannolikt hade Kyrkomötet aldrig beslutat om det nya valsättet om dessa fakta kunnat förutses.

Bland argumenten för direkta partival fanns, att dessa skulle tillgodose kraven på representativitet. Kritikerna påpekade att direkta val innefattar en risk, att marginella grupper vid ett lågt valdeltagande kan vinna mandat i stiftsfullmäktige och Kyrkomötet utan att i någon församling åtnjuta brett förtroende. Under valkampanjen vannlade sig de stora riksdagspartierna om att söka öka valdeltagandet till en sådan nivå att denna effekt inte skulle uppkomma. Detta misslyckades trots att en viss höjning av valdeltagandet uppnåddes. Det finns anledning tro att valdeltagandet åter kan komma att sjunka. Det antal röster som krävs för representation i Kyrkomötet är så lågt att platser kan vinnas utan att detta svarar mot en tydlig församlingsförankring. Sådant äventyrar kyrkans sammanhållning och förtroende. Ett indirekt valsätt motverkar effektivt nu nämnda missförhållanden. För att vinna elektorsmandat erfordras en tydlig lokal förankring.

Senast har i Kyrkans Tidning påpekats att redan nu har många nyvalda beslutat lämna sina uppdrag. Detta visar att nomineringen inte skett på sådant sätt att de valda har ett väl förankrat kyrkligt engagemang. Att enstaka personer tvingas lämna uppdragen i förtid är naturligt. Om det däremot är fallet för ett stort antal, talar detta för brister i valsättet.

Svenska kyrkan har, sedan kyrkoordningen antogs, tvingats göra betydande besparingar. Till exempel har personalminskningar ägt rum och utgivningen av skrifter skurits ner. Dessa åtgärder ger anledning att ifrågasätta om valet skall tillåtas taga in anspråk kanske 30–50 miljoner kronor räknat på årsbasis.

Vid beslutet 1999 påpekades att det av majoriteten i Kyrkomötet förordade och senare beslutade valsättet saknar motsvarighet. Ingen annan kyrka i världen torde

tillämpa ett sådant valsätt. Den kyrkliga demokratin har regelmässigt en tydlig lokal förankring med direkta val endast på lokal nivå. Till stiftsnivå och nationell- och kyrkoprovinsnivå tillämpas indirekta val. Så var det som bekant tidigare även i Sverige. Ett exempel är Finland. Där avslogs ett förslag att införa direkta partival till kyrkomötet. Det finska kyrkomötet väljs sålunda fortsatt på ett indirekt sätt. Förhållandena är liknande i t.ex. evangeliska kyrkor i Tyskland. Naturligtvis kan Svenska kyrkan välja att gå sin egen väg. Dock anser jag att det är tänkvärt när en kyrka så avviker från andra. Nog finns det skäl till eftertanke.

I skilda sammanhang har framhållits värdet att slå vakt om kyrkoordningen. Det understryks att lojaliteten mellan de skilda nivåerna i kyrkan är enda garanten för att kyrkoordningen skall iakttagas. För att förståelsen och respekten för de skilda kyrkliga nivåernas uppgifter skall bestå, är det värdefullt med personella band mellan dessa. Det är angeläget att personer som innehar förtroendeuppdrag i Kyrkomötet och i stiftet är väl förankrade i församlingslivet. Det tillför kompetens och främjar lojal tillämpning av fattade beslut.

Valen på lokal nivå genomföres olika beroende av om församlingen tillhör samfällighet eller icke. Direkta val till samfällt kyrkofullmäktige kan genomföras på olika sätt. Sålunda kan valbarheten begränsas så att t.ex. endast kandidater som själva tillhör det pastorat de skall företräda kan väljas. Vilket värde detta har för en lokal förankring bör belysas.

Det uppenbara ekonomiska argumentet liksom de principiella skälen för en återgång till ett indirekt valsätt till stiftsfullmäktige och Kyrkomötet ger anledning för Svenska kyrkan att ompröva kyrkoordningens bestämmelser om kyrkliga val. En sådan omprövning bör naturligtvis föregås av noggranna överväganden. Olika alternativa valsätt och olika former för administration av valen bör övervägas. Att däremot ännu en gång till oförändrade höga kostnader genomföra val på nu beslutat sätt utan att alternativ dessförinnan har övervägts framstår däremot som oförsvarligt. Om en ändring skall kunna ske före nästa val torde det krävas att ett beslut om utredning av alternativ fattas detta år.

Med hänvisning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra till Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte framlägga en redogörelse för hur kyrkliga val till Kyrkomötet och stiftsfullmäktige kan genomföras genom ett indirekt valsätt och en belysning av olika möjligheter att välja kyrkofullmäktige samt framlägga förslag till hur kostnadsbesparingar skall kunna genomföras.

Lund den 20 juni 2002

Nils Gårder

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:5 Kyrkan och homosexualiteten

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet 2002:5 vill jag anföra följande aspekter på uppdraget.

Kyrkans uppgift är att uppmärksamma alla människor som p.g.a. olika omständigheter, kön, etnicitet, sjukdom, hudfärg, handikapp eller sexuell läggning osv., upplever sig marginaliserade och känner utanförskap. Detta skall kyrkan och kristenheten vinnlägga sig om, det är en del av vårt uppdrag. Vårt uppdrag är också att predika evangeliet om syndernas förlåtelse och att föra in människor på helgelsens väg samt värna om bibeltrohet, teologisk validitet och kyrkans tradition, som bibelordet tolkats generationer igenom. Här har kyrkan t.ex. att yttra sig om grunden för äktenskap utifrån bibel och kyrkans tradition.

Jag anser att ett sådant studium ofelbart ger uttryck för att äktenskapet enligt Bibeln och generationers tolkningar av denna är ämnat enbart som en förening mellan man och kvinna och som sådan välsignad av Gud.

Jag anser vidare att det inte finns någon möjlighet att finna någon biblisk grund för tolkningar som menar att äktenskap och kyrklig vigsel också skulle kunna vara öppen för två av samma kön. Det går inte att tala om äktenskap och kyrklig vigsel annat än mellan man och kvinna. Äktenskapet gäller exklusivt två av olika kön, kvinna och man. Det är endast för detta förhållande vi finner Guds välsignelse i Bibeln.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uttala att kyrkans officiella uppfattning är att äktenskap och kyrklig vigsel gäller enbart för två av olika kön, kvinna och man.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Arbetet som biskop är krävande och tar i anspråk sin person på ett omfattande sätt där även privatlivet ofta inkluderas. Unga kandidater kan ofta tveka inför kallelsen att våga utmaningen om de blir kallade till biskopskandidat. Skall jag orka så många år. Likaså kan stiftsfolket tveka inför möjligheten att kalla en yngre person, som kanske har stora kvalifikationer, kreativitet, begåvning och beslutsamhet inför möjligheten att kanske sitta där med "fel biskop" i flera år.

Låt biskopen få en mandatperiod på 7 år med möjlig förlängning med två år för att skapa de tillfällen där "riskerna" inte blir övermäktiga.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att införa tidsbegränsad mandatperiod för biskopar på 7 år med möjlig förlängning upp till 9 år.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Motion till Kyrkomötet

2002:9

av Nils-Arne Rehnström

om rösträtt för biskopar i Kyrkomötet

Kyrkomötet

Mot 2002:9

Jag anser det självklart att biskopar inte bara skall få ha närvarorätt i Kyrkomötet utan också som personer med stor teologisk kompetens och med kunskap om hur människor har det i stiftet också skall få ha rösträtt vid val i Kyrkomötet.

Med hänvisning till ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ge biskopar rösträtt vid valförrättningar i Kyrkomötet.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Stor del av alla ingångna äktenskap upplöses genom skilsmässa. Många skilda gifter om sig. Stora påfrestningar och mycket smärta föregår ofta en skilsmässa.

Kyrkans möjlighet att finnas med som en samtalspartner är mycket liten och bygger helt på frivillighet. En del bearbetar sina svårigheter i äktenskap och vid skilsmässa genom familjerådgivningens tjänster. I samband med nytt ingående i äktenskap kan det i bland finnas anledning att också ha ett försoningsmoment med, där allt det brustna och sårade får läggas i Guds förlåtelse.

Äktenskapets tanke är att det skall vara livet ut. Där detta inte går bör kyrkan ha en särskild försoningsgudstjänst/-akt för människor som vill ingå i nytt äktenskap.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta en sådan försoningsliturgi som kan användas vid ingående i nytt äktenskap och som kan inlemmas i ny kyrkohandbok.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Jag anser att kristna kyrkor i utvecklingsländerna i större utsträckning än vad som ges uttryck för i dag skall bli delaktiga i de ekonomiska resurser som Svenska kyrkan besitter, däri att det målmedvetet i Svenska kyrkans arbete, både regionalt på stiftsnivå och lokalt på församlingsnivå samt i rikskyrkan, skall budgeteras medel till dessa kyrkors arbete för Guds rike på jorden. Enprocentmålet vore eftersträvansvärt, eller varför inte lite mer. Ett uttalande och kanske ett beslut i frågan från Kyrkomötet vore inte dumt.

Detta skall inte vara i stället för all annan givarverksamhet utan som ett ytterligare stöd.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att Svenska kyrkan på stifts- och församlingsnivå samt rikskyrkan i sin budget utöver all annan givarverksamhet avsätter minst en procent till kyrkor i utvecklingsländerna.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Kyrkan bör i större utsträckning ta avstånd från all förnedring av kvinnor och barn och all den pervertering av sexualiteten som pornografi och prostitution medför. Svenska kyrkan bör hjälpa till att motarbeta promiskuitet och den sex- och pornografi-industri som i dag utnyttjar människor och bara gör dem till avhumaniserade sexobjekt. När Guds skapelse förtrampas är det väl kyrkans uppgift att reagera. Nästan all pornografi bygger på en maktstruktur där oftast kvinnan eller barnet är/blir förtryckt. Ingen kan hävda att porrindustrin skapar jämlikar. Det är kyrkans uppgift att motarbeta detta maktmissbruk och förtryck.

Porrhandeln, prostitution, könshandel är en av de ledande industrierna i världen vad gäller pengar som omsätts. Kyrkomötet bör som Svenska kyrkans högsta beslutande organ ta avstånd från porrindustrin och allt som följer med den med uttalande men också praktiska åtgärder som t.ex. debattera och delta i demonstrationer etc. Mycket görs säkert redan på lokal nivå men mer kraftfulla uttalande på riksnivå vore önskvärda. Varför inte utse en kommitté som aktivt kan arbeta med frågan.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

1. *att* göra ett gemensamt uttalande där man tar avstånd från porrindustrin och det sexuella förtryck både kvinnor och barn utsätts för i dag.
2. *att* ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utse en arbetsgrupp som kan utreda frågan och undersöka möjliga vägar för Svenska kyrkan att aktivt ta del i kampen mot sexuellt förtryck av kvinnor och barn.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Svenska kyrkan borde vara ledande i kampen för ett ekonomiskt jämlikt samhälle där allas arbete värderas lika och där allas värde i arbetslivet värdesätts lika. Så är inte fallet.

Inom kyrkan förekommer på många håll en orättvis lönepolitik. Präster bör avlönas lika i stiftens och löneskillnader mellan kyrkoherdar och komminister är ofta alldeles för stora. "Arbetaren är värd sin lön" är visserligen sant, men det bör ju då gälla alla yrkeskategorier, från städfolk till biskop. Det borde vara Svenska kyrkans policy att alla anställda inom kyrkan skall kunna leva på sin lön. Person- och prestationsrelaterade löner kan skapa ett osunt tänkande där vissa värdesätts mer än andra. Pengar borde inte vara en morot för oss som arbetar i kyrkan, snarare uppdraget. Allt detta sammantaget för att vi skall kunna leva upp till parollen, "den ene fick inte för mycket och den andre fick inte för litet".

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utvärdera Svenska kyrkans, stiftens och församlingarnas lönepolitik samt att utarbeta vissa riktlinjer för hur ett rättvist lönesystem bör vara utformat.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Sedan vi fick en abortlagstiftning om legal abort har det i Sverige dödat ca 1 000 000 barn i moderlivet. I dag utförs ca 30 000 aborter per år på våra abortkliniker. Det handlar i huvudsak om friska kvinnor och friska barn/foster.

Svenska kyrkan, som en del av kristenheten med kallelse att värna om det svaga i skapelsen och med uppdraget att stå på de förtrycktas sida i livets tjänst, borde se det som en av sina primära uppgifter att ta avstånd från detta dödande av liv och att stödja blivande mödrar till att våga föda. I bland upplevs det som om vår kyrka är "tolken som tiger". Låt oss ändra på det! Låt oss göra de oföddas röst till vår, de barn vars liv trasas sönder redan i moderlivet. Aborterna är en del av vårt livs brustenhet och ett tecken på välfärdssamhällets sammanbrott där liv ställs mot ekonomiskt kalkylerande och självförverkligande. Det är viktigt att de aborterade barnen får en röst. Svenska kyrkans röst borde vara en självklar sådan. Jag tror det går att hävda det ofödda barnets rätt till liv och ändå hävda kvinnans rätt till sin kropp. Det ofödda barnet/fostret är en egen kropp men beroende av en annans kropp för att utvecklas och kunna födas. Det ofödda barnet har sin egen genetiska kod och är att betrakta som en hel människa. Vid tio veckor finns alla kroppsdelar på plats. Barnet har ett eget tumavtryck osv. Abort är ett brott mot femte budet i dekalogen.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

1. *att* göra ett uttalande där man tar avstånd från abort som ett legitimt sätt att avbryta en graviditet.
2. *att* uttala sig för att en människa är till allt ifrån konceptionen då en helt ny genetisk kod för en helt ny människa är till.
3. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att utarbeta en handlingsmodell för hur Svenska kyrkan skall kunna vara ett aktivt stöd för blivande osäkra föräldrar och hur kan vi hjälpa kvinnor våga föda och ta emot sitt barn.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Motion till Kyrkomötet

2002:15

av Nils-Arne Rehnström

om ämbetsfrågan

Kyrkomötet

Mot 2002:15

Olika ståndpunkter i ämbetsfrågan borde rimligtvis kunna samsas sida vid sida i Svenska kyrka då exegetiskt studium kan ge uttryck för fler än en uppfattning. Det borde finnas möjlighet för teologie studerande som uttrycker osäkerhet i ämbetsfrågan vad gäller kvinnliga präster att utifrån förutsättningen att de åtar sig att kunna samarbeta med alla blivande kolleger, så långt det på dem beror, få möjlighet att prästvigas i Svenska kyrkan. Varför skall vi inte kunna samsas sida vid sida trots olikheter i ämbetsfrågan? Svenska kyrkan skulle beredas många fler duktiga och engagerade teologer om denna möjlighet öppnades.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att synen på ämbetsfrågan inte skall vara avgörande för om man får prästvigas eller inte.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Motion till Kyrkomötet
2002:16
av Nils-Arne Rehnström
om kyrkoherdetillsättning

Kyrkomötet

Mot 2002:16

Präster som avser att söka kyrkoherdetjänst men som vägrats tillsättning på grund av synen i ämbetsfrågan (osäkerhet om kvinnliga präster) borde kunna beredas denna möjlighet i enpräst-pastorat.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att präster som inte kan dela den officiella synen i ämbetsfrågan, som är osäkra i frågan om kvinnliga präster, ändå skall kunna få möjligheten att söka kyrkoherdetjänster i enpräst-pastorat.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Många församlingsbor reagerar på vår nya översättning av Herrens bön. En del mycket positivt. De anser den mer tillgänglig i sin nuvarande utformning. Andra mera tveksamt.

Särskilt är flera osäkra omkring delen ”... utsätt oss inte för prövning ...”. På flera ställen i Bibeln antyds det att Gud prövar oss. Prövningar är något vi får möta, de tillhör livet. Däremot står det att Gud inte frestar. Om nu ordet i grundtexten kan betyda båda saker, varför har man inte valt ordet fresta som ger en annan innebörd åt texten än ordet prövning?

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att vidare undersöka om man inte i den slutliga bedömningen av Herrens bön kan ersätta prövning med frestelse.

Rosvik den 26 juni 2002

Nils-Arne Rehnström

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:8 Utvärdering av kyrkovalet 2001 ag hänvisar till Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet 2002:8, bilaga 1 sid. 75–76 med idéer till förändringar och vill speciellt betona att frågan om röstning genom ombud på själva valdagen skall ses över. Kanske ”äkta make-försändelse”?

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att att frågan om röstning genom ombud skall beaktas vid översyn av valfrågan före 2005 års kyrkoval.

Förslöv den 25 juni 2002

Börje Henriksson

Vid Kyrkomötet 2001 ställde jag en fråga om psalmsången i svenska kyrkor. I korthet rörde det sig om "det dåliga psalmsjongandet" och vad man har gjort för att söka förbättra psalmsången. (Jag berörde också "attentaten" mot vissa psalmmelodier vid revideringen 1986.)

Frågan fick inte ställas eftersom jag var ersättare i Nämnden för kyrkolivets utveckling. Jag blev minst sagt upprörd över nejdet och menar att principiellt sett ställer jag inte frågor enbart för att själv få svar utan jag deltar i frågedebatten för att ha en möjlighet att "lyfta fram" frågor som jag tycker är viktiga.

Det svar jag fick i text av ordförande och direktor i nämnden var av god kvalitet, men kom aldrig till offentligheten. Jag skickade in fråga och svar till Kyrkans Tidning, som ej gav plats för detta inslag.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ledamöter och ersättare i Kyrkomötets styrelser och nämnder får rätt att ställa frågor i Kyrkomötets frågedebatt.

Förslöv den 25 juni 2002

Börje Henriksson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelser 2002:8 Utvärdering av kyrkovalet 2001

I sitt ställningstagande till förslaget om en kyrkoreform slog 1995 års kyrkomöte fast, att en sådan reform måste få en utformning som gör att kyrkans självförståelse kommer till uttryck. I fråga om kyrkans organisatoriska uppbyggnad drev Andra kyrkolagsutskottet i sitt betänkande 2KL 1995:7 en syn på kyrkan i linje med den som Läronämnden framfört i sitt yttrande Ln 1995:17:

Svenska kyrkan framträder på lokal nivå som församlingar och pastorat, på regional nivå som stift och på nationell nivå genom organ som företräder Svenska kyrkan som helhet. En precisering behöver göras av de grundläggande uppgifter som åligger varje kyrklig nivå. En viktig bestämning är därvid att stift och församlingar till skillnad från Svenska kyrkan på nationell nivå är pastorala områden. Församlingarna är kyrkans grundläggande enheter, primärt därför att det är där evangelium förkunnas och sakramenten förvaltas. Församlingarna är pastoralt sett förenade i stift, i vilka biskopar och domkapitel har ett särskilt ansvar för lära, tillsyn och enhet medan stiftsstyrelserna har uppgiften att främja församlingarnas utveckling. På nationell nivå har Svenska kyrkan att ta ansvar för sina gemensamma angelägenheter i fråga om information, utbildning, normgivning, samråd och ekumeniska relationer liksom när det gäller att vara kyrkans gemensamma röst och företrädare inför samhället i stort.

Detta principiella synsätt blev vägledande både för lagstiftningsarbetet och för det kyrkliga utredningsarbetet.

I det förslag till kyrkoordning som remitterades våren 1998 återspeglas synsättet att församlingarna och stiftens har en särställning som Svenska kyrkans pastorala områden. Detta gäller också för utformningen av valsystemet, enligt vilket församlingarnas och stiftens beslutsorgan skulle utses genom direkta val medan Kyrkomötet skulle väljas av stiftsfullmäktige. Den oenighet som fanns om direkta eller indirekta val till de kyrkliga samfälligheterna underminerade inte den principiella samsynen.

Trots positivt remissutfall var det inte utredningens alternativ som lades fram inför 1999 års kyrkomöte. Där stod istället två alternativ mot varandra som varken remissbehandlats eller blivit föremål för en teologisk analys när det gäller kyrkosynen. Alternativet med direkta val till alla organisatoriska nivåer i Svenska kyrkan fick majoritet. Det kan samtidigt noteras att inte heller Kyrkomötets läronämnd reagerade eller gav vägledning.

Redan under utredningsarbetet, men framför allt när valsystemet skulle behandlas i dåvarande Centralstyrelsen och 1999 års kyrkomöte, märktes att vissa frågor om förutsättningarna för den kyrkliga demokratin alltså var obearbetade och heller aldrig besvarades bl.a. på grund av tidsbrist.

Att den kyrkliga demokratin i församlingarna måste bygga på de kyrkotillhörigas direkta val råder enighet om. När det gäller stiftens kan man teologiskt argumentera för att de liksom församlingarna är pastorala områden och därför bör ha sin demo-

kratiska bas hos de kyrkotillhöriga. Men det går också att argumentera för att stiftens demokratiska organ har sin bas i sina motsvarigheter i församlingarna.

De största principiella problemen berör den nationella nivån, som enligt kyrkoordningen enbart är ett utflöde av Svenska kyrkan som trossamfund. Att svårigheterna uppstått här är naturligt med tanke på att de ändrade relationerna till staten på ett särskilt sätt har gällt denna organisatoriska nivå. Med ett direktvalt kyrkomöte – utan inskränkningar i övrigt – ges intrycket dels att Svenska kyrkan organisatoriskt är uppbyggd av tre teologiskt likställda nivåer ungefär som stat, landsting och kommuner förhåller sig till varandra, dels att Svenska kyrkan som trossamfund styrs – uppifrån och ner – på ett mandat från de kyrkotillhöriga.

Den för kyrkosynen avgörande frågan är om Kyrkomötet som trossamfundets högsta beslutande organ är förankrat i församlingar och stift. Det inger därför stora principiella betänkligheter när utfallet av det senaste kyrkovalet visar att grupperingar som nästan helt saknar förankring i församlingarna får representation i Kyrkomötet. Det skulle också vara intressant med en analys av om de valda ledamöterna också har uppdrag i församling eller stift. Mest utmanande, åtminstone på ett symbolplan, blir det om grupperingar kommer in som företrädere värderingar som står i strid vår kyrkas tro, bekännelse och lära. Här finns anledning att påminna om att demokratin i kyrkan är underställd evangeliet och att det demokratiska beslutsfattandet sker med dopet som grund och i lojalitet mot vår kyrkas tro, bekännelse, lära och ordning. Personliga bekännelsekrav på demokratiskt valda ledamöter ställs däremot inte enligt kyrkoordningen.

Kyrkomötet har en vidare uppgift än kyrkofullmäktige och stiftsfullmäktige. Avgörande är att här fattas beslut i frågor som rör Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Kyrkomötet beslutar om de kyrkliga böckerna och kyrkans vigningstjänst samt i andra frågor med läroimplikationer. Det som ovan sagts om förutsättningarna för den kyrkliga demokratin blir därför särskilt tydligt i Kyrkomötets sammanhang. Kyrkomötet skall i första hand tjäna Svenska kyrkan som ett trossamfund med evangelisk-luthersk bekännelse och dess församlingar och stift. Församlingarna skall i sin grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission – inom ramen för stiftets gemenskap – betjäna dem som tillhör kyrkan och även möta dem som inte är kyrkotillhöriga.

Vi noterar som positivt att Kyrkostyrelsen i sin skrivelse KsSkr 2002:8 (s. 13) aviserar en fortsatt analys där teologiska, praktiska och demokratiska aspekter skall beröras. Vi vill med vår motion understryka nödvändigheten av en teologisk analys med fokus på kyrkosynen som grund för en översyn av det kyrkliga valsystemet. Det finns då också anledning att se samman de teologiska och demokratiska aspekterna. De för kyrkan unika demokratifrågorna, varav vi nämnt några, behöver belysas i det sammanhanget.

Flera lösningar kan redan antydas:

- 1) %-spärr för att partier eller nomineringsgrupper skall representeras i Kyrkomötet.
- 2) Kyrkomötet blir sammansatt – efter modell från Norska kyrkan – av samtliga stiftsstyrelser.
- 3) Kyrkomötet väljs av stiftsfullmäktige.

Andra alternativ kan bli aktuella. Men först och främst behövs alltså nu en analys utifrån den kyrkosyn som det under 1990-talets reformarbete rått bred samsyn om. Därefter kan lösningsförslag övervägas utifrån analysen och redovisas för kommande kyrkomöte.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att göra en teologisk analys av valsystemet och återkomma till Kyrkomötet med principiellt motiverade förslag angående det kyrkliga valsystemets utformning.

Uppsala, Lund och Växjö den 1 juli 2002

Ragnar Persenius
Biskop

Christina Odenberg
Biskop

Anders Wejryd
Biskop

I lagen om Svenska kyrkan dess andra paragraf identifieras Svenska kyrkan som en öppen folkkyrka, som i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete bedriver en rikstäckande verksamhet. Utifrån detta är det märkligt att biskoparna i Svenska kyrkans högsta beslutande organ endast har närvaroplikt och saknar beslutanderätt. Särskilt som i inledningstexter och förarbeten flera gånger poängteras det gemensamma ansvaret som vigda och icke vigda har.

Inför kyrkomötesreformen och relationsförändringen föreslogs att biskoparna skulle ges rösträtt och bli ledamöter av Kyrkomötet fullt ut, men Kyrkomötets majoritet anslöt sig till dåvarande Centralstyrelsens förslag. Läronämnden hade inför ärendets behandling i 1999 års kyrkomöte sagt: "Det är därutöver följdriktigt i en kyrka med episkopal ordning att biskoparna är med och tar ansvar för alla de frågor som kyrkomötet behandlar". Vi delar Läronämndens uttryckta uppfattning.

En förändring bör snarast komma till stånd. Före ett beslut bör dock en del med förändringen sammanhängande frågor belysas såsom biskoparnas roll i Kyrkomötets utskott, Läronämndens roll och sammansättning. Ett förslag bör kunna föreläggas nästa års kyrkomöte med syfte att ge biskoparna status som ledamöter av Kyrkomötet.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte framlägga förslag till ändring av kyrkoordningen med innebörd att biskoparna också är ledamöter av Kyrkomötet.

Huddinge den 28 juni 2002

Åke Blomqvist

Britt Louise Agrell

Susann Torgerson

Urban Gibson

Åke Bendix

Ulla Eriksson

Margareta Nybelius

Vivianne Wetterling

Kerstin Zetterberg

Ingemar Åhs

Martha Carlsson

Bengt Pettersson

Kyrkostyrelsen har igångsatt ett förberedande arbete kring det ekonomiska utjämningsystemet i Svenska kyrkan. Det förberedande arbetet har närmast karaktären av inventering av frågeställningar och församlingar och samfälligheter har tillställts frågor kring hur man upplevt de två år då utjämningsystemet genomförts fullt ut.

Utjämningsystemet är bitvis komplicerat och det är sammansatt av många komponenter. I kyrkoordningen 44 kap. 8 § anges att en faktor i kostnadsutjämningsen är församlingens kostnader för begravningsplatser.

Huvudmannaskapet för begravningsväsendet regleras i separat svensk lag (Begravningslagen, 1990). Där åläggs de territoriella församlingarna inom Svenska kyrkan att anordna och hålla tillräckligt med begravningsplatser och andra gravanläggningar av allmänt förekommande slag. Detta gäller dock inte i de kommuner för vilka regeringen beslutat att kommunen skall anordna och hålla allmän begravningsplats för dem som är folkbokförda i kommunen. Enligt samma lag är alla som är folkbokförda i Sverige skyldiga att betala en avgift för begravningsverksamheten.

Enligt en annan lag (Lagen om avgift till registrerat trossamfund 1999:291) skall, om församlingen är huvudman för denna, begravningsavgiften för den som tillhör Svenska kyrkan räknas in i kyrkoavgiften. För den som ej tillhör Svenska kyrkan skall begravningsavgiftens storlek (avgiftssatsen) fastställas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Huvudmannen fastställer avgiftssats för den som tillhör Svenska kyrkan med undantag för personer i kommuner som är huvudmän för begravningsverksamheten, där kommunen alltid fastställer avgiftssatsen. Avgiftssatsen skall i alla alternativ grundas på särredovisning av verksamhetens intäkter och kostnader.

Att församlingarnas kostnader för begravningsplatserna samtidigt med den här redovisade statliga regleringen av begravningsväsendet ingår som en komponent i Svenska kyrkans ekonomiska utjämningsystem framstår som märkligt och kan av icke medlem uppfattas som stötande, eftersom begravningsavgiftssatsens storlek uppfattas som en funktion av utjämningsystemet.

Det av Kyrkostyrelsen utlämnade uppdraget bör enligt vår mening inte utgöra hinder för att paragrafen redan från år 2003 skall upphöra att gälla.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att bestämmelsen i kyrkoordningens 44 kap. 8 § skall upphöra att gälla från och med den 1 januari 2003.

Huddinge den 28 juni 2002

Åke Blomqvist

Ulla Eriksson

Urban Gibson

Margareta Nybelius

Ingemar Åhs

Martha Carlsson

Åke Bendix

Kyrkoordningen föreskriver att Svenska kyrkans församlingsförbund är arbetsgivarorganisation. Av 2 kap. i kyrkoordningen framgår samtidigt att det är församlingens/i förekommande fall samfällighetens eller stiftets uppgift att anställa och avlöna personal.

Lönesättningen och s.k. revisionsförhandlingar sker för all personal utom präster på lokal nivå samtidigt som anställning anförtrotts för all personal – för vigningstjänster efter behörighetsprövning. Samtidigt skall den lokala och regionala arbetsgivaren enligt träffat kollektivavtal ha en lönepolicy, svara för lönekriterier och personalpolitik, hålla personal-, utvecklings- och lönesamtal. Den rådande ordningen tillkommen genom det s.k. prästpaketet blir mer och mer ohållbar och bör avvecklas. Samma ordning bör gälla för all personal inom Svenska kyrkan.

Den nuvarande ordningen kan inte härröras från någon bestämmelse i kyrkoordningen utan kan mer ses såsom ett "förarbete" och ett direktiv till Svenska kyrkans församlingsförbund i samband med tecknande av kollektivavtal rörande just lönesättning för präster. Kyrkomötet bör uttala att Kyrkomötet för sin del intet har att erinra mot att församlingsförbundet verkar för att lönesättning av präster skall kunna delegeras till lokal arbetsgivare.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att Kyrkomötet förklarar sig intet ha att erinra mot att Svenska kyrkans församlingsförbund verkar för att också lönesättning av präster kan delegeras till lokal arbetsgivare.

Huddinge den 28 juni 2002

Åke Blomqvist

Ulla Eriksson

Ingemar Åhs

Urban Gibson

Åke Bendix

Sven-Olof Karlsson

Martha Carlsson

Motion till Kyrkomötet
2002:24
av Gunnar Sehlberg
om kyrkoantikvariska frågor

Länsstyrelsernas/länsmuséernas behandling av frågor rörande kyrkoantikvariskt värdefulla inventarier och kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Svenska kyrkan äger/förvaltar en mycket stor mängd antikvariskt värdefull egendom, bestående av inventarier, fasta och lösa, i våra kyrkor, församlingshem, prästgårdar och förvaltningsbyggnader. En stor del av Svenska kyrkans fastigheter/byggnader är vad man kallar K-märkta dvs. kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Det är ju våra församlingar runt om i vårt land som förvaltar denna egendom och i de flesta fall är denna egendom i bruk, inventarier och byggnader. För att framför allt byggnaderna, men även inventarierna, skall vara funktionella krävs underhåll och i vissa fall förändringar-ombyggnader, och för att detta skall få ske krävs tillstånd från länsmuseum eller länsstyrelse. Och här är Svenska kyrkan, såväl som andra institutioner, föreningar och enskilda helt utlämnade åt länsmuséets eller länsstyrelsens tjänstemans bedömning av aktuellt ärende. Det blir ju en personlig bedömning av ärendet, och kan därför bli ganska olika från län till län.

Byggnationen i Sverige, även den K-märkta, har ju alltid varit föremål för förändring för att svara mot var tids krav, men nu anser jag att de kulturskyddande myndigheterna i sin iver att bevara antikvarisk och kulturhistorisk egendom gått så långt, att en anpassning till tidsenlighet har blivit mycket svår.

Det är inte så att vi ute i församlingarna inte har respekt och aktning för gammal och värdefull kultur, men vi har inte de ekonomiska möjligheterna att bedriva någon slags museiverksamhet, utan vi måste använda oss av våra inventarier och byggnader, och för detta krävs ofta en viss anpassning.

Jag vill med denna motion fästa Kyrkomötets uppmärksamhet på de frågor som nämns ovan.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen eller annat lämpligt organ inom Svenska kyrkan i uppdrag, att i samråd med de antikvariska länsmyndigheterna utarbeta en policy för behandling av de antikvariska frågorna, så att de blir likartat behandlade över hela landet, och inte som nu, vara relaterade till de enskilda tjänstemännen på länsmyndigheterna.

Torsåker den 4 juli 2002

Gunnar Sehlberg

Vissa kyrkor och kapell i vårt land är mera efterfrågade än andra för vigslar. Ofta ligger dessa kyrkor i små landsortsförsamlingar med begränsade ekonomiska resurser, och det är alltid en kostnad med en förrättning.

När en vigsel förrättas mellan ett par från annan församling som inte är med i vigselclearing har den förrättande församlingen att välja: antingen att själv svara för förrättningskostnaden eller att debitera brudparet. Det senare alternativet känns inte bra eftersom äktenskapet är ett heligt förbund, och Svenska kyrkan bör ju på allt sätt stödja detta, och då känns det inte bra att belasta brudparet med kostnader. Då återstår att den förrättande församlingen får stå för kostnaderna, inte bara för sina församlingsbor utan också för gästernas.

Detta medför, som tidigare påpekats, en icke oväsentlig kostnad i en församling med hög vigselfrekvens.

Med ledning av detta föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att obligatorisk vigselclearing införs i Svenska kyrkans församlingar.

Torsåker den 4 juli 2002

Gunnar Sehlberg

Enligt kyrkoordningen 8 kap. 13 § har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter
2. de som är anställda som präster i stiftet eller i någon av dess församlingar
3. särskilt utsedda elektor.

Men diakoner, som också har vigningsrätt och står under samma tillsyn av biskop som präster, har inte rösträtt.

Eftersom stiftets uppgifter enligt kyrkoordningen 6 kap. 4 § består av att främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission, borde det anses vara självklart att diakoner skall ha samma rösträtt som präster i biskopsval. Det är ju biskopen som i praktiken utövar stiftets tillsynsansvar.

Det handlar för biskopen i dag inte bara om att ha tillsyn över att evangeliet förkunnas rent och klart och att sakramenten förvaltas enligt kyrkans bekännelse och ordning. En viktig uppgift är också att ha tillsyn över de verksamheter som kan ingå i diakonernas uppgifter.

Och eftersom diakonerna liksom prästerna har en vigningstjänst måste det anses lika självklart att de skall ha rösträtt i biskopsval.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att förelägga Kyrkomötet förslag till sådan förändring i kyrkoordningen att diakoner ges rösträtt vid biskopsval.

Träslövsläge den 19 maj 2002

Karl-Gunnar Svensson

om möjlighet att införa hjälpbiskopar i stiftet för Svenska kyrkan

I kyrkoordningen 6 kap. 2 § står det: "För varje stift skall det finnas en biskop med uppgifter som anges i kyrkoordningen." Det innebär att det endast skall finnas en biskop per stift, med ett undantag och det gäller Uppsala stift som är säte också för ärkebiskopen. Enligt kyrkoordningen 6 kap. 2 § står det vidare: "I Uppsala stift finns en ärkebiskop och en biskop. Den biskop som inte är ärkebiskop benämns biskopen i Uppsala stift."

Biskopen skall leda stiftets uppgifter att bl.a. främja och ha tillsyn över församlinglivet vilket till stora delar sker genom visitationer.

Stiftet har i dag i många fall blivit stora och eftersom uppgiften att ha tillsyn över stiftets församlingar och uppgiften enligt kyrkoordningen 8 kap. 2 § att visitera församlingarna har blivit en allt viktigare del av stiftets verksamhet, innebär det en stor arbetsbelastning för en biskop, även om biskopen kan uppdra åt kontraktsprostarna att visitera i biskopens ställe. Risken finns att biskopens uppgift i stiftet kommer i skymundan trots att dessa uppgifter är av väsentlig art, inte bara för stiftet, utan också för hela kyrkan. Biskopens centrala roll bör få framträda tydligare i vår episkopala kyrka.

Därför bör möjligheten finnas att i varje stift utse en hjälpbiskop. Hjälpbiskopen skall avlasta biskopen med sådant som denne i sitt ledarskap har behov av, vad gäller biskopens grundläggande uppgifter enligt kyrkoordningen 8 kap. 1 §. Tanken är fortfarande att det endast skall finnas en biskop per stift, som leder stiftet och fullgör de uppgifter som finns enligt kyrkoordningen 8 kap. 1 §. Hjälpbiskopen skall handla på uppdrag av biskopen. Till dessa uppgifter kan tillsynen av församlingarna i stiftet vara av väsentlig art. Dessutom att kunna fullgöra fullständig ersättning när biskopen är frånvarande. Till en biskops uppgifter finns uppgifter som inte vare sig en domprost eller en stiftsadjunkt kan utföra.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att förelägga Kyrkomötet förslag till sådan förändring i kyrkoordningen att stiftet ges möjlighet att utse hjälpbiskop.

Träslövsläge den 30 juni 2002

Karl-Gunnar Svensson

Till varje stift i Sverige hör en biskop som ledare för stiftet enligt kyrkoordningen 6 kap. 2 §. Biskopen skall leda stiftets uppgifter bl.a. främja och ha tillsyn över församlingslivet vilket till stora delar sker genom visitationer. Stiftsindelningen har till största delen varit oförändrad sedan 1600-talet och frågan är om det inte är dags att se över hela denna indelning.

I dag har stiftet blivit stora till befolkningens mängd och antalet medlemmar. Det är viktigt att biskopens uppgift i stiftet är av väsentlig art, inte bara för stiftets skull, utan också för hela kyrkan. Biskopens centrala roll bör framträda tydligare i vår episkopala kyrka. Men för att möjliggöra detta på ett bra sätt bör antalet stift utökas och därmed antalet biskopar.

Den geografiska indelningen bör förändras. T.ex. kan man utgå ifrån att de tre största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö, bör utgöra var sitt stift. Lunds stift skulle därefter kunna utgöras av landskapet Skåne. Halland skulle kunna bilda ett stift med Marks kommun och att den största staden utgör stiftsstad, dvs. Halmstads stift. Kalmar län med Blekinge och Öland kunde utgöra ett stift med den gamla stiftsstad Kalmar som stiftsstad. Växjö stift skulle sedan vara den del som kvarstår av nuvarande Växjö stift förutom de församlingar som ingår i Hyltebruks kommun. På likande sätt skulle hela landets stiftsindelning ses över, så att antalet stift och därmed antalet biskopar utökas.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att lägga förslag till Kyrkomötet om ett utökat antal stift i Svenska kyrkan.

Träslövsläge den 14 januari 2002

Karl-Gunnar Svensson

I kyrkoordningen 2 kap. 6 § fastställs att det skall finnas en kyrkoherde för varje församling och i 7 § att pastoratet är kyrkoherdens tjänsteområde. Det här innebär att det till en församling alltid skall finnas en tjänst som kyrkoherde. Hur många övriga anställda det skall finnas i församlingen avgörs av församlingen enligt kyrkoordningen 34 kap. 1 §. Där fastslås att det för varje församling skall finnas anställd en kyrkoherde, minst det antal präster som stiftsstyrelsen bestämmer, minst en kyrkomusiker samt det antal diakoner som behövs för verksamheten.

Det här innebär att om kyrkoherden och församlingens kyrkoråd inte anser att det finns behov av en diakon kan man vägra anställning av en sådan.

Jag menar att behovet av diakonalt arbete har ökat under åren och kommer att utökas efter hand mycket p.g.a. de rikspolitiska beslut som har fattats bl.a. med anledning av rätten att vara hemma när man blir äldre, sjuk eller svag. Samhället har som skyldighet att stötta med hemtjänst och sjukvård i egna hemmet mer i dag än tidigare. Det innebär att den andliga vården som tidigare var mycket på institution har förändrats. Den har kanske inte minskat, snarare tvärtom, den har utökats genom att de äldre, sjuka och övrigt svaga finns i sin hemmiljö.

Därför finns det i dag ingen anledning för en församlingen att hävda att behovet av diakonal tjänst inom detta arbetsfält inte är så stort. Jag menar att diakontjänst också skall göras till en självklar tjänst för varje församling. Därför vill jag att Kyrkomötet beslutar att ändra kyrkoordningen 34 kap. 1 § punkt 4 till: "minst en diakon i varje pastorat och det antal diakoner och den personal i övrigt som behövs för verksamheten".

Eftersom diakonen innehar en vigningstjänst anser jag det också självklart att diakonernas antal liksom prästernas (komministrarnas) skall beslutas av stiftsstyrelsen.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

- att* kyrkoordningen 34 kap. 1 § skall ha lydelsen:
"För varje församling skall det finnas anställd
1. en kyrkoherde,
 2. minst det antal övriga präster (komministrar) som stiftsstyrelsen bestämmer,
 3. minst en kyrkomusiker som skall vara organist eller kantor,
 4. minst det antal diakoner som stiftsstyrelsen bestämmer, samt
 5. den personal i övrigt som behövs för verksamheten."

Träslövsläge den 14 januari 2002

Karl-Gunnar Svensson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:2

Verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2001 visar ett resultat som är avsevärt sämre än budget, minus 833 miljoner kronor. Orsaken är att intäkterna från kapital- och finansförvaltningen varit minus 693 miljoner kronor eller 936 miljoner lägre än budget. Underskottet beror på den kraftiga nedgång som skett på världens aktiebörser under 2001, främst New York börsen.

Kyrkofondens styrelse arbetar efter en placeringspolicy som innebär 70 % placering i aktier och 30 % i räntebärande värdepapper. Styrelsen bedömer fördelningen vara den mest lämpliga på lång sikt.

Vid en mål- och rambudgetöverläggning den 6 maj 2002 mellan ledamöter i Kyrkostyrelsen, kyrkofonden, utrikesnämnderna m.fl., framkom på ett mycket markant sätt orimligheten i den uppkomna ekonomiska situationen.

Utgångspunkten som ekonomiutredningen hade nämligen att betrakta kyrkofondens kapital som ett "stiftelsekapital", kändes rimligt 1999. Värdesäkring enligt regelverket i kyrkoordningen skedde mot bakgrunden att världens börser haft en konstant värdetillväxt under hela 1990-talet. Svenska kyrkan hade med denna utveckling "tur" 1999 när kyrkofonden skulle leverera ca 2 000 mkr till den nystartade Försäkringsföreningen år 2000. Samma "goda" timing innebar emellertid "dålig" timing för den nya inomkyrkliga kyrkofonden. Fondens ingångskapital fixerades då börsen stod högt i värde – *all time high* nåddes under våren 2000, därefter har världens börser konstant fallit i värde.

Till kyrkofonden skall föras avkastning och ersättning från fondens tillgångar. Av avkastningen skall årligen avsättning ske till kapitalet med ett belopp som motsvarar värdeminskning på grund av inflation. (45 kap. 3 §)

Eftersom alternativet att ej hantera fondens kapital som en stiftelse ej valdes så är kyrkofonden en del av nationella nivåns egna kapital. Med den valda modellen tvingar Sveriges skatte- och bokföringslagar Kyrkostyrelsen att hantera kyrkofondens kapital som vilken del av eget kapital som helst, vilket under 2000–2001 helt förbrukat det "vanliga" egna kapitalet.

I denna situation måste kyrkoordningen kunna ändras, så att den värdesäkring som krävs enligt 45 kap. 3 § kan omformuleras till en värdesäkring över 3–5 år, om redovisningsreglerna medger detta.

Om kapitalet hanteras separat, så det kan klassas som en riktig stiftelse, skulle detta naturligtvis innebära vissa skattekonsekvenser. En stiftelse på lokal nivå kan vanligen räkna med hel eller viss skattebefrielse om ändamålet klassas som kvalificerat och avser t.ex. religiösa ändamål. Kyrkofonden som egen stiftelse skulle sannolikt inte få denna förmånliga status. Det bör ändå göras en ingående analys om huruvida stiftelseformen kan vara lämplig eller huruvida annan form för kyrkofondens kapital bör sökas. En rättslig utredning och skattekonsekvensanalys bör göras omgående.

Frågan är nu akut. På lång sikt kan fonden säkert bygga upp ett övervärde (marknadsvärde) som kan innefatta en så kallad fallhöjd ned till ingångsvärdet den

1 januari 2000. Det bör finnas ett bundet (värdesäkrat) och ett fritt (disponibelt) kapital inom kyrkofonden.

Det kan sannolikt finnas andra lösningar och jag önskar därför att ovanstående frågeställningar prövas och bereds till 2003 års kyrkomöte.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda och bereda en ändring i 45 kap. 3 § så att där nämnda värdesäkring kan omformuleras till att avse tiden 3–5 år.
2. *att* frågan om kyrkofondens juridiska status och skattekonsekvenser m.m. belyses i perspektivet att kapitalet hanteras separat och kan klassas som en stiftelse. Det bör också klargöras huruvida annan form för kapitalets framtida förvaltning skulle kunna bli tänkbar.
3. *att* Kyrkostyrelsen redovisar utredning med förslag till Kyrkomötet 2003.

Åhus den 1 juli 2002

Erna Arhag

2001 års kyrkomöte beslöt att fastställa en ersättningsstadga i enlighet med ett av Kyrkorättsutskottet under Kyrkomötet utarbetat förslag (Kr 2001:6, KmSkr 2001:32). Ersättningsstadgan har varit i kraft sedan den 1 januari 2002.

I 11 § ersättningsstadgan finns bestämmelser om ersättning för förlorad arbetsförtjänst till dem som annars har rätt att erhålla sammanträdesarvode. Dock undantas Kyrkomötets ledamöter. Dessa anses kompenserade genom att sammanträdesarvodet utgår med ett dubbelt så stort belopp som för övriga förtroendevalda som enligt stadgan har rätt till sammanträdesarvode (se 4 och 5 §§ i ersättningsstadgan).

Vid 2001 års kyrkomöte fanns en vilja att uppnå ett enigt beslut. Det fanns samtidigt en tydlig uppfattning inom utskottet att också ledamöter i Kyrkomötet skall ha rätt till ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Detta framgår av ett särskilt yttrande till utskottets betänkande. Jag anser att det finns anledning att i inledningen av en ny mandatperiod ompröva 2001 års kyrkomötes ställningstagande angående rätten till förlorad arbetsförtjänst. I likhet med det särskilda yttrandet ser jag inte något skäl för att inte också ledamöterna i Kyrkomötet skall ha rätt till ersättning för den arbetsförtjänst de förlorar under den tid de deltar i Kyrkomötet. Jag föreslår att ersättningsstadgan ändras i enlighet härmed från och med Kyrkomötet år 2003.

Svenska kyrkans överklagandenämnd har i sin verksamhetsberättelse för år 2001 särskilt påpekat att det fasta arvodet till nämndens vice ordförande – i förhållande till vad som gällde under år 2000 – fallit bort i samband med Kyrkomötets beslut om ersättningsstadga (SvKB 2001:18). Nämnden förutsätter att detta uppenbara misstag skyndsamt rättas till. Nämnden anmärker att uppgiften som ordförande i Överklagandenämnden under verksamhetsåret har omfattat drygt 125 timmars arbete. Vice ordföranden tar del i planeringen av nämndens verksamhet och måste därtill ha en fortlöpande beredskap att vid förhinder för ordföranden på kort varsel träda i dennes ställe. Det framstår närmast som en självklarhet att nämndens vice ordförande skall ha ett fast arvode och jag föreslår därför att ersättningsstadgan i denna del rättas till med verkan från den 1 januari 2002.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beträffande Kyrkomötets beslut om Ersättningsstadga (SvKB 2001:18) beslutar

1. *att* 4 § skall upphöra att gälla.

2. *att* 5 § skall ha följande lydelse:

"Sammanträdesarvodet till Kyrkomötets ledamöter samt till ledamöter i organ som är utsedda av Kyrkomötet eller Kyrkostyrelsen utgår med ett belopp som motsvarar 2 % av ett basbelopp."

3. *att* 9 § första stycket skall ha följande lydelse:

"Till ordföranden i Svenska kyrkans överklagandenämnd utgår ett fast arvode motsvarande 125 % av ett basbelopp och till dess vice ordförande ett fast åligt arvode motsvarande 25 % av ett basbelopp."

Mot 2002:31

4. *att* ändringarna i 4, 5 och 9 §§ skall träda i kraft den 1 januari 2003, dock att fast arvode till vice ordförande i Svenska kyrkans överklagandenämnd skall utgå enligt 9 § i dess nya lydelse också för tiden från den 1 januari 2002.

Åhus den 7 juli 2002

Erna Arbag

Den som tillhör Svenska kyrkan betalar lokal och regional kyrkoavgift efter beslut av församling och stift. Avgiften tas in av Riksskatteverket och beräknas på grundval av den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara förvärvsinkomsten. Kyrkoavgiften redovisas för den skattskyldige i samband med den preliminära skatteuträkningen till självdeklarationen. Detta har skett de senaste två åren.

Resultatet har blivit att ett antal utträden ur Svenska kyrkan skett av många höginkomsttagare. Många har ansett sig tvingade att lämna Svenska kyrkan på grund av alltför högt kyrkoavgift på 30 000–50 000 kronor eller mer. En del har angett att de gärna betalar kyrkoavgift men med ett mera rimligt belopp.

Flera inslag och artiklar i massmedia har pekat på dessa effekter av vårt skatte- och avgiftssystem, samt ett antal framförda klagomål och synpunkter på de negativa konsekvenser som genom minskat antal kyrkotillhöriga drabbar Svenska kyrkan.

Införandet av ett maxbelopp av kyrkoavgiften skulle motverka dessa negativa effekter för kyrkotillhöriga som av enbart ekonomiska skäl begär sitt utträde. Det är känt att många som utträder ur Svenska kyrkan är män i åldersgruppen 45–55 år och höginkomsttagare. I de flesta fall kvarstår övriga familjemedlemmar som kyrkotillhöriga.

ATP-systemet har en inkomstspärr för inkomster över 7,5 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. En likartad begränsningsregel med maxbelopp borde finnas för kyrkoavgifter.

Med hänvisning till ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda förutsättningar och konsekvenser av införande av ett maxbelopp för kyrkoavgiften.

Åhus den 1 juli 2002

Erna Arhag

Av 10 kap. 8 § kyrkoordningen framgår det att det på nationell nivå skall finnas en Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar som skall pröva frågor om biskopars behörighet att utöva behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst. Nämnden skall självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen. Närmare bestämmelser om Ansvarsnämnden finns i 14 kap. kyrkoordningen. I 8 § nämnda kapitel sägs att nämndens beslut inte får överklagas. Emellertid följer av 53 kap. 12 § kyrkoordningen att Ansvarsnämndens eventuella beslut att inte lämna ut Svenska kyrkans handlingar kan överklagas hos Svenska kyrkans överklagandenämnd. Vidare kan nämndens beslut omprövas (jfr resning och återställande av försutten tid) i särskild ordning av Svenska kyrkans överklagandenämnd i enlighet med bestämmelserna i 58 kap. 18 § kyrkoordningen (jfr CsSkr 1999:3 s. 2–385). Överklagandenämnden har ännu inte omprövat något ärende inom Ansvarsnämndens område.

Det synes dock ha varit i vart fall Centralstyrelsens uppfattning att Ansvarsnämndens beslut skulle kunna överklagas till Överklagandenämnden. I skrivelsen till 1999 års kyrkomöte med förslag till kyrkoordning uttalar man nämligen bl.a. följande (se CsSkr 1999:3 s. 2-169):

Eftersom Överklagandenämnden skall överpröva även Ansvarsnämndens beslut (och detta också från en teologisk utgångspunkt) finns det goda skäl att hävda att Överklagandenämnden skall ha minst samma teologiska expertis som Ansvarsnämnden. En sådan utökning skulle kunna bidra till en förstärkning av Överklagandenämndens auktoritet i teologiska frågor.

Det är också i linje med vad flera remissinstanser har önskat.

Även om kyrkoordningens bestämmelser för närvarande inte medger en biskop att i ordinär ordning överklaga Ansvarsnämndens beslut att förklara honom eller henne obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst, finns flera grundläggande rättssäkerhetsskäl som talar för att också biskopar skall ha en rätt till prövning i två instanser på motsvarande sätt som präster och diakoner i dag har. En ordning där Överklagandenämnden endast kan göra en omprövning i de fall det förekommit ett grovt rättegångsfel hos Ansvarsnämnden utesluter i princip den grundläggande rätten till en prövning i två instanser. Även om Ansvarsnämnden grundat sitt avgörande på en bevisvärdering eller en tolkning av kyrkoordningen som står i strid med en av Överklagandenämnden uttalad praxis i motsvarande ärenden avseende präster och diakoner, torde det endast i yttersta undantagsfall finnas utrymme att "resa" Ansvarsnämndens beslut. Det kan också framstå som stötande – med hänsyn till konsekvenserna av ett "skiljandebeslut" – att en enstaka röst i Ansvarsnämnden utan appell skall kunna avgöra en biskops framtid. Det är alltså i grunden en rättssäkerhetsfråga och en trovärdighetsfråga. Särskilt i ljuset av att Kyrkomötet kan komma att införa en alternativ påföljd till skiljande (jfr mot. 2001:82, TU 2001:13) väger det argument som framfördes för den gällande ordningen under utredningsarbetet i sammanhanget lätt: "Det finns till exempel anledning att anta att en biskop som av juridiska skäl har återinsatts i rätten att utöva sitt ämbete skulle ha mycket svårt att utöva detta ämbete." (se SKU 1998:6 s. 103). Jag anser därför att kyrkoordningen bör ändras på så sätt att biskopar ges rätt att

i ordinär ordning överklaga Ansvarsnämndens beslut att skilja dem från rätten att utöva kyrkans vigningstjänst.

I sitt remissyttrande över promemorian "Inventering av behov av ändringar i kyrkoordningen" uttalade Överklagandenämnden bl.a. följande:

I beslut 3/01 har nämnden dragit upp vissa gränser kring möjligheten att få ett beslut omprövat. Ärendet rörde ett "friande" beslut om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst. I verksamhetsberättelsen för år 2000 uttalade nämnden att beslutet visade att det "måste övervägas om det borde införas en möjlighet att i ordinär ordning överklaga eller på något annat sätt få till stånd en omprövning av 'friande' beslut i domkapitlet i denna typ av ärenden. Överklagandenämnden är medveten om svårigheten att i kyrkoordningen finna en reglering som på ett tillräckligt tydligt sätt avgränsar den krets av personer som i så fall skall anses behöriga att överklaga domkapitlets 'friande' beslut. Med hänsyn till att det som skall prövas är prästens eller diakonens eventuella överträdelse mot kyrkoordningen och därmed 'brott' mot kyrkans ordning och inte mot den enskilde 'målsäganden' (jfr 20 kap. 8 § rättegångsbalken), kan man möjligen överväga att ge den primära talerätten till ett organ ('åklagare') på nationell nivå. Överklagandenämnden vill dock kraftfullt avstyrka en ordning där en enskild person genom en utvidgad rätt till omprövning i Överklagandenämnden direkt skulle kunna väcka en fråga om att någon skall förklaras obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst."

Redan med anledning vad Överklagandenämnden anför i frågan i sin verksamhetsberättelse för år 2000 (och återupprepat i verksamhetsberättelsen för år 2001) väckte jag m.fl. motioner vid 2001 års kyrkomöte (jfr motion 2001:82 och 96, betänkande TU 2001:13) där jag föreslog en utredning för att finna en möjlighet att få överklaga/ompröva "friande" beslut i obehörighetsärenden. Kyrkomötet beslöt att med anledning av motionerna ge Kyrkostyrelsen till känna vad Tillsyns- och uppdragsutskottet anför. Kyrkostyrelsen har ännu inte vidtagit någon åtgärd i anledning av Kyrkomötets beslut. Jag anser att utredningsarbetet skyndsamt måste komma i gång.

Jag anser att man i det fortsatta utredningsarbetet bör pröva en ordning som innebär att den som gjort en anmälan mot en präst eller diakon skall ha rätt att inom ordinarie överklagandetid få begära prövning av domkapitlets "friande" beslut mot prästen eller diakonen. Begäran skall ges in till Ansvarsnämnden som har att inom förslagsvis en månad avgöra om man skall föra ärendet vidare till Överklagandenämnden. För nämnden inte ärendet vidare vinner det laga kraft. Väljer å andra sidan Ansvarsnämnden att fullfölja ärendet inträder nämnden som prästens/diakonens motpart i Överklagandenämnden. Domkapitlet och den berörde anmälaren skall inte inta ställning som part men skall beredas tillfälle att yttra sig. Jag anser att Kyrkostyrelsen i det fortsatta utredningsarbetet bör överväga också en sådan lösning. Om en sådan lösning väljs bör man också överväga att ändra namnet på Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar till förslagsvis "Svenska kyrkans ansvarsnämnd". Därtill anser jag att frågan bör kunna behandlas senast vid 2004 års kyrkomöte.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. att uppdra åt Kyrkostyrelsen att senast till 2004 års kyrkomöte lägga fram förslag till sådana ändringar i kyrkoordningen som innebär att en biskop som genom beslut av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar förklarats obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst med tillämpning av 30 kap. 5 § kyrkoordningen skall ha rätt att i ordinär ordning överklaga beslutet till Svenska kyrkans överklagandenämnd.

2. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att – med beaktande av vad som anförts i motionen och i Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2001:13 – senast till 2004 års kyrkomöte lägga fram förslag till ändringar som gör det möjligt att i vissa fall till Svenska kyrkans överklagandenämnd överklaga ett domkapitels beslut att inte förklara en präst eller diakon obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst.

Åhus den 7 juli 2002

Erna Arbag

I domkapitlet skall enligt 9 kap. 1 § kyrkoordningen det – förutom biskopen som ordförande, domprosten som vice ordförande, en i stiftet anställd präst eller diakon och tre övriga ledamöter – finnas en ledamot som är eller har varit ordinarie domare. Domarledamotens plats motiverades bl.a. av domkapitlets roll som inomkyrklig domstol i flera typer av ärenden (CsSkr 1999:3 s. 2–135 och 2–372).

I utredningsarbetet och i Centralstyrelsens förslag till kyrkoordning avsågs domarledamoten ha beslutanderätt i samtliga ärenden som domkapitlet avgjorde och "närvaroplikt" vid avgörandet av de ärenden där domkapitlet uppträdde som domstol. Detta synsätt hade fått mycket stor uppslutning i remissen angående förslag till kyrkoordning. För att emellertid uppnå önskad enighet i Andra kyrkolagsutskottet och därmed i Kyrkomötet angående förslaget om den kyrkorättsliga regleringen av diakonatet begränsades domarledamoten beslutanderätt bara till de "obligatoriska" ärendena. Andra kyrkolagsutskottet anförde i denna del följande (2KL 1999:1 s. 110):

Andra kyrkolagsutskottet konstaterar att den ledamot som är eller har varit ordinarie domare skall utses för sig utifrån sin kompetens. Det är därför rimligt att inte räkna in domaren när man skall säkerställa balansen mellan vinningstjänstens företrädare och lekmännen i domkapitlet. Detta är för övrigt det synsätt som kyrkolagen anlägger. I handläggningen av de ärenden enligt kyrkolagen som kräver särskild juridisk kunskap ingår enligt 27 kap. 3 § kyrkolagen domkapitlets sekreterare, som skall vara jurist, som ledamot i domkapitlet. Detta har inte ansetts rubba nämnda balans. Detta synsätt bör få till konsekvens att domaren bara ges rösträtt i de ärenden som inte får avgöras utan att han eller hon inte är närvarande. Utskottet vill samtidigt peka på vikten av att domkapitlet inte får uppfattas som ett organ när man är inomkyrklig domstol och ett annat organ när man fullgör sina övriga uppgifter enligt kyrkoordningen. Det är därför viktigt att domaren är närvarande och deltar i överläggningen i alla domkapitlets ärenden."

Utöver den sålunda av 1999 års kyrkomöte beslutade begränsningen av domarledamotens beslutanderätt kom – på grund av en misskrivning i Kyrkorättsutskottet – 2001 års kyrkomöte att nu sedan snart ett år ha begränsat domarledamotens beslutanderätt till att bara avse de beslutsprövningsärenden där han eller hon på grund av ordförandens och vice ordförandens samtidiga förhinder tjänstgör som ordförande i domkapitlet.

1999 års inte remissbehandlade kompromiss i alla ära anser jag att Centralstyrelsens av remissinstanserna gillade förslag om domarledamotens beslutanderätt i domkapitlet fortfarande har allt fog för sig. Den nu gjorda gränsdragningen har i praktiken uppenbara tillämpningsproblem. När t.ex. övergår ett ärende med klagomål mot en präst eller diakon från ett allmänt tillsynsärende till ett ärende om obehörighet. Det är alltså rimligt att nu låta domarledamoten få beslutanderätt i alla ärenden som avgörs av domkapitlet. På de sätt det var avsett i Centralstyrelsens skrivelse till 1999 års kyrkomöte. Jag föreslår därför att en sådan ändring görs i kyrkoordningen och som innebär att 9 kap. 2 a § första stycket upphävs. Den är remissbehandlad och behöver inte ytterligare beredas.

Med den föreslagna ändringen skulle det också finnas utrymme för Kyrkostyrelsen vid den fortsatta översyn av kyrkoordningen kunna överväga bestämmelser som skulle göra det möjligt för domkapitlet att till domarledamoten delegera vissa icke slutliga beslut i frågor om bl.a. verkställighetsförbud och beredning av obehörighet för innehavare av vigningstjänst (jfr Kyrkomötets uppdrag till Kyrkostyrelsen enligt betänkande TU 2001:4).

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att 9 kap. 2a § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

”Ersättarna får delta vid överläggningarna och har därvid rätt att yttra sig.”

Åhus den 10 juli 2002

Erna Arbag

om förstärkt skydd för personuppgifter i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst

2001 års kyrkomöte beslöt att med anledning av bl.a. min motion 2001:77 angående behovet av en översyn av bestämmelserna i 54 kap. kyrkoordningen att ge Kyrkostyrelsen till känna vad Tillsyns- och uppdragsutskottet anfört. Utskottet (betänkande TU 2001:13) hade konstaterat att bl.a. de frågor jag väckt genom min motion rymde viktiga frågor som borde bli föremål för en analys och bedömning för att klargöra om en ändring av kyrkoordning i den riktning som bl.a. jag anvisat vore till fördel för kyrkans verksamhet. Till min förvåning kan jag konstatera att Kyrkostyrelsen inte ens påbörjat denna analys.

Sedan jag skrev min motion förra året har Svenska kyrkans överklagandenämnd återkommit i frågan vid två tillfällen.

I sitt remissyttrande över promemorian "Inventering av behov av ändringar i kyrkoordningen" anför överklagandenämnden i denna del följande:

Vid Överklagandenämndens behandling av ärenden angående obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst har, som nämnden i annat sammanhang framhållit, uppkommit frågor om utlämnande av uppgifter om enskilda som förekommer i handlingarna. I kyrkoordningen saknas bestämmelser som motsvarar föreskrifterna om förundersökningssekretess i 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100). Det har i de aktuella ärendena varit svårt att finna direkt stöd att med tillämpning av bestämmelserna i 54 kap. kyrkoordningen inte lämna ut uppgifter om någon i ärendena berörd person eller någon honom eller henne närstående, även om personen skulle lida men av att så sker. Överklagandenämnden har dock ännu inte överprövat ett beslut att inte röja personliga eller känsliga uppgifter om en person med hänvisning till bestämmelserna i 54 kap. 2 § (om kyrkans församlingsvårdande verksamhet) eller 4 § (om kyrkans personaladministration). Överklagandenämnden anser dock att det finns skäl att skyndsamt utreda frågan om ett förstärkt skydd för uppgifter om enskilda som förekommer främst i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst. Denna fråga har också uppmärksamats av 2001 års kyrkomöte.

Överklagandenämnden har också i sin verksamhetsberättelse för år 2001 återkommit till frågan under avsnitt 4.2 och 4.5 och därvid anfört följande:

I verksamhetsberättelsen för år 2000 tog Överklagandenämnden även upp frågan om ett förstärkt skydd för uppgifter om enskilda som förekommer främst i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst. Bakgrunden var att det i obehörighetsärenden hade visat sig svårt att finna direkt stöd att med tillämpning av bestämmelserna i 54 kap. kyrkoordningen inte lämna ut uppgifter om någon i ärendena berörd person eller någon honom eller henne närstående, även om personen skulle lida men av att så sker. Överklagandenämnden vill betona vikten av att frågan skyndsamt utreds närmare. ---. Vid behandlingen av bl.a. ärende dnr ÖN18-2000 angående obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst har uppkommit frågor om utlämnande av uppgifter om enskilda som förekommer i handlingarna. I

kyrkoordningen saknas bestämmelser som motsvarar föreskrifterna om förundersökningssekretess i 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100). Det har i de aktuella ärendena varit svårt att finna direkt stöd att med tillämpning av bestämmelserna i 54 kap. kyrkoordningen inte lämna ut uppgifter om någon i ärendena berörd person eller någon honom eller henne närstående, även om personen skulle lida men av att så sker. Överklagandenämnden har dock ännu inte överprövat ett beslut att inte röja personliga eller känsliga uppgifter om en person med hänvisning till bestämmelserna i 54 kap. 2 § (om kyrkans församlingsvårdande verksamhet) eller 4 § (om kyrkans personaladministration). Överklagandenämnden anser dock att det redan nu finns skäl att närmare utreda frågan om ett förstärkt skydd för uppgifter om enskilda som förekommer främst i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst.

Med hänsyn också till det som Överklagandenämnden anfört anser jag att en översyn av reglerna i 54 kap. kyrkoordningen i de avseende som här berörts snarast skall komma till stånd. Detta särskilt med hänsyn till den särskilda beslutsordning som gäller denna typ av ärenden enligt 11 kap. 19 § p. 4 kyrkoordningen.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte lägga fram förslag till sådana ändringar i 54 kap. kyrkoordningen som, på sätt anges i motionen och betänkande TU 2001:13, möjliggör ett förstärkt skydd för uppgifter om enskilda i ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst.

Åhus den 10 juli 2002

Erna Arbag

Många utlandsboende svenskar tillhör och är fortfarande tillhöriga Svenska kyrkan i Sverige. En stor del är dessutom registrerade medlemmar i någon av Svenska kyrkan i utlandets (SKUT) församlingar i världen. De betalar oftast ingen kyrkoavgift till Sverige men erlägger i många fall en frivillig avgift direkt till utlandsförsamlingen.

En demokratisk fråga som ofta framförs är varför utlandsbosatta svenskar inte får rösta i kyrkovalet men får rösta till riksdagen i det allmänna valet.

Att erbjuda rösträtt till utlandssvenskar t.ex. genom möjlighet till brevröstning vid val av ledamöter till Kyrkomötet, skulle uppfattas mycket positivt av de utlandsboende. Det skulle även innebära att deras kyrkotillhörighet till trossamfundet Svenska kyrkan skulle kraftigt stärkas. Jag önskar att rösträtt möjliggörs för utlandsboende svenskar till 2005 års val av kyrkomöte.

Mot bakgrund av ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda och lägga förslag till att rösträtt införs för utlandsbosatta kyrkotillhöriga inför nästa val av ledamöter till Kyrkomötet 2005.

Åhus den 1 juli 2002

Erna Arhag

Av kyrkoordningen framgår att ”inom Svenska kyrkan finns det tretton stift” (36 kap. 6 §). Kyrkomötet beslutar om ändringar i stiftsindelningen. Kyrkostyrelsen får dock besluta om mindre ändringar i stiftsindelningen som består i att en eller flera församlingar förs över från ett stift till ett angränsande stift. Sådana ändringar får göras om stiftsindelningen därmed blir mer ändamålsenlig (37 kap. 44–45 §§).

Ett stort utredningsarbete lades ner inför beslut om kyrkoordningen med klarläggande av den lokala nivåns mål, inriktning och organisation. Kraven för att vara en församling har tydliggjorts bland annat genom församlingskriterier. Förtroendevaldas och kyrkoherdars respektive roller har lyfts fram, betonats och tydliggjorts.

Stiften och dess roll fick passera utan förändringar vad avser antal, storlek och kriterier för stiftets roll och organisation.

De genomförda kyrkovalen under 2001 visar att geografiska gränser behöver ses över för att bättre stämma överens med kommun-, landskaps- och länsgränser.

Olikheter i stiften vad avser geografisk storlek, yta, folkmängd finns och kommer sannolikt att bestå på grund av kravet Svenska kyrkan har med en rikstäckande organisation. Det finns skäl som talar för en sammanslagning av stift i syfte att uppnå högre effektivitet och enklare, förbättrade rutiner. Är ett stift för litet för att ha en fungerande organisation, bör stiftsorganisationen ses över på samma sätt som sker med en församling som är för liten för att klara församlingskriterierna.

Svenska kyrkan på regional nivå behöver en egen bärkraft för att kunna utvecklas och klara sina åtaganden enligt kyrkoordningen. Visby stift är i storleksordning och folkmängd hälften så stort som ett normalt landsbygdskontrakt. I stället för att aktualisera struktur- och organisationsfrågor tillförs Visby stift arbetsuppgifter från den nationella nivån för att kunna överleva som stiftsorganisation. I det ansträngda ekonomiska läget Svenska kyrkan hamnat i och med tanke på framtiden föreslår jag en sammanslagning av Visby stift med ett närbeläget angränsande stift t.ex. Linköping.

Med hänvisning till ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda och ge en konsekvensbeskrivning av en framtida stiftsorganisation för Svenska kyrkan omfattande tolv stift.
2. *att* Visby stift sammanläggs med Linköpings stift från år 2006.
3. *att* stiftens geografiska gränser ses över för att bättre stämma överens med kommun-, landskaps- och/eller länsgränser.

Åhus den 1 juli 2002

Erna Arhag

Reidar Gustafsson

Den som tillhör Svenska kyrkan får träda ut ur kyrkan genom en anmälan, antingen personligen hos kyrkoherde eller genom en egenhändigt undertecknad handling. Kyrkotillhörigheten upphör från och med den dag då anmälan kom in till kyrkoherden (29 kap. 5 och 8 §§ kyrkoordningen).

Den som utträtt ur Svenska kyrkan och kyrkotillhörigheten har upphört, måste dock fortsätta betala kyrkoavgift. Hur länge beror på tidpunkten för utträdet och förhållandet till den 1 november som styr Riksskatteverkets uppbörd av kyrkoavgiften. I vissa fall kan det bli året ut som kyrkoavgift erläggs och i vissa fall även det kommande året.

Beviljas utträde och kyrkotillhörigheten upphör, bör även kyrkoavgiften upphöra från kommande månadsskifte. Det borde vara ett frivilligt åtagande från Svenska kyrkans församlingar och stift att återbetala avgiften. Begravningsavgift skall dock erläggas för helår enligt bestämmelserna för icke kyrkotillhöriga.

Med hänvisning till ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda och lämna förslag till regler för en schablonmässigt beräknad återbetalning av kyrkoavgift för icke kyrkotillhöriga från och med månaden efter beviljat utträde ur Svenska kyrkan.

Åhus den 1 juli 2002

Erna Arhag

För överprövning i högsta instans inom Svenska kyrkan finns på den nationella nivån Svenska kyrkans valprovsningsnämnd och Svenska kyrkans överklagandenämnd (10, 15 och 16 kap. kyrkoordningen).

Inrättandet av en särskild valprovsningsnämnd är för att som ett särskilt organ pröva överklaganden av val. Sammansättningen av nämnden är på ett likartat sätt som riksdagens valprovsningsnämnd, dvs. med en ordförande som skall vara eller har varit ordinarie domare och som inte får tillhöra Kyrkomötet, samt med sex övriga ledamöter, valda av Kyrkomötet (15 kap. 2 § kyrkoordningen).

Svenska kyrkans överklagandenämnd skall ytterst överpröva beslut inom Svenska kyrkan. Sammansättningen av nämnden är till viss del likartad med sin föregångare Kyrkans besvärsnämnd. Ordförande är eller skall ha varit ordinarie domare, en ledamot som är präst och har avlagt teologie doktorsexamen, en ledamot som är präst med dokumenterad kunskap och erfarenhet inom det kyrkorättsliga området, en ledamot som avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen samt en övrig ledamot (16 kap. 2 § kyrkoordningen).

De båda nämnderna har funnits sedan den 1 januari 2000 och har fattat ett antal beslut inom sitt respektive kompetens- och ansvarsområde. Det finns egentligen inga skäl som talar för att två olika nämnder för överprövning skall finnas på den nationella nivån.

Det fåtal ärenden som berör Valprovsningsnämnden kan med fördel handläggas och beslutas av Överklagandenämnden. Genom att endast ha en instans för överprövning skulle Överklagandenämnden bli kyrkans Högsta domstol. Svenska kyrkan har möjlighet att på detta sätt förenkla och effektivisera denna ärendehantering utan att rättssäkerheten blir sämre.

Den nya nämndens sammansättning jämte antal ledamöter kan övervägas och förändras vid Kyrkomötets val av ledamöter.

Med hänvisning till ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att dels inrätta en gemensam nämnd för valprovning och överklagande på den nationella nivån benämnd Svenska kyrkans överklagandenämnd, dels anta följande förslag till lydelse av kyrkoordningen:

- 10 kap. 9 § utgår.

- 10 kap. 10 § skall ha följande lydelse:

”Svenska kyrkans överklagandenämnd är ett särskilt organ för att pröva överklagande av val och ytterst överpröva beslut inom Svenska kyrkan. Överklagandenämnden skall självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen.”

- 15 kap. utgår.

- 16 kap. 1 § skall ha följande lydelse:

”Som framgår av 10 kap. 10 § skall Svenska kyrkans överklagandenämnd pröva överklagande av val och ytterst överpröva beslut inom Svenska kyrkan.”

- 8 kap. 38 §, 9 kap. 18 §, 11 kap. 20 § och 38 kap. 79 § skall orden "Svenska kyrkans valprövningsnämnd" bytas ut mot "Svenska kyrkans överklagandenämnd".
- 56 kap. 9 § skall ordet "valprövningsnämnden" utgå.

Åhus den 1 juli 2002

Erna Arhag

Ekonomi för Svenska kyrkans församlingar, samfälligheter och stift är för närvarande mycket god. Samtidigt är läget katastrofalt för Svenska kyrkan på nationell nivå. Trots mycket kraftiga besparingar och planer på ökad allmän utjämningsavgift förefaller det inte möjligt att nå balans i budgeten ens på flera års sikt. Vad beror denna dramatiska skillnad i ekonomiska förutsättningar på?

Vid relationsförändringen överfördes kyrkofondens tillgångar till Svenska kyrkan på nationell nivå. I lagen om Svenska kyrkan föreskrivs endast, att tillgångarna skall användas för kyrkliga ändamål. Kyrkofondens tillgångar hade huvudsakligen uppstått genom överskott i det kyrkliga utjämningsystemet, vilket betyder att de byggts upp under många år av kyrkoskattemedel och avkastning från prästlönertillgångar. Enighet rådde om att dessa tillgångar inte skulle förbrukas, utan bevaras och värdesäkras som en gemensam reserv för hela trossamfundet och därtill finansieringskälla för kyrkan på nationell nivå. Kyrkomötet 1999 tog därför in en bestämmelse i kyrkoordningen, att kyrkofonden skall bevaras till sitt kapital och förvaltas utan sammanblandning med andra medel (45 kap. 2 §). Vidare föreskrivs att avkastningen skall en årlig avsättning ske till kapitalet med ett belopp som motsvarar värdeminskningen på grund av inflationen (45 kap. 3 §).

Vid 1999 års kyrkomöte föreslogs i en motion (1999:123) att endast en del av kyrkofondens tillgångar skulle betraktas som bundet kapital, detta mot bakgrund av risken för kursfall på den stora del av kapitalet som var placerat och även fortsättningsvis avsågs placeras i aktier. Denna tanke vann ekonomiutskottets bifall (KEo 1999:1y, bilaga 17 till 2KL 1999:1), men någon bestämmelse om en uppdelning av kapitalet i bundet och fritt eget kapital kom ändå inte att införas i kyrkoordningen. Vid behandlingen i andra kyrkolagsutskottet uppstod tveksamhet om bl.a. skattekonsekvenserna, varför utskottet föreslog Kyrkomötet att uppdraga åt Centralstyrelsen att närmare analysera förslaget mot bakgrund av motionens innehåll och syfte (2KL1999:1, avsnitt 17.4 Kyrkofonden). Detta blev också Kyrkomötets beslut.

Under 2000 års kyrkomöte behandlades frågan om eget kapital enbart i samband med frågan om konsolidering av kyrkofonden. Kyrkomötet biföll ett av Bertil Persson under överläggningen framställt yrkande, att i mål- och rambudgetskrivelsen 2002–2004 klargöra principerna och formerna för konsolidering av kyrkofonden.

Kyrkostyrelsen återkom i ärendet dels genom en särskild skrivelse till 2001 års kyrkomöte (KsSkr 2001:7), där dock enbart skattekonsekvenserna av motionens förslag att hantera kursvinster och kursförluster behandlades, och dels i mål- och rambudgeten (KsSkr 2001:1). I denna skrivelse, daterad i april 2001, räknade Kyrkostyrelsen fortfarande med att kunna bevara hela det överförda kyrkofondskapitalet till sitt värde och dessutom skapa en buffert av fritt eget kapital mot kommande kursförluster (konsolidera kapitalet); ökningen av det fria egna kapitalet beräknades till 91 mkr under 2001 och hela 263 mkr under 2002. Något förslag till uppdelning av det överförda kyrkofondskapitalet lades således inte, utan Kyrkostyrelsen tolkade den tidigare behandlingen av frågan så att Kyrkomötet betraktat hela kapitalet som bundet. I efterhand måste detta beklagas; vi vet nu att stockholmsbörsens all time high inträffade bara några månader efter relationsförändringen, den 6 mars 2000, och de förhoppningar om en snar vändning som kan ha funnits under våren 2001 har kommit

på skam – börsindex har när denna motion skrivs istället mer än halverats sedan toppnoteringen.

Kyrkofondens tillgångar, som överfördes till trossamfundet Svenska kyrkan 1 januari 2000, var 3 232 mkr. Numera talas det inte om kyrkofonden i mål och rambudgeten, utan om värdesäkrat kapital och övrigt eget kapital. Vid utgången av 2001 var det värdesäkrade kapitalet (efter föreskriven avsättning på grund av inflationen) 3 369 mkr och övrigt eget kapital -174 mkr, dvs. det egna kapitalet understeg med 174 mkr den nivå som skulle värdesäkras (jämför budgetens förhoppning om en ökning av övrigt eget kapital med 91 mkr). Underskottet hos övrigt kapital förväntas öka kraftigt i år och under de närmaste åren till följd av börsens fortsatta nedgång. Trots kraftiga besparingar och föreslagen höjd allmän utjämningsavgift saknas det fortfarande flera hundra miljoner kronor vid slutet av rambudgetperioden; sannolikt kommer det att ta mycket lång tid och kräva betydande ekonomiska uppoffringar att återställa det värdesäkrade kapitalet. Det är intressant att konstatera, att om relationsförändringen i stället hade inträffat vid vilket som helst annat årsskifte än 1999/2000, hade den ekonomiska situationen för Svenska kyrkan på nationell nivå sett betydligt ljusare ut än vad den nu gör.

Går det då att göra något åt den situation som Svenska kyrkan på nationell nivå hamnat i genom kursrisken inte togs på allvar vid beslutet om kyrkoordningen? Självfallet – det står fortfarande Kyrkomötet fritt att besluta om storleken av det kapital som långsiktigt skall värdesäkras. För att inte hamna i rent godtycke, kan det vara lämpligt att betrakta det överförda kyrkofondskapitalet inte som värdesäkrat kapital, utan som konsoliderat kapital. Att ett kapital är konsoliderat betyder att det har ett värde som överstiger värdesäkringsnivån med en viss procentsats, som en säkerhet mot börsfall. Kyrkofondens styrelse har själv satt som mål 140 % konsolidering. Om Kyrkomötet betraktar de överförda 3 232 mkr som fullt konsoliderat kapital till 140 %, innebär det att det kapital som skall värdesäkras utgjorde 2 309 mkr, och återstoden, som betraktas som övrigt eget kapital, utgjorde 923 mkr. Vi får då en rimlig grundplåt för framtiden samtidigt som Svenska kyrkan på nationell nivå får rimliga ekonomiska förutsättningar.

Skall vi verkligen bara ha 2 309 mkr i eget kapital, när vi hade 3 232 mkr vid relationsförändringen? Ja, att hålla fast vid det ovanligt höga börsvärde som kyrkofonden råkade ha vid denna tidpunkt utan att bry sig om konsekvenserna för kyrkan är snubblande nära att tycka att pengarna är viktigare än verksamheten. Sådant brukar kallas girighet. Kyrkan bör inte ryckas med i börsyran och låta sig imponeras av tillfälliga kursuppgångar – det höga börsvärdet vid relationsförändringen representerade ju inte reala tillgångar utan förhoppningar om framtida utveckling och värdetillväxt, förhoppningar som vi nu vet till stor del var orealistiska. Att långsiktigt placera pengar i aktier kan nog vara klokt – det var i alla fall klokt under hela 1900-talet, men att upprätthålla drömmen om 3 232 mkr kommer att kosta Svenska kyrkan alldeles för mycket i form av en svag nationell nivå (inklusive utlandsverksamheten, de kyrkliga utbildningarna osv.) just under en period som i efterhand troligen kommer att uppfattas som avgörande – det första decenniet som självständigt trossamfund.

Mot bakgrund av vad ovan sagts föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uttala att kyrkofondskapitalet om 3 232 mkr den 1 januari 2000 skall betraktas som konsoliderat till 140 %.

Brämön, Göteborg och Stockholm den 27 juni 2002

Hans-Olof Andrén

Joakim Svensson

Åke Blomqvist

Staffan Holmgren

Sven-Erik Björklund

Urban Gibson

Inom en tioårsperiod kommer många präster i Svenska kyrkan att pensioneras. På sikt befaras prästbrist. För att råda bot på detta har olika förslag lanserats. Till exempel att personer med andra yrken skall kunna verka som präster vid sidan av. Det kan ifrågasättas om sådana drastiska åtgärder behövs. Det finns redan personer som vill leda gudstjänster och som kunde tas i tjänst i större omfattning. Dessa veniater kan med kyrkoherdens godkännande leda gudstjänster i pastoratet (kyrkoordningen 17 kap. 14 §).

Ordalydelsen ”Kyrkoherden får ge tillstånd åt någon som är döpt och tillhör eller är anställd för en församling i pastoratet att predika och leda gudstjänst vid en viss eller vissa av de gemensamma gudstjänsterna i någon av pastoratets församlingar” innebär dock en inskränkning som borde åtgärdas. Som kyrkoherde kan jag inte ge uppdraget åt t.ex. en diakon i grannpastoratet eller till en lekman som i sitt pastorat lett gudstjänster och även kan tänka sig att leda gudstjänster i mitt pastorat.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att 17 kap. 14 § i kyrkoordningen skall ha lydelsen:

”Kyrkoherden får ge tillstånd åt någon som är döpt och tillhör Svenska kyrkan att predika och leda gudstjänsten vid en viss eller vissa av de gemensamma gudstjänsterna i någon av pastoratets församlingar. Ett sådant tillstånd får inte ges om frågan har prövats av biskopen enligt 13 § första stycket och biskopen har vägrat tillstånd. Kyrkoherden skall för varje år anmäla till biskopen vilka som fått ett sådant tillstånd och vilka gudstjänster det har gällt. Kyrkoherdens tillstånd får inte avse sakramentsförvaltningen eller att leda de kyrkliga handlingarna.”

Tyringe den 7 juli 2002

Lars-Ivar Ericson

Biskoparnas ställning i Kyrkomötet har diskuterats de senaste tjugo åren. Inför den kyrkomötesreform som genomfördes 1983 föreslog en utredning att biskoparna skulle ges rösträtt och bli ledamöter av Kyrkomötet. Men dåvarande Centralstyrelsen var av annan uppfattning. Enligt styrelsen skulle det inte vara i överensstämmelse med grundläggande demokratiska principer att det i ett organ av Kyrkomötets karaktär skulle finnas självskrivna ledamöter som inte var valda.

Men om man gör denna koppling mellan demokratiska principer och hur ledamöter väljs bör man i logikens namn låta denna genomsyra hela Svenska kyrkans organisation. Ärkebiskopen borde då inte vara ledamot och ordförande i Kyrkostyrelsen, biskoparna ej vara ledamöter och ordförande i stiftsstyrelserna och kyrkoherdarna ej vara ledamöter av kyrkoråden.

Nej – istället bör biskoparna fullt ut få vara med och fatta beslut i Kyrkomötet.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att ändra kyrkoordningen enligt följande:

- 11 kap. 3 § skall lyda:

”Utöver de valda ledamöterna är de som är anställda som biskop i ett stift ledamot av Kyrkomötet.”

- 11 kap. 9 §: Första meningen skall utgå.

- 11 kap. 10 § mom 2: Meningen ändras till:

”en ledamot genom en egenhändigt underskriven motion.”

Sista meningen skall lyda:

”Kyrkostyrelsen och ledamöter får väcka ärenden endast till årets första sammanträde.”

Lund, Stockholm m.fl. orter den 7 juli 2002

Benny Jönsson

Annette Lundquist Larsson

Christina Gyberg

Barbro Pettersson

Glenn Håkansson

Hans G Eriksson

Kjell Söderberg

Under de senaste åren har allt fler kyrkomötesledamöter påtalat hur tungrodda mötena är. Man har också ifrågasatt de stora kostnader som är förknippade med mötena.

Redan i slutet av 1980-talet fastslog utredningen "Kyrkomötesreformen, en utvärdering" att en minskning av antalet ledamöter till 151 skulle få positiva konsekvenser på såväl arbetsförhållanden som på Kyrkomötets kostnader.

I de argument som framföres mot en minskning av antalet ledamöter talas det om en minskning av Kyrkomötets representativitet, att glesbygd och olika fromhetsriktningar skulle drabbas. Men med dagens valsysteem med direktval och möjlighet till personval torde en del av dessa farhågor motverkas. Det ligger också ett stort ansvar på nomineringsgrupperna att se till att representativiteten speglar hela Svenska kyrkan.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att låta utreda och lämna förslag till ändring i kyrkoordningen avseende ett minskat antal ledamöter i Kyrkomötet.

Lund, Stockholm m.fl. orter den 7 juli 2002

Benny Jönsson *Annette Lundquist Larsson* *Christina Gyberg*

Barbro Pettersson *Glenn Håkansson* *Hans G Eriksson*

Erna Arbag *Kjell Söderberg*

Kyrkoavgiften debiteras i dag på samma underlag som den kommunala skatten, alltså den till kommunalt taxerade beskattningsbara inkomsten. Detta innebär att kyrkoavgiften för kyrkotillhörig församlingsbo kan bli oproportionerligt stor, eftersom inget övre tak är satt.

Detta leder till att den av två makar med högsta inkomsten begär utträde ur Svenska kyrkan, trots att de egentligen vill tillhöra den. Del av kyrkans alla tjänster och förrättningar får de nämligen ändå, så länge bara en av dem är kyrkotillhörig.

Ingen skall behöva begära utträde ur Svenska kyrkan på grund av dessa regler.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda frågan om en övre gräns av kyrkoavgiften.

Vallsta den 15 april 2002

Gösta Äng

Fler och fler svenska kyrkotillhöriga församlingsbor bor numera halva året i varmare länder, de flesta av hälsoskäl. Dessa församlingsbor, som oftast är kyrkoskrivna i sin svenska hemförsamling, betalar till Svenska kyrkan kyrkoavgift för hela året av sin inkomst, oftast av sin pension.

När nu stödet till bl.a. SKUT sänkts får många SKUT-församlingar svårt att upprätthålla sin församlingsverksamhet. Rättvist vore att kyrkoavgiften, för den del av året en kyrkotillhörig svensk bor utomlands, går till den SKUT-församling hon/han hör till och ofta arbetar frivilligt i.

Administrativt kunde den kyrkotillhörige svenske församlingsbon anmäla till sin svenska hemförsamling hur många månader per år utlandsvistelsen varat och hemförsamlingen sänder då till respektive SKUT-församling dennes kyrkoavgift för utlandstiden.

Med stöd av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att studera frågan och föreslå Kyrkomötet besluta att tillse att delårs utlandsboende svenska kyrkotillhöriga får sin kyrkoavgift för tiden utomlands tillförd sin SKUT-församling.

Vallsta den 22 juni 2002

Gösta Äng

om utjämningsystemet och den särskilda utjämningsavgiften

Utjämningsystemet är till för att varje församling i landet på någorlunda likvärdiga villkor skall kunna bedriva församlingsverksamhet.

En stor del av Svenska kyrkans förmögenhet finns i prästlönetillgångar. Fonder och fastigheter är i många fall donationer från församlingsbor, vars sista önskan varit att de av dem efterlämnade penningmedel och fastigheter med dess avkastning skulle tillfalla den egna sockenkyrkan/församlingen och utgöra prästens lön. Några hävdar i dag att församlingarna inte är ägare till prästlönetillgångarna utan säger att prästlönetillgångarna i sig själva är rättssubjekt inom stiftet och att rättssubjekten äger sig själva.

Verkligheten är den att prästlönetillgångarna redan under medeltiden var rättssubjekt för sockenkyrkan och församlingarna. Den 26 februari år 1817 beslöt riksdagen att anta en förordning angående sockenstämmor och kyrkoråd, där det fastslogs att rättssubjektivitet tillkom sockenmenigheten/församlingen. Genom 1910 års prästlönerogleringsreform har äganderätten till lokalkyrkan icke rubbats och någon överlåtelse av lokalkyrkans egendom till Svenska kyrkan som enhet har ej skett. Lokalkyrkan bibehåller alltså fortfarande sin äganderätt av prästlönetillgångarna.

Beslut finns i dag att bara hälften av prästlönetillgångarnas avkastning skall återgå till församlingarna, efter det andelstal som fastlades 1 januari 1995. Den andra hälften går till kyrkofonden för att därifrån genom struktur, stiftsbidrag m.m. komma alla församlingar i landet till godo. Många församlingar i landet, med relativt stor andel i prästlönetillgångarna, måste ta ut en högre kyrkoavgift än andra församlingar för att kunna upprätthålla sin församlingsverksamhet, därför att hälften av församlingarnas prästlönetillgångarnas nettoavkastning går till kyrkofonden.

Om någorlunda rättvisa skall skapas, borde hela prästlönetillgångarnas nettoavkastning gå tillbaka till församlingarna i det stift där de hör hemma, enligt den grundläggande ändamålsbestämningen. Med i bilden finns naturligtvis en del församlingar som har låg eller kanske ingen andel i prästlönetillgångarna och där skall då utjämningsystemet träda in samt ha kyrkoavgiften med i utjämningsystemets beräkningar. Det måste vara fel som det är i dag, att de som har lång väg till sin kyrka, kyrkogård och gudstjänster skall betala en högre kyrkoavgift än andra. Det borde vara tvärt om, för det utgår ju ingen reseersättning till våra gudstjänster. Fler och fler uttrycker i dag sin förvåning över att Svenska kyrkan har olika (medlems)-kyrkoavgifter beroende på var i landet vi bor.

Visserligen är det varje församlings rättighet att själv bestämma kyrkoavgiften, men ingen församling vill ta ut högre avgift än den behöver för att bedriva församlingsverksamheten. Dessutom är i regel kommunalskatten också lägre i de församlingar, som kan hålla en lägre kyrkoavgift.

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att medelst justering av kyrkoordningen eller genom annat förfarande föreslå Kyrkomötet besluta att hela prästlönetillgångarnas årliga nettoavkastning återgår till stiftens församlingar efter deras andelstal.

Vallsta, Backaryd, Mjällby och Bodbysund den 10 juli 2002

Gösta Äng

Ulla Samuelsson

MajVis Hultén

Stig Eriksson

Ingemar Öberg

Behåll vigselbegreppet men inför en civilregistrering för statens behov

Justitieminister Boström framförde för ett år sedan ett förslag om att samfund skulle få rätt att registrera partnerskap. Bodström har uttalat (i GP) att han inte ser någon skillnad mellan rätten att förrätta en vigsel och rätten att registrera partnerskap. Justitieministerns tanke var inte att denna lag skulle vara tvingande, utan att samfunden själva skulle få välja huruvida man vill införa denna möjlighet eller ej, enligt ministerns pressekreterare (KT 10/02).

Även om Bodström betonar valfriheten för samfunden så innebär detta förslag inte en valfrihet för den enskilde prästen eller annan vigselförrättare. Med hänsyn till att samhället inte skall verka i diskriminerande riktning kommer en sådan lagändring därtill att åstadkomma en stark press på alla samfund, men i första hand på Svenska kyrkan och dess församlingar, att tillämpa vigsel även för homosexuella.

Själva har vi inget principiellt att invända mot om Svenska kyrkan bestämmer sig för att gå vidare från välsignelse av homosexuella par till att låta även dessa människor vigas i vårt samfunds kyrkor. Men detta får inte tvingas fram genom en statlig lagstiftning. Skall Svenska kyrkan ta denna ställning, ett beslut som vi gärna vill medverka till, så skall det vara efter det att kyrkan genom sina beslutsorgan själv kommit fram till att den vill acceptera en sådan ordning.

Under rubriken "Skilj kyrkorna från staten" framför Svenska Dagbladet på ledarsidan 28/8 01 några mycket tänkvärda reflektioner i detta ämne. Vi kan dock inte acceptera alla tankegångar i ledartiteln. Vissa bör emellertid lyftas fram, inte minst i diskussionerna inom Svenska kyrkans beslutande organ:

Därtill bör frågan om vigselrätten skiljas från vem som omfattas. Efter statskyrkosystemets fall har den kyrkliga vigselns betydelse förändrats; att staten tar hand om den juridiska regleringen av äktenskap och partnerskap ter sig idag som en rimligare ordning än att med skenbart frivillig lagstiftning tvinga på kyrkor och deras funktionärer en sekulär trosuppfattning som strider mot deras dogmer. Poängen med fria kyrkor är att de ska få vara fria kyrkor, som ägnar sig åt evangelium, inte civilrättslig ämbetsutövning. Hur detta evangelium tolkas och praktiseras är en inomkyrklig angelägenhet. Liksom de former med vilka församlingar vill välsigna sina hetero-, homo- eller transsexuella parbildningar.

Frågan är alltså om statens registrering av hur människor sammanlever även fortsättningsvis huvudsakligen skall registreras i form av kyrkliga vigslar i ett stort antal trossamfund.

Eftersom tillämpningen av lagstiftning om arvsrätt, egendomsrätt och viss skatterätt är beroende på huruvida en viss person sammanlever med en annan person eller ej, behövs det någon form av statlig, juridiskt bindande registrering som underlag för denna tillämpning.

I många andra västerländska länder är det normalt att en sådan registrering är statlig och sköts av statliga eller kommunala tjänstemän på statligt uppdrag. Många, kanske de flesta som låter registrera sin samlevnad i statliga register, vill också ha en

kyrklig välsignelse i det trossamfund de tillhör. Ett sådant system bör vi också införa i Sverige.

Den kyrkliga välsignelseakten kan och bör behålla den traditionella benämningen ”vigsel”. Vigsselförrättarens skyldighet i dag att redovisa till statliga myndigheter vilka som vigs samman upphör däremot.

Ytterligare ett statligt tvingande system skulle därmed försvinna. Staten har ingen rätt att kräva att kyrkor och samfund skall var inordnade i lagar och regler som enbart har statliga och i detta fall statliga fiskala syften. Om trosfrågor inte blandas samman med statliga system kommer trossamfunden bättre att kunna tjäna sina grundläggande andliga syften.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

1. *att* med anledning av motionen låta utreda om vigselbegreppet i dess statliga form kan ersättas av annan form av statlig registrering och kyrkliga välsignelser.
2. *att* förslag med anledningen av utredningen föreläggs Kyrkomötet under innevarande mandatperiod.
3. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att initiera överläggningar mellan staten och trossamfunden i Sverige i dessa frågor.

Stockholm den 13 juli 2002

Urban Gibson

Helena Bargholtz

I Sverige har vi inom kyrkans verksamhet en lång tradition av att kombinera tal, sång och musik. Det har genom åren varit möjligt bl.a. genom att det har funnits tillräckligt många utbildade kyrkomusiker och att kyrkorna varit utrustade med förhållandevis bra kyrkorglar vilket i sig har ett stort kulturvärde. Musiken och sången utförd av körer och övriga gudstjänstbesökare har med tiden fått en allt större plats i våra gudstjänster.

Familjegudstjänster där barnen medverkar är som regel välbesökta. Genom att barnen, tränade av kyrkomusiker och barntimmeledare, får möjlighet att visa upp sig i gudstjänsten skapas ett intresse för kyrkans verksamhet som kommer att visa sig vara mycket betydelsefullt för Svenska kyrkan i en framtid då kyrkans ekonomi står och faller med hur många som vill vara medlemmar och därmed också betala kyrkoavgiften.

Antalet utbildade kyrkomusiker sjunker drastiskt inom de närmaste årtiondena om inga motåtgärder vidtas. Det är redan idag svårt att få behöriga sökande till alla lediga tjänster och tillgänglig statistik visar att situationen bara blir sämre. Enligt uppgifter från Kyrkomusikernas Riksförbund (KMR) kommer 210 av totalt 608 organister och 543 kantorer av totalt 1 843 att gå i pension inom de närmaste 14 åren. Till detta skall läggas de som på grund av ändrad yrkesinriktning, sjukdom m.m. lämnar yrket.

Tyvärr är antalet nyutbildade kyrkomusiker inte i paritet med antalet som lämnar yrket och antalet sökande till utbildningarna har stadigt sjunkit. I år kom det inte ens så många till intagningsproven som det fanns utbildningsplatser. Kanske är det ett utslag av att omfattningen av fri musikundervisning minskat i takt med kommunernas och församlingarnas nerdragningar till följd av ett kärvare ekonomiskt klimat. Ett led i strävandena för att intressera fler ungdomar att söka sig till kyrkomusikerutbildningarna är att de som barn upptäcker glädjen över att kunna spela på ett instrument med så stora möjligheter som en orgel.

Suzukimetoden bygger på att barn redan från 5–6 års åldern börjar träna på orgel försedd med pedalförhöjare. Tillgång till höj- och sänkbar sittbänk är nödvändig. Fördelarna med att intressera barn för att spela orgel är att man grundlägger ett kunnande på instrumentet som ofta följer personen genom livet. Några förkunskaper som att kunna spela piano innan erfordras ej. Möjlighet till spelning i samband med gudstjänster ökar intresset och bidrar till variation i kyrkans aktiviteter. Denna tidigt grundlagda färdighet kombinerad med ett musikaliskt intresse kan tveklöst bidra till att personen vid valet av yrke i ungdomsåren attraheras av att söka till kyrkomusikerutbildningen och efter avslutad utbildning bli en resurs för att föra en levande kyrkomusik vidare. Alternativet är att musiken i våra kyrkor i framtiden framförs via CD spelare eller liknande teknisk utrustning.

Med hänvisning till ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att stimulera unga att välja kyrkomusikerutbildning vid sitt yrkesval.
2. *att* Kyrkostyrelsen får i uppdrag att uppmana musikhögskolorna att erbjuda utbildningar i Suzukimetodik.

Mot 2002:48

3. *att* Kyrkostyrelsen får i uppdrag att stimulera församlingarna att aktivt medverka till fortbildning för kyrkomusiker enligt Suzukimetoden.

Glanshammar den 2 juli 2002

Börje Gustafsson

Sedan de förändrade relationerna mellan kyrkan och staten trädde i kraft har en stor markant förändring skett i vårt land. Antalet församlingar har minskat avsevärt.

Det skäl som ofta anförs är att många små församlingar inte klarar gudstjänstkriteriet i 37 kap. 2 § 1 i kyrkoordningen.

I församlingen firas en huvudgudstjänst varje söndag och annan kyrklig helgdag eller åtminstone en gudstjänst varje vecka om inte domkapitlet angivit något annat.

Trots att en församling, som inte uppfyller nämnda kriterier, får bestå till utgången av år 2005 enligt punkt 22 i kyrkoordningens övergångsbestämmelser, har ändå sammanslagningar av församlingar varit oroväckande stort i några stift. 1999 års kyrkomöte anförde att ”strävan efter frivillighet måste vara den givna utgångspunkten när beslut fattas om församlingsindelning”. Den uppmjukning av gudstjänstkravet som 1999 års kyrkomöte biföll, har så vitt vi kan förstå inte påverkat utvecklingen.

Svenska kyrkan har en rikstäckande indelning i territoriella församlingar som pastorala områden. I kyrkoordningen har församlingarnas ställning stärkts. Församlingarna är samtidigt en gemenskap av de människor som tillhör Svenska kyrkan och som är bosatta inom församlingens område. Församlingsgränser är mycket starkt rotade, mänskligt, kulturellt och historiskt. Därför måste strukturförändringar genomföras med stor varsamhet och på ett sådant sätt att det lokala engagemanget bevaras.

Med församlingssammanslagningar förbättras inte de ekonomiska förutsättningarna i nämndvärd grad då kyrkobyggnaden, församlingshem och andra fasta kostnader finns kvar. Gudstjänster måste också firas i kyrkorna även om det finns flera i en församling. Det vi tappar är det lokala ansvarstagandet, det är förtroendeposter och andra på den lokala nivån. Därmed förloras många ofta engagerade och ansvarstagande personer. Ofta innebär det en sorg i bygden när församlingen upphör.

Mot bakgrund av det anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att se över vad som hänt beträffande församlings-sammanslagningar sedan 1 januari 2000.
2. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att i samband med den förestående översynen av kyrkoordningen överväga om gudstjänstkravet i församlingskriterierna kan mildras.
3. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att överväga om tidpunkten i punkt 22, övergångsbestämmelserna i kyrkoordningen kan utsträckas till utgången av år 2009.
4. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att uppmana stiftet till uppbromsning ute i stiftet så tvångsvisa sammanslagningar upphör till dess motionens förslag behandlats.

Falkenberg, Holm och Stillingsön den 10 juli 2002

Ulla Rickardsson

Bengt Gustavsson

Inger Lif

Vid 2001 års kyrkomöte väckte jag en motion (Mot. 2001:20) där jag begärde att Kyrkomötet skulle uppdra åt Kyrkostyrelsen att fastställa rutiner för redovisning av Överklagandenämndens "domar" till anställda, förtroendevalda m.fl.

Tillsyns- och uppdragsutskottet menade att Överklagandenämndens redovisning var bra men borde kompletteras med en redovisning i tryckt form för att ytterligare förbättra tillgängligheten (betänkande TU 2001:7). Utskottet anförde i sina övervägande följande:

Utskottet menar att Överklagandenämndens presentation av meddelade beslut på kyrkans hemsida är bra. Det skulle vara värdefullt med utökad information om hur man når Överklagandenämndens beslut på hemsidan. En komplettering av nuvarande presentation genom återkommande publicering i tryckt form bör ske enligt utskottets mening. Ett bra sätt att åstadkomma detta skulle vara att Överklagandenämndens verksamhetsberättelse och under året meddelade beslut ingick i Kyrkomötets tryck. Kyrkostyrelsen avgör efter samråd med Överklagandenämnden hur publicering skall ske. ---.

Utskottet föreslog att Kyrkomötet med anledning av min motion skulle ge Kyrkostyrelsen till känna vad utskottet anförde. Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag. Kyrkomötet hade alltså beslutat uppdra åt Kyrkostyrelsen att efter samråd med Överklagandenämnden i tryckt form publicera nämndens beslut.

Överklagandenämnden har i sin verksamhetsberättelse för år 2001 – som också finns tillgänglig på nämndens hemsida – välkomnat Kyrkomötets beslut om en publicering av nämndens beslut i tryckt form. Nämndens sekreterare får även ett särskilt arvode för att han iordningställer nämndens beslut för publicering på nämndens hemsida samma dag som beslutet meddelas och för senare tänkt publicering i tryckt form.

Men det har nu gått tio månader sedan Kyrkomötets beslut och något samråd mellan Kyrkostyrelsen och Överklagandenämnden verkar inte ha kommit till stånd, än mindre har något tryckt skrift publicerats. I stället kan vi – på ett rättelseblad till Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet KsSkr 2002:3 Redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets ärenden (dnr Ks 2002:428) – läsa att "skrivelsen är slutbehandlad". Kyrkostyrelsen underkänner i rättelsebladet med några korta rader utskottets och Kyrkomötets bedömning om behovet av en tryckt publicering. Man hänvisar till att Svenska kyrkans hemsida till hösten får en bättre ingång på Internet och att några av Överklagandenämndens beslut (dvs. cirka 10 av hittills nästan 100 meddelade) funnits helt eller delvis redovisade i tidningen FÖR.

Det blir alltså inte någon publikation!? Ja, tydligen är det åter en fråga för Kyrkomötet. Dock borde en sak vara klar. Enligt 10 kap. 4 § kyrkoordningen skall Kyrkostyrelsen verkställa Kyrkomötets beslut. Det kan då inte rimligen ankomma på Kyrkostyrelsen att välja och vraka bland det man från tid till annan tycker är intressant och roligt.

Eftersom 2001 års kyrkomöte entydigt och klart begärde en tryckt publicering och det inte finns några skäl till att tro att önskemålen från bl.a. anställda och förtroende-

valda vid domkapitel, stiftsstyrelser samt församlingar och kyrkliga samfälligheter för en tryckt publikation inte skulle kvarstå, bör 2002 års Kyrkomöte under rådande förhållanden återupprepa sitt klara önskemål om en publikation. En väl så utbyggd och fungerande ingång till Internet kommer inte kunna ge alla de förtroendevalda som i dag saknar tillgång till Internet möjlighet att ta del av informationen där. En publicering i tryckt form utgör därför – i vart fall i kyrkoordningens inledningsskede – en viktig del i mottagningsprocessen och avgörande för kyrkoordningens legitimitet. Vidare finns en mera allmän önskan om att på sikt minska detaljregleringen i kyrkoordningen. I en sådan utveckling är det av stor vikt att man inte bara i domkapitlen utan också vid kyrkorådsborden lär sig arbeta med såväl prejudikat från Överklagandenämnden som inte överklagade beslut av principiell betydelse från domkapitlen. En publikation med samtliga beslut från Överklagandenämnden och övriga nämnder på nationell nivå samt vissa principiellt viktiga inte överklagade (eller överklagbara) beslut från domkapitlen avseende åren 2000–2002 skulle omfatta cirka 200 avgöranden. Kyrkostyrelsen skall se till att en sådan publikation – som inte behöver vara kopplad till Kyrkomötets tryck – färdigställs under våren 2003 för försäljning till självkostnadspris till bl.a. kyrkans olika organ. Kyrkostyrelsen bör inför färdigställandet samråda med bl.a. Överklagandenämnden och Svenska kyrkans församlingsförbund.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att – efter samråd med bl.a. Svenska kyrkans överklagandenämnd och Svenska kyrkans församlingsförbund – se till att under våren 2003 i tryckt form publicera beslut från Svenska kyrkans överklagandenämnd, Ansvarsnämnden för biskopar och Valprövningsnämnden samt principiellt viktiga inte överklagade beslut från domkapitlen meddelade åren 2000–2002.

Åhus den 11 juli 2002

Erna Arbag

I inledningen till kyrkoordningen anges bl.a. följande:

En huvuduppgift för kyrkoordningen är att ange de strukturer och beslutsformer som ger de bästa förutsättningarna för Svenska kyrkan att fullgöra sin kallelse. Härtill kommer uppgiften att bevara och stärka enheten och gemenskapen bland dem som tillhör Svenska kyrkan, mellan församlingar och stift och med hela den världsvida kyrkan. Kyrkoordningen behöver kontinuerligt ses över och anpassas till nya förutsättningar för att kunna fullfölja sin uppgift.

Av 10 kap. kyrkoordningen framgår att det är Kyrkomötet som Svenska kyrkans högsta beslutande organ som beslutar om kyrkoordningen. Kyrkomötet har i kyrkoordningen bestämt att det i första hand är Kyrkostyrelsen som skall bereda Kyrkomötets beslut (se 10 kap. 4 §). I sista hand ankommer beredningen i Kyrkomötet på dess utskott (se 11 kap. 11 §). 1999 års kyrkomöte underströk dock betydelsen av kyrkomötesledamöternas självständighet gentemot Kyrkostyrelsen (se motion 1999:114, 2KL 1999:1 avsnitt 11.8).

Vid 2000 års kyrkomöte slog Kyrkomötet – i enlighet med vad Kyrkorättsutskottet och Läronämnden uttalat – fast principen att upprätthålla kyrkoordningen som ett sammanhållande instrument och noga beakta att beredningen av beslut om korrigeringar och sakliga ändringar i kyrkoordningen sker på ett sådant sätt att kyrkoordningens auktoritet inte sätts i fråga (se Kr 2000:1 och Ln 2000:1). Kyrkorättsutskottet betonade att Kyrkomötet bör vara det forum där det förs en fortlöpande och levande diskussion om kyrkoordningen i syfte att åstadkomma ett regelverk som på bästa sätt främjar församlingar och stift. Utskottet uttalade vidare bl.a. följande (Kr 2000:1 s. 5):

När ett konkret förslag till ändring läggs fram bör Kyrkomötet, efter en seriös behandling, uttala sin mening och, om frågan så kräver, se till att den utreds grundligt. Detta bör gälla oavsett om frågan om ändring har väckts av en ledamot genom motion, Kyrkostyrelsen i en skrivelse eller av ett utskott vid sakbehandlingen av ett ärende. I ett sådant utredningsförfarande bör ingå en remiss av ändringsförslagen, till del för att inhämta synpunkter men också för att uppnå en bred förankring av de tänkta ändringarna.

Först därefter bör frågan läggas fram för Kyrkomötet för beslut.

Kyrkorättsutskottet tillkom efter beslut av 1999 års kyrkomöte (jfr 2KL 1999:2 s. 4 f.). Utskottet har – som framgår av 4 kap. 21 § arbetsordningen (SvKB 1999:3) bl.a. till uppgift att innan ett annat utskott avger ett betänkande i ett ärende som kan medföra ändringar i Kyrkoordningen avge yttrande vad avser de förslag till bestämmelser som föreslås ingå i eller fogas till betänkandet. Kyrkorättsutskottet har beskrivit sin roll i detta avseende på följande sätt (se Kr 2001:2):

Kyrkorättsutskottets roll kan därmed närmast liknas vid den funktion som lagrådet har när det gäller att – på begäran av regeringen eller av ett riksdagsutskott – yttra sig över förslag till nya eller ändrade lagar. Enligt regeringsformen skall lagrådets granskning avse hur förslaget förhåller sig till grundlagarna, rättsordningen i övrigt och rättssäkerhetens krav, hur förslaget föreskrifter förhåller sig till varandra, om förslaget är så utformat

att det kan antas tillgodose avgivet syfte och vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

I sammanhanget av intresse är att Centralstyrelsen innan man lade fram kyrkoordningsförslaget till 1999 års kyrkomöte tillkallade en särskild juridisk granskningsgrupp av fem fristående domare och andra kvalificerade jurister som främst granskade "författningstexten" (se CsSkr 1999:3 s. 2-13 och bilaga 4).

Den ordning som Kyrkomötet valt för granskning av förslag till ändringar i kyrkoordningen ställer vissa särskilda krav. Först behöver Kyrkorättsutskottet ha en sammansättning med ledamöter som har en särskild erfarenhet och kunskap på det kyrkorättsliga området. Sekreteraren i utskottet måste också ha vana vid granskning av författningstext från t.ex. regeringskansliet och bör lämpligen inte ha deltagit i kyrkokansliet med utarbetandet av kyrkoordningsbestämmelserna för att kunna medverka i en så fristående granskning som möjligt. Vidare måste Kyrkorättsutskottet ges tillräcklig tid till granskningen under Kyrkomötets första session och utan att det i onödan uppehåller andra utskotts arbete och det egna utskottets beredning av övriga ärenden. Den förkortning av kyrkomötessessionerna som gjorts i vart fall för 2002 års kyrkomöte försvårar givetvis på ett allvarligt sätt för Kyrkorättsutskottet att fullgöra sitt arbete.

Slutligen, men inte minst väsentligt, är att de – oftast omfattande – ändringsförslag som Kyrkostyrelsen lägger fram skall var ordenligt beredda. Det finns allvarliga invändningar mot Kyrkostyrelsens beredning av ändringar i kyrkoordningen. Ett skäl till detta är säkert att rättschefen i kyrkokansliet inte getts samma självständiga ansvar för den slutliga juridiska kontrollen av samtliga förslag och egna beslut som en rättschef i regeringskansliet normalt har. Rättschefen har t.ex. inte någon självständig rätt att närvara vid Kyrkostyrelsens sammanträden eller få anteckna en avvikande mening till protokollet. Följden är att flera av de förslag till kyrkoordningstexter som läggs till 2002 års kyrkomöte för beslut bara har presenterats för styrelsen vid ett tillfälle. I flera fall ha förslagen tagits fram i stor tidsnöd och utan att ens någon delning (dvs. enklare remissförfarande) gjorts. Beredningen uppfyller således inte de krav som 2000 års kyrkomöte slog fast. Det blir därmed en i det närmaste omöjlig uppgift för Kyrkorättsutskottet att på ett godtagbart sätt fullgöra sin uppgift som "kyrkans lagråd". Risker är därför stor att redan 2003 års kyrkomöte kommer att behöva göra justeringar i de ändringar som 2002 års kyrkomöte avses besluta om. Detta undergräver kyrkoordningens auktoritet och legitimitet.

Det behövs därför – i vart fall i de något mera omfattande ärendena – komma till stånd någon form av en fristående juridisk granskning på ett tidigare stadium av ett ärendes beredning, dvs. innan Kyrkostyrelsen fattat slutligt beslut om skrivelse till Kyrkomötet. I sitt remissvar över promemorian "Inventering av behov av ändringar i kyrkoordningen" anför Överklagandenämnden i detta avseende följande:

--- det ifrågasätts om det inte finns skäl att inrätta ett särskilt juridiskt råd på nationell nivå inom Svenska kyrkan med uppgift att granska och yttra sig över förslag till ändringar i kyrkoordningen. Granskningen skulle förslagsvis kunna utformas efter förebild av den granskning av lagförslag som genomförs av Lagrådet. Ett sådant råd skulle t.ex. kunna bestå av ordförandena och vice ordförandena i de särskilda nämnderna. På motsvarande sätt som Kyrkostyrelsen, enligt 12 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen, är skyldig att hämta in yttrande från Biskopsmötet vid beredningen av styrelsens beslut i teologiska och ekumeniska frågor av större vikt, bör Kyrkostyrelsen vara skyldig att hämta in yttrande från ett sådant juridiskt råd innan styrelsen föreslår ändringar i kyrkoordningen. Undantag bör bara gälla för de fall hörande av det juridiska rådet skulle sakna

betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller om ett hörande skulle fördröja behandlingen av frågan om ändring i kyrkoordningen så att avsevärt men skulle uppkomma.

Jag anser att frågan om det juridiska granskningen av Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen närmare behöver regleras och föreslår att Kyrkostyrelsen får i uppdrag att till 2003 års kyrkomöte återkomma med förslag i frågan. Frågans vidare beredning hindrar givetvis inte Kyrkostyrelsen att inför de förslag till ändringar som styrelsen avser att lägga fram för beslut av 2003 års kyrkomöte underställs en särskild tillkallad granskningsgrupp på det sätt Centralstyrelsen gjorde år 1999.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte lägga fram förslag till de ändringar i kyrkoordningen som behövs för att garantera en fristående juridisk granskning av de förslag till kyrkoordningsändringar som Kyrkostyrelsen i skrivelser till Kyrkomötet avser att lägga fram.

Åhus den 10 juli 2002

Erna Arhag

Personval måste bli möjligt överallt – ändra minimigränserna för personröstning!

I praktiken är det omöjligt för en person att bli personvald i en liten församling och som representant för en mindre nomineringsgrupp. Därför måste reglerna i framtiden ändras så att minimigränsen för personröster sänks eller tas bort. Även i stora församlingar vill det till ett "jordskred" för att en kandidat skall bli personvald. Vi har inte sett några uppgifter på hur många förtroendevalda på församlingsnivå som blivit personvalda men kan inte tänka oss att det är mer än ett fåtal som nått de personröstetal som behövs för att uppfylla kraven. Vi förutsätter att Kyrkomötet, när reglerna beslutades, önskade göra ett personval möjligt. I så fall anser vi att gränsen är alltför högt satt, åtminstone när det gäller församlingsnivån.

De regler för personvalet som gäller om minst 30 röster på församlingsnivå, innebär en betydligt högre "spärrgräns" för personval i små församlingar och för mindre nomineringsgrupper än för större församlingar och nomineringsgrupper. Detta kan inte vara ett avsett resultat av de nya reglerna.

Syftet med möjligheten till personval i kyrkovalen har varit att stimulera till ett större engagemang och ett fokus på personen och inte på partivalet hos väljarna/församlingsborna/de kyrkotillhöriga än tidigare. Då bör det också vara ungefär lika lätt eller lika svårt att få personvalet att slå igenom i olika stora församlingar och för olika stora nomineringsgrupper. Spärrgränsen om 5 procent av de avgivna rösterna är anpassad efter höga röstetal och stora församlingar eller för att vara ärlig kopierad efter de regler som gäller för de allmänna valen med de betydligt större enheter som gäller där. För att få ihop 30 röster och samtidigt minst 5 procent av de avgivna rösterna måste en nomineringsgrupp ha minst 600 röster i kyrkofullmäktigevalet. Detta är naturligtvis en omöjlighet i praktiken. Det finns kanske inte ens 600 medlemmar i församlingen. Och valdeltagandet är ytterst sällan hundraprocentigt.

Vid den översyn av reglerna för kyrkovalen på olika nivåer som sannolikt kommer till stånd inför nästa kyrkoval år 2005 bör en ändring ske så att personval blir realistiskt även på församlingsnivå och för mindre nomineringsgrupper. Detta åstadkoms förmodligen lättast genom att den faktiska minimiröstgränsen helt enkelt tas bort och att endast procentregeln om 5 procent av rösterna på nomineringsgruppen i valkretsen gäller. Ett alternativ kan vara att sätta den absoluta röstgränsen till 5–10 personröster.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att inför den översyn av reglerna för kyrkoval som planeras uttala att de synpunkter som redovisas ovan bör beaktas i det översynsarbetet.

Grundsund, Stockholm, Huddinge och Uppsala den 16 juli 2002

Susann Torgerson

Urban Gibson

Åke Blomqvist

Britt Louise Agrell

Ingemar Åhs

I 3 avd. 7 kap. 14 § kyrkoordningen sägs att biskopen skall vara ordförande i stiftsstyrelsen. I samma avdelning 12 kap. 6 § sägs samma sak om ärkebiskopen i Kyrkostyrelsen.

Ur demokratisk synvinkel är detta inte rimligt. Eftersom kyrkoherden inte får väljas till ordförande i församlingarnas kyrkoråd borde detta gälla även på de andra nivåerna inom Svenska kyrkan. Skälet till att kyrkoherden inte är valbar är, enligt kyrkoordningen, att församlingen utgör kyrkoherdens pastoralansvarsområde. Detta skäl är också giltigt för de andra nivåerna enligt bestämmelser i kyrkoordningen.

Inom varje annan organisation med val enligt demokratiska principer, är det den demokratiskt valda församlingen som inom sig utser ordförande. Därför är det mycket underligt att man inom den demokratiskt rikstäckande kyrkan förfar på annat sätt. Det rimliga måste vara att de förtroendevalda väljer ordförande för de organisationsdelar som berörs.

Med det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* 7 kap. 14 § kyrkoordningen skall ha lydelsen:
”Stiftsfullmäktige utser ordförande och en eller två vice ordförande bland de valda ledamöterna. Fullmäktige bestämmer tiden för uppdraget.”
2. *att* 12 kap. 6 § kyrkoordningen skall ha lydelsen:
”Kyrkomötet utser ordförande och två vice ordförande bland de valda ledamöterna.”

Älvsbyn den 8 juli 2002

Reidar Gustafsson

Det verkar som om kyrkoherdarnas administrativa börda blir tyngre för varje år. Många tycker att det inte är detta de blivit utbildade för och kallade till. Vi ser att komministrar låter bli att söka kyrkoherdetjänster och att kyrkoherdar lämnar sina jobb och väljer att igen tjänstgöra som komministrar. Detta tyder på ett systemfel.

Man har valt att lämna den tidigare differentieringen av prästtjänster med adjunkter och komministrar. Församlingarna väljer att hantera detta på olika sätt med arbetsledaransvar, verksamhetsansvar i ett distrikt, m.m. Till detta kopplas olika lönelägen som svarar mot den grad av ökat ansvar man har. Differentieringen är alltså kopplad till församlingarnas/kyrkoherdarnas vilja och påhittighet. Det gör att lösningarna blir lokala och skraddarsyddas samtidigt som typen av tjänst är densamma. En reflektion kring den nya situationen behövs vilket också skulle lyfta fram och utvärdera de olika lösningar som finns och kanske finna flera.

Det finns också andra frågor att ställa. Hur mycket administration behövs i en församling? Läggs onödiga uppgifter på kyrkoherde/församling? Vem är bäst skickad att ta hand om den? Väsentligt är att inte undergräva de styrmedel kyrkoherden har genom de administrativa uppgifterna. Å andra sidan är det viktigt, inte minst i kyrkans nya roll, att ta vara på prästernas teologiska och pastorala kompetens. Alternativa befodringsvägar borde finnas för den präst som visar skicklighet i rent prästerliga uppgifter, men som inte har fallenhet för andra plikter som nu läggs på kyrkoherdar, kanske benämningen ”förste komminister”. Kyrkoordningens klara prioritering av gudstjänst, undervisning, diakoni och mission som församlingarnas centrala uppgifter får inte bli bara vackra ord.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda alternativa befodringsvägar för präster och hur församlingarnas administrativa uppgifter kan begränsas.

Göteborg den 11 juli 2002

Eric Muhl

Britta Olinder

Lotta Vahlne Westerhäll

om kyrkoherdars valbarhet till kyrkofullmäktige i större kyrkliga samfälligheter

Det har visat sig att det finns olika meningar om tolkningen av kyrkoordningen, när det gäller kyrkoherdars valbarhet till kyrkofullmäktige i kyrkliga samfälligheter. I kyrkoordningen 33 kap. 6 § 3 mom. står det att "den som är anställd hos samfälligheten och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda" inte är valbar. Detta har tolkats så att den som tjänstgör som kyrkoherde inom samfälligheten därmed inte skulle vara valbar.

Mot denna tolkning talar den formella omständigheten att samma paragrafs 2 mom. anger att "den kyrkoherde som är ledamot och kyrkoherdens ersättare i samfällighetens kyrkonämnd" inte är valbar. Detta moment hade varit överflödigt, om den ovan angivna tolkningen av mom. 3 hade varit korrekt.

En jämförelse med kyrkoordningens regler för val till fullmäktigeförsamlingar eller motsvarande på andra nivåer talar också emot en så snäv tolkning av valbarhet. Den påminner mer om de begränsade valbarhetsregler, som gäller för nämnder av olika slag (se 33 kap. 9 §).

Mot den snäva tolkningen talar vidare följande sakliga omständigheter. Förhållandet mellan församling och samfällighet innebär ett frivilligt samarbete (2 kap. 9 §). Församlingar samverkar för att uppnå ekonomisk utjämning, resurshushållning och service. Därigenom uppnås stora fördelar. Samfälligheten handlägger alltså ekonomiska frågor, men dessa kan inte bedömas utan att församlingarnas mål och verksamhet beaktas i beslutsunderlagen. Den pastorala erfarenhet och teologiska kompetens som pastors deltagande i handläggningen medför, kan inte undvaras på någon nivå och den dubbla ansvarslinjen kommer i kyrkoordningen till uttryck på många sätt. I en stor samfällighet, som t.ex. Göteborgs med 37 samverkande församlingar, skulle det pastorala perspektivet riskera att bli ytterst svagt företrätt, om inte i dess fullmäktigeförsamling finge väljas in någon av samfällighetens alla kyrkoherdar. I synnerhet som väljarna i flera olika nomineringsgrupper har givit detta synsätt sitt stöd och röstat för några kyrkoherdar.

Så vitt vi har kunnat förstå av förarbeten och diskussioner i Kyrkomötet är det inte den snäva tolkningen av kyrkoherdars valbarhet som varit avsedd utan snarare en begränsning för "övergripande chefstjänst som kanslichef, kamrer, kyrkogårdschef eller annan förvaltningschef" (CsSkr 1999:3).

Mot bakgrund av det ovan anförda förslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uttala sitt stöd för den logiska och mindre snäva tolkningen av kyrkoordningen 33 kap. 6 § 3.
2. *att* om yrkandet under punkt 1 inte bifalles en undantagsbestämmelse införes för samfällighet av viss storlek.

Göteborg den 11 juli 2002

Britta Olinder

Eric Muhl

Lotta Vahlne Westerhäll

I och med Svenska kyrkans ändrade relationer till staten har kyrkoavgiftens storlek blivit tydligare för de tillhöriga. Den har blivit en anledning till att lämna kyrkan, antingen för att man har så knapp inkomst att det verkligen betyder något att inte behöva betala sin avgift eller för att man har så stor inkomst att det upplevs som en orimlig kostnad. Man frågar sig om det är i linje med kyrkans budskap att någon enda skall behöva lämna kyrkan för att man inte har råd. Och man undrar om inte ett tak skulle införas för att tillhörigheten inte skall kosta helt oproportionerligt mycket.

Det finns många aspekter att ta i betraktande när det gäller kyrkoavgiften, inte bara fiskala utan även teologiska och sociala. De behöver bearbetas ur olika synvinklar.

Mot denna bakgrund föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning som bearbetar frågor kring kyrkoavgiften.

Göteborg den 11 juli 2002

Britta Olinder

Eric Muhl

Lotta Vahlne Westerhäll

När Kyrkomötet efter mångårig debatt 1958 öppnade prästämbetet för kvinnor, hade i pläderingen för beslutet ofta ingått att saken gällde en yttre ordning och inte skulle ses som en lärofråga. Motståndarna till kvinnliga präster däremot har genom åren i huvudsak hävdats att konflikten verkligen gäller en lärofråga. Sedan Svenska kyrkan tog beslutet att ge kvinnor tillträde till ämbetet, har tidigare kyrkolagar 1999 ersatts av en ny kyrkoordning, som inleds med en portalparagraf:

Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, som gestaltas i gudstjänst och liv, är grundad i Guds heliga ord, såsom det är givet i Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter, är sammanfattad i den apostoliska, den nicenska och den athanasianska trosbekännelsen samt i den oförändrade augsburgska bekännelsen av år 1530, är bejakad och erkänd i Uppsala mötes beslut år 1593, är förklarad och kommenterad i Konkordieboken samt i andra av Svenska kyrkan bejakade dokument.

Svenska kyrkan har med denna paragraf, inte bara genom tillägget att läran "gestaltas i gudstjänst och liv" utan också genom hänvisningen till "andra av Svenska kyrkan bejakade dokument", fått en något förändrad syn på vad som är en lärofråga.

Sedan 1958 har också en annan väsentlig förändring inträffat. Förståelsen av hur könsperspektiv påverkar människors medvetanden och samhällens strukturer har vuxit och utforskas i dag av särskilda akademiska discipliner. Det som 1958 kunde framstå som orättvisa yttre ordningar, skär mycket djupare. Nu ser vi att människors själar deformeras. Svenska kyrkans arbete bl.a. med liturgins utformning präglas av denna insikt.

Kvinnor såsom präster är inte bara en yttre ordning, praktiskt motiverad. Detta bör i stället ses som något som är grundat i Guds ord, gestaltas i gudstjänsten, är erkänt och kommenterat i av Svenska kyrkan bejakade dokument. Vid sin prästvigning lovar varje präst att hålla sig till Svenska kyrkans lära. I lärofrågor förutsätts kyrkans präster vara ense, medan annat t.ex. det man i kyrkan kallar ordningsfrågor kan man ha olika mening om. Bifall till vårt förslag skulle inte behöva stöta ut någon ur Svenska kyrkan utan endast förtydliga vad som redan gäller.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att konstatera, att enligt 1 kap. 1 § kyrkoordningen är det en lärofråga att Svenska kyrkans ämbete är öppet för såväl kvinnor som män.

Göteborg den 11 juli 2002

Britta Olinder

Eric Muhl

Lotta Vahlne Westerhäll

Biskoparnas ställning i Kyrkomötet har diskuterats på varje kyrkomöte de senaste åren. Denna motion skall ses som ett försök till lösning av frågan. En bred enighet bör eftersträvas.

Biskoparnas ställning i Kyrkomötet är stark.

- ◆ Var och en har de motions-, förslags- och yttranderätt. De är representerade i samtliga utskott.
- ◆ Genom Läronämnden har de ett särskilt stort inflytande i alla lärofrågor, i praktiken vetorätt.
- ◆ Biskopsmötet har i den nya kyrkoordningen fått en tydligare roll.
- ◆ Ärkebiskopen är ordförande i Kyrkostyrelsen, som har ett stort inflytande på Kyrkomötet.
- ◆ Opinionsmässigt har biskoparna ett stort inflytande.

Kyrkomötets majoritet har menat att nuvarande ordning fungerar väl och att Kyrkomötet med noggrant iakttagande av Läronämndens yttranden och biskoparnas synpunkter i utskotten har kunnat fatta väl underbyggda beslut. Därigenom har en väl avvägd balans kunnat skapas mellan ämbetsinflytande och demokrati. Det förtjänar påpekas att före 1983 hade biskoparna visserligen rösträtt, men då fanns inte Läronämnden. Motionsrätten miste de vid nämnda tidpunkt, men återfick den några år senare.

En minoritet inom Kyrkomötet har dock menat att biskoparna trots att de inte är valda till Kyrkomötet även skall ha rösträtt då besluten fattas i plenum.

I längden är det inte bra med denna oenighet. En samlande lösning bör eftersträvas. Enighet råder om att biskoparna har och bör ha en stark ställning i Kyrkomötet, men hur värnar vi Svenska kyrkans karaktär av en demokratisk folkkyrka även på den nationella nivån?

Följande frågor bör ställas:

- ◆ Vad får det för följder om nuvarande ordning bibehålles? Vad betyder det för biskoparnas ställning?
- ◆ Vad får det för konsekvenser om biskoparna får rösträtt i plenum utan att några förändringar görs i övrigt?
- ◆ Bör Läronämnden avskaffas? Skall dess rätt att uppskjuta beslut i lärofrågor tas bort? Är det rimligt att vissa personer både har rösträtt i Läronämnden och Kyrkomötet?
- ◆ Bör biskoparna få beslutsrätt endast i vissa ärenden? I så fall vilka?
- ◆ Ska biskoparna även ha rösträtt i utskotten?
- ◆ Biskopsmötets beslut är utåt enhälliga. Hur blir synen på biskoparna om de i varje beslutsfråga måste redovisa sin åsikt?
- ◆ Hur betraktas ur representativ folkkyrkosynpunkt att fjorton platser i Kyrkomötet redan är besatta före det egentliga kyrkovalet?

Mot bakgrund av vad som ovan framförts föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda biskoparnas ställning i Kyrkomötet i samband med planerad översyn av gällande kyrkoordning.

Mot 2002:58

Kyrkesund, Frostkåge, Kumla, Gustavsberg och Förslöv den 10 juli 2002

Torgny Larsson

Levi Bergström

Vanja Björsson

Jösta Claeson

Börje Henriksson

Jag anser att det i kommande kyrkoval skall vara ett annorlunda nomineringsförfarande än hitintills och inte bygga på politiska grupperingar utan på direkta personval där församlingar, pastorat och kontrakt har möjlighet att nominera personer för val till kyrkofullmäktige, stiftsfullmäktige och Kyrkomötet.

Hur detta exakt skall kunna genomföras föreslår jag Kyrkomötet ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta. Kyrkostyrelsen kan tillsätta en arbetsgrupp som kan utarbeta ett förslag hur kommande kyrkoval skall kunna genomföras utan inblandning av politiska partier. Detta borde självklart vara Svenska kyrkans egen angelägenhet. Kyrkovalen bör inte styras av politiska partier utan av människors engagemang i sakfrågor och församlingsbors förtroende för enskilda kandidater. Dessa val bör förrättas på dels församlingsnivå, dels på stiftsnivå där också varje stift tilldelas ett antal platser i Kyrkomötet, förslagsvis jämt fördelat på varje stift. Nominering av olika personer för uppdrag på församlingsnivå, stiftsnivå och på riksplanet föregås av rekryteringsarbete inom stift och församling, där enskilda och grupper kan föreslå namn på kandidater. Utfrågning kan förekomma och vid slutligt val gäller personval, man röstar på enskilda personer och inte på partier eller grupper.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta ett nytt förfaringsätt till kommande kyrkoval där nominering av personer inte kommer att styras av politiska partier.

Rosvik den 12 juli 2002

Nils-Arne Rehnström

Svenska kyrkans utjämningsystem har funnits i många år och det blir mer och mer uppenbart att detta system är motsvarigheten till den statliga Robin Hood-skatten. Ett fåtal församlingar med höginkomsttagare bland sina medlemmar finansierar en stor del av kyrkans verksamhet i landet.

Självklart har vi alla ett gemensamt ansvar enligt kyrkoordningen och intresse för att Svenska kyrkans församlingar kan bedriva verksamhet, men ett system som det nuvarande utjämningsystemet som uteslutande utgår från skattekraften bland medlemmarna och därmed församlingens kyrkoavgift är djupt orättvist. Det innebär att en församlings inkomster från t.ex. jord eller andra tillgångar inte medtas i beräkningsunderlaget. Ett antal församlingar tvingas nu till besparingar i verksamheten för att kunna klara utjämningsavgiften. Detta kan vi inte försvara gentemot våra egna medlemmar! Argumentet, som vissa säkert framför, höj kyrkoavgiften är inte aktuellt i dessa församlingar! Sedan kyrkoavgiften blivit synlig i deklarationen är det många som, tyvärr, övervägt sitt medlemskap i Svenska kyrkan. Medlemmarna vill veta vart deras pengar går, men i dagens utjämningsystem har vi ingen aning om hur pengarna fördelas eller vart de går.

De senaste tre åren har utvecklingen av utjämningsavgiften för Lidingö och Oscars församlingar varit:

År	Lidingö församling	Oscars församling
	<i>Belopp (tkr)</i>	<i>Belopp (tkr)</i>
2000	14 101	12 136
2001	15 819	13 185
2002	17 700	14 381
2003 (beräknat)	18 750	15 200

Dessa båda församlingar har, förutom kostnader för verksamhet och personal, också höga kostnader för sina fastigheter och kyrkor. Skillnaden för dessa båda församlingar är att de inte får bidrag till renoveringar från Kyrkofonden. Motiveringen till varför Oscars och Lidingö inte får bidrag är att skattekraften är hög och kyrkoavgiften låg. Vi som förtroendevalda i dessa församlingar har ett ansvar att bedriva bra verksamhet och förvalta fastigheter och kyrkor. I dessa båda församlingar bedrivs förutom ett rikt gudstjänstliv i Oscars fem respektive Lidingös fyra kyrkor, omfattande barn- och ungdomsverksamhet, diakonal verksamhet (arbete bland hemlösa och andra utslagna), körverksamhet m.m. Att tvingas dra ner anslagen för dessa verksamheter med motiveringen att utjämningsystemet kräver det är oförsvarbart!

Den översyn av utjämningsystemet som pågår är nödvändig, men förändringen av utjämningsystemet till ett mer rättvist där alla församlingar skall kunna få del av det måste ske nu!

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att tillse att beräkningsgrunderna för utjämnings-systemet snarast ändras.

Stockholm den 20 juni 2002

Annette Lundquist Larsson

Christina Schnackenburg

I kyrkoordningens 2 kap. Församlingens uppdrag, 1 § anges. bl.a. att:

Församlingen skall anskaffa och underhålla den egendom som behövs för församlingens uppgifter samt anställa och avlöna personal, om detta inte är en uppgift för en kyrklig samfällighet som församlingen ingår i.

Församlingen anställer kyrkomusiker, diakoner, chefstjänstemän m.fl. yrkeskategorier. Vid varje nyanställning har församlingen i förväg förhandlat och träffat överenskommelse med vederbörande om löneläge och övriga förmåner. Detta gäller dock inte församlingens präster.

Sedan årsskiftet 2000 är församlingarna fullt ut arbetsgivare för såväl präster som övrig personal. De arbetsgivaruppgifter för prästerna som tidigare låg på stiftet har upphört. Det finns dock vissa inskränkningar i församlingarnas befogenheter. En av dessa inskränkningar gäller just lönesättningen. Svenska kyrkans Församlingsförbund har med stöd i kyrkoordningens bestämmelser och direktiv från Kyrkomötet delegerat till varje stifts församlingsförbund att förhandla och besluta om nyanställd prästs lön. Det har också hänt att löneöversynsförhandlingarna skett över församlingens huvud.

Vi menar att varje församling vid anställningstillfället skall kunna förhandla med prästen och/eller dennes facklige företrädare samt fastställa lön och övriga anställningsförmåner, likaså att löneöversynsförhandlingar sker på församlingsnivå.

Vi föreslår därför att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att ändra bestämmelserna så att församlingen själv får förhandla och fastställa lön och övriga förmåner vid anställning av präst samt att även löneöversynsförhandlingarna sker på samma villkor som för övriga församlingsanställda.

Stockholm den 20 juni 2002

Christina Schnackenburg

Annette Lundquist Larsson

Diakonin är en mycket viktig del av kyrkans verksamhetsområde. De framtida behoven kommer med största sannolikhet att öka. Enligt kyrkoordningens 32 kap. 5 § får till diakon i Svenska kyrkan bara vigas den som av domkapitlet blivit godkänd i diakonexamen.

Enligt samma 32 kap. 6 § får i diakonexamen prövas endast den som genomgått utbildningen, den praktiska tjänstgöringen som fastställs av Kyrkostyrelsen och som skall tjänstgöra som diakon inom stiftet. En förutsättning för vigningen är således att man innan vigningen har anställts i en församling. För att församlingen skall kunna anställa vederbörande förutsätts att man är vigd. Kyrkomötet har tidigare visserligen framhållit stiftens och biskopens ansvar för de nyvigda diakonerna. Det förutsätts att stiftet prövar olika vägar och att ett erfarenhetsutbyte sker. I de stift där det finns gott om lediga diakontjänster har den blivande diakonen troligen inga svårigheter att hitta en tjänst men i ett stift med få lediga tjänster blir situationen en annan.

Detta är enligt vår uppfattning mycket otillfredsställande. Den som vigs till diakon bör så snart som möjligt efter godkänd examen få komma ut i tjänst. En nyutexaminerad präst har en ettårig garanterad tjänst som pastorsadjunkt inom stiftet. En nyutexaminerad diakon borde ges samma möjlighet.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att i samråd med stiftet verka för att nyutexaminerad diakon erhåller ett ”diakonår” inom stiftet på samma villkor som pastorsadjunkterna.

Stockholm den 20 juni 2002

Christina Schnackenburg

Annette Lundquist Larsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:8 Utvärdering av kyrkovalet 2001

Kyrkostyrelsen föreslår i skrivelsen 2002:8 att inga större förändringar bör ske inför 2005 års kyrkoval och att analysen skall fortsätta vad gäller teologiska, praktiska och demokratiska aspekter. Samtidigt redovisar man att kyrkovalets kostnader blev långt större än vad man räknat med.

Redan debatten kring beslutet om kyrkovalets utformning i kyrkoordningen visade att de teologiska förutsättningarna för valet inte stämde överens med kyrkoordningens inriktning med församlingarna som basen i Svenska kyrkan. De övriga nivåernas uppgifter handlar om att främja församlingarnas verksamhet. Den genomförda utvärderingen visar också att väljarkåren uppfattar de lokala valen som viktigast och att kyrkoval knappast är att betrakta som en riksangelägenhet. Därför bör valsystemet i princip utformas så att församlingar och samfälligheter i indirekta val utser sin representation till övriga nivåer.

I avvaktan på den fortsatta fördjupade analysen om förutsättningarna för val till Svenska kyrkans beslutande organ bör redan till valet 2005 en återgång ske med direkta val enbart till den lokala nivån. Ett sådant förslag till utformning av kyrkliga val finns presenterat i betänkandet 2KL 1999:1, reservation 2, bilaga A. Detta kan efter viss bearbetning ligga till grund för förslag till förändring i kyrkoordningen inför valen 2005.

Kostnadsanalysen i utvärderingen antyder att merkostnaderna för att genomföra fyra direkta val kan överstiga 30 miljoner kronor. Med vårt förslag kommer betydande belopp att sparas.

Vi föreslår att Kyrkostyrelsen beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte lämna förslag om ett förändrat system för år 2005 års kyrkoval, med inriktning på indirekta val för stiftsnivå och nationell nivå.

Borås och Götene i juli 2002

Per Lindberg

Tomas Forsner

om hemortsrätt och handlingsutrymme för dem med den klassiska synen på ämbetet

Svenska kyrkan har ett omfattande ekumeniskt engagemang både nationellt och internationellt. Vår kyrka har under många år velat vara en brobyggare mellan olika kyrkor och traditioner. Vårt ekumeniska arv gör att många blickar utifrån riktas mot vår kyrka, hur vi hanterar de spänningar som finns mellan olika inomkyrkliga traditioner. Klarar vi att leva upp till de intentioner vi har i de ekumeniska kontakterna, när det gäller inomkyrkliga konflikter?

Vid förra årets kyrkomöte sade ärkebiskop KG Hammar bl.a. följande i sitt hälsningsanförande: ”Vi vet också i växande grad att de traditioner vi har vuxit fram inom, på olika håll i vår kyrka, kommer att bestå. Vi måste bara lära oss att se dem som en del av rikedom, inte i första hand som problemet.”

Vi tror att ärkebiskopen har helt rätt. Flera av de inomkyrkliga traditionerna är mycket livaktiga, det skulle vara en stor förlust om de försvann utanför vår kyrka.

Det stora bekymret för flera av de inomkyrkliga traditionerna är präst- och diakonvigningsstoppet som finns i kyrkoordningen för dem med den gamla ämbetsynen. Det gäller självklart även kyrkoherdestoppet. Det blir svårare och svårare att motivera, varför man inte kan få leva ut en allmänkyrklig uppfattning som tidigare varit självklar i Svenska kyrkan och som är självklar hos många av våra ekumeniska partners.

Trots att vi använt paragrafer för att förhindra den gamla ämbetssynen har det inte hjälpt. Det kommer hela tiden nya människor som är kallade att gå in i vigningstjänsten med den gamla uppfattningen. Det verkar inte fungera att förbjuda en allmänkyrklig uppfattning, den lever vidare i alla fall. Vi har inte råd längre att stänga ute män och kvinnor ifrån vigningstjänsten p.g.a. en ämbetssyn som de delar med en majoritet av kristna i världen. Svenska kyrkans ekumeniska trovärdighet naggas rejält i kanten när vi inte klarar av att lösa den största inomkyrkliga konflikten, annat än genom reglering i paragrafer. Vi måste snarast gå en annan väg. Vi kan inte längre tala med kluven tunga, på ett sätt inom kyrkan och på ett annat i de ekumeniska kontakterna.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* den ekumeniska förpliktelsen till dialog och samtal, då splittring hotar, också bör råda i de inomkyrkliga relationerna.
2. *att* de trosuppfattningar, som är en del av det allmänkyrkliga arvet och som delas och upprätthålles av grupper inom Svenska kyrkan och ekumeniska partners, erkänns som legitima också i Svenska kyrkan.
3. *att* Kyrkostyrelsen ges i uppdrag att lägga fram förslag till samarbetsregler som säkerställer dessa gruppers hemortsrätt och handlingsutrymme i Svenska kyrkan i väntan på och i arbetet för kyrkans synliga enhet.

Örby, Göteborg, Tranemo och Kristianstad den 15 juli 2002.

Jan-Anders Ekelund

Joakim Svensson

Berit Simonsson

Alve Svensson

Motion med anledning av skrivelse KsSkr 2002:5, Kyrkan och homosexualiteten

Kyrkostyrelsen bifogar till sin skrivelse i denna fråga slutdokumentet från den teologiska kommittén, benämnt *Homosexuella i kyrkan*, och hemställer i samband därmed att Kyrkomötet skall godkänna Kyrkostyrelsens handläggning av ärendet.

Denna handläggning innebär dels inbjudan till samtal och dels förslag på hur en ordning för behandling av samtalens resultat skall tas fram. Detta får anses vara en rimlig åtgärd då kommitténs medlemmar uppvisar från varandra klart skilda uppfattningar. (Av gruppens nio ledamöter har fyra bifogat särskilda kommentarer.)

Dessutom har Kyrkostyrelsen överlämnat slutdokumentet till Biskopsmötet för att de pastorala råden skall kunna ses över. Vi tolkar Kyrkostyrelsens skrivning i anslutning härtill så att Kyrkostyrelsen menar att en offentlig välsignelseakt över ingångna partnerskap skall möjliggöras enligt de pastorala råden.

I denna senare del, om den är rätt tolkad av oss, måste det anses att Kyrkostyrelsen har gått den demokratiska processen i förväg. Kyrkomötet har ännu ej fattat något beslut i anledning av Teologiska kommitténs slutdokument. Avsikten med Kyrkostyrelsens skrivelse är ej heller att något beslut skall fattas i själva grundfrågan på årets kyrkomöte. Om så skulle göras vore ju samtalen meningslösa. Vi anser det därför demokratiskt fel att Kyrkostyrelsen föregriper Kyrkomötets behandling och beslut.

För många inom Svenska kyrkan är Bibelns syn på homosexuell utlevnad av avgörande betydelse. Om kommande samtal skall fylla något annat än en kosmetisk funktion anser vi att Kyrkostyrelsen måste återta sin uppmaning till Biskopsmötet.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen till känna vad som i motionen anförts.

Göteborg, Örby, Mölnlycke, Varberg, Viskafors, Kristianstad, Tranemo, Stillingsön och Teckomatorp den 15 juli 2002

Joakim Svensson

Jan-Anders Ekelund

Staffan Holmgren

Åke Bendix

Evert Josefsson

Alve Svensson

Berit Simonsson

Inger Lif

Sten Johansson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:5 Kyrkan och homosexualiteten

Kyrkans uppgift är att visa på kärlekens väg och att föra fram evangeliets budskap fyllt av nåd. En levande kärleksrelation bör, lika mycket för homosexuella som för heterosexuella, vara en ömsesidighetens gåva och uppgift.

Kyrkan har en stor uppgift att i dagens samhälle vara en miljö, där dessa ideal är levande och goda förebilder ges, där troheten stöttas och där människor får växa och mogna. Detta gäller såväl för äktenskap som partnerskap.

Så skriver man i Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet 2002:5 om Kyrkan och homosexualiteten.

Då frågan om homosexualiteten och den homosexuella samlevnaden vid upprepade tillfällen aktualiserats i Kyrkomötet utan att detta föranlett något formellt beslut, menar vi att det nu är angeläget att någon form av ställningstagande tas av Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsen redovisar i sitt samtalsdokument en plan för sitt fortsatta arbete, och med hänsyn till denna och till vad som i motionen anförts

föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* begära en tidsplan för Kyrkostyrelsens framtagna arbete med att skapa en praxis som skall råda i kyrkan beträffande partnerskap mellan homosexuella, samt
2. *att* därutöver begära att Kyrkostyrelsen tar fram ett förslag till ordning för välsignelse av partnerskap att föreläggas nästa kyrkomöte för antagande.

Göteborg och Huddinge den 14 Juli 2002

Vivianne Wetterling

Åke Blomqvist

Kyrklig beredskap. Förändrad inriktning – förändrad förberedelse

Svenska kyrkans församlingar har gjort betydelsefulla insatser för människor de senaste två decennierna när större katastrofer inträffat. Detta har både gällt för de människor som drabbats som offer, anhöriga och till viss del även för övrig räddningspersonal. Vi minns bussolyckan i Måbödal, fartygsbranden ombord på Scandinavian Star, förlisningen av MS Estonia, diskoteksbranden i Göteborg, ras- och översvänningsolyckor. Den 11 september 2001 blev vi påmind om hur sårbara vi är som människor genom nya hotrisker. Till detta kan vi också lägga hur otroligt viktigt det har blivit att Kyrkan också finns med som stöd till offer, anhöriga, vänner, klasskamrater m.fl. då våldsbrott skett mot enskilda. Ofta ett stöd en lång tid.

Församlingarnas medarbetare har blivit mer och mer rustade för att kunna möta människor i dessa traumatiska kriser. Dessutom finns det i dag en mycket stark förväntan och tilltro hos såväl samhället som den breda allmänheten om att Svenska kyrkan har förmågan att vara stöd, skapa trygghet och hopp mitt i dessa fruktansvärda situationer. Vi behöver inte statistiska belägg, utan vi vet redan att dessa olika insatser från Kyrkan har betytt oerhört mycket för människor i krishantering och själavård, i gudstjänstliv och för framtidstron. Det torde inte vara någon överdrift att påstå att Svenska kyrkans insatser på detta område tillhör de mest efterfrågade och allmänt respekterade hos alla medborgare – oavsett tillhörighet eller ej.

Utifrån dessa fakta är det av avgörande betydelse att det breda och djupa förtroende som den kyrkliga beredskapen åtnjuter tas till vara och utvecklas. Kyrkoordningens reglering skänker i sammanhanget verksamheten en nödvändig legitimitet och auktoritet på Svenska kyrkans olika nivåer. Där beskrivs:

Församlingar och samfälligheter/Stiftet skall vidta de beredskapsförberedelser som behövs för verksamheterna under kris och höjd beredskap. (2 kap. 15 §, 6 kap. 5 §)

Stiftsstyrelsen skall verka för att beredskapsförberedelserna inom stiftet genomförs på ett ändamålsenligt sätt och med en enhetlig inriktning. (7 kap. 10 §)

Kyrkostyrelsen skall leda och samordna Svenska kyrkan beredskap. Kyrkostyrelsen skall också vidta de beredskapsförberedelser som behövs för verksamheten på den nationella nivån under kris och höjd beredskap. (12 kap. 2 §)

Men hjälparna behöver själva ett stöd och råd till ledning. När en församling blir involverad i en katastrof behövs ofta ett utifrån kommande stöd, vilket ofta kan vara det egna stiftet. Vår erfarenhet är att det i dag råder en avsevärt varierande färdighet att kunna vara det stöd eller kunna, om så behövs, leda i en mycket svår situation. Därför menar vi att det behövs en form av "grundkunskap" inom stiftet. Den nationella nivån, kyrkokansliet, skulle kunna vara den aktör som initierar och inbjuder stiftens ansvariga(a) till en sådan grundkunskap. Ett lovvärt initiativ i sammanhanget är det av kyrkokansliet inledda projektet *Svenska kyrkans stift vid stora olyckor och katastrofer*, vars första fas nyligen avslutats. Under hösten 2002 genomförs därefter fas 2, kallad *Stiftsövning 2002*, vars ändamål och syfte är följande:

Övningsändamålet är att ge stiftsledningarna ökad förmåga att verka vid stora olyckor och samhällskatastrofer.

Övningens målsättning är att

- förtydliga stiftsledningarnas tänkta uppgifter vid en samhällskatastrof.
- öka stiftsledningarnas förmåga att ställa om kanslierna från vardagsarbete till krisarbete.
- ge medlemmarna i krisledningarna ökad förmåga att samarbeta i krislägen.
- ge underlag för revidering av stiftskansliernas krisledningsplaner.
- ge kyrkokansliet en uppfattning om hur stiftskanslierna organiserar sig, planerar, utbildar och övar sig inför en samhällskatastrof.

Om målsättningen kan uppnås, bedöms stiftsledningarna få ett ökat riskmedvetande och en höjd mental beredskap samt inspiration för fortsatt utveckling av ansvarsfördelning, organisation, närhet, ledning, utbildning samt samverkan med myndigheter och andra organisationer på regional nivå.

Men för att vinna färdigheter och kunskaper skall bli meningsfulla för dem som sedan skall vidareföra dem ut till vår kyrkas operativa nivå – församlingarna – krävs regelbundenhet i fortbildning och annan kompetensutveckling samt grundläggande kunskaper om sammanhanget man skall verka i liksom motivation att främja och utveckla denna del av vår kyrkas uppgift bland människorna.

Denna målsättning skulle kunna uppnås om ett kyrkligt nationellt upprättat program formuleras som exempelvis bör innehålla:

- Sammanställning och dialog om tidigare erfarenheter vid kriser/katastrofer inom Sverige.
- Kunskap om det samhälleliga krishanteringssystemet, som nu med riksdagens beslut får ett nära nog helt annat fokus än tidigare – det framtida samhällets sårbarhet och förmåga att hantera kriser och med den nyinrättade Krisberedskapsmyndigheten (KBM) som närmast ansvarig.
- Erfarenheter från andra nationella folkkyrkor.
- Internationella erfarenheter från exempelvis Lutherhjälpen, SKM och andra icke-kyrkliga aktörer (Räddningsverket, Rädda Barnen, Röda Korset, Försvarsmakten m.fl.).
- Informationsberedskap.
- Svenska kyrkans egen struktur för krishantering på olika nivåer.
- Krishantering i den egna organisationen.
- Ledning – samordning (internt och externt).
- En utvecklad kompetensprofil för den som arbetar med krishantering och beredskap.

Detta synes oss nödvändigt för att uppfylla kyrkoordningen 12 kap. 2 §. Den nationella nivån inom Svenska kyrkan behöver väl fungerande stift om en sådan händelse inträffar som "Gud förbjude oss att uppleva".

Därför föreslår undertecknade att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag, inom givna ekonomiska ramar, att utforma och genomföra ett program som ger en färdighet i att leda och samordna beredskapen för stiftet.

Strängnäs, Åhus och Danmark Uppsala den 10 juli 2002

Sten Elmberg

Erna Arhag

BoLennart Anbäcken

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:5 om Kyrkan och homosexualiteten

Samtalsdokumentet *Homosexuella i kyrkan* är en grundlig bearbetning och genomlysning av många av de problem och svårigheter som finns i ämnet. Som inte minst Elisabeth Engberg och LarsOlof Eriksson framhåller i sin särskilda skrivelse är det av stor vikt att vi finner former att leva med de spänningar som finns inom kyrkan när det gäller kyrkan och homosexualiteten. Vi anser också att det bör ges ytterligare tid till en fortsatt grundlig bearbetning och belysning både för kyrkans och de homosexuellas skull.

Som Elisabeth Engberg och LarsOlof Eriksson framhåller, saknas den lokala församlingens perspektiv i dokumentet. Vi delar denna syn och vill även framhålla att tillräcklig hänsyn inte tagits till det ekumeniska perspektivet. Trots att vi också vill bryta den tystnadens kultur som Kyrkostyrelsen framhåller finner vi inte att tillräckliga skäl framlagts för en offentlig välsignelseakt för partnerskap i kyrkan.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att inte godkänna Kyrkostyrelsens skrivelse i dess nuvarande form utan att återremittera skrivelsen med uppdrag att omarbete den, varvid de synpunkter som de tre särskilda yttrandena – framför allt Elisabeth Engbergs och LarsOlof Erikssons – bättre väges in i det fortsatta arbetet kring kyrkan och homosexualiteten.

Nordingrå den 17 juli 2002

Torsten Josephsson

Eric Lundqvist

”Tak och golv” i kyrkoavgiften

Utträdena ur Svenska kyrkan inger dessbättre fortfarande inga större farhågor. Kanske kommer det väntade raset inte förrän 2014, när odöpta 18-åringar ställs inför frågan. Det bästa skyddet då torde vara hög kvalitet i verksamheten; framför allt gäller detta konfirmationsläsningen, att den når många unga. Nyckeln till hög konfirmationsfrekvens har visat sig vara satsning på kvalitet och differentiering.

Kyrkoavgiften är ju progressiv. Farhågor uttalas ibland, med eller utan fog, att det är människor med höga inkomster, som går ur kyrkan, när de ser den höga kyrkoavgiften på skattsedeln. Man kanske till och med är så förslagen att endast den som har högst inkomst går ur, så att man ändå i familjen har tillgång till den kyrkliga servicen. Kanske vore det rimligt med en maxtaxa eller tak för kyrkoavgiften, som faktiskt kan bli orimligt hög.

I andra ändan lär det förekomma, att fattigpensionärer går ur kyrkan för att slippa en i och för sig låg kyrkoavgift, men som i deras ekonomiska läge betyder mycket. Den absurda situationen kan då uppstå, att en person som betalat tusentals kronor i kyrkoavgift och kyrkoskatt under sitt liv, inte har rätt till begravningsgudstjänst.

Först behöver utredas om hur det statistiskt sett förhåller sig med dessa farhågor. Om det visar sig ligga något i dem, behöver förslag utformas om både ”golv och tak” i kyrkoavgiften.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utreda behovet av och eventuellt komma med förslag om ”golv och tak” i kyrkoavgiften.

Linköping den 15 juli 2002

Kerstin Bergman

Sigvard Olsson

Margareta Carlenius

De två utredningarna ÖSUT (översyn av utbildningarna) och PUF (prästupbildningen i framtiden) blev båda färdiga till 2002. De har båda bedrivits under stor öppenhet och har under tiden haft viss kontakt och kan sägas komplettera varandra. ÖSUT hade som uppdragsgivare Nämnden för kyrkolivets utveckling, medan PUF var ett initiativ från Pastoralinstitutet i Lund och Uppsala och Johannelunds teologiska högskola.

Kyrkostyrelsen fastställer prästernas utbildning, övriga utbildningsprofiler styrs direkt av Nämnden för kyrkolivets utveckling. Även Biskopsmötet måste få ett ord med i laget. Fastän utredningarna nu är väl synkroniserade, finns ingen utstakad formell gång för fortsättningen och det finns en risk att de olika huvudmännen antingen blockerar eller träder tillbaka för varandra. Därför behövs nu ett samlat grepp.

När det gäller innehållet i utredningarna har vi som följt arbetet lagt märke till följande värdefulla inslag:

1. Av ÖSUT skisseras ett pilotprojekt till Församlingsutbildning. Där tränas alla fyra profilerna tillsammans med den femte och viktigaste, nämligen församlingsborna och deras förtroendevalda. Teoretisk och praktisk utbildning varvas.
2. Varje student skall ta ansvar för sin utbildning och dokumentera den i en s.k. portfolio. Detta för att underlätta t.ex. studier utomlands.
3. Teologi med vetenskaplig metod ska ingå.
4. Särskild uppmärksamhet mot framtiden, vilket betyder kyrkans förhållande till ungdomen och till andra kulturer/religioner.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att samordna verkställigheten av utbildningsutredningarna.

Linköping den 15 juli 2002

Kerstin Bergman

Om dokumentation och synliggörande av de kyrkliga syföreningarnas verksamhet

Det finns en spridd och stark oro över att man inte tillfredställande dokumenterat och synliggjort de kyrkliga syföreningarnas betydelsefulla insatser för Svenska kyrkan.

År 1990 fanns det 4 402 syföreningar med sammanlagt 80 906 medlemmar vilka samlade in nära 58 miljoner kronor. År 2000 hade antalet syföreningar minskat till 3 367 och antalet medlemmar till 54 646 medlemmar och insamlingen gav knappt 47 miljoner kronor. Till dessa siffror kommer hög ålder på medlemmarna, och det faktum att väldigt få nya rekryteras. Det är med andra ord bråttom.

Syföreningarna har en lång historia med rötter från mitten av 1800-talet. Hjälparbetet skedde inom landet parallellt med engagemang för den yttre missionen. Man skulle öka sin kristendomskunskap i allmänhet och fick samtidigt en förhållandevis stor kunskap om förhållandena i Afrika och Asien. Genom kontakt med Svenska slöjdföreningen tillkom ett kvalitetstänkande i konsthantverket vilket t.ex. fick stor betydelse för den textila utsmyckningen av kyrkorummen.

Flera initiativ till dokumentering har gjorts men anses inte heltäckande. Till exempel har några av de enskilda föreningarna skrivit sin egen historia. Intressant vore att i ett större perspektiv belysa syföreningarnas betydelse för Svenska kyrkan men också för kvinnors andliga liv och växt, deras arena och engagemang i församlingsarbete, deras kreativitet och överförande av hantverksskicklighet, deras kunskap om världen, för jämställdhet och frigörelse etc.

Intressant vore också att undersöka vilka konsekvenserna blir när äldre kvinnor försvinner från syföreningarna. Hur ser de nya föreningarna ut? Finns det andra typer av aktiviteter för äldre kvinnor? På vilket sätt kan kyrkan stödja och inspirera till utveckling av syföreningarnas fortsatta arbete? Här behövs kartläggning, faktainsamling och analys. Önskvärt vore t.ex. att det gjordes intervjuer med i dag aktiva syföreningsmedlemmar. Arbetet skulle kunna resultera i publikationer, seminarier, utställningar m.m.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att skyndsamt tillse att genom upprättande av en fullödig dokumentation synliggöra de kyrkliga syföreningarna och deras betydelse för Svenska kyrkan och för en rättvisande historiebeteckning av densamma.

Stockholm den 11 juli 2002

Gun Andersson

Birgitta Björner

Inger Liljedahl

Paul Trossö

Kyrkoordningens bestämmelser om val till Kyrkomötet kom till utan någon teologisk analys. Mycket uppmärksamhet ägnades demokratifrågor och valtekniska frågor, vilket naturligtvis är mycket angeläget, men nästan inget arbete lades ned på grundläggande kyrkosynsfrågor såsom: representerar Kyrkomötet de kyrkotillhöriga eller församlingarna (eller stiften)? Hur ser andra kyrkor, främst de lutherska, på Kyrkomötets (generalsynodens/provinsialsynodens) ställning och funktion, och vilka konsekvenser i fråga om val av ledamöter har denna syn lett till? Det som inte hanns med före relationsförändringen av ecklesiologisk analys måste förstås göras efter förändringen, och det är därför tillfredsställande att Kyrkostyrelsen i KsSkr 2002:8 sid. 13 förutskickar en närmare teologisk, praktisk och demokratisk analys av "förutsättningarna för direktval till Svenska kyrkans beslutande organ och eventuella behov av förändringar".

I kyrkoordningen har proportionaliteten i kyrkomötesvalet genomförts mycket konsekvent, vilket medför att reglerna är mycket generösa mot små nomineringsgrupper jämfört med riksdagsvalets spärregler. Kombinationen av utjämningsmandat, tämligen lågt valdeltagande och avsaknad av spärregler medför att grupper med endast några tusen röstande, utspridda över hela landet, kan erhålla mandat i Kyrkomötet. Svenska kyrkan utsätter sig därmed för risken att grupperingar utan förankring på församlings- eller stiftsplan utnyttjar Kyrkomötet som en plattform för att föra ut sina budskap. Mot bakgrund av valresultatet 2001 är det för Kyrkomötets trovärdighets skull angeläget att denna risk minskar redan vid nästa kyrkomötesval. En regel om att utjämningsmandat endast kan tilldelas den grupp som tagit minst ett fast mandat skulle kunna vara en utväg. En spärregel om minsta andel röster (exempelvis 2 %) för att erhålla mandat kan kanske också övervägas. Problemet bortfaller givetvis om Kyrkomötet väljs indirekt, men eftersom en sådan förändring inte tycks kunna bli aktuell redan nästa val bör Kyrkostyrelsen överväga förändringar som kan införas redan till valet 2005.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen till känna vad som i motionen anförts om behovet av spärregler för små nomineringsgrupper vid kyrkomötesvalet.

Brämön den 14 juli 2002

Hans-Olof Andrén

För att tillgodose kyrkans behov av att vara företräd i kyrkolagsarbetet inrättades år 1863 det allmänna kyrkomötet, som då bestod av 30 prästerliga ombud – bland vilka biskoparna var självskrivna – och 30 ombud för lekmännen. Även om antalet ledamöter genom åren har skiftat – för att efter kyrkomötesreformen år 1982 bli 251 demokratiskt valda ledamöter och med inga självskrivna ledamöter – bestod kyrkomötets grundläggande uppgift som medlagstiftare i vissa kyrkolagsfrågor (medlemskap i Svenska kyrkan) fram till utgången av år 1999. Kyrkomötets uppgift som medlagstiftare och – som en följd av 1980-talets reformer – uppgift att på delegation av riksdagen meddela egna föreskrifter i vissa kyrkliga ämnen satte sin tydliga prägel på kyrkomötets arbets- och beslutandeformer, som i allt väsentligt kom att överensstämma med riksdagens. Ledamöterna och biskoparna hade motionsrätt, regeringen kunde väcka frågor genom skrivelser. Den statliga myndigheten under kyrkomötet, Svenska kyrkans centralstyrelse, kunde också initiera och bereda ärenden till kyrkomötet även om den egentliga beredningen i kyrkomötet ägde rum i utskotten med (Andra) kyrkolagsutskottet som det tyngsta utskottet. Kyrkofondens styrelse var en statlig myndighet under regeringen som därför bara "talade" med kyrkomötet genom regeringen.

Kyrkomötet är efter kyrka-statreformen Svenska kyrkans högsta beslutande organ (se 6 § lagen [1998:1591] om Svenska kyrkan och 10 kap. 1 § kyrkoordningen). Kyrkomötets främsta uppgift är att i kyrkoordningen utfärda bestämmelser om Svenska kyrkan. Det är Kyrkomötet som anger vilka organ det skall finnas på nationell nivå i Svenska kyrkan och vilka uppgifter som dessa organ skall ha. Detta regleras dels i kyrkoordningen (10–16 kap.), dels i särskilda instruktioner för varje organ. (Jfr dock 13 § andra stycket lagen om Svenska kyrkan.) Kyrkomötet bestämmer själv om sina arbetsformer dels i kyrkoordningen (11 kap.), dels i Kyrkomötets arbetsordning (SvKB 1999:3).

Det har allmänt funnits en stark önskan att det "nya" Kyrkomötet från år 2000 skulle bli ett samtalsforum och en mötesplats för de olika uppfattningar och traditioner som finns i Svenska kyrkan. Där skulle det konstruktiva samtalet mellan lekmän samt biskopar och andra innehavare av kyrkans vigningstjänst leda till en större ömsesidig förståelse och öppenhet inom ramen för ett inom begränsade tidsramar grundläggande beslutsfattande. Det är dock inte någon överdrift att påstå att det kyrkliga utredningsarbetet, Centralstyrelsen och 1999 års kyrkomöte försiktigtvis valde att i allt väsentligt föra över det gamla kyrkomötets besluts- och arbetsformer, varför det nya Kyrkomötet blev Svenska kyrkans "riksdag". Det kändes säkert också tryggt för många av ledamöterna när kyrkan gick in i sin nya friare roll som registrerat trossamfund. Denna försiktighet präglade säkert också Kyrkorättsutskottet (betänkande Kr 2001:10) när man år 2001 behandlade tre motioner – däribland motion 2001:36 av Benny Jönsson och Sven-Olof Karlsson – som efterlyste en översyn av Kyrkomötets arbetsformer. Med hänsyn till den självständighet gentemot Kyrkostyrelsen som 1999 års kyrkomöte månat om för kyrkomötesledamöterna (jfr 2KL 1999:1 avsnitt 11.8) tillsammans med konstaterandet att Kyrkomötets presidium genom Kyrkomötets arbetsordning ges stora befogenheter att

besluta om Kyrkomötets sammanträden samt att det gått så kort tid sedan kyrkoordningen beslutades stannade utskottet för att avslå motionerna. Kyrkomötet, som följde utskottets förslag, uppdrog i stället åt Kyrkomötets presidium att göra en begränsad översyn av Kyrkomötets arbetsformer utifrån vad utskottet anförde.

Det finns säkert en hel del som Kyrkomötets presidium inom ramen för Kyrkomötets arbetsordning rent praktiskt kan göra – och skall göra enligt 2001 års Kyrkomötets önskemål – för att få något smidigare och enklare arbetsformer för Kyrkomötet. Emellertid krävs dock mera övergripande överväganden och förändringar i företrädesvis kyrkoordningen för att kunna tillskapa ett kyrkomöte som mer än i dag kan präglas av ömsesidig förståelse och öppenhet. Ett kyrkomöte som alltså bättre skall kunna befärja det konstruktiva samtalet för att därigenom med klarhet och stringens kunna verka som Svenska kyrkans högsta beslutande organ och med den auktoritet som förutsätts. Mot denna bakgrund framstår det som lämpligt och rimligt att ett sådant mera omfattande – men från bl.a. Kyrkostyrelsen fristående – översynsarbete inom Kyrkomötet har en bredare demokratisk grund än den som representeras genom Kyrkomötets presidium. Det är således självklart att företrädare för Kyrkomötets olika nomineringsgrupper också skall delta i arbetet. Likaså bör de olika organen på nationell nivå – däribland Kyrkostyrelsen och Biskopsmötet – beredas möjlighet att nära följa arbetet. Arbetet bör bedrivas så att de ändringar som översynen föreslår bör ske i kyrkoordningen, Kyrkomötets arbetsordning och förekommande instruktioner skall – efter sedvanlig remissbehandling och beredning i Kyrkostyrelsen – kunna beslutas i så god tid att de skall kunna tillämpas i vart fall på och av det kyrkomöte som väljs år 2005.

De frågeställningar som företrädesvis bör behandlas vid översynen är följande:

1. *Antal ledamöter i Kyrkomötet.* Det nuvarande antalet – 251 ledamöter – ger omvitnat inte de bästa förutsättningarna att bedriva ett effektivt arbete där samtliga ledamöter ens bereds tillfälle att delta på ett meningsfullt sätt. Samtidigt är det av grundläggande betydelse att Kyrkomötet garanteras en sammansättning som kan uppfattas som en demokratisk representation för en rikstäckande folkkyrka. Vilket antal ledamöter – 96, 100, 101, 151, 201 eller 251 eller något annat antal – har varit föremål för en fortlöpande diskussion sedan i vart fall år 1979. Senast hade 1999 års kyrkomöte en omröstning i frågan där en utskottsreservation till förmån för Centralstyrelsens förslag om 201 ledamöter knappt förlorade mot utskottets förslag om oförändrat antal (se 2KL 1999:1 avsnitt 11.4 och reservation 8 av Robert Schött, Erna Arhag m.fl.). Argumentet som framfördes i förarbetena till 1983 års kyrkomötesreform torde i dag knappast ha särskild tyngd, nämligen att antalet inte skulle understiga dåvarande Svenska kyrkans Församlings- och pastoratsförbunds kongress med 251 ledamöter. – Frågan om biskoparnas självskrivnenhet påverkar givetvis bedömningen av frågan om antalet valda ledamöter i Kyrkomötet. – När man begrundar frågan om antalet ledamöter finns det också anledning att överväga om de ledamöter i Kyrkomötet som utses till ledamöter i Kyrkostyrelsen och andra nämnder på nationell nivå bör – på motsvarande sätt som ett statsråd som också är riksdagsledamot – vara "lediga" från sitt uppdrag som kyrkomötesledamot för att därigenom bereda sina ersättare tillfälle att inträda i Kyrkomötet. Fler kan på det sättet ges tillfälle att delta i det demokratiska beslutsfattandet på nationell nivå. Man skulle härigenom även ytterligare kunna befästa 1999 års kyrkomötes myntade princip om kyrkomötesledamöternas självständighet gentemot Kyrkostyrelsen (se mot. 1999:114, 2KL 1999:1 avsnitt 11.8). – Det bör dock inte lämpligen ligga inom ramen för den tänkta översyn att också överväga om valen till Kyrkomötet skall vara direkta eller indirekta.

2. Om inte redan 2002 års kyrkomöte med anledning av i ämnet väckta motioner beslutar om att *stiftens biskopar skall vara självskrivna ledamöter i Kyrkomötet* bör denna fråga uppmärksammas vid översynen. Likaså bör lärofrågornas särskilda beredning i Kyrkomötet och biskoparnas medverkan i arbetet i utskott eller motsvarande beredningsorgan belysas.
3. *Kyrkomötets sammanträden.* Enligt 11 kap. 6 § kyrkoordningen skall Kyrkomötet sammanträda i september och oktober vid två tillfällen under högst 10 dagar varje år. Det kan med fog ifrågasättas om nuvarande regleringen ger Kyrkomötet de bästa förutsättningarna att fullgöra sitt uppdrag på förutsatt sätt. Bland annat lösningarna på frågorna om antalet ledamöter och Kyrkomötets beredningsformer ger – utifrån vad som är praktiskt och ekonomiskt möjligt – förutsättningar för vad som är möjligt när det gäller sammanträdestiden och omfattningen av Kyrkomötets sammanträden. Det är därför av vikt att alla dessa frågor kan övervägas i ett sammanhang. Det måste i översynsarbetet vara möjligt att förutsättningslöst se på olika möjligheter när det gäller Kyrkomötets sammanträden. Några frågor som man dock bör ställa sig är om Kyrkomötet behöver sammanträda (i sin helhet) varje år under mandatperioden, om Kyrkomötet skall kunna sammanträda vid fler än två tillfällen eller vissa år bara vid ett tillfälle, om det skall finnas en begränsning till ett visst antal dagar årligen eller bara till ett visst antal dagar under mandatperioden. Under alla förhållanden skall man överväga formerna för ett första kyrkomöte under valperioden för bl.a. val av Kyrkomötets presidium, kyrkostyrelse och nämnder på nationell nivå. Den nuvarande ordningen med ett kyrkomöte som står utan presidium under drygt ett halvt år liksom att valresultatet inte får genomslag i valen till bl.a. kyrkostyrelse förrän ett år senare är inte acceptabelt. Detta uppmärksammades bl.a. i en motion till 2001 års kyrkomöte (motion 2001:83, O 2001:10).
4. *Kyrkomötets sammanträdesformer.* Också inom ramen för den nuvarande regleringen av Kyrkomötets sammanträden finns visst utrymme för att finna ändamålsenligare former för debatt, ärendeberedning och beslut. Om den nuvarande regleringen i kyrkoordningen ändras skapas givetvis förutsättningarna för att få ändamålsenligare former för Kyrkomötets sammanträden. Vid översynen bör man också överväga om formerna bör detaljregleras i Kyrkomötets arbetsordning eller om dessa frågor kan lämnas till Kyrkomötets presidium att besluta om efter samråd med företrädare för de olika nomineringsgrupperna.
5. *Beredning av ärenden.* Legitimiteten och auktoriteten för Kyrkomötets beslut grundas till stor del på om ärendena beretts och förankrats på ett bra sätt. Särskilt viktigt är att de kyrkorättsliga frågorna (dvs. frågor där teologi och juridik knyts samman) får en noggrann beredning. Inom översynens ram bör man se på om det finns alternativ eller komplement till den nuvarande utskottsberedningen. Bland annat bör övervägas lämpligheten av att motionerna bereds av Kyrkostyrelsen. I sammanhanget bör också övervägas om det i något fall – utöver de i 5 kap. 1 § Kyrkomötets arbetsordning angivna fallen – kan vara demokratiskt motiverat att kunna avvisa motioner i ämnen som inte Kyrkomötet utan lämpligen stift och församlingar bör besluta i.
6. Frågan om Kyrkomötets förhållande till olika självständiga organ på nationell nivå bör särskilt övervägas. Möjligen kan begreppet "självständigt utföra sina uppgifter" behöva tydliggöras i kyrkoordningen respektive i förekommande fall i de av Kyrkomötet beslutade instruktionerna. Skall Kyrkomötet fortsatt utse ledamöterna i andra organ än Kyrkostyrelsen, Överklagandenämnden, Ansvarsnämnden och Valprövningsnämnden samt Kyrkofondens styrelse? Vilka krav på tillsyn och åiterrapportering och behöver Kyrkomötet ställa upp för de olika

organen på nationell nivå? Är det en lämplig och riktig ordning att Kyrkomötet "talar" med nämnderna för samordning, planering och utveckling samt Kyrkofondens styrelse endast genom Kyrkostyrelsen? Vilken betydelse har i sammanhanget 11 kap. 9 § andra och tredje styckena kyrkoordningen?

7. *Ersättning till ledamöter.* Det är betydelsefullt också för arbetet på nationell nivå att samtliga förtroendevalda ges förutsättningar att kunna fullgöra sina uppdrag på ett bra sätt. För att möjliggöra detta krävs också att en rimlig ersättning kan betalas inom den för kyrkan i och för sig snäva ekonomiska ramen. Efter vissa mödor lyckades Kyrkorättsutskottet under 2001 års kyrkomöte ta fram förslag till en ersättningsstadga som beslutades av Kyrkomötet (se Kr 2001:6). Det är lämpligt att inom ramen för den här tänkta översynen också behandla de ändringar i bl.a. ersättningsstadgan som behöver göras.
8. *Information och representativitet.* Inom ramen för den tänkta översynen bör man också se på hur informationen om och från Kyrkomötet kan bli bättre för att därmed medverka till att stärka Kyrkomötets auktoritet och legitimitet i Svenska kyrkan. Men det är också viktigt att belysa hur debatten och samtalen i Kyrkomötet på ett konstruktivt och bra sätt kan reflekteras i stift och församlingar. Hur och på vilket sätt som Kyrkomötet skall föras ut och "ta plats" i media är angeläget att begrunda. Det är också lämpligt att i sammanhanget se på när och i vilka former Kyrkomötet vid sidan av Kyrkostyrelsen och bl.a. ärkebiskopen skall företräda Svenska kyrkan (2KL 1999:1 s. 112).

Mot bakgrund av det anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att komplettera tidigare uppdrag åt Kyrkomötets presidium enligt Kyrkorättsutskottets betänkande Kr 2001:10 med uppgiften att genomföra en översyn av Kyrkomötet och dess arbetsformer i enlighet med vad som anføres i motionen.

Åhus och Stockholm den 6 juli 2002

Erna Arbag

Robert Schött

Stiftets biskopar var i det allmänna kyrkomötet åren 1863–1982 självskrivna ledamöter. I det nya demokratiskt indirekt valda kyrkomöte, som första gången sammanträdde år 1983, fanns det inte längre några självskrivna ledamöter. Biskoparna kunde i stället väljas till ledamöter men hade – oavsett om de var valda eller inte – närvaroplikt. Från år 1991 fick biskoparna förutom att delta i Kyrkomötets överläggningar också motions-, förslags- och reservationsrätt. Biskoparna deltog utan beslutanderätt också i utskottsarbetet med möjlighet att i utskottsbetänkandena få anteckna en särskild mening. På nämnda sätt ansågs "de främsta företrädarna för läroämbetet i Svenska kyrkan" kunna beredas inflytande på besluten i kyrkan utan att man bröt mot den demokratiska beslutsprocessen. 1983 års kyrkomöte inrättade med stöd i dåvarande kyrkolagstiftning en läronämnd för beredning av lärofrågor före den vanliga beredningen i utskott. Läronämnden bestod av biskoparna och åtta av kyrkomötet valda ledamöter.

Under hela perioden 1983–1999 höjdes årligen i bl.a. Kyrkomötet kritiska röster mot att biskoparna inte fick delta i kyrkomötena som fullvärdiga ledamöter. Flera ändringsförslag väcktes, varvid man i motionerna bl.a. gjorde internationella jämförelser men också noterade att biskoparna från tid till annan inte "tog fullt ansvar" för de beslut som Kyrkomötet fattat i deras ålagda närvaro. (Jfr här bl.a. KMot. 1983:17, betänkande LU 1984:1; KMot 1988:14, 22, 30, yttrande LN 1988:6, betänkande KL 1988:14; CstSkr 1990:9, KMot 1990:48, betänkande 2KL 1990:4; betänkande 2 KL 1993:7).

I utredningsarbetet om Svenska kyrkans framtida organisation föreslogs i betänkandet "Bekännelse, gudstjänst, kyrkomöte" (SKU 1998:2) med hänvisning bl.a. till rapporten "Läroansvar i kyrkan – teologisk belysning" att biskoparna utöver de valda ledamöterna skulle ingå som ledamöter i Kyrkomötet. Jag kan gärna hänvisa till de i betänkandet i denna del angivna skälen (a.a. s. 68). Av särskilt intresse är att man i betänkandet inte längre såg några skäl för att göra en koppling mellan biskoparnas ledamotskap och behovet av en läronämnd (se a.a. avsnitt 3.9.4). I huvudbetänkandet "Förslag till kyrkoordning" (SKU 1998:1) anslöt man sig till förslaget om att biskoparna skulle vara ledamöter i Kyrkomötet. Under den mycket omfattande remissbehandlingen var det endast 5 procent av remissinstanserna som var negativa till utredningens förslag om Kyrkomötets sammansättning. Centralstyrelsen däremot såg inga skäl att göra biskoparna till självskrivna ledamöter. Man anförde i korthet att det inte "överensstämmer med grundläggande demokratiska principer att det i ett organ av Kyrkomötets karaktär skall finnas självskrivna ledamöter". (Se CsSkr 1999:3 s. 2–147 f.) Centralstyrelsens ledamöter Curt Forsbring, Marianne Kronberg, Birgitta Ericsson Löfgren, Christina Hjertén och Britt Louise Agrell var dock skiljaktiga mot beslutet att biskoparna inte skall vara ledamöter i Kyrkomötet.

Vid 1999 års kyrkomötes omröstning i frågan förlorade en utskottsreservation till förmån för att biskoparna skulle få ställning som ledamöter i Kyrkomötet knappt mot Andra kyrkolagsutskottets förslag att bifalla Centralstyrelsens förslag i denna del (se 2KL 1999:1 avsnitt 11.6 och reservation 9 av Robert Schött, Erna Arhag m.fl.). I kyrko-

ordningen har stiftens biskopar därför bara getts närvaro- och förslagsrätt i Kyrkomötet.

Vi anser att de skäl som anförts i bl.a. utredningsarbetet om Svenska kyrkans framtida organisation samt i våra m.fl. utskottsreservation till Andra kyrkolagsutskottets betänkande för att stiftsbiskoparna skall vara självskriva ledamöter fortfarande klart bär. Det finns därför fog för att till ett nyvalt kyrkomöte på nytt framställa yrkandet att biskoparna skall ingå i Kyrkomötet som ledamöter. Vi lägger här fram samma förslag till ändringar i kyrkoordningen som framgår av reservation 9 till Andra kyrkolagsutskottets betänkande 1999:1. Förslagen måste därför anses beredda i Kyrkomötet på ett motsvarande sätt som Kyrkorättsutskottet förutsatt för Kyrkomötet skall utan någon ytterligare beredning kunna besluta om ändringar kyrkoordningen. Ändringarna bör lämpligen träda i kraft den 1 januari 2003 – tjugo år efter att kyrkomötesreformen trädde i kraft.

Beträffande de konkreta ändringarna utgår vi även nu från att bestämmelserna om reservation i 33 kap. 12 § kyrkoordningen kommer att kunna tillämpas också med avseende på de icke förtroendevalda biskoparna i Kyrkomötet. Det får vidare anses som en självklarhet att bestämmelserna i 11 kap. 2, 4 och 5 §§ kyrkoordningen avser de valda ledamöterna i Kyrkomötet utan att detta särskilt anges i respektive paragraf. Däremot bör 7 kap. 1 § kyrkoordningen i dess lydelse från den 1 januari 2002 förtydligas. Ersättningsstadgan (SvKB 2001:18) behöver inte ändras (se 3 § andra stycket). Som en ytterligare konsekvens bör dock vissa bestämmelser i Kyrkomötets arbetsordning ändras. Vi anser dock inte att bestämmelserna i 2 kap. 1 § arbetsordningen nu behöver ändras. I utskotten bör biskoparna ingå som beslutande utöver de femton valda ledamöterna. Det är Kyrkomötet som bör utse den eller de biskopar som skall ingå i respektive utskott (se 6 kap. 2 och 3 §§ arbetsordningen).

Mot bakgrund av det anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* 11 kap. 3, 9 och 10 §§ kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

– ”3 § Utöver de valda ledamöterna enligt 1 § är de som är anställda som biskop i ett stift ledamöter av Kyrkomötet.”

– ”9 § Ledamöterna i Kyrkostyrelsen har rätt att närvara och delta i Kyrkomötets överläggningar. De får delta i besluten bara om de är ledamöter av Kyrkomötet.

Ordföranden i Kyrkofondens styrelse får delta i överläggningarna, men inte i besluten vid granskning av verksamheten hos styrelsen även om han eller hon inte är ledamot av Kyrkomötet eller i Kyrkostyrelsen. Detsamma gäller ordföranden i en nämnd som har tillsatts av Kyrkomötet enligt bestämmelserna i 10 kap. 6 § vid granskning av nämndens verksamhet.”

– ”10 § Kyrkomötet skall besluta i ärenden som har väckts av

1. Kyrkostyrelsen genom en skrivelse,
2. en ledamot genom en egenhändigt underskriven motion,
3. ett utskott inom dess beredningsområde genom ett betänkande, och
4. revisorerna, om det gäller ett ärende som har samband med deras uppdrag.

Kyrkostyrelsen och ledamöter får väcka ärenden endast till årets första sammanträde.”

2. *att* 7 kap. 1 § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:
”1 § Valda ledamöter av Kyrkomötet samt förtroendevalda som utsetts av Kyrkomötet eller Kyrkostyrelsen har rätt till arvode och ersättning.
Närmare bestämmelser om arvoden och ersättningar meddelas av Kyrkomötet i särskilt beslut.”
3. *att* ändringarna i kyrkoordningen enligt punkterna 1 och 2 skall träda i kraft den 1 januari 2003.
4. *att* 4 kap. 3 och 18 §§ Kyrkomötets arbetsordning (SvKB 1999:3) skall ha följande lydelse:
– ”3 § En eller flera biskopar får enligt Kyrkomötets beslut utöver de valda ledamöterna delta i ett utskotts överläggningar och beslut.”
– ”18 § Ett utskott skall avge ett betänkande i ett ärende som har lämnats till utskottet för beredning. Betänkandet skall utmyнна i ett förslag till Kyrkomötets beslut.
Till betänkandet skall fogas reservationer och särskilda yttranden av en ledamot eller biskop samt särskilda meningar av en ersättare som deltagit i utskottets överläggningar. Vidare skall yttranden av Kyrkostyrelsen och Läronämnden bifogas betänkandet.”
5. *att* 6 kap. 2 § Kyrkomötets arbetsordning (SvKB 1999:3) skall ha följande lydelse:
”2 § En ledamot som vill ställa en fråga i frågedebatten skall senast en vecka innan årets andra sammanträde inleds sända frågan till Kyrkomötets ordförande.”
6. *att* ändringarna i Kyrkomötets arbetsordning (SvKB 1999:3) enligt punkterna 4 och 5 skall träda i kraft den 1 januari 2003.

Stockholm och Åhus i juli 2002

Robert Schött

Erna Arhag

Stockholms stift firar i år sitt 60-årsjubileum som stift. Efter regeringens beslut fördes den 1 juli 1942 delar av Uppsala och Strängnäs stift samman till ett nytt stift. Stockholms stift blev och är än i dag det till ytvidden minsta och till folkmängden största. Ändringar i stiftsindelningen och bildandet av nya stift är dock något mycket ovanligt i Svenska kyrkan. Närmast innan Stockholms stift bildades hade Kalmar stift slagits samman med Växjö stift år 1915 och Luleå stift avskilts från Härnösands stift år 1904. Flertalet stift har dock sin tillkomsthistoria från 1100-talet eller i vart fall från 1600-talet, då bl.a. de tidigare superintendenturerna i Göteborg och Kalmar blev biskopssäten.

Från det att Stockholms stift bildades och fram till relationsändringen mellan kyrkan och staten har inte något förslag att ändra stiftsindelningen fått gensvar från varken kyrkomöte eller regeringen, varför något förslag om ändring inte heller lagts fram till riksdagen för beslut. Under 1980-talets kyrkomöten återkom dock frågan om en delning av Uppsala stift flera gånger. De sålunda resultatlösa förslag som presenterades om en delning av det s.k. ärkestiftet hade till del sin grund i den ökade arbetsbörda ärkebiskopen fått i tiden efter kyrkomötesreformen (se bl.a. Reg. År 1985:2, KL 1985:29). Resultatet blev i stället att det år 1990 inrättades en för Svenska kyrkan ny tjänst som biträdande biskop i Uppsala stift (se prop. 1989/90:11). Det vill säga den tjänst som i dag är en trettonde biskop i Svenska kyrkan vid sidan av ärkebiskopen. När Kyrkostyrelsen till årets kyrkomöte lägger förslag rörande tillsynsfunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar (se KsSkr 2002:7) så är det bl.a. för att kunna avlasta ärkebiskopen dennes nuvarande direkta ansvar i dessa frågor och därmed minska den samlade stora arbetsbörda som ligger på ärkebiskopen. Kyrkostyrelsens förslag att tillsynsuppgiften i stället skall läggas på biskopen i Visby stift innefattar indirekt ett ifrågasättande om det finns underlag för att behålla Visby stift som eget stift. Någon indelningsändring föreslås dock inte och inte heller fullföljs tankegångarna vid bl.a. 1979 års allmänna kyrkomöte om ett särskilt utlandsstift.

Svenska kyrkans episkopala struktur – som inte omedelbart följer av att den är en evangelisk-luthersk kyrka – kommer till uttryck i att det finns en biskop i ledningen för varje stift. Stiftet utgör pastorala områden som tillsammans täcker hela Sverige (jfr 36 kap. 6 § kyrkoordningen). Stiftets grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingslivet, främst i vad avser församlingarnas gudstjänstliv, undervisning, diakoni och mission. Biskopen har tillsammans med domkapitlet ett särskilt tillsynsansvar i stiftet vad avser kyrkans vinningstjänst. Det är därför av avgörande betydelse för Svenska kyrkan att stiftet också i praktiken kan fungera för sin uppgift och att biskoparnas samlade arbetsbörda blir rimlig. Faktorer som befolkningsomflyttningar, ändrat antal tillhöriga till Svenska kyrkan och minskade ekonomiska ramar för verksamheten medför i en alltmer föränderlig omvärld att en konstruktiv dialog om stiftsindelningen måste hållas aktuell och levande inom stiftet samt mellan stiftet och kyrkan på nationell nivå.

När 1984 års kyrkomöte hos regeringen begärde en översyn av stiftsindelningen, avtog regeringen framställningen. Numera äger inte längre regeringen och riksdagen

frågan om stiftsindelningen. Frågor om stiftsindelningen beslutas av Kyrkomötet (se 37 kap. 44 § kyrkoordningen). Eftersom frågor om stiftsindelningar kräver ett betydande utrednings- och framför allt ett förankringsarbete bör redan nu ett förberedande arbete av främst kartläggande karaktär initieras.

Jag anser att Kyrkomötet bör uppdra till Kyrkostyrelsen att under innevarande mandatperiod tillsammans med domkapitlen och stiftsstyrelserna i varje stift göra en kartläggning av hur stiften uppfattar behovet av förändringar i stiftsindelningen. Kyrkostyrelsen bör i sin samlade rapport till Kyrkomötet också redovisa pågående och verkställda utredningar i de olika stiften i frågan. Rapporten bör kunna utgöra ett underlag för Kyrkomötets allmänna ställningstagande till förändringar av stiftsindelningen i stort men arbetet i sig med framtagandet av rapporten bör i stiften och mellan stiften kunna medverka till en berikande och konstruktiv dialog.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att efter samråd med domkapitlet och stiftsstyrelsen i varje stift göra en allsidig översyn av stiftsindelningen att redovisas senast till 2005 års kyrkomöte.

Stockholm den 15 juli 2002

Robert Schött

Enligt kyrkoordningens 2 kap. 11 § är samfälligheten arbetsgivare för alla anställda. Enligt 4 kap. 31 § skall samfällighetens styrelse, kyrkonämnden, om det inte finns särskilda skäl, uppdra åt församlings kyrkoråd respektive pastoratsnämnd att för samfälligheten handlägga arbetsgivarfrågor.

Vad som är särskilda skäl finns inte definierat i kyrkoordningen. Detta ger utrymme för tolkningar. Begreppet kan innebära att det finns arbetsgivarfrågor som av särskilda skäl bör handläggas av kyrkonämnden, som t.ex. lönesättningsfrågor och löneförhandlingar. Denna tolkning gör Församlingsförbundet.

Begreppet kan också tolkas så att det bara när det föreligger misskötsel inom ett församlingskyrkoråd eller en pastoratsnämnd är möjligt för kyrkonämnden att avstå från delegering av arbetsgivarfrågor och att kyrkoordningens stadgande således skulle omfatta samtliga arbetsgivarfrågor. Denna tolkning innebär att kyrkonämnden har arbetsgivaransvar utan reellt innehåll.

Rådande rättsläge är otillfredsställande. Kyrkonämnden är vald av samfälliga kyrkofullmäktige, som är direktvalt av de kyrkotillhöriga i alla församlingar i samfälligheten. Det är väsentligt för den lokala demokratiska beslutanderätten att kyrkoordningen inte detaljreglerar organisationen.

Kyrkonämnden bör därför ha möjlighet att avgöra omfattningen av den delegation i arbetsgivarfrågor som skall ges till församlingarna/pastoratsnämnderna. Det handlar om för arbetsgivaransvaret så väsentliga frågor som lönepolicy, övergripande arbetsmiljöansvar och jämställdhetsarbete.

Enligt min mening är det dock väsentligt att kyrkoråden/pastoratsnämnden tillförsäkras rätten att tillsätta personal enligt den ordning som är angiven i kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen bör därför ges i uppdrag att utvärdera hur gällande ordning tillämpas och uppfattas och därefter framlägga förslag till ändring av kyrkoordningens 4 kap. 31 §.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att framlägga förslag till ändring av kyrkoordningens 4 kap. 31 § så att kyrkonämndens arbetsgivaransvar klargörs i enlighet med vad som framförs i denna motion.

Skummeslövsstrand den 15 juli 2002

Staffan Holmgren

Kyrkofondens styrelse är utsedd av Kyrkomötet och har till uppgift bl.a. att förvalta kyrkofonden. Enligt kyrkoordningens 44 kap. svarar Kyrkofondens styrelse för beslut rörande den ekonomiska utjämningen i Svenska kyrkan. Enligt 45 kap. har Kyrkofondens styrelse att fördela den kyrkoantikvariska ersättningen och styrelsen äger rätt att förvalta andra kapitalförvaltares medel.

Enligt kyrkoordningen 51 kap. skall Kyrkofondens styrelse lämna förslag till budget för de medel som Kyrkofondens styrelse skall förvalta.

Med den ställning och det ansvar som Kyrkofondens styrelse har borde styrelsen ha skyldighet att avlämna verksamhetsberättelse till Kyrkomötet och dess förvaltning granskas särskilt av Kyrkomötets revisorer.

Den rådande tolkningen av kyrkoordningens regler finns i en promemoria till Kyrkostyrelsen av rättschefen vid kyrkokansliet. Där anges att "Kyrkostyrelsen svarar från revisions synpunkt inför Kyrkomötet för hela den nationella nivåns verksamhet. När Kyrkomötet beviljar ansvarsfrihet avser denna endast Kyrkostyrelsen."

Med hänsyn till det självständiga ansvar som i kyrkoordningen ålagts Kyrkofondens styrelse finns det anledning för Kyrkomötet att i kyrkoordningen reglera att Kyrkomötets revisorer skall ha till uppgift att avge yttrande till Kyrkomötet rörande prövning av ansvarsfrihet även för Kyrkofondens styrelse.

De föreslagna ändringarna skulle klargöra den självständiga ställning Kyrkofondens styrelse bör ha på nationell nivå i Svenska kyrkan.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* i kyrkoordningens 51 kap. införa en ny paragraf med följande lydelse:
"Kyrkofondens styrelse skall inom tid som Kyrkostyrelsen anger avlämna verksamhetsberättelse över sin förvaltning. Denna verksamhetsberättelse skall införas i årsredovisningen för Svenska kyrkan på nationell nivå."
2. *att* i kyrkoordningens 52 kap. 4 § skall införas följande tillägg:
"Revisionsberättelsen skall innehålla särskilt yttrande över den förvaltning Kyrkofondens styrelse ansvarar för."

Skummeslövsstrand den 15 juli 2002

Staffan Holmgren

Enligt kyrkoordningen 34 kap. 13 § skall domkapitlet efter beslut om behörighet med eget yttrande över de behöriga sökandena överlämna handlingarna till den som har att besluta om tillsättningen. Arbetet med att ta fram underlag för yttrandet innebär i många stift ett tungt och tidskrävande administrativt arbete inom stiftskansliet med meritsammanställningar, referenstagningar och intervjuer. Parallellt med arbetet i stiftskansliet genomför kyrkoråd/kyrkonämnd/pastoratsnämnd naturligtvis egna intervjuer och inhämtar egna referenser.

När väl domkapitelsyttrandet kommer är ofta tillsättningen i praktiken redan avgjord, eftersom de lokala organen i allmänhet anser sig kompetenta att själva göra de överväganden som behövs för att tillsätta befattningen. I andra fall – vilka nog utgör en minoritet – blir domkapitlets yttrande en värdefull hjälp vid tillsättningen. Men i de flesta fall torde arbetsinsatsen hos stiftskansli och domkapitel inte stå i proportion till nyttan av yttrandet.

Vi anser därför att kyrkoordningen bör ändras så att domkapitlet skall avge yttrande över behöriga sökande endast om kyrkorådet (motsv.) efterfrågar ett sådant yttrande.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att kyrkoordningen 34 kap. 13 § 2 st. skall ha följande lydelse:

”Efter beslut om behörighet skall domkapitlet överlämna handlingarna till den som har att besluta om tillsättningen. Om så begärs av den som har att besluta om tillsättningen skall domkapitlet också avge yttrande över de behöriga sökandena.”

Mölnlycke och Göteborg den 16 juni 2002

Staffan Holmgren

Hans-Olof Andrén

Motion till Kyrkomötet

2002:79

av Per Ingvarsson

om rätten att välja församling

Kyrkomötet

Mot 2002:79

Frågan om rätten för den enskilde att själv välja vilken församling den vill tillhöra blir mer och mer självklar. Många argument har genom året framförts och jag vill instämma i de flesta.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att göra det möjligt för tillhöriga i Svenska kyrkan att i vissa fall få välja församlingstillhörighet.

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Garanterade teologiska kompetensen i Kyrkomötet

Svenska kyrkan är världens första fria samfund där biskopar saknar rösträtt i trosfrågor och där kristendomens mening fastställs av politiska partier.

Svenska kyrkan är världens första fria samfund där ledamöternas vilja i kyrkomötet väger lika tungt som Skriften och där Bibeln tolkas i samma ordning som när fritidsförvaltningen tolkar kommunallagen.

Svenska kyrkan är världens första fria samfund där prästerna inte längre lyder under biskoparna utan under politikerna. Den enda reella makt som biskopen har liknar socialstyrelsens: man kan dra tillbaka legitimationen. I praktiken innebär det att trosfrågor 'kan avgöras av kyrkorådet'* eftersom den enskilde prästen inte kan få stöd från sin biskop om t.ex. han/hon säger sådant som kyrkorådet inte gillar.

Svenska kyrkan är världens första fria samfund där inte församlingarna (och folket) utgör demokratins bas utan de politiska partierna.¹

M.Zaremba

Svenska kyrkan är troligen också världens första fria samfund där präster och teologer bara kan få rösträtt i Kyrkomötet – även avseende trosfrågor – genom att tillhöra ett kyrkopolitiskt parti.

Teologer skall garanteras plats i Kyrkomötet i kraft av sin teologiska kunskap. Naturligtvis skall fortfarande majoriteten vara lekfolk, men vi behöver också garantera att vi får in teologisk kompetens i Kyrkomötet (kanske 2, 3 teologer/präster per stift?). Kanske skulle även de övriga anställdas resurser tas till vara på ett motsvarande sätt?

Samtidigt skulle prästerna (och anställda) hindras att kandidera genom kyrkopolitiska partier eller grupperingar.

En självklar början med att garantera den teologiska kompetensen är att låta våra biskopar ha rösträtt i Kyrkomötet.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att biskoparna skall få rösträtt i Kyrkomötet.

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

*Avviker från originalet textmässigt men dock inte i sak.

¹ Citat från Kyrkans Tidning hösten 1999.

om undervisningsmaterial i kristen etik i förskola, grundskola och gymnasium

Samhällsklimatet i Sverige blir allt tuffare och råare. En betydande roll spelar allt våld vi och våra barn och ungdomar matas med via massmedia. Våldsfilmerna och pornografiska filmer kan vi se på TV, såväl på betalkanaler som på svenska TV-kanaler, och videofilmer med våld och pornografi kan hyras i alla samhällen. Dessutom har vi sådant som kan hämtas hem via Internet.

Våldet och det tuffa språket blir som en naturlig del av vardagen om det inte bemöts på något sätt. Barn och ungdomar tar intryck av detta och det behöver på något sätt bemötas för att balansera intrycken. Den råa synen på medmänniskor får inte fortsätta att utvecklas. Kyrkan kan och bör spela en roll i sammanhanget. Kristendomsundervisningen är sedan flera år tillbaka borttagen från svenska skolor och det är väl omöjligt att återinföra den. Kyrkans barntimmar börjar spela ut sin roll i och med att obligatorisk förskola införts. Nya vägar behövs för att nå ut till alla barn och ungdomar med etiska diskussioner om bland annat förhållningssätt till andra människor. Tryckfrihet och yttrandefrihet är grundlagsfrågor och det är svårt eller omöjligt att komma åt underhållningsvåldet den vägen, alltså kvarstår möjligheten att bemöta, diskutera och att stärka särskilt barn och ungdomar till att inte ta intryck av allt olämpligt de ser och hör. Detta bör naturligtvis ske i hemmet i första hand men det bör även genomsyra hela skoltiden från förskolan, genom grundskolan och gymnasiet. Här kan kyrkan spela en stor och avgörande roll.

För att underlätta initiativen till kontakter mellan församling och skola föreslår jag att diskussionsmaterial om kristen etik, lämpligt för de olika stadierna i förskola och skola, framtages och presenteras så att det kommer till användning i varje församling och stift i hela landet.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att utse arbetsgrupp att arbeta fram utbildnings-/diskussionsmaterial i etiska frågor. Materialet skall vara anpassat till den moderna tiden och för de olika åldersklasserna i förskola, skola och gymnasieskola.
2. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att tillse att det färdigställda materialet presenteras för t.ex. landets biskopar så att de kan uppmana församlingarna i sina stift att flitigt och varje skolår använda sig av materialet.

Visby den 2 juli 2002

Ingrid Smittsarve

Svenska kyrkan fick förtroendet att även i fortsättningen handha begravningsverksamheten i de flesta församlingar.

Ett intensivt arbete pågår med att upprätta gravregister och spåra gravrättsinnehavare i de flesta kyrkoförvaltningar. I samband med detta arbete gör kyrkoförvaltningarna ofta i samråd med hembygdsföreningar e.dyl. gravstensinventeringar och kulturbedömningar, innan "uttjänta" stenar tas bort och förstörs.

Handhavandet av de s.k. uttjänta gravstenarna behöver ske med verklig känsla. Bedömningar är därtill svåra att göra. Direktörens sten bevaras ofta, men vad händer med den lilla människan, som fostrade en stor barnskara och därtill byggde byns missionshus. Den senare stenen är ofta oansenlig, men sökes ofta av de många efterlevande – varav många från USA.

Vid kyrkogården står det oftast att "Kyrkogården är de dödas vilorum". Ekonomer bedömer att vi inte har råd att låta dem vila under sina hällar, måhända är det så. Gångna tiders människor begravdes i århundraden på samma lilla område kring sockenkyrkan och efter dem finns endast ett fåtal originella gravvårdar.

På många kyrkogårdar samlas de uttjänta gravstenarna till ett historiskt hörn på kyrkogården, när nygrävning sker. Detta är en synnerligen klok behandling. Den undanröjer oftast det missnöje som uppstår bland de anhöriga. Missnöje bland allmänheten skadar Svenska kyrkans goda rykte och kan ofta vara anledning till att någon lämnar kyrkan som tillhörig.

Låt oss inom Svenska kyrkan slå vakt om vår goodwill!

Undertecknad föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att i samarbete med Församlingsförbundet rekommendera kyrkoförvaltningarna att planera för tillvaratagande av "uttjänta" gravvårdar, så att de bevaras för eftervärlden.

Viskafors den 18 juli 2002

Evert Josefsson

Intresset för släktforskning ökar och många är de kontakter, som tas med kyrkoförvaltningarna. Kontakter, som kan ge mersmak eller missnöje.

Arbetet med landsarkivens övertagande av böckerna 1895–1991 pågår. Enligt uppgift, så har de av landsarkiven till församlingarna överlämnade mikrokopior mottagits med sådant ointresse, så att landsarkiven slutat med att lämna denna service.

Kyrkböckerna är en viktig del av bygdens själ och dess kulturhistoria. Svenska kyrkan borde känna sitt ansvar för socknarnas kulturliv och lämna släkt- och hembygdsforskare fortsatt service. Mikrofilmerna bör även kunna vara till hjälp vid spårandet av gravrättsinnehavare.

Det är förvisso sant att landsarkiven kan lämna denna service, men det innebär resor och inkvartering, som många inte har råd eller tid med. Det måste vara en synnerligen klok service att kunna ge fortsatt hjälp till forskare på hemorten. Den undanröjer missnöje och ger Svenska kyrkans församlingar kontakter med människor i sin närhet. Missnöje bland allmänheten skadar Svenska kyrkans goda rykte och kan ofta vara anledning till att någon lämnar kyrkan som tillhörig.

Låt oss inom Svenska kyrkan slå vakt om vår goodwill!

Undertecknad föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att i samarbete med Församlingsförbundet rekommendera kyrkoförvaltningarna att agera för att landsarkiven återupptar överlämnandet av mikrokopior av kyrkoböcker och att Kyrkostyrelsen uppmärksammar kyrkoförvaltningarna på de möjligheter till kontakter som ges.

Viskafors den 18 juli 2002

Evert Josefsson

Motion till Kyrkomötet
2002:84
av Gerd Gullberg-Johnson
om kyrkostatistik

Kyrkomötet

Mot 2002:84

Svenska kyrkans statistik baseras på Kyrknätets databas, med uppgifter från de olika församlingarna. Massmedia får information om Svenska kyrkan via uppgifter från databasen, hur många som deltagit i gudstjänster, hur många som döpts, konfirmerats, vigts. Statistiken innehåller också ekonomiska uppgifter från församlingarna.

Informationen till massmedia på databasen är mycket begränsad och säger ingenting om all den verksamhet som sker utanför kyrkorummet i de olika församlingarna. Svenska kyrkan förtjänar en utförligare statistik.

Alla församlingar har skrivit en församlingsinstruktion och lämnat till sina respektive stift. Församlingsinstruktionens fyra delar är gudstjänst, undervisning, mission och diakoni. Mitt förslag är att databasen utvidgas med församlingsinstruktionens olika delar. Då skulle vi få en tydligare bild av vad Svenska kyrkans arbete innehåller och vad den ger och kan erbjuda församlingsborna. Massmedia skulle få en utförligare bild av Svenska kyrkan, att ge svenska folket.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att behandla frågan om att kyrkostatistiken från församlingarna i Svenska kyrkan utvidgas, genom att lägga till församlingsinstruktionens fyra delar gudstjänst, undervisning, mission och diakoni.

Kumla/Hardemo den 15 juli 2002

Gerd Gullberg-Johnson

Församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna är oftast små arbetsgivare. Omplaceringar, rehabiliteringar och liknande blir ibland övermäktiga uppgifter. Det finns inget att omplacera till. Ingen annan kyrklig samfällighet är förpliktad att ställa upp. Församlingsförbundet och stiftet kan endast råda och mäkla.

Svenska kyrkan har i nästan samtliga yrkesgrupper personer med specialiserade utbildningar och erfarenheter. Den som har haft problem på en arbetsplats fungerar ibland väl på en annan arbetsplats. Med nuvarande system får dock få visa det. Alternativet blir, för många som har problem på sin arbetsplats, att lämna Svenska kyrkans tjänst för gott. Några köps ut för dyra pengar eller pensioneras i förtid.

Välutbildade och engagerade medarbetare skall man vara rädd om. Insikten om detta växer på andra håll när man anar en kommande arbetskraftsbrist och ser utbildningskostnaderna öka.

Svenska kyrkan är inte bara många hundra kyrkliga samfälligheter och tretton stift. Den är en kyrka. Så uppfattas vi utifrån, och det skall vi vara tacksamma över. I näringslivet talar man om koncernansvar, som ibland kommer till uttryck vid personalhantering också i bolagiserade koncerner. En sådan jämförelse utfaller till vår nackdel. Hos oss gäller det lokala perspektivet. Det kan bli förödande inför framtiden.

Jag önskar ett utredningsarbete om hur vi skall kunna förena det lokala arbetsgivaransvaret för alla anställda i församlingarna med en bättre personalhushållning. Rätt beslutsinstans för utredning är rimligtvis Kyrkomötet och Kyrkostyrelsen. I arbetet blir sannolikt Församlingsförbundet en betydelsefull partner, eftersom en framkomlig väg antagligen går genom överenskommelser mellan de kyrkliga samfälligheterna.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda möjligheterna för ett större "koncernansvar" för arbetsgivarfrågor inom Svenska kyrkan.

Växjö den 15 juli 2002

Anders Wejryd
Biskop

Svenska kyrkans överklagandenämnd skall ytterst överpröva beslut inom Svenska kyrkan. Nämnden skall självständigt fullgöra de uppgifter som framgår av kyrkoordningen. Det är alltså endast Kyrkomötet som genom kyrkoordningen närmare kan reglera nämndens verksamhet. Det ankommer utan särskild regelring i kyrkoordningen på Kyrkostyrelsen att – inom ramen för den av Kyrkomötet fastställda budgeten – se till att Överklagandenämnden på avsett sätt kan fullgöra sin verksamhet genom att bl.a. tillhandahålla personal och informationstjänster samt utföra kansligöromål (jfr CsSkr 1999:3 s. 2–378). Kyrkomötet har inte funnit anledning att i kyrkoordningen ta in några bestämmelser om redovisning av nämndens verksamhet. Trots detta har det varit naturligt för Överklagandenämnden att för såväl år 2000 som år 2001 lämna en verksamhetsberättelse till Kyrkomötet. Vid 2001 års kyrkomöte överlämnade Kyrkomötets presidium nämndens verksamhetsberättelse till Tillsyns- och uppdragsutskottet för handläggning. Utskottet, som bl.a. utnyttjande möjlighet att bjuda in och ställa frågor till Överklagandenämndens ordförande, beslöt att foga verksamhetsberättelsen som bilaga till ett betänkande med direkt anknytning till nämndens verksamhet (betänkande. TU 2001:7). Verksamhetsberättelsen för år 2000 torde därför ingå i Kyrkomötets tryck för år 2001.

Jag anser det både naturligt och riktigt att Överklagandenämnden som ett självständigt organ på nationell nivå direkt under Kyrkomötet också redovisar sin verksamhet årligen direkt för Kyrkomötet. De båda verksamhetsberättelser som nämnden hittills lämnat har utöver att i sig ge en bra redovisning av verksamheten som sådan också givit ett gott underlag för motioner i viktiga ämnen med anknytning till kyrkoordningens utformning och tillämpning. Jag anser att det är mest ändamålsenligt att det är Tillsyns- och uppdragsutskottet som bereder ärendet med Överklagandenämndens verksamhetsberättelse. Detta bör dock för tydlighetens skull framgå direkt av arbetsordningen för Kyrkomötet och där tas in som ett nytt andra stycke i 4 kap. 8 §. I den mån andra utskott – såsom budget- och kyrkorättsutskottet – berörs av frågor i anknytning till verksamhetsberättelsen kan det i vanlig ordning finnas anledning att inhämta yttranden från berörda utskott.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. att 4 kap. 8 § arbetsordningen för Kyrkomötet (SvKB 1999:3) skall ha följande lydelse:

”8 § Tillsyns- och uppdragsutskottet bereder ärenden om Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, om kyrkotillhörighet, om kyrkliga uppdrag, om handlingar och register samt om tillsyn och överklagande (kyrkordningens 1, 6, 7, 12 och 13 avdelningar).

Tillsyns- och uppdragsutskottet bereder också av Svenska kyrkans överklagandenämnd till Kyrkomötet överlämnade verksamhetsberättelser.”

2. *att* ändringen i arbetsordningen för Kyrkomötet enligt punkt 1 skall träda i kraft den 1 januari 2003.

Åhus den 12 juli 2002

Erna Arbag

Till 2001 års kyrkomöte hade jag en motion (Mot. 2001:81) med yrkande att man närmare skulle utreda beslutförhet och ersättarnas tjänstgöring i Svenska kyrkans överklagandenämnd. Organisationsutskottet ansåg visserligen att jag hade visst fog för min begäran men ansåg att frågan var för tidigt väckt (betänkande O 2001:4). Kyrkomötet följde utskottets förslag och avsåg motionen.

Svenska kyrkans överklagandenämnd anför i sin verksamhetsberättelse för år 2001 under avsnitt 4.1 följande:

Under år 2001 fick Överklagandenämnden en ny ledamot, Carl-Einar Nordling, efter avgångna Madeleine Emmervall. Tyvärr avled Carl-Einar Nordling hastigt i slutet av året. Detta aktualiserar ånyo frågan om Överklagandenämndens beslutförhet och ersättarnas tjänstgöring. Jfr tidigare behandling i kyrkomötet av frågan (motion 2001:81, bet. O 2001:4). – Överklagandenämnden skall enligt 16 kap. 2 § kyrkoordningen bestå av fem ledamöter för vilka det gäller särskilda kvalifikationskrav. För varje ledamot skall det som förut nämnts finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för respektive ledamot. Överklagandenämnden är enligt 16 kap. 4 § kyrkoordningen beslutför när ordföranden eller ordförandens ersättare och minst tre andra ledamöter eller tjänstgörande ersättare är närvarande. – I verksamhetsberättelsen för år 2000 skrev nämnden: ”Den nuvarande ordningen avseende ersättarnas inträde gör att Överklagandenämnden blir sårbar vid vakanser och hastigt påkommande förhinder. En inträdesordning som skulle innebära att vid förfall även för en den personlige ersättaren för en ledamot annan ersättare kan inträda som tjänstgörande vore därför att föredra. Samtidigt är det lämpligt att för beslutförhet kräva att fem ledamöter eller tjänstgörande ersättare samtidigt är närvarande eller att beslutet är enhälligt, om bara fyra är närvarande. Den nuvarande ordningen för beslutförhet öppnar nämligen teoretiskt möjligheten för endast två tjänstgörande ersättare att kunna bestämma utgången i ett överklagat ärende som avser behörigheten att utöva kyrkans vinningstjänst (jfr 16 kap. 4 § första stycket och 5 § andra stycket kyrkoordningen).” – Under år 2001 har sårbarheten med den nuvarande ordningen blivit än mer tydlig. Enligt Överklagandenämndens uppfattning bör en ändring i enlighet med det anförda skyndsamt genomföras.

Med hänsyn till vad Överklagandenämnden anför anser jag att Kyrkostyrelsen inom ramen för pågående översyn av ändringar i kyrkoordningen bör – efter samråd med Överklagandenämnden – bereda förslag till erforderliga ändringar angående bestämmelserna om beslutförhet och ersättarnas tjänstgöring i nämnden. Förslagen bör kunna föreligga till 2003 års kyrkomöte.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte i enlighet med vad som anförts i motionen lägga fram förslag till ändringar i kyrkoordningen angående beslutförhet och ersättarnas tjänstgöring i Svenska kyrkans överklagandenämnd.

Åhus den 10 juli 2002

Erna Arbag

I syfte bl.a. att låta grundläggande demokratiska värderingar behålla sin starka ställning inom Svenska kyrkan har det i kyrkoordningen skapats ett inomkyrkligt överprövningssystem – beslutsprövning – i huvudsak motsvarande tidigare i 22 kap. kyrkolagen (1992:300) intagna bestämmelser om laglighetsprövning. Skillnader finns i stort sett endast när det gäller vilka organ som prövar dessa frågor och kretsen av klagoberättigade. Klagogrunderna har "översatts" till de nya förhållanden som råder efter kyrka–statreformen, men motsvarar i huvudsak vad som tidigare gällde enligt 22 kap. 8 § kyrkolagen (se CsSkr 1999:3 s. 2–443). Beslutsprövningen är i stort sett rent formell. Laglighetsprövning av kommunala beslut brukar sägas utgöra en form av allmän medborgartalan där ändamålet är att se till att den kommunala självstyrelsen utövas på ett lagenligt sätt. Motsvarande får anses gälla för beslutsprövningen inom ramen för biskopens och domkapitlets tillsyn enligt 57 kap. kyrkoordningen.

Enligt 57 kap. 8 § kyrkoordningen får ett beslut av en församling prövas av den som tillhör församlingen. Bestämmelsen motsvarar föreskriften i 10 kap. 1 § kommunallagen (1991:900) där det sägs att varje medlem av en kommun eller landsting har rätt att få lagligheten prövad genom att överklaga dem hos länsrätten (jfr 22 kap. 1 § kyrkolagen). Varken kommunallagen eller kyrkoordningen sätter givetvis upp någon åldersgräns för medlemskap respektive tillhörighet (se 1 kap. 4 § kommunallagen och 35 kap. 1 § kyrkoordningen). För rösträtt ställs i 4 kap. 2 § kommunallagen upp bl.a. kravet på att man senast på valdagen skall ha fyllt 18 år, dvs. blivit myndig (jfr 12 kap. 2 § kyrkolagen). Genom att 1999 års kyrkomöte biföll min m.fl. reservation (res. 16) till Andra kyrkolagsutskottets betänkande 2KL 1999:1 är rösträttsåldern för kyrkliga val 16 år (se 33 kap. 2 § kyrkoordningen).

Svenska kyrkans överklagandenämnd har i remissvaret över promemorian "Inventering av behov av ändringar i kyrkoordningen" uttalat följande:

Sedan Svenska kyrkan sänkt rösträttsåldern till 16 år kan det finnas skäl att överväga en motsvarande reglering av den ålder som en klagande måste ha uppnått för att kunna begära beslutsprövning. Enligt Regeringsrättens praxis gäller nämligen att den som inte uppnått myndig ålder inte själv kan begära laglighetsprövning (RÅ79 2:43).

Jag anser att det är en självklarhet att den som har rösträtt till val i en församling också självständigt – dvs. utan föräldrars/vårdnadshavares medverkan – skall kunna begära en prövning av en församlings eller kyrklig samfällighets beslut genom en begäran om beslutsprövning. Även om Överklagandenämnden vid en kommande prövning av klagorätten i beslutsprövningsärenden sannolikt skulle komma att anse att Regeringsrättens praxis inte i förekommande fall är tillämplig på kyrkans område för omyndiga som fyllt 16 år, så bör till ledning för domkapitlets prövning osäkerheten om tillämpningen snarast undanröjas genom en ändring i kyrkoordningen. Det kan vid en sådan översyn naturligtvis finnas anledning att också bl.a. ställa sig frågan om det är befogat att den 15 åriga konfirmanden skall behöva ha sina föräldrars tillstånd för att hos domkapitlet begära beslutsprövning av hemförsamlingens kyrkoråds beslut att inte hålla något konfirmandläger.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte lägga fram förslag till sådana ändringar i kyrkoordningen som klargör att rätten att självständigt begära beslutsprövning också tillkommer den som utan att vara valbar har rösträtt till val i församlingen eller den kyrkliga samfälligheten som meddelat det beslut som beslutsprövningen avser.

Åhus den 10 juli 2002

Erna Arhag

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:5 Kyrkan och homosexualiteten

I Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet 2002:5 Kyrkan och homosexualiteten föreslås att Kyrkomötet skall godkänna Kyrkostyrelsens handläggning av det i skrivelsen *Homosexuella i kyrkan – ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska kommitté* behandlade ärendet.

Enligt vår uppfattning är de åtgärder som Kyrkostyrelsen föreslår (s. 6) ej tillräckliga. Skrivelsen *Homosexuella i kyrkan – ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska kommitté* med sina tillfogade tre kommentarer visar tydligt att djup oenighet har rått inom den teologiska kommittén. Skrivelsen ger ingen stadig grund för den frågornas vidare diskussion som skisseras i Kyrkostyrelsens förslag (s. 6; se här till Särskild kommentar från Elisabeth Engberg och LarsOlov Eriksson s. 53). Kyrkostyrelsen har ambitionen att ”tillskapa en ordning för hur resultaten av samtalen skall sammanställas och återföras till den nationella nivån för utvärdering och utarbetande av en plan för ärendets fortsatta beredning”. Vidare sägs (s. 6): ”Med hänsyn till det stora intresset [...] torde det vara möjligt att en sådan sammanställning, utvärdering och plan skulle kunna föreligga inom två år och återrapporteras till Kyrkomötet under mandatperioden.” Kyrkostyrelsen säger sig vidare vilja ”följa hur frågor som rör de homosexuella i kyrka och samhälle behandlas i den allmänna debatten och i de debatter som kan komma till stånd i samband med eventuella lagändringar av betydelse för de homosexuellas situation”.

Ordalagen tyder på att ”samhället” och ”debatten” skall få ange riktningen – medan kyrkan skall anpassa sig och följa efter. Detta kan rimligen inte vara Kyrkostyrelsens mening. Vi anser emellertid att det finns en stor risk att beslut kommer att fattas utan att grundläggande teologiska problem blivit utredda. Vi vill som grund för vårt påstående hänvisa till de tre kommentarerna till skrivelsen *Homosexuella i kyrkan ...*, vilka påvisar diverse brister i handläggningen av ärendet (s. 53 ff.). Inte minst bör, menar vi, de synpunkter lyftas fram, vilka uttrycks i Samuel Rubensons kommentar (s. 59):

Det har enligt min mening blivit tydligt att de teologiska frågeställningar som aktualiseras kräver en djupare bearbetning. Detta gäller framför allt de grundläggande frågorna om kön, sexualitet och begär, om bibelbruk och om kyrkans uppdrag. Det dokument som nu föreligger framstår mer som en bekräftelse av en utveckling som ändå sker än som ett sökande efter en lösning som håller samman kyrkans tradition och nutidsproblematiken på ett sätt som skapar enhet.

Enligt vår mening kan man inte gå vidare såsom Kyrkostyrelsen föreslår, utan grundläggande problem måste först utredas. Kyrkostyrelsen kan inte så gott som utan kommentar lägga skrivelsen *Homosexuella i kyrkan ...* till grund för vidare samtal, utan måste i sina direktiv tydliggöra de problem som den teologiska kommittén brottats med; problem som medfört att den ej kunnat enas. Enligt vår mening måste man tydligare relatera diskussionen till kyrkans tradition och till Bibeln som Guds uppenbarelse.

Vi vill med hänvisning till ovanstående uppmana Kyrkomötet att inte godkänna Kyrkostyrelsens handläggning av det i skrivelsen behandlade ärendet.

Jag förslår att Kyrkomötet beslutar

1. *att* tillkännage för Kyrkostyrelsen som sin mening vad som i motionen anförs om Kyrkostyrelsens otillfredsställande beredning av ärendet.
2. *att* tillkännage för Kyrkostyrelsen som sin mening att ärendet bör beredas ytterligare med särskild hänsyn till en diskussion kring kyrkans tradition och till Bibeln som Guds uppenbarade ord.

Stockholm den 15 juli 2002

Eva Nyman

När Kyrkomötet antog det slutliga förslaget till kyrkoordning fanns det vissa principiella utgångspunkter och villkor som låg till grund för beslutet.

En sådan samsyn gällde dopet, folkkyrkan och familjen. Det fanns en bred enighet om att Svenska kyrkan är en folkkyrka. Det fanns även i det närmaste en total upplutning kring beskrivningen av folkkyrkan som öppen, demokratisk och rikstäckande. Genom åren har det varit en strävan att stärka lekfolkets ställning i kyrkan. Det innebär att kyrkans folk tillsammans tar ansvar för kyrkans angelägenheter, allt från lära till ekonomi. Den s.k. dubbla ansvarslinjen syftar på föreningen av folkligt förankrad självstyrelse och ämbetsförvaltning i ledningen av kyrkan.

Vidare framhölls att församlingen är den grundläggande enheten, eftersom det är där evangeliet förkunnas och sakramenten förvaltas när människor församlas. 1995 års kyrkomöte framhöll att Svenska kyrkan är ett övergripande och sammanfattande begrepp för en kyrka som kommer till uttryck på varje kyrklig nivå. Samtidigt tog Kyrkomötet avstånd från ett kongregationalistiskt synsätt enligt vilket kyrkans regionala och nationella nivå enbart är att betrakta som samfällighetsbildningar av församlingarna. Istället instämde Kyrkomötet i det Läronämnden anfört i sitt yttrande Ln 1995:17:

Svenska kyrkan framträder på lokal nivå som församlingar och pastorat, på regional nivå som stift och på nationell nivå genom organ som företräder Svenska kyrkan som helhet. En precisering behöver göras av de grundläggande uppgifter som åligger varje kyrklig nivå. En viktig bestämning är därvid att stift och församlingar till skillnad från Svenska kyrkan på nationell nivå är pastorala områden. Församlingarna är kyrkans grundläggande enheter, primärt därför att det är där evangelium förkunnas och sakramenten förvaltas.

Territorialprincipen innebär att hela Sverige är indelat i geografiskt avgränsade församlingar med församlingstillhörighet för den enskilde som tillhör kyrkan. Församlingen har ett grundläggande pastoralt ansvar att förkunna evangelium i ord och handling till alla som bor och vistas inom församlingen.

Frågor om den kyrkliga indelningen blev i och med de ändrade kyrkostatrelationerna en inomkyrklig angelägenhet. En utgångspunkt för det kyrkliga utredningsarbetet var att det inte skulle syfta till några genomgripande förändringar av den kyrkliga indelningen. Det skulle inte genomföras någon strukturreform den 1 januari 2000.

Församlingen med dess ursprung i den före 1862 odelade socknen har inte endast en betydelse som kyrklig enhet. Framförallt på landsbygden är den en vidare gemenskapsstruktur. Församling/socken och kyrkobyggnaden är viktiga beståndsdelar i en bygds identitet. Det är i detta perspektiv naturligt att det kan uppstå spänningar om man upplever att de kyrkliga utgångspunkterna ensidigt tar överhanden.

En nödvändig utgångspunkt för församlingsindelningen är det som är konstitutivt för kyrkan. Det går inte att tala om församlingen som kyrkans grundläggande enhet utan gudstjänsterna och gudstjänstgemenskapen. Församlingen får inte reduceras till

en indelningsenhet. Att gudstjänsten är nödvändig för församlingen betyder inte att man kan bortse från andra aspekter. Om Svenska kyrkan skall kunna fylla sin uppgift som en folkkyrka, måste församlingen vara väl integrerad i det samhälle där den är satt att verka. Det hör till folkkyrkans karaktär att möta människor i vardagen och vid avgörande händelser i livet.

Förändringar i församlingsstrukturen skulle ske i en öppen dialog mellan dem som har olika uppgifter och ansvar i en sådan process. Denna process är ett samspel mellan församling och stift, liksom mellan de båda stiftsorganen domkapitel och stiftsstyrelse. Det är viktigt att församlingskriterierna tar sin utgångspunkt i vad församlingen är och inte i att den måste bestå av ett visst antal människor. Därför är det viktigt att kyrkoordningen ger möjligheter till att finna lokala lösningar och till ett lokalt engagemang. Det är i det perspektivet man skall se t.ex. bestämmelserna som stärker församlingens ställning i budgetprocessen när den tillhör en samfällighet.

Församlingssammanläggningar måste kunna förenas med ett bibehållande av ett engagemang på sockennivå för den egna kyrkobyggnaden. Relationsförändringen innebär att det tidigare kyrkokommunala regelsystemet för hur församlingen styrs upphör och ersätts av kyrkoordningens bestämmelser. En följd av detta är bl.a. att delegationsbestämmelserna i kyrkolagen tagits bort. Det faktum att regler om delegation saknas i kyrkoordningen innebär inte att kyrkorådets delegationsmöjligheter försvunnit. Det innebär i stället att kyrkorådet har full frihet att på eget ansvar själv bestämma till vem eller vilka man vill uppdra beslutanderätt och det närmare innehållet i en sådan.

Samtidigt som kyrkoordningen anger vad som är "normalordningen" måste den ge utrymme för lokala variationer. Dialogen mellan församlingar och stift riskerar annars att bli meningslös.

Huvudregeln att det skall firas en huvudgudstjänst varje söndag och kyrklig helgdag finns sedan lång tid. Undantag från huvudregeln får göras utifrån lokala förutsättningar. Kyrkomötet beslutade också att dispens från kriterierna för en församling som tvingar fram församlingssammanläggningar skulle tillämpas först från och med 2005. Det som skett sedan Kyrkomötets beslut i huvudsak i samband med en ny mandatperiod från och med 1 januari 2002 inger förskräckelse.

Moratorium till 2010

Ett stort antal sammanläggningar av församlingar har skett inom Svenska kyrkan. De ovanstående principerna har i regel undanhållits de förtroendevalda lokalt genom att stiftet framställt den nya kyrkoordningen som tvingande utifrån en enda grund nämligen att det skall firas huvudgudstjänst varje vecka. De exakta reglerna i kyrkoordningens avsnitt om församlingsindelning är i Kyrkomötets beslut inte korresponderande mot det förarbete som redovisats ovan och de grunder på vilka församlingsinstruktionerna skall utarbetas och av domkapitlen fastställas. Om ett domkapitel redan i förväg beslutat en tvingande regel så har grunden slagits undan för prövning av församlingsinstruktionen utifrån lokala förutsättningar. En utredning bör därför tillsättas och grunderna för församlingskriterierna ändras så att korrespondens erhålls mellan förarbete, kriterier och församlingsinstruktion där utgångspunkten är mindre rigida bestämmelser och ett bibehållet engagemang från framförallt många lekmän och förtroendevalda.

Effekterna blir att ett stort antal förtroendevalda fråntagits sina uppdrag och strävan att få fler engagerade byts mot ett fåtal, vilket ger utrymme för större inflytande från de anställda och färre kontaktytor mellan kyrkans medlemmar och de som beslutar. Ett ingrepp i en grundläggande demokratisk princip som skulle vara

bärande för Svenska kyrkan efter relationsändringen och i arbetet att stärka församlingen.

Den historiska kopplingen mellan socken/bygden med dess gemenskap och församlingen raderas ut. Visserligen har så kallade sockenråd eller nämnder valts på vissa håll men dessa har ingen som helst konstitutionell ställning i kyrkoordningen. Det är inte heller känt för oss att det antagits några delegationsordningar som ger dessa råd eller nämnder någon kompetens utan dess kompetens inskränks till att var diskussionsklubbar utan beslutanderätt. Den mest grundläggande bristen är att det inte finns en dubbel ansvarslinje involverad i deras arbete.

Frågan om församlingsindelning har också ensidigt inriktats på de små och i de flesta fall fungerade enheterna där de förtroendevalda har ett starkt engagemang. Lite har gjorts åt de stora enheterna som religionssociologerna pekat på inte fungerar tillfredsställande ur demokratisk synpunkt.

Om det verkligen är ett lokalt initiativ eller det saknas förtroendevalda som vill åta sig arbetet i kyrkoråd så är även vår utgångspunkt att en församlingsreglering måste ske.

Sammanfattning

För att medge den dialog mellan församlingar och stift som förarbetet talar om behövs mer tid än fram till utgången av 2005. Vi föreslår ett moratorium fram till 1 januari 2010 genom att övergångsbestämmelsen nr 22 i kyrkorodningen förlängs till detta datum.

En utredning bör tillsättas av Kyrkostyrelsen för att erhålla kunskaper om utvecklingen vad gäller gudstjänstbesök, kollektor m.m. där sammanslagningar redan skett, där flera församlingar i en samfällighet bildat en församling och ett fåtal gudstjänster nu firas men kriterierna i kyrkoordningen ändå uppfylls.

Samma utredning bör också pröva varför inte delningar diskuterats av stora församlingar i enlighet med förarbetet till Kyrkomötets beslut om ny kyrkoordning.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning för att se över församlingsindelningen i enlighet med vad som anförts i motionen ovan.
2. *att* övergångsbestämmelsen nr 22 i kyrkoordningen förlängs till den 1 januari 2010.

Friel och Eggvena den 15 juli 2002

Gudrun Carlsson

Ingemar Öberg

”Kyrkan är en viktig kulturbärare för minoriteter” står att läsa i ett pressmeddelande från Svenska kyrkan från i mars i år. Med minoriteter menas i detta sammanhang de nationella minoriteter som omfattas av den svenska minoritetspolitiken. Anledningen till pressmeddelandet var en undersökning som Statistiska Centralbyrån (SCB) gjort på Svenska kyrkans uppdrag och som visar att finländare i Sverige är en välintegrerad grupp som känner samhörighet med kyrkan och är stolta över sin kulturella bakgrund.

I vårt land pågår ett integrationsarbete som berör alla, på alla nivåer. Här har Svenska kyrkan en viktig uppgift. Den som bosätter sig i ett nytt land, måste hitta en strategi för att ingå i en ny gemenskap utan att göra våld på sin kulturella och etniska identitet. De kulturella och existentiella frågorna är av stor betydelse för människors fysiska och psykiska välbefinnande. För individen är integration ett livsprojekt, som han eller hon bestämmer över själv men som förutsätter en viss, ömsesidig anpassning. Samhället och kyrkan kan på olika sätt medverka till att hon eller han kan förverkliga sina mål i livet.

De skilda erfarenheter av kontakter med människor från andra kulturer som finns i landets ca 2 500 församlingar bör tas tillvara. I dag finns dock ingen allmän och lättillgänglig information på den nationella nivån som beskriver det integrationsarbete som nu görs. Inte heller har Svenska kyrkan uttalat någon ambition för sitt arbete med integrationsfrågor rörande de kyrkor vars dop vi erkänner.

Det sverigefinska arbetet har bedrivits i många årtionden och kan därför fungera som förebild. Arbetet kan utgöra en bas för församlingarnas möten med människor från andra kulturer. Detta kräver dock att Svenska kyrkan gör det sverigefinska arbetet i kyrkan mer känt.

Det är viktigt att välintegrerade människor med annan kulturell bakgrund ger sitt i bidrag i samhället och kyrkan i det mångkulturella Sverige. Det sverigefinska arbetet kan därför ses som en tillgång i arbetet med integrationsfrågor i kyrkan. Alla med bakgrund och hemvist i den kristna kyrkan bör få kunna känna samhörighet med den församling där de bor och samtidigt vara stolta över sin kulturella bakgrund.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att som sin mening ger Kyrkostyrelsen till känna vad som i motionen anförts om att på nationell nivå samla erfarenheter om Svenska kyrkans integrationsarbete, utveckla metoder för detta arbete och göra arbetet känt genom att skapa en idé- och kunskapsbank.

Tyresö och Kristinehamn i juli 2002

Iréne Pierazzi

Rune Entelius

Av 10 kap. 9 § kyrkoordningen framgår det att det på nationell nivå skall finnas en Svenska kyrkans valprövningsnämnd som skall pröva överklaganden av val. Nämnden skall självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen. Närmare bestämmelser om Valprövningsnämnden finns i 15 kap. kyrkoordningen. I 6 § nämnda kapitel sägs att nämndens beslut inte får överklagas. Emellertid följer av bl.a. 13 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan och 53 kap. 12 § kyrkoordningen att Valprövningsnämndens eventuella beslut att inte lämna ut Svenska kyrkans handlingar kan överklagas hos Svenska kyrkans överklagandenämnd. Vidare kan på motsvarande sätt vad som gäller för den statliga Valprövningsnämnden (jfr rättsfallet RÅ 2000 not 192) nämndens beslut omprövas (jfr resning och återställande av försutten tid) i särskild ordning av Svenska kyrkans överklagandenämnd i enlighet med bestämmelserna i 58 kap. 18 § kyrkoordningen (jfr CsSkr 1999:3 s. 2–386).

I utredningsarbetet om Svenska kyrkans framtida organisation var det inte någon självklarhet att tillskapa ett särskilt inomkyrkligt organ på nationell nivå för att bara pröva överklaganden av val. Sålunda fördes bestämmelser om Valprövningsnämnden först in i huvudbetänkandet (SKU 1998:1) i ett nytt kapitel (14 a). Bestämmelserna utformades med riksdagens valprövningsnämnd som förebild. Det grundläggande motivet var valfrågornas speciella karaktär och vikten att det överprövande organet hade förankring i de olika nomineringsgrupperna. Trots remisskritik valde Centralstyrelsen att i förslaget till ny kyrkoordning stå kvar vid att införa en Svenska kyrkans valprövningsnämnd. Det enda egentliga skälet var att Centralstyrelsen ansåg att Överklagandenämnden med sin sammansättning inte kunde få den önskade förankringen hos de olika nomineringsgrupper som deltar i de kyrkliga valen (se CsSkr 1999:3 s. 2–164).

Kyrkoordningen har nu varit i kraft i drygt två och ett halvt år. Under denna period har Valprövningsnämnden kommit att pröva ett drygt femtiotal överklagade valärenden. Nämndens arbete har i allt väsentligt varit koncentrerat i tiden efter 2001 års kyrkliga val. Valprövningsnämnden har i sitt remissyttrande med anledning av promemorian "Inventering av behov av ändringar i kyrkoordningen" (dnr KS 2001:567) uppmärksammat ett problem med den nuvarande ordningen i det att Överklagandenämnden – som man inte uppfattar som ett överordnat organ – genom omprövning enligt 58 kap. 18 § kyrkoordningen kan komma att sakbehandla valärenden. I remissyttrandet anger Valprövningsnämnden följande två lösningar "att komma till rätta med problemet":

1. Frågan om omprövning enligt 58 kap. 18 § första stycket kyrkoordningen förbehålls Valprövningsnämnden i alla de ärenden som hör till denna nämnds kompetensområde.
2. Alla valärenden förs över till Överklagandenämnden.

Överklagandenämnden har i sitt remissyttrande över nämnda promemoria uttalat bl.a. följande:

Av 13 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan framgår att det skall finnas ett organ för att ytterst överpröva beslut inom Svenska kyrkan. I enlighet härmed föreskrivs i 10 kap. 10 § kyrkoordningen att Svenska kyrkans överklagandenämnd är ett särskilt organ för att ytterst överpröva beslut inom

Svenska kyrkan. I Centralstyrelsens skrivelse till kyrkomötet anges Överklagandenämnden som högsta inomkyrkliga instans (CsSkr 1999:3 s. 2–387). Följdriktigt har Överklagandenämnden genom 58 kap. 18 § första stycket getts möjlighet att ompröva ett ärende om det på grund av något särskilt förhållande finns synnerliga skäl för det. Bestämmelsen ger nämnden vidsträckt omprövningsmöjligheter när det gäller beslut som fattats inom ramen för kyrkoordningen och, i förekommande fall, kollektivavtal – således även beslut som fattats av Ansvarsnämnden eller Valprövningsnämnden. ---

Överklagandenämnden har ännu inte omprövat något ärende inom Ansvarsnämndens område. Däremot har nämnden handlagt åtta ärenden som rört valfrågor. Några svårigheter att hantera dessa ärenden har inte förelegat då det finns en mycket väl utvecklad praxis från Valprövningsnämnden och Regeringsrätten. I två fall (beslut 44/01 och 51/01) har Överklagandenämnden undanröjt det ifrågasatta beslutet och överlämnat ärendet för ny behandling i beslutsinstansen. Vid ett tillfälle (beslut 47/01) har nämnden undanröjt det ifrågasatta beslutet och, i likhet med vad Regeringsrätten gjort i ett motsvarande fall (RÅ 1985 Bb 187), ersatt det med ett nytt beslut. Tre gånger har nämnden avslagit ansökan (beslut 48/01, 49/01 och 50/01) och en gång (beslut 2/02) har ansökan lämnats utan åtgärd. I det åttonde ärendet (beslut 52/01) beslutade nämnden, med tillämpning av 58 kap. 18 § andra stycket att ärendet skulle prövas på nytt (återställande av försutten tid) och överlämnade ärendet till Valprövningsnämnden för behandling.

Överklagandenämnden har därefter i sin verksamhetsberättelse för år 2001 efter att nämnden tagit del av Valprövningsnämndens remissyttrande uttalat bl.a. följande:

Överklagandenämnden har under år 2001 handlagt åtta omprövningsärenden som rört valfrågor. Några svårigheter att hantera dessa ärenden har inte förelegat då det finns en mycket väl utvecklad praxis från den statliga Valprövningsnämnden och Regeringsrätten och då prövningen i stort sett helt är formell. Överklagandenämnden ser därför inte några skäl till att motsätta sig att prövningen av samtliga valärenden enligt kyrkoordningen överförs till nämnden. En avveckling av Valprövningsnämnden skulle dessutom medföra en sammanlagd besparing på nationell nivå vad avser de administrativa kostnaderna för bl.a. sekreterare, kansli, arvoden och resor. Valprövningsnämndens sammansättning kommer också att bli allt mer problematisk ju fler nomineringsgrupper som tar plats i Kyrkomötet. Eventuellt skulle Överklagandenämnden kunna ha en delvis annan sammansättning vid prövningen av valärenden, genom att i dessa ärenden nämnden utökas med förslagsvis två ledamöter med särskild sakkunskap och erfarenhet på området. Ett överförande av samtliga valärenden till Överklagandenämnden skulle därtill medföra att besluten även i dessa ärenden skulle komma att utformas på det sätt som förutsätts i 58 kap. 15 § kyrkoordningen.

Vi instämmer i den bedömning som Överklagandenämnden gjort och anser på i verksamhetsberättelsen anförda skäl att prövningen av överklaganden av valärenden bör överföras till Överklagandenämnden samtidigt som Valprövningsnämnden avvecklas. Kyrkostyrelsen bör ges i uppdrag att, efter sedvanligt remissförfarande, lägga fram förslag till sådana ändringar i kyrkoordningen. Ändringarna bör lämpligen kunna beslutas av Kyrkomötet så att de kan träda i kraft i god tid före 2005 års kyrkoval.

Mot 2002:92

Mot bakgrund av det anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att senast till 2004 års kyrkomöte lägga fram förslag till sådana ändringar i kyrkoordningen som innebär att samtliga ärenden enligt kyrkoordningen avseende överklaganden av valärenden fr.o.m. den 1 januari 2005 skall prövas av Svenska kyrkans överklagandenämnd.

Stockholm den 11 juli 2002

Irène Pierazzi

Annette Lundquist Larsson

om mål och rambudgetens konsekvenser för invandrar- och flyktingarbetet i Svenska kyrkan

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:1

I dag är ca 10 % av Sveriges innevånare med svenskt medborgarskap utlandsfödda så kallade invandrare. 330 000 icke svenska medborgare har därtill vistats så länge i Sverige att de har rösträtt i kommunala val.

Vi läser i tidningar och hör på radio eller ser på TV att allt fler undersökningar visar att vi i Sverige trots alla goda avsikter inte har lyckats att integrera en stor del av de invandrare som kommit till landet sedan 1970-talet. Många invandrare har på ett mycket bra sätt funnit sig till rätta i det svenska samhället och starkt bidragit till samhällets utvecklingen, samtidigt som det också finns invandrare som uppenbarligen inte alls har integrerats i det svenska samhället och våra värdesystem.

Svenska kyrkan har sin kallelse att erbjuda sig att vara kyrka för människor som så önskar även om de kommer från sinsemellan mycket olika omständigheter och länder och oavsett hur deras liv i Sverige utvecklats.

Vi får också information dagligen om att man i många av de länder Sverige samverkar med inom Europeiska Unionen, EU, nu skärper sina regler för invandrings- och asylfrågor. EU som vår gemensamma organisation håller också på att formulera en gemensam migrations- och asylpolitik. Överenskommelser sluts om bevakningen av våra yttre gemensamma gränser. Det ifrågasätts på sina håll om grundläggande dokument inom FN-systemets ram, som Genèvekonventionen för flyktingars rättsliga ställning, fortfarande kommer att äga sin kraft eller nu håller på att köras över. Asylrätten verkar få stå tillbaka när säkerhetskraven dominerar.

Denna pågående utveckling fordrar att kyrkor och samfund bevakar samhällsutvecklingen och lagstiftningen utifrån sina värderingar.

I Sverige vistas i dag ett inte ringa antal personer under jord sedan de fått avvisningsbeslut eller för att de inte vågar begära sådan prövning. De kan ofta inte få läkarvård. Skolgången för dessa familjers barn är begränsad. Många lever helt isolerade och vågar inte visa sig utomhus, men har hjälp av vänliga enskilda medmänniskor för att klara sitt uppehälle. Andra söker sin tillflykt till kyrkor eller andra kyrkolokaler. Hur bör vi i Svenska kyrkan förhålla oss till dessa människor och deras situation, är en fråga som man inte sällan får höra i många församlingar.

Det är viktigt att humanitära organisationer och kyrkor gör sina röster hörda i detta sammanhang, band annat eftersom det har visat sig vara så svårt för samhället att nå en godtagbar gemensam policy i hur man hanterar dessa frågor.

I denna situation föreslår kyrkokansliet att den enda tjänst man har på den nationella nivån som skall syssla med invandrar- och flyktingfrågor dras in!

Kyrkan borde nu mer än någonsin arbeta för att föra fram goda exempel på hur vi skall hantera dessa frågor och snarare behöva utöka sin expertis på detta område istället för att helt ta bort den.

I Kyrkostyrelsens skrivelse om mål och rambudget 2002:1 redovisas kraftiga förändringar i Svenska kyrkans verksamhet på riksplanet som en konsekvens av att

avkastningen av kyrkans finansförmögenhet har sjunkit kraftigt. Till en del kan detta vara nödvändigt, men vi ifrågasätter kraftigt vissa av de prioriteringar som kyrkokansliet då gör. I första hand gäller detta arbetet med invandrar- och flyktingfrågor samt integrationsarbetet.

I bilaga 9 i skrivelsen, planeringsunderlaget, sägs det om dessa ämnesområden att Nämnden för kyrkolivets utveckling har beslutat att för huvudprogrammet bland annat prioritera ”arbetet med integration, social ekonomi, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. De minskade resurserna tvingar huvudprogrammet att göra en snäv tolkning av de ovannämnda prioriterade områdena.”

I huvudskrivelsen redovisas under verksamhetsområdet Kyrkolivets utveckling sid. 54ff, att ”arbetet med diakoni och samhällsfrågor inom kyrkokansliet kommer att ha en minskad bemanning och inriktas på att bevaka och analysera utvecklingen samt att vara samtalspartner för stiftet”. I konsekvensanalysen för dessa områden preciseras detta med bland annat följande texter:

Minskningen av de personella resurserna inom arbetet med diakoni och samhällsfrågor kommer att innebära att den nationella nivån får en mer begränsad tillgång på egen specialistkompetens. ---

Den nationella nivåns aktiva opinionsbildningsarbete med bland annat deltagande i konferenser och överläggningar och remissarbete måste minska i omfattning. ---

Utöver arbetet med de nationella centrumbildningarna kommer frågorna om social ekonomi och hållbar utveckling samt integration att sättas främst. Däremot kommer arbetet med invandrar- och flyktingfrågor främst att skötas inom ramen för etablerade samarbeten med andra kyrkor och Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar. ---

Svenska kyrkans nationella nivå kommer att driva opinionsarbetet genom våra samarbetsorganisationer som exempelvis Sveriges Kristna Råd, Hela människan, Forum för frivilligt socialt arbete, Kvinnor i Svenska kyrkan, Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, EU-kontoret och Rättvisemärkt.

Hur kan kyrkokansliet tala om att prioritera områden, även om det sker med ”snäv tolkning”, om ingen handläggare alls kommer att finnas på ett sådant område?

Vad det i själva verket rör sig om är att man tar bort ämnesområden som har bevakats av endast en enskild tjänsteman på kyrkokansliet. Hur skall kansliet då kunna samverka med de parter som uppräknas? Skall Svenska kyrkan helt avstå egen kompetens? Även om våra samverkansparter är mycket skickliga så fordras det dock en kanal in i kyrkokansliet för att förankra uttalanden och remisser som utarbetas gemensamt.

Skall en så drastisk nedskärning av det centrala kyrkokansliet ske som här föreslås borde man först analysera vilka områden som är de viktigaste för kyrkan att fortsätta att arbeta med på den nationella nivån. Kyrkans nationella kansli skall inte bara vara en organisation för att genom stiftet stödja församlingarna i deras ansvar för gudstjänstfirande. Detta måste också i hög grad vara de enskilda kyrkomedlemmarnas, församlingarnas och stiftens röst, som behöver höras i riksdag, regering och andra samhällsorgan. Även i alla de samverkansorgan där Svenska kyrkans medverkan är en för både kyrkan själv och de samverkande ett viktigt organ, behövs kvalificerade experter på den nationella nivån.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* tjänsten för invandrar- och flyktingfrågor i rikskyrkans kansli skall vara kvar.
2. *att* finansieringen av detta får ske, om kyrkoavgiften inte ökas, genom omprioriteringar inom det befintliga kansliet.

Sollentuna den 28 juli 2002

Urban Gibson

Christina Holmgren

Ulla Eriksson

Åke Bendix

Margareta Nybelius

om klassiskt kristna äktenskap eller familjefientlig feminism?

Under tilltagande ackompanjemang av en högljudd feministisk och familjefientlig opinionsbildande grupp, går allt fler äktenskap i kras; den senaste tioårsstatistiken utgör en beklämmande läsning: medan 34 005 äktenskap ingicks 1993, sprack samma år 21 673. 1995 var motsvarande siffror 33 642 respektive 22 528. 1997 ingicks 32 313 giftermål samtidigt som 21 009 skilsmässor noterades. År 2000 hade antalet giftermål ökat till 39 895, medan skilsmässosiffran var 21 502. (SCB)

Mer än hälften av alla ingångna äktenskap slutar sålunda i skilsmässa. Vad gör Svenska kyrkan för att hejda utvecklingen, slå vakt om det klassiskt kristna äktenskapet mellan man och kvinna som skapar den största tryggheten för barnen, förebygger kriminalitet och sociala problem? Tyvärr inte mycket – om ens något, trots att det är kyrkans uppgift att värna den traditionella samlevnadsformen utan att ängsligt snegla på de måhända i vissas ögon politiskt korrekta feministiska krafter, som dagligen ges plats och breder ut sig i medierna med sitt familjenedbrytande och egoistiska budskap. Nedbrytande därför att det syftar till att misstänkliggöra äktenskapet som sådant – egoistiskt genom att omtanken om barnen, deras väl och trygghet kommer i andra hand.

Ett par röster i den massmediala kören:

I tider då en kvinna inte måste lita till en man för att bli försörjd kan hon välja en man hon har skoj med... Hon har nu även friheten att skita i konventioner och i vad andra tycker. (Katerina Janouch, s.k. sexrådgivare, i Expressen den 2 juli 2002)

Samma tidning har två dagar senare (4 juli) två artiklar (sidorna 2 och 4) med rubrikerna "Ge singlar spermier", respektive "Ge lesbiska rätt att insemineras". Författaren till den förstnämnda artikeln, ledarskribenten Anna Dahlberg, tror sig veta att "Kärnfamiljen ruvar ofta på obehagliga hemligheter..." och pläderar öppet för en antiäktenskaplig linje:

Allt fler kvinnor väljer andra sätt att leva sina liv – som singlar, lesbiska, särbor eller något annat. Det är den verklighet som finns, och det är den verklighet lagstiftningen måste anpassas till.

Svenska kyrkan skall naturligtvis inte passiv och tyst åse åderlåtningen av de kristna familjenormerna och den successiva urholkningen av äktenskapet som en bärande institution i samhället. Följderna av denna utveckling är ju på flera sätt förfärande och försvårar även integration av invandrare i vårt samhälle.

Kyrkan måste våga gå till försvar för det klassiskt kristna äktenskapet, för familjen som det sammanhängande kittet i samhället – den fundamentala gemenskap utan vilken solidaritetstanken, hänsynen till och omtanken om barnen inte blir annat än vackra ord på papperet. Och det är Svenska kyrkans uppgift att frimodigt, tydligt och kraftfullt träda fram i debatten med kristendomens familjebudskap och inte huka inför dem, som under feministisk täckmantel och intoleransen lysande i de inte sällan med svär- och könsord fullproppade artiklarna och krönikorna, bedriver klappjakt på äktenskapet och den västerländska civilisationens humanism.

Denna centrala fråga för kyrkan är ej blott teologisk utan även biologisk, eftersom i den förenas biologisk vetenskap med en klassiskt kristen syn.

Det är därför nödvändigt – vilket jag härmed föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att, i samråd med Biskopsmötet, utarbeta riktlinjer för ett landsomfattande, utåtriktad och offensiv aktion för det klassiskt kristna äktenskapet. I riktlinjerna skall ingå undervisningsmaterial och erforderlig vägledning för stiftet och församlingarna, deras präster och förtroendevalda. Arbetet måste få högsta prioritet, aktionen ges ett lättbegripligt bärande motto, exempelvis ”Våga värna äktenskapet!”, ”Försvara familjen!”, ”Utan familjen spricker Sverige!!” eller ”Familjen framför allt!”

Norrköping den 15 juli 2002

Bengt Olof Dike

I Kyrkans Tidning nr 27/28 år 2002 omtalas att kyrkan skall spara pengar genom att bl.a. "arbetet med ny grafisk profil läggs på hyllan".

För oss är detta helt obegripligt och frågan "grafisk profil" för kyrkan har blivit något av en "galten Särimner" – hur många gånger man än försöker avliva den, så uppstår den lika fullt! Låt oss därför nu en gång för alla få ett beslut av Kyrkomötet som man även inom den kyrkliga administrationen förväntas rätta sig efter.

Kyrkomötet beslöt 1999 efter votering att avslå en motion om utformning av en grafisk profil för Svenska kyrkan och att denna skulle implementeras i alla dess församlingar. Beslutet blev däremot att man skulle påskynda framtagandet av fullständigt grafiskt program (bild och text), varvid man skulle utgå från kyrkans nuvarande logotyp och typsnitt.

Då Kyrkomötets beslut från 1999 icke genomförts skriver Kyrkolivsutskottet i ett yttrande den 17 maj 2001:

Med anledning av KsSkr 1999:2 med KK 1999:1 Grafisk profil för Svenska kyrkan vill utskottet betona att uppdraget från kyrkomötet inte var att ta fram en grafisk profil utan enbart att se över det grafiska programmet samt att öka kännedomen om logotypens symbolik. Utskottet finner därför Kyrkostyrelsens agerande förvånande i förhållande till kyrkomötets beslut.

Sedan detta skrevs har ytterligare ett år gått!

Det kan knappast vara av kostnadsskäl som Kyrkomötets beslut att taga fram ett fullständigt grafiskt program (bild och text) har blivit fördröjt. Kostnaderna måste vara försumbara – allt finns ju framtaget, och det gäller bara att precisera hur det skall användas! Däremot är det oerhört angeläget att äntligen få enhetliga regler för hur Svenska kyrkan typografiskt skall gestaltas.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att skyndsamt se till att det grafiska program som finns framtaget kommer till användning inom hela Svenska kyrkan, samt att man på ett lättfattligt sätt sprider kunskap om logotypens symbolik – helt i enlighet med beslutet vid 1999 års kyrkomöte.

Varberg och Mölnlycke den 9 juli 2002

Åke Bendix

Staffan Holmgren

Domkapitels och stiftsstyrelsers tillämpning av kyrkoordningens gudstjänstkriterier och församlingsindelning

I inledningstexten till kyrkoordningen 17 kap. läser vi: "Gudstjänsten är kyrkolivets centrum, där församlingen möter Gud i Ordet och sakramenten." Det är självklart att dess huvudgudstjänst hålles på söndagen. "Gudstjänsten är hela församlingens gåva och uppgift."

Det ovannämnda är obestridligt. Trots detta finns det församlingar som på grund av lågt antal församlingsmedlemmar eller av hävd firat regelbundna huvudgudstjänster t.ex. tre söndagar per månad jämte de stora högtidsdagarna. Detta har ibland p.g.a. prästbrist rekommenderats av domkapitlet. Även i dag kan domkapitlet medge dispens från söndaglig huvudgudstjänst.

I kyrkoordningens övergångsbestämmelser p. 22 får en församling oaktat man inte uppfyller kriterierna för "en församling i 37 kap. 2 § kyrkoordningen utan beslut om undantag från indelningsändring ändå bestå till utgången av 2005". Stiftsstyrelsen har beslutsfunktionen beträffande indelningsärenden. Beslut som inte är överklagbara. Alltså skulle en stiftsstyrelse i utövande av sin "makt" och med åberopande av nämnda övergångsbestämmelse med en världslig jämförelse kunna "expropriera" en församling. En församling kan emot sin vilja läggas samman med en annan församling.

Det är viktigt för en församling att kunna känna glädje i sin gärning och gudstjänstens gåva utan att hotbilder målas upp. Det är viktigt att Kyrkomötet ges möjlighet att kunna följa upp kyrkoordningens intention och genomförande. Forskningsrådet har den kompetens och skicklighet som möjliggör att följa upp och på enkelt sätt redovisa till Kyrkomötet huruvida domkapitlet följer den generositet beträffande huvudgudstjänster som kyrkoordningen medger och till Kyrkomötet ge en samlad bild av de fall där domkapitel eller stiftsstyrelse går en enskild församling emot.

Med anledning av ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att till Forskningsrådet överlämna det uppdrag som anförts i motionen.

Teckomatorp m.fl. orter den 15 juli 2002

Sten Johansson

Alve Svensson

Lennart Svensson

Gösta Äng

Motion till Kyrkomötet

2002:97

av Sten Johansson m.fl.

om avgift och clearing vid vissa kyrkliga handlingar

Kyrkomötet

Mot 2002:97

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:9 Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar

I Kyrkostyrelsens förslag KsSkr 2002:9 till Kyrkomötets beslut anges på sid. 9 beträffande konfirmationsersättning att en skäligen ersättningsnivå bör utgå. I remissvaren har nämnt som en rimlig nivå 1 000–1 500 kronor. Det är viktigt att redan i kyrkoordningens 42 kap. 7 § ange konfirmationsersättningen. Vi föreslår därför att det anges i 7 § enligt följande: ”Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek till 5 % av gällande basbelopp.”

Med anledning av ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att 42 kap. 7 § sista meningen första stycket skall lyda enligt följande:
”Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek till 5 procent av gällande basbelopp.”

Teckomatorp m.fl. orter den 15 juli 2002

Sten Johansson

Alve Svensson

Lennart Svensson

Diakoners medverkan vid val av biskop och vid utnämning av kontraktsprost

Diakonerna fick genom kyrkoordningen 2000 samma ställning inom vigningsrätten som prästerna. Liksom präster provas och antas diakoner till utbildning av biskop och domkapitel. Liksom präster avlägger diakoner examen inför biskop och domkapitel innan vigning sker.

Präster och diakoner som har tjänst i stift eller församling har rösträtt vid val av ledamot i domkapitlet. När det gäller val av biskop har däremot endast präster och av församlingarna utsedda elektorers rösträtt. Trots att diakoner står i samma förhållande till biskop som präster har de i kyrkoordningen inte givits någon roll som medger medverkan vid val av biskop.

Vid utnämning av kontraktsprost skall enligt kyrkoordningen biskopen inhämta synpunkter från prästerna i kontraktet. Däremot inte från diakonerna.

Vid granskning av bestämmelserna om rösträtt vid val av biskop och vid utnämning av kontraktsprost finner vi att det råder en diskrepans mellan prästernas och diakonernas möjligheter att medverka. Diakonerna är utestängda från medverkan.

Det synes som om frågan om diakonernas medverkan inte varit föremål för någon mer omfattande utredning i förarbetena till kyrkoordningen. Det bör övervägas om inte samtliga som omfattas av vigningstjänsten bör erhålla möjlighet att medverka vid såväl val av biskop som vid utnämning av kontraktsprost. Hur en sådan medverkan skall ske bör utredas. Vi anser att dessa frågor bör beredas och förslag framläggas till Kyrkomötet i anslutning till en kommande revision av kyrkoordningen.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att hos Kyrkostyrelsen begära att frågorna om diakoners medverkan vid val av biskop och vid biskops utnämning av kontraktsprost utreds och att förslag i ärendet föreläggs Kyrkomötet.

Skene m.fl. orter den 16 juli 2002

Sven Håkansson

Lena Schachinger

Anne-Marie Hallin

Wivi-Anne Radesjö

I 47 kap. 5 § i kyrkoordningen stadgas att ett negativt resultat i bokslut skall återställas inom de två följande åren.

Detta krav skulle inte åsamka flertalet församlingar/samfälligheter något större problem om den kyrkliga redovisningen fortfarande hade följt principerna från kommuner/landsting. Men enligt bokföringslagen, som ju nu gäller, bokförs allt underhållsarbete under driftredovisningen. Tidigare kunde alla större renoveringar av kyrkor m.m. bokföras på kapitalredovisningen, och endast den årliga avskrivningen belastade driftredovisningen. De mindre församlingarna/samfälligheterna har ingen möjlighet att kostnadsmässigt klara en större kyrkorenovering under tre år. Ofta handlar ju kostnaden för en sådan om 1 till 2 års totalomslutning av budgeten även när kyrkobyggnadsbidraget räknats bort. Likvida medel kan ju ändå finnas. Avskrivningar på tidigare gjorda investeringar leder ju vid en balanserad budget till att likviditeten ökar med motsvarande belopp.

Kyrkoordningens krav på balanserad budget bör kompletteras med en anvisning om hur större kyrkorenoveringar kan finansieras.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att lämna förslag till förändring av kyrkoordningens krav på ekonomisk balans i enlighet med motionens förslag.

Lammhult den 15 juli 2002

Bertil Olsson

I kyrkoordningen 33 kap. 9 § sägs att kyrkligt anställda som har en tjänstgöringsgrad över 20 procent av heltid för sin befattning, i vissa fall, icke är valbara till kyrkoråd, kyrkonämnd m.m. Avser detta endast tillsvidareanställda eller avses också olika former av vikarier? Om kyrkoordningen omfattar också de senare, innebär det att det är omöjligt för en ledamot eller ersättare i kyrkoråd eller kyrkonämnd att tillfälligt ställa upp som vikarie t.ex. vid sjukdom, semester m.m. om den tjänst vikariatet avser omfattar mer än 20 procent av heltid. Eller avses 20 procent av heltid utslaget på helår, så att det är möjligt att vara anställd heltid i 10 veckor/år eller på ½-tid 20 veckor/år. Rimligt är att valbarhetshindret avser endast tillsvidareanställda. Detta bör förtydligas i kyrkoordningens text.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att 33 kap. 9 § kyrkoordningen skall ha lydelsen:

”Förutom det som anges i 5–8 §§ gäller följande valbarhetshinder för förtroendeuppdrag.

Hindren gäller för alla kyrkligt anställda som har *en tillsvidareanställning med* en tjänstgöringsgrad över 20 procent av heltid för sin befattning.”
(Fortsättning i enl. med KsSkr 2002:10)

Lammhult den 15 juli 2002

Bertil Olsson

I mitten av 90-talet väcktes i Centralstyrelsen tanken på en församlingsinriktad småskrift om kollektens mening. Frågan aktualiserades igen 99–00 i Kollektöversynsgruppens arbete, men inget har hänt. Behovet av en sådan skrift ökar emellertid oavbrutet.

Kollekterna minskar. Det färre antalet gudstjänster som firas beroende på de många församlingssammanslagningarna förklarar bara en del av detta faktum. Viktigare är vilken roll kollekten har i gudstjänsten. Ofta får man intrycket att upptagandet av kollekt är något man skäms över, närmast att betrakta som tiggeri, vilket ger kollekten en mycket nedtonad roll i gudstjänsten. I värsta fall nämner man den överhuvudtaget inte utan man får en lapp om kommande veckas aktiviteter i församlingen där det även står vad kollekten som tas upp skall gå till. Vid andra typer av gudstjänster än huvudgudstjänster undviker man att ta upp kollekt, man måste ju inte.

Samtalen om varför vi tar upp kollekt i våra gudstjänster måste komma igång NU! En skrift av den typ som nämnts i tidigare diskussioner kan bli en hjälp att få igång en sådan diskussion, i kyrkoråd, arbetslag, bland kyrkvårdar och gudstjänstvärdar.

Innehållet bör ha tre tyngdpunkter:

1. *Kollektens teologi.* Om kollektens mening och synen på kollekten som en integrerad del av den kristna församlingens gudstjänst. En utgångspunkt bör vara kyrkoordningens beskrivning av församlingens uppdrag och kollekten insatt i detta sammanhang.
2. *Församlingskollekterna.* Val av ändamål, lämplig beslutsordning osv. Syftet med detta avsnitt är att förmedla goda exempel från olika håll utan att ingripa i församlingarnas självständighet med något som kan uppfattas som direktiv ”uppifrån”.
3. *Praktiska tips.* Tips om hur man kan söka angelägna ändamål utifrån vissa kriterier och hur man via kyrkokansliets avdelning för Kyrkolivets utveckling kan få kännedom om aktuella projekt som drivs inom diakonins, kyrkomusikens eller något annat område.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att framställa en skrift om kollekternas roll i gudstjänstfirandet.

Arrie den 14 juli 2002

Birgitta Josefson Hultgren

Med anledning av KsSkr 2002:9 om Avgifter och clearing vid vissa kyrkliga handlingar

Konfirmationsundervisningen är en av Svenska kyrkans viktigaste uppgifter. Konfirmationsläsningen innebär en unik möjlighet att nå våra ungdomar. Statistiken visar dock att allt färre väljer att bli konfirmerade, ett faktum som vi från kyrkans sida måste ta på största allvar.

I Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:9 föreslås införande av en obligatorisk konfirmationsersättning när någon väljer att delta i konfirmationsläsningen i en annan församling, medan de som väljer att delta i konfirmationsläger med stiftens eller andra organisationer som arrangörer ställs utanför. Det sägs i skrivelsen vara ”rimligt att hemförsamlingen frivilligt bidrar med samma belopp som det som fastställs av Kyrkostyrelsen för den obligatoriska konfirmationsersättningen mellan församlingar”, vilket innebär att de ekonomiska förutsättningarna för att delta i konfirmationsläger förblir väldigt olika beroende på vilken församling man tillhör.

Kvaliteten på konfirmationsundervisningen är givetvis viktig och står under stiftens tillsynsuppgifter. *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* är grunden för vilka krav som skall ställas på undervisningen. Då dessa uppfylls finns ingen anledning att konfirmandläsning skall behandlas olika beroende av om den sker i en församlings regi eller av någon annan arrangör. En konfirmandpeng som följer den enskilde konfirmanden innebär att alla ungdomar som väljer att delta i konfirmationsundervisning får samma ekonomiska stöd oberoende av var eller vilken form man väljer.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelse att utreda frågan om införandet av en konfirmandpeng.
2. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att till Kyrkomötet 2003 komma med förslag om införande av konfirmandpeng.

Arrie och Burträsk den 16 juli 2002

Birgitta Josefson Hultgren

Stig Eriksson

Antalet diakoner och församlingspedagoger som utbildas svarar inte mot behovet. Pensionsavgångarna är stora inom diakonkåren, vilket gör att behovet av nya diakoner ytterligare kommer att öka de närmaste åren.

För att kunna möta behovet av diakoner och församlingspedagoger måste profilutbildningen anpassas till verkligheten, så att det blir möjligt för fler att söka utbildningen. Ekonomin är en viktig faktor. Flertalet sökande har en förhållandevis hög medelålder, vilket gör att möjligheten att söka studielån hos CSN är begränsad med tanke på tidigare studielån. Borttagandet av utbildningspremien för Kyrkans Grundkurs har ytterligare fördröjt utbildningen, med ytterligare en obligatorisk termin med studiestöd som följd.

Det vore önskvärt att rekrytera fler unga personer med arbetslivserfarenhet från sin fackutbildning. Dessa personer är ofta småbarnsföräldrar, vilket skapar såväl praktiska som ekonomiska problem med boende på annan ort etc.

Profilutbildningarna för diakoner och församlingspedagoger borde i framtiden inte ges bara på 2–3 institutioner/skolor utan bör kompletteras med distansutbildning på halvfart, eventuellt med IT-stöd och med en klar koppling till respektive stift. Därigenom kan man t.ex. ge praktisk möjlighet för alla diakoniassistenter med godkänd fackutbildning att få profilutbildning. Halvfartsutbildning ger möjlighet till halv tjänstgöring och därmed inkomst under utbildningstiden.

Distansutbildning gör det möjligt även för yngre, t.ex. småbarnsföräldrar, att gå profilutbildningen utan att bo på annan ort under lång tid. Därigenom bör rekryteringen underlättas.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att skyndsamt utreda möjligheten att starta profilutbildning för diakoner och församlingspedagoger som distansutbildning på halvfart.

Arrie, Tyringe, Burträsk och Taveljö den 16 juli 2002

Birgitta Josefson Hultgren

Lars-Ivar Ericson

Stig Eriksson

Monika Sandström

Rösträtt för diakoner vid val till biskop och ärkebiskop, kyrkoordningen 8 kap. 13 §, 14 § och 15 §, och fastställande av datum för röstlängd till biskopsval när det gäller elektorerna, kyrkoordningen 8 kap. 15 §

1 januari 2000 trädde den nya kyrkoordningen i kraft. I och med detta fastställde Kyrkomötet bland annat att diakonatet på ett tydligt sätt var en av tre vigningstjänster i Svenska kyrkan. Ansvaret för diakoner fördes över från utbildningsinstitutionerna till stiftet och det bestämdes att domkapitlet även har tillsynsansvar för diakoner i likhet med präster. Diakonen fick en klar ställning till domkapitel och biskop.

När nu diakonatet har fått denna tydliga ställning i Svenska kyrkan finns det också en logik i att vigda och anställda diakoner inom Svenska kyrkan skall ges mandat att delta i ärkebiskops- och biskopsval utifrån vigningstjänst i likhet med vad som gäller för präster.

Valet av elektorerna till biskopsval är oklart formulerat i kyrkoordningen. Det framgår inte med önskvärd tydlighet antalet elektorerna från respektive pastorat. Kyrkoordningen bör klart och tydligt ange detta med ett enhetligt givet datum för att fastställa röstlängd till biskopsval när det gäller val av elektorerna.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* 8 kap. 13 § kyrkoordningen skall ha lydelsen:

”Vid ett biskopsval, som inte avser befattningen som ärkebiskop, har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter
2. de som är anställda som präster och diakoner i stiftet eller i någon av dess församlingar
3. särskilt utsedda elektorerna.”

2. *att* 8 kap. 14 § kyrkoordningen skall ha lydelsen:

”Vid ett val av ärkebiskop har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter i samtliga stift
2. de som är anställda som präster och diakoner i Uppsala stift eller i någon av dess församlingar
3. särskilt utsedda elektorerna för Uppsala stift.”

3. *att* 8 kap. 15 § kyrkoordningen skall ha lydelsen:

”Stiftsstyrelsen skall fastställa datum för röstlängd samt upprätta en förteckning som visar vilka anställda präster och diakoner som har rösträtt och hur många elektorerna som skall väljas i varje pastorat.”

Visby den 15 juli 2002

Christer Engelhardt

Vi har genomfört det första valet till Svenska kyrkans beslutande organ. Det har varit val till:

- ◆ församling, fullmäktige, eller direktvalt kyrkoråd
- ◆ pastoratsfullmäktige
- ◆ stiftsfullmäktige
- ◆ kyrkomöte

Kyrkovalet kostade ca 156,4 miljoner enligt uppskattad summa i utvärderingen. Även om en del av detta är s.k. engångskostnader blev kyrkovalet en kostsam verksamhet för Svenska kyrkan. Är det verkligen värt alla dessa miljoner? Behöver vi verkligen ha direktval till alla nivåer? Räcker det inte med direktval till det som skall utgöra grunden i vår svenska kyrka? Nämligen församlingen.

Kyrkoordningens andra avdelning inleds med meningarna: "Svenska kyrkan framträder lokalt som en församling. Denna är den primära enheten inom kyrkan." Lite längre ner på sidan i tredje stycket står det: "Församlingen har lokal självstyrelse men är samtidigt en del av ett stift och Svenska kyrkan som trossamfund."

Jag kan inte tolka det till annat än att det är den lokala församlingen som utgör basen i Svenska kyrkan och att det är där som vi alla har vår tillhörighet. Därför anser jag att det är till församlingen som vi skall ha direktval och till de övriga nivåerna skall det vara indirekta val, dvs. det är församlingen som via delegater väljer till de övriga nivåerna.

Även om skillnaden mellan valet 1997 och 2001 inte är så enormt stor som man kan läsa i Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet, 2002:8 Utvärdering av kyrkovalet 2001, anser jag att det ändå borde bli betydligt billigare med ett indirekt val än med direktval till samtliga nivåer.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att Kyrkostyrelsen får i uppdrag att utreda införandet av direktval till den lokala nivån dvs. församlingen och att resterande val sker genom indirekta val vid 2009 års kyrkoval.

Visby den 15 juli 2002

Christer Engelhardt

om avskaffande av avgift till centrala kollektkontot från
kollektmottagare och av upptagna kollektmedel.

Den organisation som är kollektmottagare av kollekter blir av med en del av den givna kollekten i en administrativ avgift till Svenska kyrkans centrala kollektkonto enligt Kyrkostyrelsens beslut om redovisning av kollekter (SvKB 1999:13) § 7.

En kollektmottagare vars kollektmedel redovisas över centrala kollektkontot skall erlägga en avgift för Kyrkostyrelsens administration av kontot.

Administrationsavgiften motsvarar en andel av den totala kostnaden för administrationen av det centrala kollektkontot och beräknas för varje kollektmottagare efter dennas andel av inbetalande enheter och inbetalningstillfällen i förhållande till det totala antalet transaktioner.

Jag finner det småaktigt av Svenska kyrkan att ta ut en avgift i likhet med ovan beskrivet. Den som skänker en slant i kollekthåven ger till det ändamål som redovisas i och med den information som lämnas genom t.ex. kollektcirkulär. Jag tycker inte att delar av kollekter, som tas upp i kyrkan till speciella ändamål, skall gå till administrativa kostnader för ett centralt konto som har till uppgift att förmedla pengar vidare till kollektmottagaren och för att ett årssammandrag skall kunna överlämnas till Kyrkomötet.

Mot bakgrund av det ovan anförda förslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* Kyrkostyrelsen får i uppdrag att se över rutiner för redovisning av kollekter på så sätt att kyrkoordningens 43 kap. 9 § Kollektredovisning uppföljs utan att pengar behöver passera kyrkokansliet för att betalas ut till kollektmottagaren.
2. *att* för hantering av kollekter i Svenska kyrkan skall ej någon avgift tagas ut från varken kollektmottagare eller av kollektmedel.

Visby den 15 juli 2002

Christer Engelhardt

om möjligheten att starta och driva konfessionell grundskola och gymnasieskola

I nuvarande ordning för grundskolan och gymnasieskolan finns möjligheten att – efter prövning, godkännande och tillstånd av Skolverket – starta och driva en skola med konfessionell inriktning (Skollagen 9:2). För en sådan skola gäller samma grundläggande statliga bestämmelser som för övriga grundskolor respektive gymnasieskolor. Det finns redan sedan tidigare flera grundskolor och gymnasieskolor med denna inriktning inom Svenska kyrkan.

Rätten att starta och driva en konfessionell skola grundar sig ytterst på Europakonventionens bestämmelse om föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning, som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse. Konventionens bestämmelser är sedan 1995 i sin helhet inkorporerade i svensk lagstiftning och gäller som svensk lag.

Vi konstaterar, att Kyrkolivsutskottet vid fjolårets kyrkomöte behandlade en motion inom samma ämnesområde (Kl 2001:2). Utskottet uttalade sig positivt om möjligheten för församlingar att starta och driva friskolor, men ville inte att Kyrkostyrelsen skulle ta något initiativ för att identifiera lämpliga huvudmän och gav med anledning av motionen Kyrkomötet till känna vad utskottet anfört. Kyrkomötet biföll utskottets hemställan (KmSkr 2001:23).

Starka krafter driver nu opinion mot sådana skolor med det uttalade syftet att ur skollagstiftningen ta bort möjligheten att starta och driva konfessionella skolor. Vi vill mot den bakgrunden framhålla att vårt ärende gäller just detta: den legala möjligheten att över huvud taget kunna starta och driva kyrkliga friskolor även i framtiden. Om de nuvarande opinionsvindarna vinner politiskt gehör, kommer skollagen att ändras så att alternativet med konfessionella friskolor tas bort ur lagen.

Det förefaller därför vara en angelägen uppgift för Kyrkomötet att slå vakt om möjligheten för de föräldrar som så önskar att sätta sina barn i en skola på Svenska kyrkans värdegrund. Kyrkostyrelsen bör ges ett uppdrag med den inriktningen.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att kraftfullt verka för att möjligheten att starta och driva grundskola och gymnasieskola på Svenska kyrkans värdegrund bibehålls i den lagstiftning som reglerar det svenska skolväsendet.

Uppsala och Stockholm den 17 juli 2002.

Seth Henriksson

Urban Gibson

För anställda inom Svenska kyrkan skall enligt ingångna kollektivavtal individuell lönesättning tillämpas. I de flesta fall sker säkert denna lönesättning utifrån bedömningar som sker efter att samtal skett mellan anställd och närmaste chef, s.k. medarbetarsamtal eller utvecklingssamtal. Enligt anvisningar på en kurs anordnad av Svenska kyrkans Församlingsförbund skall dessa medarbetarsamtal även innehålla en diskussion om lön, löneutveckling och måluppfyllelse. Denna metodik är möjlig när den som genomför medarbetarsamtalet också har ett reellt inflytande över lönesättningen. Denna ordning är positiv och medverkar till större ansvarstagande för såväl måluppfyllelse som lönebildningen.

Ett av domkapitlet i Svenska kyrkan gör följande tolkning av kyrkoordningens 34 kap. 6 §:

Utifrån motiven att bl.a. begränsa församlingarnas möjligheter att själva löneförhandla för prästerna och därigenom motverka en okontrollerbar lönedifferentiering har Kyrkomötet i kyrkoordningen gett Svenska kyrkans Församlingsförbund en exklusiv behörighet att bl.a. ingå eller säga upp kollektivavtal. ... Genom kyrkoordningens reglering inskränks därmed inte bara församlingarnas befogenheter att som arbetsgivare ingå och säga upp kollektivavtal utan även att agera i strid med kollektivavtalets bestämmelser.

Kyrkostyrelsen har ett uppdrag att utvärdera nuvarande förhandlingsordning vad gäller prästlöner. Vi ser fram mot denna utvärdering och huruvida ovan citerade domkapitelstolkning är allmängiltig.

Mycket pekar i riktningen att prästerna är den enda yrkesgrupp inom Svenska kyrkan – och kanske även i samhället – som inte kan lönesättas individuellt. För alla andra anställda i Svenska kyrkan än präster är individuell lönesättning möjlig och i många fall bruklig.

Med ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att vidta skyndsamma åtgärder för att undanröja de hinder som finns för individuell lönesättning av präster i Svenska kyrkan, samt att underrätta Svenska kyrkans församlingsförbund om Kyrkomötets beslut.

Sollentuna den 16 juli 2002

Anders Roos

Urban Gibson

Roland Johansson

I begravningslagen stadgas om en särredovisning av begravningsverksamhetens intäkter och kostnader. På denna särredovisning skall avgiftssatsen grundas. (9 kap. § 4.)

Särredovisningen innebär en resultaträkning av årets kostnader och intäkter. Begravningsverksamheten har ingen balansräkning, som utvisar eventuella tidigare överskott eller underskott, investeringskapital eller skulder som hänför sig till begravningsverksamheten. Detta bakas samman med församlingens balansräkning och regleras tillsammans med de skulder respektive det kapital som verksamheten och kyrkoavgiften genererar.

Detta förhållande leder till märkliga effekter både vad gäller skulder och investeringar. Jag nämner endast ett par exempel.

En församling som drar med sig en pensionsskuld från tiden före år 2000, kan inte låta begravningsavgiften betala de delar av pensionsskulden som hänfört sig på personalen inom begravningsverksamheten. Kyrkomedlemmarna får ensamma betala även för dessa genom kyrkoavgiften.

En kyrkogårdsförvaltning som vet eller har ett beslut i kyrkofullmäktige om att inom överskådlig framtid investera i lokaler för personal eller begravningsceremonier eller exempelvis ny ugn till krematoriet, kan inte samla några års eventuella överskott till ett investeringskapital. Först efter det att investeringen gjorts kan kostnaden påföras begravningsavgiften i form av kostnader för amorteringar, ränta osv. Det gör att storleken på begravningsavgiften blir ryckig och påverkar även finansieringsdelen för församlingen.

Jag menar att detta förhållande borde kunna gå att rätta till med följsammare tillämpning av särredovisningen, så att exempelvis skulder och investeringskapital kunde balansera begravningsavgiften.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda frågan om särredovisningen av begravningsavgiften och avge förslag till nödvändiga ändringar i begravningslagen eller tillämpningen av denna.

Götene den 16 juli 2002

Tomas Forsner

Prästkaftanen har under lång tid utgjort den officiella prästdräkten, även om detaljer i utformningen, liksom utseende på den s.k. elvan, har skiftat. Kaftan har även stått modell för den prästdräkt som utformats för kvinnliga präster. På senare år har även hellång prästdräkt börjat användas.

Kaftanen har av många präster ersatts av svart eller mörk kostym, dräkt eller klänning med s.k. frimärksskjorta. Färgerna på frimärksskjortorna har antagit en inofficiell standard som i viss mån följer internationella mönster: lila-röd för biskopar och svart, grå eller blå för präster, medan grön i vårt land blivit diakonernas färg. Trots denna fortgående utveckling påbjuds dock fortfarande kaftan som den egentliga prästdräkten och bidrag kan utgå till inköp av denna.

Kyrkan står på tröskeln till ett nytt årtusende. Vi förvaltar ett grundläggande arv genom vår kristna tro: evangeliet och sakramenten, förkunnelsen och själavård, i kyrkoordningen formulerat som uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Kyrkan lever i en föränderlig tid och måste hela tiden fråga sig vad som kan förändras utan att den kristna tron förvanskas.

Kaftanen har en historia, men signalerar i dag enbart en gammal kyrka från en gången tid, och i viss mån den överhets- och myndighetskyrka som den fungerat som under de senaste seklen.

Kaftanens symbolkaraktär för ordet, läran och undervisningen har i stort sett gått förlorad. Kaftanen skiljer i stället på ett övertydligt sätt ut prästen från övriga människor. Den är också ett opraktiskt och dyrt plagg.

Kaftanen är oftast inte heller längre ett liturgiskt plagg. I de flesta församlingar har svarta kappan som används i kombination med kaftan ersatts av alba och röklin m.fl. liturgiska plagg. Dessa liturgiska kläder är till skillnad från kaftanen viktiga att värna om som symbolbärare för den himmelska gudstjänstens skönhet och överflyttandet av perspektivet från att se den enskilde prästen till att se och möta Kristus i gudstjänsten.

De regler/rekommendationer som gäller kaftanen bör ändras så att kaftanen inte längre är obligatorisk utan frivillig, och frimärksskjortan, som också internationellt utgör kännemärke för präst/ pastor också officiellt, bör ersätta kaftanen.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att som sin mening ger biskopsmöte och kyrkostyrelse till känna att kaftanen inte längre bör utgöra ett obligatorium för kommande generationer av präster, utan att det bör utredas om i stället en vårdad klädsel med svart, grå eller blå frimärksskjorta i kombination med för stunden lämplig kostym eller kavaj respektive dräkt eller kjol för framtiden borde kunna utgöra den officiella prästdräkten.

Götene den 16 juli 2002

Tomar Forsner

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:8

Kostnaderna för kyrkovalet 2001 blev mycket höga, cirka 156 miljoner kronor. Valdeltagandet bland de röstberättigade blev inte alls så stort som man hade hoppats; endast cirka tretton procent deltog i valet.

Det skulle vara demokratiska val, men frågan är hur pass demokratiska valen blir med detta låga valdeltagande och om flera kommer att gå till valurnan nästa gång det är kyrkoval i fall vi fortsätter på detta sätt.

En del av kostnaderna har utredningen hänfört till engångskostnader, men kyrkan får trots det räkna med cirka 120 miljoner kronor (enligt utredningen) vid nästa valtillfälle och med samma valsysteem. Har kyrkan råd med detta i besparingstider?

Församlingarna är grunden i Svenska kyrkan och i församlingarna finns stor personkännedom och ett genuint intresse för kyrkan. Med tanke på det låga valdeltagandet torde det bli mera demokratiskt än nu, om man i församlingarna utser elektorerna till stifts- och riksnivå inom kyrkan samtidigt som kostnaden skulle bli betydligt lägre. Kanske man för en del av pengarna skulle kunna få flera tjänster för att utföra kyrkans uppgifter i stället?

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att till Kyrkomötet 2003 utarbeta ett förslag till ändring av nu gällande regler för kyrkliga val så att församlingarna utser elektorerna, som i sin tur väljer representanter till de beslutande organen på stifts- och riksnivå inom Svenska kyrkan.

Akeback och Arrie den 16 juli 2002

Ingrid Smittsarve

Birgitta Josefsson Hultgren

Vi måste försöka föryngra och förnya Kyrkomötet. Medelåldern blir allt högre. Det är dags att ändra på detta nu.

Ett sätt är att vi kvoterar in yngre kyrkopolitiker (t.ex. en per stift måste vara under 30 år). Ett mycket bättre alternativ är att begränsa antalet mandatperioder som man får sitta i sträck, t.ex. två eller tre mandatperioder, sedan måste man vara borta mist en period. Detta skulle på ett enkelt sätt tvinga fram en föryngring och samtidigt bredda demokratin. Samtidigt behöver man heller inte tala om någon högsta ålder. Den som är duktig och kompetent är välkommen, vi vet att ingen ändå kommer att sitta mer än högst åtta eller tolv år.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att undersöka möjligheten att begränsa den tid som kyrkomötesdeltagarna kan sitta i Kyrkomötet till två eller tre mandatperioder.

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Ända sedan min tid i Kyrkans Ungdom och den tidens Representantskap, så har det talats om vikten av att vi inför möjligheten att rösta på enskilda personer till de olika kyrkliga valen. Så har nu också delvis skett inom samtliga val genom att vi på en röstsedel kan pricka för någon av kandidaterna. Några tar också vara på denna möjlighet, men långt ifrån alla.

Nu är det dags att ännu mer uppmuntra våra valdeltagare att personrösta. Ett mycket enkelt sätt att öka personvalsröstandet är att göra som de gör i Finland (om jag kommer ihåg rätt).

Istället för att som vi trycka upp 200 miljoner valsedlar med de olika grupperingarna och kandidaterna, så trycker de istället upp stora affischer där samtliga kandidater finns uppställda för respektive val. Framför varje kandidat finns sedan ett tal från 1 och uppåt (se bilaga 1). Vid valförfarandet tar du en valsedel, som är helt blank förutom en cirkel. I denna cirkel skriver du in talet för den kandidat som du vill rösta på (se bilaga 2).

Vi sparar en massa sedlar, det är enkelt, rättvist och helt enkelt genialiskt.

Billigt: Vi slipper t.ex. tryckkostnaden för alla valsedlar.

Enkelt: Vi slipper allt jobb som ligger bakom att få ut dem till resp. vallokal. För mindre grupperingar är detta helt omöjligt.

Rättvist: Alla får dessutom samma exponering, inga grupperingar missgynnas p.g.a. dålig eller ingen ekonomi alls (Gabriel hade t.ex. en budget på under 3 000 kronor till förra årets val).

Genialiskt: Tänk att något så billigt och enkelt och rättvist också kan vara så lätt att genomföra.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att utforma nya valsedlar enligt intentionerna i motionen.

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

BILAGA 1

Val till kyrkomötet

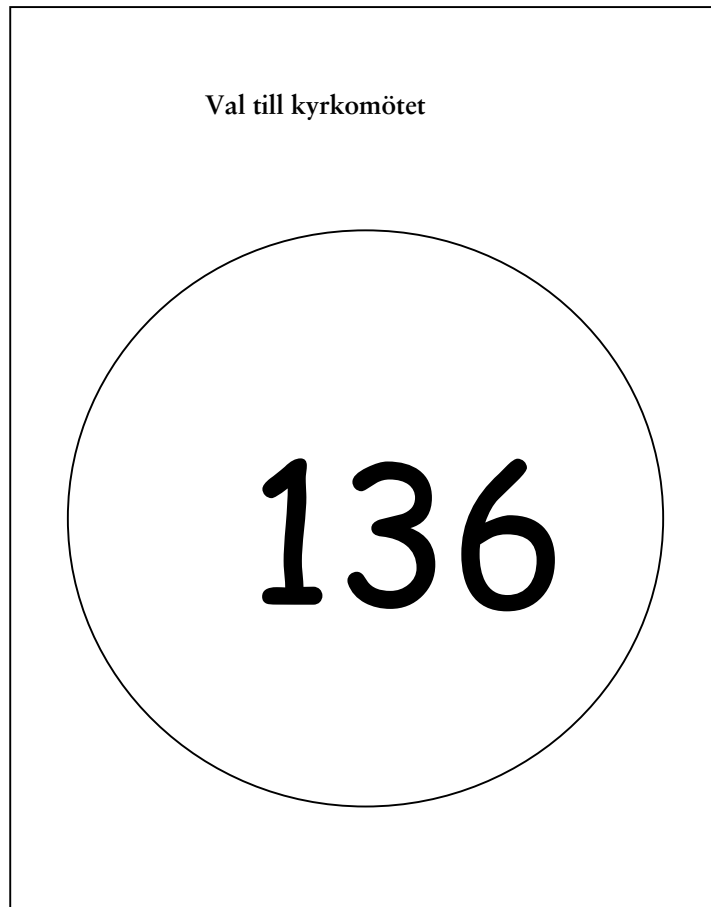
1	SÅ GOTT SOM BÄST		53	Filippa	Lundqvist	105	Veronika	Lundberg
2	Sofie	Kock	54	Josephine	Brouneus	106	Margareta	Björn
3	Jesper	Ehrlingborn	55	Sonja	Midhammar	107	Margareta	Sköld
4	Erika	Ek	56	Carin	Muskos	108	Elna	Svensson
5	Elin	Eriksson	57	Kristina	Ugelstad	109	Emmy	Tjellmander
6	Erika	Fredriksson	58	Viktor	Söderberg	110	Ann-S	Ulvenäs
7	Linda	Frödin	59	Daniel	Södererg	111	Harriet	Wärbo
8	Anton	Goldeus	60	Emma	Berglund	112	Robert	Gunnarsson
9	Lina	Halldin	61	Nils	Holmberth	113	Åsa	Boberg
10	Ann	Hinnersjö	62	Ninni	Lundgren	114	Marianne	Sandh
11	Anne	Hinnersjö	63	Navgad	Eliassi	115	Vivi-A	Nordh
12	Elsa	Hinnersjö	64	Jenny	Biveland	116	Philip	Granat
13	Kenneth	Hinnersjö				117	Lovisa	Granath
14	Sara	Hjort	65	FOLKE ÄR BÄST		118	Alf	Johansson
			66	Folke	Präst	119	Britta	Johansson
15	DET VAR BÄTTRE FÖRR		67	Folke	Gramfält	120	Birgit	Markestig
16	Johanna	Frisör	68	Folke	Fält	121	Sigbritt	Björn
17	Johannes	Ingvarsson	69	Folke	Hall	122	Gert	Peterson
18	Josefina	Ingvarsson	70	Folke	Hofstam	123	Göte	Andersson
19	Rebecka	Karlsson	71	Folke	Johansson	124	Mona	Andersson
20	Erik	Persson	72	Folke	Petrè	125	Ingrid	Forthmeier
21	Magnus	Pihl	73	Folke	Schloenzig	126	Melinda	Genfors
22	Madelene	Schander	74	Folke	Segeberg	127	Mikael	Svensson
23	Daniel	Stenvall	75	Folke	Svensson	128	Jonathan	Svernlöv
24	Eila	Stenvall	76	Folke	Törner	129	Artjom	Glaad
25	Eleonora	Stenvall	77	Folke	Wennaeus	130	Torkel	Glad
26	Markus	Stenvall	78	Folke	Zettby			
27	Mikael	Stenvall				131	ÄRKEÄNGLARNA	
28	Emelie	Sterling	79	KOLTRASTARNA		132	Gabriel	
29	Anna	Weissner	80	Lasse	Lärka	133	Mikael	
30	Berith	Holm	81	Britt	Fågel	134	Uriel	
31	Mattias	Persson	82	Per-H	Örn	135	Rafael	
32	Irene	Petri	83	Martin	Falk	136	Per	Ingvarsson
			84	Bengt-Å	Trut			
33	PÅSK & PINGST		85	Ingrid	Strut	137	VI SOM VET BÄST	
34	Mikaela	Påsk	86	Simon	Mes	138	Gulli	Mensa
35	Jussi	Pingst	87	Ida	Falkvinge	139	Karin	Mensas
36	Ingegerd	Påsk	88	Linnea	Örnunge	140	Linus	Mensas
37	Mait	Pingst	89	Pekka	Örn	141	Gabriel	de la Garde
38	Rebecka	Påsk	90	Christin	Törn	142	Håkan	Gabrielsson
39	Linda	Pingst				143	Maria	Mikaelsson
40	Ann-M	Påsk	91	BJÖRNES PARTI		144	Gunilla	Porsvant
41	Anna	Pingst	92	Björn	Björne	145	Tobias	Påhlsson
42	Matilda	Påsk	93	Jonna	Björn	146	Arvid	Sjögedahl
43	Eva	Pingst	94	Emelie	Björn	147	Gun	Ström
44	Siv	Påsk	95	Mors lilla	Olle	148	Svea	Malmring
45	Lennart	Pingst	96	Inger	Björn	149	Harriet	Wärbo
46	Sonja	Påsk	97	Nanny	Hergils	150	M.	Bengtsson
47	Maria	Pingst	98	Tomas	Ledin	151	Inga	Karlsson
48	Emma	Påsk	99	Ulla	Björn	152	Gudrun	Neselius
49	Johan	Jul-	100	Per	Elofsson	153	Ola	Neselius
50	Kristoffer	Pingst	101	Bengt-Åke	Varg	154	Antonia	Feldmann
			102	Charlotte	Björn	155	Birgitta	Furst
51	BÄSTA GRUPPEN		103	Gunborg	Isaksson	156	Fredrik	Persson
52	Astrid	Bonde	104	Gunborg	Björne	157	Anne	Andersson
						158	Jan-C	Nilsson
						159	Roger	Karlsson
						160	Ulf	Boström

BILAGA 2

Valsedeln består bara av ett blad med en cirkel mitt i.

I denna cirkel skriver du ett tal mellan 1–160 (i exemplet ovan)

Val till kyrkomötet

136

I exemplet ovan har du alltså röstat på:

Per Ingvarsson som tillhör grupperingen ÄRKEÄNGLARNA

Känner du inte till någon av kandidaterna så kan du också skriva 131 så får grupperingen rösten.

Här finns det två alternativ.

Antingen som i ovan där det också går att rösta på bara grupperingen (typ 131) eller så har du bara möjlighet att rösta på personer.

Det skulle i så fall bli den ultimata personvalsröstningen.

Låt oss arbeta för en ny Folklig mässa för hela Svenska kyrkan. I stället för att småplottra i nuvarande Högmässa, så som man gjorde i förslaget till ny kyrkohandbok, så är det kanske bättre att bredvid den nuvarande Högmässan arbeta fram en ny Högmässa med nytt språk och ny musik. Därefter kan församlingarna välja vilket alternativ som man vill ha. Är det nya bra så kommer kanske denna att så småningom bli den som ersätter den gamla. Blir den inte bra så får man hitta på något bättre. Eller så kommer båda att finnas bredvid varandra.

Detta är bättre än att varje församling gör sin mässa. Även om detta har mycket som talar för sig så uppstår det problem varje gång vi samlas över församlingsgränserna. Bara ett fåtal kan delta fullt ut i den aktuella mässan.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att arbeta för en ny Folklig mässa för hela Svenska kyrkan som ett komplement till den nuvarande Högmässan.

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Den helige Mikael's dag är i dag placerad den söndag som infaller mellan den 29 september och den 5 oktober. Detta innebär att den helige Mikael's dag oftast firas första söndagen i oktober.

För församlingar innebär det att denna dag oftast kommer i skymundan till förmån för tacksägelsedagen som alltid infaller andra söndagen i oktober. Detta är mycket olyckligt. Den helige Mikael's dag är en underbar dag och värd att firas rejält varje år.

Mitt förslag är att man ändrar firandet för Mikael'sdagen till att alltid firas sista söndagen i september. Det är enkelt att komma ihåg och man undviker "kollisionen" med tacksägelsedagen.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

<i>att</i>	ändra i 28 kap. 1 § kyrkoordningen avseende den helige Mikael's dag:
<i>Nuvarande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
den söndag som infaller under tiden	den sista söndagen i september
den 29 september–5 oktober	

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Flytta Marie bebådelsedag till 25 mars.

Trots att vi i nästan 50 år firat Marie bebådelse den söndag som infaller under tiden den 22–28 mars (om denna söndag är palmsöndagen eller påskdagen flyttas jungfru Marie bebådelsedag till söndagen närmast före palmsöndagen), så firar svensken fortfarande Marie bebådelse den 25 mars, det är då man äter våfflor etc. Nästan alla svenskar vet att den 25 mars är det Marie bebådelsedag.

Varför då inte ta vara på denna folkliga tradition och fira Marie bebådelsedag den 25 mars. Den finns flera fördelar med detta:

- ◆ Vi firar Marie bebådelse på en dag som svenska folket firar Marie bebådelsedag.
- ◆ Vi får ett utsökt tillfälle att fira en festlig vardagsgudstjänst.
- ◆ Vi slipper konkurrera ut midfastosöndagen eller passionssöndagen (femte söndagen i fastan)
- ◆ Vi slipper fira Marie bebådelse i början av mars vissa år när påsken är tidig.

Undantaget från den 25 blir när vi har en tidig påsk. Mitt förslag är att man då firar Marie bebådelse dagen innan palmsöndagen.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ändra i 28 kap. 1 § kyrkoordningen avseende jungfru Marie bebådelsedag:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

den söndag som infaller under tiden	25 mars dock senast dagen innan
den 22–28 mars. (Om denna söndag	palmsöndagen
är palmsöndagen eller påskdagen	
flyttas jungfru Marie bebådelsedag	
till söndagen närmast före palm-	
söndagen)	

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Fastan och passionstiden är inte samma sak. Sedan lång tid tillbaka har vi i vår svenska kyrka blandat ihop dessa begrepp. Hela fastan har blivit en enda lång passionstid (texter och psalmer om Jesu korslidande) och när långfredagen har varit har vi sedan inte orkat fira någon påsk (mycket förenklat naturligtvis).

Detta märks också i psalmboken där nästan alla fastepsalmer egentligen är passionpsalmer (i detta avsnitt finns egentligen bara två fastepsalmer). Passionstiden börjar först med femte söndagen i fastan.

Ett sätt att markera detta tydligare är att ge femte söndagen i fastan också namnet passionssöndagen. I följd med detta bör man helst fira passionsgudstjänster efter "passionssöndagen". Därför bör man också ändra skrivningen i evangelieboken under *Passionsgudstjänster* (sid 284). Texten under denna rubrik bör således vara. "Vid upp till sex tillfällen under passionstiden kan Jesu Kristi lidandes historia ...". I väldigt många församlingar läser man texterna måndag till onsdag i Stilla veckan, på så sätt att man tar två "veckor" i taget. Därför kanske det är oklokt att skriva sex veckogudstjänster, då det lika gärna kan vara två, tre eller fyra gudstjänster (vecka 1, vecka 2, vecka 3 ... utbyts då följdriktigt till Första delen, Andra delen, Tredje delen ...).

Hela avsnittet bör dessutom placeras efter palmsöndagen i evangelieboken, så blir alla texter som är uppdelade efter de fyra serierna samlade till ett ställe i evangelieboken. Vilket inte minst måste underlätta för gemene man/kvinna att hitta.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* också kalla femte söndagen i fastan för passionssöndagen.
2. *att* ändra texten i evangelieboken under Passionsgudstjänster till:
"Vid upp till sex tillfällen under passionstiden kan Jesu Kristi lidandes historia ..."

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Namnet jungfru Marie kyrkogångsdag har säkert väldigt gamla rötter, men det är onekligen väldigt konstigt. Inte var väl Maria i någon kyrka vad jag vet. Visst var det i templet som Maria och Josef träffade Symeon och Hanna. Och inte var väl Maria ensam, utan Josef bar väl också fram Jesus i templet.

Dagen borde alltså heta "Jungfru Maria och Josefs tempelgångsdag".

Nu låter ju inte det heller så roligt. Ännu bättre är kanske, inte minst med tanke på vem som är huvudpersonen, att kalla dagen för "Herrens frambärande i templet", vilket också säger precis vad söndagen handlar om.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ändra i 28 kap. 1 § kyrkoordningen avseende kyndelsmässodagen:

Nuvarande lydelse

jungfru Marie kyrkogångsdag
eller kyndelsmässodagen

Föreslagen lydelse

Herrens frambärande i templet
eller kyndelsmässodagen

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Jag blev jätteglad att man i förslaget till ny evangeliebok delat på midsommardagen och Johannes döparens dag. I en spontan remiss skrev jag: "Midsommardagen eller Johannes döparens dag. Hur ofta ihågkoms Johannes döparen? Dela på dessa dagar så att nuvarande blir Midsommardagen och dagen efter blir Johannes döparens dag."

För att tydligare markera Johannes döparen låt dagen helt enkelt kort och gott heta "den helige Johannes Döparens dag" istället för söndagen efter midsommardagen eller den helige Johannes döparens dag (bättre än söndagen efter – om det måste med – är dagen efter).

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ändra i 28 kap. 1 § kyrkoordningen avseende söndagen efter midsommardagen:

Förslagets nuvarande lydelse

Söndagen efter midsommardagen

eller den helige Johannes döparens dag

Nytt förslag till lydelse

Den helige Johannes döparens dag

söndagen efter midsommardagen

dagen efter midsommardagen

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Domssöndagen bör byta namn till Kristus Konungens dag.

Ordet dom i Bibeln kan både vara ett positivt och negativt laddat ord. I psaltaren kunde det stå: "Då ska alla träd i skogen jubla inför Herren ty han kommer för att döma jorden." Det är i denna psalm ett positivt laddat ord, medan vi i Bibel 2000 i stället använder ordet "råda" eftersom ordet dom i dagens språkbruk enbart är negativt laddat. Därför är det mycket olyckligt att en av våra fina söndagar har ett namn med så negativ klang.

Låt oss i stället använda katolska kyrkans namn denna dag: "Kristus konungens dag". Texterna kan vara precis de samma. Den liturgiska färgen blir mer självklart vit. Och visst låter det både vackrare och mäktigare. Är det inte också detta som predikan handlar om på denna dag!? Temat, Kristi återkomst, passar också förträffligt till detta namn.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ändra i 28 kap. 1 § kyrkoordningen avseende Domssöndagen (och söndagen före Domssöndagen):

Nuvarande lydelse
domssöndagen

Föreslagen lydelse
Kristus Konungens dag

Linköping Kristi förklarings dag 2002

Per Ingvarsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Evangelieboken har en mycket stark ställning hos kyrkfolket i Sverige. Förutom dess uppgift att förmedla bibelordet i gudstjänsterna används den också av många i det enskilda andaktslivet. Det är mycket viktigt för vår kyrkas enhet att så stor koncensus som möjligt kan skapas kring förslaget.

Den avgående Kyrkostyrelsen har gjort ett stort antal förändringar ifrån det förslag som evangeliebokskommittén lagt fram. Flera av förändringarna är motiverade. Det kan dock ur demokratisk synvinkel ifrågasättas, om inte förslaget borde sändas ut på en ny remissomgång för att efterhöra vad församlingarna tycker. Vi som kyrkomötesledamöter har enbart haft några veckor på oss att, mitt under semestertiden, sätta oss in i förslaget och utbyta synpunkter med församlingsmedlemmarna.

Det är tänkt att nya evangelieboken skall börja användas på påskdagen 2003. Detta kommer att innebära stora kostnader för församlingarna i inköp av nya evangelieböcker. I dagens kärva ekonomiska läge är det tveksamt om man kan motivera församlingarna till detta, när vi på de kommande kyrkomötena skall fatta beslut om ny bönbok och ny kyrkohandbok. Alla tre böckerna bör börja användas vid samma tillfälle så de kan inkorporeras i samma psalmbok.

Genom att skjuta upp beslutet om ny evangeliebok finns det gott om tid för en ny remissomgång för att om möjligt skapa så stor koncensus som möjligt. Det blir inte heller några extra kostnader för församlingarna i inköp av nya evangelieböcker. Det finns ingen anledning till brådska i ärendet, vi har en fullt fungerande evangeliebok som inte hunnit fylla 20 år.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* beslut om ny evangeliebok inte fattas på årets kyrkomöte.
2. *att* sända ut den avgående Kyrkostyrelsens förslag till evangeliebok på ny remissomgång.
3. *att* nya evangelieboken inte skall börja användas förrän den nya kyrkohandboken och den nya bönboken är klara.

Örby och Tranemo den 31 juli 2002

Jan-Anders Ekelund

Berit Simonsson

Frågor om utlämnande av uppgifter om enskilda är synnerligen centrala ur rättssäkerhetssynpunkt.

1. Detta gäller särskilt i ärenden angående obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst. I kyrkoordningen saknas bestämmelser som motsvarar föreskrifterna om förundersökningssekretess i 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100). Ett direkt stöd saknas för att med tillämpning av bestämmelserna i 54 kap. kyrkoordningen inte lämna ut uppgifter om berörd person eller henne/honom närstående, även om personen skulle lida men av att så sker. Ett dylikt stöd behövs. Det är därför av stor vikt att frågan skyndsamt utreds (jfr Kyrkomötets tidigare behandling av frågan i motion 2001:77, betänkande. TU 2001:13).
2. I 32 kap. 9 § kyrkoordningen stadgas att diakon har tystnadsplikt i frågor om sådant som hon/han har fått veta under själavårdande samtal, om inte personen ifråga medger att uppgiften lämnas ut. Tystnadsplikten innebär att det råder ett förbud mot att muntligen röja uppgifter som erhållits vid själavårdande samtal. Finns uppgiften däremot i en handling, går det bra att lämna ut densamma. Utöver medgivande från den enskilde att uppgiften lämnas ut finns två andra undantag i tystnadsplikten, nämligen skyldighet att vittna under ed och uppgiftsskyldighet enligt 71 § socialtjänstlagen (1980:620). Den sistnämnda bestämmelsen är ersatt av 14 kap. 1 § i 2002 års socialtjänstlag (2001:453). Detta innebär att det krävs en redaktionell förändring av nu gällande lydelse av 32 kap. 9 §, något som uppmärksammats i Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet 2002:10, Ändringar i kyrkoordningen. – Om det nu finns en lagstadgad skyldighet att röja en uppgift, öppnar 54 kap. kyrkoordningen upp för att uppgiften i fråga skall lämnas ut. En sammanläggning av reglerna i 54 kap. kyrkoordningen och tystnadsplikt för diakoner i 32 kap. 9 § kyrkoordningen ger vid handen att, om tystnadsplikt föreligger, en muntlig uppgift inte behöver röjas, såvida det inte är fråga om vittnesplikt eller uppgiftsskyldighet i socialtjänstlagen, medan den motsatta ordningen gäller vid skriftliga uppgifter. När det gäller prästers tystnadsplikt uppkommer inte denna inkonsekvens, eftersom prästens tystnadsplikt i alla lägen är absolut, när det handlar om bikt eller enskild själavård. Innehållet i och gränserna för diakons tystnadsplikt och offentlighet för diakons handlingar bör klargöras.
3. Behov av ett förstärkt skydd för uppgifter om enskilda har visat sig uppkomma när det gäller personutredningar i samband med rekrytering av personal. Detta behov har uppmärksammats i Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet 2002:10, Ändringar i kyrkoordningen. Enligt nuvarande lydelse av 54 kap. 4 § kyrkoordningen om undantag från offentlighet inom kyrkans personaladministration gäller skyddet enbart för dem som redan är anställda eller är förtroendevalda. I den mån det görs en personutredning, en psykologtest eller liknande vid en rekrytering, kan en sådan inte hållas hemlig, såvida personen i fråga inte sedan blir anställd, detta trots att den kan innehålla nog så känsliga personuppgifter. Det finns därför anledning att följa Kyrkostyrelsens förslag att samma skydd för personliga förhållanden skall gälla vid rekrytering av personal som för redan anställda.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att skyndsamt utreda frågan om förstärkt skydd för uppgifter om enskilda när fråga uppkommer om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst, om omfattningen av uppgiftsutlämnande av handlingar från diakons självvårdande samtal.

att fatta beslut i enlighet med Kyrkostyrelsens förslag om skydd för personliga förhållanden vid rekrytering av personal.

Göteborg den 31 juli 2002

Lotta Vahlne Westerhäll

Britta Olinder

Eric Muhl

Motion till Kyrkomötet
2002:123
av Alve Svensson m.fl.
om förändring av vissa texter

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Förslag till förändringar av vissa textläsningar

Bakgrund till förslaget är att vissa texter har blivit onaturligt avkortade så att för den teologiska fullödigheten väsentliga avsnitt fallit bort.

Det första förslaget gäller söndagen efter jul, andra årgångens epistel, sid. 55 bilaga 1, KsSkr 2002:4:

Andra Timotheosbrevet 3:14–15 bör ändras till Andra Timotheosbrevet 3:14–16. *Motivering:* Verserna ger en sammanhängande undervisning om de heliga skrifterna (vers 15) och vers 16 förklarar vad som gjort dessa skrifter heliga, nämligen att de är inspirerade av Gud.

Det andra förslaget gäller samma söndag, tredje årgångens evangelium, sid. 56 bilaga 1, KsSkr 2002:4:

Matteusevangeliet 18:1–5 bör ändras till Matteusevangeliet 18:1–6.

Motivering: Verserna 5 och 6 hör samman. I vers 5 framställs det positiva: att ta emot ett sådant barn i mitt namn och i vers 6 dess negativa motsats, nämligen att förföra en av dessa små. Lika viktigt som det är att uppmana till ett positivt mottagande av de små, lika angeläget är det att varna för att förleda.

Det tredje förslaget gäller första söndagen i fastan, tredje årgångens gammaltestamentliga läsning, sid. 98 bilaga 1, KsSkr 2002:4:

Första Moseboken 3:1–13 bör ändras till Första Moseboken 3:1–15.

Motivering: Vers 15 innehåller det så kallade protoevangeliet med löftet om att ”kvinnans säd” skall trampa sönder ormens huvud. Ett så positivt ord i sammanhanget bör inte skalas bort.

För det fjärde: femte söndagen i påsktiden, tredje årgångens epistel, sid. 155 bilaga 1, KsSkr 2002:4:

Galaterbrevet 5:13–18 bör ändras till Galaterbrevet 5:16–24 (se nu gällande evangeliebok, fjärde söndagen efter påsk II).

Motivering: Såväl undervisningen om Andens frukt som den om köttets gärningar bör finnas med i en fullödig evangeliebok.

För det femte: tjugonde söndagen efter trefaldighet, sid. 235 bilaga 1, KsSkr 2002:4:

Någon av årgångarna borde handla om äktenskapet så att följande texter kommer att finnas med: Första Moseboken 2:18–25, Efesierbrevet 5:21–25 samt Markusevangeliet 10:2–9.

Motivering: Undervisning om äktenskapet är verkligen av nöden.

För det sjätte och sista bör samtliga texter som hämtats ur de apokryfiska skrifterna bytas ut. Låt Psaltaren 150, Jesaja 43:15–21 m.fl. enligt förteckningen sid. 15, KsSkr 2002:4, vara kvar.

Motivering: Apokryferna är inte likställda med bibelns övriga böcker och har aldrig tillhört kyrkans kanon. Därför bör de inte ingå i evangelieboken.

Med anledning av ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* episteltexten söndagen efter jul 2 årg. skall vara 2 Tim 3:14–16.
2. *att* evangelietexten söndagen efter jul 3 årg. skall vara Matt 18:1–6.
3. *att* gammaltestamentlig läsning första söndagen i fastan 3 årg. skall vara 1 Mos 3:1–15.
4. *att* episteltexten femte söndagen i påsktiden 3 årg. skall vara Gal 5:16–24.
5. *att* följande texter skall finnas med tjugonde söndagen efter trefaldighet någon av årgångarna: 1 Mos 2:18–25, Ef 5:21–25, Mark 10:2–9.
6. *att* samtliga texter ur de apokryfiska skrifterna skall bytas ut mot texterna enl. förteckning i KsSkr 2002:4 Den svenska evangelieboken sid. 15.

Hjärsås, Teckomatorp och Vallby den 1 augusti 2002

Alve Svensson

Sten Johansson

Lennart Svensson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Det är med tacksamhet man tar emot förslaget till en ny utgåva av *Den svenska evangelieboken*. Det utgör en klar förbättring av mycket som man ställde sig tvekande till i det förra förslaget. Det är bra att evangelieboken är kortare, men på enskilda punkter kunde några texter ha gjorts ännu kortare och andra något längre. Återgången till kortare ämnesrubriker för söndagarna uppskattas också.

När det gäller det – visserligen sparsamma – bruket av Gamla testamentets apokryfer är vi tveksamma, i synnerhet när det gäller de två texterna från Salomos vishet som tycks falla ur ramen som rubriken, dagens tema, sätter. Tobittexten är väl lång och omständlig och har inte samma kvaliteter och dimensioner som texten om Abrahams gästfrihet, som den tränger ut.

Vad beträffar det inklusiva språket råder en viss vacklan: I palmsöndagens Markusserie har episteltexten tillägget (och systrar) efter ”bröder”. Vore inte detta en bra lösning genomgående? Det markeras tydligt att det är just ett tillägg. För nyöversättningen av ”Guds söner” t.ex. i åttonde söndagen efter trefaldighet, tredje årgångens episteltext från Rom 8, skulle man önska en återgång till det äldre ”Guds barn”. Det är nog bra att försöka ha med texter ”som handlar om kvinnor och lyfter fram kvinnors gudserfarenhet”, men behöver det vara just Esters mordiska aktiviteter, som lyfts fram som på fastlagssöndagen? Är det inte en motsats mot episteln som följer om att Gud vill att alla människor skall räddas?

Tredje söndagen i påsktiden, tredje årgångens evangelium. Här ser vi Matt 9:36–38 som ett bättre och mer koncentrerat alternativ än Joh 10:22–30. Texten i Matt 9 lyfter på ett ovanligt sätt fram både omsorg, omtanke och medvetenhet från Jesu sida av sitt ledarskap i Guds rike. Texten från Johannes är en uppföljning av de andra årgångarnas evangelium och är inte omistlig som Matteustexten.

Detta är bara några få lösryckta synpunkter. Det finns mycket mer att fundera över. Är inte just en sådan process, där man får väga för och emot, begrunda avvägningen mellan texterna och söndagens ämne m.m. av stort värde för kyrkan?

Den nya evangelieboken är ett digert material, som man inte tillfredsställande kan bearbeta på några korta sommarveckor, då man kanske är bortrest större delen av tiden och då man har svårt att samla intresserade till en bredare diskussion. Det är en genomgripande förändring i förhållande till föregående förslag och värt en mer noggrann genomgång än vad som är möjligt inför motionstidens utgång. Med hänsyn också till att *En liten bönbok* och kyrkohandboken ännu inte är färdiga borde det inte spela så stor roll om evangelieboken fick vänta ännu ett år.

Mot bakgrund av det här anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att beslut om *Den svenska evangelieboken* skjuts upp till nästkommande år.

Göteborg den 1 augusti 2002

Britta Olinder

Eric Muhl

Lotta Vahlne Westerhäll

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjande-funktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet (KsSkr 2002:7) innehåller förslag till förändringar för Svenska kyrkan i utlandet (SKUT) och den verksamhet som bedrivs över hela världen. En del ändringsförslag i kyrkoordningen är förtydliganden och andra innebär stora förändringar både för nämnden och utlandsverksamheten. Klart framstår att Kyrkostyrelsen vill föra över arbetsuppgifter till Visby stift för att detta skall kunna överleva som stift. Kyrkostyrelsen påpekar dock att det är en tillfällig lösning, samt att de med sitt förslag inte tagit ställning till hur stiftskopplingen skall vara i en framtid (s. 15). En märklig skrivning eftersom Kyrkostyrelsen i samma stycke (s. 15 sista stycket) framhåller att valet av Visby stift är en praktisk lösning. Dessutom skriver Kyrkostyrelsen, att inget annat stift har möjlighet att ta på sig uppgiften, samtidigt som kopplingen till Visby stift är kostnadseffektiv.

Denna skrivning uppfattar jag som en mycket subjektiv bedömning med slutsatser som ej redovisas närmare. T.ex. hur ser förevarande utredningsunderlag ut för nuvarande lösning med Uppsala stift kontra förslag från SKUT-nämnden att en domkapitelsfunktion infogas i instruktionen för SKUT-nämnden. Båda dessa alternativ är sannolikt en både billigare, kostnadseffektivare och smidigare lösning. Hur ser Kyrkostyrelsens ekonomiska kalkyl ut för dessa lösningar? Redovisning av underlag saknas i Kyrkostyrelsens skrivelse.

Utlandsförsamlingarnas koppling till Visby stift är fullständigt onödig. Den tjänar endast två syften: dels att Visby stift tillförs arbetsuppgifter från den nationella nivån för att kunna fortsätta vara ett stift i Svenska kyrkan, dels att Visby stift dessutom tillförs medel för sina extra kostnader. Medel som kunde användas i SKUT:s verksamhet ute i världen.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att avslå Kyrkostyrelsens förslag i skrivelse KsSkr 2002:7 i vad avser dels utlandsförsamlingarnas koppling till Visby stift, dels ändringar i 7 kap. 1 och 7 §§, 9 kap. 2a, 10 och 19 §§, 12 kap. 9 §, 31 kap. 16 §, 32 kap. 16 § samt 36 kap. 6 §.

Åhus den 18 juli 2002

Erna Arhag

om särskilt domkapitel i Visby stift för Svenska kyrkan i utlandet

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

I Kyrkostyrelsens skrivelse till kyrkomötet (KsSkr 2002:7) föreslås att ett särskilt domkapitel inrättas i Visby stift med nio ledamöter mot sju i övriga stift utom i Uppsala stift (9 kap. 2a, 10 och 19 §§, s. 19f.). Behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst för präster och diakoner verksamma i utlandskyrkan föreslås överflyttas från domkapitlet i Uppsala stift till det nya domkapitlet i Visby stift (31 kap. 16 § och 32 kap. 16 §, s. 21f.). Som skäl till förändringen anger Kyrkostyrelsen att det i nuläget inte finns något annat stift än Visby som har möjlighet att ta på sig uppgiften. Mot bakgrund av den ekonomiska situationen för den nationella nivån är kopplingen till Visby stift mest kostnadseffektiv. Kyrkostyrelsen betonar att de med sitt förslag inte tagit ställning till hur stiftskopplingen skall se ut i framtiden (s. 15).

Att föra över uppgifter från Uppsala domkapitel till ett särskilt Visby domkapitel med en utökning från sju till nio ledamöter är enligt Kyrkostyrelsen en tillfällig lösning, enda alternativet och mest kostnadseffektivt (sic!). Ett mycket stort antal remissinstanser från utlandskyrkorna till SKUT-utredningen är kritiska till att inrätta ett särskilt domkapitel för Svenska kyrkan i utlandet (SKUT). Specialistnämnden i detta sammanhang, SKUT-nämnden, har i sitt yttrande framfört att i SKUT-nämndens instruktion kan infogas en särskild domkapitelsfunktion. I de fall ett domkapitel behövs enligt kyrkoordningen – vid behörighetsförklaring och disciplinären – borde SKUT-nämnden i stället kunna förstärkas med kompetens från den nationella nivån. Stöd för detta förslag ger domkapitlet i Uppsala som också menar att domkapitlet i Visby måste kunna klara av att handlägga och besluta även i sådana ärenden som berör utlandsverksamheten. De påpekar dessutom att domkapitlet i Uppsala har kunnat göra detta under gångna år (s. 9). Det hade varit klädsamt om Kyrkostyrelsen inför sitt ställningstagande redovisat faktamaterialet, till exempel skrivelse/enkät/förfrågan till landets tretton stift med förfrågan om resurser för domkapitelsfunktion m.m. för SKUT. Dessutom borde stiftens svar (ja-svar från Visby och tolv nej-svar från övriga stift) redovisats tillsammans med den ekonomiska beräkning med nuvarande lösning i Uppsala domkapitel, alternativt domkapitelsfunktion infogad i SKUT-nämndens instruktion, kontra Visby-modellen med ett utökat domkapitel med två ordinarie ledamöter och två ersättare. Det är ytterst svårt acceptera Kyrkostyrelsens skrivning på s. 15 utan att efterfrågat faktaunderlag redovisats.

Med tanke på den provisoriska tillfälliga lösning som Visby-modellen innebär, är jag övertygad om att en domkapitelsfunktion i SKUT-nämndens instruktion är ett avsevärt effektivare och samtidigt betydligt billigare alternativ för Svenska kyrkan. Dessutom bibehålls karaktären av en riksangelägenhet på den nationella nivån i stället för Visby stifts angelägenhet.

Mot 2002:126

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att avslå Kyrkostyrelsens förslag i skrivelse KsSkr 2002:7 i vad avser ändringar i 9 kap. 2a, 10 och 19 §§, 31 kap. 16 § samt 32 kap. 16 § kyrkoordningen.

Åhus den 18 juli 2002

Erna Arhag

om främjandeansvar och tillsynsfunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Svenska kyrkan i utlandet (SKUT) är en nationell angelägenhet. Utsänd personal för SKUT är anställd på nationell nivå i Sverige. Ledamöter i SKUT-nämnden utses av Kyrkomötet. SKUT är ett av den nationella nivåns samlade ansvar och innebär att kyrkokansliet i Uppsala är kansli för SKUT. Biskoplig tillsyn tillgodoses genom att ärkebiskopen är visitator. Ofta har delegation till andra biskopar skett. Enligt Kyrkostyrelsens mening är det i fortsättningen inte tänkbart att ärkebiskopen har tillsynsansvar, eftersom ärkebiskopen efter relationsändringen till staten fått ytterligare uppgifter på nationell nivå (KsSkr 2002:7 s. 16). SKUT-verksamhet finns på drygt 40 platser i världen och som en upplysning kan nämnas att visitation av ärkebiskop sker ungefär vart tionde år/verksamhetsplats. Det innebär i praktiken tre till fyra visitationer per år.

Med de besparingar i budget för SKUT-verksamheten som finns för de närmaste åren kommer tyvärr sannolikt antalet utlandsförsamlingar att minska under mandatperioden. Inga nya verksamheter planeras.

SKUT är en angelägenhet på nationell nivå för Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsens förslag, att förlägga denna riksangelägenhet till stiftsnivå och Visby stift, är ingen långsiktigt genomtänkt lösning. En majoritet av remisserna från utlandskyrkan på SKUT-utredningens betänkande har framfört uppfattningen att SKUT skall vara eget stift, helst knutet till Uppsala med egen biskop/hjälpbiskop/ärkebiskop. Dessa församlingar säger nej till Visby stift och menar att Visby stifts problem inte är SKUT:s.

Kyrkostyrelsen har gjort den subjektiva bedömningen att Visby stift i nuläget har resurser för att klara tillsynsuppgiften, och är i dagsläget det enda stift som har det. Det finns dock en brasklapp när Kyrkostyrelsen skriver: "Lösningen är en lösning i nuläget och skall utvärderas." (KsSkr 2002:7 s. 15). Det anges dock inte vid vilken tidpunkt detta skall ske eller hur kortsiktig den tillfälliga lösningen är.

Det känns inte bra för oss SKUT-vänner att seriös verksamhet skall utsättas för försöksverksamhet utan tidsplan, som i grunden handlar om en överlevnad för Visby stift. Med detta syfte skall tillsynsansvar m.m. överföras från Uppsala stift till Visby stift, ett stift som överhuvud taget inte har någon erfarenhet av utlandskyrkan. Visbybiskopen skall överta arbetsuppgifter för att få sysselsättning. Skrivelsen borde belyst de konsekvenser i verksamhetsansvar m.m. detta medför.

SKUT-nämnden framhåller i sitt yttrande över SKUT-utredningen att ärkebiskopen, om den egna tjänsten inte medger tid för SKUT, framgent delegerar ansvaret för SKUT till en annan biskop som kontinuerligt utövar tillsyn. Ansvarsfördelning mellan biskopens tillsyns- och själavårdsansvar, som prästerna i utlandet betonat, samt SKUT-nämndens och avdelningschefens/direktors verksamhetsansvar måste klargöras. I andra organisationer talar man i dylika fall om inbyggda konfliktorsaker på grund av luddigheter och otydlighet i verksamhetsansvar.

SKUT-nämnden har en delvis motsvarande ställning och uppgifter som en stiftsstyrelse. Det innebär att tillsynsuppgifter och främjandeansvaret hålls ihop. Kyrkostyrelsens förslag är att dela upp detta mellan två olika enheter i Uppsala och Visby.

Mot bakgrund av det anförda yrkar jag att Kyrkomötet, med avslag på Kyrkostyrelsens förslag i skrivelse KsSkr 2002:7 i motsvarande delar, beslutar

1. *att* 10 kap. 6 § 3 kyrkoordningen skall ha följande lydelse.
”6 § För samordning, planering och utveckling skall det finnas följande nämnder:
 1. ---
 2. ---
 3. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med särskilt ansvar att främja och utöva tillsyn i församlingslivet i utlandsförsamlingarna och i de verksamheter som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser. Nämnden beslutar vilka utlandsförsamlingar som skall tillhöra Svenska kyrkan.”
2. *att* ändringen i 10 kap. 6 § kyrkoordningen skall träda i kraft den dag då Kyrkomötets beslut enligt uppgift på det utkom från trycket av i Svenska kyrkans bestämmelser.

Åhus den 18 juli 2002

Erna Arbag

om utlandsförsamlingars och dess prästers deltagande i förestående biskopsval i Visby stift

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjande- funktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Ett nytt förslag lanseras i Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:7 genom införan-
destämmelser, som skulle göra det möjligt för utlandsförsamlingar att utöva
inflytande på det förestående biskopsvalet i Visby stift. Åtta präster anställda i
utlandskyrkan föreslås få rösträtt tillsammans med åtta lekmanneelektorer valda av
utlandsförsamlingarna. Därutöver föreslås att ledamöterna i SKUT-nämnden skall få
deltaga i biskopsvalet (s. 17).

Förslaget är intressant och av experimentell engångskaraktär. De förslag och
lösningar som Kyrkostyrelsen framför i skrivelsen till Kyrkomötet är kortsiktiga och
tillfälliga i avvaktan på Kyrkostyrelsens ställningstagande någon gång i framtiden.
Tidsaspekten finns inte angiven i skrivelsen. Det är stor risk att trovärdigheten för
kyrkoordningens bestämmelser urholkas, när tillfälliga förslag förs fram på detta sätt
genom temporära förändringar/lösningar i kyrkoordningen.

Det är naturligtvis ett intressant erbjudande att få deltaga i biskopsvalet i Visby
stift. Ett "lockbete" för att säkerställa en positiv inställning till Visby stift och
Kyrkostyrelsens tillfälliga inriktningsförslag. Det är en stor procedur som dras igång
för att förverkliga förslaget från ändring i kyrkoordningen till ett aktivt genomförande
av tankegångarna. Val och nomineringar i alla världsdelar för att utse åtta präst- och
åtta lekmanneelektorer. Många frågeställningar uppstår som inte har belysts i Kyrko-
styrelsens förslag än mindre varit föremål för ett remissförfarande. Skall dessa sexton
personer fullt ut deltaga på samma villkor som de i Sverige bosatta elektorerna?
Närvaro vid hearing m.m.? Vem betalar elektorernas kostnader?

Jag kan konstatera att ekonomisk kalkyl saknas i detta avseende, men förutsätter
dock att kostnader inte belastar SKUT:s redan i nuläget hårt ansträngda budget med
stora personal- och även verksamhetsnedskärningar under denna budgetperiod. Jag
anser därför att förslaget om utlandsförsamlingarnas elektorsdeltagande i det nu
förestående biskopsvalet i Visby stift skall avslås. Frågan om utlandsförsamlingarnas
deltagande i biskopsval m.m. får anstå tills Kyrkostyrelsen – efter förnyad remiss-
behandling – kan lägga fram förslag till Kyrkomötet om en permanent lösning för
utlandsverksamheten på den nationella nivån.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att avslå Kyrkostyrelsens förslag i skrivelsen KsSkr 2002:7 i vad avser förslaget
utlandsförsamlingarnas elektorsdeltagande i det nu förestående biskopsvalet i
Visby stift.

Åhus den 18 juli 2002

Erna Arhag

om instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Ett förslag till ny instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet (SKUT) läggs fram i Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet (KsSkr 2002:7 s. 30). Det är bra att instruktionen förtydligats med främjande av arbetet i utlandskyrkan. Det borde även i instruktionen finnas uppgifter om tillsyn. Således, nämndens uppgifter skall vara både ”främjande och tillsyn” av verksamheten i utlandskyrkan. SKUT-nämnden har i sitt enhälliga yttrande över SKUT-utredningen framhållit beträffande utövandet av tillsyn att något särskilt domkapitel för SKUT inte behöver inrättas. En domkapitelsfunktion kan i stället infogas i SKUT-nämndens instruktion. I de fall ett domkapitel behövs enligt kyrkoordningen – t.ex. vid handläggning av behörighetsförklaring och disciplinären – borde styrelsen lämpligen kunna förstärkas med kompetens från den nationella nivån. Jag instämmer i denna bedömning.

SKUT-nämndens förslag är effektivt och ekonomiskt betydligt billigare än en konstruktion med ett särskilt domkapitel med nio ledamöter i Visby stift (i stället för nuvarande sju ledamöter). Det framkommer inte på något sätt i Kyrkostyrelsens skrivelse att SKUT-nämndens utomordentliga förslag prövats samt varit föremål för en seriös bedömning och diskussion.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* avslå Kyrkostyrelsens förslag i skrivelse KsSkr 2002:7 i vad avser förslaget till instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet (SKUT).
2. *att* uppdra till Kyrkostyrelsen att utreda om det i instruktionen för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet kan föras in bestämmelser om såväl en domkapitelsfunktion som tillsynsuppgiften i enlighet med vad SKUT-nämnden uttalat i sitt remissyttrande över SKUT-utredningen.

Åhus den 18 juli 2002

Erna Arhag

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet (SKUT) har nio ordinarie ledamöter och nio ersättare. Ledamöterna väljs av Kyrkomötet med fyra års mandatperiod (12 kap. 9 § kyrkoordningen).

Av Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet (KsSkr 2002:7 s. 21) framgår att nämnden föreslås bestå av biskopen i Visby stift och åtta ledamöter som väljs av Kyrkomötet samt nio ersättare. Detta innebär att förtroendevaldas antal skall minska på bekostnad av att Visby stifts biskop skall vara självskriven i nämnden. Det är ett helt nytt synsätt. Förtroendevalda rekryteras, intresse och kvalifikationer vägs samman med lämplighet för uppdraget innan förslag lämnas av nomineringsgruppen till Kyrkomötets valberedning. Genom det direkta valsysteem som införts till Kyrkomötet finns inga självskrivna ledamöter. Samma bör gälla även vid val till Kyrkomötets utskott, styrelser och nämnder. Finns skäl knyta anställda eller annan till styrelse/nämnd, skall det inte göras på bekostnad av att antalet förtroendevalda minskar i motsvarande omfattning. Då bör i stället en utökning av antalet ledamöter ske, där så erfordras, så att förtroendevaldas antal är nio ordinarie och nio ersättare i SKUT-nämnden.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* 12 kap. 9 § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

”9 § Nämnden för internationell mission och diakoni består av elva ledamöter som väljs av Kyrkomötet.

Nämnden för kyrkolivets utveckling och Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet består av vardera nio ledamöter, som väljs av Kyrkomötet.

För ledamöterna i respektive nämnd väljer Kyrkomötet lika många ersättare.”

2. *att* ändringen i 12 kap. 9 § kyrkoordningen skall träda i kraft den dag då Kyrkomötets beslut enligt uppgift på det utkom från trycket av Svenska kyrkans bestämmelser.

Åhus den 18 juli 2002

Erna Arhag

Motion till Kyrkomötet
2002:131
av Gösta Äng m.fl.
om prästlönetillgångarna

Med anledning av KsSkr 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen

Nuvarande lydelse i 46 kap. 2 §:

Stiften skall förvalta prästlönetillgångarna.

Församlingarna inom stiftet har andelar i prästlönetillgångarna allt efter hur stor del av tillgångarna som kommer från den församlingen

Av Kyrkostyrelsen föreslagen ny lydelse:

Församlingarna inom stiftet har andelar i avkastningen av prästlönetillgångarna allt efter hur stor del av tillgångarna som kommer från församlingen

Vi motsätter oss denna nya lydelse. Det finns absolut ingen anledning till ändring av 46 kap. 2§.

Kyrkostyrelsen föreslår följande lydelse vad gäller andel i prästlönetillgångarna:

Det skall tydliggöras att församlingarna inte är ägare av prästlönetillgångarna.

Verkligheten är den att prästlönetillgångarna redan under medeltiden var rättssubjekt för sockenkyrkan. Kyrkostyrelsen medger att tillgångarna kommer från församlingarna men det finns inget beslut om att församlingarna avhänt sig ägandet av dess tillgångar, som ofta tillkommit genom donationer och testamenten från församlingsbor vars sista önskan varit att de av dem efterlämnade fastigheter och penningmedel med dess avkastning skulle tillfalla och ägas av sockenkyrkan och församlingen och utgöra prästen lön.

Den 26 februari år 1817 beslöt riksdagen att anta en förordning angående sockenstämmor och kyrkoråd där det fastslogs att rättssubjektivitet tillkom sockemenigheten/församlingen. Genom 1910 års prästlöneregleringsreform har äganderätten till lokalkyrkan icke rubbats och någon överlåtelse av lokalkyrkans egendom till Svenska kyrkan som enhet har ej skett. Lokalkyrkan/församlingen bibehåller alltså sin äganderätt av prästlönetillgångarna.

Detta förslag som Kyrkostyrelsen föreslår kan liknas vid en konfiskering i smyg av församlingarnas tillgångar. Dessutom kan man ifrågasätta den juridiska rättigheten att frånta en församlings äganderätt för testamenterade och donerade tillgångar.

Mot bakgrund av ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* avslå Kyrkostyrelsens förslag till ny lydelse av 46 kap. 2 § i kyrkoordningen.
2. *att* avslå Kyrkostyrelsens förslag till text under punkt 13 Andel i prästlönetillgångarna.

Vallsta m fl. orter den 20 juli 2002

Gösta Äng

Stig Eriksson

Gunnar Seblberg

Birgitta Josefsson Hultgren

Ingemar Öberg

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I det andra alternativet till dagens bön heter det att Jesus möter oss i skriftens ord och nattvardens bröd. Är det bara i brödet som Jesus möter oss vid nattvardsbordet? Givetvis sker mötet i hela måltiden – i, genom och under bröd och vin. Bönen bör inte så specifikt knyta mötet till brödet. Mötet sker vid nattvardsbordet.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att det andra alternativet till dagens bön på annandag påsk får följande lydelse:
”Herre Jesus Kristus
som vandrar vid vår sida.
Gör våra hjärtan brinnande
och öppna våra ögon
så att vi känner igen dig.
Tack för att du möter oss
i skriftens ord och *vid nattvardsbordet*.
Låt oss glada berätta för andra
att du lever.
Amen.”

Lammhult den 25 juli 2002

Bertil Olsson

om gammaltestamentlig läsning på fjärde söndagen i
advent

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I förslaget till ny textserie har "protoevangeliet" Herrens ord till ormen efter syndafallet ersatts med Sefanja 3:14–17 på fjärde söndagen i advent. Visst finns löftet om Herren Gud som skall bo hos sitt folk som en hjälte och räddare även i den texten. Men den text som i hela den kristna traditionen har betraktats som det första löftet om Frälsaren bör ju finnas med i vårt kyrkoår och speciellt då på Maria-dagen fjärde söndagen i advent. Budskapet om kvinnans avkomma som skall krossa ormens huvud är en mäktig profetia, som bakgrund till ängeln Gabriels ord till Maria.

Herren Gud sade till ormen:

"Du som gjorde detta,
förbannad skall du vara,
utstött från boskapen och de vilda djuren.
På din buk skall du kräla
och jord skall du äta så länge du lever.
Jag skall väcka fiendskap mellan dig och kvinnan,
mellan din avkomma och hennes:
de skall trampa på ditt huvud
och du skall hugga dem i hälen."

Första Mosebok 3:14–15

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att den andra årgångens gammaltestamentliga läsning på fjärde söndagen i advent
skall vara Första Mosebok 3:14–15.

Lammhult den 25 juli 2002

Bertil Olsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I förslaget till ny textserie har Herrens kallelse av Abraham ersatts med Hesekiels kallelse på apostladagen. Visst kan en profetkallelse vara en parallell till apostlalkallelsen, och den aspekten finns ju med i de övriga årgångarna med Jesajas och Jeremias kallelser. Men apostlarna kallas att vara grundpelarna i det nya Gudsfolket, precis som Abraham kallades att vara stamfader för Guds egendomsfolk. Därför bör Herrens kallelse av Abraham finnas med på apostladagen. Slutet av 4:e versen som 1983 års evangeliebok utelämnar förstärker kallelsen. Hur skulle en så gammal man kunna tro på löftet om barn och efterkommande? Ändå bryter han upp på Herrens befallning.

Herren sade till Abraham: ”Lämna ditt land, din släkt och ditt hem, och gå till det land som jag skall visa dig. Jag skall göra dig till ett stort folk, jag skall välsigna dig och göra ditt namn så stort att det skall brukas när man välsignar. Jag skall välsigna dem som välsignar dig, och dem som smädar dig skall jag förbanna. Och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som du har fått.”

Abraham bröt upp, som Herren hade befallt, och Lot följde med honom. Abraham var 75 år när han lämnade Haran.

Första Mosebok 12:1–4

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att den första årgångens gammaltestamentliga läsning på apostladagen skall vara Första Mosebok 12:1–4.

Lammhult den 25 juli 2002

Bertil Olsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Söndagen sexagesima har som tema "Det levande ordet". I det första alternativet till dagens bön finns ingen anknytning till temat. De inledande orden i bönen må anknyta till söndagens andra namn "reformationssöndagen", men ingen av texterna talar om "tron allena", där talas däremot om "ordet allena". Dagens bön har ju till uppgift att samla dagens budskap i bön. Då bör det också finnas en anknytning.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att det första alternativet till dagens bön på sexagesima får följande lydelse:

"Gud,
du som har givit oss ditt levande ord, Jesus Kristus,
ge oss nåd att sätta vår förtröstan
och vårt hopp till honom.
Genom din Son
Jesus Kristus, vår Herre.
Amen."

Lammhult den 25 juli 2002

Bertil Olsson

Motion till Kyrkomötet med anledning av KsSkr 2002:4 Den svenska evangelieboken

Men över Davids hus och över Jerusalems invånare skall jag utgjuta en nådens och börens ande. Sakarja 12:10.

Den bibliska profetian gick i uppfyllelse på pingstdagen och är en förblivande verklighet i Kristi kyrka. Den säger oss att den Helige Ande är utgjuten, för att såsom nådens Ande räcka frälsningens gåva till människor genom Kyrkans nådemedel och såsom börens ande hjälpa människor att ropa och bedja om vad de på djupet behöver. Bönen är således en aktivitet som i den kristna kyrkan utgår från den Helige Ande och inte från mänsklig kraft eller förnuft. När den Helige Ande vägleder Kyrkan till bön så formas bönen i samstämmighet med den Andens uppenbarelse av Guds nåd, som möter oss i den Heliga Skrift om Jesus Kristus. Jesus Kristus har tillfört världen både en unik gudskunskap och en unik gudsrelation. I honom har Gud inför människor trätt fram ur det okändas skuggor, ut från de religiösa allmänbegreppen, och tydlig och personlig uppenbarat sig som Fadern, Sonen och den Helige Ande. Samtidigt har genom Kristi försoningsverk och den rättfärdiggörelse som sker när en människa kommer till tro, människan vuxit inför Gud från att vara del av en fördömelsevärd massa till att bli hans egna älskade söner och döttrar.

Ni har inte fått en ande som gör er till slavar så att ni måste leva i fruktan igen, ni har fått en ande som ger söners rätt så att vi kan ropa: "Abba! Fader!" Anden själv vittnar med vår ande att vi är Guds barn. Rom 8:15.

Så beskrivs den verklighet i vilken Kristi kyrka får bedja. Att mot denna bibliska bakgrund se inriktningen i det förslag till kollektböner (dagens bön) i den nya evangeliebok som läggs fram, är djupt sorgligt. På ett dominerande och närmast konsekvent sätt föreslår man att församlingens gemensamma bön skall formas inte av den bibliska uppenbarelsens personliga och tydliga gudsrelation utan av ett distanserat, ja, kyligt förnuft. Begreppet *Gud* är i sig inget relationsord. Att gång på gång inleda böner med tilltalet Gud säger inget om den som talar älskar Gud eller inte, vill ha Gud som sin Herre och Fader eller inte. Bara den enkla interjektionen "O", som nästan totalt rensats bort i förslaget, hjälper människor till en börens attityd. När tilltalet *Herre* rensas bort hänvisas till kvinnors behov av att slippa ständigt möta Gud i maskulina termer. Men Kyrkans liv bärs i dag och tiderna igenom upp av tusentals kvinnor som i innerlig kärlek älskar sin himmelske Fader och tillber och bekänner sin Herre Jesus Kristus. Däremot kan det säkert vara så att många män i sin själv-tillräckliga maskulinitet kan ha svårt att böja sig för någon annan Herre än sig själva. Att inleda kyrkoåret med böneadressen "Nådens Gud, du som kommer i din kyrka" kan ju inte sägas var fel i sig självt. Men när detta ersätter orden "Herre Jesus Kristus, du som kommer i din kyrka", då är det ett steg från det tydliga och personliga mot det allmänna och dunkla. Förslagen till det som kallas dagens bön kan därför inte beskrivas på annat sätt än att de är uttryck för en vilja att sekularisera även Svenska kyrkans böneliv.

Själva begreppet *dagens bön* är i sig mycket olyckligt. Det antyder ju att kyrkan bara ber en bön om dagen eller att denna bön skulle ha en särställning i förhållande till andra böner. Den nuvarande evangeliebokens kollektböner är inte fullkomliga men

de är i långt högre grad uttryck för börens ande än det nya förslaget. Kyrkans bön skall vara en bön i tro, i förtroende för Guds uppenbarelse och för hans faderliga godhet, såsom Jesus Kristus själv har lärt oss att bedja i den Helige Ande.

Med hänseende till ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* föra in kollektböerna från 1983 års evangeliebok i den nya evangelieboken.
2. *att* bibehålla begreppet kollektbön.
3. *att* i det fall söndagar får radikalt nya teman i den nya evangelieboken, utforma kollektböerna för dessa utifrån de riktlinjer som anförts i denna motion.
4. *att* ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att utforma och fastställa dessa nya kollektböer.

Frillesås prästgård och Göteborg den 20 juli 2002

Fredrik Sidenvall

Joakim Svensson

Motion till Kyrkomötet med anledning av KsSkr 2002:04 Den svenska evangelieboken

Ett kyrkosamfund kan se på sitt förhållande till omvärlden och samtiden på två grundläggande olika sätt. Det första sättet är att det, i övertygelsen om att det har fått ta emot något oändligt gott och oförytterligt evigt från Gud, vill tillföra världen och samtiden vad dessa saknar. Det som är särskilt bortglömt eller ifrågasatt vill då kyrkan understryka och betona. Detta kan kallas ett missionerande och komplementärt förhållningssätt.

Det andra sättet utgår från den tanken att det budskap som kyrkan förvaltar är något som vuxit fram från människor, något som också bör stå i kontinuitet och harmoni med det allmänmänskliga för att främja människors välfärd och endräkt. Tendensen blir då en vilja till anpassning till samtid och omvärld och istället för komplettering är det konformitet som kommer att prägla kyrkosamfundets agerande. Det som framhålls och betonas i samtiden försöker då kyrkan spegla och bekräfta. Endast så, menar de som följer denna inriktning, kan kyrkosamfundet finna en positiv roll som uppskattas av samtidens människor. Den som noga studerar och analyserar det val och övervägande som ligger bakom förändringarna i det framlagda förslaget till evangeliebok i förhållande till 1983 års evangeliebok, kan snart konstatera att det är det senare humanistiska eller sekulära förhållningssättet som satt sin prägel på valen.

Givetvis är alla bibeltexter Guds ord men vad som här måste diskuteras är de normer utifrån vilka valen av texter har gjorts. Textvalen kan därför inte i absolut mening sägas vara felaktiga men den tendens som kommer till konkret uttryck i de enskilda valen kan kritisk granskas utifrån Bibelns egen inre struktur som sammanfattas i vår kyrkas bekännelse. Ibland är det svårt att förstå de intentioner som ligger bakom förslagen till förändringar. I vissa fall är förändringarna fullt acceptabla men skulle kunna var ännu bättre. Det omfattande materialet skulle kunna ge anledning till en mycket omfattande motion, men för att begränsa denna förläggs argumentationen här till själva yrkandena.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

1. *att* KsSkr 2002:04 antas endast med följande förändringar:

- att temat och texterna i EB –83 behålls 2 sönd i advent.
- att juldagen som Psaltarpsalm får Ps 45 som tydligare hyllar Kristus.
- att annandag juls 3:e årg. GT text skall vara 2 Krön 24:18–21, som är en tydligare martyrtext.
- att sönd e. jul som Ep 2:a årg. har 2 Tim 3:14–17, då det som där sägs om Skriftens inspiration är av största betydelse för den bibelsyn som vår Kyrkas bekännelse ger uttryck för.
- att sönd e jul 3:e årg. Ev skall vara Matt 18:1–6, så att barnen kan värnas av de allvarsord som finns i den sista versen.

- att nyårsdagens 3:e årg. Ev skall vara Joh. 14:13–14 som är närmare kopplat till temat än den perikop som är föreslagen, som ju svårligen förstås utan sammanhanget med Joh. 3:1 ff.
- att sönd. e. nyårsdagen 1:a årg. GT skall vara Jesaja 6:1–8, 2:a årg GT 2 Kung 19:14–19 och Ep skall vara Upp. 21:1–6 för tydliggöra Guds konkret lokala uppenbarelse och den heliga platsen.
- att 5 e. trett 1:a årg. GT skall vara Jer. 17:9–10 som är viktigt för den bibliska, lutherska antropologin och att 3:e årg. Ev skall vara Mark 4:26–29 som verkligen tar upp det nya temat.
- att sexagesimas Psaltarpsalm bör vara Ps 46 med dess starka koppling till Reformationen.
- att septuagesimas 1:a årg. Ep skall vara Rom 6:19–23 som har ett starkare förkunnande drag än det föreslagna.
- att 5 sönd i Fastan som Ep 2:a årg. skall ha Hebr. 9:11–15, där det för försoningen så viktiga blodet omnämnes. Den föreslagna texten ur Apg. 4 finns till stor del redan med på heliga trefaldighets dag.
- att skärtorsdagens Matteus-serie som epistel skall ha 1 Kor 11:20–32, så att inte de för själens hälsa så viktiga varningarna för ovärdig nattvardsgång faller bort.
- att 3 sönd i påsk som Ep 1 årg. får 1 Pet 2:21–25 så att det salt som finns i 21 inte undanhålles församlingarna.
- att 3 sönd i påsktiden som Ep 3:e årg. får Apg. 20:28–31 som ju fanns med i EB –83.
- att bönsöndagen 3:e årg. bibelhåller 2 Mos 17:8–12 som en dramatisk och kristotypisk berättelse om förbörens makt och att 2:a årg. bibehåller Luk 11:1–10 där ju Jesus själv lär oss att bedja Herrens bön.
- att 5 sönd i påsktiden som Ep 3:e årg. får Gal. 5:16–26 i enlighet med evangeliboksgruppens förslag. De varnande orden i de sista verserna kan verka väckande och skall i gudstjänsten förenas med en radikal evangelieförkunnelse.
- att pingstdagens Ev 1:a årg. skall utgöras av Joh. 14:23–29 så att förslagets uppenbara intentioner att ta bort allvaret i Guds ord inte förverkligas.
- att annandag pingst som bibehåller Joh 3:16–21 som 1:a årg. Ev som en central- och missionstext.
- att heliga trefaldighets dag som Ev 3:e årg. bibehåller Joh. 15 som en ouvertyr till hela trefaldighetstidens tema om växande och frukt.
- att 2 sönd e tref. som 1:a årg. GT behåller 5 Mos 7:6–8 då den förslagna texten ur Sakarja passar mycket bättre kommande söndag.
- att 3 sönd e tref som 3:e årg GT skall ha Sakarja 3:1–7 som är en viktigt bakgrund till liknelsen om den förlorade sonen.
- att 4 sönd e tref får behålla sitt tema ”Fria eller fälla” i EB -83 som mycket bättre stämmer med texterna också i det nya förslaget.
- att 5 sönd e tref. behåller 3:e årg. Ep 1 Kor 12:12–26 som är en mer inklusiv text för alla slags kallelser i lärjungaskapet.
- att 8 sönd e tref. 3:e årg. Ep skall behålla hela perikopen Rom 8:12–17.
- att 10 sönd e tref behåller sitt allvarliga och väckande tema och de texter som finns i EB –83. Temat om nådens gåvor finns liksom många andra viktiga bibliska budskap integrerat i texter kyrkoåret runt. Det har ju också visat sig i kyrkans historia att det blir olyckligt när intresset för de karismatiska nådegåvorna tar överhand och isoleras från helheten. Den

viktigaste texten om den Helige Andes gåvor, de sju gåvorna, som åsyftas i t.ex. i Luthers förklaring till 3:e artikeln är ju Jesaja 11 som ingår i julnattens läsningar. I övrigt är septuagesima en lämplig söndag att ta upp nådens gåvor.

– att 11 sönd e tref. som tema får ”Tro och gärningar” som låter långt mindre lagiskt än förslaget ”I ord och handling”.

– att 12 sönd e tref. behålla sina texter enl. EB –83, där särskilt Joh 8:31–36 är en karaktärstext.

– att 14 sönd e tref. som 3:e årg. GT behåller Jesaja 62:6–7, som framhåller att enheten i Guds folk måste värnas genom vakt mot falska läror.

– att 17 sönd e tref. behåller temat ”Gud eller världen” för att främja att polariseringen i tillvaron mellan Gud och fördärvmakterna inte blir bortglömd.

– att 20 sönd e tref. får behålla temat ”Våra hem” och 1:a årg.. får behålla och texterna från EB -83, så att äktenskapet framhävs också i en tid då det undergrävs i kyrka och samhälle.

– att 21 sönd e tref. som Ep 1:a årg. har Rom 13:1–10 som fångar in den bibliska helheten i synen på samhälle, lag och rätt.

– att 22 sönd e tref. får behålla sitt centrala tema Frälsningen och att 1:a årg. GT och Ev enligt EB –83 och 2:a årg. GT och Ev enl. EB –83 behålls denna söndag för att främja en väckande förkunnelse som kan föra fram till omvändelse och frälsning.

– att 24 sönd e tref. behåller texterna enligt EB –83.

– att midsommardagen behåller sitt tema ”Skapelse och frälsning” liksom texterna från EB -83 för att inte ytterliga försvaga det evangeliska budskapet denna dag.

2. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att fatta de konsekvensbeslut som ovanstående attsatser kan ge anledning till.

Frillesås prästgård och Göteborg den 20 juli 2002

Fredrik Sidenwall

Joakim Svensson

Motion till Kyrkomötet med anledning av KsSkr 2002:4 Den svenska evangelieboken

I kyrkan tiderna igenom och runtom i världen finns det olika slags bibelöversättningar. En del bibelöversättningar är utformade för att främja studier, andra är utformade för att vara kyrkobiblar, med ett språk som passar till liturgisk läsning. I svensk kyrkohistoria kan den s.k. Normalupplagan från 1883 sägas vara exempel på det förra och 1703 års bibelöversättning exempel på det senare. Bibel 2000 kan knappast sägas ha som sin ambition att vara en kyrkobibel. I NT –81 har man ju i strid mot en väl integrerad tradition valt att återge de flesta person- och Ortsnamn i deras grekiska form och inte i den latinska form som upptagits i det svenska språket (exempel Sackaios i stället för Sackeus, Kafarnaum i stället för Kapernaum, samaritan i stället för samarit). Vid översättningen av GT har man i de instruktioner som gavs Bibelkommissionen av regeringen haft anvisningen att söka icke-traditionella översättningar, vilket har resulterat i att man i en mängd centrala texter valt den variant som allra svårast låter sig utläggas kristologiskt.

Annorlunda är det med den nya bibelutgåva och till största delen nya översättning som heter *Svenska folkbibeln*. Den har förutsättningar att fungera som en kyrkobibel då namnformerna i NT återges i de latinska former som vunnit hävd i hela västerlandet sedan årtusenden och då översättningen av GT inte har hämmats av kravet på icke-traditionella översättningar.

Kyrkans enhet har i vissa perioder eftersträvat genom krav på uniformitet. Under andra perioder har enhet eftersträvat genom att variationer har tillåtits i sådant som inte är direkta bekännelsefrågor. Vi tror att enheten i Svenska kyrkan skulle främjas av den friheten att evangelieboken finge ges ut och brukas också med *Svenska folkbibeln*s översättning.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att Svenska folkbibeln godkänns för läsning av evangeliebokens texter vid huvudgudstjänster i Svenska kyrkan enligt 18 kap. 2 § kyrkoordningen.

Frillesås prästgård och Göteborg den 23 juli 2002

Fredrik Sidenvall

Joakim Svensson

om främjandefunktionen för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:7 klargör redan genom sin rubrik ”Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar” att skrivelsen behandlar ett stifts grundläggande uppgift – att främja och ha tillsyn över församlinglivet. Det är angeläget att detta principiella synsätt hålls levande och får genomslag när konkreta lösningar söks i de frågor som behandlas i skrivelsen. Jag menar att Kyrkostyrelsen inte lyckas med det lika bra som SKUT-utredningen (SKU 2001:1), vilket särskilt märks i behandlingen av främjandefunktionen.

Jag tar – återigen – min utgångspunkt i det som Kyrkomötets läronämnd framförde i sitt yttrande Ln 1995:17 när förslaget om en stor kyrkoreform behandlades vid 1995 års kyrkomöte:

Svenska kyrkan framträder på lokal nivå som församlingar och pastorat, på regional nivå som stift och på nationell nivå genom organ som företräder Svenska kyrkan som helhet. En precisering behöver göras av de grundläggande uppgifter som åligger varje kyrklig nivå. En viktig bestämning är därvid att stift och församlingar till skillnad från Svenska kyrkan på nationell nivå är pastorala områden. Församlingarna är kyrkans grundläggande enheter, primärt därför att det är där evangelium förkunnas och sakramenten förvaltas. Församlingarna är pastoralt sett förenade i stift, i vilka biskopar och domkapitel har ett särskilt ansvar för lära, tillsyn och enhet medan stiftsstyrelserna har uppgiften att främja församlingens utveckling.

Det är den sista meningen som är av särskild betydelse när jag nu bedömer Kyrkostyrelsens förslag angående tillsyns- och främjandefunktionerna för utlandskyrkan. Det pastorala uppdraget är knutet till stiftet som helhet. Stiftets grundläggande uppgift är en sammanhållen uppgift med två dimensioner, nämligen främjande och tillsyn över församlinglivet. Kyrkostyrelsen noterar också i skrivelsen i anslutning till nivåutredningen inom ramen för kyrkoordningens arbete att dessa uppgifter ”naturligt går in i varandra och delvis är två sidor av samma episkopala uppdrag”. Det här blir än tydligare om man lägger märke till att arbetet med församlingsinstruktioner också har inslag av främjande och att en stiftsstyrelse har tillsynsfunktioner exempelvis ifråga om strukturfrågor. I kyrkoordningen med dess förarbeten betonas dessutom att tillsynen främst innebär råd, stöd, hjälp, uppmuntran och dialog. Slutligen vill jag framhålla att lika viktigt som det är – och principiellt konsekvent – att betona enheten i stiftets uppgift, måste biskopen i sitt uppdrag hålla samman och lika mycket prioritera främjande och tillsyn av församlingens liv.

Enligt min mening blandar Kyrkostyrelsen i sina överväganden och förslag angående främjandefunktionen samman att det är en nationell angelägenhet att stödja arbetet i utlandskyrkan med frågan om var ansvaret för församlingens liv i denna utlandskyrka ligger. Självfallet kan inte utlandskyrkan reduceras till en stiftsange-

lägenhet men den bör principiellt sett vara ett stifts ansvar. Verksamhetens särskilda behov kan sedan leda till praktiska och organisatoriska lösningar som avviker från vad som normalt gäller för ett stift.

Förslaget innehåller så olika skrivningar att det endera är oklart eller motsägelsefullt. När det gäller den principiellt viktiga bestämmelsen i kyrkoordningens 36 kap. 6 § föreslås tillägget:

Till Visby stift hör även utlandsförsamlingarna och den verksamhet som bedrivs av utlandskyrkan på andra platser.

I Kyrkostyrelsens överväganden om främjandefunktionen sägs däremot:

För att markera att Svenska kyrkan i utlandet är en del av den nationella nivåns samlade ansvar används även fortsättningsvis begreppet nämnd som beteckning. Förhållandet är enligt Kyrkostyrelsens mening jämförbart med den nämnd för internationell mission och diakoni som tillträder under 2002.

Enligt min mening är det inte rimligt att på det sätt som här sker principiellt knyta utlandskyrkan till den nationella nivån, och parallellen till internationell mission och diakoni är inte hållbar.

Att kyrkoordningen har en föreskrift om att Kyrkomötet eller något organ som Kyrkomötet utser skall ansvara för verksamheten bland svenskar i utlandet kan av två skäl inte användas – vilket sker i skrivelsen – för att motivera Kyrkostyrelsens förslag. För det första var det nödvändigt att införa den föreskriften, eftersom frågan om utlandskyrkans framtida ställning behövde utredas vidare. För det andra kan föreskriften användas för olika organisatoriska lösningar.

Att det finns synergieffekter av att SKUT-avdelningen finns i kyrkokansliet är uppenbart. Men det är inte rimligt att som alltför ofta sker dra paralleller till Svenska kyrkans ansvar för internationell mission och diakoni. Utlandskyrkan bedriver inget annat än församlingsarbete för de svenskar som är bosatta eller vistas i utlandet. I det arbetet kan utlandskyrkan ses som en förlängning av församlingar och stift i Sverige. Och arbetet får positiva återverkningar också där. Här finns den principiella grunden till att utlandskyrkan måste få stöd från den nationella nivån av Svenska kyrkan.

Inget hindrar att man delar upp styrelsen av Visby stift i två organ, där stiftsstyrelsen handhar församlingarna på Gotland och en annan styrelse främjar utlandskyrkan. I den riktningen pekar också Kyrkostyrelsens egna resonemang om att den föreslagna nämnden skall ha till huvuduppgift ”att främja utvecklingen av församlinglivet i utlandsförsamlingarna på motsvarande sätt som en stiftsstyrelse har denna uppgift i Sverige”. I konsekvens härmed bör i enlighet med SKUT-utredningens förslag beteckningen *Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet* användas. Så undviks den principiellt otydligheten om var ansvaret för församlingens utveckling ligger. Det vore också konsekvent om biskopen i Visby stift blir självskriven ordförande i styrelsen.

Frågan om ett utlandsstift kommer ständigt tillbaka. Jag anser att man i kommande beredning av frågorna rörande utlandskyrkan bör överväga möjligheten att se Visby stift som ett kombinerat icke-territoriellt utlandsstift och territoriellt stift omfattande Gotland. Lika gärna som att ställa frågan om Visby stiftsstyrelse kan få ansvaret för främjande av utlandskyrkan, kan man ställa frågan om styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet kan få ställning som samlad stiftsstyrelse med ansvar också för församlingarna på Gotland. I en sådan styrelse måste det självfallet finnas representation såväl från Gotland som utlandsdelen av stiftet.

Förslaget till lösning av tillsynsfunktionen för utlandskyrkan är i huvudsak bra i Kyrkostyrelsens skrivelse. Utifrån min principiella grundsyn är det positivt att det blir ett enda domkapitel som tillsammans med biskopen får det samlade ansvaret för tillsynen. På en punkt får den tidigare nämnda oklarheten genomslag och det är i

fråga om tillsynen över de präster och diakoner som är anställda inom kyrkokansliet för att huvudsakligen arbeta för verksamheten inom utlandskyrkan. Dessa föreslås vara underställda domkapitlet i Uppsala. Det är inte en god lösning att anställda hos SKUT ifråga om tillämpningen av sina vigningslöften skall prövas av ärkebiskopen, biskopen och domkapitlet i Uppsala stift, och biskopen och domkapitlet i Visby stift skall sakna tillsynsroll just för dessa präster och diakoner.

Det kan förefalla klokt att som Kyrkostyrelsen gör gå stegvis fram när det finns frågor som behöver fortsatt beredning. Det är då viktigt att rörelseriktningen är riktig och entydig. Jag har påtalat att den principiella argumentationen i skrivelsen delvis haltar och noterar också att den föreslagna lösningen framläggs med tydliga förbehåll om Visby stift och stiftsanknytningen av utlandskyrkan. Detta är otillfredsställande. Det är en så grundläggande reform att lägga tillsynsfunktionen till Visby stift och ändra ordningen för nästa biskopsval i stiftet att det enligt min mening endast kan göras, om rörelseriktningen för reformarbetet därmed läggs fast. Kyrkostyrelsens förbehåll behövs inte. Alla beslut fattas och ligger fast under förutsättning att relevanta förhållanden inte ändras radikalt.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* det organ som utövar främjandefunktionen för utlandskyrkan skall ha beteckningen ”Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet” och att biskopen i Visby stift är självskriven ordförande i denna styrelse.
2. *att* ge Kyrkostyrelsen till känna vad som i övrigt anføres i motionen om det fortsatta beredningsarbetet av frågorna om utlandskyrkan.

Uppsala den 27 juli 2002

Ragnar Persenius
Biskop

av Benny Jönsson och Annette Lundquist Larsson
om höjning av den allmänna utjämningsavgiften för
år 2005

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:1 Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2003–2005

I Kyrkostyrelsens förslag till Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2003–2005 föreslås en höjning av den allmänna utjämningsavgiften för år 2005. Som skäl för denna höjning anges att den behövs för ett få en stabilisering av finansieringen för den nationella nivån.

Vi motsätter oss detta förslag som kan komma att drabba församlingar och samfälligheter som redan i dag brottas med ekonomiska svårigheter. Ständigt ökade personalkostnader, ökade driftskostnader för kyrkor och församlingshem leder i många församlingar till att man tvingas skära ner på angelägna verksamheter. Den osäkra medlemsutvecklingen medför också att många församlingar står inför en osäker ekonomisk utveckling.

Därför är det märkligt att Kyrkostyrelsens majoritet är beredd att ytterligare öka den ekonomiska bördan för församlingar och samfälligheter. Man borde istället ägnat mer kraft åt att analysera ytterligare besparingar och prioriteringar på den nationella nivån.

Mot bakgrund av ovan anförda föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att medge planeringsramen för år 2005 till 1 997 miljoner kronor.

Lund och Stockholm den 26 juli 2002

Benny Jönsson

Annette Lundquist Larsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I anslutning till KsSkr 2002:4 Den svenska evangelieboken vill jag föreslå följande ändringar.

A: Tredje söndagen i advent

Söndagen efter midsommardagen koncentrerar sig på Johannes döparens födelse och kallelse, medan 3 söndagen i advent tar upp hans förkunnelse och verksamhet. Detta är nog en riktig avvägning. Men en text som inte finns med på någon av söndagarna är Johannes Döparens egna ord om sig själv och den som kommer efter honom. Joh. 1:19–28. Denna text skulle med fördel kunna inledas med de tidiga orden om Johannes i samma kapitel v. 6–8 ”det kom en man som var sänd av Gud, hans namn var Johannes. ... vittna om ljuset ...”

Texten skulle kunna föras till 2 årg. (med anknytning med ljuset med episteln 2 årg. ”Profetorden bör ni låta lysa för er ...”

Den föreslagna evangelietexten 2 årg. Matt 11:12–19 föreslår jag förs ihop med 1 årg. evangelietext Matt 11:2–11.

B. Påskdagen

Att passionstiden och påsken fått fyra serier är ett bra förslag. Däremot menar jag det är att gå för långt att i Matteus-serien på påskdagen ta med missions- och dopbefallningen Matt 28:16–20. Händelserna utspelar sig i Galiléén och det måste rimligtvis ha tagit åtminstone någon eller några dagar att ta sig dit. Det hela utspelar sig troligtvis inte på påskdagen och kopplas i vårt kyrkoår snarare till Kristi himmelfärds dag och innehållsmässigt till heliga trefaldighets dag där texten också är med (2 årg. evang.).

C. Midsommardagen

I skrivelsen redovisas förslaget att midsommardagen ägnas åt skapelsen. Förslaget är bra, även om jag sätter frågetecken inför delar av textvalet, bl.a. evangelietexterna, som verkar krystade.

Midsommar riktar svenskens tankar till naturens skönhet, med bl.a. blommor och fåglar. Vad vore mer naturligt än att ta med den evangelietext som först faller en i tankarna, Jesu ord i bergspredikan: ”Se på himlens fåglar ... Se på ängens liljor ...” Matt 6: 25–30. Om man inte vill dubblera för många texter i kyrkoåret kan denna text, som i en längre tappning finns på 15 sönd e tref 1 årg., delas upp, varvid senare delen om att inte göra sig bekymmer för mat, dryck och kläder utan söka först Guds rike, behålles på denna söndag, Matt 6:31–34.

Var finns mer av anknytning till skapelsen i evangelierna? Varför inte en av texterna från friluftsmötet som avslutades med måltid i det gröna, brödundret? Av tradition finns Johannesevangeliets beskrivning med på midfastosöndagen, men man kunde exempelvis använda Mark 6:30–44. Här finns flera homiletiska anknytningspunkter: Vilan från mycket arbete, risken för utbrändhet, semestern står för dörren – ”Följ med mig till en öde trakt ... så att ni kan vila er ...”, ”De gav sig av i båten ...”.

Här finns också världens matfråga, en viktig aspekt på vårt förvalterskap av naturen och miljön: hur skall maten räcka, fördelas, vad händer när Gud får välsigna maten? ”... han fördelade så att alla fick. Alla åt och blev mätta ...” Det myckna gröna gräset och matlagen utomhus ger inramning åt en text på midsommardagen.

En söndag om skapelsen bör också ta upp vårt problematiska förhållande till omvårdnaden av naturen och det ekologiska systemet. Midsommardagen har redan tidigare också fått karaktär av miljödag. Här borde två texter bli aktuella, bl.a. en text som utmönstrats ur evangelieboken, 1 Mos 3:17–19 om att människans synd resulterar i problem med naturen: möda, törne och tistlar, att få ”slita för sitt bröd i sitt anletes svett”. Dessutom får man med sig anknytningen till jorden, de välkända orden, aktuella i förhållande till ekologi, men också djupt existentiella: ”Av jord är du tagen, jord är du och jord ska du åter bli.”

Denna inriktning bör kompletteras med en episteltext som också borde höra hemma på midsommardagen, Rom 8:20–22. ”Allt skapat har lagts under tomhetens valde ... med hopp om att skapelsen skall befrias ur sitt slaveri ... skapelsen ropar som i födslovåndor.” Denna text finns på Frihetens söndag 12 sönd e tref 2 årg. Om man inte vill dubblera texten, kan man med fördel och med fokusering på befrielsen och friheten, begränsa texten till 8:23–24 eller 25. Vers 23 (som kan inledas en bit in i versen): ”Vi som har fått Anden som första gåva ... ropar i vår väntan ... Gud skall ... befria vår kropp.”

Ovanstående förslag skulle ytterligare förstärka men också fördjupa midsommardagens reflexion kring vårt förhållande till Gud och hans skapelse. Förslaget kan emellertid ge vissa följdändringar. Två har jag redogjort för, förändring av evang. 1 årg. på 15 sönd e tref och epistel 2 årg. 12 sönd e tref. Mitt förslag innebär också att två evangelietexter ersätts, nämligen Joh. 3:16–17 (2 årg.) ”Så älskade Gud världen, att han gav den sin ende son” (lilla bibeln), vilken jag inte förstår varför den skulle vara med på midsommardagen, och Mark.16:15, där uppmaningen att predika evangeliet för hela skapelsen torde motsvara betydelsen mänskligheten.

Joh. 3:16–17 finns redan med i 3 årg. evangelium på 5 sönd i fastan. Annars tycker jag att den texten i sin korta form borde få sin plats på en mer framträdande söndag, exempelvis heliga trefaldighets dag/missionsdagen, exempelvis i 3 årg. Eftersom detta förslag också får följdverkningar, vill jag redan nu föreslå att evangelium 3 årg. på heliga trefaldighets dag, Joh 11:18–27, förs åter till 16 e tref, eller till 5 sönd i påsktiden 1 årg., där motiveringen om en kvinnas bekännelse till Jesus (SKU 2000:5 s. 126) blir mindre krystad än på heliga trefaldighets dag.

Förslaget innebär också att midsommardagens GT 2 årg. Job12:7–13 utgår.

Mot bakgrund av ovanstående förslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* fastställa följande textserier för 3 sönd i advent:

1 årg. Ev	Matt 11:2–19
2 årg. Ev	Joh.1:6–8, 19–28

2. *att* fastställa följande textserier för påskdagen:

Matteus-serien Ev	Matt 28:1–15
-------------------	--------------

3. *att* fastställa följande textserier för midsommardagen:

1 årg.	GT	1 Mos:1:1–13
	Ep	Apg 14:15–17
	Ev	Matt 6:25–30
2 årg.	GT	1 Mos 9:8–17

	Ep	Apg 17:22–31
	Ev	Joh 1:1–5
3 årg.	GT	1 Mos 3:17–19
	Ep	Rom 8:20–22
	Ev	Mark 6:30–44

4. *att* ovanstående följdförslag tas under övervägande.

Götene den 30 juli 2002

Tomas Forsner

Motion med anledning av KsSkr 2002:1 Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2003–2005

I mål och rambudget KsSkr 2002:1 (se sid. 19) är kyrkobyggnadsbidrag för år 2003–2005 föreslaget med 50 miljoner kronor för vardera året. Det är bekant att Kyrkostyrelsen för år 2003 diskuterat huruvida kyrkobyggnadsbidrag skall utgå p.g.a. begränsade tillgångar. I förslag till kyrkofonden fanns sedermera ett förslag till 50 miljoner kronor för året 2003–2005.

Kyrkofondens budgetförslag för nämnda år är 60 miljoner för åren 2003–2004 samt 90 miljoner för 2005. Kyrkofonden uttryckte det stora behov av bidrag som föreligger samt trovärdighet ifråga om medansvar när det gäller kyrkobyggnader.

Kyrkostyrelsen har i förslag till mål och rambudget till Kyrkomötet föreslagit 50 miljoner kronor, alltså en reduktion beträffande kyrkofondens nerbantade förslag med 10 miljoner samt i förhållande till 2002 en reduktion med 40 miljoner.

Detta är inte försvarbart i medansvaret för kyrkliga byggnader gentemot församlingar och pastorat i deras långsiktiga ekonomiska planering. I betänkande av Kyrkotjämningsutredningen SOU 1995:144 sid. 142 skriver utredningen i sina överväganden om kyrkobyggnadsbidraget: ”Man anser det gör stor nytta och bör finnas kvar. Angelägna restaureringar som pastoraten inte haft möjlighet att klara av på egen hand har kunnat genomföras med hjälp av kyrkobyggnadsbidrag.”

Sammanställning av sökta bidrag till kyrkofonden för 2003 visar 405 ansökningar. Stiften ansöker om kyrkobyggnadsbidrag med totalt 239 miljoner kronor på ett kostnadsunderlag om totalt 632 miljoner kronor.

Behovet av kyrkobyggnadsbidrag är mycket stor, varför 60 miljoner kronor är det lägsta belopp som bör fördelas även om resurserna är starkt begränsade.

Vi föreslår att Kyrkomötet beslutar

att kyrkobyggnadsbidraget i mål och rambudget för 2003–2005 skall uppgå till 60 miljoner kronor för 2003 och 2004 samt 90 miljoner kronor för år 2005.

Teckomatorp m.fl. orter den 28 juli 2002

Sten Johansson

Lars Rydje

Gösta Äng

Alve Svensson

Lennart Svensson

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Angående tjugonde söndagen efter trefaldighet

Textvalet och böner för den tjugonde söndagen efter trefaldighet har varit föremål för mycket samtal och olika meningar har framkommit i samband med översynen av evangelieboken.

Evangelieboksgruppen redovisade att den meningen fanns att 1983 års evangeliebok lägger en anakronistisk syn på bibeltexterna och att begreppen äktenskap och familj i dag inte motsvarar det som de bibliska texterna omtalar. Gruppen tog i samband med behandlingen av dagens bön även fasta på att söndagen i äldre evangelieböcker hade ett annat tema. Evangelieboksgruppen återgick emellertid i sitt förslag inte till det äldre temat även om förslaget till dagens bön i första serien svarade mot den bön som sedan medeltiden fram till 1983 gällt för denna söndag och som svarade mot det äldre temat formulerat som ”andlig försumlighet” i 1942 års evangeliebok. Evangelieboksgruppen valde istället att utgå från 1983 års inriktning ”våra hem” men föreslog att de nytestamentliga texterna med anknytning till äktenskap och ansvaret för barn skulle utgå och ersättas med texter med en ny och annan inriktning. Temat anknöts sålunda inte längre i huvudsak till äktenskapet och relationen mellan föräldrar och barn utan gavs en vidare mening. Dock föreslogs gammaltestamentliga texter med inriktning på äktenskap och familjeband. Samtidigt behölls de nytestamentliga texter som varnar för blodsbandsbetingad och äktenskaplig bundenhet. Däri anknöt gruppen visserligen till 1983 års evangelieboks tredje årgång men uteslöt texternas samspel med ett nytestamentligt perspektiv på äktenskap och barn. Risken för anakronistisk bibeltolkning mildrades inte genom evangelieboksgruppens egna textförslag. Snarare ökades enligt min uppfattning denna risk. Texten från 1 Kor 7:25–26 blir som jag förstår det missförstådd om den uppfattas som en nytestamentlig kritik av äktenskapet. Min sammanfattande tolkning är att evangelieboksgruppen i första hand ville undgå att den aktuella söndagens texter innefattar nya testamentets centrala texter om äktenskapet och barn. Som delaktig i remissarbetet motsatte jag mig gruppens förslag av följande skäl.

Relationen mellan makar och mellan föräldrar och barn är för alla människor betydelsefull. Ingen undgår att ofta och på olika sätt beröras av dessa frågor. Detta gäller gifta som ogifta. Alla berörs av relationen till och mellan sina föräldrar. Beslut om att ingå eller inte ingå äktenskap aktualiseras i de flestas liv. Kyrkan har alltsedan fornkyrkan berört de frågor som väcks i dessa sammanhang. I vårt eget land innebar kristnandet en ny och helt förändrad syn på äktenskapet och ansvaret för barnen. Det torde vara oomstritt att ingen del av vår rättsordning påverkats så tydligt av kyrkan som familjerätten. Kyrkans mål att ge alla barn lika rättslig ställning inleddes på medeltiden och avslutades först under 1900-talet. Likaså är betonandet av makarnas lika och ömsesidiga uppgift att visa varandra trohet och solidaritet samt att taga ansvar för barn ett tydligt uttryck för kristen äktenskapssyn. Frågan om makarnas jämlika ställning är på intet sätt en passerad fråga. Den i vårt land gällande äktenskapsrätten har sitt tydliga fäste i nya testamentet. Det nya testamentet står i

dessa frågor i kontrast till det gamla testamentet, till vår egen europeiska förkristna tradition och till äktenskapssynen i andra kulturkretsar. Texterna från Ef 5:21, 25–33, Mark 10:2–9 och Mark 10:13–16, som föreslås utgå, utgör enligt min uppfattning värdefulla texter av stor betydelse för förståelsen av vad Jesus lärt och kyrkan förvaltar. Det finns ett särskilt värde i att tydliggöra sambandet mellan äktenskapet och ansvaret för barn. Sambandet kommer till uttryck redan i Markusevangeliets redigering. I sammanhanget kan jag möjligen tillåtas att även åberopa det sent under kyrkoordningsarbetet gjorda tillägget till inledningstexten till kyrkoordningens första avdelnings första kapitel, där sista meningen nu lyder: ”I kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet.”

Kyrkostyrelsen har uppmärksammat kritiska röster och dess förslag till böner och texter avviker från evangelieboksgruppens. Kyrkostyrelsen återgår beträffande hela evangelieboken till 1983 års ordning med ett kort tema för helgdagen och föreslår för denna söndag temat ”Att leva tillsammans”. Kyrkostyrelsen håller emellertid fast vid evangelieboksgruppens förslag att borttaga alla nytestamentliga texter med anknytning till äktenskap och barn. Textvalet från NT fokuseras på omtanke om andra närstående samt på vikten att visa hänsyn i allmänhet. Temat ”Att leva tillsammans” ges därför en annan innebörd än det som finns i 1983 års evangeliebok. Söndagens tema ligger närmare det allmänt medmänskliga perspektivet. Detta tema är emellertid renodlat på trettonde söndagen efter trefaldighet då temat är ”Medmänniskan”. Från en pragmatisk synvinkel blir min slutsats att Kyrkostyrelsen valt att hålla fast vid evangeliegruppens förslag att avlägsna temat från äktenskap och barn, men att Kyrkostyrelsen eftersträvat att något lindra kritiken genom rubriksättningen ”Att leva tillsammans” och genom ett annorlunda texturval.

Kyrkostyrelsens val att liksom evangeliegruppen ta bort de nytestamentliga texterna om äktenskapet och om barnen men att samtidigt bevara de nytestamentliga texter vilka varnar för felaktig bundenhet till familj och släkt, ger de senare texterna en annan bakgrund än de ges i 1983 års evangeliebok. I 1983 års evangeliebok framhålls värdet av makarnas inbördes gemenskap och omsorgen om barn samtidigt som en varning ges för risken att familjegemenskapen kan bli exklusiv och likgiltig för utomståendes behov liksom en varning för antagandet att familjetillhörigheten säger allt om individen. Jag vill på inget sätt förneka värdet av dessa ”varningstexter” men jag anser att de bör bevaras i ett samband med de centrala nytestamentliga texterna om äktenskap och barn. Kristen äktenskapssyn och kristen syn på ansvaret för barnen bör förmedlas inte endast i vigselgudstjänsten utan även fortsatt vara ett tema för en av årets söndagsgudstjänster. Liksom tidigare bör detta tema innefatta även texter som erinrar om att familjen inte skall vara en utestängande gemenskap. Mot denna bakgrund anser jag det olämpligt att, som Kyrkostyrelsen föreslår, låta endast gammaltestamentliga texter ge perspektiv på äktenskapet. Lästa i längre delar innefattar både Rut och Tobit en uppfattning om äktenskap och familj som avviker från min tolkning av kristen äktenskapssyn. De aktuella gammaltestamentliga böckerna är bärare av bilder från ett klansamhälle och förmedlar en äktenskapssyn som avviker från den som finns i Nya testamentet. Texterna bidrar därför inte till förståelsen av den kristna äktenskapssynen. Bättre vore att som GT-text bevara berättelsen från 1 Mos 1:27–31, som är en mera allmänt skapelseorienterad text med betoning av makarnas frihet. När endast Rut och Tobit läses finns en risk att de gammaltestamentliga texterna fördunklar och missleder beträffande vad som är kyrkans uppfattning om äktenskapet. Den kristna förkunnelsen bör alltid tydliggöra att äktenskapet skall ingås frivilligt liksom makarnas ömsesidiga ansvar gentemot varandra och barn. I andra kyrkliga sammanhang har inte minst på senaste tid

framhållits vikten av att t.ex. unga kvinnor inte skall bindas till förpliktelsen att följa vad släkt och tradition påbjuder. Att mot denna bakgrund ta bort texten från Efesierbrevet och Markusevangeliet och låta GT-texterna ensamma belysa äkten-skaplig samlevnad är enligt min uppfattning inkonsekvent och olämpligt. Jag saknar sålunda det nytestamentliga perspektivet. Att andra nytestamentliga texter om äktenskapet än de som valts i 1983 års evangeliebok skulle kunna övervägas är en annan sak. Att låta söndagens tema förbli anknutet till äktenskap och barn är, som nämnts, väl förenligt med bevarandet av texter med varningen för att familjen skall bli en sluten enhet utan uppmärksamhet på andras behov och utan öppenhet för intryck utifrån. I 1983 års evangelieboks tredje årgång lyfts detta perspektiv fram i såväl den gammaltestamentliga texten 1 Mos 18:1–8 som de nytestamentliga Heb 13:2–3 och Matt 12:46–50.

Liksom evangelieboksgruppen är jag naturligtvis medveten om att många människor lever under andra omständigheter än i en traditionell kärnfamilj. Ensamtående med och utan barn liksom personer som lever samman med andra utan att vara gifta tillhör dem, som kyrkan vänder sig till. Detta är inget nytt för vår tid. Så var det såväl i fornkyrkans tid som i vårt land under tidigare evangelieböckers giltighet. Hur de nytestamentliga texterna skall förstås är heller inte en fråga som besvaras entydigt. Såväl vår som andra kyrkor brottas med tolkningstvister. Att söka undgå dessa genom att ta bort texterna från gudstjänsten är inte rätt väg att öka förståelsen. Det är genom att sätta texterna i fokus och predika över dem som dialog och framsteg kan vinnas. Till de samhällsfrågor som nu står i centrum hör onekligen familjebildning, familjernas svårigheter och barns ofta utsatta levnadsvillkor. Att besvara dessa samhällsfrågor med att avskaffa den söndag som sätter äktenskapet, familjen och barnen i centrum kan inte vara rätt väg.

För att ge överblick ger jag nedan en jämförelse mellan Kyrkostyrelsens förslag och gällande 1983 års evangeliebok:

	Gammaltestamentlig	Epistel	Evangelium
Kyrkostyrelsen år I	Rut 2:8–12	Apg 9:36–43	Mark 3:31–35
Evangelieboken år I	1 Mos 1:27–31	Ef 5:21, 25–33	Mark 10:2–9
Kyrkostyrelsen år II	Rut 1:6–19	Heb 13:2–3	Joh 11:1–7
Evangelieboken år II	1 Mos 48:8–12, 15–16	2 Tim 1:3–5	Mark 10:13–16
Kyrkostyrelsen år III	Tobit 10:7–13	2 Tim 1:3–5	Matt 13:53–57
Evangelieboken år III	1 Mos 18:1–8	Heb 13:2–3	Matt 12:46–50

Bland de av Kyrkostyrelsen i förslaget borttagna texterna har 1 Mos 1:27–31, 1 Mos 48:8–12, 15–16, Ef 5:21, 25–33, Mark 10:2–9 och Matt 12:46–50 helt utgått ur evangelieboken. Mark 3:31–35 är dock en parallell till Matt 12:46–50. 1 Mos 18:1–8, som handlar om hur Abraham och Sara betjänar, har flyttats till heliga trefaldighets dag år III. Matt 10:13–16 om Jesus och barnen har flyttats till söndagen efter jul år II. Annorlunda uttryckt har den skapelseinriktade texten om äktenskapet i 1 Mos 1, episteltexten om makarnas inbördes relation och evangelietexten om äktenskapet utgått och texten om Jesus och barnen flyttats liksom texten om den tjänande familjen från 1 Mos 18.

Mitt förslag är att texterna i 1 Mos 1:27–31, Ef 5:21, 25–33, Mark 10:2–9 bevaras i evangelieboken och läses denna söndag vars tema bör förbli oförändrat. Jag har ingen erinran mot Kyrkostyrelsens rubrik ”Att leva tillsammans” om rubriken ges samma tolkning som temat ”Våra hem”. Vidare anser jag att texten i Mark 10:13–16 om Jesus och barnen bör finnas kvar i detta sammanhang. Texten bör då inte förekomma även söndagen efter jul även om den onekligen passar väl även där. Texten måste sålunda den dagen ersättas av annan text. Mitt förslag är Matt 10:40–42 som

anknyter till synen på barnen som föredöme och som i den meningen anknyter till Matt 18:1–5, som är Kyrkostyrelsens förslag för år III. Likaså måste texten från 1 Mos 18:1–8 ersättas på heliga trefaldighets dag. Ett alternativ för den texten vore att föra in en GT-text med missionsperspektiv t.ex. Jes 42:10–12. Min ovan redovisade mening att äktenskapet inte skall anknytas uteslutande till GT-texter innebär inte att jag motsätter mig varje gammaltestamentlig läsning med familjeanknytning. Eftersom Ruts bok innefattar ”spännande läsning” och har ett angeläget kvinnoperspektiv ansluter jag mig till Kyrkostyrelsens förslag till GT-text för år II. Huruvida Heb 13:2–3 och 2 Tim 1:3–5 bör byta plats mellan årgångarna tycks mindre viktigt. Kopplingen mellan Rut och Hebreerbrevet torde dock vara tänkvärd i det att skyldskapets betydelse helt utgått i Hebreerbrevet, vilket tydliggör det kristna synsättet. Sålunda ansluter jag mig till Kyrkostyrelsens förslag även i den delen. Evangelietexten om Jesu familj bör vara läsning år III. Jag har ingen erinran mot att, som Kyrkostyrelsen föreslår, Markus, som är kortare, får ersätta Matteus.

Beträffande dagens bön i första serien blir konsekvensen av min mening att denna bön bör tydligare anknyta till min tolkning av temat ”Att leva tillsammans” än den bön gör som Kyrkostyrelsen föreslår. Mitt förslag blir att bevara den för 1983 års evangeliebok nyskrivna bönen.

Beträffande valet av psaltarpsalm har jag ingen erinran.

Mot ovanstående bakgrund föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* dagens bön i första serien för tjugonde söndagen efter trefaldighet utformas som i 1983 års evangeliebok.

2. *att* texterna tjugonde söndagen efter trefaldighet skall vara följande:

	Gammaltestamentlig	Epistel	Evangelium
år I	1 Mos 1:27–31	Ef 5:21, 25–33	Mark 10:2–9
år II	Rut 1:6–19	Heb 13:2–3	Mark 10:13–16
år III	1 Mos 18:1–8	2 Tim 1:3–5	Mark 3:31–35
Psaltarpsalm	Ps 68:5–7		

3. *att* som följdändringar ersätta texterna på söndagen efter jul och heliga trefaldighets dag enligt följande:

Söndagen efter jul evangelium år II	Mark 10:13–16	ersätts av	Matt 10: 40–42
Heliga trefaldighets dag, GT-text år III	1 Mos 18:1–8	ersätts av	Jes 42:10–12

Lund den 29 juli 2002

Nils Gårder

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

De person- och ortnamn som förekommer i gudstjänstens bibeltexter är ibland svåra att uttala, särskilt för ovana lekmän. Även vana kyrkobesökare stöter då och då på namn i texterna vars uttal inte är omedelbart självklart. Oftast är det ordens betoning som är svårigheten. Också textläsare som har kunskaper i hebreiska och grekiska kan ibland tveka om betoningen. Bibelkommissionen beskriver i uppslagsdelen till *Bibel 2000* (under "namnformer" och i tabell 4) utförligt problematiken med hebreiska, grekiska och latinska betoningsregler och svensk tradition, och skriver: "Dessvärre är svensk uttalstradition varken enhetlig eller logisk." Svensk tradition är för övrigt ibland vacklande. Exempelvis kan man på svenska säga både Josúa och Jósua.

Den enda hjälp som står till buds för den osäkre är de uttalsregler, jämte en förteckning av namn som avviker från reglerna, som finns i tabell 4 i bibelöversättningens uppslagsdel. För de flesta är detta en alldeles för krånglig väg. Det är därför angeläget att evangelieboken ger en direkt hjälp åt textläsaren, så mycket mer som lekmännen i de flesta församlingarna glädjande nog numera svarar för läsningen av den gammaltestamentliga texten och episteln. Enklast sker detta med accenttecken direkt i texten, på samma sätt som i uppslagsdelen i *Bibel 2000*: "Elía, en man från Tíshbe i Gílead, sade till Áchav: ..." (3 e trett 3 årg. GT). Självfallet behöver inte mycket kända namn förses med accent, exempelvis sådana som är allmänt förekommande som förnamn i Sverige.

Det är viktigt att Kyrkomötet beslutar om accenttecknen skall ingå i evangeliebokens text, så att detta inte överlämnas till utgivande förlag att bestämma om, annars riskerar vi att få olika betoning i olika utgåvor (och sannolikt ingen betoning alls i de flesta). Om det skulle vara möjligt att under utskottsbehandlingen tillföra accenttecken är detta givetvis det bästa – det rör sig trots allt om ett begränsat antal texter. Kyrkomötet kan då fatta beslut om en komplett text. I annat fall borde det vara möjligt för Kyrkomötet att uppdra åt Kyrkostyrelsen att förse texterna med accenttecken innan texten levereras till förlagen. Mitt yrkande utgår från den senare situationen.

Mot bakgrund av vad ovan anförts föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att förse de bibliska namnen i *Den svenska evangelieboken* med betoningsanvisning i form av accenttecken.

Göteborg de 29 juli 2002

Hans-Olof Andrén

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Evangeliet på Kristi förklarings dag (7 söndagen efter trefaldighet) handlar om hur Jesus förvandlas inför Petrus, Jakob och Johannes på berget. Hans ansikte lyser såsom solen, och hans kläder blir vita såsom ljuset. Mose och Elia visar sig. Ett lysande moln sänker sig, och en röst proklamerar: ”Detta är min älskade son.”

Ordet ”förklaring” betydde en gång ”bli strålande av ljusglans”. Men det gör det inte längre, utan t.ex. ”varför något förhåller sig på ett visst sätt”, ”varför en viss händelse inträffar” osv. (källa Nationalencyklopedin). Man får vara mycket van vid kyrkligt språk för att förstå, att förklara betyder något annat: förvandling, strålande ljus, härlighet. Tyskan har två ord – *verklären* = förhålliga, *erklären* = förklara – men det har inte svenskan. Det är problematiskt, när ett ord på detta sätt helt byter betydelse. Grunden till söndagens beteckning är Jesus förvandling (*metamorfos* på grekiskan, *transfiguration* på latin och engelska), men nu har den fått en betydelse som antyder att meningen med Kristus på något sätt skulle förklaras (*explain* på engelska) med skeendet i evangeliet, kanske genom rösten från molnet. Mången predikant har (kanske omedvetet) låtit söndagens benämning färga förkunnelsen från den förhålliga Kristus mot ett intellektuellt ”förklarande” av Kristus uppgift.

När en beteckning på en söndag inte längre går att förstå, behöver den ändras, hur gammal och vördnadsbjudande den än må vara. Jag föreslår beteckningen Kristi förvandlings dag.

(Egentligen skulle jag vilja att de latinska genitivformerna helt togs bort ur evangelieboken på samma sätt som de nu är borttagna ur bibeltexterna; jag tror att de kommer att erbjuda ökade svårigheter för förståelsen ju längre tiden går och jag tycker inte att det är kyrkans uppgift att bevara det latinska kulturarvet i vårt språk. Mitt önskemål är således Kristus förvandlings dag. Men det är nog för tidigt att väcka denna fråga nu. Nästa evangeliebok, kanske!)

Mot bakgrund av vad ovan anförts föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att Den svenska evangeliebokens benämning på 7 söndagen efter trefaldighet är Kristi förvandlings dag.

Göteborg den 29 juli 2002

Hans-Olof Andréén

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Kyndelmässodagen kallas också av tradition Jungfru Marie kyrkogångsdag, eftersom evangeliet handlar om Jesus frambärande i templet. Att i söndagens benämning kalla Jerusalems tempel för kyrka är givetvis en anakronism – kyrkan uppstod ju först vid den pingst som inföll efter Jesus uppståndelse och himmelfärd. Men det är också obetänksamt att kyrkan så självklart ses som templets ersättning. I det av Kyrkomötet förra året avlämnade *Guds vägar. Judendom och kristendom - ett inomkyrkligt samtalsdokument*, manas till respekt för judendomen och Guds förbund med det judiska folket. Den så kallade ersättningsteologin, tanken på kyrkan som det nya Israel, det nya förbundet som ersatt judendomens gamla förbund, framställs som i vissa stycken problematisk. Mot bakgrund av detta behöver söndagens namn ändras.

Den enklaste åtgärden är givetvis att låta beteckningen Jungfru Marie kyrkogångsdag utgå och endast ha ett namn på söndagen, kyndelmässodagen. Men Mariadagarna i vårt kyrkoår är få och bör inte bli färre. Jag föreslår därför beteckningen Jungfru Marie tempelgångsdag.

(Egentligen skulle jag vilja att de latinska genitivformerna helt togs bort ur evangelieboken på samma sätt som de nu är borttagna ur bibeltexterna; jag tror att de kommer att erbjuda ökade svårigheter för förståelsen ju längre tiden går och jag tycker inte att det är kyrkans uppgift att bevara det latinska kulturarvet i vårt språk. Mitt önskemål är således Jungfru Marias tempelgångsdag. Men det är nog för tidigt att väcka denna fråga nu. Nästa evangeliebok, kanske!)

Mot bakgrund av vad ovan anförts föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att *Den svenska evangeliebokens* alternativa benämning på kyndelmässodagen är Jungfru Marie tempelgångsdag.

Göteborg den 29 juli 2002

Hans-Olof Andrén

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:1 Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2003–2005

I rubricerade skrivelse har Kyrkostyrelsen som långsiktigt mål att sänka kostnaderna med 20 % jämfört med anslagsnivån för perioden 2002–2004. Detta kommer att få stora konsekvenser inom vissa verksamhetsområden. Bland annat för verksamhetsområdet Svenskar i utlandet (SKUT). I den konsekvensanalys som finns i skrivelsen säger man att en följd av nedskärningarna blir, att ”en begränsning i möjligheter att fortsätta bedriva verksamhet på vissa platser om inte bortfallet av nationell finansiering kan kompenseras genom organisatoriska förändringar eller ökad lokal finansiering kan ske”. Detta låter sig enkelt sägas när det rör en verksamhet som till allra största delen finansieras genom anslag från den nationella nivån och till allra största delen rör personalrelaterade kostnader.

SKUT bedriver i dag verksamhet på ca 44 platser världen runt. Huvuddelen av de kostnader som denna verksamhet drar, är som ovan sagts personalkostnader. Under i stort sett hela 1990-talet har nivån på anslagen legat stilla. Inom verksamhetsområdet har därför stor varsamhet med pengar varit av största vikt. Översyn av kostnadsbilden och besparingsåtgärder har kontinuerligt varit en ständigt återkommande punkt på sammanträdesagendan. Därför känns det svårt att ytterligare skära i verksamheten.

Redan under innevarande budgetår har vissa åtgärder vidtagits för att leva upp till de besparingsbeting som ålagts verksamheten. Detta innebär att det i nuläget kan bli aktuellt med nedläggning av 2–3 verksamhetsplatser som är möjliga att dra in då personalens tjänstgöringsavtal löper ut. För andra platser kommer det att bli oerhört svårt att under perioden vidta åtgärder då anställningskontrakten löper på längre tid. Man kan inte behandla anställd personal hur som helst. Detta skulle i en förlängning kunna kosta kyrkan både pengar och goodwill. Från SKUT:s sida vill vi inte bidra till detta. Nämndens målsättning är att efter hand som kontrakten löper ut, se över de platser som eventuellt kan beröras.

Samtidigt med besparingarna föreslår Kyrkostyrelsen att de ändamålsdestinerade medel som verksamheten har, skall avvecklas under den löpande budgetperioden. Detta för att minska de direkta konsekvenserna av nedskärningarna fram till 2004. Detta är inte bra. Dessa medel har under en följd av år sparats för olika akuta insatser på de platser där behov har funnits. Nu vill man nyttja dessa medel under tre år och därefter skall verksamheten för liknande akuta insatser vända sig till Kyrkostyrelsen och där anhålla om bidrag. I en motion till Kyrkomötet uttrycker man inte i text vad detta liknar.

Konsekvenser

En konsekvens rörande måluppfyllelsen ”att svara för Svenska kyrkans verksamhet på platser där det finns ett betydande antal svenskar ...”, blir att verksamheten kommer att minska i samma omfattning som besparingarna. Detta innebär att kontaktytan med Svenska kyrkans medlemmar kommer att minska med 170 000 besökare per år, antalet gudstjänstdeltagare med 45–50 000 per år i utlandskyrkan och den diakonala verksamheten som sjukbesök, fängelsebesök m.m. beskäras i samma grad. Verksam-

hetsmässigt och ekonomiskt kan resultatet bli ännu större eftersom utlandsverksamheterna bär drygt 50 % av den totala budgeten, som också förväntas minska i samma mån som antalet medarbetare och andra aktiviteter minskar.

Om dock nedskärningarna av det nationella anslaget blir mindre omfattande, ges möjligheten för verksamheten bland svenskar i utlandet att bibehålla sin positiva tillväxttakt och vara en ökande kontaktyta mellan Svenska kyrkan och hennes medlemmar. Den tilltagande internationaliseringen innebär ständigt nya utmaningar och förväntningar på Svenska kyrkans närvaro i utlandet. Närvaron av "hemma-kyrkan" i alla de nya miljöer där svenskar vistas för sitt uppehälle eller för sin fritid och i synnerhet när krissituationer uppstår, efterfrågas och ger kyrkan unika möjligheter att möta människors livsavgörande behov.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att uppdra åt Kyrkostyrelsen att inte fullt ut genomföra de nedskärningar vad avser SKUT, som föreslås i KsSkr 2002:1.

Älvsbyn den 29 juli 2002

Reidar Gustafsson

om förändringar i förslaget till ny utgåva av Den svenska evangelieboken

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Psaltarpsalmer i evangelieboken

Det är mycket bra att varje sön- och helgdag har fått en egen psaltarpsalm. Som förslaget anger kommer den säkert att emellanåt användas som läsning ur Gamla testamentet – och kanske utläggas i predikan.

Förslaget har dock en vidare ambition när psaltarpsalmerna återges i evangelieboken: ”bön, växelläsning, meditation, sång.”

Troligen tar det åtskilliga år innan alla psaltarpsalmer i evangelieboken finns tonsatta. För att psaltarpsalmerna inte skall stanna vid att vara alternativ till läsningen ur GT ser jag som väsentligt att evangelieboken redigeras på ett sådant sätt att växelläsning av psalmerna underlättas. Rent konkret innebär det att de enskilda verserna förses med markeringar för växelläsning och pauser, t.ex.: ”I, II*” eller ”kvinnor, män*”.

Fakultativa läsningar i vissa gudstjänster

I 1983 års evangeliebok är ett antal högtider försedda med anvisningen ”Följande böner och läsningar kan användas”. De gudstjänster som anges är inte huvudgudstjänster. Det faktum att EB 83 ger förslag till läsningar kanske kan tolkas som en önskan att dessa gudstjänster skall firas, definitivt som en strävan efter större enhetlighet bland gudstjänster som redan vuxit fram.

I föreliggande förslag finns inga anvisningar liknande dem i EB 83.

För julnattsmässan synes det motiverat att böner och läsningar är obligatoriska. När det gäller utformningen av gudstjänster på askonsdag, skärtorsdag och påsknatt pågår fortfarande det liturgiska arbetet. Därför föreslår jag att enbart evangeliet anges som obligatorisk läsning i dessa gudstjänster. Detta är särskilt viktigt när det gäller påsknattsmässan, eftersom det finns helt andra ordningar för påsknattsmässa än att utforma den som en högmässa med enbart tre bibelläsningar.

Johannes-seriens bibelläsningar på skärtorsdagen

I Kyrkostyrelsens förslag till bibelläsningar på skärtorsdagen finns ingen uttrycklig referens till nattvardens instiftande i Johannes-seriens bibelläsningar, inte ens någon hänvisning till nattvarden som sådan. Möjligen kan detta tolkas som trohet mot Johannes, som inte uttryckligen berättar om nattvardens instiftelse. Men som motvikt har Johannes fler referenser till nattvarden än någon annan evangelist: de genomsyrar hela kapitel 6 i Johannesevangeliet.

Jag har inte kunnat finna något exempel på kyrka som inte, i sin skärtorsdagsmässa, låter Joh 13:1–17 föregås av Paulus återgivande av nattvardens instiftelse, 1 Kor 11. Det finns ingen anledning att Svensk kyrkan skulle avvika från den ordningen.

Av pedagogiska skäl, i trohet mot Johannesevangeliets många syftningar mot nattvarden och i anslutning till den ordning som råder i andra kyrkor, föreslår jag att

Johannes-seriens epistel på skärtorsdagen är 1 Kor 11:20–25. Den epistel som Kyrkostyrelsen föreslår (Hebr 10:12–18) föreslår jag som epistel i Matteus-serien.

Långfredagens kvällsgudstjänst

Långfredagens kvällsgudstjänst innehåller i EB 83 enbart en hänvisning till passionsgudstjänsternas läsningar. I föreliggande förslag är även den hänvisningen borta.

Detta sticker av mot förslaget ambitioner att i olika gudstjänster, sammanhängande, följa evangelisternas berättelser om Jesus från skärtorsdagens kväll till påskdagen. Med undantag för långfredagens kvällsgudstjänst finns böner och läsningar för denna period bland ”kyrkoårets sön- och helgdagar”.

Ett rikt gudstjänstliv på långfredagen bör främjas. Därför föreslår jag att läsningar för långfredagens kvällsgudstjänst finns bland ”kyrkoårets sön- och helgdagar”. Vidare föreslår jag att kvällsgudstjänsten förses med dagens bön, samt ytterligare två fakultativa läsningar: slutet på Jesajas profetia om Herrens lidande tjänare, Jes 53:8–12 samt Petrus ord om Kristi nedstigande i dödsriket, 1 Petr 3:18–22.

I 1997 års förslag till evangeliebok för Finlands evangelisk-lutherska kyrka finns slutet på Jesajaprofetian i långfredagens kvällsgudstjänst och läsningen ur 1 Petr på påskafton. Nedan ges även förslag på dagens bön. Den första är en bearbetning av den bön som finns i *Tillägg till Den svenska kyrkohandboken, II*; den andra är hämtad ur förlaget till finsk evangeliebok.

De förändringar jag föreslår medför att evangeliebokens omfång ökar. För att råda bot på det föreslår jag läsningarna för långfredagens huvud- och kvällsgudstjänst inte skrivs ut bland passionsgudstjänsternas läsningar. Där ges istället en hänvisning till långfredagen.

Söndagen före pingst

Kyrkostyrelsen föreslår att sista söndagen mellan påsk och pingst benämns söndagen före pingst. Motivet sägs vara att ”påsktiden avslutas med Kristi himmelfärd”.

Förslaget är pedagogiskt tilltalande, men är tyvärr ett avsteg från vad som varit gällande i kristenheten sedan allra äldsta tid. Så tidigt som kring år 200 finns belegg för att påsktiden omfattar 50 dagar. Påsktidens omfattning är därmed ett av de äldsta elementen i kyrkoåret. Kyrkan avvisade även de krafter som ville förkorta påsktiden från 50 till 40 dagar.

Så stark var synen på påsktiden som en sammanhängande 50 dagar lång fest, att det tog förvånansvärt lång tid innan himmelfärden och pingst blev självständiga fester – fastän dessa har fixerade tidpunkter i bibeln.

De 50 dagarna ger även en relation till judendomen: den judiska pingsten placeras med påskan som utgångspunkt och det finns flera innehållsliga kopplingar mellan de två festerna. Vidare betraktar judendomen tiden mellan påsk och pingst som en sammanhängande tid genom daglig bön och erinran om var man befinner sig mellan påsk och pingst, den s.k. omer-räkningen. Judendomens inflytande på denna punkt torde ha påverkat den tidiga kristendomens syn på de 50 dagarna i påsktiden som något sammanhängande.

Fastän Kyrkostyrelsens förslag är tilltalande ur pedagogisk synpunkt är det en förändring som avlägsnar oss från en av de få saker kristna över hela världen är överens om i kyrkoårets uppbyggnad. Vidare vore det olyckligt att avskära oss från våra judiska rötter genom att anta en 40-dagars påsktid istället för en 50-dagars.

Möjligen skulle söndagens namn kunna vara ”sjunde söndagen i påsktiden” med underrubrik ”söndagen före pingst”. Men egentligen anser jag att det föreslagna temat ”Hjälparen kommer” är tydlig markering nog.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att redigera evangeliebokens psaltarpsalmer så att de lämpar sig för växelläsning i gudstjänsten.
2. *att* läsningarna ur evangelierna anges som obligatoriska i gudstjänster på askonsdag, skärtorsdag och påsknatt, medan böner och övriga läsningar anges som förslag.
3. *att* Matteus-seriens epistel på skärtorsdagen utgörs av Hebr 10:12–18 och Johannes-seriens epistel på skärtorsdagen utgörs av 1 Kor 11:20–25.
4. *att* bibelläsningar för långfredagens kvällsgudstjänst placeras i evangelieboken före påsknatten, samt att dessa läsningar kompletteras två fakultativa läsningar: Jes 53:8–12, 1 Petr 3:18–22.
5. *att* långfredagens kvällsgudstjänst får följande två alternativ för dagens bön och att dessa i evangelieboken anges som förslag:

Gud,
du som råder över liv och död
förbarma dig över oss och led oss till tro
på Jesus Kristus, vår frälsare
så att vi efter fullbordad vandring
får del i de rättfärdigas uppståndelse.
Genom din Son
Jesus Kristus, vår Herre.

Himmelske Fader,
tack för att allt är fullbordat.
Vi tackar dig för att kampen är över.
Vi tackar dig för friden och stillheten.
Vi tackar dig för de händer,
som kärleksfullt lade Jesus i graven.
Vi tackar dig för att du
genom din Sons död övervann döden.
Tack för hoppet
som nu lyser över våra gravar.
Hör oss för din Sons Jesu Kristi skull.
6. *att* avvisa Kyrkostyrelsens namnförslag ”söndagen före pingst” och att denna söndag istället benämns ”sjunde söndagen i påsktiden”.

Kalmar den 30 juli 2002

Ola Isacsson

om tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Motion med anledning av KsSkr 2002:7 Tillsyns och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar Inga tillsyns- och främjandehastverk!

Kyrkostyrelsens aktuella förslag till en så genomgripande förändring som det här gäller är kortsiktigt, har inte helhjärtat stöd i remissinstanserna rörande SKUT-utredningen, medför inga praktiska och ekonomiska vinster – men väl motsatsen – splittrar Visby stift i två grupper av församlingar med (oftast) väsensskilda uppgifter och är därtill oenigt; inte mindre än tre reservationer finns! Det bör därför avslås av Kyrkomötet.

Kortsiktigheten erkänner styrelsen genom texten i sista stycket på sidan 15: "... valet av Visby stift, är en praktisk lösning. Det finns i nuläget inget annat stift som har möjlighet att ta på sig uppgiften ..." Och så kommer denna reservation: "Kyrkostyrelsen har med sitt förslag inte tagit ställning till hur stiftskopplingen skall se ut i en framtid."

Dokumenterad ovisshet inför framtiden gällande stiftstillhörigheten, vartill kommer den opraktiska – inte praktiska – lösning som Visby stift utgör med sin geografiskt landmässiga isolering från kyrkokansliet i Uppsala och där förslaget extrautgifter är grovt underskattade av Kyrkostyrelsen, inte mins rese- och administrationskostnader! I stället för den officiellt beräknade extrakostnaden på 300 000 kronor är det realistiskt att uppskatta den till (minst) en miljon kronor! För övrigt kan ju varken den förstnämnda eller den andra summan accepteras för denna i grunden icke nödvändiga organisatoriska förändring, när Svenska kyrkan är inne i sin värsta ekonomiska kris någonsin, har igångsatt en märklig ombyggnad av Kyrkans hus – varifrån SKUT nu administreras – för 3,5 miljoner kronor och flera utlandskyrkor, utgörande ett andra och kärt hem för tusentals svenskar, hotas av nedläggning.

Kyrkostyrelsen torde dessutom vara väl medveten om att den nuvarande stiftsorganisationen länge har haft många kritiska ögon på sig och därför förmodligen snart blir föremål för förändringar.

Det har vidare säkert inte undgått någon läsare av Kyrkostyrelsens förslag, att dessa också innebär den största förändring hittills av kyrkoordningen, som har gällt blott sedan år 2000 och som samma Kyrkostyrelse uppmanade kyrkomötesledamöterna att inte onödigtvis peta i under de närmaste åren. Kyrkoordningen måste nämligen "sätta sig", vinna respekt och förtroende i stiftet och församlingarna, betonades det med rätta.

Då således alla – här sammanfattade men också andra – skäl entydigt talar emot Kyrkostyrelsens förslag i den aktuella skrivelsen, föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att avvisa förslagen om tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar och därmed avslå såväl de förslag till ändringar i kyrkoordningen, vilka lagts fram som förslagen till instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet.

Norrköping den 30 juli 2002

Bengt Olof Dike

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen

I Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:10 föreslås ett tydliggörande av att kyrkoherden ej har närvarorätt i valnämnd. Samtidigt sägs att några remissinstanser har framfört vikten av en sådan närvarorätt. Kyrkostyrelsen grundar sitt förslag på en hänvisning till att Andra kyrkolagsutskottet kommenterat förhållandet. Vid närmare undersökning framkommer inte några sakliga motiveringar till att undantag görs för valnämnderna. Inte heller remissinstansernas motiveringar redovisas, endast att de hävdar "ett något annorlunda perspektiv".

Det måste finnas starka skäl att valnämnden är den enda nämnd som undantas från kyrkoherdes närvarorätt. Jag menar att det i stället finns goda skäl att kyrkoherden har möjlighet att delta och att det på många sätt skulle underlätta valarbetet.

Det främsta skälet är det grundläggande helhetsansvar som åvilar kyrkoherden: "Kyrkoherden har ansvaret för tillsyn och samordning av all verksamhet utifrån församlingens grundläggande uppgift." (2 kap. 6 §)

I samband med valet krävs en samordning på många punkter. Det gäller exempelvis gudstjänster och annan församlingsverksamhet. Det handlar om lokaler för röstning. Ibland ordnas även särskilda aktiviteter för att förstärka valdeltagandet och att informera om församlingen. För att detta skall kunna ske på ett för valförfarandet lämpligt sätt krävs förberedelser och kontakter med valnämnden.

Även vad gäller tillsynen kan kyrkoherdens kännedom om församlingen och den kyrkliga organisationen med dess regelverk vara till god hjälp i valarbetet.

Det finns också andra skäl. Kyrkoherden har ofta ett arbetsledningsansvar för personal som kan bli ianspråktagen för valarbete.

Kyrkoherden har enligt kyrkoordningen också ansvar för den del av röstningen som sker på pastorsexpeditionen. Genom pastorsexpeditionen lämnas dessutom mycket information om valet.

Det finns alltså skäl för att i stället för ett förtydligande av undantaget för kyrkoherdens närvarorätt i nämnder som kyrkostyrelsen föreslår, upphäva undantaget genom att i valnämndens tillämpningsbestämmelse i 38 kap. 2b § tredje stycket helt enkelt göra ett tillägg och även hänvisa till 4 kap. 26 § där det stadgas om kyrkoherdens närvarorätt.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* ej anta Kyrkostyrelsens förslag till ändring av 4 kap. 26 § kyrkoordningen.
2. *att* besluta att 38 kap. 2 b § tredje stycket skall ha följande lydelse:
"För valnämnden skall tillämpas vad som sägs om nämnder i 4 kap. 25, 26 respektive 32 §§ kyrkoordningen."

Götene den 31 juli 2002

Tomas Forsner

om kyrkoherde i kyrkonämnd i flerpastoratssamfällighet och indelningsdelegerades Au

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen

I Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:10 föreslås en ändring från längst tjänstgöringstid till lottning när det gäller att välja kyrkoherde i kyrkonämnd i flerpastoratssamfällighet, om två eller flera får lika många röster. Motivering för den föreslagna ändringen redovisas inte i skrivelsen. Man anar tolkningssvårigheter av tjänstetid och liknande.

Jag menar att behovet av ändring som låter slumpen avgöra framför erfarenhet snarare visar på att hela valförfarandet är ett mindre lämpligt sätt att utse den mest lämpade för uppdraget av vara kyrkoherde i samfälligheten.

Flerpastoratssamfälligheter har olika storlek, allt ifrån två pastorat upp till ett trettiotal i Göteborgs kyrkliga samfällighet. Svårigheterna som kan uppstå i de minsta samfälligheterna är uppenbara. Vidare kan olika hänsyn behöva tas till olika lokala förhållanden.

En väl beprövad ordning från tiden före kyrkoordningen var att stiftet utsåg den för uppdraget mest lämpade och dennes ersättare. Utifrån stiftets främjanderoll skulle man kunna återgå till denna goda ordning och lägga uppgiften på stiftsstyrelsen.

I 37 kap. 52 § som behandlar indelningsdelegerades arbetsutskott finns regeln att ”den av prästerna ... som varit kyrkoherde längst ...” skall vara ledamot i arbetsutskottet. Här kvarstår det utseendeförfarande som man velat ta bort vad gäller kyrkoherde i kyrkonämnd. Om svårigheter finns i det ena fallet, borde det uppstå också i det andra.

Även här visar sig att kriteriet är tveksamt fast ur andra aspekter. En kyrkoherde som står inför pensioneringen kan komma att delta i förnyelsearbetet av organisationen. Förberedelser för utseende av kyrkoherde i det nya pastoratet kan också spela in. Även här vore en ordning med ett förordnande från stiftsstyrelsen bättre för att utse den som bäst kan företräda vinningstjänsten och kyrkoherderollen i organisationsförändringen.

Jag menar att dessa båda frågor borde bli föremål för utredning och övervägande inför kommande ändringar av kyrkoordningen.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* ej anta Kyrkostyrelsens förslag till ändring av 5 kap. 5 § kyrkoordningen.
2. *att* uppdra till Kyrkostyrelsen att utreda möjligheten av att stiftsstyrelsen utser kyrkoherde och dennes ersättare i kyrkonämnd i flerpastoratssamfällighet och indelningsdelegerades Au.

Götene den 31 juli 2002

Tomas Forsner

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

De bearbetningar som skett av ursprungligt förslag till ny *Den svenska evangelieboken* är positiva. Inte minst goda är de ändringar som Kyrkostyrelsens gjort utifrån inkomna remisser. Förslaget innehåller emellertid några saker som föreslås ändras eller ses över.

Dagens bön

Påskdagen, alternativ 1: Från den ursprungliga versionen har den alldeles förträffliga manliga ledaren Moses fått lämna scenen. Kvar finns emellertid nationsnamnet Egypten i en sammanställning som, om man inte har kyrkans gamla symbolspråk helt klart för sig, kan leda tankarna fel. I en tid när många reser till Egypten för att ta del av det rika andliga arv som finns dels från kyrkofäder, dels från dagens koptiska kyrka, kan det bli fel att be att bli förd ut ur vårt andliga Egypten. Bönen föreslås i sin inledning få följande formulering:

Evige Gud,
du som förde ditt folk ut ur slaveriet i Egypten
och befallde det att årligen fira påsk
och äta påskalammets,
för oss ut ur vår andliga bundenhet
och ge oss del av vårt påskalamm
Jesus Kristus
som ...

Tredje söndagen efter trefaldighet, alternativ 2: Tanken att beskriva kärlekens Gud med en modersmetafor är bra. Det är emellertid inte bara mödrar som sköter om sina barn med närhet och kärlek. I parallellitet med Nattvardsbön C i *Den svenska Kyrkohandboken* föreslås bönen få följande inledande formulering:

Kärlekens Gud,
som är oss lika nära som en mor och en far
när de sköter om sitt barn,
möt oss ...

Tionde söndagen efter trefaldighet, alternativ 1: Det kan sättas frågetecken kring värderingen i den teologiska utsagan i bönens inledande formulering: "din barmhärtighet är det främsta tecknet på din allmakt". Följande inledande formulering föreslås:

Gud,
din barmhärtighet är ett tecken på din allmakt.
Bevara ...

Tolfte söndagen efter trefaldighet, alternativ 1: Frihetens gåva bör också få ett uttryck i lovsången till Gud, som befriar oss ur fångenskapen. Friheten leder inte "enbart" till vård av skapelsen och tjänst åt nästan – även om detta är stort och svårt nog. Följande formulering föreslås:

Gud,
 du som för ditt folk ur fångenskapen,
 lär oss att bruka frihetens gåva, så att vi lovsjunger dig,
 tjänar vår nästa och vårdar din skapelse.
 Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.
 Amen.

Tjugoförsta söndagen efter trefaldighet, alternativ 1: Ett infinitivmärke har tappats bort. Följande inledande formulering föreslås:

Gud,
 du som har satt oss att leva här i världen,
 hjälp oss besinna ...

Jungfru Marie bebådelsedag, alternativ 2: Jesus är förvisso vår Frälsare, men också hela världens. Därför föreslås följande inledande formulering:

O Gud, som är alltings ursprung,
 vi tackar dig som utvalt Maria
 till mor åt världens Frälsare.
 Fyll ...

Rubriker

I 1942 års evangeliebok hade annandag påsk rubriken "Vandringen med den Uppståndne". Den ändrades i 1983 års evangeliebok till "Möte med den uppståndne". Båda rubrikerna återspeglar singulära företeelser. Luthersk tradition hävdar nödvändigheten av att möta Gud i en daglig ånger och bättring. Livserfarenheter visar att det inte handlar om ensartade eller singulära händelser vare sig vad gäller omvändelse eller gudsmöten. Söndagens rubrik torde bättre spegla detta om den formulerades: "Möten med den Uppståndne".

Kyrkmässa

I skrivelsen sid. 12 föreslås att texterna för kyrkmässa tas bort ur *Den svenska evangelieboken*. Argumentet för detta sägs vara att minska omfånget av boken. Detta argument är svagare än argumentet att inspirera till ett regelbundet firande av tacksägelse- och lovsångsgudstjänster där temat är hembygdens kyrka, vår svenska kyrka och den världsvida kyrkan. Inte minst viktigt är glädjen och tacksamheten över den lokala kyrkan i en tid när det mesta av närhet och tillgänglighet försvinner. I förslaget till förord finns Kyrkmässan nämnd med hänvisningen att den firas exempelvis vid kyrkobyggnadens invigningsdag. "För detta finns läsningar och böner under rubriken kyrkmässa." Någon sådan rubrik kan inte återfinnas i förslaget. Böner och texter för kyrkmässa bör återfinnas i *Den svenska evangelieboken* i enlighet med evangeliebokgruppens förslag. Rubriken för kyrkmässans texter och böner bör vara "Guds hus".

Passionsberättelserna

Mycket har vunnits på förslaget att fullfölja evangeliernas berättelser om Jesu lidande och död med att på påskdagen som evangelium läsa motsvarande evangeliets berättelser om uppståndelsen. Det finns emellertid de som saknar det "Utdrag ur de fyra evangelisternas skrifter" i akter och stycken som fram till 1983 fanns i evangelieboken och som användes vid passionsgudstjänster. Väl medveten om att invändningar kan resas mot att skriva samman texter av olika stilarter och ibland ej samstämmiga uppgifter kan man ändock finna ett värde i en sådan sammanställning. Den bör ej föras in i *Den svenska evangelieboken* men anvisningar bör finnas att läsning vid

passionsgudstjänster, långfredagsgudstjänst och påskdagens gudstjänster kan följa ett sådant utdrag när detta föreligger utifrån nu gällande bibelöversättning.

Med hänvisning till ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar om följande ändringar i förslag till *Den svenska evangelieboken*:

1. *att* föreslagna ändringar görs i dagens bön för följande söndagar, nämligen påskdagen, 3, 10, 12 och 21 söndagarna i trefaldighet samt jungfru Marie bebådelsedag.
2. *att* rubriken på annandag påsk ändras till "Möten med den Uppståndne".
3. *att* texter och böner för kyrkmässa införs i enlighet med evangelieboksgruppens förslag.
4. *att* rubriken för kyrkmässan blir "Guds hus".
5. *att* läsning vid passionsgudstjänster, långfredagsgudstjänst och påskdagens gudstjänster kan följa en sammanställning av evangelisternas berättelser när sådan föreligger utifrån nu gällande bibelöversättning.

Sollentuna den 31 juli 2002

Anders Roos

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen

Det är positivt att Kyrkostyrelsen har en klar inriktning att till 2003 års kyrkomöte framlägga förslag till ändringar i kyrkoordningen i en rad konkreta ärenden. Vad jag saknar är dock en grundläggande inriktning att avreglera och förenkla regelverket för Svenska kyrkan. I motion 2000:47 föreslog jag att Kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att göra en översyn av kyrkoordningen som skulle syfta till en förenkling och avreglering.

Kyrkorättsutskottet yttrade i betänkande Kr 2000:1 i anledning av motionen att ... kyrkoordningen av historiska skäl har kommit att bli tämligen omfattande. Även om utskottet därför har förståelse för det motionen vill åstadkomma, framgår också av vad som tidigare har anförts att utskottet förordar en återhållsamhet med ändringar i kyrkoordningen i det skede som vi nu befinner oss i. Utskottet anser således att frågan om en samlad översyn är för tidigt väckt.

Nu har det gått två år och Kyrkostyrelsen har börjat en översyn. Kyrkorättsutskottets yttrande visar att utskottet också inser att kyrkoordningen blivit för omfattande i sin detaljreglering. Den fortsatta översynen av kyrkoordningen bör därför ske utifrån en övergripande målsättning att minska antalet detaljregler och förenkla där så är möjligt. Det finns annars en påtaglig risk att vi fortsätter i den gamla statliga lagstiftningens ordning att reglera det mesta och försöka täppa till alla eventuella luckor i regelverket.

På de områden där en detaljreglering inte föreligger eller kommer att försvinna är det viktigt att olika lokal praxis tillåts växa fram. Eftersom Svenska kyrkan är ett trossamfund och inte en statlig eller kommunal myndighet måste vi försöka lära oss leva utan regelbok så fort en diskussion uppstår. Det är svårt i början, men om vi har en klar inriktning kommer det att på sikt upplevas som en berikande fördel. Det stärker också den lokala församlingsdemokratin. Avregleringar förutsätts företrädesvis gälla administrativa regler medan lärofrågor och därmed sammanhängande regler behöver vara gemensamma för att Svenska kyrkan skall vara ett sammanhållet trossamfund. Men säkerligen kan en rad detaljregleringar tas bort utan att Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära träds förnär.

Mängden ärenden hos Överklagandenämnden visar att mycket tid måste ägnas åt tolkningar av kyrkoordningens regler. I Överklagandenämndens beslut 23/02 framgår också att det inte ens räcker med att reglering saknas i kyrkoordningen. Ett kyrkoråds beslut kan ändå bli upphävt mot bakgrund av vad förarbetena till kyrkoordningen ger vid handen och den rättsliga tolkning dessa ger upphov till.

De områden där gemensam reglering kan undvaras eller reglerna kan förenklas behöver öka så att Svenska kyrkan alltmer fjärrar sig från karaktären av myndighetsreglerad kyrka. Ett beslut i Kyrkomötet om den grundläggande inriktningen för det fortsatta översynsarbetet skulle ge Kyrkostyrelsen möjlighet att friare ompröva kyrkoordningen i dess nuvarande utformning.

Med hänvisning till det anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att den grundläggande inriktningen för den fortsatta översynen av kyrkoordningen skall vara avreglering och förenkling av regelverket för Svenska kyrkan inom ramen för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Mölnlycke den 31 juli 2002

Staffan Holmgren

om kyrkoherdens närvarorätt vid valnämndens sammanträden

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen

Kyrkostyrelsen föreslår Kyrkomötet att genom ett tillägg i kyrkoordningen 4 kap. 26 § tydliggöra att kyrkoherden inte har närvarorätt vid valnämndens sammanträden. Kyrkoherden har ett tillsyns- och samordningsansvar för all församlingens verksamhet utifrån församlingens grundläggande uppgift. Detta innefattar i många församlingar även ett personalansvar för personal som enligt kyrkoordningen kan tas i anspråk för valens genomförande samt ansvar för hur församlingens information sker.

I inledningen till kyrkoordningens avd. 9 skrivs:

... ger de kyrkliga valen var och en som tillhör kyrkan en möjlighet att ta ansvar för hur församlingen skall fullgöra sin grundläggande uppgift och hur stiftens och den nationella nivån skall främja den uppgiften. Denna breda delaktighet i kyrkans styrelse har också sin grund i kristen människosyn och i Guds folks gemensamma ansvar på dopets grund för kyrkans alla angelägenheter.

Det är viktigt att ett förtroendefullt samarbete och gemensamt ansvar kring valet och dess genomförande kommer till stånd redan vid planeringsstadiet. Genom att genom en skrivning i kyrkoordningen utestänga specifikt kyrkoherden från valnämndens sammanträden och arbete samtidigt som man bereder möjlighet för församlingen att i instruktioner beslutade av kyrkofullmäktige skriva in närvarorätt för annan personal är inkonsekvent. Kyrkostyrelsens motivering till sitt förslag kan tyckas något svag.

Jag föreslår att Kyrkomötet beslutar

att avslå Kyrkostyrelsens förslag till tillägg i 4 kap. 26 § kyrkoordningen.

Sollentuna den 31 juli 2002

Anders Roos

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Jag vet att detta varit uppe innan och jag vet också att man 1983 avfärdade ett förslag om att i stället kalla söndagarna: xx söndagen efter pingst (som jag egentligen tycker är rätt bra eftersom det är lätt att förstå). Man ska heller inte ändra något om det inte finns bra skäl för det. Nu finns det ett sådant!

Jag har länge funderat på ett sätt att räkna dessa dagar som både är enkelt och användbart. När jag sedan började jämföra vår evangeliebok med andra evangelieböcker så hittar man olika sätt som man försökt lösa detta ”problem” med.

I Norge säger man ”efter pingst”. Att räkna efter pingst har ju den fördelen att alla vet vad pingst är. Men att kanske räkna efter pingst i november känns inte så bra.

I katolska kyrkan använder man begreppet ”söndagar 'under året'”. Man räknar helt enkelt alla söndagar som inte har ett särskilt namn och börjar med nummer ett ”Första söndagen efter trettondedag jul”, ungefär nionde söndagen motsvarar vår ”första söndagen efter trefaldighet” (beroende på hur påsken infaller) osv. Ett system man införde under den senaste restaurationen. Är rätt så smart men det blir lite konstigt i skarven fastan och trefaldighet.

Så plötsligt i lördags mitt under predikoförberedelsen kom jag på ett annat sätt att använda beteckningen ”söndagar under året”. Låt oss i detta uttryck ge orden den betydelse vi spontant tänker på, dvs. 21 söndagen (under året) är helt enkelt den söndag som infaller vecka 21.

Detta får många spännande följdverkningar.

- 25 söndagen är alltid *Johannes döparens dag* (dagen efter midsommardagen), precis som idag.
- 26 söndagen skulle lämpligen bli *apostladagen* och skulle därmed alltid infalla i anslutning till den 29 juni (i nuvarande förslag oftast långt senare och kan om det kommer tidigt t.o.m. försvinna).
- 32 söndagen skulle lämpligen vara *Kristi förklarings dag* och skulle därmed också alltid hamna i början av augusti där också dagen hör hemma (6 augusti).
- 39 söndagen skulle bli *den helige Mikael's dag* och skulle infalla som i nuvarande förslag sept/okt.
- 41 söndagen skulle följdriktigt bli *tacksägelsedagen*. Skulle någon gång hamna lite senare än i dag.
- 44 söndagen skulle bli *alla själars dag* och alltid hamna som i dag i början av november.

På det här sättet blir det mycket lättare att hitta vilken söndag det är. Vet man veckan, så vet man söndagens namn. Högtidsdagarnas placering (som väldigt få egentligen känner till) får på det här sättet sin självklara och bättre (apostladagen och Kristi förklaring dag) plats.

Det blir också mycket enklare att planera i församlingarna eftersom man vet långt innan när de olika dagarna infaller. Varje månad får en tydligare karaktär.

Evangelieboken blir också mycket enklare att hitta i. Det är bara att bläddra sida efter sida. Enkelt, genialiskt och självklart när man kommit på det.

Ett kompromissförslag för den som absolut vill ha med trefaldighet skulle kunna vara:

21 söndagen, trefaldighetstid(en)

22 söndagen, trefaldighetstid(en)

osv.

Skulle denna motion gå igenom tar jag tillbaka mitt förslag angående Mikaelidagens och alla helgons dags placeringar, eftersom jag menar att ovanstående förslag är bättre och ännu enklare.

Någon undrar kanske hur det gick med predikan, men det är en annan historia.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att ändra namnen första söndagen efter trefaldighet osv. till det bättre och enklare 21 söndagen osv. enligt ovan.

Linköping den 30 juli 2002

Per Ingvarsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken Saknade texter

Jag saknar följande texter, Jes 5:1–7 som fanns förr på tionde efter trefaldighet. Kanske till fastlagssöndagen? 1 Mos 12:1–4, en central text om Abrahams kallelse. Fanns förr på apostladagen.

Flytta texter

Andra årgångens GT-text på fastlagssöndagen bör flyttas till askonsdagen med sitt tal om fastande etc.

Tveksam text

Episteltexten för första söndagen i advent årgång 1, Rom 13:11-14. Texten är i och för sig bra men att läsa följande mening på denna dag måste ge åhörarna konstiga associationer: ” ... Låt oss leva värdigt som det hör dagen till, inte med festande och drickande, inte med otukt och orgier, inte med strider och avund.” Man hör bara otukt och orgier och inte det positiva. Sluta texten med: ”... som det hör dagen till.” Alltså: Rom 13:11–13 a.

Påsknatten

I stället för de fyra serierna på påsknatten förslår jag att vi i evangelieboken för in de texter som ofta läses på natten.

Jämför ”Gudstjänster under kyrkoåret” där det på sid. 173 föreslås som ett alternativ att läsa följande texter: 1 Mos 1:1–5, 26–31, 2 Mos 14:15–15:1a, Jes. 4:1–6, Jes. 54:5–14 och Hes 36:25–28.

Som episteltext bör också alltid läsas Rom 6. Däremot skall naturligtvis evangelie-texterna läsas enligt de fyra ”serierna”.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* ta med texterna Jes 5:1–7 och 1 Mos 12:1–4 i evangelieboken.
2. *att* flytta 2 årg. GT-text på fastlagssöndagen till askonsdagen.
3. *att* förkorta Ep första söndagen i advent 1 årg. från Rom 13:11–14 till Rom 13:11–13a.
4. *att* ersätta GT påsknatten med 1 Mos 1:1–5, 26–31, 2 Mos 14:15–15:1a, Jes 4:1–6, Jes. 54:5–14 och Hes 36:25–28 och episteltexterna med Rom 6:3–11.

Linköping den 30 juli 2002

Per Ingvarsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Jag tycker att man här skall gå på förra förslaget: Sjunde söndagen i påsktiden. Påsken varar i 50 dagar till pingst. Hela påsktiden är vit, till pingstdagen då man byter till rött.

Att ha rubriken söndagen före pingst kan få oss att tro att detta också är pingsttid och därmed också skall ha den liturgiska färgen röd. Men så är det väl inte tänkt?

Dessutom tycker jag att vi skall undvika att definiera en söndag som före xx (gäller även söndagen före domssöndagen).

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att sätta söndagen efter påsk skall få namnet sjunde söndagen i påsktiden.

Linköping den 30 juli 2002

Per Ingvarsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Trettonde dag jul och första söndagen och andra söndagen hör ihop. Detta framgick tydligt i nuvarande evangeliebok. Herrens härlighet, Jesu dop, Jesus visar sin härlighet.

Så här skriver C H Martling angående dessa söndagar:

Trettandedag jul är en beteckning som är unik för vårt land. Dagens internationella beteckning är vanligen Epifania ("uppenbarelse") Trettandedagens tema är alltså Guds härlighets uppenbarelse i Kristus och denna tanke präglar Trettandedagstiden.

Redan under andra århundradet började man fira Epifania. Både födelsen, genom vilken Gud blev människa i Kristus, och dopet, vid vilket Fadern gav Sonen sitt vittnesbörd, var ju uppenbarelsen av Guds härlighet. Till firandet av Epifania samlades senare även andra motiv som uttryckte Guds härlighets uppenbarelse i Kristus. Österns konungar, som följde stjärnan för att bringa den nyfödde konungen sin hyllning, bekänner med sin tillbedjan Guds härlighets uppenbarelse i Jesusbarnet. Till Epifania knöts tidigt berättelsen om bröllopet i Kana, där Jesus för första gången uppenbarade sin härlighet. Jesu dop och vinundret i Kana har numera fått sin plats på Första och Andra söndagen efter Trettandedagen. Trettandedagstidens genomgående tema är alltså Guds uppenbarelse i Kristus. Utifrån denna tanke är texterna avsedda att tolkas. I förkunnelsen får detta centrala tema inte fördunklas genom att andra motiv får bli dominerande.

Detta finns också uttryckt i den underbara antifonen från *liturgia horarum* som används kring trettonhelgen:

I dag förenas kyrkan med sin himmelske Brudgum:
i Jordanfloden avtvår Kristus hennes synder,
De vise männen skyndar med gåvor till Konungens bröllop
och gästerna gläds när vattnet förvandlas till vin, halleluja.

Jag vet att man i arbetet med evangelieboken försökt undvika allt som heter Herre och Härlighet. Dessa uttryck finns dock i evangelieboken var för sig, på Kristi himmelfärds dag och Kristi förklarings dag. Jag vill att vi behåller den underbara rubriken "Herrens Härlighet" på trettondag jul alternativt "Jesu – eller Kristi Härlighet". Angående tredje söndagen vill jag att man på något sätt visar att den hör ihop med trettandedag jul, t.ex. "Jesus uppenbarar Guds härlighet".

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att temat för trettandedag jul skall vara "Herrens härlighet" och andra söndagen efter trettandedagen "Jesus uppenbarar Guds härlighet".

Linköping den 30 juli 2002

Per Ingvarsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Fastlagssöndagen eller askonsdagen bör inleda fastan

Enligt svensk gammal tradition inleddes fastan med fastlagssöndagen. Nu har vi fått in ett ”nytt” element nämligen askonsdagen. Därmed har man bestämt att fastan nu börjar med askonsdagen. Detta måste också få nerslag i texterna för fastlagssöndagen så att vi inte börjar fastan två gånger (tre gånger om man räknar med förfastan). Fler och fler församlingar har idag börjat fira ”fastlagen” med karneval, fettisdagsfester m.m. Och det kommer att bli mer och mer sådana firanden. Då kan man inte behålla texter på fastlagssöndagen som direkt motsäger detta. Fastan börjar med askonsdagen och innan dess firar vi fastlagen som är något helt annat. ”Kärlekens väg” kan fortfarande vara temat för fastlagssöndagen. Men ta bort ”Se vi går upp till Jerusalem”-temat.

Vi måste bestämma oss för när vi skall börja med fastan. Detta bör också ge utslag i texterna för fastlagssöndagen. T.ex. kan texterna kortas ner så att själva temat ”Se vi går upp till Jerusalem” med åtföljande psalm sparas till fastan. Man kan också tänka sig alternativa texter beroende på om fastlagssöndagen firas som fastlag eller fasta. Kanske att föredra i ett land med olika traditioner.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att byta ut vissa av texterna på fastlagssöndagen, så att denna söndag (utöver ”fastesöndagen”) även kan firas som ”fastlagssöndag”.

Linköping den 30 juli 2002

Per Ingvarsson

Motion till Kyrkomötet

2002:160

av Per Ingvarsson

om bibelcitat eller ämnesrubrik

Kyrkomötet

Mot 2002:160

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Jag blev glad när jag såg att ni hade ändrat från bibelcitat till ämnesrubrik. Det är mycket bättre.

Men varför måste det ena utesluta det andra. Ha kvar bibelcitatet, placera det längst ner och man får samtidigt ett bra omkväde till psaltarpsalmen.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att även ha ett bibelcitat för varje sön- och helgdag enligt ovan.

Linköping den 30 juli 2002

Per Ingvarsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Det naturliga är att placera passionsgudstjänsternas läsningar i direkt anslutning till Stilla veckans texter. Speciellt nu när vi hela veckan kommer att använda de fyra serierna. Det är därför nästan självklart att placera hela detta avsnitt (sid. 284–297 i förslaget) efter palmsöndagen, innan skärtorsdagen sid. 118.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att avsnittet passionsgudstjänster placeras direkt efter palmsöndagens texter.

Linköping den 30 juli 2002

Per Ingvarsson

om fördjupad reflektion kring apokryfernas användning i evangelieboken

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I Kyrkostyrelsens förslag till evangeliebok ingår läsningar ur Gamla testamentets apokryfer, en nyhet i förhållande till tidigare förslag. Evangelieboksgruppen valde bort apokryferna med motiveringen: ”eftersom exegetiska invändningar funnits”.

Kyrkostyrelsen gör en annan bedömning. Saken ägnas några få rader i motiveringarna. Det bärande argumentet ges från de remissinstanser som menat att den nya evangelieboken skall ”återge Bibel 2000, där Gamla testamentets apokryfer är en naturlig del”.

Motiveringen är något mager. Det är knappast så att bibeltexter skall läsas i gudstjänsten därför att de finns innanför pärmarna på den vanligast förekommande bibelutgåvan. Skälet att läsa bibeltexter i den offentliga gudstjänsten är i stället övertygelsen om att orden hör till Guds uppenbarelse. På de bibeltexter som föreläses förväntas församlingens svar: Så lyder Herrens ord. – Gud vi tackar dig.

Personligen ser jag inget problem i att evangelieboken innehåller läsningar ur Gamla testamentets apokryfer. Däremot finner jag det problematiskt för Svenska kyrkan när dessa läsningar införs nästan helt och hållet utan motivering och reflektion. Det är dock fråga om en nyordning: För första gången blir läsningar ur apokryferna obligatoriska i Svenska kyrkans gudstjänster.

Frågan om apokryfernas ställning i Svenska kyrkan är minst sagt komplex, vilket illustreras av exemplen nedan.

1. Apokryferna har alltid ingått i den bibelöversättning Svenska kyrkan brukat. Detta gäller även 1917 års bibel, sedan översättningen av apokryferna stadfästes 1921. Ändå har Svenska kyrkan i nutid varit sparsam med att använda apokryferna i kyrkans böcker. I den gigantiska textmassa som 1942 års handbok och evangeliebok utgör finns, mig veterligen, bara ett enda bibelord ur apokryferna: ett bibelord som kan läsas vid begravning. Det återges tillsammans med 41 andra möjliga bibelord och några hundra psalmverser (HB 42, J 16).
2. Det omfattande bekännelsearbetet 1983–1993 resulterade i *Befrielsen – stora boken om kristen tro*. På sid. 278 står om bibeln: ”Inte mindre än 66 böcker trängs inom dess pärm, enligt vår trostradition idag.” Citatet skall sannolikt inte uppfattas som ett lärouttalande, men räknar med en bibel utan apokryfer. Dock är det anmärkningsvärt att det finns i ett så centralt dokument. Men än mer anmärkningsvärt är att *Lilla boken om kristen tro* räknar med 66 böcker i bibeln (sid. 23). ”Lilla boken” omfattar 48 sidor – varje ord torde vara vägt på guldvåg.
3. Mot ovan angivna uttalanden och praxis står bibelbruket på 1600- och 1700-talet, då det var vanligt att texter ur apokryferna användes i t.ex. griftetal/likpredikningar

Det är väsentligt att skapa acceptans kring och förståelse för apokryfernas användning i huvudgudstjänsten. Därför efterlyser jag en djupare motivering än den Kyrkostyrelsen anför. Frågan om apokryfernas användning i evangeliebok och handbok är större än att den låter sig reduceras till konsekvensen av bokförlagens policy:

att 1917/1921 års bibelöversättning i de flesta fall utgavs utan apokryfer, medan *Bibel 2000* för det mesta återges med Gamla testamentets apokryfer.

Även om Svenska kyrkan aldrig formellt fastslagit bibelns omfång, kommer det att bli lite problematiskt om någon undrar över citatet ur "Lilla boken" och den syn Svenska kyrkan, genom sin evangeliebok, har på bibelns omfång 10 år senare. Frågan om vilken teologisk reflektion som har lett fram till denna förändrade syn blir inte lätt att besvara.

Vidare torde konsekvensen av att apokryferna införs i evangelieboken bli att apokryfa texter även kommer att ingå i handboken.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att inför introduktionen av ny evangeliebok påskdagen 2003 utarbeta en skrift som djupare motiverar och reflekterar över apokryfernas ställning i Svenska kyrkans gudstjänstliv, med anledning av att läsningar ur apokryferna ingår i evangelieboken.
2. *att* den i punkt 1 föreslagna skriften utges av Svenska kyrkan och görs så billig att den utan större kostnad kan köpas in av församlingarna och delas ut till intresserade samt att den finns tillgänglig på Svenska kyrkans webbplats på Internet.
3. *att* Kyrkostyrelsen i det fortsatta arbetet med kyrkohandboken får uppdraget att ägna särskild uppmärksamhet kring frågan om apokryfernas ställning i gudstjänsten, såvida läsningar ur apokryferna används i handboken.

Kalmar den 31 juli 2002

Ola Isacsson

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:10 Ändringar i kyrkoordningen

I skrivelse KsSkr 2002:10 lägger Kyrkostyrelsen fram förslag till bl.a. ändringar i kyrkoordningen avseende valbestämmelser m.m. för vissa kyrkliga organ (avsnitt 10 i skrivelsen). Förslaget innebär att för domkapitlens och de särskilda nämndernas valda ledamöter skall gälla motsvarande valbarhetsvillkor och bestämmelser för uppdragets upphörande som i dag gäller för förtroendevalda enligt 33 kap. kyrkoordningen. Förslaget är i allt väsentligt detsamma som det som remitterades till bl.a. stiftsstyrelser, domkapitel och de särskilda nämnderna. Kyrkostyrelsen har här dock valt att bortse från viss principiell remisskritik avseende en sammanblandning av förtroendevalda och övriga valda ledamöter i olika organ och bidrar därför till att göra kyrkoordningen mera svårläst och svårtolkad.

Jag har i sak givetvis inte något emot att man i kyrkoordningen anger valbarhetsvillkor också för domkapitlens och de särskilda nämndernas valda ledamöter och deras ersättare. Jag förordar emellertid att man i likhet med vad bl.a. Överklagandenämnden föreslagit i sitt remissvar renodlar 33 kap. till att bara avse bestämmelser om förtroendevalda – i enlighet med kapitelrubriken. Valbarhetsvillkor för inte förtroendevalda tas i stället in i de bestämmelser som reglerar respektive inte förtroendevalt organ i kyrkoordningen. I detta sammanhang bör också bestämmelsen om kyrkvårdar i 33 kap. flyttas till sin "rätta plats" i 4 kap.

I sammanhanget finns det skäl att upprepa det som inbegreps i Kyrkorättsutskottets överväganden vid 2001 års kyrkomöte i betänkande Kr 2001:3 med anledning av min motion 2001:79, nämligen att Kyrkostyrelsen snarast skulle komma tillbaka till Kyrkomötet med ett språkligt och redaktionellt omarbetat förslag till 9 kap. kyrkoordningen. Bara den första paragrafen ger i sin nuvarande utformning tydligt belägg för ett sådant önskemål om omarbetning samtidigt som enligt Kyrkostyrelsens förslag det skall finnas både en 2 §, 2a § och 2b §.

Genom de av Kyrkostyrelserna föreslagna ändringarna avseende valbarhetsvillkoren för valda ledamöter i domkapitlet har på ett försåtligt sätt gjorts en ändring i sak avseende valbarhetsvillkoren för domarledamoten som inte är kommenterad vare sig i den remitterade promemorian eller i skrivelsen. Vid 1999 års kyrkomötes behandling av förslaget om kyrkoordning uppnåddes nämligen en önskad enighet i Andra kyrkolagsutskottet och därmed i Kyrkomötet angående förslaget om den kyrkorättsliga regleringen av diakonatet. I kompromissen ingick att domarledamotens beslutanderätt begränsades bara till de "obligatoriska" ärendena. Andra kyrkolagsutskottet anförde i denna del följande (2KL 1999:1 s. 110):

Andra kyrkolagsutskottet konstaterar att den ledamot som är eller har varit ordinarie domare skall utses för sig utifrån sin kompetens. Det är därför rimligt att inte räkna in domaren när man skall säkerställa balansen mellan vinningstjänstens företrädare och lekmännen i domkapitlet. Detta är för övrigt det synsätt som kyrkolagen anlägger. I handläggningen av de ärenden enligt kyrkolagen som kräver särskild juridisk kunskap ingår enligt 27 kap. 3 § kyrkolagen domkapitlets sekreterare, som skall vara jurist, som ledamot i domkapitlet. Detta har inte ansetts rubba nämnda balans. Detta

synsätt bör få till konsekvens att domaren bara ges rösträtt i de ärenden som inte får avgöras utan att han eller hon inte är närvarande.

Kyrkomötet beslöt därför bl.a. att domarledamotens valbarhet inte skulle vara beroende av om hon eller han mot förmodan var vigd eller inte. I Kyrkostyrelsens förslag har man emellertid helt bortsett från vad Kyrkomötet i detta avseende uttalat. Det är givetvis inte bra och ger intryck – som en av remissinstanserna uttryckte om den remitterade promemorian att den var "i sig inte ett helt genomarbetat förslagspaket" som hade "mera karaktären av ett diskussionsutkast. Djupare analyser av förslagets konsekvenser saknas i många fall." Tyvärr verkar detta ha smittat av sig på Kyrkostyrelsens skrivelse. Det finns skäl att understryka att de förslag som nu Kyrkostyrelsen lägger fram grundas i allt väsentligt på en tjänstemannapromemoria och inte på en sådan utredning som Kyrkomötet ansett skall ha föregått beredningen i Kyrkostyrelsen innan förslag om ändringar i kyrkoordningen föreläggs Kyrkomötet för beslut (se betänkande Kr 2000:1 s. 4 och betänkande Kr 2001:3 s. 4). Detta inte skrivet som en kritik mot de alltför få men mycket skickliga juristerna i Kyrkans hus utan mot den hittills alltför summariska beredningen av kyrkorättsliga ärenden i Kyrkostyrelsen (se t.ex. KsSkr 2002:7).

Jag har i en annan motion föreslagit att domarledamoten skall bli "fullvärdig" ledamot i domkapitlet. Under förutsättning att det förslaget vinner Kyrkomötets bifall och Kyrkostyrelsens förslag till 9 kap. 2b § anpassas till mitt förslag i den motionen till ändrad lydelse på nuvarande 2a § kan jag dock i sak ansluta mig till skrivelsens förslag beträffande valbarhetsvillkoren för domarledamoten i domkapitlet, eftersom detta i så fall motsvarar förslagen i Centralstyrelsens skrivelse till 1999 års kyrkomöte (CsSkr 1999:1). Redaktionellt behöver dock Kyrkostyrelsens förslag i alla fall omarbetas under utskottsbehandlingen.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att Kyrkomötet – med avslag på förslagen i Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2002:10 i motsvarande delar – beslutar

1. *att* 4 kap. 24 § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

"24 § Kyrkorådet väljer för mandatperioden kyrkvärden bland dem som är döpta och röstberättigade i församlingen. Minst två av kyrkvärdarna skall utses bland ledamöterna och ersättarna i kyrkorådet.

Om valbarheten upphör bara därför att kyrkvärden flyttar och folkbokförs i en annan församling får han eller hon ändå behålla sitt uppdrag som kyrkvärd under den tid som återstår till dess mandatperioden löper ut. Som villkor för detta gäller att kyrkvärden trots att han eller hon har flyttat kan fortsätta att fullgöra uppdraget och inte samtidigt har något uppdrag som kyrkvärd eller förtroendevald i en annan församling."

2. *att* 33 kap. 10 § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

"10 § Om en förtroendevald upphör att vara valbar upphör också uppdraget genast.

Om valbarheten upphör bara därför att en ledamot eller ersättare i ett kyrkoråd eller någon nämnd i en församling flyttar och folkbokförs i en annan församling får ledamoten eller ersättaren ändå behålla sitt uppdrag under den tid som återstår till dess mandatperioden löper ut. Som villkor för detta gäller att den förtroendevalda personen trots att han eller hon har flyttat kan fortsätta att fullgöra uppdraget och inte samtidigt har något förtroendeuppdrag i en annan församling."

3. *att* 9 kap. 1 och 2 §§ kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

"1 § Domkapitlet skall bestå av följande ledamöter:

1. biskopen, som är ordförande,
2. domprosten, som är vice ordförande,
3. en ledamot som är en i stiftet eller i någon av dess församlingar anställd präst eller diakon,
4. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
5. tre övriga ledamöter.

För biskopen och domprosten som ledamot utses en gemensam ersättare som skall vara präst. För den ledamot som är präst eller diakon utses en ersättare som är präst eller diakon. För den ledamot som är eller har varit ordinarie domare utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav. För de övriga ledamöterna utses tre ersättare.

De ledamöter som avses i första stycket 4 och 5 och deras ersättare skall ha fyllt 18 år, vara döpta och tillhöra Svenska kyrkan. Om ledamoten eller ersättaren lämnar Svenska kyrkan upphör uppdraget genast. De ledamöter som avses i första stycket 5 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon."

"2 § I Uppsala stift skall domkapitlet bestå av följande ledamöter:

1. ärkebiskopen, som är ordförande,
2. biskopen i Uppsala stift, som är förste vice ordförande,
3. domprosten, som är andre vice ordförande,
4. en ledamot som är en i stiftet eller i någon av dess församlingar anställd präst eller diakon,
5. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
6. fyra övriga ledamöter.

För ärkebiskopen, biskopen och domprosten som ledamot utses två gemensamma ersättare som skall vara präster. För den ledamot som är präst eller diakon utses en ersättare som är präst eller diakon. För den ledamot som är eller har varit ordinarie domare utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav. För de övriga ledamöterna utses fyra ersättare.

De ledamöter som avses i första stycket 5 och 6 och deras ersättare skall ha fyllt 18 år, vara döpta och tillhöra Svenska kyrkan. Om ledamoten eller ersättaren lämnar Svenska kyrkan upphör uppdraget genast. De ledamöter som avses i första stycket 6 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon."

4. *att* 14 kap. 2 § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

"2 § Ansvarsnämnden skall bestå av följande ledamöter:

1. en ordförande som är eller har varit ordinarie domare,
2. en ledamot som är präst och har avlagt teologie doktorexamen,
3. en ledamot som är präst och antingen har varit ledamot av ett domkapitel eller har annan motsvarande erfarenhet, och
4. en ledamot som är lekman och antingen har varit ledamot av ett domkapitel eller har annan motsvarande erfarenhet.

För var och en av ledamöterna skall det finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för respektive ledamot. När ordförandens ersättare träder in som ledamot skall han eller hon vara ordförande.

Sekreterare och föredragande i Ansvarsnämnden är en jurist som utses av nämnden.

De ledamöter som avses i första stycket 1 och 4 och deras ersättare samt föredraganden i Ansvarsnämnden skall ha fyllt 18 år, vara döpta och tillhöra Svenska kyrkan. Om en ledamot, en ersättare eller föredraganden lämnar Svenska kyrkan upphör uppdraget genast."

5. *att* 15 kap. 2 § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

"2 § Valprövningsnämnden skall bestå av följande ledamöter:

1. en ordförande som är eller har varit ordinarie domare och som inte är ledamot eller ersättare i Kyrkomötet, och
2. sex andra ledamöter.

För ordföranden skall det finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för ordföranden. För de övriga ledamöterna skall utses personliga ersättare. När ordförandens ersättare träder in som ledamot skall han eller hon vara ordförande.

Sekreterare och föredragande i Valprövningsnämnden är en jurist som utses av nämnden.

Ledamöterna och deras ersättare samt föredraganden i Valprövningsnämnden skall ha fyllt 18 år, vara döpta och tillhöra Svenska kyrkan. Om en ledamot, en ersättare eller föredraganden lämnar Svenska kyrkan upphör uppdraget genast."

6. *att* 16 kap. 2 § kyrkoordningen skall ha följande lydelse:

"2 § Överklagandenämnden skall bestå av följande ledamöter:

1. en ordförande som är eller har varit ordinarie domare,
2. en ledamot som är präst och har avlagt teologie doktorexamen,
3. en ledamot som är präst och har dokumenterad kunskap och erfarenhet inom det kyrkorättsliga området,
4. en ledamot som har avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen, och
5. en övrig ledamot.

Ledamöterna skall ha god kännedom om Svenska kyrkans verksamhet.

För var och en av ledamöterna skall det finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för respektive ledamot. När ordförandens ersättare träder in som ledamot skall han eller hon vara ordförande.

Sekreterare och föredragande i Överklagandenämnden är en jurist som utses av nämnden.

De ledamöter som avses i första stycket 1, 4 och 5 och deras ersättare samt föredraganden skall ha fyllt 18 år, vara döpta och tillhöra Svenska kyrkan. Om en ledamot eller en ersättare eller föredraganden lämnar Svenska kyrkan upphör uppdraget genast."

7. *att* ändringarna i kyrkoordningen enligt punkterna 1–6 skall träda i kraft den 1 januari 2003.

8. *att* uppdra åt Kyrkostyrelsen att till 2003 års kyrkomöte återkomma med ett förslag till en språkligt och redaktionellt omarbetad lydelse av 9 kap. kyrkoordningen.

Åhus den 31 juli 2002

Erna Arhag

Motion med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:7 Tillsyns- och främjandefunktioner för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar

Lämna inte över SKUT till Visby stift!

Kyrkostyrelsen har accepterat SKUT-utredningens förslag att föra över ansvaret för Svenska kyrkan i utlandet till Visby stift. Vi är många som anser att detta vore ett felaktigt beslut.

Svenska kyrkan i utlandet är alltför viktig för att primärt bli en angelägenhet för Visby stift. SKUT är en riksangelägenhet och ett av de viktigaste medlen att nå människor med evangeliet. Utlandsverksamheten bör inte utlokaliseras till ett enskilt stift. Att med "skohorn" pressa in SKUT i en säregen stiftsmodell med biskopen i Visby som ansvarig biskop och ett specialdomkapitel med övervägande dominans av gotlänningar samtidigt som styrelse och förvaltning skall ligga kvar i Uppsala kan inte vara lämpligt eller rationellt.

Vi har uppfattat att ärkebiskopens arbetsbörda är alltför stor för att också rymma uppgiften av vara ansvarig biskop för utlandsverksamheten. Detta faktum accepterar vi självfallet. Men det förhållandet i kombination med ambitionen att skapa meningsfulla uppgifter för biskopen i Visby bör inte få styra lokaliseringen och organisationen av ansvaret för Svenska kyrkans utlandsverksamhet. Inget hindrar däremot att en särskild SKUT-biskop utses av ärkebiskopen utan att överbyggnaden med ett särskilt domkapitel kommer till. Denna SKUT-biskop kan då också lämpligen vara ledamot av den nya SKUT-styrelsen.

Den nya kyrkoordningen bör tillämpas också för utlandsverksamheten. I detta ligger betoningen av församlingen och dess ansvar. Inom SKUT pågår också ett ambitiöst arbete med församlingsinstruktioner på de platser där man kan tala om församlingsbildningar. Men parallellen med församlingar i Sverige kan inte bli hundraprocentig. Finansieringsformerna och andra förhållanden, t.ex. det ekumeniska samarbetet, är olika dem på hemmaplan.

Enligt vår mening bör inte ett särskilt domkapitel för utlandsverksamheten inrättas. Ett marginellt förstärkt visbydomkapitel kan omöjligen ha större kompetens än den styrelse som följer verksamheten kontinuerligt. Den tillsynsfunktion som kyrkoordningen stipulerar kan ligga kvar hos SKUT-nämnden, vilket fungerat väl hittills. Ett alternativ kan vara att låta tillsynen över dem som innehar kyrkans vigningstjänst och som går ut i utlandstjänst ligga kvar hos det stift den utsände kommer från. Eftersom SKUT-förordnandena alltid, till skillnad från tjänsterna i Sverige, är tidsbegränsade kan en sådan ordning uppfattas som naturlig.

Om ärkebiskopen bedömer att det inte är möjligt att också fungera som biskop för utlandsverksamheten kan han uppdra åt en annan biskop, eventuellt biskopen i Visby, att vara biskop för utlandsverksamheten och då också ledamot av styrelsen för SKUT.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Kyrkomötet beslutar

att avslå de delar av Kyrkostyrelsens förslag i skrivelse 2002:7 som innebär ett inrättande av ett särskilt domkapitel i Visby för Svenska kyrkans utlandsverksamhet.

Grundsund och Stockholm den 31 juli 2002

Susann Torgerson

Urban Gibson

Lars Starkerud

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I det förslag till ny evangeliebok som läggs fram av Kyrkostyrelsen (KsSkr 2002:4) föreslås att den nuvarande ordningen med ämnesrubriker över kyrkoårets söndagar och helgdagar skall behållas.

Evangelieboksgruppen föreslog i sitt evangelieboksförslag (Svenska kyrkans utredningar 2000:4–5) – här nedan kallat EBF 2000 – att ämnesrubrikerna skulle ersättas av bibelcitат, hämtade från någon av den aktuella dagens läsningar.

Enligt min mening bör de nuvarande ämnesrubrikerna i evangelieboken helt utgå i den kommande evangelieboken. De bör inte heller ersättas av bibelcitат.

Urvalet av teman och dithörande ämnesrubriker kan lätt bli godtyckligt och mer avspegla tillfälliga opinioner, vilket debatten i flera kyrkomöten också visar. Urvalet har också ändrats flera gånger eftersom rubriker och ”teman” för de olika sön- och helgdagarna upplevts som inaktuella och andra, mer aktuella, efterlysts. Detta förhållningssätt ger också det framlagda förslaget några exempel på, t.ex. tjugonde söndagen efter trefaldighet, som från att idag ha rubriken ”Våra hem” och tematiskt behandla äktenskapet och familjen föreslås få en ny inriktning mot mänskliga relationer i allmänhet. Likaså har temat ”Förspilda tillfällen” (tionde söndagen efter trefaldighet) ersatts av ”Nådens gåvor”.

Ett annat skäl att låta ämnesrubriker och bibelcitат utgå är att de ofta styr förkunnelsen på ett icke önskvärt sätt. Alltför många predikanter väljer att i första hand predika över söndagens ”ämne” istället för de aktuella bibeltexterna, som snarare får fungera som exempel och tillämpningar av det ämne som anges för dagen. I EBF 2000 redovisar evangelieboksgruppen samma uppfattning. Ämnesrubrikerna får ofta en alltför styrande roll i förkunnelsen och i användningen av dagarnas bibelläsningar. Likaså har de ofta kraftigt påverkat urvalet av texter för den aktuella dagen.

I EBF 2000 motiveras förslaget att låta ämnesrubrikerna utgå bl.a. med att påvisa hur svårt det kan vara att förena en viss dags bibeltexter med ett givet tema. Det beror till stor del på att det historiskt givna urval av bibelläsningar som möter oss i evangelieboken har sina rötter i en komplicerad tillkomstprocess med medeltida eller ännu äldre ursprung. Det är en ordning som Svenska kyrkan har valt att bevara. Gång efter annan har framförts förslag till en mer radikal omgestaltning av Svenska kyrkans kyrkoår med utgångspunkt i läromässiga eller pedagogiska principer. Sådana förslag har genomgående avvisats.

Jag menar att det nu är tid lämna modellen med särskilda rubriker för de olika sön- och helgdagarna i evangelieboken. Flera goda skäl talar för det. Det är för övrigt en ordning som inte använts särskilt länge i Svenska kyrkan. Den infördes 1921.

Mot bakgrund av vad som ovan framförts föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att den kommande evangelieboken inte skall innehålla ämnesrubriker till kyrkoårets söndagar och helgdagar.

Pristina, Kosovo, den 31 juli 2002

Lars Ekblad

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I det förslag till ny evangeliebok som läggs fram av Kyrkostyrelsen (KsSkr 2002:4) föreslås i likhet med evangelieboksgruppens förslag till ny evangeliebok (Svenska kyrkans utredningar 2000:4–5) att evangelieboken även i fortsättningen bör heta *Den svenska evangelieboken*.

Motiveringen är evangeliebokens ekumeniska ställning: den brukas av flera kyrkor och samfund i landet. Men även om så sker är evangelieboken en av Svenska kyrkans gudstjänstböcker och skall som sådan primärt avspegla Svenska kyrkans tro, bekännelse och liv. Därför bör evangeliebokens framtida namn vara *Evangeliebok för Svenska kyrkan*. Ett sådant namn behöver inte utesluta en fortsatt ekumenisk användning.

Det ligger utan tvekan ett stort värde i att evangelieboken med tiden fått en bred förankring i stora delar av den svenska kristenheten, även i de traditioner som tidigare ställt sig principiellt avvisande till en fast läsordning av den typ evangelieboken representerar. I likhet med t.ex. användningen av gemensamma liturgiska texter och bibelöversättningar kan det bidra till att onödiga skillnader mellan samfund och kyrkor undanröjs och att den kristna enheten främjas.

Man kan dock inte bortse från att den ekumeniska användningen av evangelieboken i realiteten är och kommer att vara begränsad. Flera av de stora kyrkotraditioner som är representerade i vårt land använder andra liturgiska böcker för gudstjänstens läsningar.

Därför kommer namnet *Den svenska evangelieboken* att fungera exkluderande i relation till dessa kyrkor i och med att det betonas att det är just denna läsordning som skulle vara den specifikt ”svenska”. Det är också just dessa kyrkotraditioner som Svenska kyrkans från medeltiden till stora delar bevarade evangeliebokstradition står mycket nära.

Det är angeläget att evangeliebokens framtida namn inte ger uttryck för att dessa kyrkotraditioner på något sätt är ”icke-svenska”.

Det bör inte vara något som hindrar andra kyrkor och samfund i vårt land som så önskar att anta Svenska kyrkans evangeliebok som sin egen, helt eller delvis, och även ge den det namn man önskar. Det blir i så fall innehåll och struktur som ger uttryck för evangeliebokens ekumeniska användning och betydelse, inte bokens namn. Det ligger här nära till hands att jämföra detta förfaringssätt med hur man i olika samfund låtit den ekumeniska delen av *Den svenska psalmboken* ingå i sina psalm- och sångböcker, som bär skilda namn med rötter i olika traditioner.

Ett annat skäl att ge evangelieboken namnet *Evangeliebok för Svenska kyrkan* och så betona dess primära hemvist i Svenska kyrkan är att detta undanröjer helt onödiga hinder för Svenska kyrkan i utvecklingen av sitt gudstjänstliv. Om evangelieboken i framtiden mer uttalat än i dag får bli en ekumenisk liturgisk handbok och läsordning, kan det få till följd att Svenska kyrkan i praktiken hindras från att i sin evangeliebok ta med texter, böner och annat liturgiskt material som är önskvärt, betydelsefullt och specifikt för Svenska kyrkans gudstjänstliv.

Mot 2002:166

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att evangeliebokens framtida namn skall vara *Evangeliebok för Svenska kyrkan*.

Pristina, Kosovo, den 31 juli 2002

Lars Ekblad

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I det förslag till ny evangeliebok som läggs fram av Kyrkostyrelsen (KsSkr 2002:4) – här nedan kallat EBF 2002 – föreslås i likhet med evangelieboksgruppens förslag till ny evangeliebok (Svenska kyrkans utredningar 2000:4–5) – här nedan kallat EBF 2000 – två serier av dagens böner/kollektböner.

Den första serien av böner ansluter till den klassiska tradition och form som bevarats i Svenska kyrkan sedan medeltiden. Denna form ger uttryck för att kyrkan och församlingen ber till Gud, Fadern, genom Jesus Kristus, i den heliga Anden. Bönerna föreslås både i EBF 2000 och EBF 2002 bevara sin traditionella avslutning, t.ex. i den vanligaste, enklare formen: "Genom Jesus Kristus, din Son, vår Herre".

På några större högtider under kyrkoåret samt under söndagarna i påsktiden – där fakultativt som i den nuvarande evangelieboken – föreslås de avslutas med en rikare, trinitarisk formulering, t.ex. "Genom Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, från evighet till evighet". Denna rikare avslutning kan formuleras på olika sätt men har alltid samma trinitariska grundstruktur. Genom den rikare formen på bönen avslutning ges ett uttryck för söndagens/helgdagens särskilda festkaraktär.

Här avviker både EBF 2000 och EBF 2002 från den nu gällande evangelieboken. I denna avslutas bönerna på det rikare sättet även på heliga trefaldighets dag, Kristi förklarings dag, midsommardagen, jungfru Marie bebådelsedag, den helige Mikael's dag, alla helgons dag samt vid kyrkmässa. Enligt EBF 2000 och EBF 2002 föreslås bönerna på dessa dagar avslutas med den enklare formen av avslutning. I EBF 2002 har antalet böner med en rikare avslutning minskats ytterligare genom att bönen på jungfru Marie bebådelsedag getts den enklare avslutningen.

Det är svårt att se någon orsak till denna förändring och den ges inte heller någon motivering i något av förslagen. Det finns, enligt min mening, ingen anledning att på denna punkt frånga en tradition med djupa rötter i Svenska kyrkans liturgiska tradition.

Mot bakgrund av vad som anförts i motionen föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

1. *att* den rikare formen av avslutning av dagens bön/kollektbönen används på heliga trefaldighets dag, Kristi förklarings dag, jungfru Marie bebådelsedag, söndagen efter midsommardagen/den helige Johannes döparens dag, den helige Mikael's dag, alla helgons dag samt vid kyrkmässa, förutsatt att böner och texter för denna festdag behålls i den kommande evangelieboken, samt
2. *att* formen för den avslutande delen av bönen förslagsvis kan vara:
 - På heliga trefaldighets dag: "Genom Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig, Fader, och den heliga Anden, en Gud, från evighet till evighet."
 - På Kristi förklarings dag: "Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, från evighet till evighet."

- På jungfru Marie bebådelsedag: ”Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, från evighet till evighet.”
- På söndagen efter midsommardagen/den helige Johannes döparens dag: ”Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, från evighet till evighet.”
- På den helige Mikaels dag: ”Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, från evighet till evighet.”
- På alla helgons dag: ”Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, från evighet till evighet.”
- Vid kyrkmässa: ”Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, från evighet till evighet.”

Pristina, Kosovo, den 31 juli 2002

Lars Ekblad

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Kollektbönen – eller dagens bön – är en av huvudgudstjänstens viktigaste böner. I den tidiga kyrkan var den bön som inledde gudstjänsten när församlingen samlats – därav namnet ”kollektbön”, den bön som samlar gudstjänstdeltagarna och deras enskilda böner in i den gemensamma gudstjänsten. I dag, med en betydligt rikare utformning av gudstjänstens inledande del, fungerar den som en sammanfattning av gudstjänstens inledning och som en övergång till Ordets gudstjänst.

I vår kyrkas tradition beds kollektbönen/dagens bön oftast av den präst som leder gudstjänsten. Men naturligtvis är den i hög grad en hela den gudstjänstfirande församlingens bön. Därför är det viktigt att församlingen lätt och naturligt ges möjlighet att instämma i bönen genom att säga eller sjunga sitt ”Amen”.

I den första serien av kollektböner/dagens bön sker detta genom att bönerna anknyter till en klassisk form med en avslutning som hjälper församlingen att lätt stämma in med sitt ”Amen”.

Även i den föreslagna andra serien av böner ges församlingen för det mesta ett tydligt tecken att instämma med sitt ”Amen”. Det sker genom att bönen ofta avslutas med orden ”I Jesu namn”, ”för Jesu Kristi skull”, ”Genom Jesus Kristus, vår Herre” eller liknande.

Men i ett antal av de nyformulerade böner saknas denna möjlighet. Det gäller bönerna på skärtorsdagen, annandag påsk, Kristi himmelfärds dag, pingstdagen, andra, sjätte, sextonde och tjugonde söndagarna efter trefaldighet, Kristi förklarings dag, söndagen efter midsommardagen – den helige Johannes döparens dag och tacksägelsedagen.

Dagens bön/kollektbönen på dessa dagar kan kompletteras på följande eller liknande sätt:

- Skärtorsdagen. Eftersom bönen där är riktad till Kristus kan bönen avslutas: ”... och sänd oss att tjäna som du har tjänat. Du som lever och råder i evighet.”
- Annandag påsk. Också denna dag är bönen riktad till Jesus Kristus. Den kan lämpligen avslutas: ”... att du lever. Din är äran i evighet.”
- Kristi himmelfärds dag. Bönen är denna dag riktad till Gud och kan t.ex. avslutas: ”... att vittna om honom, Jesus Kristus, vår Herre.”
- Pingstdagen. Bönen är riktad till den treenige Guden. Den kan givetvis avslutas enkelt: ”I Jesu namn”, eller: ”Din är äran i evighet”. Med tanke på dagens festkaraktär kanske en rikare form kan vara motiverad, t.ex.: ”Genom Jesus Kristus vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, nu och alltid och i evighet.”
- Andra söndagen efter trefaldighet. Bönen är riktad till Jesus Kristus och kan avslutas enkelt, t.ex.: ”... i ditt rike. Du som lever och verkar i evighet.”
- Sjätte söndagen efter trefaldighet. Också denna söndag är bönen riktad till Jesus Kristus och kan avslutas t.ex. så: ”... kommer närmare dig. Din är äran i dag och alla dagar, intill evighet.”
- Kristi förklarings dag. Bönen riktas till Gud och skulle kunna avslutas: ”... bekänna hans heliga namn, Jesus Kristus, vår Herre.”

- Tolfte söndagen efter trefaldighet. Bönen, som riktas till Gud, kan avslutas enkelt, t.ex.: ”I Jesu namn” eller ”Du som lever och verkar, i dag och alla dagar, intill evighet.”
- Sextonde söndagen efter trefaldighet. Bönen riktas till Gud. En enkel avslutning kan vara: ”... det liv som aldrig dör. Genom Jesus Kristus, vår Herre/Frälsare.”
- Tjugonde söndagen efter trefaldighet. Bönen riktas till den treenige. En enkel avslutning skulle kunna vara: ”... ett tecken för ditt rike. Din är äran i evighet.”
- Söndagen efter midsommardagen – den helige Johannes döparens dag. Bönen, som riktas till Gud, har i förslaget en avslutning som kan göras till en tydligare liturgisk ansats: ”... efter honom som kommer, Jesus Kristus, vår Herre.”
- Tacksägelsedagen. Bönen riktas till Gud. En avslutning som naturligt knyter an till bödens senare del skulle kunna vara: ”... din största gåva, Jesus Kristus, som omsluter allt med välsignelse. Din är äran, i evighet.”

Mot bakgrund av vad som framförts i motionen föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att bönerna i den föreslagna nya serien av dagens bön/kollektbön som angetts ovan ändras och kompletteras i enligt följande:

- skärtorsdagen: ”... och sänd oss att tjäna som du har tjänat. Du som lever och råder i evighet.”
- annandag påsk: ”... att du lever. Din är äran i evighet.”
- Kristi himmelfärds dag: ”... att vittna om honom, Jesus Kristus, vår Herre.”
- pingstdagen: ”Genom Jesus Kristus vår Herre, som lever och verkar med dig och den heliga Anden, nu och alltid och i evighet.”
- andra söndagen efter trefaldighet: ”... i ditt rike. Du som lever och verkar i evighet.”
- sjätte söndagen efter trefaldighet: ”... kommer närmare dig. Din är äran i dag och alla dagar, intill evighet.”
- Kristi förklarings dag: ”... bekänna hans heliga namn, Jesus Kristus, vår Herre.”
- tolfte söndagen efter trefaldighet: ”Du som lever och verkar, i dag och alla dagar, intill evighet.”
- sextonde söndagen efter trefaldighet: ”... det liv som aldrig dör. Genom Jesus Kristus, vår Herre/Frälsare.”
- tjugonde söndagen efter trefaldighet: ”... ett tecken för ditt rike. Din är äran i evighet.”
- söndagen efter midsommardagen – den helige Johannes döparens dag: ”... efter honom som kommer, Jesus Kristus, vår Herre.”
- tacksägelsedagen: ”... din största gåva, Jesus Kristus, som omsluter allt med välsignelse. Din är äran, i evighet.”

Pristina, Kosovo den 31 juli 2002

Lars Ekblad

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

I det förslag till ny evangeliebok som läggs fram av Kyrkostyrelsen (KsSkr 2002:4) – här nedan kallat EBF 2002 – föreslås i likhet med evangelieboksgruppens förslag till ny evangeliebok (Svenska kyrkans utredningar 2000:4-5) – här nedan kallat EBF 2000 – att de söndagar i kyrkoåret som i nuvarande evangeliebok kallas söndagar efter påsk skall kallas "söndagar i påsktiden". Teologiskt och ekumeniskt är detta förslag väl motiverat och det har också mött ett starkt gensvar bland remissinstanserna.

Men på en viktig punkt skiljer sig EBF 2002 från EBF 2000. Det gäller namnet på den söndag som i nuvarande *Evangelieboken* kallas "sjätte söndagen efter påsk". I EBF 2000 föreslås att denna söndag – i likhet med övriga söndagar i påsktiden – kallas "sjunde söndagen i påsktiden". I EBF 2002 föreslås däremot ett helt annat namn – "söndagen före pingst".

Den motivering till ändringen som anges i förslaget (sid. 9) är motsägelsefull. Först ansluter sig förslaget till den motivering som angetts i EBF 2000, nämligen att kyrkans påskfirande "inleds med påsknattsmässan och pågår fram till pingstdagen." Men omedelbart herefter sägs i förslaget att "i kyrkoårets struktur avslutas påsktiden med Kristi himmelfärds dag".

Kyrkans påskfirande var och är att se varje "Herrens dag", varje söndag året runt, som en påskdag. Det är ett synsätt som förblivit levande i kyrkan i alla tider.

När firandet av den kristna påskan som en speciell kyrkoårstid växte fram, utvecklades den så gott som genast till en femtio dagars fest. Söndagen räknas som både den första och den åttonde dagen i den kristna veckan – skapelsens och fullkomningens dag. På liknande sätt kallades påsktidens veckor fram till pingst en "stor söndag", en "veckornas vecka".

"Pingst" är då inte bara namnet på den avslutande helgen – eller än mindre namnet på en helt separat kyrkoårshögtid – utan syftar ursprungligen på hela denna glädjefyllda påsktid. Men med tiden, redan på 300-talet, började man reservera namnet pingst åt den sista söndagen i påsktiden. I dag strävar man i många kyrkor efter att återge "de femtio dagarna" sin ursprungliga innebörd: en enda "stor söndag", då kyrkan firar Jesu Kristi påsk i hela dess djup och vidd. Denna motivering ligger bakom det ursprungliga förslag till benämning av söndagarna under påsktiden som lades fram i EBF 2000.

Det förslag till benämning av den sjunde söndagen i påsktiden som läggs fram i EBF 2002 – "söndagen före pingst" – innebär en omotiverad förändring. Om förslaget skulle genomföras bryter det sönder den teologiskt mycket välmotiverade synen på påsktiden i sin helhet som en "samlad, stor påskdag" och inför en onödig åtskillnad i förhållande till den praxis som i dag följs i många av de kyrkor och samfund som Svenska kyrkan har förpliktande ekumeniska relationer med.

Mot 2002:169

Mot bakgrund av vad som anförts i motionen föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att den sjunde söndagen i påsktiden i en kommande evangeliebok benämns
”sjunde söndagen i påsktiden”.

Pristina, Kosovo, den 31 juli 2002

Lars Ekblad

om urvalet av texter på tjugonde söndagen efter trefaldighet

Med anledning av Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:4 Den svenska evangelieboken

Det förslag till ny evangeliebok som läggs fram av Kyrkostyrelsen (KsSkr 2002:4) – här nedan kallat EBF 2002 – ansluter sig till evangelieboksgruppens förslag till ny evangeliebok (Svenska kyrkans utredningar 2000:4-5) – här nedan kallat EBF 2000 – att den tjugonde söndagen efter trefaldighet skall vidga det perspektiv som anges i den nuvarande evangelieboken – ”Våra hem” – till en vidare tolkning av familjebegreppet och till mänskliga relationer av skilda slag.

Det innebär dels en förändring av dagens ämnesrubrik, som föreslås bli ”Att leva tillsammans”, dels en genomgripande förändring av texturvalet. De föreslagna bibeltexterna inriktas i de tre årgångarna på 1) den vidgade familjen, 2) vänskapen mellan människor och 3) från släkte till släkte. I EBF 2002 har texterna ändrats i jämförelse med EBF 2000, vilket ingående redovisas i förslaget (sid. 17f).

Detta texturval har i båda förslagen medfört att centrala bibliska texter lyfts bort ur evangelieboken utan närmare motivering. Det är särskilt de texter som återfinns i den nuvarande evangelieboken denna söndag i den första årgången: 1 Mos 1:27–31 (människan skapas till Guds avbild: man och kvinna), Ef 5:21, 25–33 (”Detta rymmer en stor hemlighet ... Kristus och kyrkan”) och Mark 10:2–9 (Jesu undervisning om äktenskapet).

När det gäller den grannliga uppgiften att göra ett urval av Bibelns texter för användning i gudstjänsten måste ett av urvalskriterierna vara en bedömning av vilka texter som är omistliga genom att de ger uttryck åt centrala motiv i den kristna tron. Utan tvekan gäller det också de texter som belyser en kristen syn på äktenskapet. Evangelieboken är en av Svenska kyrkans gudstjänstböcker och skall enligt kyrkoordningen ge uttryck för vad kyrkans tror, bekänner och lär. Förslaget till nya textserier på tjugonde söndagen efter trefaldighet innebär utan tvekan en betydande förändring i detta avseende.

I kyrkoordningen beskriver Svenska kyrkan sin syn på äktenskapet: ”Äktenskap och familj är en grundläggande gemenskapsform i samhället. ... Kyrkan vill med Jesus Kristus som förebild visa makarna på den inbördes gemenskapen och det ömsesidiga tjänandets väg, men också på vars och ens behov av egen gudsgemenskap och på familjens öppenhet för alla som behöver dess omtanke” (kyrkoordningen, inledningen till 23 kap.).

Även i dialog med andra kyrkor har Svenska kyrkan uttryckt sin syn på äktenskapet och hur den kristna tron tillför en ytterligare dimension i relationen mellan makarna. Se t.ex. *Äktenskap och familj i kristen belysning. Rapport från den officiella luthersk-katolska samtalsgruppen i Sverige* (1975) och dokumentet *Ekumeniska äktenskap. Pastoral rådgivning. Stockholms katolska stift och Svenska kyrkan* (1999).

I och med 1983 års evangeliebok kom den tjugonde söndagen efter trefaldighet att markeras som en ”hemmets söndag”. I EBF 2000 föreslås att ämnet vidgas, så att även andra former av mänsklig gemenskap ges utrymme. Särskilt lyfts den gemenskap fram som tar gestalt kring Jesus Kristus och dess förlängning i kyrkans liv, en

gemenskap som vidgar och ibland spränger andra former av mänsklig gemenskap. EBF 2002 ansluter sig till denna grundsyn.

Detta är välmotiverat, en vidgning av perspektivet behövs. Men enligt min mening går både EBF 2000 och EBF 2002 för långt i och med att man helt vill förbigå den gemenskapsform som även Svenska kyrkan anser vara grundläggande och som innehåller en väsentlig Kristusdimension, nämligen äktenskapet.

Enligt EBF 2002 bör de tre årgångarnas texter inriktas på 1) den vidgade familjen, 2) vänskapen mellan människor och 3) från släkte till släkte. Vare sig i EBF 2000 eller i EBF 2002 redovisas varför de centrala bibeltexter om äktenskapet som ingår i den nuvarande evangelieboken skall tas bort.

Jag föreslår en förändring av texturvalet för denna söndag. I första hand inriktas söndagens texter mot äktenskapet, därefter mot den vidgade familjen och till slut mot temat ”släkte till släkte”.

Texten från Ef 5 beskriver relationen i äktenskapet som ett tecken och en manifestation av Kristi härlighet i det nya gudsfolket, kyrkan. Det ger en djupdimension, som är väsentlig för en rätt förståelse av det kristna äktenskapet och som naturligt öppnar perspektivet mot den ”vidgade familj” som den här föreslagna andra årgångens texter belyser vidare, i enlighet med vad som framhållits i både EBF 2000 och EBF 2002.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts i motionen föreslår jag att Kyrkomötet beslutar

att följande bibeltexter skall användas på 20 söndagen efter trefaldighet:

1 årgången	GT	1 Mos 1:27–31, alt. Rut 1:6–19
	Ep	Ef 5:21, 25–33
	Ev	Mark 10:2–9
2 årgången	GT	Rut 2:8–12
	Ep	Apg 9:36–43
	Ev	Mark 3:31–35
3 årgången	GT	Tobit 10:7b–13
	Ep	2 Tim 1:3–5
	Ev	Matt 13:53–57

Pristina, Kosovo, den 31 juli 2002

Lars Ekblad